Judaica Books of the Prophets

אול גדולות בדולות

the Book of Jeremíah

Volume Two

A NEW ENGLISH
TRANSLATION OF
THE TEXT, RASHI
AND A COMMENTARY DIGEST

Translated, compiled, and edited

bу

RABBI A. J. ROSENBERG

This new edition of THE BOOK OF JEREMIAH, Vol. 2, is intended for the beginner, student, and scholar - each of whom, we believe, will find his own reward in reading these illuminating commentaries.

This BOOK OF JEREMIAH, Vol. 2, is unique in that the Hebrew text is surrounded by the standard constellation of classical Hebrew commentaries, including Rashi, universally acclaimed as being the most quoted and authoritative interpreter of the Bible. Accompanying the English translation of the text is the complete English translation of all of Rashi's annotations and the major ideas of such great luminaries as Redak, Isaiah da Trani, Rabbi Josef Kara, Ibn Nachmiash, Mezudath David, Alshich, and Malbim.

Generous use has been made of pertinent Talmudic and Midrashic sources. An introduction concerning the last days of Jeremiah and the prophetic status of his disciple Baruch the son of Neriah appears at the onset of this volume.

THE BOOK OF JEREMIAH begins with the prophet's initiation to prophecy and his first two prophecies of the impending invasion by the Chaldeans. Throughout the Book, Jeremiah castigates the people for their sins, warning them that Nebuchadnezzar will soon attack. He also exhorts them to surrender to the Chaldeans, and, in the wake of the assassination of Gedaliah, the Judean governor, to remain in the land and not to emigrate to Egypt. To his great frustration, none of his warnings were heeded. On the contrary, throughout his lifetime, he was constantly persecuted for his dire prophecies.

studied at the Mesivtha Tifereth Jerusalem, where he was ordained by Rabbi Moshe Feinstein. He also studied at the Mirrer Yeshivah Central Institute, where he headed the Sephardic Division. Subsequently, he served on the faculty of the Talmudical School of Brooklyn and at the resident division of Mesivtha Tifereth Jerusalem in Staten Island. He is currently engaged in literary pursuits, playing a major role in the publication of the Judaica Books of the Prophets.

THE JUDAICA PRESS INC. 521 Fifth Avenue New York, N.Y. 10017

THE BOOK OF JEREMIAH, Vols. and II

are the ninth and tenth volumes of a new series of commentaries of the Prophets under the imprint of Judaica Press.

The Books of Joshua, Judges, Samuel I and II, Kings I and II, Isaiah volumes One and Two are currently available. All the books in this series contain the Hebrew text with the standard commentaries of Rashi and others in their entirety, together with an English commentary containing all of Rashi's comments and the major ideas of other great scholastic luminaries, such as Redak and Abravanel.

These books are worthy additions to any home or institutional library:

Other Judaica Press Publications

MISHNAYOTH/7 Volumes by Philip Blackman

Six volumes and Supplementary Index volume, complete Hebrew text paragraphed, vocalized and punctuated Literal, lucid English translation printed alongside text. Explanatory notes on each page for easy reference. Introductions, glossaries, diagrams, maps, appendices and indexes, 4035 pages, 5½" x 8½" Popular Edition...\$75.00

THE JASTROW DICTIONARY by Dr. Marcus Jastrow

The definitive dictionary on the Babylonian and Jerusalem Talmuds, the Targumim and Midrashic Literature, "**the Jastrow**" as it is known among students and scholars, is an indispensable aid to the study of Torah literature

Jastrow Dictionary

One Volume Compact edition

5" x 71/2" 1736 pages

\$15.00

THE PENTATEUCH AND HAFTORAS by Rabbi Samson R. Hirsch

With commentary by Rabbi Samson Raphael Hirsch, includes original Hebrew text of Pentateuch and Haftoras vocalized, rendered into English, by Dr. Isaac Levy, 7 vols. 5" x 7½"

4213 pages Popular Edition .\$75.00

WELLSPRINGS OF TORAH by Alexander Zusia Friedman

2000 years of Jewish biblical commentary in capsule form. A brilliant and imaginative anthology and source book of famous scholars dating from the second century B.C.E. to modern times.

6" x 9", 584 pages

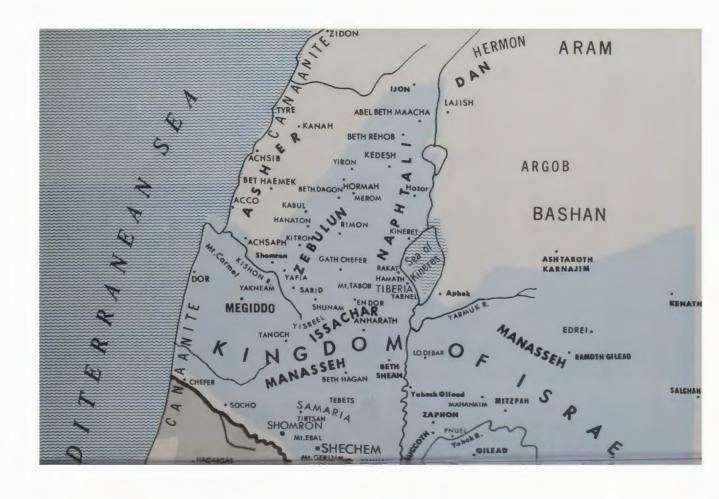
\$14.95

Softbound

MAIMONIDES' INTRODUCTION TO THE TALMUD by Zvi Lampel

A clear exposition of the origin, aims, methodology and spirit of the Talmud. A classic among basic Jewish texts.

Original Hebrew text with English translation, footnotes, charts, addenda, indices, 6" x 9" 296 pages\$7.95

ספר ירמיה חלק ב

מקראות גדולות
JEREMIAH
VOLUMETWO

מקראות

ירמיה

חלק ב תורגם מחדש לאנגלית

מתורגם ומבואר עם כל דבורי רש״י ולקט המפרשים על ידי

הרב אברהם י. ראזענברג

נערך בידי הרב אברהם י. ראזענכרג

> הוצאת יודאיקא פרעסס ניו יורק · תשמ"ה

JEREMIAH

VOLUME TWO

A NEW ENGLISH TRANSLATION

TRANSLATION OF TEXT, RASHI AND COMMENTARY BY

Rabbi A. J. Rosenberg

EDITED BY Rabbi A. J. Rosenberg

THE JUDAICA PRESS INC. New York • 1985

© Copyright 1985, by THE JUDAICA PRESS, INC. New York, N. Y.

ALL RIGHTS RESERVED INCLUDING THE RIGHTS OF REPRODUCTION IN WHOLE OR IN PART IN ANY FORM ISBN: 0-910818-60-6

CONTENTS

Foreword	
Preface	
Outline of Jeremiah	xix
Jeremiah Text (VOLUME TWO)	
Appendix	
Bibliography	

RABBI MOSES FEINSTEIN 455 F. D. R. DRIVE New York 2, N. Y.

OREGON 7-1222

משח פיינשמייו ר"מ תפארת ירושלים בנוא יארק

כנית

הנה ידוע ומפורסם טובא בשער בת רבים ספרי הוצאת יודאיקא פרעסס על תנ"ך שכבר יצא לאור על ספרי יהושע ושמואל ועכשיו בחסרי השי"ת סררו לדפוס ג"כ על ספר שופטים והוא כולל הפירושים המקובלים בתנ"ך הנקוב בשם מקראות גדולות ועל זה הוסיפו תרגום אנגלית שהוא השפה המדוברת במדינה זו על פסוקי תנ"ך וגם תרגום לפרש"י מלה במלה עם הוספות פירושים באנגלית הנצרכים להבנת פשוטו של קרא והכל נערך ע"י תלמידי היקר הרב הגאון ר' אברהם יוסף ראזענבערג שליט"א שהוא אומן גדול במלאכת התרגום, והרבה עמל השקיע בכל פרט ופרט בדקדוק גדול, וסידר את הכל בקצור כדי להקל על הלומדים שיוכלו לעיין בנקל ואפריון נמטיה למנהל יודאיקא פרעסס מהור"ר יעקב דוד גאלדמאן שליט"א שזכה ומזכה את הרבים כלימוד התנ"ך שמעורר לומדיה לאהבה וליראה את שמו הגדול ולהאמין בו ובעבדיו הנביאים שהוא יסוד ושורש בעבודתו יתברך ואמינא לפעלא טבא יישר ויתברכו כל העוסקים בכל ברכות התורה וחכמינו ז"ל בברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת.

רע"ז באחי עה"ח היות ז אים אים אלים אים בא אים ב

FOREWORD

This book, volume two of Jeremiah, is the tenth of the Judaica series of the Prophets, the third of the Latter Prophets. For convenience, we have divided the Book of Jeremiah into two volumes, since it would be very awkward in one. As in the preceding volumes, we have translated the text into a modern language, except in instances in which accuracy would suffer. In such cases, we have rendered the text literally. As in our previous volumes, our translation is based mainly on Rashi's commentary, which is of primary interest. As the reader will notice, the difference between Rashi and other commentaries is much more pronounced in the Latter Prophets than in the Early Prophets. This is because the works of the Early Prophets are predominantly historical and consequently, prosaic. The Latter Prophets, however, are mostly prophetic and consequently, poetic, leaving much leeway for various interpretations. Although we have sometimes encountered difficulty in rendering the text according to Rashi's interpretation, we have seldom deviated from this pattern. In addition to basing our translation on Rashi, we have presented Rashi verbatim.

After Rashi, we drew from Redak, Rabbi Joseph Kara, and Mezudoth, whose commentaries all appear in Nach Lublin. Among other early commentaries, we have consulted Rabbi Isaiah da Trani, Abarbanel, and Rabbi Joseph Ibn Nachmiash, an unusual gem, found only on Jeremiah, Proverbs, and Esther. Since a large part of this commentary is based on Redak, we have compared our edition of Redak to that quoted by Ibn Nachmiash to determine the correct reading.

Although Mezudath David is usually based on Abarbanel, we have quoted many explanations in the name of Mezudath David since it is printed in Nach Lublin and is readily accessible to the reader. In addition to the explanations based on Abarbanel, many original ones are found in Mezudath David, making it indispensable to the student of Nach. It is known that Rabbi Elijah of Vilna encouraged the study of Nach with Rashi and Mezudoth.

Of the modern commentaries, we have quoted often from Malbim and Alschich, which bring unusual clarity to the text. We have not neglected contemporary authors and have quoted from Daath Soferim by Rabbi Chaim D. Rabinowitz, a famed Bible scholar and educator. We have also used Daath Mikra, composed and published by Mosad HaRav Kook, where we find many recent discoveries that shed light on the meaning of the text.

FOREWORD X

Last, but of major importance, we have quoted frequently from Talmudic and Midrashic literature. We have attempted to trace each passage to its original source, not being satisfied with secondary sources, such as Rashi, Redak, and Yalkut Shimoni. In some instances, however, the original midrashim are no longer extant, except for fragments quoted by medieval authors who were in possession of these prized gems.

A.J.R.

ACKNOWLEDGEMENTS

We wish to thank our friend, Dr. Paul Forchheimer, who, as in earlier volumes, has enlightened us regarding Old French expressions found in Rashi's commentary.

PREFACE

I. AUTHORSHIP

The Talmud (Baba Bathra 15a) ascribes the recording of Jeremiah's prophecies to the prophet himself. Rashi (ad loc.) explains that the prophets did not write their prophecies until shortly before their death. This, perhaps, accounts for the more detailed information of Zedekiah's fate in Jeremiah than appears in II Kings, which was probably written earlier, and, as the Talmud states, by the same author.

Although the moderns understand Chapter 36:2 to mean that Jeremiah instructed Baruch to write his prophecies, the Rabbis explain this verse as a reference to the Book of Lamentations. The Book of Jeremiah, however, was composed by the prophet himself. Abarbanel (ad loc.) explains that Jeremiah was written through the spirit of prophecy, which assisted the prophet to commit his words to writing. Lamentations, however, was written through ruach hakkodesh, Divine inspiration, a step lower than prophecy. This required much seclusion and exertion, preventing him from committing his own words to writing.

In the transmission of the Oral Law Jeremiah followed Zephaniah and his tribunal (Introduction to Mishneh Torah), making him the twentieth recipient from Sinai and the sixteenth of the prophets. According to Abarbanel, he received from Joel and his tribunal, making him the twenty-fifth recipient from Sinai and the eleventh of the prophets (Seder Hadoroth). Although a disciple of Zephaniah, he prophesied during the same period, as the Rabbis state (*Pesikta Rabbathi* ch. 26): Three prophets prophesied in that generation: Jeremiah, Zephaniah, and Huldah. Jeremiah prophesied in the streets, Zephaniah in the synagogues, and Huldah to the women. As the second verse states, Jeremiah prophesied from the thirteenth year of Josiah until the exile of Jerusalem at the end of the eleventh year of Zedekiah's reign, a total of forty years.

II. Position

According to the Talmud (Baba Bathra 14b), the order of the Latter Prophets is as follows: Jeremiah, Ezekiel, Isaiah, and the Twelve. Although chronologically Isaiah preceded Jeremiah and Ezekiel, the Book of Jeremiah is the first of the Latter Prophets, following Kings, since Kings ends with

PREFACE xii

destruction and Jeremiah deals completely (i.e. mainly) with destruction. Ezekiel begins with destruction and ends with consolation, and Isaiah deals entirely (i.e. mainly) with consolations, we juxtapose destruction to destruction and consolation to consolation. Concerning the Twelve, i.e. the Minor Prophets, although Hosea was the first of that perioid, preceding Isaiah, since his prophecy is brief, it was incorporated into one Book, ending with Haggai, Zechariah, and Malachi, who were the last prophets. Upon close scrutiny of the numbers of the *remazim* of *Yalkut Shimoni*, it becomes apparent that he, too, followed the Talmudic order.

The popular order, however, places Isaiah as the first Book of the Latter Prophets, followed by Jeremiah, Ezekiel, and the Twelve. Redak testifies that 'in all the good books that we have seen, that were written in Spain since many years, they are arranged according to their period, Isaiah before Jeremiah, as his period preceded his, and similarly, Jeremiah before Ezekiel. And in the Twelve, which follows, they followed the order of the Rabbis o.b.m. although some of them preceded Jeremiah and Ezekiel. Since their prophecies were short, they did not write each one in a separate book lest they be lost, as our Rabbis said. . .'

III. PIETY OF THE PEOPLE

Superficial reading of the Book of Jeremiah, as well as other prophetic Books, may give the impression that the Jews who lived in Jeremiah's time were a nation of evildoers, oppressors of the poor, even murderers, a nation akin to Sodom and Gemorrah. If we delve deeper into the Scriptures, however, we find that this is indeed far from the truth. We must remember that Jeremiah commenced his prophetic career in the thirteenth year of Josiah's reign. In the eighteenth year, Hilkiah the priest found Moses' Sepher Torah in the Temple. After this, there was a general revival, as the Bible tells us in II Kings. 22, 23. Josiah relied on this revival among the people to defy Pharaoh-neco, when he attempted to cross his land to attack Assyria. He was unaware that many of the people still worshipped idols clandestinely, even hiding these idols from the inspectors sent to eradicate idolatry from the land. They had inherited this practice from the time of Manasseh and Amon, and they could not emancipate themselves from it.

The Talmud states that during the reign of Jehoiakim, although the king was wicked, the people were righteous, whereas, during the reign of Zedekiah, the righteous king, the people were wicked. The Rabbis go so far as to state (Sanhedrin 103a): The Holy One, blessed be He, wished to return the

XIII PREFACE

entire world to its original void because of Jehoiakim. He looked at his generation and was satisfied. The Holy One, blessed be He, wished to return the entire world to its original void because of the generation of Zedekiah. He looked at Zedekiah and was satisfied. Although Scripture of Zedekiah: 'And he did what was evil in the eyes of the Lord' (II Kings 24:19), since he had the power to protest and did not do so, it is regarded as though he had committed all these sins. Cf. Commentary Digest on II Kings.

It is apparent from Chapter 26, that in Jehoiakim's time, Jeremiah had many supporters and protectors, whereas in Zedekiah's time, he was imprisoned and cast into a pit where he would have died, were it not for the intervention of Zedekiah and Ebed-melech Hakushi, who rescued him (37, 38). Also, we find that in the time of Jehoiakim, a fast was declared in the fifth year of his reign, probably because of the threat of Babylon. Obviously, one who does not believe in God does not fast and pray to Him for salvation.

It appears that the people were confident that the presence of the Temple would save them from attack and destruction. Moreover, the false prophets, perhaps people misled by dreams, wished to bolster the morale of the people by assuring them that there would be peace. Jeremiah castigates them very severely for misleading the people in this manner. He demands that people recognize the difference between a dream and a prophecy. No doubt, it was very perplexing to the people to discern between the prophets predicting peace, and Jeremiah, predicting war and destruction. Later on, when he preached surrender to Babylon, he doubtlessly appeared as a traitor to his country, for which reason he was relentlessly pursued by the officers of the king. Even King Zedekiah had not the courage to surrender to Nebuchadnezzar, but attempted to escape.

IV. HISTORIC BACKGROUND

As mentioned above, Jeremiah's prophetic career commenced during the thirteenth year of Josiah's reign. During this period, many prophets prophesied the capture of Jerusalem, as is mentioned in many places in this book, as well as the prophecy of Huldah, mentioned in II Kings 22:15–20. To avert this calamity, Josiah conducted a campaign to uproot idolatry from the land. Unfortunately, he was uanble to do so because of the provocations of Manasseh (II Kings 23:26f.). As mentioned above, many of the people still followed the practices of Manasseh, who, although having repented his own sins, had left an impression on the people. At this time,

PREFACE xiv

Jeremiah commenced to prophesy and to preach to the people to cease their sinful activities. Even the righteous were blamed for not protesting the acts of the wicked. Seeking to prevent Pharaoh-Neco from entering his land to attack Assyria, he was slain in battle. After his death, his son Jehoahaz was crowned king. He reigned only three months, when he was removed by Pharaoh-Neco and imprisoned, first in Riblah and later in Egypt, where he died.

After his death, Jehoiakim his brother was crowned by Pharaoh-Neco. At this time, Nebuchadnezzar commenced his conquests. Judah was attacked by troops of Chaldeans, Arameans, Moabites, and Ammonites. Jehoiakim was a wicked king as in II Kings 24 and in II Chronicles 36:8. Many of Jeremiah's prophecies are directed against him. He is warned that he will be buried 'the burial of a donkey,' that he would be 'dragged and thrown past the gates of Jerusalem.' This was fulfilled when the Chaldeans dragged him with copper chains to take him to Babylon and he died. He was never buried, just as the prophet had predicted. In addition to the sins he committed, as expounded on in Commentary Digest, II Kings 24:5, Jeremiah takes him to task for exploiting the people by making them work for him to build his elaborate palaces and houses (22:13f.).

During Jehoiakim's reign, Jeremiah suffered considerably. See 26:7-24, 36:26.

After Jehoiakim's death, his son Jehoiachin, or Jeconiah, reigned. His reign was very brief, only three months. In his days, the second exile took place. At this time, most of the important people, including the harash and masger, the great Torah sages, were exiled. They preserved Judaism among the exiles. As the prophet expresses himself in Chapter 24, the exile of Jeconiah is compared to good figs, whereas the exile of Zedekiah is referred to as bad figs. At this time, many of the vessels of the Temple were taken to Babylonia.

Nebuchadnezzar crowned Zedekiah as king instead of Jeconiah, who was exiled to Babylon. Although Jeconiah is labeled an evil king, he repented in Babylon and was taken out of prison to be honored by Evil-Merodach, Nebuchadnezzar's successor. See the end of the Book for details, also the end of II Kings. Zedekiah, as mentioned above, was a righteous king. He was a weak king, however. He did not have the courage to castigate his generation for their evil deeds, nor did he have the courage to surrender to the Chaldeans, as the prophet had commanded him. In his reign, too, Jeremiah suffered considerably. For his unfavorable prophecies and for his orders to surrender to Babylon, he was branded a traitor to his people. He was branded a false prophet by Hananiah son of Azzur, who predicted the

return of the holy vessels, as well as the return of the exiles from Babylon. He was imprisoned by Zedekiah when the Chaldeans besieged Jerusalem (32:3, 33:1). When the Chaldeans withdrew from the city because of the approaching Egyptians, Jeremiah attempted to go to Anathoth in the land of Benjamin, his home town. He was apprehended by officers of the king, who accused him of defecting to the Chaldeans. He was imprisoned in a dungeon where he almost died of starvation. The king removed him from the dungeon to the prison yard where he was given a daily allotment of a loaf of bread. He was later cast into a pit, where he sank into the mire, to be rescued by Ebed-melech Hakushi (Chapter 38).

Jeremiah remained in the land when Nebuchadnezzar exiled the Jews remaining from the exile of Jeconiah. Only the poorest of the people were left, and Jeremiah remained with them, after originally having planned to accompany his brethren to Babylon in chains. He was released from the chains by Nebuzaradan, chief of the guard, and permitted to choose for himself whether or not to go into exile. By Divine instruction, he remained in Mizpah with Gedaliah son of Ahikam, the governor appointed by Nebuchadnezzar. When Gedaliah was assassinated, he gave over God's message to the people that they were to remain in their place and no evil would befall them. Instead, they fled to Egypt. He accompanied them to Egypt where he died. Scripture is silent concerning his death. We find, however, in Shalsheleth Hakabbalah that when the Jews went to Egypt against his will, he castigated them and they stoned him, subsequently burying him in Egypt. Since the Egyptians had been plagued by locusts and had beseeched Jeremiah to pray for them, thereby saving them from the locusts, they defied him after his death and offered up sacrifices to him. According to Seder Hadoroth, quoting Seder Olam, Nebuchadnezzar took him and Baruch to Babylon, where they died.

In addition to Jeremiah's suffering at the hands of the kings and their officers, he suffered at the hands of his townsmen, the men of Anathoth. These threatened him with death should he prophesy in the name of God (11:22). A worse death was predicted for them than for the rest of Israel that would be attacked by Babylon. They were denied a remnant. However, some of them repented and were exiled to Babylon whence they returned.

V. THE LAST DAYS OF JEREMIAH

After Jeremiah was coerced to descend to Egypt with the Judeans who fled there in defiance of God's warning to remain in the Holy Land, we read

PREFACE Xvi

only of his prophecies predicting Nebuchadnezzar's conquest of Egypt. See chs. 44 and 46. What happened to him there is not recorded. Shal-sheleth Kabbalah, quoted by Seder Hadoroth, asserts that when Jeremiah castigated the Jews in Egypt, they rose up against him and stoned him. He was subsequently buried in Egypt. Since the Egyptians had been afflicted with a locust plague, and when they begged Jeremiah to pray for them, the plague ceased, they deified him after his death and offered up sacrifices to him.

Seder Olam (ch. 26), however, relates that, when Nebuchadnezzar vanquished Egypt in the twenty-seventh year of his reign, he exiled Jeremiah and Baruch to Babylon. Indeed, Abraham Zacutta, in Sefer Hayochasin, writes that Baruch the son of Neriah received the Torah from Jeremiah in Babylon. This follows the account of Seder Olam, since, according to Shalsheleth Kabbalah, Jeremiah never went to Babylon, but died in Egypt.

Seder Hadoroth relates that, during Jeremiah's sojourn in Egypt, he met the Greek philosopher, Plato. The latter stated concerning Jeremiah, "I was with Jeremiah in Egypt, and at first, I ridiculed his words. Later, however, I was convinced that his words were divinely inspired, and that he was a wise man and a prophet."

VI. BARUCH THE SON OF NERIAH

Baruch the son of Neriah, the disciple and secretary of Jeremiah the prophet, appears in several places in our Book, but nowhere else in the Bible. We first meet him in ch. 32:12, where Jeremiah gives him the deed of Hanamel's field, which he had just purchased, to conceal in an earthen vessel to preserve it, as a sign that Israel would return to the land.

Later in the Book, in ch. 36, which was actually earlier chronologically, Baruch appears as Jeremiah's secretary. During the reign of Jehoiakim, Jeremiah dictates the Book of Lamentations to Baruch. He is to read it before the populace in the Temple on a fast day when a large assembly is gathered. As Scripture relates, Baruch complies with his master's command. It is reported to Jehoiakim, who orders the scroll torn and burned. He then sends for Jeremiah and Baruch, whom God conceals by making them invisible, as is explained in the commentary.

So far, we do not find Baruch as a prophet. He is merely the scribe delegated to record Jeremiah's words. In fact, at that very time, in the fourth year of Jehoiakim, Baruch complains that although he is Jeremiah's faithful disciple, God has not endowed him with prophecy. God replies to Jeremiah, "So shall you say to him: So said the Lord: Behold what I have built I will

AVII PREFACE

tear down, and, and what I planted I will uproot, and it is all the land. And you seek great things for yoursels? Do not seek, for behold I am bringing evil upon all flesh, says the Lord, and I will give you your soul as prey in all the places where you will go" (verse 4f.).

Rashi, quoting Mechilta, explains that God replies that He reveals Himself to the prophets only in the merit of Israel. Since, at this time, the land is to be invaded and the people exiled, it is not a time to attain prophecy.

Abarbanel, in fact, conjectures that this chapter was inserted at this point to vindicate Baruch from the people's accusation (43:3) that he was persuading Jeremiah to order them to remain in the land despite the danger of Nebuchadnezzar's wrath. They believe that Baruch, in his efforts to attain prophecy, is willing to risk the lives of the people as long as he will be able to remain in the Holy Land in the hope of attaining prophecy. For this reason, Scripture inserts God's reply to Baruch's supplication at this point, to tell us that Baruch has already despaired of becoming a prophet, and that their accusation is totally unfounded.

We do, however, find several Rabbinic statements, classifying Baruch as a prophet. The Talmud (Megillah 14b, 15a) lists, not only Baruch, but Neriah his father as well, among Israel's forty-eight prophets. Baruch is represented as having prophesied during the second year of Darius II. Rashi explains that he prophesied to the people to encourage them to return to the land and to rebuild the Temple. After the construction had commenced during Cyrus' reign, it had been curtailed for eighten years because of the accusation of the Samaritans, Since Baruch commenced to serve Jeremiah in the fourth year of Jehoiakim or earlier, he must have lived over one hundred years. Seder Olam, ch. 20, however, states that he prophesied at the time of Nebuchadnezzar. Several other midrashim list Baruch as a prophet, also Yerushalmi Sotah 9:13. The most plausible solution to this contradiction is that of Maharzay (Rabbi Zev Wolf) on Num. Rabbah 10:5, who explains that Baruch later attained prophecy despite the objection stated in ch. 45. Just as Seraiah his brother attained prophecy, as is evidenced by his appellation, ממחה, explained by the Midrash as "prince of prophecy," so did Baruch. It is, however, not completely clear why God dissuaded him from striving for prophecy if it was in store for him later.

Scripture tell us that Johanan the son of Kareah and the generals of the armies took Jeremiah and Baruch with them to Egypt (43:6). When Nebuchadnezzar conquered Egypt, Baruch was exiled to Babylon (Seder Olam, ch. 26). In Babylon, he prophesied and sent letters to the Jews who had returned to Jerusalem. He died and was buried in Babylon. After his demise, Ezra his disciple migrated to the Holy Land. As long as Baruch was living,

PREFACE XVIII

Ezra stayed with him to learn Torah from him. Only after his death did Ezra leave him to lead the people in Jerusalem. — [Megillah 16b, Rashi ad loc.]

According to Sifre, Numbers 12:1, Ebed-melech the Cushite, the servant of King Zedekiah who saved Jeremiah from the pit (38:7-13) was, in reality, Baruch the son of Neriah. He was called a Cushite because his deeds were unusual; he was more righteous than his generation, or, according to our editions, more righteous than the other courtiers. Just as a Cushite is unusual regarding the color of his skin, so was Baruch unusual in his good deeds. We find in Derech Eretz Zuta, ch. I that Ebed-melech the Cushite is listed among the nine who entered Paradise while still living. Seder Hadoroth, however, relates legends concerning the grave of Baruch the son of Neriah and states that it is located exactly a techum shabbath, the distance one may traverse on the Sabbath, from the grave of the prophet Ezekiel.

VII. CHRONOLOGY

- Josiah ruled thirty-one years (3285-3316) killed by Pharaoh-Neco in war. Jeremiah commenced to prophesy (3298).
- Jehoahaz his son reigned three months (3316) deposed by Pharaoh-Neco, who replaced him with his brother Eliakim, whose name he changed to Jehoiakim.
- Jehoiakim son of Josiah reigned eleven years (3317-3327) bound by king of Babylonia to take to Babylon died on the way.
- Nebuchadnezzar (Nebuchadrezzar) ascended throne of Babylon (3319) conquered Jehoiakim (3320).
- Jehoiachin his son reigned three months (3327) exiled to Babylon with princes of Judah succeeded by his uncle Mataniah, whose name was changed to Zedekiah.
- Zedekiah, son of Josiah ruled eleven years (3327-3338) chained and blinded by Babylonian king taken to Babylon Nebuzaradan, officer of king of Babylon burned Temple, palace, and all houses in Jerusalem, demolished walls of Jerusalem, exiled the entire populace with all the Temple vessels, left Jerusalem desolate until the first year of Cyrus king of Persia.
- Gedaliah son of Ahikam appointed governor over Judea (3338) assassinated (3339).
- Nebuchadnezzar conquered Egypt (3346).

OUTLINE OF JEREMIAH

- I. 1-10. Jeremiah's call to prophesy.
 - 11f. The vision of the almond rod.
 - 13-19. The vision of the bubbling pot.
- II. Reproach for idolatry, bloodshed, and for going to Egypt for aid.
- III. 1-13. Reproach for idolatry, comparing it to adultery.
 - 14-18. Prophecy of Messianic era and ingathering of exiles.
 - 19-25. Appeal to repent.
- IV. Prophecy of Babylonian invasion and destruction.
- V. Reproof for adultery, idolatry, and deceit, prediction of invasion.
- VI. Warning to Benjamites to flee Jerusalem to fortify their cities, reproof for sins lest the enemy attack.
- VII. Prophecy to proclaim in the Temple gate.
- VIII. Prediction that the invaders will exhume the graves and lamentation of the prophet for his people.
- IX. Prophet's desire to leave his people because of their falseness and prophecy of exile.
- X. Ridicule of idolatry and exhortation against idolatry while in Babylonian exile.
- XI. 1-17. Command to exhort Israel to observe the covenant.
 - 18-23. Jeremiah's prayer to God to punish the people of Anathoth for their attempt to poison him.
- XII. 1-6. Jeremiah's question concerning the success of the men of Anathoth, God's answer and His exhortation to beware of the princes of Judah.
 - 7-17. Promise to restore Israel to its land after the exile.
- XIII. 1-11. The parable of the girdle.
 - 11-14. The parable of the wine jug.
 - 15-27. Appeal for humility because of the impending exile of Jehoia-chin.
- XIV. 1-10. Prophecy of the droughts and Jeremiah's prayer.
 - 11-22. God's command to Jeremiah not to pray for the people and the blame on the false prophets.
- XV. 1-14. Prophecy of the siege and the exile.
 - 15-21. Jeremiah's plaint of his persecution due to his prophecy and God's answer.
- XVI. 1-13. Condemnation of the men of Anathoth.
 - 14-21. Promise of ultimate redemption.
- XVII. 1-3. Reproof for idolatry.
 - 4-11. Reproof for not observing the Sabbatical year.

- 12-18. Jeremiah's prayer to put to shame those who forsake God.
- 19-27. Reproof for profanation of the Sabbath to be proclaimed in the gates of Jerusalem.
- XVIII. 1-12. Parable of the potter.
- 13-17. Prophecy of desolation of land.
- 18-23. Plot of men of Anathoth against Jeremiah and his prayer against them.
- XIX. Parable of the earthen jug and prophecy of the Valley of Ben Hinnom.
- XX. 1-6. Jeremiah's humiliation and imprisonment by Pashhur and his prohecy of Passhur's exile and burial in Babylon.
 - 7-18. Jeremiah's declaration of how he is forced to prophesy and his curse of the day he was born.
- XXI. 1-2. Zedekiah's supplication to Jeremiah to pray that Nebuchadrezzar withdraw.
 - 3-7. Jeremiah's reply that the city is doomed.
 - 8-10. Jeremiah's appeal to the people to surrender to Babylon in order to be saved.
 - 11-14. Appeal to the house of David to improve their ways and to execute justice.
- XXII. The dire prophecy concerning Jehoiakim.
- XXIII. 1-8. Reproof of kings of Judah and prophecy of Messiah.
 - 9-32. Reproof of false prophets.
 - 33-40. Reproof of the people for lack of respect to God's prophecy.
 - XXIV. The vision of the two baskets of figs.
- XXV. Prophecy of subordination of all nations to Babylon for seventy years.
- XXVI. Jeremiah's prophecy in the Temple court and his attack by the princes.
 - 20-23. Account of Uriah who was slain by Jehoiakim.
- XXVII. Parable of the yoke and exhortation to surrender to Babylon.
- XXVIII. Episode of Hananiah son of Azzur.
- XXIX. Message to the exile of Jeconiah that the exile would be long and dire prophecies concerning the false prophets who assure the people that it would soon terminate.
- XXX. Prophecy of Messianic era.
- XXXI. Prophecy of Ingathering of Exiles and Messianic era.
 - 6-15. Jeremiah's prophecy of Zedekiah's fate (during his imprisonment).
 - 26-44. God's reply.
- XXXIII. Promise of redemption and of preservation of the priesthood and kingship.

XXXIV. 1-6. Promise to Zedekiah that he would die in peace and be lamented.

7-22. Covenant to free slaves and subsequent abrogation thereof.

XXXV. Moral learned from the Rechabites.

XXXVI. Episode of the scrolls.

XXXVII. 1-11. Prophecy that the Egyptians would withdraw and the Chaldeans would return.

12-16. Jeremiah's imprisonment in dungeon.

17-21. His prophecy to Zedekiah and his transfer to the prison yard.

XXXVIII. 1-6. Jeremiah cast into pit.

7-13. Jeremiah's rescue.

14-28. Jeremiah's command to Zedekiah to surrender and be spared.

XXXIX. 1-14. Breach of the walls, Zedekiah's capture and exile.

15-18. Promise to spare Ebed-melech Hakushi.

XL. 1-6. Jeremiah freed from chains, given choice to go to Babylon or stay in the land of Israel, chooses to stay with Gedaliah in Mizpah.

7-12. Gedaliah joined by all Jews left in Judea and in neighboring countries.

13-17. Warned of plot against his life, does not heed warning.

XLI. Assassination of Gedaliah by Ishmael son of Nethaniah.

XLII. The people warned by God not to go to Egypt.

XLIII. 1-7. Prophecy ignored, migrate to Egypt.

8-13. Prophecy of Nebuchadnezzar's conquest of Egypt.

XLIV. 1-14. Warning to the Jews in Egypt against idolatry.

15-20. Refusal of Jews to heed warning.

21-30. Jeremiah's prophecy of the doom of the Jewish community in Egypt.

XLV. Jeremiah's prophecy to Baruch.

XLVI. 1-12. Prophecy of Nebuchadnezzar's defeat of Pharaoh-Neco.

13--25. Prophecy of second attack on Egypt by Nebuchadnezzar.

XLVII. Prophecy of fate of Philistines.

XLVIII. Prophecy of fate of Moab.

XLIX. 1-6. Prophecy of fate of Ammon.

7-22. Prophecy of fate of Edom.

23-27. Prophecy of fate of Damascus.

28-32. Prophecy of fate of Kedar, Hazor, and sons of Kedem.

34-39. Prophecy of fate of Elam.

L. Prophecy of fate of Babylon.

Li. 1-58. Continuation of previous prophecy.

59-64. Jeremiah's order to Seraiah to read prophecy in Babylon and to cast the scroll into the Euphrates.

- LII. 1-3. Account of Zedekiah's reign.
 - 4-6. Chaldean siege.
 - 7. Breach of walls.
 - 8-11. Zedekiah's capture, torture, and imprisonment.
 - 12-30. Destruction of city, Temple and the exile of remaining Jews.
 - 31.Jehoiachin's release from Babylonian prison and his esteemed position.

ספר ירמיה חלק ב

מקראות גדולות
JEREMIAH
VOLUMETWO

דש"י זכוכית נופלים ונשברים ואפים (לז) וגדמו. לשון הורכה ל' הדימנו ונדמה שם (לעיל ח'): (לח) עוב ככפיר וגו'. גלה תלכא מכרכיה ככפיר העוזב את סוכו: היוגה.

תרב מאח דהיא כחסר סרויא: כן (א) בראשית ססלכות לנה עלה מלכח מכרכיה ככפיר העוזב את סוכו: היוגה. משתכרת כיין כן תירגם יונתן. דכר אחר לשון אונאה: " כן (א) בראשית מטלכות. פרשה זו תחתונה קדמה לעליונה ארכע שנים:

כמני חםרתא: לו) ויללת. בחיר"ק הויו ונוח היו"ר לבן אשר ולבן נפתלי בשו"א הוי"ו וחיר"ק היו"ר: מרעיתם. צאן מרעיתם והם הגוים שהם מלכיהם ורועיהם: לו) ונדמו.

בהגהם לנים חן ש"ח הל ידר : ((ו) ויללם. בפקון ספרים כוח"ו כבוח והיו"ד בחירת וזה הוח לקריחת כ"ו כמו שנתב דד"ק חבל לכ"ח שחנו סופנים עליו כוח"ו בחירת והיו"ד נחה. ועיין שוד מה שכסוב בשבשים שרש ילל:

בלע"ו: (לו) ונדמו נאות השלום. ת"י ויצדון מדורי שלמהון:

(לח) עוב כלפיר סוכו. כל פלך ופלך יעזוב פלכותו ככפיר הזה שפנית פלונו כשהוא רעב: פפני חרב היונה. ת"י כן קרם

כוזי המוסל בארן שאין היא כנסילמה אלא היא רב וקלון מחמיד יהיה לנם בהנסילה ההיא כנסילמה אלא היא רב וקלון מחמיד יהיה לנם בהנסילה ההיא כללי חמדה הטוסל לארן שההיאך רב למה שנקחת כנסילה: (לה) אצר בעום . לא זיכלו לברוח מיד האייב וחליםה. מל או אצר בעום . לא זיכלו לברוח מיד האייב הלא והמה הגבורים: (לו) קול צעקת. ר"ל הנה נשמש העי מה מארירה בנוידה: "אל מהי בארה השדידה בנוידה: קול לפקח ונוי: בי שורד הי. "אל מהי באחה השדידה בנוידה: מקום שהרושים ירשו את הלאן והוא למשל על ייושלים: (לו) וגדפה. מתורוח היושבות בשלנם ההיו חדבים מפני חרון אף

פנין סזור וכן כי נסן כסם (ש"ח י"ג) : '(נס) מנים . פנין כריחם:
ופלימה . שהריחנון חל יכים לם פלימם (לקפון כ') : (לו) חילת .
מלמון יללו : ישרר . פנין פושק ונול: פרימיתם . מלמון מרכה :
(ל) הגרםי. פנין סורכן וכריחה כפו גם פרמן חדותי (לקמן מ"ח) :
גשרת . פדור כפו יכוחות רשה (חהלים כ"ג) : (לח) בכפור . כן
יקרא ארי בחור : חייות . פלשון אואה ופנים קחם הסון וכן ספיר
סדונה (לפנים ג'):

כ' שוחרם כסם: (לח) עוב ככפיר סכו. כל פדור יסיה נטול פכפליו ולא יוכור כו כמו לפיר אריות שאינו אוכר כסוכתו אחל שפובה: חרון היונה. חרון סאויב ספלנה ואונם אותם לקחת ההון וזה כא מפני חרון אף ה' שחרה כם ולא כמקרא:

exile from his city like a young lion that leaves his hut.—[Rashi after Jonathan]

Kara explains this to mean that every king will abandon his kingdom just as the lion leaves his den when he is hungry.

Redak explains that, just as the lion abandons his den when he does not find food there, so did the Lord abandon the Temple when His will was not executed there, and since He abandoned it and hid His countenance from it, it was destroyed.

for their land has become waste—Before the destruction of the Temple, the land became waste. Yet they did not learn their lesson. Therefore, God could no longer resist abandoning them.

because of the wrath of the oppressing sword—Heb. קיינה, drunk from wine. So did Jonathan translate. Another explanation: It is an expression of oppression (אַנְאָהָא).—[Rashi] Rashi's first explanation is unclear. Moreover, it does not match our edition of Targum Jonathan which

35. And flight shall fail the shepherds and deliverance the mighty of the flock. 36. Hark! the cry of the shepherds and the howling of the mighty of the flocks, for the Lord plunders their pasture. 37. And the tranquil abodes shall be destroyed because of the Lord's furious wrath. 38. He has left His hut like a young lion, for their land has become waste, because of the wrath of the oppressing sword, and because of His furious wrath. (vol. one concluded here)

26

1. In the beginning of

the fall of a cheap one, hence the comparison to the precious vessel.—
[Abarbanel, Mezudath David]

35. And flight shall fail the shepherds—They will not be able to flee from the enemies.—[Mezudath David]

and deliverance the mighty—I.e., deliverance shall fail the mighty of the flocks. They will have no remnant.—[Mezudath David]

36. Hark!! the cry of the shepherds—This may also be rendered: Behold, the sound of the cry of the shepherds is heard.—[Mezudath David]

their pasture—I.e. the flocks of their pasture, the nations over which they rule.—[Redak] Jonathan, too, renders: their people.

As mentioned above, Abarbanel and Mezudath David explain this section as referring to the kings and officers of Judah. Abarbanel explains here that the prophet laments the fact that the shepherds and the

mighty of the flocks do not cry out to God before the destruction, but will first cry out when calamity befalls them. Mezudath David, following this explanation, explains that they cry out and howl because the Lord plunders their pasture; i.e. because the Lord has decreed that Jerusalem, the place where the kings govern their people, be plundered and destroyed.

37. And the tranquil abodes—The pasturelands where they graze their flocks, i.e. their cities and provinces.—[Redak]

shall be destroyed—Heb. ארון (מודמות), an expression of destruction, an expression related to 'has silenced us (אוַדְּמָּה), 'and there let us sit in silence (אוֹדְּמָה).'—[Rashi] Rashi, apparently compares silence with destruction and desolation since a desolate place is always accompanied by silence.

Redak renders: shall be cut off.

38. He has left his hut like a young lion—The king has gone in

בַר יאשׁוָה מָלַךְ שִׁבְּטָא יהודה פּהָנָכָא הָבֵין כּן הָּדָם לָּכֵיסָר: בּ בָּדָנון אַמַר קום בַּדַרַת בֵּית מַקַרַשָּא דַיַי כל קרויא דבית יַהוַרָה רְעַלִּין לְּכִּסְגִּד בְּבֵית מָקְרְשָׁא רַיָי וַת כל פתנמוא דפקידתה לָאָהְנְבָּאָה לָהון לָא הַמָנַע פָּהָנָם: ג מָאִים יַשְׁמָעוּן וִיתוּבוּן נְבֶּר מָאוַרָחַיה בּישָׁא וַאָּהֵיב כן כִּישָׁתָא דַאַנָא חָשֵּיב לָּמֶעבָר לָהוֹן כָּקָרָם בישות עובביהון ד וָהַיפֵר לָהוֹן כָּדָנָן אֲכֵּר יַי אָם לָא תְקַבְּלוּן לָמֶימָרִי לֹמָהַךְּ בְּאוֹרֵיְהִי דיהבית קד ביבון: ה לַקבלָא לַפְּהָנָמֵי עַבְּדֵי גַבַיָא דָאָנָא שְׁכַּח לַנַהָכוֹן מַקָּדָם וּמַשְׁלַח ולא

מהר"ו קרא

the words of My servants the prophets. Admonish them to heed the words of the Torah in addition to the words of the prophets. Here God reveals His love for the prophets by giving their words precedence over the words of the Torah.

whom I send to you betimes—Although I was sending you My prophets early every morning, you did not heed. If you continue to follow your previous behavior.—[Mezudath David]

נ) אשר אנכי חשב לעשות. שככר עלה במחשבתי להפליך את גבוכדנצר וליתן את ירושלים בירו. ננואה זו נאמרה ג' שנים לשני פלכות נבוכדנצר ססנו של יהייקים: רד"ק

⁽כ) על דכרי עכדי הגביאים. כמו אל רבדי וכן וילך אלקנה הרמתה עלי ביתי כמו אל ביתי והדומין לו ז מצורת דוד

בן (כ) על כל ערי יהודה. אל כל יושרי טרי יהודה: אל הגרע בו (כ) הגרע. מלשין גרטון: (ג) וגחמתי. מנין הפוך מחשכה: דבר. אל חפהת מלוכר דכר אהד מכל הדברים: (נ) אולי

ישפתו , אולי יקבלו הדכרים וישובו כל איש מדככו הרעה : תחפתי אל הרעה , או אנחם טל הרעה: (ה) לשפוע על רברי , מוסב פל סתקרא שלפניו והוא כמו ולפניוט אל דברי וגו': והשבם ושלוה . ואני הייםי משכים ומשלח וטכ"ו לא שמעתם ור"ל אם כן חששו כמו

the reign of Jehoiakim the son of Josiah, the king of Judah, this word came from the Lord, saying: 2. So said the Lord: Stand in the court of the house of the Lord, and you shall speak to all the cities of Judah that come to prostrate themselves in the house of the Lord, all the words that I have commanded you to speak to them; do not omit a word. 3. Perhaps they will heed and repent, each one of his evil way, and I will repent of the evil that I think to do to them because of the evil of their deeds. 4. And you shall say to them: So said the Lord: If you do not heed Me to walk in My law that I have placed before you, 5. To heed the words of My servants, the prophets, whom I send to you betimes, and you did not heed.

1. In the beginning of the reign-This chapter below preceded the above chapter by four years.— [Rashi] Rashi's intention is that Chapter 25 took place in the fourth year of Jehoiakim's reign, as in verse 1, whereas this chapter takes place at the beginning of Jehoiakim's reign. We, therefore, deduce that the chapters are not written in chronological order. The prophet tells us now what God conveyed to him in beginning of Jehojakim's reign—[Abarbanel]. During Josiah's reign, there were many righteous people. Undoubtedly, a large number of them was still existing. Additionally, the populace in general observed the commandments of the Torah out of fear of the king. Now, there arose a harsh king, whose regime represented a "new world." Hence the expression "In the beginning of the reign of Jehoiakim."—
[Daath Soferim]

the son of Josiah—Jehoiakim followed his father's policy of defending the country against Egypt.—
[Daath Soferim]

2. to all the cities of Judah—lit. on. Jonathan renders: Prophesy concerning all the cities of Judah. Abarbanel and Mezudath David paraphrase: to all the inhabitants of the cities of Judah.

do not omit a word—Since the prophet feared the populace, and God commanded him to proclaim a harsh prophecy, that Jerusalem would be like Shiloh, God admonished him not to omit a word of the prohecy.—[Abarbanel]

5. to heed the words of My servants, the prophets—lit. to heed on. Mezudath David explains: to listen to. Alschich: to heed in addition to

הְעָם אֶלֹּ - יִרְמִיָּדָהוּ בְּבֵּית יִהֹוֶה : יִנְמְיִּדְהוּ בְּבֵית יִהוֶה : יִנְמְיִּהְ בִּייִ וְנְמָיִה בְּיִי וְנְמָיִה בְּיִי וְנְמְיִהְ בְּיִי וְנְמְיִה בְּיִתְ וְיִמְבִּ וְנִיְּמְבִּיִּת בְּיִּלְּהוּ בְּבִית בְּיִּלְּהוּ בְּבִית בְּיִּלְּהוּ בְּבִית בְּיִבְיִר בְּיִּצְים וְרָבְּיִה מְּהְנִי וְבְּבִית בְּיִבְּיִ תְּבִית בְּיִבְּיִ תְּבִית בְּיִבְיִ וְנְבְּיִה מְּהְנִי וְבְּבִּית בְּיִבְּיִ תְּבְיִית בְּיִבְיִ תְּבְיִית בְּיִבְּיִ תְּבְיִת בְּיִבְּיִ תְּבְּיִית בְּבְּיִ תְּבְּיִרְ בְּיִבְּיִ תְּבְּיִבְּיִם וְרָבְּרָ בְּבְּיִבְּיִ וְבְּבְּיִ תְּבְּיִרְ בְּבְּיִבְּיִ וְבְּבְּיִת בְּבְּיִבְּיִם וְרְבְּבְיִם וְרְבְּבִּית בְּבְּיִת בְבְּבְּר אָתִר בְּבְּבִית וְבְּבְּית בְּבְּית בְּבְּית בְּבְּית בְּבְּית בְּבְּבְר אָתִר בְּבְּבְּר אָתְרּבּיְת בְּבְּבְר אָתְרּבּיוֹ וְבְּבְּר אָתְרּ בְּבְּבְר אָתְר בְּבְּבְר אָתְר בְּבְּבְר אָתְר בְּבְּבְּר בְּבְּר בְּבְּר בְּבְּבְר בְּבְּבְר בְּבְית בְּבְּר בְּבְּבְר בְּבְּבְר בְּבְּבְר בְּבְּבְר בְּבְּבְּר בְּבְּבְר בְּבְּבְר בְּבְּבְּר בְּבְּבְּר בְּבְּבְּר בְּבְּבְּר בְּבְּבְר בְּבְּבְּר בְּבְּבְּר בְּבְּבְּר בְּבְּבְיִים וְבְּבְּרְבְּיִם וְבְּבְּרְבְּבְיִים וְבְּבְּרְב בְּבְּבְית וְנְבְּבְּר בְּבְּבְר בְּבְּבְּר בְּבְּבְּר בְּבְּבְּר בְּבְּבְּר בְּבְּבִית בְּבְּבְיְת בְּבְּיִבְּתְ בְּבִּית בְּבִּית בְּבִּית בְּבִּית בְּבִּית בְּבִּית בְּבִּית בְּבִית בְּבִּית בְּבִית בְּבִּית בְּבִּית בְּבְּיִבְּית בְּבִית בְּבִּית בְּבִּית בְּבִּית בְּבִּית בְּבִית בְּבִיתְ בְּבִיתְ בְּבִית בְּבִיתְ בְּבִּית בְּבִית בְּבִית בְּבִית בְּבִּית בְּבִּית בְּבִית בְּבִית בְּבִית בְּבִית בְּבִיתְ בְבִיתְ בְּבִיתְ בְּבִיתְ בְּבִּיתְ בְּבִיתְ בְּבִּבְּית בְּבִּית בְּבִּיתְ בְּבִיתְ בְּבִית בְּבִּית בְּבִית בְּבִית בְּבִית בְּבְּבִית בְּבִית בְּבְּבִית בְּבְּבְּבִית בְּבְבִּית בְּבְּבִּית בְּבְבְּבְּבְּבְּבְּבְיתְ בְּבְּבְּבְּבְּבְּבְּבְּבְּבְּבְּבְּבְּתְבְּבְּתְ בְּבְּבְּבְּבְּבְּבְּב

רד"ק (זו כשלה : כשלקחו פלשתים את הארון בטלחסה או תרב סשבן שילה : (ט) כדוע נבית . בלא אל"ף כבעלי הה"א : כשלו יהיה הכית הוה . הראשון כתוב בה"א ווח בו"י ושניהם מנחת שי יתיר ה' כו (י) הנים היה כז'ה, נשוב נכ'ל והשני שנפנשה ניל'ו ושניהם הסרים יודר ספרה ונד'קה מלחם, הולם קרי ולנו הלחד, נשקלים ספרים ל'י פוויינים ניוד לחם לכו ותפודת מפיעה לכו של מסכר נימיתי

סיתן לי גנויי ב' פלחים היות חידון : (ו) ושמעו הכתים הכנחים . חבר בשירו יהודה הביית הזה . הראשון כתוב בהיא וזה בוריד ושניהם ייד קיתלם שלון זה פשניה ללוב כתהי ספלת וכיתן ומכר כתן כתיג לכל יישפשו חומי הכתים והנולדים שכתוך הוא משלחים: (ע) מתכר. התיות כביל ופניל: פלין ויבר. כסכרים תדוייןים שלו וליו וכן כלוי על פי במבוכם מצורת ציון מצורת דור

מצורת דוך ששיחש עד כה: (ו) ונתתי. או אתן את הכים הוה להיות חדכה כמו שחדב משכן שילה דימו עלי ז אתן לקלדת. שיהו תקלים כה לומר בדילום חדים דימולית: (ו) דרבונה ביהו בתילים

(מ) ייתפשו . פנין האחיזה כחוקה כמו ותפבו כו אכיו ואמו (דכרים כ"א): (פ) תחרב . מלצון חוכנן: ויקהל . ענין

ותמו (זכרים ל מד. קם) זווי ב. מנטון מולכן. ז קיות בדרך או בני בני אמן בדרית של יחון מקציות בני מנון מקציות בעל עומד בקיומים , נכיחי הסקר: (מ) ויתפשיר. אמזו כו כמוקה ואמרו הנה נמית אותך: (ט) אל ירביתו . אל המקום שעמד שם ירמים:

threatened him with death because they refused to listen to his dire prophecies and wished to rid themselves of him. Daath Soferim, however, claims that they were convinced that God's house would never be destroyed and that Jeremiah was, consequently, a false prophet committing a capital offense according to Mosaic law as

delineated in Deut. 18:20. See below that many exegetes share this view.

9. "Why have you prophesied in the name of the Lord—Although the prophecy is true, you should not have prophesied against our will, for we have no desire for such prophecy although it is from God."—[Malbim] See above verse 8.

6. I will make this house like Shiloh and this city I will make into a curse to all the nations of the earth. 7. And the priests and the prophets and all the people heard Jeremiah speaking these words in the house of the Lord. 8. And it came to pass when Jeremiah finished speaking all that the Lord had commanded him to speak to all the people, that the priests, the prophets, and all the people seized him, saying, "You shall surely die. 9. Why have you prophesied in the name of the Lord, saying, 'This house shall be like Shiloh, and this city shall be desolate without an inhabitant'?" And all the people congregated upon Jeremiah in the house of the Lord.

6. I will make this house like Shiloh—Then I will make this house like Shiloh, that it will be destroyed as the Tabernacle in the days of Eli. - [Mezudath David] The allusion is to the capture of the Ark by the Philistines (I Sam. 4). Then the destroyed.-Tabernacle was [Redak] They deserved their punishment, since the Ark contained only the Tablets and the Sepher Torah, which was placed at its side, and they did not observe their rules. It was, therefore, fitting that the Ark, the Tablets, and the Torah be taken from them.—[Arbarbanel]

I will make into a curse—All the nations will curse with the mention of Jerusalem, by saying, "May you be as Jerusalem."—[Mezudath David]

Jeremiah had already proclaimed this prophecy (7:14f.).—[Abarbanel] 7. the priests—I.e. the prophets of Baal.—[Mezudath David]

the prophets—I.e. the false pro-

phets.—[Mezudath David] See below that Rashi and Abarbanel share this view. Jonathan. however, renders: scribes. The function of these scribes is not known. Daath Soferim conjectures that in the Temple there was a group of men, known as neviim. They were given this title because they were in charge of spiritual matters, viz. to instruct the populace and preach to them. Perhaps they would also engage in writing scrolls. [It is also improbable that the priests in the Temple were idolatrous More likely, they were priests. Levitical priests as appears from Targum Jonathan, who renders kahanaya rather than kumraya, the usual term for idolatrous priests. Their motive for seizing Jeremiah will be explained further.]

8. "You shall surely die."—
Malbim claims that the people were
well aware of Jeremiah's prophetic
calling and that he was indeed conveying God's word. However, they

For further commentary see Appendix.

דַיַי: י וּשְׁסְעוּ רַבְּרָבֵי יהודה ית פתופיא הַאָּבַין וּסְרָּיקוּ מַבּית בַּלָבָא לְבֵית בַקְרַשְׁא דיַי וַתִּיבוּ בְּמָעַיְנָא דהכע ביה מקרשא ביי מַרִינְחָאָה: יא וַאַמְרוּ וַספְרַיָא כַּהַנִיָּא לָרַבְּרָבֵיָא וּלְכָּל עַמָא לָּמֶימָר חוֹבָה דִין דִקְטוֹל ַּנֶבֶרָא הַבֵּין אַרַי אָת*ְ*נָבֶּי עַל קַרָתָא הָרָא כְּמָה רַשְּׁמֶעָתּוּן בָּאוּרָנֵיכוֹן: יב ואמר רברביא שׁלַחַני ?מימד בַּיתַא לַּאָהְנָבָּאָה עַלּ הַבִּין וָעַלֹּ נַקְרָהָא הָרָא وَرَ פֿענטיא דשמעהוו: יי וכען

(י) בפתח שער ה' החדש. ה'י סדינחאה: (יב) ויאסר ירסיהו אל כל השרים. עד שאתם דנים אוהי כשפם כות על שאני מתנכא על העיר הואת לרעה. אם רצוגכם לכמל הרעה

(י) וישמעו שרי יהודה. שתפשו גביהי השקר והכהגים את ירמיהו: בפתח שער ה' החרש. אחרים הניהן כשנלה יהויכין וקלת כלי כית אלהינו עמו שברו חילו של נכוכדנלר שער המזרחי וחזר לדקיהו ותקנו והדשו לכך נקרף חדש:

הסרים: (יו בפתח שער ה' החרש, הוא שער המורחית כמו בנפסר נסיפו נ'ה' חסר נסיבה וחין וס בסס: (יח) ויחמדו הזהנים והנחים,

(י) משמבו. בעבור רגשת המון העם שמעו את הדברים האלה: - שהשדוהו שמלבו ניבא הדבר ולכן אערו שים לו דין חיוב מיתה: אל העיר. על העיר: כאשר שמעהם. העם שמעו מפי ירמיה והשרים

שתיי במעלנא התרעא בית מקדשא דה׳ מרינחאת ופירשו רויל חכר יויד קומחה דליתים כן הפלחים חנל החפרו השרים ונו׳ דלקפן נספת כי נק החדש כי שם חרשו פופרים את החלכה ושבקה שבות נקראו לו ויהכן לפרש שחדשוהו או חרשו בו שום בנין לפ,כד

בית ה׳. אל כית ה׳: בפתח שער. כ"ל כחלל כטער: החרש. יחכן שנפל והדשו אוחו בכנין (ואולי זהן שננה יוחם כמ"ש הוא מפי המספרים ! (יב) ה' שלחני. ולא מלני אשרחי הדברים: בכה את שפר כית ה' הפניון. מ"כ פ"ו): (יא) משפם פית. (יג) ועתה. הואילומה' הפה היטיבו ומקנו דרכיכם ונו ;א: ינקם

11. "This man liable to death"-They suspected him inventing this prophecy. Therefore, they said that he was liable to death.- Mezudath David. Abarbanel Malbim explains that, although the people were ready to kill him even if he was not liable to death according to law, the princes would not hear of such a crime and insisted on trying him to ascertain whether he was indeed guilty of prophesying falsely.

- 12. "The Lord sent me"-And I did not invent these things.— [Abarbanel, Mezudath David]
- 13. And now—Since this prophecy originates from God, improve your ways and your deeds....—[Mezudath David Kara injects: And now, before you judge me to give me the death penalty for prophesying evil

10. And the princes of Judah heard these words and went up from the king's house to the house of the Lord, and they sat at the entrance of the new gate of the Lord. 11. And the priests and the prophets said to the princes and to all the people, saying, "This man is liable to death, for he prophesied concerning this city, as you have heard with your ears." 12. And Jeremiah said to all the princes and to all the people saying, "The Lord sent me to prophesy concerning this house and concerning this city all the words that you have heard. 13. And now,

10. And the princes of Judah heard-that the false prophets and the priests had seized Jeremiah.— [Rashi] Because of the tumult of the mob, they became aware of this incident.—[Mezudath David]. They heard the cries in the Temple court, but did not enter. They stayed at the gate.—[Abarbanel] Daath Soferim conjectures that they were the judges whose duty it was to judge Jeremiah. Although this appears to be the view of earlier exegetes as well, it is difficult to reconcile this assertion with Talmudic law. As stated below, this group was sitting at the entrance of the New Gate, identified below as the gate to the Israelites' Court. At this gate, according to the Gemara, (San. 88b), a minor Sanhedrin, consisting of twenty-three judges, convened. To try one accused of prophesying falsely, a major Sanhedrin, consisting of seventy-one judges, was required (ibid. 1:5). This Sanhedrin, however, convened in the Chamber of Hewn Stone, in the Temple Court (ibid. 88b).

at the entrance of the new gate of

the Lord—Others annotated: When Jehoiachin went in exile and some of the vessels of the house of our God went with him, Nebuchadnezzar's army breached the eastern gate, and Zedekiah subsequently repaired it and renewed it. It is therefore called 'new.'-[Rashi] [This appears to be an error, since this prophecy was proclaimed in the beginning of the reign of Jehoiakim, who preceded Jehoiachin and Zedekiah. However, the intention may be that they sat in the gate which was later renewed by Zedekiah.] Mezudath David identifies this gate with the "upper gate of the house of the Lord" built by Jotham (II Kings 15:35). According to Redak (ad loc.), Jotham enhanced the building of the gate between the Temple and the royal palace. The gate itself had been built by King Solomon. Alternatively, he rebuilt the gate after it had collapsed. [Since the princes were in the king's palace from where they came to the Temple court, it follows that they should go through the gate between the two edifices.]

For further commentary see Appendix.

אַתַקִינוּ אוֹרְחַתְּכוֹן וַקּכִילּוּ לְבַּיִּמָרָא רַיִּי אַלְּהַכוּן ויתוב וו מן בישהא דָמַלַיל עַלַיכון: יד וַאָּנָא רַאַנָא מָסִיר עַכִירוּ לִּי בְּטָה דְתַקִּין וּכְבָּה רְבָעֵר בְּעֵינֵיכוּן : פו בָּרַם מַירַע הַיִּרְעוּן אַבִי אָם קַמְּלִין אַתּוּן וָתִי אַרֵי רַם וַכָּאי אָתּוּן יָהַבִּין עַלַיכון וְעַלַּקְרָהָא הָרָא וָעַל נַהְבָהָא אָרֵי בקשום שַלְחַנִי יֵי עַלַּיכוּן ַלְּאָהָנַכָּאָה הָדֶרֶמֶיכוֹן וַת בֶּל בְּתַנְמֵיְא הָאַלֵּין: מו וַאֲכָרוּ רַבְּרְבוָא וְכָל עַמָא לָבָהַנָיָא וּלְּסָבְּרַיָא לַית לְנַכָּרָא הָרַין חובַת דין דקטול אַני כִשְׁמָא בַיָּי אֶלֶּהְנָא מַלֵּיל עָמָנָאוּ וקמו

מהריי קרא מ:חת שי פוא נפים נפסורם: (יג) דרכיכם . הנפיין רפין: (מו) בלחני כ' פליכם. מ' מעליכם . הימיבו דרביכם ומעלליכם וינחם ה' על הרעה אשר מצורת ציון מצודת דוד

ככון כמו ויקסל משה (שמות ל"ס): (יג) הישיבו. שנין תקון כמו – כי של הרשה וגו' : ויד) כשוב וגו' . ר"ל כפי סגרלה ללס: (פו) כי דם נקי . (פו) וכל העם. עם כי מחחלה סיחה ידם פס הכהנים והנכיאים מחה כשמים דברי ירמיה שדבר בשליחות ה' הורו כהם: כי בשם ה'. ולא אמר מלבו:

"This man is not liable to the death sentence"-I.e. we cannot put him to death for violating Mosaic law.— [Malbim]

"for he spoke to us in the name of the Lord our God"—And his prophecy is true. They still wished to kill him to rid themselves of him,

however.—[Malbim] Mezudath David explains simply that the people changed their stand after being convinced by Jeremiah of his innocence, that he was indeed a prophet of God and had not invented the prophecy.

mend your ways and your deeds and heed the Lord your God, and the Lord will renounce the evil that He has spoken concerning you. 14. As for me, behold I am in your hands; do to me what you deem good and proper. 15. But you should know that if you put me to death, that you are bringing innocent blood upon yourselves and upon this city and upon its inhabitants, for indeed God sent me concerning you, to speak into your ears all these words." 16. And the princes and all the people said to the priests and to the prophets, "This man is not liable to the death sentence, for he spoke to us in the name of the Lord our God."

on this city, if you wish to avoid the evil, mend your ways and your deeds....

mend your ways-Malbim explains that, although the people joined the priests and the prophets in their desire to put Jeremiah to death, in reality, there were two factions. The priests and the prophets claimed that Jeremiah was a false prophet—they had always prophesied the opposite—and was therefore deservant of the death penalty. The people, on the other hand, believed that Jeremiah was truly a prophet of God, but, as mentioned above, wished to rid themselves of a nuisance. Jeremiah now addresses both factions. He addresses the princes who wish to try him at the request of the priests and the prophets, and to the people who wish to kill him to rid themselves of his prophecies. To the former he says, "The Lord sent me to prophesy concerning this house, etc."

Therefore, I am not a false prophet. To the people, he says, "And now, mend your ways . . . and the Lord will renounce the evil, etc." Do not consider me a nuisance. I have come to help you, to save you from exile and destruction, for if you mend your ways and your deeds . . . the Lord will renounce the evil He has spoken concerning you.

15. But you should know—That by putting me to death, you will not rid yourselves of a nuisance, but you will bring more of God's wrath upon yourselves by shedding innocent blood.—[Malbim]

God sent me concerning you—This he addressed to the princes. I am indeed a prophet of God, not a false prophet.—[Malbim]

16. And the princes and all the people said to the priests and the prophets—Now the princes concur with the people against the accusation of the priests and the prophets.—[Malbim]

יי וַקָּמוּ נַבְרַיָא מְּסָבֵי אַרעאוַאָּמֶרוּ לָּכָלֹ קהָלָא רַעַמָא לַמֵימָר: ייִ מִיכָה רְסָבֶרִישָּא הַנָה כְּהַנְבִי בִּיובֵי חָזָקוָה מְלַּדְּ שָּבְטָא דְבֵיה יְהוּדָה וַאַמֶּר לְּכָלּ עַמָּא דְבֵית יָהוּדָה לְּמֵיכֶר כּרָנַן אֲסֵר יִי צָבָאוֹת צִיוֹן חַקַּל הַתַּרָדֵי וִירוּשְׁלֵּם לָּיַגַּרָיוָ הַהֵּי וָשור בִּית מַקַּרְשָא קַמַלּוהי הַבַּקטַל חוקוה מלַרְשְׁבְשַא רָבִית יָהוּרָה הַלֹא רַחִילּ מָן קרם יו וצלי קרם יו וָתַב וָיָ מָן בּישְׁרָא דָמַלֵיל עלֵיהון וַאַנַהְנָא נַרָמין לָאַיִהָאָה בִּישְהָא רַבְּהַא עַלֹּ נָפַשְׁתַנָא תולדות אהרן (דמחי כה ציון שום חחרם

לבוצול פר) (בפנה בכי הלהין היותר בי הלהים בי הלהים היותר בי הלהים היותר בי הלהים היותר בי הלהים היותר בי הלהים שבר בי (בפנה בכי הלהים הלהים בי הלהים היותר בי הל

(יח) מיכה המורשתי דמן מרישה: עיים. גליס: דבר עליכם: (יו) ויקוסו אנשים מוקני הארץ. שהיו זכורים כה שניבה מיכה הכודשתי בימי חוקיה ציון שדה תחרש ונר: (יום) ויח"ל. ל' תפלה: ואנחנו עושים רעה גרולה. (יום) הלא ירא את ה' ויחל את פני ה' זינחם ה' על הרעה אשר דבר כליהם. ואותו הרור כשהיה כיכה הכורשתי כתנבא עליהם לרעה כששכעו את דבריו שבו סררכם (היעה). ונם הקב"ה ניחם על הרעה אשר רבר לעשות להם ולא עשה אבל אנתנו נורמים שושים רעת גדולה על נפשותינו שאנו שומעים הקב"ה ניחם על הרעה אשר רבר לעשות להם ולא עשה אבל אנתנו נורמים שושים רעת גדולה על נפשותינו שאנו שומעים

מנחת שי האומר אליכם אינו אלא טופה: (יח) פיניה, פינה קרי:

ור ק גקרא חרש: (יו) ויקופו אנשים כוקני הארץ. אלה הוקנים היו צדיקים וספרו זה הענין שהיה ביכי חוקיהו שנתגבא סיכה

ציון שרה תחרש וכן כתוב בנכואת מכה: (ע) הלא ירא את ה'. כמו שכתוב בדברי הימים ויכנע חוקיהו בנובה לבו ונו'. ציון שרה תחרש וכן כתוב בננואת מיכה: (ע) הלא ירא את ה'. כמו שכתוב בדברי הימים ויכנע חוקיהו בנובה לבו ונו'. מצורת דור

מה תיטיבו דרכך (למיל כ'): (יח) עיים. פנין גלים וחלים כמו שמו את ירובלים לפיים (תהלים ע"ט): לבמות. גכשושים גכוהים כי כמה היא פנין גכהות כמו כמתי שב (ישפים י"ד): (יט) ויחל.

(יז) ויאברו ונו". הביאו ראייה לסטור את ירמיה מן המיחה: (יחשרה תחרש, י"ל מחכן להיות שדה לורוע כה: עיים ההיה. תהיה מלאה גלים כדרך כמיס החדים מתפילות הקיחון: לבטות יערייםיה מלא מגלי אננים דומה לכמות המלוייי כיערנ(יע) ההסח.

ישו היה שנו מנכי ונכים דומה בכמת המנחיי כישרונים) ההברה. זכי המית חותו מזקיה . בשבור שניבה כוחת: הלא ירא . הלה המלך חזקיהו היה ירה אח ה' והתפלל לפניו לבשל הגזירה וחז ניתם ה' של

Did he not fear the Lord?—Was not King Hezekiah a God-fearing man? Instead of putting Micah to death, he prayed to God to renounce the decree, and then God did indeed renounce it.—[Mezudath David] This is recorded in II Chron. 32:26: "And Hezekiah humbled himself for the pride of his heart, etc."—[Redak]

and he entreated—Heb. נְיְחֵל, an

expression of prayer.—[Rashi]

but we are doing great harm to ourselves—if we kill him.—[Rashi] We, who hear him prophesying that this Temple will be like Shiloh and that the inhabitants of this city will be a curse for all the nations, and we do not repent so that God should renounce the evil He has spoken concerning us, are doing ourselves great harm.—[Kara] 17. Then certain of the elders of the land rose and said to all the congregation of the people, saying: 18. Micah the Morashtite was prophesying in the days of Hezekiah the king of Judah, saying: So said the Lord of Hosts: Zion shall be plowed for a field, and Jerusalem shall be heaps, and the Temple Mount as the high places of a forest. 19. Did Hezekiah and all Judah put him to death? Did he not fear the Lord? And he entreated the Lord, and the Lord renounced the evil that He had spoken concerning them. But we are doing great harm to ourselves.

17. Then certain of the elders of the land—These elders were righteous, and they related the incident that had taken place during Hezekiah's reign, that Micah the Morashtite had prophesied the desolation of the Temple Mount and the city of Jerusalem. This prophecy is recorded in Micah 3:12.—[Redak] They brought proof to spare Jeremiah from death.—[Mezudath David] When they saw that the princes sided with Jeremiah against the priests and the prophets, they mustered up courage to speak up on his behalf and cite precedents.—[Abarbanel] Malbim, following his explanation of the entire episode, explains that the elders cited a precedent that the prophet of evil was not put to death by Hezekiah to rid himself of a nuisance. On the contrary, he prayed to God, and God renounced the evil in store for them.

18. Micah the Morashtite—Who was from Maresha.—[Rashi from Targum Jonathan] Modern scholars believe that he was from Moresheth. Both cities are mentioned in Micah

1:14f. They are Judean cities near the border of the Philistines. Others believe that Maresha and Moresheth are the same city. The prophet distinguishes between Maresha and Moresheth-Gath.

was prophesying—over an extended period of time.—[Daath Mikra]

shall be plowed for a field—I.e. it shall be plowed to be a field for sowing seed.—[Mezudath David]

heaps—Heb. איים, heaps.—[Rashi] I.e., heaps of ruins, as usually occurs when houses become ruined and the walls collapse.—[Mezudath David]

as the high places of a forest—It shall be full of rocks, thus resembling the high places in a forest.—
[Mezudath David]

19. Did ... put him to death?—
For this prophecy?—[Mezudath David] Indeed, they did not put him to death, but they repented and entreated God to renounce the evil He had decreed against them. Thereby the evil decree was averted, and no harm came from his prophecy.—[Malbim]

י וָאַף גַּכְרָא הַוָה מְתִנְבֵּי בשמא דיי אוריה בר שמענה מקרית יערים וְאָרָגָבֶּי עַלֹּ קַרְתַּא הָרָא וַעָל אַרעָא הָרָא כַּכֹל פַּתְנָפַר יִרְמִיָה: כאוּשָׁסֶע מַלָּכָּא יָהוֹיַקִים וְכַלֹּ גבַרוהי וכָל רַבִּרְבוָא ית פהנסוהי ובעא מַלְבָּא לִמְקְמְלֵיה וּשְׁמֵע אוּרָיָה וּדְחִילּ וַעֻּרָק וַאָרָא לְּמִצְרָיִם:כּנּ וּשְׁלֵּח מַלְּכָּא יָהוֹיַקִים נַבְּדִין לַסְצָרָיִם יַה אַלְנָהָן בּר עכבור ונבריו עסיה לָמִצְרָיִם: בּ: וָאַפִּיקוּ יַת אוריה לְנַת מַלְּכָּא ואיריורי וַקַּטְלֵיה בחרבא

נְפְשׁוֹתֵינוּ: יַ וְנִם־־אִישׁ דְּיָהְ מִתְנַבֵּאׂ בְּשֵׁחִיתִּנוּ: יַ וְנִם־אִישׁ דְּיָהְ מִתְּבְּאֹתִּ הְּאָרֵים וִינְּבֵּא עַלְּ־הָעִיר בִּזּאֹת וְעַלִּר הְאָרֵים הִיּנְבָּא עַלְּ־הָעִירְם וְכְלִּ-נִּבּוֹרְיוּ וְיָבְאֹמִים מִצְרִים אֶת־דְּבְּרִיוֹ וַיְבַבְּקְשׁ הַפֶּוּלֶּהְ וְיִבְאֹמִים מִצְרִים אֶת־דְּבְּרִיוֹ וַיְבַבְּקְשׁ הַפֶּוּלֶּהְ וְיִבְאֹמִים אִתְּיִם אֶת־דְּבְּרִיוֹ וַיְבַבְּקְשׁ הַפֶּוּלֶּהְ וְבְּלִּיִם מִצְרִים אֶת־דְּבְּרִיוֹ וַיְבַבְּקְשׁ הַפֶּוּלֶּהְ וְבְּלִים מִצְרִים אֶת־דְּבְּרִים וְיִבְאָּהוֹּ וְבְּלִּיִם הִוֹיְבִּאְרִים אִתְּיִם אֶתְּיִּבְים וְיִבְאָּהוֹּ אָרִבּאִרִּים אִתְּיִנְם מִצְּרִים וְיִבְּאָרוֹּ

ריעיי

אם נהרוג אותו: (ב) וגם איש היה מתנבא. מי שאתר זו לא אמר זו עד כאן דכרי לדיקים ועמדו רשעים שהיו שם ואמרו וגם איש היה מתנכא וגו' כשם שאוריה נהרג יהרג ירמיה. כד מפורש בספרי:

[שמתנבא] על הבית זה לחיות כשילה ועל יוטבי העיר הואת ליתנם לקללה לכל נויי הארץ ואין אנו תוורים בנו כדי שינחם ה' על הרעה אשר רבר עלינו כשם שניחם על הראשונים: (כ) וגם איה היה מתנבא וער . אין מקרא זה רברי וקני העיר אלא מעשה הוא שאירע בימי ירועיקים שבארתו פרק שהיה מתנבא ירמיה הית גם אוריתו בן שמעיהו מתנבא כמו כן בכל

דברי ירסידו והכותו בחרב כמו שמפרש והולך ומם שלא הרגו את ירמידו לפי שיר אחיקם כן שפן היתה את ירסידו לבלתי תת איתו ביר העם להירגו:

רר"ק

ענו אותם העם שיצו להמית את 'ירסיהו: (כ) וגם איש הית מהגבא וגור'. כלומר כה ערות זו שאתם מעידים כי חוקיתו. לא המיתו כשהיה מתובא רעה הנה יהייקים מלך יהורה כמודנו ובואת השנה הרג אוריהו לפי שהיה מהגבא רע במו ירטיהו גם ירמיהו יהרג: (כל) וירא. ביו"ד איתן ויו"ד השרש געלמת כהכתב: (כל) אורא. ביו"ד איתן ויו"ד השרש געלמת כהכתב: (כל) אלנהן, מלה אחת היא: (ככ) אלומן, שלה אי היא. ברקי (כנ) וייבודי. בספרים מדוייקים חפר יו"ד לחל הכיל ביל בל היא ברקי (כנ) אלומן, מדרים מחודים שלו מדופים שלו בילהיב כל פלורך והכפרים אחת היא בילה בילהים בל בלורך והכפרים בתחלים. באחלים בשלום שלו ביל בילהים בל בלורך והכפרים שלו שלום בל בלורך בילה ביל בילה בל בלורך בילה בל בלורך בילה בל בלורך בילה בל בלורך בל בלורך בל בלורך בל בלורך בל בלורך בלורך

סצורת דוד

הרעה וגו' : ואנתנו. אכל אנתנו כשנתי אוהו נעשה טוד רטה גדולה זו סדות וראיה הנה גם איש היה מתנכא כשם ה' כ"ל שהיה מוחוק על נששוחינו ולאדי שלא ינחס על הרעה אול שיוסיף טוד על הרעה: לנכיא ה' : ויגבא. ר"ל שהיה עתוכא כדרכו כשם ה' : (כא) ויבקש (כ) וגם איש היה סהגבא. אלו דכרי הכסנים והנכיאים שאמרו מה המלך הביתו, כי לא האמין לו שהוא דכר ה': וישבע אוריהו. אשר

ed by the tribunal, as above.—
[Malbim] Mezudath David explains
that Jehoiakim treated Uriah with
contempt. He threw his body into
the burial place of the common
people rather than inter him in the
graves of the prophets. Daath Mikra
explains that the poor people who

could not afford sepulchral chambers hewn out of stone in caves, as was then the custom, buried their dead in the ground in a section known as "the graves of the common people."

Abarbanel explains that this entire passage was recited by the same man

20. Also a man was prophesying in the name of the Lord, Uriah the son of Shemaiah of Kiriath-jearim, and he prophesied concerning this city and concerning this land, like all the words of Jeremiah. 21. And King Jehoiakim and all his mighty warriors and all the princes heard his words, and the king sought to put him to death, and Uriah heard and he was afraid, and he fled and came to Egypt. 22. And King Jehoiakim sent men to Egypt, Elnathan son of Achbor and men with him to Egypt. 23. And they took Uriah out of Egypt and brought him

to

20. Also a man was prophesying—The one who said this did not say this. I.e. those who related the incident of Micah did not relate the incident concerning Uriah. Up to here are the words of the righteous. Now the wicked who were there arose and said, "Also a man was prophesying, etc." Just as Uriah was killed, so shall Jeremiah be killed. In this way it is explained in Sifre (Num. 11:7).—[Rashi]

What proof are you bringing with your testimony that Hezekiah did not kill Micah when he prophesied evil? Jehoiakim is just as much a king as he, and this year he killed Uriah for prophesying evil like Jeremiah. Let's kill Jeremiah too.— [Redak] Abarbanel quotes commentators who take this for the rebuttal of the priests and the prophets. They testified that Uriah had prophesied the destruction of Jerusalem, and he was executed by Jehoiakim although he had not mentioned the destruction of the Temple, a catastrophe of

greater consequence. Kara explains verses 20-23 as a parenthesis. Scripture relates that shortly before that incident, a similar incident had transpired, viz. that of Uriah, who prophesied a prophecy similar to that of Jeremiah, and was executed by Jehoiakim. Malbim, too, explains this passage as the words of the author of the Book, inserted to account for the failure of the elders' words to influence the populace.

22. And King Jehoiakim sent—He did not kill him hastily, but had ample time to ponder over the matter until his agents could go to Egypt and return.—[Malbim]

23. and he struck him with the sword—He was obviously not convicted by the tribunal, since the penalty for false prophecy is strangulation, not death by the sword.—
[Malbim]

into the graves of the common people—Not in the burial place of those executed by the tribunal. This, too, proves that he was not convict-

בַּתַרָבָא וּרָסָא יַת נבלָהַיה לָקברַי גַלַיא: כר ברם יד אחיקם בר שפן הוה עם ירסיה בָּרִיל רְלָא לְמִמְסֶר יְהַיהּ בירא רעכא למקטליה: א בַּרַישׁ מַלְּכוּת יָהוֹיָקִים בר יאשיהו כִּלַרְ שְּבְטָא הַנַת בכית יהובה פַתְנָמָא הָדֵין עַם וַרְמָיָה מו קדם יו לפיפר : ב כּרָגן אָבֶר יִי לִּי עַבִּיר לה שנקון וניריווה הניגון על צורה: גותשלחינון לָוַת מַלְּבָּא דָאָרוֹם וּלְוַת מלכא ת"א ברחבים ממלכת . סנסדרין קג פרכין יו עקידה פער מו:

מהר"י קרא

כז (ב) כה אמר ה' אלי עשה לך מומרות. (ג) ושלחתם לכלך ארום. עד עכשיו לא עמר נבוכרנצר שעתיד לכביש את יחויקים ולהגלות את יכניה ולהסליך את צרקיה. הקב"ה המניד מראשית אחרית ומקרם אשר לא נעשו אומר לירמיה מתחילת סלכותו של יתויקים נשה לך סוסרות וסובות וכברא היום ויגיע הוכן שיעביר נבוכרנצר את יכניה מבלוך ויםליך את צרקיהו רודו תחתיו על יהורה ועל כלך ארום ועל נכלך וכואב מלא ואו רשיי

כז (א) בראשית ממדכת יהויקים. שלש שנים לפני במלך נכוכדנלר נתנכא עליו שימלוך:

(ב) בוברות. הם רלועות העול שקורין קיינגל"ם: (ג) ושלחתם אל מלך אדום. כיתי לדקיהו כשנה הרביעית למלכו שעשהו נבוכדננר שלים על חמשה מלכים

יעל סלך בני עבק ועל כלך צידון וחם שולחים איש איש מסקופו להקביל פני צרקיהו ארוניהם ברורון שלהם. קח את הכוסרות

מנחת שי

(ה) בראשיה ממלכת. נביאה זו נאכרת לירמיתו בשנת ראשונה נדולה פל ויני להו ירושנים דרים שופטים נמסר שלייו' ולים כן כמיכ : בן (ה) ברחשים מפלכם יכויקים כן יחושיכו , לית פלח וכתיב כן: לבלכות יהויקים ואסר לו האל כי כשיסלוך צדקיהו אחר ככלכות יהויקים ויהויכין יעשה סוסרות וספות וישלחם למלכי תנוכרים ביר מלאכים הבאים ירושלם אל צרקיהו ויצוה אותם אל המלכים ארוגיהם שישלחו אותם אל צדקיהו ויאסרו להם כל חדברים תנוכרים בפרשה ויאסר להם ירכיה גם כן ואל צרקיבו כלך יהודה דברתי ככל חדברים האלה כי נראה כי הכלכים הנזכרים שלחו לצרקיהו שיסכים עמהם ויסרדו כלם בכלך בכל לפיכך צוה האל לירסית שיאמר לכלאכים האלה אחר שיכלו דברי אדוניהם יאכר להם ואל צרקידו כלך יהודה בכיק בביק במדי האלה וכלכם הכיאו צואריכם בעול פלףבכל. ורו"ל אמרו כי כשהמליכו פלך בכל השליפו על הכלכים דברתי ככל הדברים האלה וכלכם הכיאו צואריכם בעול פלףבכל. ורו"ל אמרו כי כשהמליכו פלך בכל השליפו על הכלכים האלה ובה שנאםר לו גבואה זו בראשית כמלכת יהויקים והנבואה אינת עדין עד יא שנה כדי שירע יהויקים שעתיד למלוך נבוכדנצר שלא יבמת יהויקים במלך מצרים שהמליבו: מט מוסרות ומומות. דצועות וגידים שקושרים בהם הכול על

מצורת דוד

מצורת ציון ספלך חסן להמיתן: (כג) וישלך. דרך כזיון השליך את נכלחו אל - פנין חסלה כמו ויחל משה (שמות ל"ב): (כג) גבלחו. גם גיף אדם המת יקרת נכלה: (כד) יד. שנין כח וההתמלוח: בז (כ) בוסרות. כלושות שקושרין כו בעול וכן ומוסכות פרוד (איוב ל"ם): ומוסות . מלשון מטה והם עלי העולי

קברי בני בעם ולא קצרו בקבורת הנכיאים בי חשבו למדבר סרם אשר לא אוה כי וכאלו יאמרו הנה גם ירמים במיהו וראוי להמיתו כמוהו: (כד) אך יר אחיקם. כשמעם דברי הכהנים והנביחים לח פתרו עוד הברים דבר והעם חזרו להיות נתשכים חחר דעת הכהנים

והנביהים ואך יד החיקם היחה עם ירמיה לכלי למסרו ביד העם להמית אותו ובכח ידו גבר על כולם והלילו : בן (ג) ושלחתם וגרי בימי יהויקים אמר לו כבימלוך לדקיה יבלח המוסרות והמוטות אל המלכים כאלה ע"י המלאכים הכאים

all these words" (verse 12)—for it appears that these kings sent to Zedekiah to appeal to him to join them in their rebellion against the king of Babylon. Therefore, God commanded Jeremiah that after they finish the words of their

masters, he say to them, "And to Zedekiah the king of Judah I spoke according to all these words," and all of you bring your necks under the yoke of the king of Babylon.— [Redak]

3. And you shall send them to the

For further commentary see Appendix.

King Jehoiakim, and he struck him with the sword and cast his corpse into the graves of the common people." 24. But the hand of Ahikam the son of Shaphan was with Jeremiah, not to deliver him into the hand[s] of the people to put him to death.

27

1. In the beginning of the reign of Jehoiakim the son of Josiah, king of Judah, this word came to Jeremiah from the Lord, saying: 2. So said the Lord to me: Make yourself thongs and bars, and place them upon your neck. 3. And you shall send them to the king of Edom and to the king of Moab and to

who recited the incident of Micah. He explains that, although God's command to Jeremiah to proclaim this prophecy in the Temple Court came to Jeremiah at the beginning of Jehoiakim's reign, he did not announce it until Zedekiah's (cf. verse 1). Here the elders cite the fate of Micah who prophesied during Hezekiah's reign and the fate of prophesied Uriah who Jehoiakim's reign. Consequently, Hezekiah, who spared Micah, and, on the contrary, heeded his prophecy, died in peace and was buried with pomp and ceremony. In contrast, Jehoiakim, who put Uriah to death, died in a wretched state and never was buried. See Commentary Digest, II Kings 24:6.

24. **But**—Jeremiah would have been killed by the mob, but for the effort of Ahikam the son of Shaphan, who rescued him from their hands. Otherwise, they would have killed him in anger.—[Malbim]

After hearing the argument of the priests and the prophets, the people were again convinced that Jeremiah be put to death. It was only through the physical force of Ahikam the son of Shaphan that he was saved.—
[Mezudath David]

1. In the beginning of the reign of Jehoiakim—Three years prior to Nebuchadnezzar's ascent to the throne, he prophesied about him that he would reign. - [Rashi] This prophecy was revealed to Jeremiah in the first year of Jehoiakim's reign, when God commanded him that, when Zedekiah would reign after Jehoiakim and Jehoiachin, he, the prophet, should make thongs and bars and send them to the kings mentioned below, through ambassadors coming to Jerusalem to Zedekiah, and that they should tell them everything mentioned in this chapter, and Jeremiah should tell them also-"And to Zedekiah the king of Judah I spoke according to

דשיים מלך מואכ ומלך כני שמון ונו'. אלו

ְּמִפְלְּחֵיה: י וְיִפְלְּחִין יתיה

ואת הכיסות אשר פשית. ושלחהם אל מלך אדום וני ביד חמלאכים הכאים לצדקיהו: (ד) וציות אתם אל אדוניהם המלאכים הכאים לצדקיהו: (ד) וציות אתם אל אדוניהם לאמר. כה האפרו אל אדונים. אפרו רבוחיני בשעה שהטליך נכוכרוצר את צדקיח על ירושלים הסליכו גם על ה" מלכים הללו שהיו משעברים תחתיו. ודוקשה בעיניהם על מלכים הללו שהיו משעברים תחתיו. ודוקשה בעיניהם על

הרכיעית ללדקיהו ששכרס היתנו חנני' כן מזור: (ו) עבדי. "ק השלכת לך וי"ם כי כזכן שהיה בין החיות היו עוברות אותו במאכל שהיו מכיאות לו ווח דרך דרש והיא בוסן ההיא עשב היה אוכל בכו שאמר לו ועשבא כתורין לך יסעמון ויש דרש

חמשה מלכים נתן נכוכדנלר תהת ידו של לדהיהו . חמש

עשרה שנה היו על לוחרו משנה חחת ליהויקים עד השנה

צהאר הבהמה ח"ת הנקין ונירין: והו לאשר ישר בעיני. ישר פעל עבר חציו קכץ והציו פתח: ווו עברי. שיקשה דצוני בנים: תם את חית השרה נהחי לעברו. ע"ד וחית השרת בנים: מם את חית השרת מצוך

סצורת ציון (ג) סלאכים. כלומיס:

מצודת דוד אל לדקיהו (ואולי כאו להתימן שימרדו כולם כמלך ככל): (ד) וציות אותם. את המלאכים חלוה להגיך אל אדוניהם: (כ) אנכי עשיתי

ארתם. מוד במלשלי המה: ונחתיה. לכן בידי לחחה לאשר ישר בשיני: (ו) הארצות האלה. של השלכים אדוניכם: עברי. כ"ל

miah: Go, warn them that they should not rebel against him.

- 4. And you shall command them—You shall command these ambassadors to tell their masters.—[Mezudath David]
- 6. **these lands**—I.e. the lands belonging to the kings who are your masters.—[Mezudath David]

My servant—Who will perform My will to requite My enemies.—
[Rashi, Redak] [Obviously, Nebuchadnezzar could not be referred to as God's servant in the usual sense of one who serves God with devotion, such as Moses and Isaiah who are given this appellation.]

even the beasts of the field I have

For further commentary see Appendix.

the king of the children of Ammon and to the king of Tyre and to the king of Zidon by the hand of ambassadors who come to Jerusalem to Zedekiah, the king of Judah. 4. And you shall command them to their masters, saying: So said the Lord of Hosts, the God of Israel: So shall you say to your masters: 5. I made the earth, the man and the beast that are upon the face of the earth, with My great strength and with My outstretched arm, and I gave it to him that pleased Me. 6. And now, I have given these lands into the hand of Nebuchadnezzar the king of Babylon, My servant, and even the beasts of the field I have given to him to serve him. 7. And all nations shall serve him

king of Edom—In the days of Zedekiah in the fourth year of his reign, when Nebuchadnezzar made him ruler over five kings, the king of Edom, the king of Moab, the king of the children of Ammon, etc. These five kings Nebuchadnezzar placed under the authority of Zedekiah. Fifteen years they (the bars and thongs) were on his neck, from the first year of Jehoiakim until the fourth year of Zedekiah, Hananiah son of Azzur broke them off him. - [Rashi] This fact, that Zedekiah was appointed over the five kings, is quoted by Redak and Abarbanel as originating from the Rabbis. It is found in Lamentations Rabbah 2:10. Abarbanel suggests that they were not under his authority, but came to Zedekiah to plot a rebellion againt Nebuchadnezzar. Ibn Nachmiash combines the two, that they were under the authority of Zedekiah and were plotting a rebellion with him. Malbim explains that

when Nebuchadnezzar became king in the fourth year of Jehoiakim, he appointed Zedekiah as viceroy of Judah. Thereby, it is possible that the kings sent ambassadors to Zedekiah during the reign of Jehojakim. Since Zedekiah was in charge of royal affairs, he was called "the king of Judah." As mentioned above, the five kings wished to unite with him in their rebellion against Nebuchadnezzar. For this reason, they sent ambassadors to Zedekiah. God, therefore, commanded Jeremiah to warn them not to execute their plans. Rabbi Joseph Kara quotes a Rabbinical account that, when Nebuchadnezzar placed Zedekiah on the throne, he gave him charge over these five kings, that they should be subordinate to him. It displeased them that Nebuchadnezzar had given a Jew authority over them, and they attempted to rebel against the king of Babylon. Said the Holy One, blessed be He, to Jereיתיה כל עססיא וות בְּרֵיה וְיֵה בָּר בְּרֵיה עד רוַסטי עבו הכר אַרעיה אף הוא ויפלחון ביה עַכְבִין סָנִיאִין וּבּיְבִין בַבַּרָבִין: ח ויבי עם וסַלְכוּ דַלָּאיִפְלְּחוּןיָהַיה יַת נְבוּכָרְנָאצַר מַלְּכָּא רַבָבֶל וְיַת רְלָאיִהּן יַת מלכא צוָרַיה בָּנִיר דָבֶבֶל בְחַרְבָּא וּבְבַפְּנָא וּבְמוֹרָא אַסְעַר עַלּ עַמָא הַהוּא אַכֶּר רַאָּמָפַר יַתָּהוֹן בַּיִדִיה: ם ואַהוּן לָא הְקּבְּלוּן סן נָבִייַבון רַשְּקרָא וּסְן קסמיכון ומן חַלַּמִי חַלָּמֵיכוֹן וּמְן עוֹנְנֵיכוֹן וֹסְן חָרְשֵׁיכון ראינון אָמָרין לְכוֹן לְמֵימֵר לַא הַפְּלָּחוּן יַת בַּלְּכָּא ת"א והיה הנוי. מנלה יח: מנחת שי יפנדו נו. הני׳ז תויה:

שהשלים נכוכרנצר יהודי עליהם ובקשו למרוד (במלך) בכל אבר לו הקדוש ברוך הוא לירמיה לך העד בהם שלא יפררו בי כשם שכפרש והולך בענין. עד . ואל צדקיהו

מכלול: עד תמי אותם כידו . כא יוצא אף על פי שבנינו פומד כי המקוד כדמות השם: (ט) ואל חלמתיכם. פי' ואל חולמי חלוםותיכם וכת"י וכן חלמי חלמיכון: ואל כשפיכם. שם תאר למכשפים . כשף . כפלם גנכ :

מצורת ציון

(ח) אשקוד . ענין השנחה: הומי . ענין כליון וכן עד תום כל

שיעשה רלוני לפרע משונאי: (ז) ואת בנו , אויל מרידך: ואת בן כנו. כלסחלר: עד כא עת ארצו. שיכוחו

שרכב על ארי וקשר תגין בראשו: מ) ואת בנו. אייל מרודך: ואת בן בנו. בלשצר: (מ) אותו את נבוכרנצד. בא הידיעה אחר הכנוי שלא ככנהג ברוב אלא שפתמים בא כן כפו ותראהו את הילד ויביאו את תרוכת ה' והרוכים להם שבתבנו בכפר מצורת רוד

מושה שליחותי כדכר זה : את חית . מרו"ל שרכב של חרי וקשר שופה שניתות וכדרו זה את חיית. מדו כך בכלכ פני חדי וקבל " (ח) אשקוד". שנין שבנחה הוצי . שנין נכיון וכן עד מום ככ תנין כרמם: (ו) בנו. זה או את חייר: בן בנו. זה כלמאלר: מה ארצו: זמן מוכבן ארלו ניפדו ברלונו: ואת אשר ונוי. אםר לא יקבלו עליו משלמו עול בשכוד וככל הדכר כמ"ב: אשקוד. א הבנית הברלת מרכ ונו': עד תר תוםי. עד כלותי אותם כיד כ"ל: (ע) אל נכיאיפם. הכניתים שלכה המכלים לכם בהקר: ואל קופשיפם. הבואלים בקפם והוא מין כשוף: ואל חלופותיכם, המנידים שחידות ע"י שאלת חלום: ואל יונגיכם, גב הוא שנין כבוף כזו מעולן ומנחם (דכרים י"ח): ואל כשפיבם. העוסקים כשאר מיני כשוף: לא תעבדו. כ"ל לא יתחוק עליכם להיות לו לעכדים:

etc.—Malbim questions the simple explanation of this verse, which appears to indicate that all the nations of the world at that time subordinated themselves to Nebuchadnezzar. In history, we find that there were kingdoms that remained independent. He, therefore, concludes that every small kingdom, either had to subordinate itself to Nebuchadnezzar or to another large

kingdom which could protect it from Babylonian conquest. Consequently, Malbim explains the verse as follows: And it shall come to pass that the nation or the kingdom that will not serve him, Nebuchadnezzar the king of Babylon, and (will not serve the nation) who will not place his neck into the yoke of the king of Babylon, with the sword . . . will I visit upon that nation.

and his son and his son's son until the time of his own land come, and many nations and great kings shall make him servile.

8. And it shall come to pass that the nation or the kingdom that will not serve him, Nebuchadnezzar the king of Babylon, and who will not place his neck into the yoke of the king of Babylon, with the sword and with famine and with pestilence will I visit upon that nation, says the Lord, until I have consumed them by his hand. 9. And you, heed not your prophets or your diviners or your dreams or your soothsayers or your sorcerers, who say to you, saying, "You shall not serve

given to him to serve him-This may be interpreted as being parallel to "and the beasts of the field made peace with you" (Job 5:23), meaning that the wild beasts would not harm Nebuchadnezzar. Others explain that when Nebuchadnezzar lived among the beasts, as is delineated in Dan. 4, the beasts with whom he associated would bring him food and serve him. This interpretation is homiletic, however, since Scripture states that he would eat grass like the oxen (ibid, verse 22). There is a derash (Shabbath 150a) that he rode on a lion and tied a serpent around its head .- [Redak] Abarbanel explains this passage allegorically as a reference to the nations other than Israel

7. and his son—Evil-Merodach.—
[Rashi]

and his son's son—Belshazzar.—
[Rashi]

until the time of his own land

come—The time of the destruction of his land in the time of Darius the Mede.—[Mezudath David] When Darius the Mede and Cyrus come and slay Belshazzar.—[Rashi]

his own—Just as the time of the destruction of the lands of the kings over whom he ruled, came.—
[Mezudath David]

8. **that will not serve him**—I.e. the nation that will not serve him willingly.—[Mezudath David]

9. your prophets—Your prophets, who tell you false prophecies.—
[Mezudath David]

or your dreams—That tell you the future through "dream messages." —[Mezudath David] See Commentary Digest I Sam. 28:6. Alternatively, do not heed those who tell you dreams.—[Redak]

You shall not serve the king—He will not conquer you and coerce you to serve him.—[Mezudath David]

and who will not place his neck

רַבָּבֶל: י אַבִי שׁקָרָא אִינוּן מִהְנַבְן לְכוּן בְּדִילֹ לַאַרְחָקָא יַהְכוּן מ<u>ַעַלּ</u> אַרעַכון ואָטַרְטֵל יַהָכון וְהַיבְרוּן: יא וַעַקא דועיל ות צוחיה בגיר מַלְבָּא רָכָבֵל וְיִפַּלְּחִיגִיה וָאַשְׁרִינֵיה עַע אַרְעֵיה אַמָר וָי וְיִפְּיַּחָה וִיהֵיבׁ בָה : יב וָעָם צְרַקְיָה מֶלַּךְ שָׁבִּטְא רָבֵית יָהוּדָה סַלְלֵית יָה כָּל פַהְגְמָיֵא הַאָּלֵין לָּטַימָר אָעֵילוּ יָת צָוָארֵיכוֹן בָּנִיר מַלְּכָּא דְבָבֶל וּפְלֶּחוּ יָתֵיה וַעַכֵּיה וְאָתַקַיִּכוּ: יג לַמָה הָהָקַמְלוּן אַתּ ועקר בתרבא וככפנא

מלך יהודה דברתי. כליבר התריתי גם בו שלא יעלה על לבו דריום המדי וכורם ויהרגו את כלשאלר: (יב) ואל צדקיהו כלך יהודה דכרתי ונו". כל זה אמר

לפרוד בו , וגם את חית השדה נתתי לו לעובדו . ז' שנים שדר בין היות ובהכית וכלך עליהם:

מצורת דוד

(י) לפען הרחיק אתכם. כ"ל הס יועילו למען הרחיק וגו' כ'

כצורת ציון הדור (דכרים כ'): (יא) והנחתיו. מלבון מנוחה:

שמו זינבר עליכם יוליך אתכם בשכי אל ארן מרחק: והדחתי, רדל אני לשני השעור חשבו בארלכם וחטלו האם אכל כשאליהם! עמו זינבר עליכם יוליך אתכם בשכי אל ארן מרחק: והדחתי, רדל אני אהיה כשומתו ואדים אחכם ממקומכם והסיו אטורים: (יא) והנחתיו. ישרון כמנוחה על אדממו: ועבדה. ישה עבודת האלוצה פתריה והיעט וישב כה ואלכל על ללחה: (יכ) וחיוו. חשאר הייה: (ינ) אל הנוי. על הנוי: אשר לא יעבוד – אשר לא יקבל עליו מעלמו שול השעבוד:

people of Judah were unworthy of any preferential treatment by God, they were destined by the stars to

fall into the hands of Nebuchadnezzar as were all the other nations.— [Abarbanel]

the king of Babylon." 10. For they are prophesying falsely to you in order to remove you far from your land, and so that I will drive you out and you will perish. 11. And [as for] the nation that will bring his neck into the yoke of the king of Babylon and serve him, I will allow him to remain on his soil, says the Lord, and he will till it and dwell on it. 12. And to Zedekiah the king of Judah have I spoken according to all these words, saying, "Bring your necks into the yoke of the king of Babylon and serve him and his people, and live. 13. Why should you die, you and your people, by the sword, by famine, and by pestilence, as the Lord has spoken concerning

10. are prophesying—Anyone who professes to reveal the hidden future, although not endowed with this knowledge by God, is known by the borrowed appellation of "prophet."—[Abarbanel quoting Guide]

in order to remove you—I.e. their prophecy will serve only to remove you far from your land, for if you serve him, you will remain in your land and pay tribute, but if you wage war with him and he is victorious, he will exile you to a distant land.—[Mezudath David]

11. and [as for] the nation—This verse explains the preceding one: For the nation that serves the king of Babylon will remain in its place amidst peace and tranquility and till its soil and partake of its pro-

duce.—[Abarbanel, Mezudath David]

12. And to Zedekiah the king of Judah have I spoken, etc.—All this Jeremiah said to the ambassadors of the kings.—[Rashi] Although the prophecy was conveyed to him at the beginning of the reign of Jehoiakim, he did not execute it until the reign of Zedekiah, when the ambassadors came to Zedekiah. See below 28:1.—[Abarbanel]

and live—Then he will let you live.—[Mezudath David] Your alliance with Zedekiah will therefore be of no avail to you, since he too must subordinate himself to Nebuchadnezzar.—[Malbim]

13. Why should you die-Since the

יַ עַל עַמָא דְלָא יִפְּלָח תפלחון יַת כַּלְכָּא דָבֶבֵל אֲרֵי מַתְנַבָּן לכון: שַׁלַּחָהִינוּן אֲכָר יִי וָאִינוּן מתנבן בשמי בָּרִיל דָאָשַלְּמֵיל וַהְכוּן אַתּוּן וּנְבְיֵי שָקרָא דְכִּהְנַבְּן לְבוּן: ם וּלְבַהֲנִיָא וּלְבָל עַבָּא מלליה הַרֵין בּרָגון אֲמַר נֵי לָא הַקּבְּלּוּוְ לָּפָּהָנְמֵי נְבִיֵיכוֹוְרָשְקּרָא דָּמָתְנַבֵּן לְבוֹן לְמֵימִר הָא מְנֵי בֵּית מַקְרְשָׁא מָבָבֵל קעַן בּפָּרִיע אֲדֵי שִׁקְרָא אינון בי

ירמיה אל שלומי המלכים: (מז) הנה כלי בית ה'. שגלו עם יכניה: מצורת דוד

(יד) לא תעברו . ר"ל לא יתחוק פלינס להיות לו לעפדים : שעפוד חביו כאכלכס ותעלו המם: (טו) הגה בלי בית הי', אבר (טו) לשען הריחי אתבם . הם יועילו למשן הדיחי אתכם . הם יועילו למשן הדיחי אתכם . יהיו מושכים מהרה מככל כשבי ושם מאבדו אתם והנכיאים אכל כשתקבלע פליכם עול

[Abarbanel] This false prophecy led them to believe that they would soon be freed from the yoke of the king of Babylon.—[Malbim]

The priests were the most concerned with the vessels that had been taken in the exile of Jeconiah and had not been replaced.—[Daath Soferim]

"Behold the vessels of the house of the Lord"—That were exiled with Jeconiah.—[Rashi, Mezudath David] the nation that will not serve the king of Babylon? 14. And do not heed the words of the prophets who say to you, saying, "You shall not serve the king of Babylon," for they are prophesying falsely to you. 15. For I have not sent them, says the Lord, and they are prophesying in My name falsely, in order that I drive you out and that you perish, you and the prophets who are prophesying to you. 16. And to the priests and to all this people I have spoken, saying: So said the Lord: Heed not the words of your prophets who prophesy to you, saying, "Behold, the vessels of the house of the Lord will be returned from Babylon now hastily,"

14. And do not heed—This admonition is directed at Zedekiah and his people.—[Malbim]

the words of the prophets—Cf. verse 9 in which diviners, sooth-sayers, and sorcerers are mentioned. Apparently, these groups exerted no influence in Israel. Although Ezekiel (13:17-23) speaks to the Babylonian exiles concerning the sorceresses, they apparently dealt only with individuals, not with political matters.—[Daath Soferim]

"You shall not serve"—I.e. the king of Babylon shall not overpower you and force you to serve him.—
[Mezudath David]

15. in order that I drive you out—All they will accomplish is that I will

drive you out into exile, and there you shall perish, you and those prophets, but, if you accept the yoke of the rule of the king of Babylon, you shall remain in your land and pay tribute.—[Mezudath David]

and the prophets—For them a more severe punishment was destined.—Daath Soferim]

16. And to the priests and to all this people—Likewise, the prophet spoke to the priests and to the people. This prophecy, however, was not concerning submission to the king of Babylon, for that was not relevant to them. To them, he prophesied that the vessels of the Temple would not be returned as the false prophets were prophesying.—

אינון פתנבן לכון: יילא תַקַבְּלוּן מַנָּהוּן פַּלְּחוּ יַת סַלְכָּא דְבָבֶל וְאָתְקַיִיםוּ לָּבָה תָהַי בַּרָתָא הָרָא, חודבא: יח וַאָם סְהָנַבָּן אינון נאָם אִית פַּהָנְסָא בין עסהון יכעון כען בְּמֵיסְרָא דִייָּ צְּבָאות בְּרִילָּ דְלָּאיִהוּנְלְּוֹן מְנֵיָא ראשתארו בכית סכרשא דני וכית סַרַּה שבפא רבית יהודה ובירושלם לכבל: ים אַרַי כָרָנון אַפַר וָיָ צְּכָאוֹת עַלּ עמודיא ועל יסא ועל בַּסִיסוָא וָעַל שָׁאַר כָּצָיָא בַּלַרָתָא ראשתארו הָרָא: כ דְרָא שׁוִינוּן M J 7 D **נבוכרנאצר** רבכל בנפו נל פס' . (נרטום ו): "ר"א יפגפו

(ים) המכונות. ת" נסיסיא כמו את הכיור ואת כנו (שמות ל"ה):

מנחת שי (יי) פלך ככל וחיו . הוח"ו כמחייך ש

נים לבלתי באו הכלים. מגורת פועל בשקל פת פרבו

אהליך "עקב כי ארו עיני והוא עבר במקום עתיד ואמר באר אל הבלים ואת"פ שאינם מבלתי הבאה במי אפוד ירד בידו שבו כליהם ריקם: ובית מלך יהודה. כפ ובבית ובית בבית השם שוכר עימדת במקום שנים: נים אל העמודים, כמו על או פי' בעבור כמי ויאמר אברהם אל שרי סצודת ציון כצורת דוד

ויתרכם: (ית) ישבע נא בה' . ימסללו מחקל לרי ולם מל כשבם כלנים אלם לכל יביאו לכבל ככלים המתרים מם שלם להת כשכעלכ את יכנים: (ים) אל הצמורים. על מעודי הנחשם ועל ים הנחשם

(ית) יפגעו. פנין ספלה וכקשה כמו ואל ספנת כי (למיל ז'): (יו) לפה ונר. כי כשלא מקבלו מיל שפטד יכבוש אם ספיר נא. כסש: (ים) הים. משי כיא כמין ניתית כמ"ש (כמ"א ויתקידם: נית) יפגעו נא בח". יחסללו מחם לם ולא פל כשבה ז") : השכתות . פלפון כן וכסים וכיו פספם לכיורום כפ"ם כפלכים (שם) :

because he had no way of transporting them at the time, or because he had satisfied his temptation to plunder.—[Daath Soferim]

when he exiled-Heb. בגלותו, like בהגלוחו .-[Rashi] The he of the causative conjugation is dropped to make the pronounciation easier. In its stead, the vowel pattah which belongs under the he is placed under the beth.-[Redak]

the nobles of—Heb. קלני, like קלני, the princes of .- [Rashi] I.e. the highest officials of the kingdom.-[Abarbanel]

for they are prophesying falsely to you. 17. Heed them not; serve the king of Babylon, and live. Why should this city be destroyed? 18. But if they are prophets, and if the word of the Lord is with them, let them now entreat the Lord of Hosts that the vessels remaining in the house of the Lord and in the house of the king of Judah and in Jerusalem not come to Babylon. 19. For so has the Lord of Hosts said concerning the pillars, concerning the sea, and concerning the bases, and concerning the rest of the vessels remaining in this city. 20. Which Nebuchadnezzar king of Babylon did not take

- 17. Why should this city be destroyed?—For, if you do not accept the yoke of subordination, he will conquer the city and destroy it.—[Mezudath David]
- 18. let them now entreat the Lord—Let them pray to God now, not that the vessels should be returned, but that the remaining vessels should not be taken to Babylon.—[Abarbanel. Mezudath David Malbim explains that since Jeremiah had prophesied that the remaining vessels would be taken to Babylon, it was impossible that they should have been told by God that those vessels already in Babylon should be restored. It was, therefore, certain that, if they had received any prophetic message, it was surely to the effect that the remaining vessels would be taken away. Since it was a prophecy revealed to a prophet without a command to publicize it, it was only for the purpose that the prophets pray to God to repeal His evil decree. (Were they given this

prophecy to publicize, it would be for the people to repent and pray.) That is the intention of the prophet with the words, "if the word of the Lord is with them," meaning that it was revealed to them personally, without a command to publicize it.

19. the pillars—The copper pillars

- constructed by King Solomon, as in I Kings 7:15–39. These were carried off by the Babylonians, as in 52:17.

 the sea—made like a vat, as in I Kings (7:23ff.).—[Mezudath Zion]
 the bases—Jonathan renders:

 "the washbasin and its stand" (Exodus 35:16).—[Rashi]
 Rashi's intention is that the Aramaic translation of both words is identical and the Hebrew words are similar.
- 20. did not take—I.e. the copper vessels and fixtures, for all the silver and gold vessels were taken when Jeconiah was exiled.—[Abarbanel] [Cf. 52:19, where silver and gold vessels are mentioned as being taken in the exile of Zedekiah.] Nebuchadnezzar left over many vessels, either

בְּבֶּל בַּנְלוֹתוֹ אֶת־יְכִוֹנְיָה בֶּןיְהְוּיָקִים בָּבֶּל בַּנְלוֹתוֹ אֶת־יְכִוֹנְיָה בָּנְיְהְוּיָקִים בָּבֶּל חֹרִי יְהוּדָה וִיְרוּשְׁלָם בָּבֶלְה וְאֵת בְּבֵּלִים הַנְּוֹתְרִים בֵּית יְהוָה וּבֵית בְּבֵּלִים הַנְּוֹתְרִים בֵּית יְהוָה וּבֵית בְּבָּלִים הַנְּוֹתְרִים בֵּית יְהוָה וּבֵית בִּבְּלִים הַנְּוֹתְרִים בִּית יְהוָה וּבִית בְּבָּלִים הַנְּוֹתוֹ עַד יִוֹם פְּכְּרְי אֹתְם נְאָם־יְהוֹה וְהַנְּלִיתִם עָלִיתִם וְהָשְׁבְּתִים אֶלּי בְּבִראֹשִׁית מַמְלֶּכֶת צִּדְכְיְהָ מֶלֶּהְי הַהָּיִא בְּרֵאשִׁית מַמְלֶּכֶת צִּדְכְיָהְ מֶלֶּהְי

דכבל כד אַנְלֵי יַת יכניה בר יהויקים סבה שְּכְמָא רְבֵית יִהוּדַה סירושְּׁלָם לְבָבֵלּ-וָיַת כַּלֹּ לברבי יהודה וירושלם: טא אַרַי בִּדְנַן אַמַר יִי צָבָאות אָלָּהָא דִיִשְׂרָאַלֿ מְנָיָא רָאִשְׁהָאַרוּ בית מַקַּרָשָא דַיַי וּבִית מַלַּדְשָׁבְטָא דַבָּית יהוּדָה זבירושְׁלַם: כב לְבָבֶל יָתוּבְלוּוְ וָתַבְּוֹ יָהוֹן עַר יוֹבָא רָיַעוּל דְכֶרָנְהוּן קָדָמִי אַמָר וָיָ וַאֲבִּיקוּנוּון ַנאַהִיבִינוּן לְאַהָרָא הָדֵין: נהַוה בְּשַׁהָא הַהִּיא אַ בריש פַלְכוּת צְּרָקְיָה

ק"א ככלה יוכחו. כרכות כד כתיכות קיח: מתלכת לדקיה, מוכדרין קג:

(כ) בגלותו . כמו כהגלותו: חורי. כמו שרי: (בב) עד

יום פקרי אותם . כימי כורש כמו שמפורש כשפר עורם :

בח (א) זיהי בשנה ההיא. כשהגים חותו הומן שהשלים

ירתיה אומר שליחותו ומשלח המוסרות והמוטות אל המלכי׳

כיד מלחכיהם: בראשית ממדכת צדקיה. נחחילה

שהשליטו של חחשת החלכים וא"א לוחר בתחלת חלכותו

נכוכדונר את נדקיה על חמשת מלכים שהיה

מהר"י קרא

כח (א) ויהי בשנה החיא בראשית מכלכת צרקיהו . בשנת תרביעי, מקרא זה אין בידי לברר הנכוחה שבתחילת תמקרא הוא אומר בראשית ממלכת צרקיה ונשמע שבשנה

ראשתה לכלכותו אירע דבר זה שמספר במוף, ובסיף מקרא אי או אומר בשנה הרביעה (אירע דבר זה שמספר והולך) ") אי או אומר בשנה הרביעה (אירע דבר זה שמספר והולך) ") שהוא שוב במקר בלכות דברית נמקר מסף השנה אבל הניקד שאני רואה על תיבה יהודה שננקד בוקף הרוא מעסיר את התיבה לכות המול הול המול המול הול המול מלמדי עו שהם כי ברכים וכל אומר מחן נהן המוכ המשבה באי זה פרק היה הראשון על שציוהו לעשות מוסרות ומופות מאי זה שרק היה הראשון על שציוהו לעשות מוסרות ומופות

לשלחם אל המלכים המפורשים בענין ביד שלוחיתם הכאים אל צדקיהו מניד לך הכתוב שלשנה החיא בראשית ממלכת צדקיה רד"ת " מנחת שי

אשתו: גם בגלותו, כמו בתגלותו וכשנמלת הח"א לחקל (כ) את ימיני. לים ומא: בךן (א) כמה הנדעיה. מוכ קר: בנוניםים. הקריאה נשארה תנועתה על ב"ת השמוש: דתרי יהרדה. נפקלם מפרס פווייקים לי וזמו מין מיוד קפאלם ומסומים ומף יחוקאל בקריאו הרובה את התורים: גרכט עד יום מקדי. ע"י כרש מלך מרם שנתנה עדלי יחודה כם תורית און שם כלנה יקראו ואריבה את התורים: גרכט עד יום מקדי. ע"י כרש מלך מרם שנתנה לששבצר הנשיא ליהודת ותוא העלם עם הנולת: (א) יוהי בשנה התיא. חשבה שעשה חסומרתו ותכומות אשר צדה בהם נתון אתם מהן ל צוארו וות היה בראשית מסלכת צדקיתו: בשבת הרביעית. כן כתוב וקדי בשנת והענין אחד אלא שה התורב נמסך אל המספר כפו בשנת ני לכלנו ותקרי מוברת כמשפשו. יום שאמר בראשית מכלכת צדקיתו ואתר בן אמר שהנה בישות פרל מדקיתו ואתר בן אמר בשנה הרביעית פרל של מדקית ואתר בן אמר בשנה הרביעית פרל של מדקיתו ואתר בן אשר המטור במון מות המשר ושב לידושלם למלכותו לפיכך חשב אתת שנה ראשינת האשית מלכותו המור מו כו כו כו במוך זה ראשינת באשית מלכותו מיורת ביורת דדד

(כ) בגלותו . כמו בסגלות : חורי . כן יקראו השרים הגדולים זכן ואריכה את סחורים (נתחים כ") שהוא מלי חיור וליבון ונאשר יקראו השפלים השורים כ"ש בל יחילב לפני חשורים (משלי "כ"ל) : (ככ) שקרי. פנין זכרון:

ספקרת: (ככ) עד יום פקדי אותם. עד הומן שאוכור אני בהם זהוא בישי כורש ואו אשלה אותם משם ואשיב אותם אל המקום הוה: בח (א) דהי . בראשית משלכת צרקיה . שנה הראשונה לשלכו : בשנה הרביעית . כ"ל לשנות השמעם ואם כן היחה שנה

the thongs and the bars to the kings by the hand of their ambassadors.— [Rashi]

in the beginning of the reign of Zedekiah—In the beginning of his dominion over the five kings. But it is impossible to say that it means at the

beginning of his reign, since it says, "in the fourth year." In that year, he went down to greet Nebuchadnezzar in Babylon, and Seraiah the receptionist was with him, as is stated at the end of the Book (51:59), and he

אני': (כ) בגלותו. בשח שהגלה לככל אח יכניה ואת כל שרי יהודה זירושלים: (כא) כי כה אשר ח' ונו". כעבור שארכו הדברים באשרו אשר לא לקחם וגו' אשר שניח כי כה אשר ה' וגו' וכן דרך when he exiled Jeconiah son of Jehoiakim, king of Judah, from Jerusalem to Babylon, and all the nobles of Judah and Jerusalem. 21. For so said the Lord of Hosts, the God of Israel, concerning the vessels remaining in the house of the Lord and in the house of the King of Judah and Jerusalem: 22. They shall be brought to Babylon, and there they shall be until the day I remember them, said the Lord, and I will bring them up and restore them to this place.

28

1. And it came to pass in that year, in the beginning of the reign of Zedekiah king of

21. For so said—Since the continutiv was broken by verse 20, this is repeated, as in many instances in Scripture.—[Abarbanel, Mezudath David Malbim, however, differentiates between this quotation and the quotation in verse 19. The previous verse refers to the vessels as well as the fixtures. All these were to be taken to Babylon, but not all were returned. Verse 21 refers to the vessels, which were to be taken to Babylon and returned during the reign of Cyrus. The pillars, the sea, and the bases and the copper vessels, however, were not returned. Hence the different titles used for the Deity. The earlier verse, which refers to God's strength in having the vessels and the fixtures carried off to Babylon, uses the expression, "the Lord of Hosts," whereas the second verse, which refers to God's love for Israel, manifested by the restoration of the Temple vessels, uses the expression, "the God of Israel."

22. until the day I remember them—In the days of Cyrus, as is explained in the Book of Ezra (1:7-11).—[Rashi] There it is related that Cyrus gave the vessels to Sheshbazzar, the prince of Judah, who took them with him back Judah.—[Redak] [However, Scripture speaks only of silver and gold not of copper vessels referred to in this verse, which were Temple when the taken destroyed in the days of Zedekiah (cf. 52:18). This does not follow Abarbanel mentioned above.]

1. And it came to pass in that year—When that time arrived that Nebuchadnezzar gave Zedekiah dominion over the five kings to whom Jeremiah stated his message and sent

ירודה בשתא רביעתא בורחא הסישאה אסר לי פנינה כר עוור נכנא שקרא דסגקעון בבית טָקרְשָּא דיִי לִּצִינִי בהניאובל עמא למימר: בּ בָּדָנון אַפֶר יִיַ צְבָאוֹת אַלָּהָא דִישֹּׁרָאַל לְּכֵּיסָר הְּכְרֵית יַה נִיר סַיְּבָּא רבבל: ג בכוף פרפין שָׁנִין אַנָא מַתִּיָב לְּאַתְּרָא הָבֵין יַת כָּל מְנֵי בַּית מַקַרְשָא רַיִי נבוכדנאצר דַבָּבֶל בָּן אַתְרָא הַבֵּיו וָאוֹבְלִינוּן לְבָבֶלֹ : ד וְיַתַּ יכניה בר יהניקים סווה שַׁבַמַא דבית יַהוּדַה וַיַת כל נלוח יהודה רַאָתנְלָיאוּ לְּבֶבֶּל אַנָא מתיב תולדות אהרן

שברחי אם שול . שם פס (פרהקדין ל):

מהר"י קרא

מלך יהורה שלח ירמיה את הכומות אל המלכים כשם שנצמות. ובשנת הרביעית למלכות צדקיה. אטר אלי חנניה בן עוור הגביא . כה אמר ה׳. שברתי את עיל מלך בכל. ואיני בותב פתרון זה כדי שיסטוך איש עליו שרפה היא בידי והבא אחרי לחקן יתקן ויסול שבר: חנניה בן עזור. נביא שקר חיה:

בשוק העליון הנני שוכר את קשת עילם (לקמן מ"ם) ונכואה זו בסוף הספר נאמרה בראשי ממלכת לדקיהו כמו שמפורש שם ולפי שעילם סמוכה לבכל עמד הוא בשוק התחמון ודרש

רשיץ

שהרי נאמר בשנה הרביעית אותה שנה ירד להקביל את

פני נכוכדולר כככל ושריה שר המנוחה עמו כמו שנחמר

בסוף הספר והשליטו על המלכים: אמר אלי וגו', אמרו

רכותינו מי הטעה את הנניה שמע שהיה ירמיה מתנכא

מנחת שי פייפחה להון:(ג) ויניהם ככל. נרונה זפפרי דייקי דדפוסה וכתכ ודה פלה יו"ד: לפיכך אמר בראשית ממלבת צדקידנו ויתכן לפרש בראשית ממלכת צדקידנו כמשמעו שנח ראשונה שמלך כמו שפירשנו

ויהיה פירוש בשנת הרביעית רביעית לשני השבוע והוא מלך י"א שנה הנה כששלבו לכלכות צדקיהו ארבע שנים נשלם השבוע ונשארו ממלכותו ז' שנים והנה שכוע אחד וחרב תבית במוף השבוע כפו שקבלו רו'ל כי כשחרב הבית מוצאי שביעית היתה ונכתב וה הספור הנה להודיע החילת מלכות צדקיהו שבימיו היה התרבן לכמף חשבוע שישמפו ישראל מנחלתם לפי שלא עשו בה שמימה לפיכך כתב גם כן בחרש החמישי לרמוז כי בחדש החמישי יחיח החרבן וכל תספור הזה היה לצורך כמו שפירשנו: תננית בן לזור הנביא. נביא שקר הית: (ד) הבאים בבלה. שחיו באים:

כצודת ציון מצורת דור

השמשה כד׳ למלכו והוא מלך י"א שנים וא"כ כלו כשל השמשה וכן אָרוּ"ל שנחרב הכית במולאי שכיטית: (כ) שברתי את עול . כ"ל לא ימשול ולא ישכוד פוד כאופות: (ג) בעוד. כסוף שתי שנים:

בח (ג) בעוד . כסוף כמו כעוד שלשת ימים (כרחשית מ'): שנתים. שחי שנים: ימים. כן נקרחת השנה כמו ימים ספיה גאולחו (ויקרא כ"ה) וכפל הדבר בשמות נרדפים וכן אדמת

with the Chaldeans themselves? He came into the lower street and said: So said the Lord: I have broken the yoke of the king of Babylon, as it is in Sanhedrin (89a).-[Rashi]

Jonathan, Redak, and Kara state that he was a false prophet. The Talmud, however, states that the fact

that the downfall of Babylon could be derived from the inference of a major case from a minor case exonerates him from the sin of false was prophecy. He condemned because he derived this from Jeremiah's prophecy. It was for Jeremiah to deduce this, not for him.

Judah, in the fourth year in the fifth month, Hananiah the son of Azzur, the prophet who was from Gibeon, said to me in the house of the Lord before the eyes of the priests and all the people, saying: 2. So said the Lord of Hosts, the God of Israel, saying: I have broken the yoke of the king of Babylon. 3. In another two years, I will restore to this place all the vessels of the house of the Lord, that Nebuchadnezzar the king of Babylon has taken from this place and brought to Babylon. 4. And Jeconiah the son of Jehoiakim the king of Judah and all the exile of Judah coming to Babylon I

gave him dominion over the kings.—
[Rashi]

Redak, in accordance with Seder Olam, ch. 25, explains that when Zedekiah returned to Jerusalem after greeting Nebuchadnezzar, it was as though he had just commenced to reign. Redak, himself, as well as Mezudath David, suggests that it was in the first year of his reign, in the fourth year of the shemittah cycle. When Zedekiah completed four years of his reign, it was after the Sabbatical year. This coincides with the Rabbinic tradition that the Temple was destroyed after the Sabbatical year, the eleventh year of Zedekiah's reign. He suggests that this chronology is stated here to intimate that the Temple was destroyed after the Sabbatical year because the Jews had not observed it, and it was destroyed in the fifth month, the month of Ab. Abarbanel separates the second half of the verse from the first. He explains: And it came to pass in that

year, in the beginning of the reign of Zedekiah... This refers to the chapter above. Then the verse continues: In the fourth year in the fifth month, Hananiah the son of Azzur... said to me, etc. Rabbi Joseph Kara explains the verse in a like manner, that Jeremiah sent the thongs and the bars to the kings in the first year of Zedekiah's reign, and in the fourth year of his reign, Hananiah came to him.

said to me—Our Sages state: Who misled Hananiah? He heard Jeremiah prophesying in the upper street, "Behold I am breaking the bow of Elam (49:35)." And this prophecy was said in the beginning of the reign of Zedekiah, as is explained there, and since Elam is adjacent to Babylon, he stood in the lower street, and expounded. And he derived a major case from a minor one. If Elam, who came only to aid the Chaldeans, the Holy One, blessed be He, said, "Behold I am breaking the bow of Elam," how much more is this so

מֶהִיב לָאַהָרָא הָרֵי אַבֶּר יָיָ אֲבֵי אִהְכַר יַת מַלְּכָּא דְבָנֶלּ ה וַאֲמֶר יִרְמִיה לַחַננִיָּח נָבִיא שַׁקּרָא לָעינֵי בַהַנִיא וּלְּצִינֵי כָל אַקא רָקוָמִין בְּבִית כַּקָרָשָׁא רַיִי: י וַאֲכַר יַרְמִיָה נָבִיא אָמֵן כָּוְ יָהַי בַעָנָא מָן קָרָם יִי וַבַנֵים וַיָּ יַת פַּהַגְּטְדְּ דַאָרָנָבֵירָא לַאַרָּגָא כָנָא בַית כַּקְרָשָא דַיָי וּלְוֶהָא מִבְּכֵל לָאַתְּרָא הָדֵין: י בָּרַם שָׁמַע כָּעָן פַּהַנְקָא הָדֵין די אַנָא מְפַבּוֹל בָּדְמְד וקדם

ת"א זמן . כועה כה שכיעות לו ג

(ה) ויאמר ירמיה הנכיא אל חנניה הנכיא . (ו) ויאכר ירמית הנביא אמן . לפי שמשיבו ב' תשובות כתב כאן ויאמר ויאסר ב׳ פעמים . תשובה ראשונה שאכר לו אמן כן 'יעשה ה׳ יקם ה' את רבריך. ופתרונו פי יתן ה' ויחיו דבריך מתקייפין אשר ניבאת להשיב כלי בית ה' ואת יכניה כלך יהודה ואת גלות יהודה אל המקום הוח ונבואתי בפילה שניבאתי על כל הכלים הנותרים בבית'ח' ובית סלך יהודה וירושלים ככלת יוכאו ושם יהיו עד יום פקדי אותם אם רבריך יהיו מתקייטים אני משתכר בהן בדבר שאני כהן אבל אתה נבעוני ונתין כדכתים חנניה בן עזור הגביא אשר מגבעון ואם דבריך מתקיימין אתה נתין לחסוב עצים ולשאוב מים: (ז) אך שמע גא הרבר הזה אשר אנכי רובר באוניך. זו היא תשובה שנייה שהשיב לו על חאםר

לי עצים ושואב לי פים ודרך פשופו ישראל היה ומנבעון הית כי לא ישבו בה גבעונים מעת שנפלה בנחלת בנימן:(ו) אך שמע נא . חלנין הוה שאכר לו כי בחבסחת הסובה יבחן הנביא כי אם יכסיח פוכה ולא תכא בירוע שהוא נכיא שקר כי כל רבר

דכר חכל החמת היה שכדה מלכו: (ו) אך שמע נא. כ"ל מס שחמרתי חמן ונו' הוח בעבור כי גם חני מחחוה שכן יהיה כי סוכ הוא אך מתה שמע דכרי שאין מהום להאמין לך יותר מעני על שאחם מתנכא לטוכה ואני לרעה: באוניך ובאוני כל העם. כאומר לא

ודן קל וחומר ומה עילם שלח בחו חלה לעזור חת הכשדים כו' כמה שהוא בסנהד' :(ו) יעשה.(פאל"א בלע"ו): יקם. ל' תפלה: (של"ש שטי"ן 'אל"ו ע"ד והכיא"ו לכי"ת הכל"א ל"ח סדר"ן הר"ב המחכ"ר) אמי כן יעשה ונו'. בעלי חנדה חומרים כך חמר לו הלוחי ויתקיימו דבריך חני משתכר ואחה נפסד אני כהן ואוכל קדשי שמים אם יעמוד הכית בכניינו ואתה גבעוני כדכתיב [כאן] אשר מגבעון זתהיה לי עבד חוטב עלים ושואב מים.ומורה לדק שלא פירש נהיט ליה טעם רכותינו שלמדו מכאן כל המחניף לרשע סוף נופל בידו או ביד בנו או ביד כן בנו שכן יראייה כן שלמיה כן חנניה תפשו לבסוף והכיאו לכית הכלא: (ז) אך שמע גא וגו'. עד. הנכיא אשר ינכא לשלום. אמר אני

> מ) אמן כן יעשה ה'. פשוםו מבוארויש דרש אמר לו ירמיה אם יהיה כמו שאתה אונד אני רוצה כזה כי אני נשכר ואתה נפסד אני נשכר שאני כהן ואוכל מקדשי שמים אם ישאר הבית בבנינו ואתה תהיה נפסר שאתה נבעוני כפן שנאמר כנבעון ואת' חופב מצורת דוד

(ז) כי אשכר וגוי. וילחו ח"כ הפשי לחכלם כחין מוהה: (ו) ויאשר ירביה. בעבור שחרכו הדכרים כחמרו לעיני הכהנים ונו' חמר שנית ויהמר ירמיה ונו' : אםן . יהומן דכריך : יקם ה' . מי יתן ויקם ה' ונו' וכפל הדבר כמ"ם: אשר נבאת. המר לפי דבריו שממר שכלכות'

Commentary. Abarbanel. however, disagrees, as above 18:7. He maintains that God may sometimes renounce a favorable prophecy if the people sin. He explains these verses according to that view and is followed by Mezudath David.

But, hearken now, etc.—Do not think that because I prophesy evil and you prophesy good that your words will be believed rather than my words, for credibility is not dependent on words but on reality, for what is realized is known as the

will restore to this place, says the Lord, for I will break the yoke of the king of Babylon. 5. And Jeremiah the prophet said to Hananiah the prophet before the eyes of the priests and before the eyes of all the people standing in the house of the Lord. 6. And Jeremiah the prophet said, "Amen! So may the Lord do. May the Lord fulfill your words that you have prophesied, to return the vessels of the house of the Lord and all the exile from Babylon to this place. 7. But, hearken now to this thing that I speak in your ears and in the ears of all the people.

Therefore, he was guilty of announcing a prophecy stated to his fellow, not to him.

6. may . . . do—Fasse in French.—
[Rashi]

May ... fulfill—(These three lines up to "and he brought him to the prison" were not arranged by the author.) "Amen! So may the Lord do, etc.—The scholars of Aggadah say: So did he say to him: If only your words were fulfilled! I gain and you lose. I am a priest, and I eat the food hallowed in the name of Heaven if the Temple remains standing. But you are a Gibeonite, as it is written [here], "who was from Gibeon." And you will be a slave to me, chopping wood and drawing water (Pesikta Rabbathi 27:4, Yalkut Shimoni ad loc.). But Moreh Zedek (lit. teacher of rightwhose eousness, identity is unknown) who did not explain, adopted the reason of our Sages (Solah 41b) who learned from here that whoever flatters a wicked man will ultimately fall into his hands or into the hands of his son or into the hands of his son's son, for Irijah, the son of Shelemiah, the son of Hananiah seized him and brought him to prison.—[Addendum to Rashi] Rashi (ad loc.) explains that Jeremiah was guilty of flattery because he did not contradict Hananiah and did not condemn him for lying. Redak questions the assertion that Hananiah was a Gibeonite. He claims that the Gibeonites did not live in Gibeon since it fell to the tribe of Benjamin. Instead, he was an Israelite who lived in Gibeon.

7. But, hearken now...—The prophet who would prophesy for peace.—He said: I prophesy retribution. If it does not come, I am not a liar, for the Holy One, blessed be He, renounces the evil, but the prophet who prophesies for peace, etc., when the word of the prophet comes, etc., but if his word does not come, he is a liar, as it is said, "God is not a man that He should lie, etc." (Num. 23:19). In this manner Rabbi Tanhuma (Vavera 13) expounded.— [Rashi] See above 18:7 Commentary Digest. This view was made famous by Rambam, Introduction to Mish-

וקרם כל עמא: הנבייא דהַוּוֹ הַרָפִי וּקַרָפָה פוּ ַעַלְטָא וָאָתַנְבִּיאוּ על מָדִינוֹ סְנִיאָיוֹ וַעֵּל מַלְּבּוַוּ בַבְרָבָן לְקַרָבָא וּלְבִישָׁא וּלָמוֹתָא: פּנָבְיָא רַיָּהָנָבָא לְשַׁלְּמָא בַּמִיתִי פתנם נכואותידע נכוא רַשַּׁלְחֵיה יִי בַּקְשׁוּם: וּנְסֵיב חֲנַנְיָה נְבְיָא שָּקרָא יַת נִירַא מַעַלּ וָתַבְּרִיה: יא יַאֲסַר חַנְנִיָה לעיגי כַלּ עכא לְמִימר פַרָנַן אָמַר יָיָ כְּדֵין אָתִּבֶּר מנחת שי וים וים בר חמים ונוי . מני בפשר :

חצי הספר בפסוקים

מהר"י קרא

רשינ מתנכא פורענות אם לא יכא איני שקרן שהקב"ה נחם על הרעה אכל הנכיא אשר ינכא לשלום ונו' בכא דבר הנכיא יודע וגו' אבל אם לא יבא דכרו שקרן הוא שנ' לא איש אל ויכוכ וגו' (כמדכר כ"ג) כך דרש רבי תנחומה :

ואינו חוזר כו מן הפובה שעד עכשיו לא נעל פכל דברו הפוב אשר דבר על ישראל . אע"ם שעושין ישראל כעם לפניו :

ולא תבא כלל לא יורע בוה שהוא גביא שקר שהקב'ה ארך אפים ורב חסר ונחם על הרעה כשעשו תשובה כמו שעשה

באגשי נינות: כי) את המופה מעל צואר ירמיהו הנכיא וישברהו. מעם וישברהו על העול שהוא נתק המומה מעל מצורת דוד

בסתר אדכר כ"א כפניך וכסני כולם: (מ) הנביאים וגרי. ר"ל לזהו דכרי הנה בנכיחים חשר נכחו מעולה לרעה כמוני היום: אל

שני. רבר הנביא יורע הנביא אשר שלחו ה' כאמת.ואני מתנכא על המקום הוה לרעה ואתה מתנבא עליו לשלום אם אין רברי קייבין שניבאתי עליו לרעה אעש"ב אין נבואתי נבואת שקר שכצינו בכל מקום שהקב"ה ניחם על הרעה אשר ריבר לעשות ולא עשה אבל אתה שניבאת עליו לשלום אם אין דבריך מתקיימין נמצאת שניבאת לשקר שהקכ"ה ניחם על הרעה

מוב שיבפית תאל אפי׳ על תנאי הוא כא אבל באמת תפור כסנו הפוכת ההיא אם יחפא כפו שאסר ורגע ארבר על נוי ותל פסלכת לבנות ולנסוע ועשה הרע כעיני ונחמתי על הסובה אכנם על כל פנים תחול הפוכה ותבא אבל אם יתנכא לרעה מצורת ציון

פסר (דניאל י"כ):(י) הסופה. פן ספול:

ארצות , על ארלות: (ע) הגביא. כ"ל הנה הנפיא אשר סחר דכריהם וניכא לשלום למוך היום: בכיא דבר הגביא . דעת כוא דבר הנביא המתוכא לשלום או היה נודע הנכיא ההוא אשר שלחו ה' באמת אבל לא האמינו לו מיד על כי ניכא לעובה וכן אין מקום לפאמין לך יוחר ממני: (י) את המופה. כן המופות שנחן כל לוארו כדכר כ' רפ"ש למעלה ויחכן שעדיין לא שנחם אל התלרים האפורים למעלה או שנשארה אחח על לוארו כנגד פלך יהודה ואוחה להח חנניה: וישברהו. שבר ההשר שהיה כמועה ולכן אחר כלשון

explanations. This was symbolic of the yoke of the king of Babylon which he "broke" with his prophecy.—[Abarbanel] Malbim explains that if a prophet performs a deed in conjunction with his prophecy, that prophecy will be realized even if it is unfavorable. Since Jeremiah had made these bars and thongs, thus

assuring the realization of the subiugation to Nebuchadnezzar. Hananiah had to break them to offset his prophecy.

11. And Jeremiah the prophet went on his way-He feared to answer on his own.—[Abarbanel. Mezudath David

8. The prophets who were before me and before you of old, and prophesied concerning many lands and great kingdoms for war and for evil and for pestilence— 9. The prophet who would prophesy for peace, when the word of the prophet would come, the prophet whom the Lord had truly sent would be known. 10. And Hananiah the prophet took the bar off the neck of Jeremiah the prophet and broke it. 11. And Hananiah said before the eyes of all the people, saying: So said

truth and that which is not realized will be known to be a lie.—
[Abarbanel]

in your ears and in the ears of all the people—I will not speak secretly, but in your presence and in the presence of all the people.—[Mezudath David]

- 8. The prophets who were before me... and prophesied—Evil as I do today.—[Abarbanel, Mezudath David]
- 9. The prophet who would prophesy for peace—Like you today, thereby contradicting the prophets of evil.—[Abarbanel, Mezudath David]

when the word of the prophet would come—When the word of the prophet who prophesied for peace would come to reality, then he would be known to have been sent by God, but he was not believed merely because he prophesied favorably. Therefore, there is no reason to believe you more than me.—[Abarbanel, Mezudath David] Malbim explains that the prophets of old never prophesied concerning good things that were destined to occur in the near future. Their main proph-

ecies were concerning catastrophes. Through these prophecies, the people would be urged to repent. The only time the prophet would prophesy for peace would be so that "when the word of the prophet would come, the prophet would be known that the Lord had truly sent him." Therefore, since you prophesy for peace, you must wait for the realization of your prophecy in order for you to be accepted as a prophet. Meanwhile, your prophecy is not accepted as true.

10. **the bar**—One of the bars that Jeremiah had made. Either he did this before Jeremiah sent the bars to the five kings or perhaps this one remained on the prophet's neck as a symbol of Judah's subordination to Babylon.—[Abarbanel, Mezudath David]

and broke it—lit. broke him. The object alluded to is a masculine noun. Redak explains: he broke the yoke (לפּל) that was tied with the bar. Mezudath David renders: he broke the knot (מַשֶּר). Both these nouns are masculine. The bar (מֹשֶּר), however, is feminine. Abarbanel suggests both

נבוכרנאצר מַלְּכָּא דְרָבֶל בְּסוף הַּרְתַּין שָׁנִין מַעל צוַר כָּל עַמְבֵּיָא וַאֲזֵל יִרְמִיָה נָבָיָא לָּאוֹרַחֵיה: יבּ וָהַנָּה פָהָנָם נָבוּאָה מָן הֶּדָם יָי עָם יִרְפָיָה כָּתַר דְּתָבַר חַנְנְיָה נְכָיָא שָׁקַרָא יַת גירא מעל צור ורמיה נביא למימר: יג אַזיל וָתֵימֵר לַחֲנֵנְיָה לְמֵימִר בָּדָנו אֲכֵר וִי נִירִיוְ דָאָע הַבְּרָהָא וְהַעָבְּיד חילופיהון נירין דברול: יד אֲרֵי כּרְנוֹ אֲמֵר יְיָ צבאות אַלַהַא דִישִּׁרָאַל ניר דברול והבית על צוַר כָּל עַמְטָיָא הָאִלְּיוְ לָּמָפַלָּח יַת נְבוּכַרְנָאצֵר מַלָּכָא דַבָבֶל וְיִפְלָּחוֹנֵיה ן אַף יַת חַיַוֹת בְּרָא יהבית

> (יד) את חית השדה נתתי לו, שרכב על ארי וקשר תנין בראשו: מנחת שי רר'ק

צואר ירפירו ושבר העול שהיה נקשר בפוסה: (ינ) ועשית (יג) וירי זנר כ' לו ידמיה. כיולא ספרי כולא ידמוסל כחיב ידמים ולה"א תחתיהן פוסות ברול , אכר האל לירכיה אסור להנניה כוסות "מדל אחרים ובלא בידמים כלו וה"ז ונר מו דין נמשיים כן היל מדל אחרים ובלא ברול . אכר האל לירכיה אסור להנניה כוסות שפרת דתמרם מן ברתשים ממלכת פיפן כ"ו פד כה תמר כ' חל תחתב בן קולים ביתן כ'ם ירמיה פ'כ:

ויאמר

עץ שברת ואתה תעשה החתיהן כיסות ברול כשהאמר לי זה

הרבר מופות פץ שברת ותאסר לו עוד כי כה אסר ה' אלהי ישראל וגו' אל השם צכאות אלהי ישראל כנגר מה שאמר הוא בות חלשון הוא אמר לו כה אסר ה' צבאות אלהי ישראל ישראל וגו' אל השם צכאות אלהי ישראל כנגר מה שאמר הוא בות חלשון הוא אמר לו כה אסר ה' צבאות אלהי ישראל שברתי את עול פלך בבל ופה שאמר פופות עץ ואנחנו פירשנו פופות רצונוה כן הוא כי הפופות רצועות או נידים שקושרים בהם העול והפול מעץ לפיכך סבך חמופות אל עץ וכן מופות ברזל אין אומר שהמיפות יהיו מברול אלא העול מצורת ציון מצורת דוד

(יג) תחתיהן, כפקופן:

זְכרַ: (יה) וילך וגר. כי פחד ממנו לכשים לו דכר מְשִלְמוּ :

(יו) מובירת בץ שברת. כי פאמרו ככה אשכב תני משל לואר כל פגוים הרי הוא כאלו שבר כל המוסוח : ופשית. אסה חעבה במקומן מוסוח ברול חזקים מו הען כ"ל פ"י בשבירם והכחשם דבר

month of Ab, whose sign of the zodiac is Leo, the lion. The serpent symbolizes the ancient serpent, which symbolizes Esau. The intention was that Babylon would destroy the first Temple and Rome would destroy the second Temple.

the Lord: So will I break the yoke of Nebuchadnezzar king of Babylon, in another two full years, off the neck of all the nations. And Jeremiah the prophet went on his way. 12. And the word of the Lord came to Jeremiah after Hananiah the prophet had broken the bar off the neck of Jeremiah the prophet, saying: 13. Go and say to Hananiah, saying: So said the Lord: Bars of wood have you broken, and you shall make in their stead bars of iron. 14. For so said the Lord of Hosts, the God of Israel: An iron yoke have I placed upon the neck of all these nations to serve Nebuchadnezzar king of Babylon, and they shall serve him, and also the beasts of the field have I given to him.

13. Bars of wood have you broken—By breaking the bar off Jeremiah's neck it was as though you have broken the bars off the necks of all the kings, representing all the nations.—[Abarbanel, Mezudath David]

and vou shall make—You speak lies, for you shall make in their stead bars of iron. Through your breaking the wooden bar and the denial of God's word, the anger will be intensified and there will be a more severe subjugation to Babylon, just as iron is stronger than wood.—[Abarbanel, Mezudath David] By attempting rebellion against Nebuchadnezzar, he will subjugate you even more severely than he had in mind to do.—[Malbim] It appears from Ibn Nachmiash that Hananiah was in fact commanded to make iron bars for the yoke to symbolize the severe

Babylonian tyranny. Isaiah da Trani, however, explains that Jeremiah was to tell Hananiah, "God commanded me, 'And you shall make in their stead bars of iron." Hence, Jeremiah was to make the bars:

14. the beasts of the field have I given to him-He rode on a lion and tied a serpent on its head. - Rashi from Shabbath 150a] Rashi there explains that when Nebuchadnezzar returned from his life as a beast for seven years, and he returned to his kingdom, he boasted that God had given him superior greatness. This superiority was that he rode on a lion and tied a serpent around its head as reins. Maharsha suggests that he tied the serpent around his own head as a crown. The lion symbolizes Nebuchadnezzar, called "lion" in Scriptures. He was destined to destroy the Temple in the

'הַבְּיה לַיה: פי וַאַמָר רסיה נביא לַחַנּגיה נְבָיָא שָׁקַרָא שָׁמַע בַען חַנְנְיָה לָא שַׁלְּחָךְ יַיְ וְאָתְּ אַרָּטַיצָּהָא יַת עַפָא הָדֵין על שקרא: מו בבן בּרָנן אַסר יִי הָא אַנא סגלור מעל אפי ארעא בְשַהָא הָרָא אָהִ מָאָית וּלְשַׁתָּא אוֹחֶרַנְהָא אָהָ מתקבר אבי סמיא סַלַילָהָא קַרָם יְיָ: יו וּמִית חַנְּנְיָה נְבִיא שְׁקַרָא בְּשַׁהָא הַהִיא וָאָתַקּבֶּר בּנַרָסָא שָׁבִיעַאַה: א וַאַלֵּין פּתַנְמִי ספּרָא רשלח ירמיה נביא מִירוּשָׁלָם לְוַת שָאַר סָבֵי גַּלְוָהָא וּלְוַה כַּהַנָיָא וּלְוַת בַפְרַיַא וּלְוַת בַּל עכא

(טו) השנה אתה מת. וכשנה הכחה תקכר : (יו) בשנה ההיא בחרש השביעי. והלא אין חדם שכיעי מן השנה אלא מת ער"ה ולוה לבניו שיהברהו לאחר ר"ה ולא הודם

ביד אלעשת וגסריה ששלחם צדקיה בשליחות עצפו אל גבוכרנצר וכתב בו אל יתר זקני הגולת לאסר בה אמר ת׳

ומה שתרנט גם כן חשנת אהה מת בשתא הרא את מית ולשתא אוחרנתא את מתקבר פירוש הוא שפורש כי כן כוונת. ירסיהו לא שאכר לו כן בפירוש שאם כן לא היהה גבואתו ירסיהו לא שאכר לו כן בפירוש שאם כן לא היהה גבואתו סיר. שתם כזה ולפי המשב אין צריך לכל זה כי הוא לא אמר לו השנה הואת אתה כת אלא השנה ור"ל תוך שנה לכנואת זו וכן אסרו רו'ל לענין נדרים תסודר הנאה מחבירו לשנה מונה י"ב חדשים מיום ליום ואם אמר לשנה זו אפי" לא עמד

מצורת ד**ור**

ה' יגדל הקלף ויחוק טולו סוד יוחר: (טו) על שקר. על סכסחת שקר: (טו) לכן. הואיל ונכאת כשקר לכן אנרשך עטל סני סאדמם והשנה ההיא חמות: אל דו'. כמו טל ה' ד"ל דברת כסכור כ' דכר

(יו) ויסת חנניה הנביא בשנה ההיא. בקרב ראש השנה ככ"ם באלול לקיים כה שנא' השנה אתה מת ונקבר בחדש השביעי לאחר יום מוב ואף מקרא של מעלה מוביח השנה אתה כת יתרנוסו בשתא הדא את מיית וכשתא אחרנהא את מתקבר: במ (א) ואלה דברי הספר אשר שלח ירסיה הנביא כירושלים.

וגו' בנו בתים בבבל ושכו:

יהית מברול והכופות רצועות או גירים שקושרים אותו בהם: (מ) בעל פני האדכה. ר'ל שיקבר בהוכה והנה הוא משולת מעל פניה: (יו) בשנה ההיא בחדש השביעי. פירשו רו'ל ואפרו בחרש השביעי שנה אחרת היהה ואת אמרת כן אלא מלמד שפת בערב ראש השנה וצוה את בניו ובני ביתו שיוציאותו אחר ר'ה כדי לעשות נכואת ירכיהו שקר וכן ת"י ופית חנניה נביא שקר בשתא ההיא ואתקבר בירחא שביעאת

מצורת ציון (מו) משלחך, הגרשן וכן וישלחם כיד פשעם (איוכ ה'): בש (א) חספר, האגרח: יתר, מלשון יתרון:

פמוסר ממנו מה שלא אמרה : (יו) בחדש חשביעי. ארו"ל שמח פר"ה ולוה לבניו שיקברוהו אחר ר"ה והיא בשנה כאחרת וכפלימו יום מיחתו כדי לשטח נכואת ירפיהו שקר : במ (h) אל יתר ובר'. של אותן שכירושלים:

not punish during the first twenty years of one's life. We have, therefore, thirty-five years for Manasseh, two years for Amon, and thirty-one years for Josiah, totalling sixtyeight years. He, therefore, figures that in two more years Babylon would have its downfall. Jeremiah contested his assertion and demanded a sign from him since his prophecy was favorable. For dire prophecy, however, no sign would help, since God could renounce the evil.

1. And these are the words of the scroll—After Hananiah's when his falsity became known,

For further commentary see Appendix.

15. And Jeremiah the prophet said to Hananiah the prophet: The Lord did not send you, and you assured this people with a lie. 16. Therefore, so said the Lord: Behold I send you off the face of the earth; this year you shall die, for you have spoken perversion against the Lord. 17. And Hananiah the prophet died in that year, in the seventh month.

29

- 1. And these are the words of the scroll that Jeremiah the prophet sent from Jerusalem to the remaining elders of the exile and to the priests and to the prophets and to all the people
- 15. And Jeremiah the prophet said—Jeremiah made this statement on his own in addition to the prophetic statement of the preceding verse.—[Abarbanel]

with a lie—With a false assurance.—[Mezudath David]

- 16. off the face of the earth—He would be interred in the earth and thus he would be sent off its face, or surface.—[Redak]
- 17. in that year, in the seventh month—Is it not so that the seventh month is not of the year? I.e., the seventh month from Nissan is Tishri, counted as a new year. Rather, he died on the day preceding Rosh Hashanah and commanded his children to bury him after Rosh Hashanah, but not before, and they should conceal his death on that day in order to make Jeremiah's prophecy appear false.—[Rashi from Yerushalmi Sanhedrin 11:5] Jonathan, too, renders: And Hananiah the false prophet died in that year and

was buried in the seventh month. He translates the prophecy in like manner. This does not mean that Jeremiah explained it this way, for, were that the case, Hananiah would not have thought that he was disproving Jeremiah's prophecy by buried after Rosh Hashanah. The meaning is that this was Jeremiah's intention, discovered after Hananiah's burial.—[Redak, Abarbanel] Redak suggests that the simple meaning of the verse is that within a year of his prophecy he would die, and indeed he died in the seventh month after the prophecy.

Yerushalmi (Sanhedrin 11:5) explains the episode in a somewhat different manner. Hananiah had heard Jeremiah prophesy that in seventy years Babylon would suffer its downfall. He figured that this meant seventy years from the death of Hezekiah. Manasseh lived fifty-five years, but the first twenty cannot be counted since God does

עַמָא דְאַנְלַי נְבוּכַרְנָאצֵר מַירוּשָׁלַם לְבָבֶלֹ : נּבְּתַּר דְנָלָא וְכְנְיָה כַּלְּבָא וּמַלְּבַּוָהָא וַרַבַּרָבָיָא רַבְרָבֵי יָהוּדָה וִירוּשְׁרַם וַהַרַעַיָא ואוקניא פירושַרָם: ג בּיַד אַלָּעשָה בָר שָפַןונִמַרְיָה צַרַקָּיָה מַלַרְ שָבְּטָא דבית יהודה מַלָּבָא נבוכרנאצר לְמֵימָר **ְּ** דַבְבֶּל לְבָבֶּל ד בַּדְנַן אַמַר יָי צְבָאוֹת אָלְהָא דִישַׂרַאַל ַדאַנְלַיתִי נַלָּוָהָא ָּרָבֶר ל כירושלם ה בָּנוֹ בַהִּין וַהִיבוּ וַצוּבוּ נָנִין נַאַכִילֹּוּ יַת אָבְּיהָן: י סבו נשין ואולירו בנין וכנן וסבו לכניכון נשין נית בנהיכון הבו לָגַבְרַיָּא וִילַירַת בְּנְין ובנו תולדות אהרן -בת כהים. כ'כ נסי וקחו ובים en eigien

רש"י ובנות רש"י

כט

ויעלימו את מיתתו אותו היום כדי לעשו' נכואת ירמיה שקר: כמ' (ב) והגבירה . אם המלך: .. ברחת שי

אלא בכ"ם באלול כיון שהגיל אהד בהשרי עלתה לו שנה : כם (ו) ולח מיהיוב. פ"ח ממינס חזר וח"ו:

כס הנבירה. היא אם הפלך: והפריסים. כתרגופי רברביא: (נ) אלעטה. פלה אחת:
 מצודת דור

(כ) אחרי צאת וגרי. שבנלה אחר שילאו יכניהו וגו' להיוח נמסרים (כ) והסריסים. כן יקראו הברים כמו והיו סריסים כהיכל פלף בכל ביד כ"נ כמ"שוכמ"כ כ"ר: והגבירה. המלכה והיא אם הפלך כי היא (ישמיי ל"ס): ותחרש. קבולת האופנים כפו חרש כהול (שם ש"ד): יצאה ספו כמ"ש שם: והסריסים. והור וסירש שרי יהודה וירושלים:

ההחרש והכפנר. הם הלומנים ושומרי השפרים אשר סגנו לווחם כמהם כן ח"יו (ג) ביד אלעשה. ר"ל הספר ההוא שלח כיד אלששם וגר': בבלה. לככל: לאבר. דכרי הספר היו לאמר את האשור למפה : (ה) ושבר. ומשכו כהם כי לא תלאו מככל כופן קרוכ: (ו) והוליוד.

will not leave Babylon in the near future.—[Mezudath David]

and plant gardens—Although planting gardens indicates a longer stay than building houses, as in Isaiah 65:22.—[Malbim]

6. **Take wives**—Do not hesitate to raise families there.—[Malbim]

and take wives for your sons—Do not think that your sons will return to Eretz Israel to marry.—[Malbim]

and give your daughters to men—You shall not send them to Eretz Israel to marry, for those in the land of Israel will be slain.—[Malbim]

and multiply there—This is a

that Nebuchadnezzar had exiled from Jerusalem to Babylon. 2. After Jeconiah the king and the queen-mother and the officers, the princes of Judah and Jerusalem, and the craftsmen and the gate sentries had left Jerusalem. 3. In the hand of Elasah the son of Shaphan and Gemariah the son of Hilkiah. whom Zedekiah the king of Judah had sent to Nebuchadnezzar the king of Babylon to Babylon, saying: 4. So said the Lord of Hosts, the God of Israel, to all the exile which I have exiled from Jerusalem to Babylon: 5. Build houses and dwell [therein], and plant gardens and eat their produce. 6. Take wives and beget sons and daughters, and take wives for your sons and give

your daughters to men, and they shall bear sons

Jeremiah sent this scroll to those who had been exiled in Jeconiah's time.—[Abarbanel]

the remaining elders-I.e. those elders in addition to those in Jerusalem.—[Mezudath David]

2. and the queen-mother—The mother of the king.—[Rashi, Redak, Mezudath David This was the queen, who was the mother of the king, as Scripture states in II Kings 24:15, that Jehoiachin's mother was exiled with him.—[Mezudath David]

and the officers-Viz. the princes of Judah and Jerusalem.-[Mezudath David

and the craftsmen and the gate sentries—Heb. הַּחַרַשׁ וְהַמֵּסְגֵּר. Jonathan rendered: the craftsmen and the sentries of the gates, translating harash as craftsmen, as in Ex. 28:11, and masger as closing, i.e. those who the gates. Our however, said that these were great Torah scholars, that when one

would open his mouth to speak, all would remain silent, as it is written, "Keep silence (הַחֵרִישׁוּ) before Me, O islands" (Isa. 41:1). "Masger," all would sit before him and learn from him, as it is said, "And he will open, and no one will close, and he will close, and no one will open" (Isa. 22:22).—[Rashi on II Kings 24:14 from Gittin 88a, Sanhedrin 38a, Seder Olam ch. 251 See above 24:1.

In Gittin, Rashi explains more clearly, that these were such great scholars, that when they would leave a question unanswered, no one could volunteer any information to reopen the question.

3. In the hand of Elasah—He sent that scroll in the hand of Elasah.-[Mezudath David]

saying—The words of the scroll stated what is written below.-[Mezudath David]

5. and dwell [therein]—For you

וּבְּגְן וּקגוּ תַמָן וַלֵּא הַנַערון: והבעו יַת שְׁלָם קַרָהָא רָאַנְלַיָהי יַתְכוּן לַתַמָּן וְצָלוּ עַלָּה הָקְרָם וַיַ אַבֵּי בִשְׁלַכְה יָהֵי לְּכוֹוְ שָׁנָם: האָרֵי כְרָנַן אֲמֶר וָי צְבָאות אֱלַהָא רִישְׂרָאֶל לָא יִמְעוּן לְּכוּן רשקרא נָבִיאֵיכוּן רביניכון וַקְסְמֵיכון וַלָּא הַקַבָּלוּן מוּ חַלְּמֵי חַלָּמֵכוֹן רָאָהוּן מְחַלְּמִין: פּ אָרֵי בִשְּקרָא אִינוּן מתנבן לכון בשטי לא שְׁלַחְהִּינוּן אֲמֶר י אַרי כַּדְנַן אַכֵּר וַיָּ אַרִי לפום משלם לבבל שַבְעִין שְׁנִין יַיעול רַכְרָנְכוֹן קָרָמִי וַאֲקִים עלַיכוּוָיַת פָּתְנְמֵי הַקּנָא לאתבא

מלחז לככל . מבלה יח יכ (סנהדרין ל):

וּבְגִוֹת וּרְבוּ־שָׁםוְאַלְּיתִּמְעֲמוּ: יוְדִּרְשׁוּ אֶתִ־שִׁלִּוֹם הָעִיר אֲשֶׁר הִנְּלֵיתִי אֶתְכֶם שְׁמְּה וְהִתְפַּלְּלוּ בַעֲדָה אֶלִּ־יְהוְהֶ כָּי בְשְׁלִוֹלְה יְהְנָה לְּכֶם שְׁלְּוֹם: יְבִּי כֹה יְשְׁיאוּ לְּכֶם נְבִיאִיכֶם אֲשֶׁר־בְּלְרְבְּכֶם יְשְׁיִאוּ לְכֶם נְבִיאִיכֶם אֲשֶׁר־בְּלְרְבְּכֶם יְשְׁיִאוּ לְכֶם נְבִיאִיכֶם אֲשֶׁר־בְּלְרְבְּכֶם יְהוְה: פִּי בְשָׁלֶוֹי הְשִׁלְּתְים נְאָם יְהוְה: פִּי בִשְׁלְוֹי אָלִים לְּאַ שְׁלָּחְרְ אֶתְּכֶם יְהְנְחֹב שִׁנְח אֶפְּקְר אֶתְּכָם יְבְנִים הָשְׁבְנִים שְׁנָה אֶפְּקְר אֶרְנִים וְהַבְּמִתִּי עֲלֵיכֶם אֶת־דְּבְרֵי הַשְּׁוֹב

רשיי (ח) ישיאו. לבון הסתה כמו הנחש השיאני (בראשית ג) :

ץ. אתם מחלימים איתם לפיכך אמר חלומותיכם כי שלכם חם אתם מחלימים איתם לפיכך אמר חלומותיכם כי שלכם חם אתם מחלומית שנה אמקר אתכם. ול' שנה לכלכות בכל כתבנו לפעלה חשבונם. אמקר אתכם. ול' שנה לכלכות בכל כתבנו לפעלה חשבונם. אמקור שהעיר את רוח כרש מלך פדם כמו שכתוב והפקירה היתה לשבעים שנה לפלכות בכל אבל בנין הבית לא היה אלא בר מלא, לחרכות יושלם שבעים שנה שהוא בלות צדקיהו:

מצורת רוך עד לא תלאו משם: ורבו שם. כ"ל קחו נשים למטן תרכו שם וכפל הדבר כמ"ש: ואל תמעפו. כ"ל אל ממנטו לקחת ישים לכל אתמטו כי כשימוח הם ולא ישארו כנים כמקומם ימעטו א"ב כמספר: (ו) וררשו. כקשו את שלים העיר ונו: כי בשלובה. כשימים כה (ז) כי בשלומה יהיה לכם שלום, כל זכן שתמשך הגלות. כי בחרבן בבל היה להם יותר שלום שיצאו מהגלות: כי בחרבן בבל היה להם יותר שלום שיצאו מהגלות: (מ) כחלמים, משפפו כחלימים כי היא מבנין הפעיל זכן הם סעורים אותם כמו מעוירים ופוי אשר אתם מחלימים שאתם נורמים שיהו והם חולמים שאם לא היו תולמים אם כן הייתם אתם שומעים אל חלומותיהם לא היו תולמים אם כן מצודת ציון

(ת) ישיאו. כמו פתוי והסתה כתו הנחש השיחני (כרחשית ג'): וקוסמיכם . הוח מין כישוף: (י) לפי. לשעור כתו חיש לפי חללו (שתות י"ב): מלאת . ענין השלמה: אפקד . ענין זכרון:

שלום יהיה גם לכם שלום הואיל וחתעככו שתה: (ה) אל ישיאר וגר. בניאי הסקר והקוסתים אשר בקרבכם אל יתחו אחתכם כתה שאותר שמה מחותר שמה השונו לירושלים בה בהפן מדכר וקל בדכר המוכן תעלמו: האומותים. האומותים לכם מה שראו באחת באחת מחלים: רצ מאחת המולים תהם ספה ישאל ושא אחתם של האומותים. רא מאחתים של שלום של שלו האומותים של שלות אומות באומותים של שלות אומות באומותים של שלות אומות בשלום לכל ע"שנה מהחתלות התפשוחה על ישיאל מעת שכבש ב"כ את יהוקים בכלשור בל את המולח בל שלו האומותים של אומות שכבש כ"כ את יהוקים בכלשור של האומותים של האומותים שלות אומות באחת שלום בל שלות המשחת שלות האומות שלות המשחת שלות המשחת שלות המשחת שלות האומות שלות המשחת המשחת שלות המשחת שלות המשחת שלות המשחת המשחת שלות המשחת המשחת שלות המשחת המשחת שלות המשחת המשחת המשחת המשחת המשחת שלות המשחת המשחת שלות המשחת שלות המשחת ה

in the latter's first year, which was Nebuchadnezzar's second year. The latter reigned forty-five years, leaving forty-four years of his reign. His son Evil-merodach reigned twentythree years, making a total of sixtyseven years. Since one year was shared by both Nebuchadnezzar and his son Evil-merodach, we have sixty-six years. Belshazzar, the son of Evil-merodach, reigned three years, making a total of sixty-nine years. Darius the Mede reigned one year, after which Cyrus the Persian assumed the throne, thus completing the seventy years.

and daughters, and multiply there and be not diminished.

7. And seek the peace of the city where I have exiled you and pray for it to the Lord, for in its peace you shall have peace.

8. For so said the Lord of Hosts, the God of Israel: Let not your prophets who are in your midst or your diviners mislead you, neither shall you heed your dreams, which you cause to dream.

9. For they prophesy to you falsely in My name; I have not sent them, says the Lord.

10. For so said the Lord: For at the completion of seventy years of Babylon I will remember you, and I will fulfill My good word toward you,

repetition of the preceding.—[Mezudath David]

and be not diminished—Do not hesitate to marry lest you be diminished when you die without offspring.—[Mezudath David]

7. And seek the peace of the city—Since you will be dwelling there.—
[Abarbanel]

for in its peace you shall have peace—For the duration of the exile, for with the destruction of Babylon they had more peace since they were freed from the exile.—[Redak] This is the origin of the Mishnah (Aboth 2:2), "Pray for the peace of the kingdom."

8. mislead—Heb. ישיאו, an expression of enticing. Cf. "The snake misled me (קשִּיאַנִי)" (Gen. 3:13).—[Rashi] Let them not mislead you by telling you that you will soon return to Jerusalem.—[Mezudath David]

which you cause to dream—You cause them to dream these dreams since you listen to them. Were you

not to listen, they would not dream them.—[Redak] Mezudath David explains that they would request of the dreamers to ask God through their dreams what was in store for them. See Commentary Digest, I Sam. 28:6.

10. For at the completion of seventy vears of Babylon I will remember you—The seventy years of the kingdom of Babylon are computed above (25:12). This remembrance represents God's inspiring Cyrus king of Persia to attack Babylon. This took place after seventy years of Babylonian rule. The rebuilding of the Temple, however, took place after seventy years from the destruction of Jerusalem, which took place during the exile of Zedekiah.-[Redak] Only then will I remember you, not as the false prophets would believe. - [Mezudath you have David1

Mezudath David computes the seventy years of Babylon: Nebuchadnezzar vanquished Jehoiakim

לַאַהָּבָא יַהְכוּן לְאַהְרָא הָבַין: יא אַבי קרַפי גַלָּין יַת מָחַשְּכָהַא דִי אַנָא מָחַשֶּב עַלַיכוּן אַמר יִיַ מַחַשָּבַת שׁלַמָא לָבִישָא לָּסְהַן לָבון סוף וסבור: יב ותצלון קרסי נַאָקבָּל צָלותָכוּן וַתְכָעוּן וָאַעָבֶיד כן קדמי בעותכון: יג וַתְתְבְּעוּן הָבֶעוּ מָן הָדָמֵי בְּבַל יר וָאָשַׁתַּאֵיל לבכון: אַמָר גַלּוּתִכוּן מָבָל לָתַמָּין ה"א אחרים ומקום. מענים כ'ם:

רש"ו שבותכם קרי מהר"י קרא

(יא) וקראת׳ אותי והלכת׳. כדרכי והרי זה מקרת קלר: (יב) וקראתם אותי הלכתם. לפני. כפו מההלך לפני היח. רד"כ

(יח) אחרית ותקוה. אחרית סובה כמו שאתם סקיים: (יח) (מת לכם חתרית ותקוה. פיין מה בחוי פתיו לכתוב כוכרי כיפים ח" (יוב) והלכתם, פיי בדרכי:

מצורת ציון

בבנת מהם לדריום מלמו פכעים שנה ומיד כפמת דריום ומלך כורם

return from Babylon is not the primary aim, so that the acceleration of that redemption should be considered advantageous, but the aim is that you should be in a hallowed place, a place more adapted to serve God, to pray to Him for the

(יח) אחרית. סיף: (יד) שבותכם. מלשון השלה:

general redemption, the complete and eternal redemption. Consequently, the delay of that temporary redemption is for your benefit, so that your heart be humbled before God and that your prayers be accepted.—[Mezudath David]

to restore you to this place. 11. For I know the thoughts that I think about you, says the Lord, thoughts of peace and not of evil, to give you a future and a hope. 12. And you shall call Me and go and pray to Me, and I will hearken to you. 13. And you will seek Me and find [Me] for you will seek Me with all your heart. 14. And I will be found by you, says the Lord, and I will return your captivity and gather you from all the nations and from all the places where I have driven you, says the Lord, and I will return you to the place whence I exiled you.

11. For I know the thoughts ... thoughts of peace and not of evil-I know My thoughts in exiling you to Babylon, that they are for peace and not for evil. These seventy years exile are not for your harm but for your benefit, for then your stopped up heart will become humbled, and this will be the cause of your future and your hope after you return here.—[Mezudath David] Abarbanel explains that the exile would serve to humble them by making them feel its tribulations and it would serve to expiate the sin of the infractions of the laws of the Sabbatical years. It would not, however, atone for the sin of idolatry, immorality, and bloodshed, of which they were guilty during the days of the first Temple. Since they were not completely cleansed of their sins, they would return to the Holy Land to build a Temple lacking many components present in the First Temple. It lacked the Shechinah, the Ark, the Ark cover with the cherubim, fire from heaven, the Urim and Thummim, and prophecy. Through their

presence in the Holy Land, however, they would be more disposed to repent than if they remained in exile.

- 12. And you shall call Me and go—In My ways. This is an elipsis.—[Rashi, Redak] Then, after your heart is humbled and you repent, and you will be in the holy place, a place more adapted to serve God, then, when you call Me and go in My ways and pray to Me to restore all the exiles from all places and to make you higher than all nations as in days of yore, I will hearken to you.—[Mezudath David]
- 13. And you will seek Me—And when you seek Me then, you will find Me if you seek Me with all your heart.—[Mezudath David]
- 14. And I will be found by you— Then I will be found by you to fulfill your requests and I will restore your captives. I.e. I will restore to you what should be restored: kingdom and dominion.—[Mezudath David]

and gather you—I will gather the entire exile from all the nations, etc, and I will restore them all to this place. The intention is that the

סְהַבְּן: פו אַרֵי אַסְרְתּוּן בָּבָבַל: פו אַרֵי כִּדְנַן אַפר ווַ עַלּ מַלְּכָּא דְוָתֵיב על פורסי דוד ועל כל עסא דוהיב באַרעא הָרָא אַחַיכון רָלָא נָפַקוּ עַמָבון בָנָלוּהָא: יי בָּרָנַן אַסָר יִי נְיבָאוֹת הָאַנָא מְנָרֵי בָּהוֹן יַת דַקַּמְּרִיוֹ בְּחַרָבְא וֹבְכַפְנָא וּסוֹתָא בִּישָׁתָא דְלָא כָּתְאַכְלָּוְ מַבִּישׁוּ: יח וָאָרָרוף בַּתְּלֵיהוֹן בַחַרָבָא וּבְכַפַנָא וְאֶהְנִינוּן לְזִינִע כָּכַל מלכות מהר"י קרא רש"י נ"א על לזעוה כרי

(מוּ) אל המלָך. לדקיהו השר לח נלה: (יו) בתאנים השוערים. לטון שערוריה (הושע ו'): (יח) ולחרפה.

חבים: (פו) כי אפרתם הקים לנו ה' נכיאים [בכלה. על שאפרתם הקים לנו ה' אלהים נכיאים) הכתנבאים עלינו שישוב נלות יכניה כהרה בבבל לירושלים . אל תאפינו להם : (פו) כי בה אבר ה׳ אל הסלך היישב על במא (רור) . עכשיו: ואל כל פיחרפו חותם (דשערווי"ר כלע"ו) וכן כל חרפה שבמקרח: הדם היושב בעיר הואת. כלומר לא תאמרו אתם תשובו הנה אלא אפילו איתם הנשארים הנה הנני משלה כם את החרב

מנחת שי (מו) כי אמרתם הקים לנו ה' נביאים, זה שאני אומר לכם (יו) אם כרשב. כן כחיב את כלא וא"ו ברוב במדוייקים וכן נכון פל פי המסורה דרים משפסים: (יח) לעופה . לועוה כרי :

כי לשבקים שנה אפקוד אתכם היא האמת אכל כשאתם אומרים הקים לנו ה' נכיאים בבבל שאומרים לכם מעתת תשובו אתו כלום כי שקר הם נבאים לכם ו"ת נביאים מלפין: (נו) היושב אל כמא. ככו על כמא: (יו) כתאנים השוערים. הסלוכלכים כמו שערורית עשתה וכן המשילם למעלה בנבואת שני דודאי תאנים שארית ירושלם כתאינים הרעות. השוערים העיץ בקסק בפלס כוכבים כובעים: ניתן אשר הדחתים שם. עבר במקום עתיד ככו אריחס כי מצורת ציון

מצודת דוד שמה למען יכוע לבבכם לשוב לה׳ ויקובל חפלהכם (אבל הם לא כן עשו והוסיסו עוד לחטא לכן גלו שול ממנה): (עו) בי אפרתם . חם תחמרו הנה ה' העמיד לנו נכיחים כבכל והמה מתנבחים שווהר נשוב וקלר כדכר המוכן מעלמו: (עו) כי כה אבר ה׳. כ"ל לה המת

(טו) הקים . הפתיד :(יו) משלח. פנין גרוי וכבסה כתו ושן כהתוח השלח כם (דכרים ל"ב): השוערים. ענין דבר ענונה ומחום כמו שמה ושערורה (לשיל ה׳): (יח) לועדה. ענין רעד ורחת: לאלה. שנין שכועה : ולשמה . ענין חתהון : ולשרקה . ענין הצמעת קול

ידכרו כי כה אמר ה' . במכור שארכו הדברים כאמרו אחיכם ונו' אמר שנים כה אמר ה' כל המנך היושב על כסה המלוכה ועל כל העם ונו': (יו) כה אפר ה' . במכור שארכו הדברים כאמרו אחיכם ונו' אמר שנים כה אמר ה' : הגני משלח בם . אגרה כם חכב האויב והרעל והדבר וכחומר וחיך חם כן חשיבו חתם מהרה חם חתסור ביד החויב גם חת היושכים סה : בחאנים השוערים . כתחנים ספגונים אשר אין לאכלן "בסבול רשתן השניםים ופרוחקים מבני אדם וכמ"ש ובחאנים הרטוח וגו' כן אחן אח לדקיה וגו' ולשיל כ"ד): (יח) וררפתי: אסרש מהם בחרב האויב וכרעב ולדבר: ונחתים לועות. כ"ל אתסרם לכל ממלכות הפרן להיותם לושוה כי

the verse. because. since they became attached to them during the siege, they remain attached to them wherever they go. Abarbanel proceeds to cite examples of this catastrophe in his time, how the lands from which the Jews were expelled were healthy countries until the Jews entered. Then they became stricken with plagues. This was found with

those who went from Spain to Portugal, to Italy, and to the land of the Ishmaelites (probably Turkey), and wherever else they went. This can be accounted for by the crowded condition of the exiles in their travels. Famine, too, was the lot of the Jews. to whom no bread would be sold in times of drought. If they would sell to them, they would charge double 15. For you have said: The Lord has set up prophets for us in Babylon. 16. For so said the Lord concerning the king who sits on the throne of David and concerning the entire people that dwells in this city: Your brethren who have not left with you into exile. 17. So said the Lord of Hosts: Behold I incite upon them the sword, the famine, and the pestilence, and I will make them as the loathsome figs, which cannot be eaten because they are so bad. 18. And I will pursue them with the sword, with the famine, and with the pestilence, and I will make them a

horror

15. For you have said: The Lord has set up prophets for us—What I say to you that I will remember you at the end of seventy years is true, but what you say that "God has set up prophets for us in Babylon" who say that you will return now is of no value for they are prophesying to you falsely. Jonathan renders: has set up for us teachers in Babylon.—[Redak] Mezudath David renders: If you say, "The Lord has set up prophets for us in Babylon."

16. concerning the king— Zedekiah, who has not been exiled. —[Rashi]

This is not true, for so has the Lord said concerning the king who sits on the throne of David.—
[Mezudath David] Since Jeremiah prophesied concerning the bars and the thongs, and he told what happened to him in his encounter with Hananiah concerning them and what resulted therefrom, he returns now to discuss the king of Babylon, the one represented by the yokes.

Now he says that the Lord has decreed upon the king descended from the house of David, who rules in Jerusalem, viz. Zedekiah, and concerning all the people of Jerusalem who had not been exiled with Jehoiachin, that they should not boast that they remained in Jerusalem and that their brothers had gone into exile.—[Abarbanel]

17. So said the Lord—Since the introduction was rather lengthy, Scripture repeats this expression to connect it with the quotation.— [Mezudath David] Their stay in Jerusalem is not for their good but for their detriment, for behold I incite. . .—[Abarbanel]

as the loathsome figs—Heb. הָשְׁעֶרִים, an expression of, מַּעֶרְיּנְיָה, a disgraceful thing (Hos. 6:10).—[Rashi] See above ch. 24, the account of the baskets of figs.

18. And I will pursue them—Even when they are exiled, the sword, the famine, and the pestilence will follow them, as is stated at the end of

סלְבְּוַת אַרְעָא לְּטוֹםי ילְצְרוּ וּלְאִשְׁהָּסְטוּ ראוליתיניו CHOCK מנשיר ראהנכיאו לכוי יְהְדוּן בְּיֵר נְכוּנְרְּדֶּצְר מנדון לומא לְכְלְ נְלוֹה L"N hank et gibre, ocerent te פהלמי שְׁכֵי שִׁקְרֶא הָאֵנָא מָסִי עיניכון: בנ לְכָא רְבְבָל וְיְקְשְׁלִינוּ XTXIC XCEX 7 ועל צרקוה ולא קנילהו על ארואנו לוהנו, לבל מסמיא ¿0:41: ς χ וירנסיב E E מקרים נלורא Z NZ C

ונחהים לועוה לכל כמלכת הארץ: (ים) ולא שמקהם. טרי, מרי CELLA BY ACT OF THE CONTRACT O נם אכם: מנה

פרין לא גלו שארית ירושלם:

סי ולא שבעתם.

לא הנו ולא

באומללים: ולישבה . ישרקו של גודל כלובדון: זיפיו לאלה ולממה נגי: הרחהים. כמי פס כי היימי ממכים ומכלם בזכיום לדקיהו: שקר. דבר למכ גל לוימי: מצורת ציון cacidia מי להישם מבכ ז כל מכ"ו לא ז והבם. כ"ל

שיממרו בקללהש ישימך כ' כלדקיה ונור :

to all the kingdoms of the earth, for an oath, for astonishment, for hissing, and for a reproach among all the nations where I have exiled them. 19. Because they have not hearkened to My words, says the Lord, which I sent to them with My servants, the prophets, sending [them] betimes, but you did not hearken, says the Lord. 20. Now you, hearken to the word of the Lord, all the exile that I have sent away from Jerusalem to Babylon. 21. So said the Lord of Hosts, the God of Israel, concerning Ahab the son of Kolaiah and concerning Zedekiah the son of Maaseiah, who prophesy to you falsely in My name: Behold I deliver them into the hands of Nebuchadnezzar the king of Babylon, and he shall slay them before your eyes. 22. And a curse shall be taken from them by the entire exile of Judah which

the price charged a non-Jew. Also, the Jews were poor and oppressed and had little money to pay for food.

and I will make them a horror—I will deliver them to all the kingdoms of the earth to be a horror, for they will all terrify them.—[Mezudath David]

for an oath—They will swear by them, saying, "May I be like the unfortunate Jews."—[Mezudath David]

astonishment—They will all wonder at the extent of their desolation.—[Mezudath David]

where I have exiled them—The intention is, "I will exile them." [It is the prophetic past.]—[Mezudath David]

19. sending [them] betimes—

Although I sent them early with great eagerness.—[Mezudath David]

but you did not hearken—The change to the second person denotes that it is as though he is addressing the dwellers of Jerusalem.—
[Mezudath David] Redak and Kara explain: Neither did you, the exiles, hearken.

20. Now you, hearken—From now on, after you have received your punishment.—[Malbim]

22. saying—They will say in their curse, "May the Lord make, etc."—
[Mezudath David]

and like Ahab—His name is spelled defectively to disgrace him.—[Redak]

whom ... burnt.—Heb. מֶלֶם, an expression of "roasted with fire" (Lev. 2:14).—[Rashi]

'הורה די בנבל לְסימר ישוינה יי קצרקיה וּכְאַחָב דְקַלִּינוּן מַלְּבָּא ַרְבָבֶר בְנוּרַא: כג חַלָּה בעקרו קלגא בּישְׁרַאַל וַנגיאוּ יַת נְשֵׁי חַבְרֵיהוּן וסקילו פתנסא בשמי שָׁקָרָא דְרָא פַקִירְתִּינוּן וּקָרָפוּ נְלֵי וּפִיפְרֵי סהַיד אַטר יו : כר ולִישְטְעיה דָמָן חַלָּם הַּימָר לָמֵימֶר: כה כָּדָנַן אֲמָר יִיָּ צְּכָאוֹת אַלָּהָא דְיִשִּׂרָאַל לְּמֵימָר חַלַף רִשְּׁלַחְהָא בְשִּׁכְּדְּ אָנָרַן לָּוַת כַּלּ עַמַא די בירושלם ולות צפניה בר מעשוה בהנא ולות בַּל בַּהַנֵיָא לַמֵימָר:

הכהנים

היודע קרי (כב) אשר קדם. ל' קלוי כאש (ויקרא כ'): (כג) וינאפו - הקכ"ה שככי עם חבירי: וער. ל' עדות: (בר) הנחלמי. את נשי רעידם. כמו שמפורש כס הדרין, כה חמר מנחת שי

רד"כ אתם: (ככ) וכאחב . הקסין שסו לננאי ויש תוספת לננאי אתם: (ככ) וכאחב. הקפין שפו לנגויר ויש תוספת לנגויר הארבוע הארך: קלם. הקפין שפו לכנו יחשר לכנו ואנכי האבינון הארך: קלם. שהם פרברים שקר בשפי וקוד שנאפו את היודע וקד. יודע שהם פרברים שקר בשפי וקוד שנאפו את נשיר יעיהם ויית וגלי קרפי ופוסרי פהיר. היודע כתוב בהפך האותית, הדירים, נכד? בהיר תולם להם האותית, הדירם: (כד) הדרום: קלום: התולם להם תולם: המות שישובו פהדה ליורושלם ויית העהלפי דכן הלם: (כס) בשמכה. כתוב בה'א כפו אשר צוית' אותכ' וחפידך מצורת דוד

שם תקום:

בספרים מדויקים: (ככ) ישמן ה' לדקיהו. כ' חסר וחכרו להפרים: ולהתם. כן כחיר ומחולדים שלנו בין מפרגהי ומדנהתי נפל הספוח צלריכין חיקוו: (כנ) שקר האם לוה. כפהי ספרים מדוייקים שלה היא היא הדר מן היה הדר מן ל"ה מולחים בפסוק זה : לוימם. כרוב מקדים שרוייקים חפר יו"ד מניינה: פוידם, היודם קרי: ופד, כו ועד כפגול חוץ מים שכות כליבי ונ"ל הספס שלפולם יפד שהם סגול לפי בשתרום סדי שד תכל היודע ועד פשרוני לפון עדום לכך הות כוירי: (כה) בשמה. לים ומלח ה'ח:

(כג) יען. בעכור שמשו נכלה וזכו מס נשי רעיהם ושוד שנית שדככו כשמי שקר: היודע. השר דכרו שקר כי לה לניפים: ועד. כי רחיפי הת חשר נהפו: (כד) ואל שסעיתו. גם זה מדכרי הספר ששנה לבכל וחמר שה׳ חמר לו שיחשר כוחם פל שתשיהו הנחלמי: (כה) יכן. כשכיר בשנהת הנה חגרות כשתך לכד

סצורת ציון (ככ) וכאחב. הוא אחלה: קלם. שנין חרוך ושריסה כמו קלוי כלש (ייקרא כ'): (כנ) גבלח. דבר כשור ומנוכה וכן כי נכלה ששה כישראל (בראשית ל"ד): (וער. מלשון שדות: (כד) תנחלמי. שם פקום חנם כן ח"י : (כה) בשבכה . כמו כבתך והה"ח נוספת כמו משר לויתי חותכה (שמות כ"ם) והדומים:

ra 6 and Pesikta d'Rav Kahana p. 164. The former account is quoted by Yalkut Shimoni. Midrash Rabbi David Hanagid on Gen. p. 170, elaborates on this account, as follows:

24. And to Shemaiah—This is according to Targum Jonathan. Since the following verse is written the second person, it was addressed directly to Shemaiah the Nehelamite. Mezudath however, writes: This too is part of the scroll that he sent to Babylon. and he says that God said to him to say the following concerning Shemaiah the Nehelamite.

25. Because you sent—Because you sent letters in your name alone, not in the name of all the exiles and

For further commentary see Appendix.

is in Babylon, saying: May the Lord make you like Zedekiah and like Ahab, whom the king of Babylon burnt with fire.

23. Because they committed a disgrace in Israel, and they committed adultery with the wives of their neighbors, and they spoke false things in My name, which I had not commanded them, and I am He Who knows and a witness, says the Lord.

24. And to Shemaiah the Nehelamite, you shall say, saying:

25. So said the Lord of Hosts, the God of Israel, saying:

Because you sent in your name letters to the entire people that is in Jerusalem and to Zephaniah the son of Maaseiah the priest and to all

23. and they committed adultery with the wives of their neighbors—As is explained in Sanhedrin (93a), "So said the Holy One, blessed be He, 'Lie with my friend'"-[Rashi] The Talmud relates that they went to Nebuchadnezzar's daughter. Ahab said to her, "So said the Lord, 'Surrender to Zedekiah." Zedekiah said to her, "So said the Lord, 'Surrender to Ahab." She went and told her father. He said, "The God of these people hates lewdness. When they come to you, send them to me." When they came to her, she sent them to her father. He said to them, "Who told you?" They replied, "The Holy One, blessed be He." "But I asked Hananiah, Mishael, and Azariah and they told me that it is forbidden." They replied, "We are prophets just as they are. He did not tell them, but He told us." He said to them, "I wish to test you as I tested Hananiah, Mishael, Azariah." They replied, "They are three, but we are only two." He said to them, "Choose whom you wish to accompany you." They replied, "Joshua the High Priest." They thought, "Let Joshua come, for his merit is great and he will protect us." They let them down and cast them into the fire. They were burnt, but as for Joshua the High Priest—only his clothes were singed....

Although they did not commit adultery in this case, being stopped by Nebuchadnezzar, the fact that they pretended to have been commanded by God to commit adultery indicates that morality was unimportant to them, and that they had probably committed adultery with other women, as the prophet indeed states.—[Maharsha]

The account in the Midrashim is much more detailed, and presents the entire picture of immorality among the exiles as engendered by the false prophets. The entire account is found in *Tanhuma Vayik*-

מהר"י מרא

(כו) ה' נתנך כהן תחת יהיירע הכהן להיות פקירים. כלומר לכך נתפנית לתת מסונים פקירים כבית ה' שאם תראה שום איש פשמע וסתנבא לרעה שתרן אותו אל המחברת ואל הצינוק. הם סיני בתי המיהר: (כח) ארובה היא. גלות בכל ארובה היא ולא מהדה אתם גנאלים מסור שאין אתם נגאלים מכנה ער מלאת למלנות ככל פציע שנה: (כו) נהגך כהן. אל לפניה כתכ כן: פקידים ממונים: המהפכת. כיסה: הצינוק, סדן (ליש"כ כלע"ו): (כח) כי על כן שלח. כי יש לך לנטור כו על אשר שלח אלינו לככל לאמר ארוכה היא נלותכם שם: על כן, כמו על אשר שלחבר שלחבר:

מנחת שי

מצורת ציון

מצורת רור לא כשם כל פני הגולה וכלל והכל מלוי כך לפד: לאמר. וכה דברת בכתברות: (כו) ח' נתגך. כן כתכ ללפנים כנה ה' הפפיד לוחק להיות כהן ד'ל להיות שה הככנים כתקום יהידם הכהן: להיות שקרים. להיות פפונים ככיח ה' להשנית של כל איש תשוגם ופתכל

(כו) פקירים. מתונים כתו סקודי החיל (כתדכר ל"ח): המחשבת. שם כית הסוהר הלימוק שם הכלי הכשי לפגור כו ידי החסים: (כז) נפרת. פנין לפקה מייסה: הפנרגותי. מן טכחות והוח שם פירושל ירמיה: (כח) בי על כן. כי פל אשר וכן כי טל כן רמיתי פירושל ירמיה: (כח) בי על כן. כי פל אשר וכן כי טל כן רמיתי פירן (כראשת ל"ג):

כירות כם (דיל נכירות שב מכנים כמקום ימוידם הכהן: החיות (כן) נכ פקרים: לכיות מפונים ככית כ' לספטות לכל לויח שמוע מוממנה דכרי שנשון פלכו: ונתתה אותו , כ"ל פ"ם דכריך יתוהו מממונים אל המספס ונו"ל לכיות כלו שם: (כז) תתח. הואיל וכן למה אפי

לא גמרח . גפרח נוסה בירטיה המנלא לרם דברי שגטין מלכו וקלר בדבר המובן: (כח) כי על כן . ר"ל כי גראה בו שחדבר שנטון מלכו שלאשר שלח וגו' : ארוכח היא . הגלות הוה שאתם כה תהיה לותן ארוך לכן כני שם בתים ותשכו כהם כי לא האאי משם בותן קרוב וכאותר הלא הדברים האלה לשגטון יחשבו כי לא כן דבר ה' טמדי (ויתכן שטד לא שלח ירמיה הששר כיד אלששה שלח ירמיה תקודם

of his own invention?—[Mezudath David]

28. Forasmuch as—For you should rebuke him since he sent to us to Babylon saying, "Your exile there is long."—[Rashi]

Forasmuch as—Heb. על־כֵּן, like y, because of which.—[Rashi]

It is long—This exile in which you are now will last a long time. There-

fore, build houses there and dwell in them for you shall not leave there in the near future. It is as though he was saying, "Now, are these words not madness? The Lord did not tell this to me." [Possibly, before Jeremiah sent the scroll through Elasah, he had already sent these words in a letter or by word of mouth.]—[Mezudath David]

the priests, saying: 26. The Lord made you a priest instead of Jehoiada the priest, to be officers in the house of the Lord, over every man who is mad and makes himself a prophet, that you should put him into the prison or into the stocks. 27. And now, why have you not rebuked Jeremiah the Anathothite, who is prophesying to you? 28. Forasmuch as he sent to us to Babylon, saying: It is long; build houses and dwell, and plant gardens

it is as though everything depends on you.—[Mezudath David] He pretended to be a true prophet, an officer, and a great man.—[Abarbanel]

letters—Heb. סְפָרִים, rendered by Jonathan as 'letters.'

saying—This is what you stated in the letters.—[Mezudath David]

26. made you a priest—He wrote this to Zephaniah.—[Rashi] Although they denied the words of the true prophets, they did believe in God as the prime mover. He mentioned Jehoiada because he was the High Priest and the leader and greatest of his generation, and so was Zephaniah the High Priest.—[Redak]

officers—Heb. פְּקְרִים, appointees.
—[Rashi] I.e. you and the other priests were appointed to be officers.—[Redak]

who is mad—They would call a prophet a madman in derision. Cf. II Kings 9:11.—[Redak] You were appointed to keep watch over every

madman who thinks himself a prophet.—[Mezudath David]

the prison—Heb. תַּמְהַפְּבֶּח, [known in the Talmud as] בְּפָּה, [a room just high enough for one to stand in.]—[Rashi] Cf. 20:2 Redak, Shorashim suggest that it is a collar, an instrument for securing the neck of the prisoner.

that you should put him—That you should order that he be put.—
[Mezudath David]

the stocks—Heb. אָדָּיִנִיק, a tree trunk (ceps in French).—[Rashi] An instrument for securing the hands [Redak, Mezudath Zion, Abarbanel] The French may also mean fetters, a definition that fits the context as well as the Hebrew word that Rashi gives. Cf. Rashi, Job 13:27, Aruch אָדָס, definition 1, also Shorashim, Redak, אָדָס. It appears that the prisoner's feet were secured by chains to a tree stump.

27. And now—Since that is the case, why did you not even rebuke Jeremiah, who prophesies madness

נת אבהון: כם וכַרָא ץפּנָיָה כַהַנָּא יַה אַנַרְהָא הָרָא,קָרָם וְרָסְיָה נְבִיָּא: ל והוה פתגם גבואה מן קדם וו עם ירסוה לָמֵימֶר: יֹא שָׁלַ⊓ לְּנַתּ כָל בָנֵי נְלוּהָא לְּמִיכָר כּרְנון אָמֶר וְיָ עַל שִּׁמַעִיָה רָבָו הַלָּם הַלַּף רָאִהְנָבֶּי לָכון שְׁבָּעִיה וַאֲנָא לָא שׁלַחָהַיה וָאַרְחָיץ וָתְבּוֹן על שקרא: לב בכן כדנן אַמָר וְיָ הָא אָנָא מִסְעַר צַל שָׁבֶּענָה רְסָן חַלַּס וְעַלֹּ בָּנוֹהִי לָא יְהֵי כֵּיה גָבַר יָהֵיב בְּנוֹ עַסָא הָדֵין וְלָא יָחֵוֵי בְּטוֹבָא דַאַנָא עביר לָעַמִי אָמַר יִי אָרַי םסיא סליל קדם יו פתגם

(לה) כה אתר ה' אל בשפיה הוחלתי. כספר אחד ישן נחינת יד די ורשומים ישים כולם שנפרשה בתחף פנול: (נג) איש ישב. בפקלה פחייקים שנסתוך כשוא נכדו זכן בתקלה דפוסים אחרונים אכל נספרים אחרים נחובי משורת ציון מצורת דיין מצורת דיין

הדברים האנה בע"ם או במכחב): (כט) ויקרא צפגיה וצו'. גם זה מדברי הספר בכתב אניהם שנפנים קרא הספר לפניו וראה בי

(לכ) מוקד. פנין זכרון:

and that is the use of the word nin, meaning the very middle of the object, which is the most prominent place, like the heart in the middle of the body. Therefore, the one who sits in the middle of the people is the esteemed one and the one who exercises authority among them. This is the meaning of the curse of She-

maiah the Nehelamite, "he shall have no man sitting in the midst of this people." The meaning is that no one of his offspring will occupy a governing position in the people. Cf. II Kings 4:13 (Havanath Hamikra).

he shall not see the good—I.e. the return of the exiles.—[Mezudath David]

and eat their produce. 29. And Zephaniah the priest read this letter in the ears of Jeremiah the prophet. 30. And the word of the Lord came to Jeremiah, saying: 31. Send to all the exile, saying: So said the Lord concerning Shemaiah the Nehelamite: Since Shemaiah prophesied to you although I did not send him, and he assured you with a lie. 32. Therefore, so said the Lord: Behold I will visit on Shemaiah the Nehelamite and upon his seed [that] he shall have no man sitting in the midst of this people, and he shall not see the good that I am doing to My people, says the Lord, for he spoke perversion against the Lord.

- Zephaniah . . . read— And This, too, is part of the scroll that Jeremiah sent to them, that Zephaniah read the letter before him and he saw that that was written, [Although Jeremiah himself wrote the scroll, he did not write it in the first person but in the third person as is customary in the Bible.]—[Mezudath David | Malbim explains this verse as a parenthesis inserted by the author. not as part of the scroll written to the exile. It tells us that the prophecy of verse 25 came to the prophet when Zephaniah was reading Shemaiah's letter.
- 30. And the word of the Lord came to Jeremiah—Since there was a long interruption, when the reason for the scroll was related, this is repeated.—[Mezudath David] This is a repetition of verse 25.—[Abarbanel]
 - 31. Since Shemaiah prophesied to

- you—Since his letters were read in public, it appears that his words were considered prophetic. Therefore, let him receive his punishment, either for his audacity against Jeremiah or for his false prophecy.—
 [Malbim]
- 32. I will visit—this sin on Shemaiah and on his seed.—[Mezudath David]

he shall have no man sitting in the midst of this people—He shall have no man sitting in the place of the officers and the elders.—[Mezudath David]

On Gen. 23:10, Wolf Heidenheim writes: I observed carefully and found that wherever Scripture states that so-and-so sat in the midst of the people or in the midst of the congregation or the like, the intention is always that he occupied a governing position among them,

א פַּהָנָם נְבוּאָה דַהָּוָה עם ורסוה כז קדם יו לָּמֵימַר: בּ כָּדְנַן אֲמֶר יָיָ אֶלָּהָא דְיִשְּרָאַל לְּמִימָר כַּתָב לָּדְ יַת כַּלַ פַּתְנְמִיא רַמַלְּלֵית עַמָּך עַלֹּ סְפְּרָא: ג אַרַי הָא יוֹמָיָא אָתָן אַמֶּר וַיִּ וַאָּהַיבּ יַה נְלּוּת ענוי ישראל ויהודה אַפר יו נאַהיבינון דיהָבֶית רָאַרעא 🤊 בַּאֶבָהַתָּכוּן וְיַחָסְנוּנָהּ: דוַאְלֵּין פָּהַנְמָיא דּמַלֵּיל יָיָ עַל יִשְׂרָאֵל וִיהוּרָה: האַרי כּרנן אַמרייָ קל זועה

בהר"י קרא

(ג) בי הנה ימים באים. ולא תאמר למה אכתכנו ל (ה) כה אסר ה'. (כשב) שאהם אימיים: קול חודה שבענו.

כי יאכדו כולם ואין קורא כו ואין זוכרו עוד כי כן יהיה באחרית הימים ביום בא נוג על אדמת ישראל:

הנה ימים כאים ונו': (ה) קול חרדה שבענו. יש פותרין על שמועת ככל שהיו חרידים ממנה אותם שנלו שם ומדרש

מנחת שי מנחל מוף: 5 (כ) כמכ לך ... כמייו כקמן לכד והוא מטוף:

(6) הדבר אשר הזה אל ירכיה!, סבואר: (כ) כה אכר (כ) (מילול, 'מילול,' מילולקא (נק והוא חסוף: היו אלוך, מילולקא הוא אני בדבר הי. את כל הדברים אשר דברה ואלוך, מילולקא אני מדבר עתה כי על אלה הדברים אכר בכן שאפר ואלה הדברים אשר דבר ה' ונו' ואמר שיכתבם בספר כי הם דברים שתתידון לבא באחרית המים ואסדם לו ספוך לפורענות שאמר לפעלה לפי שזאת הפרשה להיות נחסה לישראל שהיו באיתו הדור כי באחרית היומר של היומר של החסוף החסוף היומר של החסוף ה

רר"ק

באחרית היים ואמדם לו ספוך לפורענות שאמר לספלה לפי שזאת המרשה להיות נחסה ליפוחל שהיה וציהו הדור כי בסו שיראו שתתקיים הפורלנות בקרוב כן זרקו שתתקיים הנחסה הינולה באחרית היימים: אל מספר. כפו בספר יכן ואל האדון תתן את העדות כסו ובאדון: (נ) כי הנה יסים באים . ללתיד ליכות המשיח כסו שאכר ויטבהי את שבות עבי ישראל ויהודה ומללות בכל לא שבו אלא יהודה ובניסין שנלו שם : (ז) ואלה הדברים. הם עתידים כמו שפירשנו: (ה) כי מצורת דוך בריבות שמור ברכות אמור הם ברכות באחרים בתרכלות ל (ג) ושברו מינו בדבת ומנות ביות בשורה נוכח מושחר

ל (כ) אשר דברתי ארוך, הם הוכרים הממורים כמקרמות ל (ג) ושבתי. מנין הבקט ומניהה גמו לבוכה ונהת תובשון במחר מלי הבנה: החשובותים. מלי הבנה: מדור מלי בניה: החשובותים. מלי הבנה: מדור מלי הבנה: מחשובותים. מלי הבנה: מדור מלי ולנו מר מה מבר ברתי: את מפר, מו מתור ונהלו מתור מלי ולנו מר מה מבר ברתי: את מפר, מו מתור ונהלו מתור

שידכר ללוו לכן למד לחם דרכתי: או ליסה, מל ספר וקראו מסך ש"ב סופו מלחר שימוני הייה ספר וכן וממני קמח (ישיה מ"ו): מ) ושבתי את שבות. לחבר בהבקט ובמנוחה לא בני השכי של שמי שמלנו ויהודה והיא סנולה האחרונה בימי בששיה. וכ"ל לכן כחוב הדברים בספר למטן יקראו בו ויקיני אליה: (ד) אל ישראל. על שללו ועל יהודה: (ה) כי בית . אפר כא אתר הי הכה שמשו קול חדרה והוא בעם כולו ציג ומניג: שאר אין שלום. כפל הדכר

Messianic Era is meant, for the kingdom of Israel did not return with the Babylonian exiles, neither did the entire tribe of Judah return.—[Abarbanel]

5. A sound of quaking we have heard—Some interpret this as alluding to the tidings of Babylon, from which those exiled there quaked. But the Midrash Aggadah explains it as an allusion to the war of Gog and Magog.—[Rashi from Sanhedrin

98b] As mentioned before, other commentators, including Redak, Abarbanel, Isaiah da Trani, and Mezudath David, express the view that even according to the simple meaning of the passage, the war of Gog and Magog is meant. We will first explain the verses in that manner and then as a reference to the redemption from Babylon, as explained by Malbim.

Abarbanel explains this verse to

- 1. The word that came to Jeremiah from the Lord, saying:
- 2. So said the Lord, the God of Israel, saying: Write for you the words that I have spoken to you, on a scroll. 3. For, behold, days are coming, says the Lord, when I will restore the captivity of My people Israel and Judah, says the Lord, and I will restore them to the land that I gave their forefathers and they shall possess it. 4. And these are the words that the Lord spoke concerning Israel and concerning Judah. 5. For so said

the Lord: A sound of

2. that I have spoken to you—The following prophecy is intended. Although He had not yet spoken these words to the prophet, the past tense is used because he was to write them after God had already spoken them.—[Abarbanel, Metzudath David] Redak renders that I am speaking to you.

on a scroll—The word ספר denotes a written scroll. After he has written the words on it, the parchment will be a ספר.—[Mezudath David] This is known as a prolepsis. Cf. Isa. 47:2. Since the prophet has, until this point, predicted the destruction of Jerusalem by Nebuchadnezzar, God commanded him now to prophesy concerning the redemption of the people and its return. Since this prophecy embodies words of consolation and good tidings destined for them. He exhorted the prophet to record it in a scroll so that the Jews should know that, just as the dire prophecies were fulfilled, so will the favorable ones be fulfilled at the end of days. He was to record them to preserve them for posterity.— [Redak, Abarbanel] Malbim asserts that these prophecies were not given to Jeremiah to announce to the people. They were only to be recorded so that the later generations would know that the favorable prophecies would be realized.

3. For, behold, days are coming—And you shall not say, "Why should I write it, since they all will perish, and no one will read it, neither will anyone remember it anymore," for, behold, days are coming, etc.—[Rashi]

This refers to the Messianic Era, as he states, "When I will restore the captivity of My people Israel and Judah." When the Jews returned from the Babylonian exile, only Judah and Benjamin, who were exiled there, returned.—[Redak]

4. And these are the words—This refers to the future, as mentioned above.—[Redak]

concerning Israel and concerning Judah—Another proof that the

וועה שַּׁמָענאַ רַחַלָּא שלם: י שאילו ולית בָּעֵן וַחַווֹ אָם יְלִּיר רָכַר חַנֵיתִי כַּל נְבָר יָרוֹהָי פַּהְהָן עֵל חַרִצַיה בַּיַלַיִרָהָא וּסְשָׁהַנִין כָּל אַפּיַא לְּמָהוַי כִּיַרְקָנָא: יוַי אַרַירָב יוֹסָא הַהוּא בית דכותיה ועדו עקא וקנה הוא לַיַעקב יָהַפָּרַק: חויהי בעירנא הַהִיא אַמַר יָיָ צְבָאוֹת אֶתְכַר נִיר עמפנא וַהַנְקִיכוּון קצואריכון אפסק מולה כל מנסדרין לח (שניםים לי (שניםים לג): לי רהושין פל):יפש לרה (חפנים כג):

אנדה על מלחמת נונ ומנונ: (ו) אם יודר זכר. אם דרך מתניו: (ו) היום וזהוא, יום הרינת בלשאלר ומפלת ככל. לוכרים ללדת שיאחוום חבלים כיולדה: חדציו. כמו פ"א יום מפלת נוג: (ח) אשבור עולו, יסיר עול העכו"ם מבחת שי

(ו) ונספות נכנול ככלה וכל ככלה שרבים: (ה) ופוסותים , נהוכה שהייקים כה אביר ה' קול חרדה שמעני, דבר זה יאמרי כל העוים או פלה וה'ו גם התיי כ''ם ונמסד פליו לים ופלה: בימות הבשיח: (ו) שאלו גא וראו אם יולד זכר. הקל מות

הפעל בריכ על האשה אה עלפי שהיא לפעכים על הוכר אמר על הרוב אם יולד זכר כלומר כי חזכר מוליד ואינו יולר והאשת הא היולדת והולכם אלים ביני על הוכר אמר על הוכר אמר על הוכר הוכר מוליד ואינו יולר והאשת הא היולדת והולכם אלים אלים הול הדה שה אהרים לפיכך את בר זה והבשיל תכלי האנשים מרוב הצרה שתבואם לתכלי היולדה: לירקון, כי ברוב התכלים ינום הרם מהפנים והם ירוקים: מו היו כי גדול. מאן מודר אי בנוע היולד: וכת צדה היא ליפקב. וזה יותר ממלחמת בנוע ופנוע שהחיה לפי שנה על היולדה: ומאחר בנוע ליים בנוע היותר ליים בנוע היים ליים היותר היותר מולים שליים והיותר היותר שליים שליים מורב איו ליים היותר היותר מיותר מיותר היותר מיותר מיותר היותר מיותר מיותר מיותר היותר מיותר מיותר

מצורת דור מצורת ציון מצורת ביון מצורת ביון (כל גבר. כל איב: חלציו. מפניו: לידקון . למראה ירוק: במ"ש לעודל הסחד שיסים או: (1) שאלו וא וראו. אמר בדרך מליום הראו. למר בדרך מנין במת, מלילה שלו מחס לאישים ולא וסי מספר במולם אם דך הוכל ללרא (מ) ובושריהיך - כם קשולי ללומום השל : אנחק, שנין במת, שלילה שלו מדלי יולדה. ולאומת כולא זה לא סים משולה ומדות בליים ליוול הו ולאומת כולא זה לא סים משולה ומדות

troubled, for they shall fear the nations, but through that trouble will come their salvation; i.e. the redemption will result from that war.

Malbim explains this verse as the cry of the man holding his hands on his loins, "Ho: For that day is great," and also the time following it "is a time of distress for Jacob." Thereupon, the prophet replies: "But thereby they will be saved."

8. I will break his yoke—The yoke of the heathens will be removed from

Israel.—[Rashi] This segment of Rashi is omitted in the Warsaw edition. It was probably censored. Redak explains this to mean the yoke of Gog and Magog or the yoke of every nation that exerted power over Israel in exile. This is Jonathan's translation: I will break the yoke of the nations from your neck.—[Redak]

enslave them—lit. him, referring to the nation collectively. The transition from second person to third is not unusual in Scripture.—[Redak]

quaking we have heard, fear, and there is no peace. 6. Ask now and see whether a male gives birth. Why have I seen every man [with] his hands on his loins like a woman in confinement, and every face has turned to pallor. 7. Ho! For that day is great, with none like it, and it is a time of distress for Jacob, through which he shall be saved. 8. And it shall be on that day, says the Lord of Hosts, [that] I will break his yoke off your neck, and I will break your thongs, and

mean that the nations will quake in fear. They will say, "A sound of quaking we have heard...."—
[Redak]

Malbim explains that, at the time of the downfall of Babylon, the Jews quaked and were very frightened of the enemy because there was no peace in the land at that time.

6. whether a male gives birth—Whether it is customary for males to give birth, so that labor pains should seize them like a woman in confinement.—[Rashi] Since labor pains are stronger than most other pains, Scripture compares these pains to labor pains.—[Redak]

his loins—Heb. מֶּתְנֵיוּ, like מֶּתְנֵיוּ.— [Rashi]

to pallor—Because of the severe pains, the color leaves the face, and it becomes pale.—[Redak] Abarbanel explains this as referring to those engaged in the war of Gog and Magog.

Malbim explains that the besieged city is compared to a woman in labor, who will be forced to discharge the fetus from her womb. So will the besieged city be forced to discharge its inhabitants. As for the

male who caused the conception and birth—as he does not experience the pains, so does the one responsible for the siege not experience the trouble caused by the siege. In this case, the prophet states: Ask now and see whether a male gives birth. Why, then, does Israel, because of whom Babylon will be defeated and destroyed, experience fear and pain at Babylon's downfall?

7. that day—The day of the assassination of Belshazzar and the downfall of Babylon. Another explanation: the day of the downfall of Gog.—[Rashi]

and it is a time of distress for Jacob—This will be during the war of Gog and Magog, which will be, for a time, a distress for Israel. Cf. the prophecy of Isaiah (26:20), "hide for but a moment, until the wrath passes." Also, the prophecy of Daniel (12:1), "And there shall be a time of trouble such as never was since there was a nation."—[Redak] Abarbanel explains that the truth of the matter is that "that day will be great, with none like it" with many casualties and intensive war. The people of Israel, too, shall feel

מכדי יפקב . זוהר כלק: הנני מושיער . זובר חולדת . ויקרא: אעשה

אַפַבַּק וַלָּא יִשְהַעבּדוּן בישראל עוד עמטיא: ם ויפלחון קרם אַלַהַהוּן וִישָּתַּכִּעוּן לְמִשִּׁיתָא כָר מַלָּבָּהוֹן דַאֲקִים לָהוֹן: יוָאַהְ לָא הַרַחַל עַבְרִי יַעַקב אַבר יָי וְלָאתִהְ**בר** יִשְּׂרָאֵלֹּ אֲרֵי הָאַנָא פְּרֵיק לַרְ בַּרָחֵיק וַיַת בְּנָרְ מַאַרע גַלּוַתְכוּו ויתוּבון דבית יעקב וישקטון וְיִשְׁרוֹן לַּרְחְצָן וְלֵּית ַדְכָגִיד: יא אָרֵי בְּסַעְדְּךְ מַימָרִי אֲמַר וְיָ לְּמִפְּרָקְךְ אֲרֵי אַעָבֵיד גָמִירָא בִּכַל עַמְמֵיָא רִבְּדַרְתָּךְ לְּתַּמָּן בָּרֵם עָמָהְ לָא אַעַבְּיר

נמירא

רשיי מעל ישראל: (י) ואתה אל תירא. מכל הרעות אשר תראה כאה על ככל אשר אתה בתוכה: ושאנן. כמו ושקם:

ודולים וכסנים כס"ש בנבואת ישעיהו כי לא בחפוון תצאו ובסנוסה לא חלכון: ושאנן. פעל עבר מוסב לעהיד בפני הוי׳ו והנו"ן פתוחה והתאר הנו"ן קמוצה: ילה כי אתך. ויסרתיך למשפם. כמו שפירש יסרני ה' אך במשפם כלומר אימרך כפר שתוכל לסבול לא כפי אפי וחכתי לפי מעשיכם הרעים וכת״ שתוכל לסבול לא כפי אפי וחכתי לפי מעשיכם הרעים וכת״ ואייתי עלך יפורים לאלפותך ברם ברין חסוך מה שאמר למשפם בפתחות הלמ"ר להורות הידיעה ר"ל לאותו משפם שנהנתי עפך מיום שיפרתיך בעונך ... ש ישעיהו הכסכת סכהו הבדע: מצורת ציון

והסרה: זרים, נכרים: (י) תחת. ענין פחד ושכר. כמו פל פחת מסנים (לעיל ח'): ישב. פנין השקש ומנוחה: יושאנן. פנין שלוה כמו שאנן מואב מנעוריו (לקמן מ"ח) וכסל הדכר במ"ש לרוב השלוה וההשקש: מחריד. מל' מרדה: (יא) השיצותיך.

בגלות וכת"י אחבר ניר עממיא מצואריכון ואמרו ציארך יכוסרותיך ואכר בו כי בן דרך המקרא לרבר פעם לנכת ופעם שלא לנוכח: (ט) ועברו . אשר אקים להם . אפשר שאמר זה על דור הפלך שיקימנו מכפרו בעת חחיית המתים ואפשר שיאמר על הכשיח בנו ויקרא שמו רוד: ווז ואתה אל תירא. מרדוק, מארץ רחוקה שאתם בגלות שם: ואה זרעך, בגיך הקפנים שלא יאפר אדם הגדולים יברחו מהגלות והקפנים שלא יוכלו לברות ישארו בארץ שבים לא כן אלא כנחת תצאו מצודת דוד

פוד פתך ולחוסכת כיחור חתר ולה יעכדו כו עוד חומות זרים: (ם) ועבדו וגו׳ . כק את ה׳ יעכדו וחת דוד מלכם והו מלך המשיח סכם מזרע דוד: אשר אקים להם. מבר מעמיד עליהם: (י) ואהה אל תירא. לכן מעתה מל תירם שלם משחקע בגולה: ואל תחת

ישראל. כפל הדכר כמ"ש: בי הגני מישוקל ברדוק , כי אני הוא לאחר לאותף אנאל כי אם זרמך העלדים לך אותם אנאל מחרך בי המוכן להושער ונגמלך מאדן מההק מתופים שאחה שם: אותו ורעך. כ"ל לא אותף אנאל כי אם זרעך העלדים לך אותם אנאל מחרך המוכן להושער בי ושאו יערך : ומאו ובלאה שב עשק בשירה ומת והשבן זו האלגן ולא ימלא שוד פי יחכידו: (יא) אעשה כלה. אכיא פעולם נקי ממך כ"ל הגנים וגו' וכק אותך לא אכלה אכל איםר אותף כמשפט הראוי לגלו' אוון למוסר ולא אנקה אותך משולם שישאר העולם נקי ממך כ"ל

This is not so, for you will leave slowly, both adults and children alike, as in Isaiah's prophecy, "For not with haste shall you go forth and not in a flurry of flight shall you go" (52:12).—[*Redak*] Abarbanel explains that the prophet informs them that the redemption will take place long after this prophecy, and will involve their descendants, not those addressed by the prophet.

11. for I will make an end—I will

destroy those nations, but I will not destroy you.—[Mezudath David]

of all the nations where I dispersed you—They will be destroyed in the war of Gog and Magog, but Israel will not be destroyed.—[Abarbanel]

Malbim, following his interpretation of the chapter as dealing with the downfall of Babylon, identifies the nations as the land of the Chaldeans and the Assyrians, where Jews were exiled at that time.

but I will chasten you in mea-

For further commentary see Appendix.

strangers shall no longer enslave them. 9. And they shall serve the Lord their God and David their king, whom I will set up for them. 10. And you, fear not, My servant Jacob, says the Lord, and do not be dismayed, O Israel, for behold I save you from afar and your seed from the land of their captivity, and Jacob shall again be silent and at ease, and no one will frighten them. 11. For I am with you, says the Lord, to save you, for I will make an end of all the nations where I dispersed you, but of you I will not

The final clause is a repetition of the preceding one, added for clarification.—[Mezudath David] Abarbanel explains that from that day on, from the day that every man will hold his loins in pain, no nation will enslave Israel any longer, but God will break off the yoke of slavery, and the afflictions and slavery He will break off. And strangers shall no longer enslave [you] with it. I.e. they will no longer enslave Israel with the yoke mentioned earlier in the verse. Thus, there is no transition from second to third person.

Malbim explains that the yoke signifies slavery, and the thongs signify subordination. When Babylon is conquered, Israel will no longer be enslaved by her, but she will still be subordinate to Persia. There will, however, be a time, when strangers will no longer subordinate Israel.

9. whom I will set up—This may mean King David, whom God will resurrect at the time of the Resurrection of the dead. It may also refer to his descendant, the King Messiah, called by the name of his forebear.—[Redak] The Rabbis (San-

hedrin 98b) explain that this will be another David, probably meaning the King Messiah. King David will rule in a subordinate capacity, as the viceroy under the Messiah. This is based on "And My servant will be their prince forever" (Ezek. 37:25).

Malhim explains that if the Jews would have served God devotedly in the Second Temple, they would have merited the complete redemption, and would have served David, their king. Because of their sins, the redemption was postponed for the future

10. And you, fear not—Because of all the evils that you will see befalling Babylon in whose midst you are.—
[Rashi]

from afar—From a faroff land, where you are in exile.—[Redak] Abarbanel explains it as "a faroff time," denoting the long period of time between Jeremiah and the Messianic Era.

and your seed—Your small children. Let no one say that, although the adults will flee from exile, the children, who cannot flee, will remain in the land of their captivity.

נָסירָא וָאַיִּהִי עַלְרִיִסוּרִין לָאַלָּפוּתָהְ בָּרָם בְּרִיןְ הַכּוּךְ וְשֵׁיצְאָה רַא אַשִּׁיצִינָהְ: יבּ אַרֵי כָּרָנָן אַמַר וָיָ הַקּוֹף הַבְּרִיה מַמַרָעַא מַחָהִיךְ: יג כֵּית רָרָאִין דִינִירְ לְרַחַּמָא עַלִּיךָ אָסוּ לָא סְלֵּיַקַת ליה: יר כל בחמיה אנשיור משאל בשלמה לָא הָבֶעוּ אַרֵי מִחַתּ סנאה אַלַקיתיך יסור אַכְזָרָאִין עַל דְסִגְיאוּ חובור הקיפי חשאור: פו מַה אַהַ מַצַוְחָא עַל הַבְרִיךְ מָמַרְעָא מַחַתִּיךְ

(יא) ונקה לא אנקך. איני סולח כך פכל וכל אלא אני פייסרך על (יא) ויםרתיך למשפט. כדין התורה: ונקה לא אנקד. ידי המלכיות ומוף שאגאלך מתוכם: (יג) אין דן דינך למוור. לשון טיחוט השמד: (יב) אנוש לשברך נחדה מבהך. (אנפר"ש כלע"ו): (יג) למווד. רפואה אין אדם סבור שתהא לך תשועה: תעלה. רפואה ל' הועיל: (יד) מוסר

ונקה לא אנקד . ענין כריתה כפו ונקהה לארץ תשב . כי כל הגונב מזה כסוה נקה גם הם ענין נקיות כי הנכרת כן העולם

נקי ממנו ות"י ושיצאה לא אשיצינך: ניכו כי כה אמר ה׳ אנוש לשברך. הלמור במקום העצם ויספיק זולחה וכן למור לאפות חבים הרנו לאבנר והרומים להם אהר העתידה שאמר

נמוג פליו ויפומון מולדו מיוק: (זכ) מול מכפר. מחיד מות נגדו "אחשור והים ויהי אחבר החובים יום הוח וישורות שהבר הכנסה אמר אינם שעתה אנוש לשברך ונהלה בכתך עוד תהיל לך הקוח וכל הפרעי לך ייקו בעבירך ו"ש בסוף הענון לכן כל אובליך יאכלו. אניש ונחלה פירשנו שכלו: יועי אין דן. כל כך היא נחלה מכחך שאין רומא שיהיה דן החולי : לפור . כליומר שיועיל בו כוור והתבושת וכלם איפרים כי אין לך ופואות תכלי פוי רפואה וכפל העניך בכ"ש לחוק הענין וחסר ו" השפוש כםו שמש ירת ראובן שמעון והדובים להם וענינו רפואה ותעלה והענין הזה הוא משל המשיל הצרות העדולות וחרבן הארץ לחויף כבד שלא יקיו לרפאותו: וידו כל מאהביך שכהוך. אשור ומצרים שהיית הולכת לשם לעזרה שכחו אותך: לא ידרשו. ולכת כי כבה שלא קור בשאות. יוד כני האורך שכחון השחור הגדר שהירתו הדברו שה של של לנור הדוך האות, יה ידי שו, רבה כי מכת אונה הכיתוך בלומר שפתיך ביר תניו הסר התנכחה האכורי והם כשדים שלא יוכלו הם לעזור לך כי אפרי לעצמם לא יועילי ולא ייכלו להגצל מיד גבוברנאצר. וא"א ז"ל פירש כל מאהמיך שכחוך דבק. עם משל החולי אמר בדרכי כני אדם שיבאו אוהבי החולה לבקרו אך כאשר יראו כי חליו כבר יהוא נוסה לבות יהיאשו מסנו מאהביו הרעים ולא יבקרו ולא ידרשו אותו אבל אותך שכהיך כל מאהביך בין רעים בין סובים ובדין דנו חליך לסיתה כי ככת חרב אייב הביתיך : מיסר אבורי. פי מיסר ארם אבורי שסכה וסיסר באבוריות סוסר ספוך לאבורי כי הוא פתוח: ושוז סה הועק. אכר תועק לי זכר וכל הענין לי נקנה וכבר כתבנו ככת פעפים כי כשמובר לישראל פעם ידבר כל' וכר כננד העם ופעם ידבר בל' נקבה בעד הכנסה יהענין אחד אכר בה חזעק מצורת ציון

מצורת דוד לא הכרותך מן העולם: (יכ) אניש לשברך. הן אמח את השכה מה הצי קן ען הפונה. דיכן הניש משבין זיין הדח חת הסכד שהיה לדהיה לחוב ביוטר: נהלה בכתך. המניח בכחי עליך היי מהליחים מחד: (יג) אין דן דינך. לח היה מי מהרוחלים ביוטע מבשם מכתך לקבל רסואה ולכן להיוחו חולי נואש לא עבו לך רסואם בלל בי כן הדרך בבהישלים כמייחות ולה מייח בי רושם כל מצר שור דמוהה בלל: ליך 2 בל מאהביך. כל האוהבים אידך בכחי בך ולא ידכבו אחוף לבקרך בעת הקלי וריב ענולה הייח שהסיבה בלחות ידכבו אחוף לבקרך בעת הקלי וריב ענולה הייח שהסיבה בלחות משינית ולא חשב מי שתנאל עוד מן הגילה ולא מלאת איהה ומכחם מכל ההומית: סכת אויב הביתיך. הכיתי היתך כחייב המכה ביבורן חבוקי ולכן השבו כלם שמחסתי כך: על רוב עינך. כ"ל אינם לא על חום הכיחיך כי אם ע"י רוב שוגך כי רבו חצאחיך : (טי) בה תוצק , לכן מה תלשק להחרשה על שברך באומרך שאנובה

שנין פיזיר ז למשפש . כמי במכפט ובאה הלמ"ד במהום בי"ת וכן 'שבה לכשה (ההלים ט') ור"ל במשפט הראוי לגלוח אוון למושר וכן ישכה ככחר (הרגים שי) וד"י כמשפט הרחוי נענות חוזן מיושד זכן ישכרי ה" אך כמשם עי (עלי ד") ו"כ) אנדש. עינן מלהור חזק כמו ומכהי אנושה (לעיל ש"ו) : לשברך. הלמ"ד היא במקום אז זכן הרגו לאכני ש"ב ג"ו : נחלה. מנ" מולי ! (ג) לבוור. עינן רפואה מסכה וחקרה ע ל לפי שדרך לפוד על המהכה שמעים לרשיאה כמו לא זוכו ולא חובבו (ישעיה א") וגם המכה עלמה לרשיאה כמו לא זוכו ולא חובבו (ישעיה א") וגם המכה עלמה תקרח כן כת"ש ויהודה את מזורו (הושע ה') וזהו לפי שעליה תסודרים הסמתנים: תעלה, שנין רפואה כתו חעלה אין לך (לקתן מ"ו) וכפל התלה בשמית לרדפים כתו אדתת עפר (דניאל י"ב): (יד) בוסר . מני יסודים : עצפד . שנין רפוי למו עלמו לי אלמנוהיו (נפיל ש"ו) :

מנחת שי (יא) ויפראיד. י"ם בלאוב כהם ניסרתיך הוא"ו בחירה והיו"ר נהה כמו נים החיד בפצירים (יבעיה נ"ד)

מהמוסג שכן כסוף פימן מלו כחוב מקלח פסוך זה ולין כיניהם הפרש כמלה זו ושניהם כחובים וים רחיך הואלו בשוא דאם לא כן לא היה ומנע כדלק

מלחומרו כברכו בכמה מקומות הן חמת בתוחמי הח"כ בפ"ח שנם בפימן ת"ו

בחוב עליו ויסרחיך הוח"ו בחירק: (יב) נהלה מכחך. החי"ח בשות לבדו

however, renders: chastisement of a cruel person, thus explaining מוסר as the construct state and אַכוַרָי as a noun. He bases this on the vowelization of מוסר, which has a 'pattah' rather than the usual 'kamatz.'

15. Why do you cry—Why do you

complain about your injury? You have no reason to cry about it. You have brought this catastrophe upon yourself through the magnitude of your iniquity and your many sins.—[Redak]

[since] your sins are many—Since

For further commentary see Appendix.

make an end, but I will chasten you in measure, and I will not completely destroy you. 12. For so said the Lord: Your injury is painful, your wound grievous. 13. No one deems your wound to be healed, you have no healing medicines. 14. All your lovers have forgotten you, they do not seek you, for I have smitten you with the wound of an enemy, cruel chastisement, for the greatness of your iniquity; your sins are many. 15. Why do you cry about your injury [that] your pain is severe? For the magnitude of your iniquity,

sure—lit. with the law, justly, according to the law of the Torah.—
[Rashi] The definite article denotes the known law.—[Redak]

and I will not completely destroy you—lit. but I will not clean you out, an expression of a sweeping destruction.—[Rashi] Targum renders: "I will not destroy you," for one who is destroyed from the world has been cleansed of it.—[Redak] Kara renders: I will not completely forgive you but I will chasten you through the kingdoms and ultimately redeem you from their midst. He explains the concept of cleaning as cleansing of sin. This has been accepted by most Bible translators.

12. Your injury is painful, your wound grievous—(Enfers in Old French), infirm.—[Rashi]

Although your injury is painful and your wound grievous, I will not completely destroy you. Although now your injury is painful and your wound is grievous, you still have hope, and all those who harm you will suffer because of you, as in verse 16.—[Redak]

13. No one deems your wound to be healed—lit. no one judges your judgment to be healed. None of the physicians would judge your wound favorably, stating that it could be cured. Therefore, since it was a hopeless case, they did not apply any medication, as is the custom with all incurable ailments.—[Mezudath David]

to be healed—Heb. לְמָזוֹר, cure. No one thinks that you will have salvation.—[Rashi]

healing—Heb. אָאָלָה, a cure, an expression of availing.—[Rashi] This is figurative. The grave misfortunes and the destruction of the land are compared to a grave illness from which no one hopes for recovery.—[Redak]

14. All your lovers have forgotten you—Assyria and Egypt, to whom you appealed for aid, have forgotten you.—[Redak]

cruel chastisement—Heb. אַכְּדָרִי , chastisements of cruelty. The chastisement is cruel.—[Rashi] Rashi explains מוּסָר as the absolute and אַכּדִרי as an adjective. Redak.

על דסניאו חוביה הַקּיפי חַטְאִידְ עַכְבַית אַלַין לִּיך: סו בְּבֶן בָּל אָנְסֵיךְ יִתְאַנְסוּן וַכָּל סנאיר בולהון בשביא יָהָכוּן וִיהון עבוה לַערי וָכָלּ בָּוַזֵיִךְ אֲמְסֶר לְּבְוָא: יו אַרֵי אַיָרֵי אַסוּ לִּידְ ומַמַחַתַּיָּה אַסִינִיה אַמַר וַיָּ אָרֵי מִטְלָּטְלָּתָא קָרוּ לֵיה ציון היא תבע לַית רָה: ית הַדְנָן אַמָר יִיַ האָנָא בֶּיהֵיב נֶלּוּת אַרעיה דינעקוב ועל קרווהי אַרַחֵים וַתְּתַּבְנֵי קַרָהָא יָרוּשְׁלֶבּ בָאַתְרָה ובית מַקרשָא כַּר חָוַי

יתיר א' מלא ואו

רש״ו

כל יםי היותך בגלות אין אחר מן האומות שדן רינך לכזור ולא לרפואות תעלה שלא העלו אדוכה לך:

אבזרי . ייכורי אכזריות המוסר אכזרי הוא: (מו) לכן . שכועה: שאסיך למשסה. ל' כיוה וכת"י ויהון עדיך

לעדי: (יו) ארוכה. רפוחה: (יח) וארמון. המקדש:

מנחת שי

בספרים מדוייקים כ"י ודפוסים ישנים וכן כחב רו"ק בשרם חלה וכן משמפ מהנהם הפדקדה כשרש נחל ' (מז) שחביך. יחיר חל"ף: (יז) כי חפלם חרכם. במקלת סשרים חרוכם כוח"ו שוכק וחולם כבי" ל"ג נמסר פימן חרוכה ד' ב" כמקרה משרים הדובים נוחדים אוק חוונט נבי ו"ני מחשל החורכי דיב" מלו זנ' חסר ומישן כנוי שפל לה כי חשל הליכה וחשל האורכ (פלאלה קרצ' ב' לד). כי עלתה לרובה (נחמייב'). כ' קדמלי חסר וזכו א' פן החסרים. ולל בנירסלות ב''ף לייכי להיות ופה' (ית) ושבנותיו. בשקום ספרים מדוייקים חסר וא'' אחר בע'ין נולחת מהם ומסר עליי לי חד תסר

על שברך אין לך לופק עליו כי מאחך כא לך הדבר הנרול על רוב עונך: צבר חבאתיך. ולפי שעצמו תמאתיך ששיתי אלה לך ואף על פי כן אוכליך לא עקו כי גם מהה יאכלו. בש לכן, וכל צריך כלם. הכפל לחוק הענין: שאמיך. האליף בכקום וי׳ו המשך כי שרשו שסה ושרש משסה שסם והענין אהד בוה וכן כא אל'ף כמקום ו' המשך כמלות כצאתיו וגבאיו בי שרשו בצץ: (יו) כי. ארוכה. רפואה: קראו לך. אוה"ע וחד מוא פ"נ. וכן לאינ סיפו ליט כו מסוק ופשכנחיו פואה מפורם פניו ואברו כי ציון היא עיר שאין לה רורש להשיכה לישראל: נים) כה אבר ונכנתה עיר על תלה, כתרגוםו ותתבני קרתא דירושלם באתרה ואבר על תלה לפי שהיא גבוה מכל ארץ

ישראל והתל נבוה זכן העוסדות על הלם ואותו ת"י תקפדען: וארסון. ארסון הסלך ובית הסקרש כסו שת"י ובית סקרשא מצורת ציון מצורת רוד

(טו) שוסיך למשיחח. מנין רמיסה ודריכה כמו מי נפן למשיחה יעהב (יבטיה מ"ב): (יו) ארובח. מנין רסוחה כמו ארוכח כת עמי (לעיל ה'): (יח) שב . ענין השקט: שבות . מלי שכיה: ומשכנותיו. מלי משכן ומדור: תלה, מלי תל וגל וכ"ל של גכהה וחוקתה : וארסון . שנין היכל וסלטרין וכן כי חכשון נופש (ישעיה ל"כ): משפחו. דרכו ומנהנו וכן מומד פל הפמוד

מכחך הוחיל ועל כוב עוכך ומרבית הצהחיך עשיתי אלה לך לשלם גמול ולא כאו בחנם: (עו) לכן. הואיל ואני משלם גמול המפעל גמול לכם כמו מנוש. - בישר מה או במשב שהיב בנתולם: כן כל היכלי דילכנו דל השחקיתים אחקי שחתו גם ההד בנתולם: הכל צדיך. בל הלכים אחקר ילבו כשבי: והיו שוסיך לבשסה. הכומכים אחקי היו למניסם הול שהולי אוחקר אמן שלבל כדי האים כי נתול אני משלם: (יו) בי אקלה , ד"ל אלא לך לכך אששה חסר כי נתול אני משלם: ואעלה כסוחה והרפחך ממכחך לשוב להיות כמחו חבל לח כן חעשה

לכאומות כי הם יכלו בפונם: כי גרחה. ה"ל פס כי האומות הכאו לך נדתה ואמרו ליון היא עיר אשר אין לה דוכש לא כן הוא כ אני אקבלם ואדרוש אותה: (יח) הגני שב. אושיב בהשקט את שני אהלי יעקב שלו מהם: ומשבנותיי ארחם. לכל יהיו שוממים: פיר . זו ירובלים: על תלה . כ"ל על גבהה וחזקתה בהיה לה מחו: וארמון . זה כית המקדש: על משפחו. כ"ל בדרך ובענין שהיה

mildly lest he die from his wounds. The nations, however, did not bear in mind that God wishes merely to chastise Israel to bring them to repentance. They said that Zion is an outeast, that God has east her away from Him and that He no longer seeks her. Therefore, they wreak destruction upon her.

18. the captivity of the tents of Jacob—Jonathan renders: the exile of the land of Jacob.

and his dwellings I will pity— Jonathan renders: And I will have mercy on his cities.

and the city shall be built on its mound—Jonathan paraphrases: And the city of Jerusalem shall be built in

[since] your sins are many, I have done these to you. 16. Therefore, all who devour you shall be devoured, and all your adversaries, yea all of them, shall go into captivity, and those who plunder you shall be plunder, and all who prey upon you I will give for prey. 17. For I will bring healing to you, and of your wounds I will heal you, says the Lord, for they called you an outcast, that is Zion whom no one seeks out. 18. So said the Lord: Behold I am returning the captivity of the tents of Jacob, and his dwellings I will pity, and the city shall be built on its mound and the palace on

your sins are many, I have done these to you. Nevertheless, those who devour you shall not be held guiltless, for they too shall be devoured.—[Redak]

16. **Therefore**—This is an expression denoting an oath.—[Rashi]

those who plunder you—Heb. איאסיש, an expression of spoil, and so did Jonathan render it: ייהוֹן עָרִידּי,—[Rashi] Mezudoth explains it as an expression of trampling.

Malbim explains that those who oppress Israel can only exist as long as Israel's sin has not yet been expiated. After their sins have been expiated, however, the oppressors have no reason to continue in existence. Therefore, since God will heal Israel's injuries and wounds, as in the following verse, "all who devour you shall be devoured." I.e., all those who have killed Jews in exile will be killed.

and all your adversaries—Those who oppressed you in captivity.—
[Malbim]

shall go into captivity—This is payment in kind.—[Malbim]

and those who plunder you—Heb. שאפיף, a verb denoting willful destruction of property.—[Malbim]

shall be plunder—Their property shall be robbed and destroyed as payment in kind.—[Malbim]

and all who prey upon you—Who take your property for their own use.—[Malbim]

17. healing—Heb. אָרְכָּה.—[Rashi, Jonathan, Redak, Mezudath Zion]

for they called you an outcast—Although the nations of the world call you "outcast" and say that Zion is a city that no one seeks, it is not so, for 1 will gather you and seek it.—[Mezudath David]

no one seeks out—to return it to Israel.—[Redak]

Malbim explains that this verse gives a reason why the nations are punished although they fulfill God's wishes in chastising Israel. The prophet explains that Israel is like a wayward son whose father delivers him into the hand of a person to punish him that he repent of his waywardness. This person must realize that he is to punish him

ביה לשתכלל: ים ויסנוו בהון בעלי תודתא וקל דַקשָּבְּחִין וְאַסְגִינוּן וְלָא יושרון ואַתקיפינון ולא יָהוֹן חַלַּשִׁיוֹ: כּ וַיִּסְגוֹן בניהון כרסלקרסין וכנשתהון קדסי תתקו וָאַסְעַר בִּישְׁהָא עַלּכּל רָחָקִיהוֹן: כא וְיִתְּרַכָּא מַלַּכִיהון סְנָהוּוּ וַאָּקַרָבִינוּן יִהָּנָהוֹן לְפוּלְחָנִי אָרֵי טן הוא בין דאָרָעִי לָאִתִקרָבָא יָבָה אמר יי : לפולָחָני אהיה קמק כו"ק ת"א פרכ אה לכי. קירושין כ: כב ותהון קרבי לעם מהר"י קרא

(ים) והכבדתים. שיהיו עם ככד: ולא יצערי. כמו ימעסו: (כא) אדירו. שר שלו: ערב את לבו. לשון שרכון (פרוויל"ח הטינ"ח כלפ"ו): לגשת אלי, למלחמה

(כא) והיה אדירו ספנו. ויבא פלכו ספנו: ופרשלו. פשיחו: מקרבו יצא. וכן ת"י ויתרבא מלכיחון מגהון ומשיחיהון מביניהון יתגלי: וחקרבתיו ונגש אלי. כביכול כאדם שקורא את בנו והכן נגש אליו: כי םי הוא זה ערב את לכו לנשת אלי

ולהתצנו עלי שאעשה לו חפציו. אין ככל האיכות שהראיתי לת חיבה פעורם לקרכה אלי כשם שאני עתיד לקרב את ישראל להגישם אלי. ור' פג חם ב"ר חלבו פירש והקרבתיו, בסבר פנים: וגנש אלי. ויתפלל לפני נישה זו תפילה כפו ריגש אכרתם: כי פי חוא שיערב לבו לנשת אלי. בכלחםה, להסירי

עד עתת כל זמן שחיו בגלות ואף בהיותם בא"י פעמים שהיד נותנים מס למלכי תאומות ואמר שלא יהית זה עור כי לא יהיה נותנים מס לסכלי החזמות ואמר שלא יהיה זה עוד כי לי היה עוד כי אם מסנו ומקרב ומי סקרב וכסים מקרב אחיך תשים עליך מלך: והקרבתיו ונגש אלי. יחכן לפרש על אחיך תשים עליך מלך: והקרבתיו ונגש אלי. יחכן לפרש על תמשל על דרך שאמר אני אהיה על לא בי והוא יהיה לי לכן תמש של פרשו על ישראל וכת"י ואקרבינון ויהנהן לפולתני: תמש יש לפרש על ישראל וכת"י ואקרבינון ויהנהן לפולתני בל כי מי רוא זה שרב את לבו לגשת אלי. מ" מי רוא זה שחשיב את לבו לגשת אלי לא הקרבתיו אמי מהכנעניי כל שכן סישראל שתם עם קרובי מקדם שאקריבם אלי ותם יהיו

כרחוי ליה ישתכלל: (ים) ויצא מחם . מאחלי יעקכ וממשכנותיו יצא מחם תורה כלומר קול תודח יקול משחקים ופי' תודח שיחיו סודים לאל על רוב חסובת שנתן לחם: והכבדתים. כמו והרביתים כלומר יחיו עם כבד וכן יכבדו בניו ולא ידע: ולא יצערו. כלומר ולא ימעמו ההענין כפול במ"ש וידת ואתקפינון ולא יהון חלשין: נכל) והיח ארירו ממנו. מלכו סמנו וכן אפר ופושלו וחענין כפול במיש ומח שאמר ממנו סקרבו כי יחש הוא שהפלך המשיח מישראל יהיה אלא בא לתוריע כי לא יתיה לישראל עוד מושל מהאומות כמו שתיח

סצורת דור

עפון: (ים) ויצא מהם. פחסלי יפקכ ילם השפפת הודפה לפקום וקיל פשחקים ושתחים על רוב ספוכה: והרבתים. בכנים וככנום ולם יפעעו כדרך שפיו פתמסטי' והולכי' כהיום' כנולה: וחבבדתי'. יסיו עם לכד ולפל הדכר במ"ם: (כ) כקרם. חביכים עלי לכימי קדם: לפני חבון. יהיו נכונים לפני. ל"ל חשנים כק להכין פוחם לרוכ סוכה: ומקרתי. השנים להפיב גמול על כל הלוחלים מוחו: (כה) והיה ארירו ססנו. כ"ל עלכו יהיה עישראל: וסשלו ונר.

מצורת ציון כמשפם (מלכים כ' י"ח): (ים) חודה. פל' הודחה: משחקים. מל' שחוק ושמחה: והכברתים. פנין רכוי כפו כפס ככד (כמדכר ב'): יצערו. ענין מופט כמו וילטרו ולח יכין למו (חיוכ י"ד) : (כ) ופקרתי. ענין השנחה: לחציו. הדוחקים ומלירים לו כפו וגר לא פלחן (שמוח כ'ד): (כא) ארירו. ענין חווק ועל הפלך יאמר שהוא החוק מכל: וגגש. ענין קרוכ: ערב. ענין החחייכום

כפל הדכר במ"ש: והקרבתיו. אני אקרכ אותו וסול יהים עש אני למקרכר כ"ל לסם כלכו יראת כי והוא יהים מוסיף והולן: כי סו היא זה. כא ליתן טעט למה בתחילה יקרכו ואח"ז יעש אניו וספר כי פי סוא זה האיש אשר התחייב את לנו לגשת אלי להחקרכ אם לא אבייעו לקרבה ולהתדבק בי: (ככ) וחייתם לי לעם. כ"ל כולכם מאפינו בי וחביו פפי ואני אהים לכם לאלהים להשניח בכם

siah will be of Israel, not of the other nations. The intention is that there will no longer be a gentile ruler over them as there has been in the Diaspora, and even in the Holy Land, Israel was under the rule of heathen nations, such as Persia. Greece, and Rome. In the Messianic Era, there will no longer be a ruler from any nation other than Israel.—[Redak]

pledged his heart—an expression of pledge (fermaille. aatine French).—[Rashi]

its proper site shall be established. 19. And thanksgiving and the voice of those making merry shall proceed from them, and I will multiply them, and they shall not be diminished, and I will increase them, and they shall not become few in number. 20. And their children shall be as of old, and their congregation shall be established before Me, and I will visit [evil] upon all their oppressors. 21. And their prince shall be from them, and their ruler shall emerge from their midst, and I will bring him near, and he shall approach Me, for who is it who pledged his heart to approach Me? says the Lord. 22. And you shall be My people, and I

its place. The mound is mentioned because Jerusalem is higher than the rest of the land.—[Redak]

and the palace—The Temple.—
[Rashi, Mezudath David from Targum Jonathan] Redak takes it to include both the Temple and the king's palace. In Shorashim, he defines it as any large, tall building.

on its proper site—Following Jonathan, who renders: as befits it, shall be established. Mezudath Zion defines it to mean: according to its custom, meaning the way it stood previously.—[Mezudath David]

19. from them—From the tents of Jacob shall proceed the announcement of thanksgiving to God, as well as those making merry and rejoicing with His bounty.—[Mezudath David]

and I will increase them—Heb. הְּהְכְּבֶּרְתִּים, lit. "and I will make them heavy," I will make them a numerous nation.—[Rashi]

and they shall not become few in

number—Heb. יצערו, like ימעטוי.— [Rashi] According to Rashi, followed by Redak and Mezudoth, the final part of the verse is a repetition of the preceding one. Jonathan, however, renders: And I will strengthen them, and they shall not become weak. Isaiah da Trani and Ibn Nachmiash render: And I will make them rich, and they shall not become poor, [but shall become richer and richer.] Malbim explains the final segment of the verse to mean that they will gain honor and authority.

20. **as of old**—Endeared to Me as of old.—[*Mezudath David*] As numerous as of old.—[*Jonathan*]

21. **their prince**—Heb. אָרִירוּ, lit. his mighty one.—[Rashi] Their king.—[Jonathan, Redak, Kara, Mezudath David]

and their ruler—Their anointed one.—[Jonathan] This is synonymous with the beginning of the verse. Obviously, the anointed Mes-

ריעבר

נַאַנָא אָהַנַי רְּכוֹן רָּאֲלָה: נג הָא מְוֹפִּיהָא מִן קָדָם יַי ברנו נפקא ועלעול מתכנש על ביש בשיעיו יַתוּל: כר לָא יְתוּב תקוף רונוא דיי עד דיקים ועד פַחְשָׁבֶת דְעוֹהֵיה בַּסוֹף יומיַא הַסְתַּבְּלוּוְ בָּה: כה בָּעִרָנָא הַהִיא אֲמֵר יָי אָהָנִי לַאלָהָא לְּכָלּ ורעית ישראל ואינון יָהוֹן קָרָסָי לָּעָם: א כִּדְנַן יוַ דִיהַב רַחֲמִין דָנָפָק מְמְצְרַיִם ספוק צרביהון כסרברא בר הַוו מְעַרָקון מו קָדָם דַקּטְלִּין בְּחַרָבָא דַבֵּר מהר"י קרא

ממני לאחר שהתפלל לפני והקרבתיו אלי: ערב . לשון ערבון: (כג) מתגורר. לשון משיכה אותו פורענות עצמו . שהכה בו את ישראל למעלת. חוזר ומכה בו את האימות: לא (ב) כה אמר ה' מצא חן במדבר עם שרודי חרב. עם שנמלם מחרב פרעה: הלוך להרגיעי ישראל, הלך לפניה' לחמציא להם פרגוע כענין שנאמר ההולך לפניכם בדרך לתור

מנחת שי

למחות בידי : (בג) מַתנורר. חונה ודר לשון חרן מגורי ודונמתי יסער מתחולל (לעיל כ"ג) החמור במקרח החחר הוא זה ששניהם ל' חנייה: על ראש רשעים! על ראש עוכדי כוכבים ומזלות:

א) מצא חן . נעיני דור המדכר: שרידי חרב .

נגשים אלי: (כנ) הנה סערה ה'. "כם זו הפרשה עחידה והיא לא (ה) כה אפר ה'. כאן פפריל ואב הכיפן: פוא מן. פלרפ: כרובה למכלה ושנה אות: עוד לחוק הענין ויש ביניהם שנוי בקצת המלות כי למעלה ופער ביי"ו וכואת סער בלא ו"ולמעלה מהחולל ובואת מתנורר והענין אחד למעלה אף ה' ובואת חרון אף ה׳ למעלה תתבוננו בה בינה ובואת תתכוננו בה בלבר וכבר פירשנו למעלה מתנורר כענין מתחולל ענין חניה חדירה וית ענין אסיפה כתכנש: מז כה אבר ה' כצא הן בסדבר. ענין זה דבק לענין הגאולה שאפר למעלה אפר זה העם כבר מצא הן בעיני פעם אהרת כשהיצאתיו מגלות כצרים כי מצא הן בעיני והיו עם שרידי חדב שהיו הסצריים סתנכלים עליהם להסיחם ולכלותם ואני היצאתי סתוכם וסצאי הן בעיני בסדבר שהולכתים בסדבר ארבעים שנה וכלכלתים במן בלא ערות הוא של היו הצברים האנו הדבירה בההשתונה היו השביר בם ההיום שהאכורים במובר או בעים שנה וכלכלהים ממן באה עינתר ובלא של זו הלוך להריננית מין הפור בבקר שבר כמו ילדה ונו בסו ועודב כן הלוף בענים סמו הלך כלומר אאל הלך לפניהם במדבר להבציא לו מרגוע ככ"ש להוד להם מנוחה ואבר ישראל. אחר להרגיעו לתומפת באור כי כבר וכר בש וידוע הוא כי אותו עם שמצא חן במדבר הוא ישראל וכת"י הפסוק כרגן אמר ה' דיהב רחמין לעמא ונו' כבעמוד : מצורת דוד

מצורת ציון

ודוגמתו התערב כה את אדוני וגו' (יששיה ל"ו): (כג) מערת. לות מערה: מתנירר. ענין כריתה וחתיך כמו מגירלת בתורה (מ"ל ז'): יחול. ישכון כמו יחולו על ראש יואב (ש"ב ג'): (כד) מזבות . מחשכות כמו על ככל מומתי (לקמן נ"א) : באחרית.

בסוף: תתביננו . מלשון כילה': לא (h) שרידי. טלין שחרים ושיור כמו שריד ופליט (לקמן מ"כ): להרגיעו . טנין מכוחה והשקם כמו ומלחו מרגוע לנסשיכ'

ולהטיב אתכם: (כג) חשה יצאה. תלא בחמה טבר במקום פחיד: שער מתגורר. השער הוה הוא מלא מכריחה וחחוך והוא יהיה חל ושוכן על ראש הרשעים הם האומות בהרעו לישראלג (כד) לא ישוב וגו' . לא יבוד מהם חרון אפו עד יעבה ויקיים מהבלות לכי : באחרות היבים. כ"ל אם יחמתה הנה בפוף הימים כפחקיים מתכוננו כה שלח שבהי מתרון אפו עם כי נחארן הומן: וכד) בעת ההיא. כומן הנאולה: אהיה לאלהים ונר: כ"ל אשנים כהם ומישיב עמהם: וחפה יהיו לי לעם. כלם יאמיני בי ויהיו עמי:

לא (א) עם שרידי חרב . עם ישראל הנבהרים מחרב מלרים המחנדלים איחם להמיחם העם הדיא מלא הן בעיני בעם

This people, at one time, found favor in My eyes, when I took them out of the Egyptian exile because they found favor in My eyes when they had escaped from the sword of the Egyptians, who constantly plotted to annihilate them. Since they

found favor in My eyes, I led them through the wilderness forty years where I fed them manna without any toil.—[Redak]

He [therefore] went to give Israel their resting place—When He led them to take possession of the land of will be your God. 23. Behold a storm from the Lord has gone forth [with] fury, yea a settling storm; on the head[s] of the wicked it shall rest. 24. The kindling of the Lord's anger shall not return until He has executed it, and until He has fulfilled the plans of His heart. At the end of the days you shall consider it. 25. At that time, says the Lord, I will be the God of all the families of Israel, and they shall be My people.

31

- 1. So says the Lord: In the wilderness, the people who had escaped the sword found favor; He [therefore] went
- 23. settling storm—Heb. מְתַגּוֹרֶר, camping and dwelling, an expression of "the land of the sojournings of (מגורי)" (Gen. 37:1), and a similar case is "and a whirling (מָחְחוֹלל) storm" (supra 23:19), stated in the other verse is the same as this, for both of them are expressions of camping — [Rashi] Rashi's intention is that the word מְתְּגוֹרֶר means "dwelling" or "resting," a parallel to the end of the verse, which elaborates upon this word. A similar verse is found above (23:19) with the exception of the word מתגובר which appears there as מחחולל. Rashi interprets them as being synonymous. Mezudoth defines this as an expression of cutting. Thus, we would translate it as "a destructive storm." Isaiah da Trani, as "a fearful storm."

Redak asserts that this verse is a prophecy for the future and that it was repeated from 23:19 for emphasis

on the head[s] of the wicked—On the heads of the heathens.—[Rashi]

- 24. At the end of the days—If He tarries, then at the end of days, when it is fulfilled, think about it, that although He has tarried, God has not returned from the kindling of His anger.—[Mezudath David] This will not take place after seventy years, like the return from Babylon.—[Abarbanel]
- 25. At that time—At the time of the redemption.—[Mezudath David] When I wreak vengeance upon the nations.—[Abarbanel]

I will be the God—I will observe them and bestow My benefits upon them.—[Mezudath David]

and they shall be My people— They will all believe in Me and be My people.—[Mezudath David]

1. **found favor**—The generation of the wilderness found favor in My eves.—[Rashi]

who had escaped the sword—of the Egyptians, the Amalekites, and the Canaanites.—[Rashi] This segment is connected to the above chapter, which deals with the redemption.

בַּמִימַרֵיה רָאַשְׁרָאָה בית ניחא ישראל ז ב אַמְרֵית יְרוּשְׁרֵּם סלַקרמין יִי אָתִילֵי עַל אַבָהָתְנָא נִבְיָא אַמַר יהון הַא רַחֲמָת <u>עַלְּ</u>מָא יִּ רַחַיסָת יַהְכוֹן עַלּ כָּן דַבָּרִית יַתְכוֹן בִּמִּבְוֹן: ג עור אַקיפינה בנשתא וַתְּהָבֶּיְמִין דישָרָאַל עוד הַתְקַנִין בַּתְּקָנִיהַ וַתְּפָּקִיוֹ בַּסִיעַת מְשַּׁבַּחִין: ד עוד תִּצְבִין בַּרָמָין בָּטוּרֵי שׁמָרון צובו שָׁתִילִין וָאַחִילוּ: אית אַרִיכוּת יוֹפֶיָא וְסַגִי פוּבָא דַעַתִיר לְּמֵיהֵי לְּעַדִיקַיָּא דִנְשְרוּ אוֹרַיִּחִי

מלרים והעמלקי והכנעני: הדוך ההרגיעו ישראד. בהוליכם לנחול ארץ מרגועם: (ב) מרחוק. בזכות אכות: גראה לי. אני הנכיא ואמר לי לאמר לכנסת ישראל אהכת עולם אהכתיך: (ג) עוד אבגך וגבנית. בניינים שנים היו לך על ידי אדם לכך חרבו עוד אכנך אני בעלמי בנין שלישי וככית לעולם: העדי. תחקשעי:

לכם פקום לחנוהכם: (ב) מרחוק ה' נראה לי. חיבה שהיאה הסב"ה לאנוחי מרחוק מוסן יציאות מצרים כלומר מרחוק מימים קרפונים אותה חיבה חוכרי לי עכשיו ואמר לי ראה בה אהבה הראיתי ליוצאי מצרים נאלהים ממצרים הולכתים בסדבר הלכהי לפניהם לפצוא להם כרטע : ואהבת עולם אהבתיך. אהבה מצולם ומימים קרפונים: על כן משכתיך חסר. וכשם שהראתי אהבה לראשונים כמו כן אבנך ונבנית: (ה) כי יש

מהר"י קרא

(ד) וחלדו. כשנה הרכיעית יחללו את פרים לפדותו בכסף: (ה) נוצרים. לופים בראשי מגדלים גבוהים מנחה שי

(4) ונכנית . נפברים קרפונים הוא"ו (נפיא: חפרי . כלא פאריך נפי"ו: (כם מרחוק ת' נראה לי, תפ" חלוק במענה ותשובה אומרת. (ז) תפפי . נדנם השי"ת כפ"ב (נישניה י"): כנסת ישראל בנלות למח שאמר חאל מצא חן במרבר אמרת.

תיא אמת הוא זה כי מזכן רחוק ה' נראה לי אך עתה הסתיר פניו מסני בגלות ענה אתה האל ואהבת עולם אהבתיך לא היתת אתבתי אליך לפי שפח אלא להיות האתבה לעולם על כן משכתיך הסד. ר'ל על כן משכתיך לך מסרי ונראות לך בכנורי על תר מעד האבתי לליך לפי שפח אלא להיות האתבה לעולם על כן משכתיך הסד. ר'ל על כן משכתיך לך מסרי ונראים שעזבתיך בגלות המה שני שראל. כי עוד תחיה ככתולה שלא גבעלה לא יבעלרך ככו הבנין ההדום שיתסורו אבניו עציו וכשיבנה יתקבצו: בהולת ישראל. כי עוד תחיה ככתולה שלא גבעלה ולא יבעלרך מחוד אחדנים וולתי: עוד תפרי תפך , כלומר מדוב הפובח תצאי ותשטחי בתשים וככחילה והתפים יהיו כעדי לך: וך) עוד תפעי כרמים בהרי שמרון גמעו נמעו בעל מדוב מהוב היו שמרון בשנה במים בהרים כי יהיה מהם היין משוכה בכנים בהרים כי היום מול באוב לאות לברמים כל שכן לטעת ככו שאטר בחיון פירות הכרמים ועושים איתן ובהיותם פוחרים בארצם כאויביהם היו יראים לצאת לברמים כל שכן לטעת כמו שאטר בחיון פירות הכרמים ומושים איתן התליות של שלה לו לא משלה בשנה הרביעית כמשפם פריון פירות הכרמים ובמן הפחד לא יעשה מהליו ומה שוכר שסרון לפי שהיו שם בפחד האיב ימים רבים במצור ובמצוק: כי סי שום שנת יש ום שתתיר את האלים ומה שוכר שסרון לפי שהיו שם בפחד האיב ימים רבים במצור ובמצוק: כי סי כי ש יום. יש יום שתתיר ארם שחר הלולים ומה שוכר שסרון לפי שהיו שם בפחד האיב ימים רבים במצור ובמצוק: כי סי מום יום שתתיר

שהלכו אחרי במדכר בארן לא זרועה: האוך. לכן הלך ישראל למקוד שהלכו אחרי במדכר בארן לא זרועה: האוך. לכן הלך ישראל למקוד מרבועם לרשח את הארן לשח בה כשקט: (כ) פרחוק, אמר הכיל מומן רחוק עוד הייתם במלרים ביאה לי ה'. ""ל נולה אז לניאי ישראל כם משה ואחר: ואחבת עולם. ר"ל לכן אמר חמיד הנה אהכת עולם אהכתיך על כן אמשוך לך חתר: (נ) עדר אבבך הנה להכת עולם הביא היאשון והשני כנו פני אדם ומרכדו ועוד הנברות "ל" הנה הביא היאשון והשני בני אדם ומרכדו ועוד אלכר אני את השליש והשל בני עד שלם. או ר"ל הנה בנולם

מצורת ציון
(מיל וי): (ג) אבנך וגבנית, מלשון ניין: תעדי. מל עדי וקשוט:
תמיך. שם כלי נגון: בבחיל. עיון רקיד השמחה כמו הסכק
מספדי למחול לי (חהלים ל') ולוה יש כלי נגון נקרא מחול כמ"ש
הלונו כחוף ומחול (שם ק"ג) לש שהוא משוכר לקיד השמחה
בלונו כחוף ומחול עיון די מנו נעש בים וא מלא (דכיים כ'):
(ה) חדלה. עיון שייון מנו נעש בים וא מלא (דכיים כ'):
(ה) גוצרים. עיון שמירה ועל הלופים יאמ" שדרכם לשמוד במקו"

לכ) מדוו ז, נפן ממרים לכן הנהכם אשר יחשור שבקר הבצרים לכל אני את השליבי וישאר בכי ול מולם. או רצל הנה ענולם אתם משור בין המשים כנין הנהכם אשר יחשר אתם הוא אתם המשור בין המשים כנין הנהכם אשר יחשר אתם הוא אתם המשור של הוא המשור של הוא המשור של הוא המשור בין המשור של הוא המשור אתם המשור של הוא המשור אתם המשור של הוא המשור של הוא המשור של המשור המשור המשור של המשור המשור המשור של המשור המשור המשור של המשור של המשור של המשור המשור של המשור המשור של המשור המשור ה

4. Yet again shall you plant vineyards on the mountains of Samaria—It is customary to plant vineyards on the mountains, for those vineyards yield the best wine.— [Redak] They will plant even on the mountains of Samaria, now desolate.—[Mezudath David]

5. For there is a day—There is a day that is destined to come, i.e. a

to give Israel their resting place. 2. From long ago, the Lord appeared to me: With everlasting love have I loved you; therefore have I drawn you to Me with loving-kindness. 3. Yet again will I rebuild you, then you shall be built, O virgin of Israel; yet again shall you be adorned with your tabrets, and you shall go out with the dances of those who make merry. 4. Yet again shall you plant vineyards on the mountains of

- Samaria, indeed planters shall plant [them] and redeem [them].
- 5. For there is a day, the watchers shall call on the mountains

of

their rest.-[Rashi] Redak explains this verse as reminiscent of the time Israel wandered in the wilderness. when God went before them with a pillar of cloud to find a camping place for them. Abarbanel interprets this as alluding to the redemption of the Ten Tribes from their exile, and their return to the Land of Israel. their resting place.

2. From long ago—In the merit of the Patriarchs.—[Rashi]

appeared to me—I, the prophet. and told me to say to the congregation of Israel, "With everlasting love have I loved you."-[Rashi]

Redak interprets this passage as a dialogue between God and Israel. In verse I, God tells them how they found favor in His eyes when He redeemed them from Egypt and led them to the Promised Land. Israel replies: It is true that long ago God appeared to me, but now He has hidden His countenance from me during my exile. Thereupon, God replies, "With everlasting love have I loved you." My love for you was not temporary, but everlasting.

Since it is everlasting, I drew you to with loving-kindness appeared to You with My glory on Mt. Sinai. Although I have abandoned you in exile all these years. "Yet again will I rebuild you ..."— [Redak]

3. Yet again will I rebuild you, then vou shall be built—You had two buildings made by men. Therefore, they were destroyed. Yet again will I rebuild you, I by Myself, a third building, and you shall be built forever.—[Rashi, Mezudath Redak explains this as referring to the Jewish people. The scattered nation is likened to a demolished building, whose stones and bricks are strewn all over the ground. When it is rebuilt, all its building materials are gathered together. So will it be with Israel. They will be gathered together and rebuilt.— [Also suggested by Mezudath David]

O virgin of Israel—You will still be like a virgin never possessed by a man. Neither will you be possessed any masters other I.—[Redak]

קמץ בכנולתא ת"א כם פור. כנהדרין לה: הרה ויולדת. שכת לי:

בָאַרְעָא חולקיהון רְיִשִּׂרָאַל דַהַווֹ כְּחַסְרִין לָשָׁנֵי נָחֲמָתָא דְאַתְיָן רָאָמָרִין אַימָתַי נְקוּם ַוּנְסָק לָּצִיוֹן וַנְתְּהַוַיַּ קָּדָם יָיָ אֶלֶהָנָא: י אַרֵי כִּדְנַן אַמר יַיַ שַּׁכָּחוּ דְבַית בַחַדוא יַעקב בַּרֵישׁ נַלַּי לָעִינֵי כַּלֹ עַמָמָיָא בְּשֵּׂרוּ שבָחוּ וַאַכָּרוּ פָּרֵיק יִי יַת עַבֵּיה יַת שָּאָרָא דְיִשְׂרָאֵל : הָאַנָא כִּיָהֵי לְּהוּן מָאַרַע צפּונְאוַאָכְנְשִינון קַסַיפַי אַרַעא דַהַיו בָהוּן

מהר "קרא

יום קראו נוצרים . עוד היים שיהיו קוראים נוצרים גביאים חם הנכיאים הכצפים לישועה ויאפרו קומו ונעלה ציון אל ה׳ אלהינו. ור׳ שנחם ב"ר חלבו פירש כי יש יום שיקראו שומרי פירות ויאמרו נקחה ביכורים ונעלה ציון: (ו) כי כה אמר ה' דנו לינקב שפחה. כך יאמרו להם הנוצרים. הב הנביאים המבשרים להם את הישועה. כח אמר ה' רנו ליעקב שמחה : וצהלו בראש הנוים. צאו ביד רמה מבין הנוים. וכלשון הוה אטר לנו הקב'ה אתם נכיאי

להכריז קול נשמע למרחיק ל"ח נוצרים כמו נוצר חסד לחלפים (שמות ל"ד) ל' שמירה כלומר יש יום שיהרחו חותם ששמרו התורה ויאמרו הומי וכת"י ארי אית אריכות יומיא וסבים טובה דעתיד למיתי ללדיקים דנטרו חורייתה מלקדמין: (ו) וצהלו כראש הגוים. במגדלות גבוהים כדי שישמעו למרהוק: (ו) בם עוד ופםח. אפי׳ הנכשלים ישראל השמיעו להם ואמרו להם שבא להם הישועה ואין דכר מעכב אלא בקשו רחמים והתפללו לפניו הושע ה׳ את עסד

לבא שיקראו נצרים והם הצופים שיהיו עוסדים שם לקרא

(י) הנני חבית הוחם. בחקום מדויקים מות וח"ו ויפה פסי יפן לה נפנה זה עם החסרים בהתי פיפדת וסי' נמסר בסי' כ"ב: וילדת יחדו, בדוב ספרים כ"י

ליושבי הכפרים לעלות לציון להורות לה' על רוב הפובה ויום חסר וח"ו חחר יו"ד וכן כוח כדפוסים רחשונים: פי׳ עת ווכן כמו ביום ההוא שרש ישי והדומין לו וי׳ת ארי אית והושע את עמך אכרו זה ואני אתשה כדבריכם ואכיא אתכם מכל המקומות אשר נרחתם שם ועל זה אפר: (ו) הנני אותם מארץ צפון. כי רוג הגלות בצפון: מירכתי ארץ . ארץ בקמץ בסגול והוא אחר סי'ר שהם קמצין בוקף ונסנול: בכ פור ופסח . כל כך יבאו בנחת שאפי העור והפסח שיהיו בס והחרה והיולדת ילכו לאסם . וא'א ז'ל פי' ואמר כל כך אומילכ

סצורת ציון

מצורת דוד

(ו) מירכתי. מסוף: יפסח. חיגר:

בקול קומו ונעלה אל ליון אל ה' כי כאה הגאולה וחזרה הבדינה בכוה לראות מי ומי הבאים לשצור את הפיר מן הנוק: (ו) וצהרו. למקומה לליון: (ו) רני לייבקב שטחה. הוא הפוך ה' אמר לייבקב רנו בקול שמהה: וצהלו. השמינו קול גדול: בראש הגיים. ר"ל (ו) מירכתי. מסוף: ומסח. חינר:

בתקותית הגבוהות שבארלות הגוים להיות הקול נשמע לתרמוק : השביעו הללו וגי'. השמעי קול והללו את ה' ואמרו אחה ה' הנה הושעת את עמך ונו' : (ו) הגגי שביא. כי הנני מביא אותם מארן לפון כם שגלו לככל: מירכתי ארץ. הם כני עשרת השבטים שגלו למרחוק לקלות הארן: כם. בהכאים יהיה עור וספח וגו' ר"ל כלם

out and help Your people.' Say this and I will do as you ask and bring you from all the places where you have been driven, as in the following verse.—[Redak]

from the north country—For most of the exiles are in the north.—[Redak] Mezudath David sees here those exiled to Babylon.

from the uttermost ends of the earth —This alludes to the Ten

Tribes, who were exiled to distant lands.—[Mezudath David]

Penei Yehoshua (Kethuboth 111a) writes that, as is known, most of the Jews did not return with Ezra from Babylon. Consequently, most of them remained in Babylon and were not exiled by the Romans after the destruction of the Second Temple. Hence, there will be a redemption from Babylon in Messianic times.

Ephraim; Rise! Let us go up to Zion, to the Lord, our God. 6. For so says the Lord to Jacob, "Sing [with] joy and shout at the head of the nations, make it heard, praise, and say, 'O Lord, help Your people, the remnant of Israel!'" 7. Behold I bring them from the north country and gather them from the uttermost ends of the earth, the blind and the lame amongst them, the woman with child and she who travails with child all together;

time.—[Redak, Mezudath David]

the watchers shall call—The lookouts at the tops of the lofty towers to announce with a voice heard a distance away.—[Rashi] The lookouts will call the villagers to go up to Zion to thank God for all his bounty.—[Redak]

Another explanation: נצרים is like "He keeps (נצֶר) lovingkindness" (Exod. 34:7), an expression of keeping. That is to say: There is a day when they will call those who kept the Torah and say, "Rise..." And so did Jonathan render: There are many days and much goodness that is destined to come to the righteous who kept My Torah from days of old.-[Rashi] Rabbi Joseph Kara explains: There shall yet be a day when the watchers-viz. the prophets—who look expectantly toward the salvation, shall call and say, "Rise! Let us go up to Zion, to the Lord, our God." He quotes Rabbi Menahem the son of Rabbi Helbo. who explains: The watchers of the fruit will say, "Let us take the first fruits and go up to Zion."

6. For so says the Lord to Jacob— The word order is inverted in the original Hebrew.—[Redak, Mezudath David] Malbim renders: Sing of the joy that Jacob has experienced. Accordingly, the words appear in their proper order.

"Sing [with] joy"—This is stated concerning the beginning of the redemption, when the news arrives that God has redeemed them.—
[Redak]

and shout at the head of the nations—On the lofty towers, so that they should hear from afar.—[Rashi] I.e. from the high places in the lands of the nations.—[Mezudath David] Jonathan renders: with confidence in the sight of all nations. Kara renders: Go out with confidence from among the nations.

make it heard—Make the tidings heard and praise the Lord.— [Redak] You prophets of Israel, let them hear it and say to them that the salvation has come to them, and there is nothing hindering it. Therefore, beg mercy and pray, "O Lord, help Your people, the remnant of Israel."—[Kara]

and, say, 'O Lord help Your people,—'Just as You have let us hear the news, so may You carry it

אַוַרִין וְחַנְּרִין יִסְנָיַן בְּהֹיּ קערנו נולרו כחר: בְּטִשְׁרָיָן סַגִיאָן יַתוּכוּן הַלָּכָא: חַ בַּמָנְלָהוּן כַּד הַנוֹ בָּבָן נִלוֹ בִּמְתַבְהוֹן סביני נלותהון ברחקין אַקרבינון ַכניאין אָרַבְּרִינוּן על פּעירֵי סנא באוכח תקנא לא ַיַתַקלוו בָּה אַבַי הַוָּה קימרי לישראל כאב וֹאַפַּרַים חַבִּיב הוּא קַרָמִי: מַקַבְּירוֹ פַתַּגְמָא דוִי עַמְטַיָא וַחַוּוּ כְנַגוּוָן מַרַחִיק וַאֵּמֶרוּ פוּ רברביה יכנשיניה ויטריניה ברענא לעדריה: יארי ר"א מוכה ושרהל. עקודה ששר וג: פַּבִיקוּן נַת רְבֵּית וַעַקבּ

בית מַקּרַשָּא דְאָתִבְּגֵי בְצִיון וַיַיתוּן וִישׁבַּחוּן בְּטוּר ושיובינון כיר דתקפין כינהון מהר"י קרא

ישראל: (ת) בבכי יבאו. על ידי תפלה ותפוכה: שכהם לא אמאס: (ת) בבכי יבאו. על ידי תפלה ותפוכה: אוליכם. על שפת נחלי מים. ומעים ששפת נחלי מים הולכין. אוליכם. על שפת נחלי מים. ומעים ששפת נחלי מים הולכין (ם) סורה. (ספריינ"ש כלע"ו): (יא) ונהרו. יחספר עקלתון לכך נאפר בררך ישר לא יבשלו בה לילך בררך עקלתון: ואפרים בכורי הוא . שכל ישראל נקראו על שם אפרים וישראל נקראו בכורים דבתיב בני בכורי ישראל : (יא) ובאו רד"ק מנחת שי

(ח) ומחזונים. מסדים מדייקים לי הוא'ו באחייך ולים הגלמבי : וחודים בנחת דרך ישר ער שיוכלו ללכת עמתם עור ומסת וררה בכרי כוח. פלעיל פים המסורת וחברו החובן בכרי חקה : (יא) וגאו - ויולרת ולא יכשלו בהליכתם: (ח) בבכי יבאו, יש בכי של שסחה

בכרי כוח, מלעיל פ"ם המפורת וחכרו כחובן בכרי חחה : (יח) ובחו . מלעיל דשעם הזכקה מקומו לעולם כחום התרוכה:

מלשל דשפס הזכה? מקודו לשולם לחום התרופה: כמו רושק יעקכ לרחל רושא את קילו ויבך, ויבך על צואריו שוד והרופים להם כן הוא זה כרוב שמחה שובאו לארצם יבכו כי כמה שנים גלו ככנה: ובתהנונים אובילם. ענין הכלח ורחמים כבו חלו גא פני אל ויחננו לבלתי היות להם תחנה היתה תחנה מאת ה' אלהינו והרומים להם ענין חמלה ורחמים ויית בסגליהון כד הוו בכן וגו׳ כבעמור : אל נחלי מים. במו על נחלי מים וכמו ויך את הפלשתי אל בצחו כמו על מצתי אל ההרים לא אכל כמו על והרומים להם: ואפרים בכורי הוא. זכר אפרים כי רוב ישראל והם עשרת השבסים היו במלכות. אפרים תחלה כשנחלקה המלכות ואחר כך נקראו בשם אפרים ואמר ככמה מקומות יהודה ואפרי ומה שאמר בכורי הוא לפי שנתנה הבכורה ליוסף או פי חכיב הוא עלי ככן הבכור לאביו וכן אפר בני בכורי ישראל לענין חבה ואהבח וכתרגום יונתן ואפרים חביב הוא קדבי : ום) שמעו. מזרה ישראל יקבצנו. מי שורה איתו והגלהו בין האוכות הוא יקבצנו וידעו חנוים כי לא בכחם הגלוהו אם לא ברצון האל שחרי על כרחם יוציאנו מרשותם וישיכנו לארצו ז'ש אחר כך כי פדה ה'' וגו' : ולס ובאו מצודת ציון

מצורת דוד ישובו חיש לח נשדר: קהל נדול. קכון נדול: (ח) בבכי יבואו.

(ח) אובילם. פנין הכחה כמו יוכל שי (שם י"ח): אל נחלי מים.

של נחלי מים: (ט) מורה. ענין סוור כמו וזרחים לכל רוח (לקמן ר"ל של ידי חשוכה וחסלה אנאלם: אל גחלי מים. אלל מחלי מים מ"ס): (יא) ונהרו. ימשכו כנהר וכן ונהרו אליו כל הגוים (ישעיה למטן ימלח לרוח הלמאון: בדרך ישר. כדרך שוה מכלי שקמומית. מ"ס): עיא ונהרו. ימשכו כנהר וכן ונהרו אליו כל הגוים (ישעיה למטן מי בישלו כה: לאב למשוש המקרם כאד המושם לחקרה בט: בכירי הוא. חביב שלי ככן ככור לאכיו: (ט) ותגירו. מה שחשמשו הגידו כאיים הרחוקים: ואמרן. כה חאמרו הנה שכלאל המסוזר באומות המקום יקבן אומו וישמרו כרושה השומר עדרו: (י) כי פרח. מן הגולה: משנו. משראל המסור בידו: (יא) בסרום

9. and declare it—What you will declare hear on distant the islands.—[Mezudath David]

"He Who scattered"—(séparant in French), separating.—[Rashi] He Who scattered them among the nations will gather them. Let the nations know that they did not exile Israel with their own strength but

with God's will, for perforce He will take them out of their power and return them to their land, as in the following verse.—[Redak]

11. on the height of Zion—On Mt. Zion, high and lofty.—[Mezudath David Jonathan paraphrases: On the mount of the Temple, which is built in Zion.

a great company shall they return there. 8. With weeping will they come, and with supplications will I lead them, along brooks of water will I make them go, on a straight road upon which they will not stumble, for I have become a Father to Israel, and Ephraim is My firstborn. 9. Hear the word of the Lord, O nations, and declare it on the islands from afar, and say, "He Who scattered Israel will gather them together and watch them as a shepherd his flock. 10. For the Lord has redeemed Jacob and has saved him out of the hand of him who is stronger than he. 11. And they shall come and jubilate on the height of Zion, and they will stream to

This coincides with *Redak* and *Mezudath David*, that, when the Ten Tribes will be redeemed, there will also be a redemption from Babylon, the north country.

the blind and the lame amongst them—Even the staggering ones among them I will not reject.— [Rashi] I will bring them so slowly that even the blind and the lame, woman with child and she that travails shall be able to follow. Rabbi Joseph Kimchi explains that the road will be so straight that the weakest will be able to traverse it without stumbling, Malbim explains that they will come from such countries where there are hardly any Jews, perhaps only two, one blind and one lame, both weak, yet it will be as though a woman has conceived and given birth at once, for they will increase with those who join them, until as a great company shall they return there.

8. With weeping will they come— Through prayer and repentance.— [Rashi] They will weep for joy when they return to their land, for they were exiled from it for many years.—[Redak] Abarbanel explains that they will weep because of the trials and tribulations they will have experienced during the time preceding the Messianic Era, known as the Birthpangs of the Messiah.

and with supplications—That they will supplicate Me.—[Isaiah da Trani] Jonathan renders: and with mercy. So Redak.

and Ephraim is My firstborn—He mentions Ephraim, the name representing the Ten Tribes, the majority of Israel, for when the kingdom split, most of the population lived in the northern kingdom, headed by Jeroboam of the tribe of Ephraim. In many places, the two kingdoms are known as Judah and Ephraim. Ephraim is called God's firstborn because Jacob gave the birthright to Joseph. Jonathan renders: Ephraim is beloved to Me; i.e. just as a father loves his firstborn son.—[Redak]

וַיִהְפַּגְקוּן בְּטוּכָא דיהַב לַהון יִי בַעְבּוּרָא זכַחַסָרַאוּבְסִשְׁחַא וּבְנֵי עאן ותורין וּתְהַיּ נפשהון סליא תפניקין בּננת שַקוא דמרויא יַנָא יוֹסְפּוּן לְיַצְפָא עוֹד: ינ בְּבֵן הָחְרִין בְּנִשְׁהָא דִישִׂרָאַל כַּד בְּחַנְנִין ועולַימִין וִסְבִין בַּחַרָא וָאָהֶפּוֹרְ אָבְלָּהוֹן לְּבִיַע וָאֵנֶחַמִינוּן וְאַחַרִינוּן מָרָוונָהון: ינ וָאֶשְבַּע נפש כהנוא הפנוקין וַעָמִי בֵּית יִשְׂרָאֵל יַת פובי דיהבית לחון ה"א בחולה בפחול . ברכות וה : יִשְבַעוּן אָמַר יִיִּ: יִד כְּרָנָן

אַכֶּר וָיָ קָלָּא בָרוֹם עַלְּמָא אָשְׁהְמַע בֵּיה בַּתַר וַרְמָיָה נְבְיָא כַּד שְׁיֵּח ישָרַאַל דָבָכָן: מהר"י קרא

ורננו בסרום ציון. ת'י ויתון וישבחון כסור בית מקדשא דאיתבני בציון: (יד) כה אטר ה' קול ברטת נשטע. ת'י בדנן

כמו נהר: (יג) דשן. שמן:

אמר הי קלא ברום עלמא אשתמל בית ישראל דבכן ומתאנחן בתר ירמיה נביא כד שלח יתיה נבווראדן רב קפולייא מרמתא איליא ודבכן בכרר ירושלים בכיא על בנחא מסרכא לאתנחמא על בנהא ארי גלון. ופשומו של סקרא קול ברסת נשמע נחי

מנחת שי

(יב) פיגונה . היו"ד נחה: (יג) ורויםי. ביי"ד חחר וח"ו ובס"ח בחיבת יד כח מלפיל וכשחר ספרים פלרם וכן כחב רד"ק הטפם פלרם בחי"ו: בברום ציון. ת"י בפור בית מקדשא דאתבני בציון : תחרו אל פיב ה'. ענין מרוצה אל החפק וכן ונחדו אליו כל הגוים: להאכה, להעצב ולדאג והוא מקור פ"א הפעל בפחח בפלם

לאחבת את ה' אלהיך: ייני אז תשמח בתולה. ה'ל כל בתולה ובתולה וית ככן יתרון כנישתא דישראל כד בתננין: מינתם. הזור היא נחה: יון ורויתי. המסט מלדע בתי"ז וכר הכתנים לוכר שחשוב עבורת ביה הסקדש בסקופם וישבעו דשם. הקרבות שירבו מכל המקומית כמ"ש אילי גביית ישרתניך יעלו לרצון על מובחי: יוז כה אמר ה' קול ברסה נשמע. אמר על דרך משל על עשרת השבמים שראשם אפרים ווכר האם לכלם והיא רחל כאילו בוכה על דרך משל על בניה: כי

כ"): תירש. כן יקדמו מנכי היין: יצהר. הול השמן: רות. שכם כמו מהוה לה הלהן (שם נ"ה): לראבה. מלכון ודלום בכם כמו הלחנון נסם (דכרסי כ"ח): (יוב) במחול. ילותו של בכו ודלחנון נסם (דכרסי כ"ח): ויוב) במחול. ילותו של שמחה: (יוב) ורויתי. מנין שביסה: דשן. מנין שומן:

ציון . כחר ליון שהוח רם ונשח: ונהדו. יששכו לכח חל פוב ה' ר"ל לקכל טוכה מרוכה וחוזר ומסרש של דגן וגו': כגן דוח . יהיו שכיעים כעוכה כגן הירק השכע ככל עת כי הדרך להשקותן כרגל: ולא יוסיפו וגו' . ולח יוסיפו להיות בעלכון ודחגה כעחו : ויב) ובהורים וזקנים יחדיו . לרוב השתחה יהיו הוקנים נמפכים אהר הכהורים לשמות במעשיהם לשמות במחול: והשכתי. האכל שהים להם מאו אהפוך לשמון וכוה יהיו מנותמים על האכל שמאו: רשבחתים מינולם. כ"ל שכך השמהה יהיה יותר מעכך הינון שהיה להם מאו: (יג) ורויתי. לפי שבשת החוכבן היה נעדר מהכהנים

tion appears to be that the exiles weep bitterly when Jeremiah returns to Judah, since their only source of consolation is deprived from them. The second half of the verse is not connected to the first, as will be explained further. It is to be noted that רמה is interpreted as "the height of the world" and also as the name of the city where Jeremiah was sent.

Rachel weeping for her children— The Midrash Aggadah states (see Lam. Rabbah Proem 24) that the

Patriarchs and the Matriarchs went to appease the Holy One, blessed be He, concerning the sin of Manasseh. who placed an image in the Temple, but He was not appeased. Rachel entered and stated before Him, "O Lord of the Universe, whose mercy is greater. Your mercy or the mercy of a flesh and blood person? You must admit that Your mercy is greater. Now did I not bring my rival into my house? For all the work that Jacob worked for my father, he worked only the goodness of the Lord, over corn, wine, and oil, and over sheep and cattle, and their soul shall be like a well-watered garden, and they shall have no further worry at all. 12. Then shall the virgin rejoice in the round dance with music, and the young men and the old men together, and I will turn their mourning into joy and will comfort them and make them rejoice from their sorrow. 13. And I will refresh the soul of the priests with fat, and My people — they will be satisfied with My goodness, is the word of the Lord. 14. So says the Lord:

and they will stream—They will gather like a river.—[Rashi] They will run.—[Redak] They will be drawn like a river.—[Mezudoth] The root ההר is derived from הָּר, a river.

the goodness of the Lord—The goodness that the Lord has given them.—[Jonathan]

like a well-watered garden—They will always be satiated like a vegetable garden that is alway satisfied because it is watered by foot.—
[Mezudath David]

no further worry—As they had previously.—[Mezudath David]

12. **the virgin**—Every virgin will dance. *Jonathan* interprets this figuratively. He renders: Then shall the congregation of Israel rejoice like in round dances.—[Redak]

in the round dance with music— Heb. קליל, from לָּלִיל, a flute.— [Redak, Shorashim]

and the young men and the old men together—They will be so happy that the old men will join the young men in their dances.—[Mezudath David] They will not cry as they did when the second Talmud was dedicated.—[Malbim]

Note that the Bible makes no mention of men and women dancing together. Mixed dancing is a serious infraction of the Jewish moral code. It is not considered joy but hilarity. —[Yalkut Hagershuni; Sefer Chasidim 168, Azulai]

13. And I will refresh—Since, at the time of the destruction of the Temple, the priests were deprived of the remainder of the sacrifices after the fat and the blood were sacrificed on the altar, God says that He will refresh the soul of the priests with the fat that they are entitled to.—
[Mezudath David]

fat—Heb. [খ্ৰু.—[Rashi] Jonathan renders: delicacies. Malbim explains that the soul of the priests will be refreshed by the spiritual uplifting of the Temple service.

14. A voice is heard on high—A voice is heard in the height of the world, the voice of the house of Israel weeping over Jeremiah the prophet, when Nebuzaradan sent him from Ramah to return after the exiles to Gedaliah son of Ahikam, as is stated in this Book (below ch. 39).—[Rashi from Targum Jonathan] The inten-

יני ה לבתיאדן כב קסוליא מרסיא אליא יורדרן בסרר ירישנם ססרבא לאתניסא על בסרבא על בג הא בסרבא לאתניסא על באונים על במר לאונים על במר לא במר לאונים על במר

סַלַשַּׁגָרָא דּמָעַןאַרַי אית

קָּוֹלֵ בְּרָמָה נִשְּׁמָע נְהִי בְּכִי תַמְרוּרִים עֵלְ־בָּנֶיהְ מִבְּבָּה עַלִּ־בָּנֶיהְ מֵאֲנֶה לְּהִנְּחֵם מִלְּיבָּנֶיהְ מִבְּבָּה עַלִּ־בָּנֶיהְ מֵאֲנֶה לְּהִנְּחֵם מִנְעֵי קוֹלֵךְ מִבֶּבִי וְעֵינֵיךְ מְהִּבְּעְהְה בִּיּ

רש"י (ד') קול ברכה נשמע, קלח כרום עלתח חיםתמע קל נית ישראל דככן על ירתיהו נכייח כד שלח יתיה בווחדון מרמתח לשוב מחתר הגולים חל גדליהו בן חחיקם כמו שחתר בספר זה (לקמן ל"ט): רחל סבכה על בניה. מדרש הגדה חתר שהלכו חבות וחתרות לפיים חת הקב"ה על שהעתיד מנשה דמות בהיכל מרכים כנכסה רחל חתרה לפניו רכש"ע רחמי מי מרכים מרכים או מחתי ב"ו הוי חומר רחמיך תרובים

מהר"ל קרא
בכי תמרורים. ככי שישראל בונים בקיל רם כשהולכים בנלות
נשסע באזני. ככו שישראל בונים בקיל רם כשהולכים בנלות
נשסע באזני. ככו שמסרש בענין שמת שכעתי אפרים
מבעדד: רחל מבכה אל בנית. שמחמת בכייתה שהיא כוכה
מבכה את אחרים עמח. ואינו אומר רבר זה על רחל אשת
ייתב ממש אלא בניה של רחל שכשם שקורא הכתוב לבני
ייתורה ולבני שמעון יהרדה ושמעון רבתיב ראמר ייתורה לשמעון
אחי צלה אתי בגרלי כמו כן קרא לבניה של רחל רחל והם י
השבמים שנקרא: יל שם אמרים שיצא מרחל: מצת להנחם
על בניה כי איננו. שכולם חלכו בנלות. הקב"ה משיבת מנעי

והלא אני הכנסתי לרתי בתוך ביתי שכל עבודה שעבד יעקב את אבי לא עבד אלא בשכילי בשבאתי ליכנס להופה סגדות שי

איננו. פי' העם חכר אלו ואבר עליהם איננו לפי שלא שבו עור משגלו כמו ששבו יהורת וכניסן מגלות ראשון טבבל עשבת השבפי לא שבו עוד לא נורע מקוםם איה לפיכך אםר רש למת רחל לפי שהלכו האבות ואסרות לפיים את הקב"ת

(יד) לכנחם. כן כמוכ כלפ"ד בראם כמלה וחין לחום של פיםחםכ לכמוכ כ כ ח ם כלא לפ"ד: (פו) ופיניד פדפפה, וכפפר פילים את פיני פן דפפה חהו אתר פן כ" כ" חילוף חד פן וחד פיחדין וסיפן נפסר בפסרה בראלה פרשת שפות:

(יד) ברסח. כשמי הרפי : נחי, מנין יללם: תסרחרים, פל פריכות: מוחר אשי ה' לכן אפר הכי או אבירות דדון בקרשים: את סובי הלפי : נחי, מנין יללם: תסרחרים, פל פריכות: בשפת. הנס כשני מרס כשמש קול וכיא ללת ככי מר: דחל מככה. בהול וכמו את סובי. את מככ כה כל יכי שלל לכין כאומות: משתה. ממאלת לקכל תמושיו של נכיה: כי איננר. אין פי שאר לחלוני כלם ללנ: (מו) ורעיך. מנטי שיניך מדמעה: כי יש שכר.

עבול (verse 16) means, or more definitely in verse 17, that their whole longing would be to turn back to God. . .

bitter weeping—She is weeping with a bitter heart.—[Redak]

15. for your work—For the work of your children who suffered through the exile for many years and neither did they forget My name nor did they abrogate My covenant. [As mentioned above, the Rabbis ex-

plain that the reward was for Rachel's giving over her password to her sister Leah and for her defense of Israel for allowing Manasseh to place an image in the Temple.] Jonathan renders: For there is reward for the deeds of your righteous forefathers.—[Redak]

and they shall come back from the land of the enemy—This refers to the tribe of Benjamin, which would come back from Babylon with the tribe of Judah.—[Malbim]

A voice is heard on high, lamentation, bitter weeping, Rachel weeping for her children, she refuses to be comforted for her children for they are not. 15. So says the Lord: Refrain your voice from weeping and your eyes from tears, for

for me. When I came to enter the nuptial canopy, they brought my sister, and it was not enough that I kept my silence, but I gave her my password. You, too, if Your children have brought Your rival into Your house, keep Your silence for them." He said to her, "You have defended them well. There is reward for your deed and for your righteousness, that you gave over your password to your sister."—
[Rashi from obscure Midrashic source]

Redak explains that this is figurative of the Ten Tribes, led by Ephraim. The prophet mentions Rachel, their ancestress, as though she is weeping for them.

for they are not—Heb. אינני, lit. for he is not, referring to the people. They did not return from their exile as Judah and Benjamin returned from their first exile, from Babylon. Tribes have returned, nor are their whereabouts known. Therefore, Scripture states: they are not. The meaning of "on high" is that the voice is heard from a high hill, whence it can be heard for a distance. There is a derash . . . (same as Rashi). There is another derash that he (Nebuzaradan) led them into exile by way of Rachel's tomb. Therefore, Scripture states that "Rachel was weeping for her children." They expounded this in

interpreting the verse "And she was buried on the road to Ephrath" (Gen. 35:19). They asked, "What did our father Jacob reason when he buried Rachel on the road to Ephrath?" The answer is that Jacob perceived with Divine inspiration that the exiles were destined to pass that way. Therefore, he buried her there so that she would beg mercy for them. This is what Scripture states, "A voice is heard on high, etc."—[Redak from Gen. Rabbah 82:10]

Hirsch explains איננו as literally, "He is not there," which he maintains, 'according to the sense of the whole context, can only refer to God." Just a few verses before it had been proclaimed as a goal only to be reached in the future: "I have become a Father to Israel." But this goal had not yet been reached. That is why "Rachel refuses to be comforted." And even if her children, no longer to be recognized as Jews, were to enjoy the greatest good fortune, their mother would still be inconsolable. For she misses the father in the lives of her children who have completely departed from the relationship of children of God. She only gets consolation from the promise that her children ultimately will return as children to their real "fenced-in sphere," for that is what

דאַמַלְּמַלּוּ

אַגַר לַעוברי אַבְהַתָּדְּ צַרִיקַנָא אָמָר יִיָ וְיתוּבוּוְ מאַרֶע בַּעַלֵּי רָבְבָיהוֹן: מו ואית סבור לסופיה אַמַר יָיָ וִיתוּבוּן כְּנֵיאָ להחומהון: יי שקיע ונלי קרמי בית ישראל דָּבָכָן וּמִהָאַנְחִין על אַמְרֵין אַיָהַיהָא עַלָּן יְסוּרִין וַלָּא אַלַפִינָא כּעֵנַל לָּא מַלִּיף נִיר כִּדוּ אָהֵיכִנָא נחמתי

לָפּוּלְּהָנֶךְ וּנְהֵיב אָרַי אַהָּוֹיָאָ זִיִּרִים אַבִּי בַּר אַבּחָנָא תְוֹכִין לָאוֹבוְהָא מְתְנַחַם עַלָּנָא וֹכְרוּ דָאָהָנְכֵּי לָנָא מהר"י קרא

קולך מככי: (יו) שמוע שמכתי אפרים מתנודד, אפר הקכית שמיע שפעתי אפרים נודר ומקונן נגלוה: ואומר: יפרער האנו בענל לא לופר. בלומר בעון שלא נתייפרתי ולא קבלתי תוכחת על ידי הנכיאים ער היותי על אדמתי נתייפרתי עכשיו בנלותי על ירי מכות ועל ירי מלכיות: כענל לא לומר. כענל הזה שאי אמשר שילמד ארם אותו לחרוש על ידי גערה כי אם על ידי דרבן: השיבני ואשיבה. ומי יתן שתשיבני אליך עכשיו לאחר שלקיתי ואף אני אשוב: (יח) כי אחרי שובי נחמתי ואחרי

בעול ולא למה קד שמכים אותו וכרגילין אותו עד שילפוד כך אני סבלתי יסיריך ולמרתי לשוב אליך ותנני שב אליך: השיבני. כלומר קבלני בתשובה: ניתו כי אחרי שובי נחמתי אחרי ששכתי אליך נחבתי ממעשי הרדים כי בעל תשובה אין

סצורת ציון טאנה. מל' מיאון: (יז) בתגודר. מל' הנדה והנטה: לסרד. פנין ההרגל כמו פרה למוד מדכר (לפיל כ'): (ית) נחםתי.

הכניסו את אהותי ולא די ששתקתי אלא שמסרתי לה סימני אף אחה אם הכניסו בניך לרתך בביתך שחוק להם אמר לה יפה למדת סניגורים ים שכר לפעולתך ולנדקתך שמסרת פימנך לאהוהך: (יז) מהנודד. (היתפליינ"ט בלע"ו) ל' מי יניד לך (לעיל י"ט): יסרתני. ביסורין אחה הקכ"ה: בענד לא דומר. (פושאגויילוני"ן כלע"ו) ל' מלמד הכקר

אנרא לעוברי אהבתך צדיקיא: (מ) ויש תקוה לאחריתך. לאחריה בניך: (יז) שבוע. בתנודר. בוכה ונוהם פלאניר"א בלעיו ואוכר לי: יסרתני זי, יסרתני זה כבה שנים בלנת ורגני נוסר ולא אדע עור: כעגל לא לסד. שלא לסדו אותו לבשוך מצורת דוד

לפעולתד. ארו"ל בשעת שהעמיד מנשה ללם בהיכל נכנסה רחל לפני הלקים להדיל בשנה הרשמית הנהם ללכ הדיל נכנסה רחל שמוד. של מיחון: (יו) פתונדר. מל' הנדה והנסכ: לחד. לפני הלקים הלקים

lead me back, and I will return, for You are the Lord my God, Lead me back by demonstrating Your Divinity to me.

'God hears the confession of Ephraim, now full of shame over the delusion he had hitherto hugged, stirred with deep repentance; He hears the prayer הַשִּׁיבֵנִי, "let me turn back," the decision, אשובה, "I will indeed return," the avowal acknowledging and vowing: Thou art my God, my Judge: אַתּה ה׳ אלהַי..... [Hirsch]

18. For after my return—After I returned to You.-[Redak] After I returned from my evil ways.-[Mezudath David] Others render: After my backsliding.—[Shorashim lbn Ganah. Redakl

there is reward for your work, says the Lord, and they shall come back from the land of the enemy. 16. And there is hope for your future, says the Lord, and the children shall return to their own border. 17. I have indeed heard Ephraim complaining, [saying,] "You have chastised me, and I was chastised as an ungoaded calf, O lead me back, and I will return, for You are the Lord, my God. 18. For after my return

16. And there is hope for your future—Concerning the descendants of Joseph, who would not return with Benjamin, God encourages Rachel by telling her that they shall return in the future, when the children, the last generation, will return to their own border. Here he does not mention the land of the enemies, for the Ten Tribes dwell by themselves in a land far from their border whence they will return at the end of days.—[Malbim]

17. complaining—(Konpljjnt in O.F.), an expression of "who will lament for you (מנדר)?"(above 15:5).—[Rashi] Weeping and moaning.—[Redak] Shaking his head.—[Mezudath David] Recounting his tribulations.—[Redak, Shorashim]

"You have chastised me"—With pains, You, the Holy One, blessed be He.—[Rashi] You have chastised me these many years in exile, and I have accepted chastisement and will no longer commit evil.—[Redak]

like an ungoaded calf—Heb. אָדָּלְּהָ (fut aiguillonés in O.F.), was goaded, an expression of "an ox-goad (מְּבָּקֵר (מִּבְּקֵר)" (Judges 3:31). I was like an ungoaded calf in the beginning. Therefore, I sinned against You.—

[Rashi] Redak renders: like an untrained calf. A calf that was not trained to draw with a yoke and is not trained until he is whipped and taught. So did I suffer Your chastisements and I learned to return to You, and here I return to You.—
[Redak]

O lead me back—Accept my repentance.—[Redak] Inspire me to return to You, and I will do so.—
[Mezudath David]

Malbim explains that repentance can be accomplished by two methods: 1) through chastisements, which will induce the people to repent out of fear, 2) through the manifestation of God's power through His miracles and His wonders. Thereby, they will repent out of love of God. Now God wished to **Ephraim** 10 repentance through the chastisements that He brought upon them. About this, Ephraim complains: You have chastised me, and I was chastised, but like a calf untrained. If a calf is not trained to follow the furrows, no amount of whipping or goading will induce him to follow them. On the contrary, he may wander farther away. Therefore, I appeal to You: O

טפחנא על יבכנא בַּהַיתָנָא וָאַף אָתַכּנַענּא אַרַי קַבּילָנָא חִסוּדִי חובנא דסלקדסיו: ים הכבר חביב קרסי ישראל הלא רבי רמים הוא אַרַי בוָסון דסשני פָּהַנָּמֵי אוֹרַיִּתִי עַלּ לְּבֵּיהּ לָטֶעבּרָהוֹן סְרָבּּר דְכֵירָנָא לָאוֹמֶבָא לַיה עור על כן אָתְנוֹלָלוּ

מהר"י כרא

(שופטים ד') הייתי בתחלה לכך חטאתי לך: (יח) נחמתי . אני מתחרט על חועכותי: הודעי. שהחבוננתי בעלמי שמעלתי (אפרינוי"י כלע"ו): חרפת געורי, שיכולים אויבי לחרפני על חטחת נעורי: (ים) הבן יקיר לי אפרים. הן דברי שכינה כלומר הוא מחנודד ואני לבי נהפך עלי לרחם שמא בני יקירי הוא כמי שאין לו אלא כן אחד שהוא עושה לו כל רלונו: שעשועים . (אישבניימני"ו בלע"ו): מדי דברי בו. ככל עת שחני מדבר כו ומדרש ויהרא רבה די דיבורי שנתתי בו שלימדתיו תורתי לרחם

הודעי. אחרי שידעתי בעצמי שחמאתי: ספקתי על ירך כארם שפצפער עצפו על מח שעשת לשעבר: בושתי ונם נכלמתי. כרבר חזה שלאתר שלקיתי בעון שהמאתי בנעורי נהמתי בי ומוב לי שהייתי חוור בי עד שלא לקיתי ולא הוכחתי שאילו שםעתי לרברי הנביא לא לקיתי. ועכשיו בושת גדול בדבר שקיבלתי חמכות ואחר כך נחמתי בי: (ים) חבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים. מקרא תימה הוא זה, ווח פת' וכי בן יקיר הוא לי אפרים או ילר שעשועים כי סדי רברי בי זכור אוכרנו עוד. פת' שככל שאני מדבר בו אני מבמיחי שוכור אוכרנו עוד. וחלא מעולם מפרה חיה על דברי מיום דעתי אותו. ואין בכל השבפים שחפא ותחפיא את ישראל כשבפ אפרים. שהרי ירבעם חפא והחפיא את ישראל וחעפיד שני

ענלי הזהב אחד בדן ואחד בבית אל, אלא על אשר הוא מתנחם ושב מרשעו על כן המו מעי לו ורחם ארחמנו. [ואם ילר. שאסר בסוף מוכיח על הבן] שהוא חיפה שבתחלת המקרא הנא אומר הבן יקיר לי אפרים. והה"א ננקדת בחסף פתה. ואחריו היא אומר אם ילד שעשועים כררך כל חדברים התפיחים כמי העבד ישראל אם יליר בית חוא. וכן חשמנת היא אם רוה. הפובה היא אם רעה. הים אני אם תנין. האנכי הריתי אם אנכי ילדתיתו. וכן כל תיבה שתחילתה ה' ובאת עלית תיבת רד"ק מנחת שי

חוא אימר מי יודע ישוב ונחם: ואחרי הודעי ספקתי על ירך

(e) כמן יפיר. כנים מפר: שעשועים. פפחופה שעשעים: תשובתו שלמה אם לא יהיה תהא ונחם על הראשתות וכן

רוא אוסר סיידע ישוב ונאחרי הגדעי ספקתי על ירך. אחר שנדעתי בעצסי והשבתי מעשים רעים שעשיתי והכרתי כי רעות בדולות עשיתי שפקתי על ירך ככצפער ומתאבל ובשתי בעצסי לשעשים שעשיתי: גם נכלמתי. הכליסה יותר מחבישה לפיכך אסר וגם וכן בשו וגם נכלמו: כי נשאתי הרפת נשרי. כשוכרתי כי מה שנשאתי ומבלתי חרפת נשרי היח כלומר מהמעשים הרעים שלשיתי בימי הנעורים שחיו לי לחרמה ולקלם ופי נעורי בימים הקרמונים ונקראו הימים הקרמונים נעורים כדרך השאלה כסו שימי הנעורים קורמים כימי הבחרות וימי הוקתים וכן הסר נעוריך כמו שפירשוכת"י הסורי היבנא דמלקדמין: (יט) הבן יקיר. מה זה שאני זוכר אותו תכיד כאילו הוא בן יכיר לי שלא חסא לי מעולם: אם ילד שתשועים. כאב שםשתעשת עם בנו החביב לו: מדי דברי בו. ככל עת שאדבר בו אוכרנו עוד באהבתי חקדוכה לו וכן וחיה סדי צאתם סירי עברו יקה אתכם עניגם בכל עת: על כן הסו מעי . על כן שאוכרנו באחבה הקדומה הסו מעי לו כראותי אותו בגלות: רחם ארחמנו. וארציאנו מהגלות ופרי מצורת רוד סצורת ציון

אחר ששכתי מדרכי כרעים אני תוהא ומתחרם על העוטת שעשיתי: ואחרי הידעי. למכי שההכוננתי בעלמי שלא עשיתי הטוב ספקתי האחרי הידעי. למכי שההכוננתי בעלמי שלא עשיתי הטוב ספקתי כיד על היכך כדכך מדם הפתחרם: כי גשאתי חרפת געורי. כ"ל כמשר משמתי עתה היו נוכרים עלי חרסת הפונות שעשיתי ממו כי כן הדרך כשיחמיד החדם ללכת כדרך רשם כשחדם רוחהו פוכר פנין כסוף מחשכם וחכסה: מפקחי. פנין כללה כמו ויססוק לת כסיי (כמדכר כ"ד): ירך. לד כנוף: נשאתי. מלי שנא לוכל: (ים) יקיר. מלי יקר ותשוב: שעששים: מכן בהמססקים לשמות זכן ושסשם יולק (ישסיה "ה"): מרי. שתי וכן מדי עכלו (שם כ"ח): עוד. כות מנין כני כמו ויכך על לוולמיי פוד

(כראשית פ"ו): רובור. מלשון כפים וכוא פנין ככפרת רחפים פכוכה אחת פליו כנה זה רשם מנטרותו: (ים) הבן יקיר. זפו מאפר כמקום שאמר וכי אסרים הוא לי לבן יקיר וכי כוא כילר נחפד שאכיו ששפשע פפו אשר שאני מדכר כו לא אספוק מיד כ"א אוכרנו שוד זמן רכ כדרך כאב כמדכר ככנו החכיב לו שלא

whenever I speak of him—Every time that I speak of him. And the Midrash Leviticus Rabbah (2:3) explains: It is enough My speech (בי דבורי) with which I endowed him. that I taught him My Torah, for Me to have mercy on him -[Rashi]

From Rashi and other commentators it would appear that God is questioning the reason to have mercy on Ephraim, giving this verse a negative connotation. This verse, however, is recited in the Musaph service of Rosh Hashanah as one of the Zichronoth, the remembrances. In this prayer, we are not permitted to mention a remembrance of retribution. Rashi, Otzar Hatefilloth, p. I have completely changed my mind, and after I had been brought to know myself, I smote upon my thigh; I was ashamed, yea I stood confounded, for I bore the reproach of my youth." 19. "Is Ephraim a son who is dear to Me? Is he a child who is dandled? For whenever I speak of him, I still remember him; therefore, My very innards are agitated for him;

I will surely have compassion on him,"

I have completely changed my mind—I regret my abominations.—
[Rashi] I regretted my evil deeds, for a pentitent sinner has not performed complete repentance unless he regrets his sins. We find the same in Joel 2:14: "Who knows shall return and regret."—[Redak]

The intention is that the sinner must abandon his evil ways for the future and regret his past sins.—
[Sha'arei Teshuvah, 1:11]

I had been brought to know myself—That I thought of myself that I was treacherous, (aparsoujjge in O.F.).—[Rashi]

I smote upon my thigh—After I became aware by myself, and after I thought of the evil deeds I had committed, and I recognized that I had committed grave sins, I smote upon my thigh as one who feels pain and mourns, and I was ashamed of the deeds I had committed.—[Redak] Rabbenu Jonah in Sha'arei Teshuvah (1:18) explains: After I had become known to people, and my sins had become publicized, mourned by performing deeds noticeable to people. Since he had sinned in public, his repentance must also be in public.

I was ashamed, yea I stood con-

founded—The second expression is a more intense shame, thus the expression "yea."—[Redak]

According to Sha'arei Teshuvah (1:22), כָּלְמָּה is intense shame, a shame visible on one's countenance.

the reproach of my youth—That my enemies can reproach me for the sins of my youth.—[Rashi]

Redak renders: For I remembered that all that I have borne and suffered is because of the evil deeds I committed in my youth, i.e. in times of old, which were reproachful. This is a borrowed term denoting times gone by, since the days of one's youth precede the days of his old age. Cf. 2:1.—[Redak]

19. "Is Ephraim a son who is dear to me?"—These are the words of the Shechinah. That is to say, He is complaining, And as for Me, I have a change of heart to have pity. Is he My dear son, as one who has but one son, whose every wish he grants him?—[Rashi]

Why is it that I remember him always as though he were a dear son to Me, that he never sinned against Me?—[Redak]

dandled—(Esbaniement in O.F.)—[Rashi] Like a father who plays with his dear son.—[Redak]

יישר מניהון בהקא אבחים עליהון אכר ון: כ קנשהא ךישראל לביך אספקלי בעוברין בעבקה אס הקנין רבו אַבְהָתִיךְ הַּכְּנִיאִ שְׁפּוּכִי התנינין בסרר נליה לאונח רחיקא פרו הובר קנשקא ביך עולני שניאי ָרְצְבֶׁרְהִיּ שִׁוּבִי בְּתִּוּלֵתִישְׂרְאֵלִישְׁבִיאָלִי נישר נישועני עי עלא ירוני הרשל ירמיה לא זירווה: ^כ הצֵּיבִי לֵּךְּ צִּינִים שֵׁמִי הַמְּרוּרִים שֵׁתִי לְבֵּךְ לֵמֶםלָּה וֲדֶרְ Z. נא עד־בירי . ההדמכון

לְּכְרְוָךְ אַנְּיוֹ にんにない והתוכו ₽` 2 C"N circ et . arrier et : אי שהי אף שהחקנא למהב בנשפא דבניאין הייבהנא אַני הלכת קרי נארץ ۲. ۲.

ותמלה וכן השון משין (ששיה ס"ג): (ל) הציבי. שיון המתה: צינים. שיון בישן ומחת כשו יכבה מלנו מיון (ההקאל צ"ס): חברורים. שלים יחת: שהי. שנין שימה: לפיביה שני פילו ורקו: (לא) ההחברון. שניון שמני כשו מתק שבי (מ"ק פי): השיבוה. שניון מהד כשו חווש שוכה החם (לשיל חי):

מסוק מלוכרו סד זמן רכי כי יחשב נוכרון שמו: של בן , הואל וחמנה וכן כמון משין (ששיה ס"): (ל) הציבי , שיין המתרה: חחי היכיא נשח חלכי בוליה להרש שליו: (ל) הציבי , ציונים , שיין סיישן ואת כמו וכנה הלוו ליון (היה) לכ"ח , שיין הי היכיא נשח חלכי בוליה היכיה ולהים שליו: (ל) הירובים , אליי חות: , שיי , שיי , שיין , לכ"ח , מייה , שיין , מייה להן ליון להיה בקן , שיין להיה בקן , שיין להיה בקן , שיין להיה בקן , שיין להיה להיה להיה מיין מליה כמו מהן מכן מליה והמה , שייו יוכרן היבה אלני חות להכיה הדרך וכסו להיה , שיו , שרי , בירן היבים יוני מהיה ישראי. ב"ל המינה מייל בחילה על מולה , השייה ורך, כמל הדרב מיין ולהי להין החוש בקון , מח המה ההיבובים עו מחי חהיה שור מסובנת מאלף להיות נשוק בשני לאך המשים וממורה בירם : בי ברא , כי אינה מיילה להיות נשון בשני לאך המשים וממורה בירם : בי ברא , כי אינה מיילה להיות נשון המייב להך המשים וממורה בירם : בי ברא , כי אינה היה להיות מון

Immediately, you shall return to your cities," as it is said, "Return, O virgin of Israel, return to these your cities."

ashamed to return to Me because of will you hide from Me, that you are 21. will you hide—Heb. កុកុត្វក្សុក,

vour way? Behold, something new has heen created on earth, that a woman shall go after a man to seek him that pression of "and I will go around he should marry her. This is an ex-"I seek etc." I will seek etc. Song 3.21. And in the name of Rubbi says the Lord. 20. Set up markers for yourself, place small palms for yourself, put your heart to the highway, the road upon which you went. Return, O virgin of Israel, return to these your cities. 21. How long will you hide, O backsliding daughter? For the Lord has created something new

532a, explains that this verse is related to the previous ones. My love for Ephraim is not because he is a dear son to Me, but because he regrets his sins and repents. *Ibn Nachmiash* explains it in a positive manner despite the interrogative *he*. This form is found in other places. *Daath Mikra* renders: Do you not know that Ephraim is . . . ?

20. Set up markers for yourself— Signs in the good ways of your ancestors. - [Rashi] Rashi apparently follows Jonathan, who paraphrases: O congregation of Israel! Remember for yourself the good deeds of your forefathers. Kara elaborates: The prophet said to Israel: My children, if you wish to be redeemed from the exiles, learn the ways your forefathers trod and emulate their deeds, like a person who selects a straight road and marks it with waymarks so that he recognizes it when he returns to traverse it.

small palms—Heb. מְּמְרוּרִים, small palms (מְּמְרִים) planted for a sign on the way. And the simple interpretation of the verse is: Make signs to know the way that you traversed from Eretz Israel to Babylon, so that you will return by that road; that is to say that you will surely return from there.—[Rashi] Redak interprets it as "mounds," which serve as waymarks, giving the verse the same sense as Rashi.

Midrashically, this verse is interpreted as an exhortation to Israel not to discontinue their observance of the commandments while in exile. In the words of Sifre (Deut. 11:18): And you shall be lost... And you My words . . . place -although I exile you from the Holy Land to places outside the land, be adorned with the commandments, so that when you return, they will not be new to you. This is what Jeremiah says: Set up ornaments-these are the commandments, with which Israel is adorned. Place for yourselves bitterness-this is the destruction of the Temple. And so Scripture states, "If I forget you, O Jerusalem, may my right hand forget its cunning" (Psalms 137:5). Put your heart to the highway, the road upon which you went-said the Holy One, blessed be He, to Israel, "My children, see which ways you went and repent.

מדהא בארעא וַעַסָא בָּיה יִשְׂרָאַל יַתְנְהוֹן לָאוֹרֵיִתָא: כבּ כַּדָנָן אֲמֵר יִיַ צְּבָאוֹת אֶלֶהָא דִישִּׂרָאַלּ יַיִּמָרוּן יַה פַּהָנָמָא הָבֵין בארעא דכית יהודה ובקרווהי כר אתיב ית גַּלְנַתְהוֹן יְבְרָכִינָהְ יִי מדור קושטיה מורא קרישא: כנ וותבון בה יהודה וכל רבית קרניהון כַּחַרָא אִיכָּרִין ודנטלין בסיעו: כר אַרַי שָבַעִית נָפָש מִשְׁיָּהְוָא וָכֶל נָפָש יָצְפָא מַלַּיתִי בל מוב: כר אטר נכיא ואראה ב"א חסוכב נכר . יכמות סב זותר ברחבים : מהר"י קרא

מאחר שאין את שבה עור יכא יום שיברא ה' חרשה בארץ הכל: (כה) על זאת הקיצותי. כך אמר ירמיה כל מה שנקבה תסובב נבר, כלומר שהאשה שהיתה ער עכשיו סוררת בבעלה. שתסובב היא אחר בעלה להשיבו אליה והבעל ימאן לשוב וכל זה משל ורימוי הוא על ישראל לפי שכמה שנים היה הקב"ה כשלח עבדיו הנביאים אחרי ישראל שישובי והם ממאנים לשוב . כשראה הקב"ה שמיאנו לשוב. אמר אלך :אשובה אל םקוםי ער אשר יאשמו ובקשו פני בצר להם ישחרונני: תתחסקין, לשון נסמנו כמו חסק עבר. ור' מנ חם ב"ר חלבו מי ער סחי תהחמקין. ער מתי את עוברת ספני ומוררת בי : הבת השובבה . האשה המוררת בבעלה והלא אילו הייתם שכים איי הייהי כורא חרשה בארץ. שישראל שתשק בוחס בין האוכית תהפך כוחם לכח גבר. והענין מוכיח כל פתרון זה שהוא פיקר שלא ריבר הפנין לא למעלה היפנו ולא למסה היסנו אלא בנחסה : נככ) עור יאסרו את הרכר הוה. כלומר איש אל רעהו יאסרו: יברכך הי. שוכן כנות צרק שגם הקב"ה ישכין שכינתו בדר הקורש וישכן כה יהורה וכל עריו : (כנ) אכרים ונסעי בערם. כלוסר רועי צאו: (כר) על מנהת שי

(כנ) נוסעו נעדר כהדכה מדוייקים הכי"ח הקמן: (כה) הקילמי הה"ח כמו ישראל אל ה" אלהיהם וינאלם וכן אמר בנבואת הישע ומעול והם כי למסורת וכי אלוהים כם נכפר הילום כי נ"ט וס" קלים והמסות השלו הם כי למסורת וכי אלוהים כם נכפר הילום כי נ"ט וס" קלים והמסות ופחדו אל ה' ואל פובו באחרית היפים: (ככ) כה אפר ה'. גם

חלוקות חיכח דמסרי הכח כ' פלח ודין חסר וחיכה דמסרי כ' חסר וח' פלה :

זו הפרשה עתידה וכן הפרשיות הבאות אחריה ער הרבר אשר היה אל ירביהו: בארץ יהורה, זכר יהורה לפי שבתלקי כית הפקרש והיא נוה הצרק הר הקרש ואפרו יברכך ה' כלופר שלא תחרב עוד: ככם וישבו כה. בארץ יהורה שוכר ישבו בה יהודה כמו שהיה בהם: וכל עריו. פ" ובכל עריו וב"ת בה עומרה במקום שנים: אכרים ונסעו כערר. פ" וישבו בה אכרים ועוברי השרות ורועים ערריהם יסעו בהם כמקים למקום ולא יפחרו וי"ת איכרין ורגפלין בסיען: (כד) כי חרותי נפש עיפה. נפש ישראל שהיתה עיפה וצמאה בנלות הרויתי אותה כמעיני חישועה: וכל נפש ראכה. שראבה וראנה לרוב הצרות בלאתי אותה כל פוב שתשפח הפך הראבון וכת"י מליתי כל פוב: נכהי על ואת הקיצותי . הה"א בשרא מצודת ציון

מצורת דוד

שטם היות שטחה נמשלת לנקבה שימשול בה בעלה לפי שבעלוך אדונים קשים הנה או תפובב להיות גבר למשול עוד על האומו' בגבר של אשה: (ככ) עוד יאמרו ונו׳. מוד יכא זמן השר הכל יאמרו: בשובי. כטח אשים כני השבי למקומה יאמרו יברכך ה׳ אחה נום הלדק והיא ירושלים: הר הקרש. זהו בים המקדש: (כג) וישבו בה בירושלים הנקרמה נוה הלדק: וכל עריו בכל ערי יהודה בכולם יחדיו ישכו : אכרים . שם יהיו עוכדי החדמה כחרישה ורועי

(ככ) בשובי. מלשון השכה: שבותם'. מלשון שכי: ניה. פנין מדור: (כג) אכרים . הם עוכדי ההדמה בהרישה כמו כושו חכרים (לעיל י"ד): בערר. עם עדר וכחה הכי"ח כמקום עם וכן הרק אך כמשה דכר ה' (כמדכר י"ב) ומשפטו עם משה: (כד) הרויתי. ענין שכיעה: עיפה. ר"ל למחה כי העיף למח למים: ראבה. סנין עלכון: (כה) הקיצותי . מלשון הקילה והערה מן השינה: ושנתי .

העדר יסעו שם ממקום למקום עם עדריהם לבקש מרעה ולא יסחדו מן האויב: (כד) כי הרויהי . כי או השביע נסש העיסה ולמאם למים וכל נשש עלכה המלה טוכה: (כה) על "זאת. בעבור הנכוחה הטוכה הוחת הקילוחי מן השינה כי בחלום רחה הנכוחי ההיא ומרוכ

land of Judah and in all its cities together.—[Redak]

farmers—Farmers shall dwell there, and shepherds who graze their flocks shall travel through the land without fear. Jonathan renders: And those who travel in caravans — |Redak|

24. For I have sated the faint **soul**—The soul of Israel which was faint and thirsty in exile, I have sated from the fountains of salvation.—[*Redak*].

and every worried soul—That was worried over the many troubles, I replenished with all good things, so

on the earth, a woman shall go after a man. 22. So said the Lord of Hosts, the God of Israel: They shall yet say this thing in the land of Judah and in its cities when I return their captivity: May the Lord bless You, dwelling of righteousness, holy mount. 23. And Judah shall dwell therein and [in] all its cities together, farmers and those who travel with flocks. 24. For I have sated the faint soul, and every worried soul have I replenished. 25. Thereupon, I awoke

Judah the Preacher I heard: A woman shall turn around to become a man. I gave you like a daughter, who receives a tenth of the property of her father, seven nations out of seventy. Ultimately, you shall take everything like a son, a male, who inherits everything.—[Rashi] Redak explains: How long shall you turn hither and thither.

O backsliding daughter—Who was backsliding and rebellious against Me, how long will you turn hither and thither and not follow the straight road back to your "First Husband," i.e. how long will you be lazy to repent?—[Redak]

for the Lord has created something new on the earth—I.e. He will create something new after you have stayed in exile for a long time. Now what is that something new? That a woman shall go after a man. It is customary for a man to go after and court a woman. In the words of the Rabbis, "The loser searches for his lost article." Then the woman shall go after the man; that is to say that the children of Israel shall return to the Lord their God, and He will redeem them. We find a similar verse in Hosea (3:5): Afterwards the chil-

dren of Israel shall return and seek the Lord their God and David their king, and they shall come trembling to the Lord and to His goodness at the end of days.—[Redak]

Mezudath David explains that Israel is depicted as being weak and subjugated by the nations, much as a woman is subjugated by her husband. The prophet says: How long will you be turned away from your land, dwelling in the land of the gentiles and subordinate to them? In the future, however, they will become as men, ruling over other nations.

22. So said the Lord of Hosts—This section refers to the future, as do all the other sections in this chapter.—[Redak]

in the land of Judah—He mentions Judah since the Temple is in that section, and that is the dwelling of righteousness, the holy mount. They will say, "May the Lord bless you, that you shall no longer be destroyed.—[Redak]

23. And Judah shall dwell therein—I.e. the people of Judah shall dwell in the land of Judah, as in times of old.—[Redak]

and [in] all its cities—And in all its cities. I.e. they shall dwell in the

על דא בשורתא דיוםי גַּטָּטָתָא בַעַתִּירִין לָּמִיתֵּי אָתעבית וַחֲנִית הְבֵּית דָּמָבֵית וְשִׁנְתִי הַנְצַתְּגִי: נו הַא יוֹמֶיָא אָהַן אַמַר

ני נאַקים יַת דְבָּית יָהוּדָה אַסגינוּן כַּאַנְשָא וָאַצְלְּחִינוּן כָּבְעִיָרא: כו וִיהֵי כִּמָה דְחַשְּׁבֵית עַלֵּיהוּן לְּמֵעָקַר ולְּתָרָעָא וּלָפַנָרָא וּלָאַכְּדָא וּלָאַבָאָשָׁא כָּן יֵחְדֵי סֵיכְרֵי אֲלֵיהוֹן לְּכֶּבְנִי וּלָקוָמָא אֲכֶר יִיּיּ כח בִיוֹמָיָא הָאִינוּן לָא יַמַרוּן עוֹד אָכָהַהָנָא חָּטַן

מהר"י קרא

זאת הקיצותי ואדאה, על אלו נחמות שראיתי הקיצותי ואישן פעם אחרת וערבה לי שנהי וכח"י: (כו) וזרעתי את בית ישראל וגו'. ת"י ואקיים ית כית ישראל וית בית יהודה אפגיכון באינשא ואצלחיכון בבעירא: (כח) לא יאסרו עוד אבות אכלו בוסר ונו׳. פתרונו לא יחפאו האכות שיהיו סוככין בדבר זה לומר הבן ישא בעון האב שלא אנהיי מרה זו לדורות שמי גדם להם עד עכשיו שיהיו הומאים והולכים שהאב היה בפוח על הבן ליםר אחםא ואלך והבן יהא ישא את עיוני מכאן ואילך לא

תהא סידה זו גוהנה לדורות אלא האוכל הבוסר תקהינה שניו:

כזרע בהפה כלומר שיהיו בהם הארם לרוב כמו הבהכה וכן אמר ארבה אותם כצאן ארם וי"ת אסגינון כאנש׳ ואצלחינון כבעירא: (כD והיה. שקדתי. ענין השהדלות בדבר והוריוות בו: (כה) לא יאמרו עוד אבות אכרו כוסר ושני בנים תקהינה. משל הוא לחומא כמו שאמרו קדטוניהם אביתינו חפאו ואינם ואנחנו עונותיהם סבלנו ואכת הוא כי מנידת הבורא יתברך פוקר עון אבות על בנים ווה המדה היא כשאיחוין הבנים מעשה אבותיהם אז יתחברו עונות האבות עם עונות הבנים ויפקרו על הבנים עון האכות עם עינותיהם וזח אינו אלא בחפא עכוים וכיוצא בו חפא נדול והאל הבסיח את ישראל בי לעתיד יהית לבבם שלם עם ה' וכלאה הארץ דעה את ה' ויכעפו החומאים ואף החומאים כזכן ההיא לא יחמאו חמא גדול שאפי' להם עצכם יאריך העונש כמ"ש והחומא כן מאה שנה יקלל בל שכן שלא יענש הבן בחמא אביו אפי יחמא כאביו לפיבר

מצודת ציון מלפון שינה: ערבה . טנין מהיקות כמו וערכה שנתך (משלי ג'): (כז) שקדתי. שנין מהירוח וההמדה כמו שוקד אני על דכרי (לפיל ה'ז: לנתוש. ענין עקירה: ולנתוץ, ענין שכירה: ולהרום. מל' הריסה וקלקול: לבנות. מל' בנין: (כח) בוסר. שהייתי ישן ונרדם בנבואת פירענות בנבואה הואת הקילותי מתרדמתי: ערבה, נעמה: (בו) זרע אדם וזרע בהטה. הטוכים והסכלים שכהם אני אזרעם כולם להיות זרע שלי . זרע אדם וזרע בהמה תרגם יונתן אקימינון ככני אנשא ואצלהינון בבעירא שאין עונותה נפקדין עליה: (כח) בובר. פרי שלא נגמר והוא מקהה את השינים: ושני בנים תקהינה . הכנים ילקו כעון חכות :

וכנו"ל והפן הוה הם דברי הנביא כי הנבואה תבא בדוב לגביאים בחלום ופירושו כתרגומו אחר נביא על דא בשורתא דיוםי נחכתא דעתידין למיתי אתערית וחוית תבית דמכית זשנתי הנאתני ו' ואראה בוי'ו הן אהה קצפת ונחסא ר"לוכבר חסאנו לפיכך קצפת וכן הקיצותי ואראה וכבר ראיתי בחלום הנבואה זאת הנחמה וסתוכה הקיצותי ושמחתי וכששכבתי אחר כן שנתי ערבה לי פתוך השכחה הפך ושנתי נהיתה עלי: ערבה. ענין הנאה: (כו) הנה . זרע אדם וזרע בהסה . פי׳ אשיכה בורע שכלרומה אחת יצאו כמה פרוסות. האדם והבהמה, כמו ברוך פרי במנך ופרי בהכתך ופרי אדכתך אהר שאכר וורעתי ד"ל שהוא ישים כהם ברכתו וירבם ולא תהיה בהם משכלה ויש לפרש נס כן שחהיה וי"ו וזרע וי"ו ההשואה כמו סים קרים על נפש עיפה ושביתה סובה כארץ ברחק והדוכים להם שהם להשוות הדברים ד"ל כי בזה כן זה פיי זרע אדם

מצורת דוד המעוררום כשתהה הקון מן הבירה: הקיצותי ואראת. כ"ל סנה סקילותי מן השנה והפקלה היחה בעבול כי נלחים הכנולה ההיל בלולים ודיונומו הן לחת קלפת יורשל (שביה ש"ל) ול"ל והקלף היה על כי מעלתו: ושנתי ערבה לי. משכנ השינה היחה מחוקה שלי כי נכוחה טוכה רחיתי בהלום: (כו) וורעתי. כמו הזורע

קבואה הנה חלמה יותר ממה בורע כן יחדבו בכל עת: ורע ונו". גם בני אדם יחרבו גם הבהמות ולא ההיה כם מבכלה ועקרה: (כ:) באשר שקרתי. כמו בהייתי ממהר ומבתדל להרע להם כן המהר והבתדל להטיב להם: (כמ) לא יאטרו עוד. לה יחרעמו

sins, and then, only in the case of grave sins, such as idolatry and the like. Here, God promises that in the future, they will be wholehearted with Him, "and the earth shall be full of knowledge of the Lord," so that there will be few sinners, and even those sinners will not be guilty of grave sins, so that even their punishment will not last long, as it is written, "And the sinner who is one hundred years old shall be cursed" (Isa. 65:20). Surely, his son will not be punished for his sins even if he sins like his father. Therefore, he who eats the unripe grapes—his and I had seen, and my sleep was pleasant to me. 26. Behold days are coming, says the Lord, and I will sow the house of Israel and the house of Judah with seed of man and seed of beasts. 27. And it shall be, as I have watched over them to uproot and to break down, to demolish and to destroy and to afflict, so will I watch over them to build and to plant, says the Lord. 28. In those days, they shall no longer say, "Fathers have eaten unripe grapes,

that they rejoice instead of worrying.—[Redak]

25. Thereupon, I awoke—So said Jeremiah, "All this time I was sleeping deeply while perceiving the prophecy of retribution, but with this prophecy I awoke from my deep sleep."—[Rashi]

was pleasant—Heb. עָרְבָה.— |Rashi|

These are the words of the prophet, for prophecy usually comes in a dream. The meaning is as Jonathan paraphrases: "Said the prophet: upon this news of the days of consolation destined to come, I awoke and had seen, and I fell asleep again, and my sleep was pleasant to me." This is the past perfect. I awoke after I had seen the prophecy, and I rejoiced. When I fell asleep again, my sleep was pleasant to me.—[Redak]

26. I will sow—I will make them like seed, that from one penny come out many pennies.—[Redak]

seed of man and seed of beasts— The good and the foolish of them, I will sow all of them to be My seed. Seed of man and seed of beasts. Jonathan renders: I will set them up (our edition: I will increase them) like people and I will make them succeed like a beast, whose iniquities are not visited upon her.—[Rashi] Redak explains that God promises to multiply them considerably, both man and beast, the seed of man like the seed of beasts, that man shall increase as much as the animals.

This is the second prophecy that Jeremiah perceived when he fell asleep a second time and saw that God would bless the people of Israel—those returning from exile—with many children and also with increase in their cattle, with none miscarrying.—[Abarbanel]

27. As I have watched—Just as I hastened and strove to bring evil upon you, so will I strive to bring good upon you.—[Mezudath David]

28. unripe grapes—A fruit that is not yet ripe, and it sets the teeth on edge.—[Rashi]

and the teeth of the children shall be set on edge—The children for the fathers' iniquity.—[Rashi]

This is figurative of a sinner, as their predecessors said, "Our fathers sinned and they are no longer here, and we have borne their iniquities" (Lam. 5:7). Indeed, God does sometimes "visit the iniquity of the fathers on the children," but that is only if they persist in their fathers'

For further commentary see Appendix.

ובניא לקן: כם אַלְּסיו אָנשׁ בּחוֹבֵיה יִפוּת כּל : אַנש רָיָחְמֵי הוא יְמוּה י הַא יוֹפֵיָא אָתון אַסָר וַן וָאָגוַר עם דְבַיּת: יַשַּׂרַאַל וַעַסַרְבָּית יָהוּדַה ַקַנָמָא חַרָתַא: לא כָּא בקומא דגובית עם אַבהתהון דאַתקפית בידיהון ?מפקהון מארעא דָבָּצְרַיָם רָאִינוּן אַשְּׁנִיאוּ וַת קוָטִי וַאָנָא אַתְרַעֵיתִי בָהוֹן אַמַר וִנָ: לבּ אֲדֵי דֵין קַנְמָא דְאַגוַר עם בַּית ישראל

מהר"י קרא

(לא) אשר המה הפרו את בריתי ואנכי בעלתי בס . כלוסר אנכי כבר הייתי בועל בהם לשתבר והם בנרו בי תכשיו: מנחת שי

האוכל הבוסר הקהינה שניוובוסר הוא הפרי שלא ננסר בשולו והאוכלו שניו קהות יבספר יחוקאל נאריך עור בזה הענין בעזרת האל: (ל) הנה יבים באים, ברית חדשת, חרושה הוא (וֹה) כיום חחון כך . בפפר חי כיי החזיקי וכמ'א כס'א כפעול והחים במסף פנוליים יו מכן כסב חיקי ביי פוד פלחי שהספרים פתחלפים יו מכן כסבם פלפיל מיץ וכרוב פדוייקים פלפו: כפרו. כפ'א

שתהיה קייםת לא תופר כמי שהופר' הברית שכרת ה' עם בני ישראל בהר סיני בזה ואופר כיהנניא נבא אל תורה חדשה הוא שעתידה להיות לא כתורה חדשה הוא שעתידה להיות לא כתורה חדשה שהעדה בהר סיני בוה ואופר כיהניא נבא אל תורה חדשה שתעדה להיות לא כתורה חדשה שתביש אשר כרתי את אבותם והיא התורה חדשה שהרש לתם תוצבתם הרי אופר ביתי אוא אבוכים וחס הפרית יותר החדש הברית אלא קייםה תורהי בלכם ועל לבם אכתבנה שלא תשבה מהם לעולם וכל חענין כם שמפרש הוילך כי לא תחיה חדום הברית אלא קייםה והקדי אופר מלאכי הותר בנאים בתתיפת דברית זכרו תורת משה עברי אשר ציותי אותר בחדב הרי שני כל ישראל הקים ומשפטים וכל אותר החדשה אחידה כם שתהם הנה אבכי שולה לכם את אליה הבניא הרי אתה רואה כי לא תחיה ומשפטים וכל אותר הודשה אלא אותה שבתבה ברי סיני כמיש אשר ציותי אותר בחורב: ולמ) לא . החווקו . במגול ההיא תחת פתח כי הוא פקור וכן שכל אחרב הרי מיני כלתי בם כל כלובר אף על מש שבלתי כם והיתי הלם לאלהים מהלה הפרו במית ות" ואנא אתרעיתי בהון וא"א ו"ל פירש כי כלל בעילת שהוא קשור בב"ת היא ל' נואי ופירש בעלתי כמו בתחי ות"ו לאור לבן ומהלי בשום בתלתי ענון קצור ב"ון אבר ולבן נמחל בשום בתלתי עניון בשור הלבן נמחל בשום בתלתי עניון כאור בצור ב"ון

פוד לופר הנה האכוח אכלו כוסר ונו' והלא הנפון מי שאכל הבוסר שקו היו ירל האפוח חמאו והנה המנים מקרצלים הטונו הלא הגפון שהקוסא יקבל בפלטו המשו זון כו אמרו המודים אחרו במתכפים אכות חסים אללו בוסר ונו' (יוחואל י"ח): (יסו) כי אם. כי או לא כו חסים כי כל אחד ימוח בטונו ולא יעושו בכיא אחריו כמו האוכל בכוסר אשר חקריה שניו לכדם ולא שיני בניו כן יהים כדכר הסונט (וחם

כן נקרא כפרי שלא נגמר הכיבול וכיא המון ומקהה את השינים כמו ותוסר נופל יסיה נלה (ישטים "ח"): הקחינה. מנין חלישם השנים לחקר כמחלר וכן אם קהם הכרול (קבלת ") וכלה לומר שנחלם הכרול לכרות הטן: (לא) החויקי שנין אחיום: השרד, שנין ביטול: בעלתי. סנין אדון כמו אם לפליו פמו (שמות

לפי שלנוחיד לא יחנכר פליה' הילר הרע כ"ד לעבות פבירות חמורו' ושיאהוו הלנים גם העה להם עד שינושו גם לפון אליהם): (ל) ברית הרשה. כ"ל ענין הלרות יהים חדש עה שלא היה פאו: (לא) לא כברית. לא יהיה למו הלרית אשר כתו עם אלותם ונו': אשר

God took them by the hand and drew them out before they were ready to receive a Torah, lest they deteriorate completely. Therefore, being accepted without proper readiness, the original covenant had no permanence.

that they broke My covenant— Since their nature was still inclined toward evil, and they had free choice, and the covenant was formed on the condition that, if they sin, it would be broken, they broke it when they did not keep that condition.—[Malbim]

although I was a lord over them—I.e. although I was a lord over them and was their God, they broke My covenant.—[Redak] Mezudath David explains: But I did not break the covenant, for I was their lord to save them from their enemies. Rabbi

and the teeth of the children shall be set on edge." 29. But each man shall die for his iniquity; whoever eats the unripe grapes — his teeth shall be set on edge. 30. Behold, days are coming, says the Lord, and I will form a covenant with the house of Israel and with the house of Judah, a new covenant. 31. Not like the covenant that I formed with their forefathers on the day I took them by the hand to take them out of the land of Egypt, that they broke My covenant, although I was a lord over them, says the Lord. 32. For this is

teeth shall be set on edge.—[Redak]

Mezudath David explains: They

will no longer complain, saying that the fathers are unripe grapes and the teeth of the children shall be set on edge, the intention being that whoever eats unripe grapes should suffer by having his teeth set on edge. Similarly, he who sins should be punished for his sins. We find also in Ezekiel 18 that the people complained about this.

30. a new covenant—Its newness will be that it will be permanent, never to be broken, as was the covenant that God formed with the children of Israel at Mt. Sinai. Some claim that the prophet prophesied that a new Torah would be given, not like the Torah given on Mt. Sinai, as it is said, "Not like the covenant that I formed with your forefathers, etc.," but that given by the founder of Christianity, which is new. This assertion can easily be refuted, since Scripture states explicitly that the covenant will differ only in that "they broke My covenant," but this covenant they will not break, for I will place "My

Torah in their midst, and I will inscribe it upon their hearts," that it be not forgotten by them forever, as in the following verses, that there will be no renewal of the covenant its permanence. Moreover. Malachi seals the Prophets with his final admonition, "Remember the Law of Moses My servant, which I commanded him in Horeb to all Israel, statutes and ordinances" (3:22). And that entire chapter deals with the future, as he concludes, "Behold I send you Elijah the prophet." It is, therefore, obvious that there will never be a new Torah, but that which was given on Mt. Sinai, as it is stated, "Which I commanded him in Horeb."-[Redak] Ibn Nachmiash explains that the Torah must always seem new and fresh. The only reason it may seem old and boring is that the evil inclination makes it seem so. In the future, however, when the evil inclination will be destroyed, it will indeed be a new Torah.

31. On the day I took them by the hand—Malbim explains that when the Jews were taken out of Egypt,

ישראל בתר יוטיא האינון אַסר יֵי אַתַּוְיַת אוַרוָתִי בַּמְעִיהוּן וַעל לָבְהוֹן אֶכְהַּכִינָא וָאֵהַוִי לָהון לָאֲלָה וָאִינוּן יְהוֹן קַדָּמֵי לָעֵם: לג וַלַּא יַילָפון עוד נְבַר יַת תַבַּכִיה ונָבָר יַת אַחוהָי למימר דעו למדהל מן קָרָם וְיָ אֲרֵי כוּלְהוּן יַילָפון לָמְרֵע בַחַלְּהִי לָבָּוָעֵירָהוֹן וַעַד רַבְּהוֹן אַבַר יַי אַרֵי אַשְבוּק לָּחוּבֶיהוּן וַחַטְאֵיהוּן לָּא יַרַבַרון עוד: יר בּדְגַן צַבֶּר וַי דִיהַב שְׁמִשָּא קאַנהָרָא בִּיִּטְמָא נְוַיַרַת סיפֿרא וֹכוכְבּיָא קּאַנָהַרָא בְּלֵּילָיָא נְוַף בָיַכָּא וָהָכָּן גַלּוֹהִי יָיָ צבאות ה"א נחן בפם. פקדה בער י'ח:

רשיו הת' בחכף קפץ רגש אחר שורק מהדר"י קרא הרר" קרא לאנהרא: (לר) רוגד חים. ת'י רגויף ביכא כליפר גיפר בים יהפו גליו: (לד) לאור, (לר) רוגד חים. ת'י רגויף ביכא כליפר גיפר בים יהפו גליו:

מנחת של

מנירי (ה נקתן חבו חד פן ד' הפרו נפטית: ((נ) התמנם. נקפן חסף

בייי (ליה ולכ'י כמה ימדי כן ד' הפיו נפטית: ((נ) התמנם. נקפן חסף

בייי (ליה ולכ'י כמה ימדי כן דר ביות הימדים ולכי דר'ק פי' וכמדמים

וחתרני שכנתה בדרים החי"ו כן דר כמה ימדיקים ונתחר פליו (וה עלה

((ג) כי כולם. פייל יוכל לוך קד ליה ול את שלחים מכונו כל בכי נדכול בל בכי ובכול בל

ופתה: (לנ) ולא ילפרו. אינו אופר שיהיו כלם שיים בתכמה ופתה: (לנ) ולא ילפרו. אינו אופר שיהיו כלם שיים בתכמה ככ"ש לבקסום זרב דירום אלא פו' לדנת את ה' כלומר ליראה איתו וללכת בדרכיו כמו שפירשנו הלא היא הרעת אותו נאם ידי כולם. בייינו עם הדנש ידיעו לא אינו. שעברו בעורם בכלת ואת! להם לב חדש שירעו כו אוץ: כלט כה אפר ה' נותן

בגלות ואתן להם לב חדש שידעו אותי: נכדי כה אבר ה' נותן שמש לאור יומם. זכר אלה תדברים שהם קיימים לא נשתנו מאשר היו כקדם ולא ישתנו כן זרע ישראל לא ישתנה מעת שובם מגלות זה מהיות גוי עובר אלהים בל ימי עד ואמר בירח מובכים חקות ר'ל הקו כהלכם שהיא חבס' נפלאה ולא ישיגנה הארם על בוריה זכן אבר הידעת חקות שמים ופעם נותן על מכש ועל חקות ידח כאילו אחר וניהן חקות ידת וכוכבים לאוד לילה : דגע הים ויהכי גליו. רוע כסו בוקע וכן עורי רגע אבל מצורת דוד

הבת , בהכרית ההוא הפרו הם : ואגבי . אכל אנכי לא הסרתי כי (כ"ב) : (לד) חקות . פנין דכר קטום : רוגג . פנין בקיפה כפו סייתי להם לאדון להושיעם פכף האויב : (לכ) אחרי חיבים ההם .

אחד שיבוד מן הנולה ז נחת". עדר במקום עתיד ר"ל התן חודתי בקרכם כלומר אשה לכם לקיים אם החודם: ועל לכם ארחבנה. ר"ל לא חבד מלכם ראלו ריחה חקוקה שמה: והייתי זנו רוחה וגיו "ל במני כחודים לא שים לה מים הכרית השוא פי אלי אשים לכם לאלים לרישים להילים יהתר ייד לי לעם להמון בי ולשוני מנותי: (על, ורא ילסדר. לא ילשרני טון ללפד אים את כפרו ולידוו לחתר דעו את הי כי כילם מעלים יענו איתו מן הקשים עד הגדולים: כי אפלח וגיי. והכל יהיו א"ד מהורים מנוקים ששו ילבן כילם ביני השבעה החיא שהי הי של הילורים: לדו לורה שמיש. הנותן את השמש להאיר בכל יום ומן חקות יות וכוכנים לפאר בכל לילם: רונע דיים. הבות בתו בדול ביו ישבל ללא היא המותן את היא שני ביו ישבל בלא ביו את היא שני ביו ישבל לללא היא המותן את השמש להאיר בכל יום מותן הקות יותן וכני ישבל לבלאהם מעלורים זיותבו לליו. ד"ל עם כי גליו היו הומים בקול גדול והיו שומשים

which is a profound wisdom, which no one can grasp fully.—[Redak]

Who stirs up the sea—Heb. דֹנע, He breaks the sea, moves it and "boils" it, and it becomes wrinkles. Cf. "my skin became wrinkled (קבע)" (Job 7:5).—[Rashi] Based on the same verse in Job, Redak explains:

Splits the sea, an allusion to the splitting of the Red Sea, so Mezudath David. Jonathan renders: He rebukes the sea, explaining רֹנֵע (Kara)

and its waves roar—Redak explains: Although the waves roared, He silenced them and the waters of the covenant that I will form with the house of Israel after those days, says the Lord; I will place My law in their midst and I will inscribe it upon their hearts, and I will be their God and they shall be My people. 33. And no longer shall one teach his neighbor or [shall] one [teach] his brother, saying, "Know the Lord," for they shall all know Me from their smallest to their greatest, says the Lord, for I will forgive their iniquity and their sin I will no longer remember. 34. So said the Lord, Who gives the sun to illuminate by day, the laws of the moon and the stars to illuminate at night, Who stirs up the sea and its waves roar,

Joseph Kimchi explains בְּעֵלְתִּי like בְּעֵלְתִּי and [therefore] I rejected them. Malbim explains: Because I became their lord against their will.

32. **after those days**—After they return from exile.—[Mezudath David]

I will place—lit. I placed. This is the prophetic past. I will incline their hearts to keep the Torah.— [Mezudath David]

I will inscribe it upon their hearts—It will not be forgotten from their hearts. It will be as though it had been inscribed there.—
[Mezudath David]

and I will be...—Neither of us will break the covenant, for I will be their God to protect them, and they will be My people to believe in Me and keep My commandments.—
[Mezudath David]

33. no longer shall one teach his neighbor—Scripture does not say that they will all be equal in wisdom, for that is impossible. It is surely impossible that the smallest should be as wise as the greatest. The inten-

tion is that in "knowing the Lord," i.e. in fearing Him and in walking in His ways all will be equal.—
[Redak]

for I will forgive their iniquity—that they committed in exile, and I will give them a new heart to know Me.—[Redak] Since they will be pure of sin, they will be able to perceive that the Lord is God.—[Mezudath David]

34. So said the Lord, Who gives the sun to illuminate by day—He mentions these things because they are permanent and have not changed from their early state, neither will they be altered. So is the Jewish people: it will not change from worshipping God from the time of their return from this exile to eternity.—[Redak]

to illuminate—(esclarzir in Prov. or eclaircir in O.F. eclairer in Modern French), to brighten, and so did Jonathan render: לְאַנְהֶרָא, to illuminate.—[Rashi]

the laws of the moon and the stars—The laws of their orbits,

רַלֵּית אַפְשֵּר דִיעִירוּן קימיא הַאָּלֵין סון קרמי אַטר װַ אַף זַרָעא דִישְׂרָאֵל לָא יִבְמְלוּוְ עם משמש קַדָמַי כָּל יוֹמַיָא: יֹ כָּדְנָן משחת שמיא מלעילא ואָף לָא לְמַבְרָק יְסוֹרֶי אַרָעא מְלַרָעאַף מֵימִרִי יָּא יְרַתֵּיק בְּכָלּיוַרְע**ָא** רישראל על כל בעבדו קָרָטִי אֲמַר יִי: לו הַא וֹבָּנָא אַהַן אַפֶר וָיָ.

ותתבני

באים קרי ולא כתיב

רריק

רוגש הים. שוכר הים מנידו ומרתיחו ונעשה קמטים ימיש: (לו) אם ימדו שמים. כמה גיבהם: גם אני קמטים כמו עורי רגע (איוב ז'): (לה) יבושו . כמו לא אמאם בישראל . כלומר כשם שהם לא ימדו ולא יחהרו מנחת שי

הוא פעל עומר ווה פעל יוצא ופירש שבקע הים לבני ישראל אע"ם שהכו גליו הוא השקיםם ונצבו מי הים כהוניה מימינם ומשמאלם ועברו ישראל: ה' צכאות שמו. שהוא ארון צבאות מעלה ומפח ובירו הכל וי׳ו ויהמו כוי׳י וירד מעשות העולת וכל הרומים לו שפירשנו אחר שירד כן פי' זה אחר שחמו: (לה) אם יםשו החקים. על שמש וירח וכוכבים אמר שלא ימוש חכם לא על בקיעת הים כלומר כמו שלא ימושו החקים חאלת כן לא ימושו ישראל ולא ישבתו מהיות גוי לפני כלומר עובדים לפני כל היסים וסי׳ סלפני שאני מעפירם בחקותיהם ולא וכד

(לו) אם יפדו . כפ"א כ"י הספט כרל"ה וכבאר ספרים כת"ט : (לו) ימים "" . חלה הדברים באים ק' ולח כחיב נדרים פרק חין בין כתודר ותסורת רים ם' ופלחו דבר סחום הוח לנו לומר כי לפחים רחוקות ולימים רכים וחת הכשורה וכחשר נקרח כחים פרב הקד וקרכם פכשורה כך מוחתי כסדר ו' דברים נקרים ולה וכחכים ופירוםם ופלחם: מתגדל חווחל שפר כפוה , ככמה ספרים קדמונים כ"י ונם נדפום ישן כן כחוב בנה פלח פד וחין זו ניכסה כד"ק שכן כחב פד שבר הפנה ו"ל עד שער השנים וכן אמר בננואת זכרים עד שער הפנים סי" י"ד ווכר גם כן שם ופגדל חנוחל פכ"ל , וכן הוח בחרגום ובפי" הרי"ח ושמיהח לי מילחת סובת וכנון דה ודתי לריכת שיונת ודקדיקת ובתר הכי תשכחנת נמי בספרים דר' מנחם די לונוחני מדקום בישבירגו שנת ש": דעבר פליה הולפום

רוגע להמשילו לעכידת ישראל וקיומם שחרי איתה הבקיעה לא עכרה אלא וישב הים לפנות בקר לאיתנו אבל זכר אותו לובר מי שנמל חק הים בעבור ישראל ועשה רבר חדש בעבורם הוא יעשה זה החרוש עוד שיברא להם לב חדש ליראה אותו כל היסים ויבפל בעבורם מבע היצירה שנאמר עליו כי יצר לב תאדם רע מנעוריו ואחר שהמשיל קיום ישראל על דרך האסת לחקות השפים הבשיל אהבתם לסרירת שפים לפעלח ולחקירת פיסרי ארץ פלספה לבני אדם בפו שאי אפשר לות כן אי אפשר הפרר האל פישראל שיפאם אותם על כל אשר עשו. כלומר עלכל עונות שעשו לאיפאסם בעבור וחכי יסלח לעונם כמו שאמר לפעלה ועל זה אמר: (לו) כח אמר ה' אם יכרו שמים ונו'. וזכר המריד' לשמים לפי שהם נפוים דיתכן בהם ענין המדירה ווכר בארץ כוסדי שהוא תהתצנה כיסור לבנץ וכן אפר גפי אחר אף ירי יסרה ארץ ייטיני ססחה שמים: (ל) הנה יסים באים, קרי ולא כתיב: ונבנתה העיר. ר"ל יחשלים: לה". שתהיה כל יסים עור לה" ולא תחרב עור שמים: (ל) הנה יסים באים, קרי ולא כתיב: ונבנתה העיר. ר"ל יחשלים: לה". שתהיה כל יסים עור לה" ולא תחרב עור

מצורת דוד מצורת ציון והולכי על"ז בקטו ולה הלו הנלי כרכם: (לה) אם יםשו החקים. מכיר כנע (איוב ו'): (לה) יםישו . ענין הסכה כמו לה ימוש החקים. החקים המשו והימים יחובו מלפני לכל יחיכ כי לה כומנ הקבום לו מו גם זרע ישרחל ישכחו וגר׳ כ"ל כמו שהחוקים החלה לח ימושו

ממוד העכן (שמות י"ג): ישבתו. ענין כיפול: (לו) מוסדי.

כן זכם ישכחל לח ישבותו: מהיות נוי לפני. לכלחי היות לפני גוי כ"ל פס מיותד: כל חימים. כ"ל כל סימים ישכחו וגו' כמו החוקים באלה כלומר כמו שהם לא ימושו כן וגו': (לו) אם יפדו. אם יפים נמדד גוכה השפים אשר הוא ממעל ואם יהיה נחקר במדידה עומק יפוד הארן אשר הוא מלמעה או גם אני אמאם ככל זרמ ישראל בעכור כל הפשעים אשר ששו ור"ל כפו שאיא למדוד גוכה השמים ולחקור במדידם עומק יכוד החרך כן לח חמחם כישרחל בעבור פשעם: (לו) וגבנתה העיר. כ"ל יכושלים חתרחב מעם שהיחם

of "keri" and "kethib," those words read differently from the manner in which they are written. He writes that all these differences were divinely inspired. God commanded His prophets to write the words in one manner and to read them in a different manner. The same applies to those words not written in the text but read orally. This is part of the Oral Law. The prophets knew the significance of all these differences, but we, today, do not know them. Minchath Shai explains that writing the word באים, are coming, would intimate that the days are coming soon, whereas this prophecy, in fact, relates to the Messianic Era.

the city—Jerusalem.—[Redak] shall be built-It shall be expandthe Lord of Hosts is His name. 35. If these laws depart from before Me, says the Lord, so will the seed of Israel cease being a nation before Me for all time. 36. So said the Lord: If the heavens above will be measured and the foundations of the earth below will be fathomed, I too will reject all the seed of Israel because of all they did, says the Lord. 37. Behold days are coming, says the Lord, and the city shall be built

the sea stood erect as a wall from their right and their left, and Israel crossed.

the Lord of Hosts is His name—He is the Lord of the hosts of heaven and earth, and all is in His hands.—
[Redak]

35. depart—Heb. יָמָשׁר, Cf. "He would not move away (נְמָישׁ)" (Exod. 13:22).—[Rashi]

If these laws depart—The intention is, if the laws of the sun, moon, and stars, depart, not the splitting of the sea. Just as these laws will not depart from before Me, so will the seed of Israel not depart, and they will not cease being a nation before Me; i.e. they will not cease to worship Me for all time.—[Redak]

before Me—Who keeps them up with these laws. The splitting of the sea was not mentioned here to compare Israel's existence to it, since the next morning the sea returned to its former state. The reason for mentioning the splitting of the sea is to say that He Who nullified the law of the sea for Israel's sake and performed something new for them, will perform another innovation, that He will create for them a new heart to fear Him for all times, and He will nullify for them the nature

of the Creation by which "the imagination of the heart of man is evil from his youth." After He compares Israel's existence to the laws of the heavens, He compares their love to the measuring of the heavens above and to the fathoming of the foundations of the earth below by man. Just as this is impossible, so is it impossible for God to separate with Israel, for Him to reject them for what they have done. That is to say that He will not reject them for this but He will forgive them their sins as mentioned above.—[Redak]

36. If the heavens ... will be measured—How much is their altitude.—[Rashi] He mentions measuring in regards to the huge expanse of the heavens since it appears that they can be measured. He calls the earth "foundations" since it is below, like the foundation of a building.—[Redak]

I too will reject... Israel—That is to say that just as they can neither be measured nor fathomed, so will Israel not be rejected because of all that they sinned.—[Rashi]

37. **Behold days are coming**—The word for "coming" is absent in the text, but traditionally it is read. *Ibn Nachmiash* expounds on the matter

הָעִיר בִּיהוְּה מִפִּגְּהַ דְּבִנְּאֻל עַר־שַׁעַר הַפִּנְה: יח וְיָצָא עוֹר כַּוְה הַפִּנְה יִפִּי וְכָּלְּה בְּפִּנְת נְּבְרַב וְנְסֵב גֹּעְתָה: יִפ וְכָלִּה בְּפִּנְת שַׁעַר הַסּוּסִים עִּרְ בָּפִוּה כַּוְה כְּנִיה כִּנִיה בִּנִיה בְּנִיה בְּנִיה וְבִּיה בְּנִיה עִיִּיה וְבְּבְּר אֲשֶׁר הַסִּוּם בִּיִּה בְּנִיה עִם עוֹר לְּעוֹכְּם: כֹב א הַדְּבְּר אֲשֶׂר בִּפִּיה בִּנִיה עִם יִנִיה פִּוֹ בִּנִם עוֹר לְּעוֹבְם: כִּנִיה עִם יִנִיה פוֹ בִּנִם עוֹר לְּעוֹבְם: כֹב א הַדְּבְּר אֲשֶׂר בְּחִיה כְּנִיה בִּנִיה בִּנִה עִם יִנִיה פוּ בִּים עוֹר בְּעוֹרְיִם בְּנִיה בִּנִיה בִּנִיה בְּנִיה בּיִּה בִּיִּה בְּיִבְּיה בְּעִּיה בְּנִיה בִּיִּה בְּיִּה בְּיִבְּיה בְּבִּיה בִּיִּה בְּנִיה בְּבִּיה בִּיִּה בְּיִבְּיה בְּעִיה בְּבִּיה בִּיִּה בְּבִּיה בְּבִּיה בְּבִיה בְּבִּיה בְּבִּיה בְּבִּיה בְּבִּיה בְּבִיה בְּבְּיִּה בְּבִּיה בְּבִּיה בְּבִּיה בְּבִּיה בְּבִּיה בִּיּה בְּבִיה בְּבִּיה בְּבִּיה בְּבְיה בְּבִּיה בְּבִּיה בְּבִּיה בְּבִּיה בְּבְּבְיה בְּבִיה בְּבִּבְּיה בְּבִּיה בְּבִּיה בִּיּה בְּבִיה בְּבִּיה בִּיּה בְּבִיב בְּעִרְה בְּבִּיה בְּבְּיה בְּבִייִּה בְּבְּיה בְּיִיה בְּבְּבְיה בְּבִייה בְּבְּיה בְּבִּיה בְּבִּיה בְּבִייה בְּבִּיה בְּבִּיה בְּבִייה בְּבִייה בְּבִּיה בְּבִּיה בְּיּיה בְּבִּיה בְּיּיה בְּבִייה בְּבִּיה בְּבִּיה בְּבִּיה בְּבִּיה בְּיּיה בְּבִּיה בְּבְּיה בְּיּיה בְּבִייה בְּיִיה בְּבִּיה בְּבְּבְּיה בְּיִיה בְּיִיה בְּיִּיה בְּיִיה בְּיִיה בְּבְּיה בְּיִיה בְּיִיה בְּיִיה בְּיִיה בְּבִּיה בְּיִיה בְּיִיה בְּיִיה בְּבְּיה בְּיה בְּיִיה בְּייה בְּיבּיה בְּיּיה בְּיּיה בְּייה בְּיִיה בְּבְיה בּיייה בְּיה בּיּבּיה בּיּיה בְּיבּיה בּיבּיה בּייה בּיבּיה בּייה בְּיבּיה בּיייה בְּיבּיה בּיבּיה בּיבּיה בּיבּיה בּיייה בְּיבְּיה בּיבּיה בּייה בּייה בּיייה בְּיבּיה בּייה בּייה בְּיבּיה בּיבּיה בּיבּיה בּיבּיה בּייבּיה בּיבּיה בּייבּיה בּיבּיה בּיבּיה בּיבּיה בּייה בּיבּיה בּיבּיה בּיבּיה בּיבּיה בּיבּיה בּיבּיה בּיבּיה בְּבְּי

יְהְהָבְּנֵצְרְהָאִדִירוּשְׁצֵּם קָּהָם יְיִ מְּמָנְבֵל פְּקִּים וְעֵד הְּבִע זִיוָיָהְאִ: לֹח וְיִבֵּי בְּנְיִנְאַ לְּקְבָּלָּא עָד מְשָׁי לְּבֶרְב וְיִבִּי מִסְּהְּיִם לְּבֵרְב וְיִבִּי מִסְּהְּיִם בְּנְיִנְאַ לְּקְבָּלְּא עָד מְשָׁי בְּרֵי מֵשְׁיִירִ אֲהִוּרְאָה בְּרֵי מֵשְׁיִירִ אַהוּלְאָה בְּרֵי מִשְׁיִרִי אַהוּלְאָה בְּרֵי מִשְׁיִרִי אַהוּלְאָה בְּרִי מִשְׁיִרִי אַהוּלְאָה בְּרִי מִשְׁיִרִ אַרְ אַהְיָּלְא הָרָפְנָּ בְּרִי בִיסְא דְּכָּלְּלָּ בְּרִי בִיסְא דְכָּלְּלָּ בְּרִי בִיסְא דְכָּלְּלָּ בְּלְיִרְלְוֹלֶץ יִתְפָּנֵר עוֹד בַּעַלָּם:

השוסאת קרי (למ) וכל העכק הפגרים . ת"י כל משרא אתר דנפלו המן פינרי משריות אתוראה דכתיב ויצא מלאך ה' ויך בסתנה אישר כאה ושכונים אלף: והדשן . מקום הדשן של פרים הנשרפים בהר הותים: וכל השוסות. כל השוות: עד מינת ששר

רש"י קיקרי הש כך ישראל לא ימאשו בכל אשר חטאו: (דש) העמק הפגרים. עמק שנפלי שם פגרי מהנה סנהריב: והרשן. הקום שפך הדשן בהיה הון לירושלים יוסיפו על העיר יישניםו כל זה לחוך קומותיה ונשואה זון עתידה לכא

בנאילה אהרונה שהרי לא היחה בכית שני: השרמות. (קנפני"א בלע"ו):

וכדה היה חוח זקן (ממוד פלוד דודה ידק והברה הכי בספרי דוקני: ((ח) קום, קול זי הקרץ בפחד מפחדים מדוייקים כ"י ודפוסים יבנים: כל נכפת נכב. היו א"ק אותם במתנים על וכיניים כד ניסון מסחדי נתחיה "ליי ((ס) וכל המתך הצורים. חד מן ה"צוח וה היה מן הרמון חינויה לו מפרן וח"ו בריש. היינות הצורים. חד מן ה"ע בינון בריע בפרי בספרי בראו : (כל בכפתה . בהדמות ליי בריש. היינות הוא מעוד בינון ניסון מפרו בפרי בספרי בראו : (כל בכפתה . בהדמות ליי בראו בריע ביני"ש הקריין דלים במסורה: ולה יכרם. בדל"ח וכולה חד כן ד" פלין בריעיון בל"ם בליים ולהיים במסורה: ולה יכרם.

ואמר שתרחם העיר ממה שהיחה ונחן גבול הרחבת": ממנרל חנצאי ד שער הפנה . ח"ל עד שנר הפנים זכן אמר נכנואת זכרה עד שער הפנים זים כול מכוכל תנגאל שת זכרה עד שנה הפנים זים מקום: למו יוצא עור קו המרה. ירוע אצלם ויונתן הרגם פקום: למו יוצא עור קו המרה. מתיכ קוה בה"א כי נמצא זה השם בלשון נקבה כמו תקוח חום השני וקרי קו על הרוב: גרב . ונערה . שבות למקומות ירועם אצלם בירושלים או מסוך לה: (לטו ובל הנמק . פירושו

חיום השני וקרי כך על הרוב: גרב. ונעתה. שבות לבקובות "cir's (co's) (co's

מצורת ציון
מלאן יסוד והוא מרכז כדור הארל: על כל. בעבור כל: (לו) שער
המבה. שער כשומד בווית: (לו) קו המרה. חבל המיוחד למוד
המבה. שער כשומד בווית: (לו) קו המרה. חבל המיוחד למוד
מ"ט): תסב. מלאון סבוב: (לו) הפגרים. ההרונים: והדשן.
אמר המונח: השרבית. מלאון מדה וב דתות תאכון וישפים
"ו). קדרון. בן אם המלו: ינהש. ענין מקירם: יהרם.
מלאן הריסה וקלקול:

ומרות הנויה להיות הודה להי ממגדל מנולל עד בשר הסכה וזהו ההוה הכות להיות הודה להי ממגדל מנולל עד בשר הסכה וזהו ההוה הכות ממגדל להיות להיות

מוה ברוקב ההוספה כלפי המורח: קרש לה". כל הרוחב והפורך הזה יהיה קודש לה' קדוש בקדושת העיר: לא ינתש, מאו והלאה לא יטקר ולא יהרס עד מולם כי לא יכבשה טוד האויב:

for the king's sports. Its length was, according to *Redak*, seventy measuring sticks, each measuring six cubits and a span. Since a span is half a cubit, this amounts to 455 cubits. According to *Ibn Nachmiash*, it is thirty measuring sticks, amounting only to 195 cubits.

holy to the Lord—Cf. 2:3: "Israel is holy to the Lord." In that case, the end of the verse elaborates on that idea, that since the city is holy to God, no nation will be permitted to destroy it. It may also allude to the fact that much of the city will then be included in the Temple confines,

to the Lord, from the tower of Hananel until the gate of the corner. 38. And the measuring line shall go out further opposite it upon the hill of Gareb, and it shall turn to Goah. 39. And the whole valley of the dead bodies and the ash and all the fields until the Kidron Valley, until the corner of the Horse Gate to the east, shall be holy to the Lord; it shall never again be uprooted or torn down forever.

32

1. The word that

ed to a greater area than it was until now. Scripture proceeds to delineate the new boundaries.—[Redak]

to the Lord—From then on, it will be to the Lord and never be destroyed again.—[Redak]

from the tower of Hananel until the gate of the corner—This gate is also known as שַּמֵּר הַפְּנִים, the gate of the corners, in Zechariah 14:10. The name Hananel was known to the people at that time. Jonathan calls it Pikus.—[Redak] Mezudath David explains that this is the width of the city from north to south. According to Daath Mikra, this was the northern wall, with the tower of Hananel at the eastern corner and the gate of the corner at the western corner.

38. **the hill of Gareb**—Jonathan paraphrases: The hill adjacent to Gareb. Gareb and Goah were places near Jerusalem, known at that time.—[Redak] Today, however, they are unknown.—[Daath Mikra]

39. valley of the dead bodies—The valley where the bodies of the camp of Sennacherib fell.—[Rashi from Jonathan]

and the ash—The place where the ashes are poured out, which was outside Jerusalem, they will add to the city and include all this within its walls. Now this prophecy relates to the future, to the final redemption, since it did not take place in the time of the Second Temple.—[Rashi] This area was on the Mount of Olives. and it will then be part of Jerusalem.—[Kara] According to Targum Jonathan, we translate: and all the valley of the dead bodies of the fat Assyrians. Cf. II Chron. 32:21, Isaiah 10:16. The simple explanation, however, is as explained above.—[Redak, Ibn Nachmiash]

the fields—(Kanpanjje in O.F.) Campagne in Modern French, open country.—[Rashi] Cf. Rashi, Isaiah 63:14. The intention is that most of the fields near the city will then be included within the city wall.—[Redak] According to Jonathan, we render: all the irrigation ditches.—[Ibn Nachmiash]

the Horse Gate—According to Jonathan, this was an area cleared of all trees and obstacles, designated

עשיביתא לערקיה מלה שָׁבְטָא רָבֶית יְהוּרָה היא שַׁתַּא הַמַנֵּי עַסְרֵי שָׁנִין לָּנְבוּכְרָרֵאצֵר: ב בָּבָן מַשְׁרָיַת מַלְבָּא דָבֶבֶל צַיָרִין עַלּ יִרוּשְׁלֵם וַיִרְמָיה נָכִיא הַוָה כָלֵי בָּדָרַת בֵּית אַסִירַיָא דִי בָּבֵית מַלַּךְ שָׁבָּטָא רָבֵית יָהוּדָה: ג רָאַסְרֵיה צָרָקוָה מַלַּהְ שָׁבְּטָא דבית יהורה למיסר מבין אַתְּ מָהנַבֵּי לְמִימָר בּרַגן אָפַר וְיָ הָאָנָא מָסֶר יַת קַרְהָא הָדָא בור מולפא הבבו וַנַכְבָּשׁינָה: ר וַצְרַקְיַה מַלַר שִׁבְטָא רָבַית סינא רַבְּסְרָאֵי אַני אָתְמֶּסֶרָא יִהְמְסֵר בַּיֵר דָבָבַל וִימֶלֵיל בַלְּכָּא פומיה עם פומיה ועינוהי

רש"ו עיניו קרי מהר"י קרא ת"י ער ווית חרע בית ריסא רפלכא לב (ב) צרים. לשון תלור: בחצר המטרה. לשון כית תסופים כזרחה. : מרינחא

לב (ב) בחצר המפרה. תרני בררת בית אפיריא והוא לשון משפרת רפיתרנפינן מפרת על שם ששופרים שם רר"ק מנחת שי

חננאל הוא שהיה אליו בשנה העשירית ואחרי השליכו הדבר לב (ה) נפנה. כפנה קרי: הפשרים. בפקום כפרים פדוייקים חפר יו"ד קדמחה ווכון הדכר של פי בחסורם דסוף פ' כשלח: (ד) ושיניו חת ספרו ירמירו לאנשי הכמרה: (כ) בחצר המפרה. בחצר שהיו פינו. פיניו כ׳ כן פלחתי במקום מדוייקים מספרד ונם בדפום ישן שחילוף נשמרים שם האסורים. מפרה שרשו נפר ענין שמירה כמו חינפור לפולם ותרנום ראסוף אותם למשפר לבית מפרא : וד) הנתון . סקור בחולם וכן הנתון הנהן ואם האכול יאכל: מצורת ציון סצורת דור

נכם להמר וגו' ובשכור זה כלחו: (ד) ורבר פיו. זה היה כשדכר חחו משפטים כמ"ש וידכר חחו ששפטים (לקשן ל"ט):

is translated into Aramaic as משרח.

3. saving—Because he said. "Why do you prophesy etc.?"-[Mezudath David]

4. and his mouth shall speak with

his mouth—That was fulfilled when Nebuchadnezzar spoke harshly to Zedekiah (39:5).—[Mezudath David. Abarbanel]

came to Jeremiah from the Lord in the tenth year of Zedekiah king of Judah; that is the eighteenth year of Nebuchadnezzar.

2. Then, the army of the king of Babylon was besieging Jerusalem, and Jeremiah the prophet was imprisoned in the prison yard that was [in] the house of the king of Judah. 3. For Zedekiah the king of Judah had imprisoned him, saying, "Why do you prophesy, saying, 'So said the Lord: Behold I deliver this city into the hand[s] of the king of Babylon, and he shall capture it. 4. And Zedekiah the king of Judah shall not escape from the hand[s] of the Chaldeans, for he shall surely be delivered into the hand[s] of the king of Babylon, and his mouth shall speak with his mouth, and his eyes shall see his eyes.

as is delineated by Ezekiel. This Temple, unlike the first two, will never be destroyed.—[Redak] Mezudath David explains that this entire area will be hallowed with the sanctity of Jerusalem.

it shall never again be uprooted— From that time on, no nation will be able to conquer it.—[Mezudath David]

1. The word—This refers to verse 6, which reads: "And Jeremiah said: The word of the Lord came to me, saying." It was the prophecy concerning Hananel that came to him in the tenth year of Zedekiah, and after its completion, he reported it to the prisoners.—[Redak]

the eighteenth year—Nebuchadnezzar ascended the throne in the fourth year of Jehoiakim, who reigned eleven years, making that eight years for Nebuchadnezzar. His son, Jeconiah, reigned for three months and ten days. After him, Zedekiah reigned. Consequently, the tenth year of Zedekiah is the eighteenth year of Nebuchadnezzar.—[Mezudath David]

2. was besieging—Heb. בְּרִים, an expression of a siege (מְצוֹר).—[Rashi] They commenced the siege during the ninth year of Zedekiah and conquered the city in the eleventh year, as in 11 Kings 25:1f.—[Mezudath David]

in the prison yard—Heb. הַמְשֶּׁרָה, an expression of "the prison" (הַמְּשֶּׁרָה, הַמְּשִּׁרָה, an expression of "the prison" (בְּיח הַמְּשִּׁרָה, an בַּיִּח הַמְּשִּׁרָה The word מְשָּׁרָה He root הַטּ, to guard. This is synonymous with הַבְּיח הַמְּשִׁבְּר This is synonymous with הַבְּיח הַמְּשִׁבְּר tit. the house of the guard. derived from השה Although Rashi appears to be referring to a Biblical quotation, there is no such expression in the Bible. He may mean הַבְּיבִיח, your prison" (Gen. 42:18). Redak points out that the Hebrew word הַשְּׁבֶּר prison often in Gen.,

ירמיה נעינוהי יה גינוהי יהוון: ה ולָבְבֵל יובִיל צְּדָקִיָה וְהַכְּן יְהֵי עַר ד<u>י</u>עול דוכרגיה קרמי אֲמַר יָיָ אֲרֵי הְגִיחוּן קּרָב צָם כַּסָרָאֵי לָא הַצְלָּחוּן: י וַאַטֶּר יִרְסְיָה הָוָה פַּהָנַם גַבוּאָה מון קָדָם וָנָ עָמִי לָּבֶּימָר: וּ הָא חַנִמָאַל בַּר שַׁלַּם אַהַבוּך אָהֵי לְנָהָךְ לְּמֵימֶר זְבוּוְ לָךְ יַת חַקְלָי רָבַענָתוּת אַרִי לָּךְ חַוִּיָא אַחְכַּנְהָא לָּכָּוָבָן: ח וַאֲהָא לַּוָהִי חַנָּמָאֵל בַר אַחֲבִי בַּפָּתַנְמָא דַיַי לַּדַרַת בֵּית אַסְירֵיא וַאַמֶּר לִּי זְבוּן בַּעַן יַת חַקּלִּי דְּכְעֵנָתות דָבַאָרַע שָבְטָא בְנְיַכִּיין אָבֵי לָךְ תַּוְיָא יְרוּהָא וְלָדְּ אחכנ תא ה"א כנה חומהל, שקידה שער כ"ט:

את המחוייכים למלכות: (ה) עד (יום) פקדי אותי. שמצתו זמן מיתה שנקראת פקודה רבתינ ופקודת כל האדם יפקד עליהם: (1) כי לך משפם הנאולה , והירושה קנה לך. אילו הייתי כת בלא בנים אתה היית ראוי ליורשיני ואילו הייתי מוכר לאחר הדין עליך לנאול אותו כיד הקונה ואפילו לא היית

מנחת שי

הקרי והכחיב הואפל פלת פינו ובספרים אחרים הוא בחלת ופיניו: (ה) וככל יולך. כדיב ספרים כ"י חסד יו"ד ונחשר פליו כ" חד מלא וחד חשר ולא מסיימי וכן נחסר בקבלם סיחן י"א על פסוק יו ל יך אם בקול וכיון דהוח תלה ככל הספרים תמילח משמע דוכו ההסר :

הכ' כקמין

המשמר: (ה) עד פקדי אותו. פקידת כל האדם הים המיתה: (ו) ויאמר ירמיתו וגו'. לח ללדהיהו אמר כן אלא פירש הכתיב למה כלאו והור לדבירי הראשון לפרש מה הדבר אשר היה אל ירמיה: (ז) בא אדיך. על

רד"ק

(ה) עד פקדי אותו. רוצה לומר שאקח נשמתו: (ו) ויאמר ירכיהו. חנכאל בן שלום רודך. שלום היה דור ירכיהי אחי אכיו כמו שאומר הנמאל כן דודי בא אליך שהיצרך למכור שדהו והנה הוא בא אליך ויאכר לך שהקנהו: מו משפם

הנאולה. אם מכרתיו לאחר לך משפט הנאולה שתנאלהו מידו אף כי אתה ראוי לקנותו מירי: (ה) כדבר ה', כמו שאמר ה' שיבא אלי כן עשה: כי דבר ה' היא, ידעתי כי מהשם הוא שאקנהו כי אם לא היה מאתו למת אמר אלי שיבא תנמאל שיבא אלי כן עשה: כי דבר ה' היא, ידעתי כי מהשם הוא שאקנהו כי אם לא היה מאתו למת אמר מצודת דוד

מצודת ציון

מ"כ) ח"ח משרתכון: (ה) פקדי. ענין וכרון והפנחה ויחתר כן על השנחת הכאה המיחה וכן פקידת כל האדם יסקד עליהם (כמדכי ע"ו): (ו) כישפש, ענין מיהג וסדר וכן ומשפש הכפנים

(כ) עד פקדי אותי,זה הניתה שהיה פקידה כל היו כי תחתי, הם תלחמו כה תלניהו וכחלו המד לכן קבלי שלוכם בשבוד עול בכל וחל קלממו : (ו) היה דבר ה׳ . הוא הוור נמטלה נומר בוהי הדרר אבר

הים אל ריתמים ובצם העביריה ובינובר באדבו הדדרים בספור הים לל ידמים בשם אליך. היות ואליך. היות אל אליך. היות אל אלים בילא אליך. היות אל הימשם המעור ובכר כלילה ידמית היה לל החוק ביל היה היה אל בילים: בא אליך. היות אליך. בילך משששם הגאולה לבנית. על כי אתה קבוד אלים היא בהתאל שדי בלא הבוא כיד אחרים ולקנים אתה היות כן היה משששם מששש הנאולה לבנית. על ביל הבוא להיבור להיה אליל בילי בלילה ביל הבוא להיה בשם הירושה. כ"ל הואל

and you are fit to inherit my field, redeem it lest it fall into the hands of strangers, and buy it.—[Mezudath David

And I knew that this was the word of the Lord—According to Rashi, we explain that Hanamel had come by the word of the Lord, Who had commanded him to request that Jeremiah buy his field. Redak and Aharhanel, however, explain that Hanamel came on his own. They also concur that Jeremiah was never in doubt that he was experiencing a

- 5. And he shall lead Zedekiah to Babylon, and he shall be there until I remember him, says the Lord; if you wage war with the Chaldeans, you shall not succeed'?" 6. And Jeremiah said: The word of the Lord came to me, saying: 7. Behold, Hanamel, the son of Shallum your uncle, is coming to you, saying: Buy for yourself my field that is in Anathoth, for the right of redemption is yours to buy it. 8. Then Hanamel, my uncle's son, came to me in the prison yard, according to the word of the Lord, and said to me: Please buy my field that is in Anathoth, that is in the country of Benjamin, for the right of inheritance is yours, and you have the right of
- 5. until I remember him-The remembrance of all mankind. That is death.—[Rashi] Kara supports Rashi's interpretation from the expression in Num. 16:29: "And the remembrance of all mankind be remembered upon them," regarding Korah's band. We cannot explain this word in its usual sense, viz. that Zedekiah would remain in Babylon until God would remember him to take him out, since Zedekiah died in Babylon. Redak explains: Until I take his soul (נשמחו). This is identical with Rashi's interpretation. Abarbanel, however, quotes Redak as: until I take his revenge (נקמתוֹ). He questions this very strongly since Zedekiah died during the reign of Evil-merodach, whereas God took revenge on Babylon with the assassination of Belshazzar after the death of Evil-merodach.
- if you wage war—Since you will not succeed in defeating them, accept their sovereignty and do not wage war.—[Mezudath David]

- 6. And Jeremiah said, etc.—He did not say this to Zedekiah, but Scripture explained why he imprisoned him and then returned to its first statement, to explain what the word was that came to Jeremiah.—[Rashi] In other words, verses 3ff. are a parenthesis, verse 6 following verse 2. According to Redak on verse 1, it appears that he said this to his fellow prisoners. Abarbanel, too, explains it in that manner.
- 7. Behold, Hanamel, the son of Shallum your uncle—Shallum was Jeremiah's uncle, his father's brother, as in verse 8. I.e. Hanamel was not Jeremiah's uncle, but Shallum
- is coming—By Divine command. —[Rashi] He must sell his field, and he will approach you to purchase it.—[Redak] See below verse 8.
- 8. according to the word of the Lord—As the Lord had told me that he would come, so he did.—[Redak]
- the right of inheritance.—Since I have no closer kinsman than you,

אַחָסְנְהָּא וְכַּרְחַוּא וְיַת אַחְסְנְהָּא וְכַרְחַוּא וְיַת אַרִי פְּתְּלְּאַת דְיִי הוּא: יַהְ פְּפָּא שְׁבְּעֵא סְּנְן יַהְ פְּפָּא שׁבְעֵא סְנָן רְבְּיִה בְּשְׁחָרָי רְבְּיִה בְּשְׁחָרָי בְּמִוֹנְיָא: יֹא וּנְסְיבִית בְּמִוֹנְיָא: יֹא וּנְסְיבִית בְּמִוֹנְיָא: יֹא וּנְסְיבִית בְּמִוֹנְיָא בְּנִא בְּבְּאַ בְּנָּא שִׁבְּיִא בַּבְּאַ

ַבִּפִּלָנִרִ אָתִּ-בֵּטְתִּנִם תַּפִּאָנִר וְבִּטְפָּר בַּפָפָר וְאָבְּתִּתִם וְאָמֵר עִבְּפָר : , וְאָבְּלֵּרְ הַּבְּפָר וֹאָבְתִּם וֹאָמֵר תַּבְּפָר : , וֹאָבְּתִּר הִאָּלְנִים וֹתְּאָבָר תִּבְּפָר : , וֹאָבְּתִּר הַאָּלְנִים וֹתְאָבָר בִּנְּאָבָר תַבְּפָר הַבְּרַיִּתְנָת הַנְּאָבָר בְּנִבְּיבְּ תְּיִרְשָּׁת וּלְּנָּ תַּנְּאָנָּה לְנִה לְנִה לָנְתְּ

כפר התקנה. קידופין פינו ב'כ קס (ב'כ יי): את התחום. כדרים לח כ'כ ס:

פי הדכור: (א) את ספר המקנה. שער המכירה: את החתום וגו'. עם התימתו כשהוח חתום כדת והוק: ואת הגלוי. שהוחוק ככית דין ע"פ עדיו וכתכו והתמו

ת'י שבעה פנין ועשר סלעין דכסף: (יא) הכצוה והתוקים. שהיה כוהב כהלכה וכראוי: ואת הנלוו. בפרהסיא בערים:

לי למכור שהרו ויש ספרשים כי תומאל בא ע"פ הדבור ליכיהו: (ט) ואשקלה לו. הקו"ף בשו"א ופתח: את הכפף. הרסף שהתגרי עסו שבכה שקלים ועשהה הכפף, שהקלים זו, מנסף והכפף שהתגרי עסו שבכה שקלים ועשהה הכפף, שהקלים זו, מני והכפף. כי וארמו שבכה מנון ועשה סלינן דכפף: () וארמוב כספר ואחתום. כתבתי דברי הסקנה סלינן דכפף: () וארמוב כספר ואחתום. כתבתי דברי הסקנה שקניתי הערתי ערים כלומר בפני עדים שומנתי לכך קנותי בשרות: ואשקל הכפף שקניתי הערתי ערים כלומר בפני עדים שומנתי לכך קנותי בפואנים. ככר אמר למעלה ואשקלה לו אלא רוצה לומד שבפני ערי המקנה שקל לו הכפף משקל שר בפאנים כרי שלא יוכל הלותר ביניהם ברוים על סשקל הכפף ביולו ואקה את התחום ריל ספר המקנה התחום וכשלה שוכר עוכר במקום שנים וספר ריל ספר המצות והחקים ומכו שובר עומד במקום שנים וספר דה הוא מכו מספר שובר עומד במקום שנים וספר הוא מצותי המנויה מכור מספר מומר עומד במקום שנים ומפר הוא מצותי המנידה המכידה המכידה מכו מספר שובר עומד במקום שנים ומפר הוא מצותי המכידה המכידה מכו מספר שובר עומד במקום שנים ומפר הוא מצותי המכידה המכיד מכו מספר שובר עומד במקום שנים ומומד הוא מצותי המכידה המכידה מכו מספר שובר עומד במקום שנים ומפר הוא מצותי המכידה המכיד מכו מספר שובר עומד במקום שנים ומומד הוא מצותי המכידה המכיד הוא מצותי המכידה במסף מספר שובר עומד במקום שנים ומפר הוא מצותי הוא מצותי הבידה המכידה המכידה המכידה המכידה המכידה המכידה המכידה במקום שנים מספר שובר עומד במקום שנים הוא מצותי המכידה ה

כתורה והחקים סנהנים שהיו נוהגין בום; ההוא בענין המכיר' וכל זה כתוב כספר אחר: ואת הגלוי. "רוצה לומר ספר הגלוי בי שני ספרים כתב בסקנה האחר שהיה חתום ואחר שהיה נלי נשירצו לראותו ולקרותו שעשו כדי שלא יפתחו בת החתום והנה הם שלשה ספרים. ואדוני אני זל פרש הגלוי ספר שכתב כו שנלה און הנואלים אם ירצו לקנות ככו שעשה בעז ווית סצודת ציון

ואין לי קרוב ממך ואחם כאוי לכשת אותה לכן גאל אותה לבל תכא ליד אחרים וקנה אותה : וארע . כ"ל השכלתי בדעתי אשר דבר ה' בחשרל את הכסף מהיר השדה והיו בחתפה שדתה שהלים ב"ל (ש"ח כ"): (י) בספר. כן נקלחת מגיל' כחוכה :

יורשי. לך הנאולה. רכתיב או דורו או בן דודו ינאלנו: (ח) ואדע כי דבר ה' הוא. כלוסר בקושי ובמרידות לב קניתי: שהרי כשקים נלחמים על העיד והסוללות באו העיד ללוכדה

יזה אכר לי שאקגת שדתו אשר בענתות אלא לפי שבא אלי נדבר ה' לא יכולתי לעכב: (ם) שבעה שקלים ועשרה הכסף.

כשטורה כ"י מלההי וחבקלה נ" נקרות כ" מחד ופחת וחד מלה וקמן וסימודון ותשקלה לו את הכסף . ותשקלה של ידם כסף . ותשקלה להם ש"כ . ושניהם בשורת ח" ופי" במשחה ה"ל ב" כלת ות"י החד הקו"ף ובחשף פתח ות" מלת

אליו וכח'ק וכן נהב רד'ק בברבים ואשקלה לו את הכסף ואשקלה על ידם.

שניהם הקו"ף בשול ופחח וחשקולה להם אם הכפף בחפף קמן ככ"ל, ופיין פוד מ"ש שם בפורה: (יא) אם החשם החלוה, בנדרים מ"אין בין החודר

משינ אם ההפלוב פס חייון ובחיבון אל קריין והרין ז'ל כחל הרפלוה להחות בה מלחי בחוב ולא נולא בפחים של היצל. ובהקדתה חקיב מהו בהש"ר "ל פי" אם הרפלוב כתב ביתה ש"כ ולפי בשיר הוא זה דמל אם נולאו שיותה, אחר כך עלהיו, בחילופי שבילו ופריינה" ובשינהלי ולשניבלו אם בחתום הבלוב והקרם לברומא את החות ואו של היא ברומים בחתום הבלוב הרקים בחתום בהלוב

כוונם וגירסת רש"י ז"ל ולריך להגיה בפירושו ולת התלוה כגירסת מקלה ספרים

פוד כתכ הר"ן שם רמכרה חשיב כל הני וטפי פלייהו אחריני במפורת רות חיהו

לת השיב את דהתנוה אוא אם דהומם דכתיב בירתיה בכי לבקיהו חי ה' א ת

מנחת של (ט) ומשקלה. בכפרים בפרדים הרווים למשור פליכם הקויף בחשף פחת וכן

הוא לקנוחה כאמת זלכן סודים לי הזכר: (ט) משקלה. מכרחי לו במשקל את הלכף מהיר השדה והיו במספד שכפה שקלים כ"ל שבטה מנים כן אדו"ל: ומשרה הבסף, משכה פלטים כן תרני יונתן: (י) ואכתוב בספר. לויתי לכמוב בספר דברי קניית השדה וקלפו ספר ע"ש סופו וכן וטהני קמת (ישטיה מ"ו): ואחרום. לויתי לבטל השדה לתחום שמו על ספר המקנה: ואדר עדים. זמתי לדים שילא הדבר ולפניהם שקלים הכסף במאוני משקל: (יא) ספר הבקנה. שטר הקנין: את תחרום. מם התחום ר"ל בספא תחום ד בעל השדה: השצוה והחקים. ל"ל הנטשה כפי המלוח והחוקים שהיו נהוגים בימים האלה: ואת תגלוי. הוא שטר שכחוב ש

money before witnesses so that there would not be any differences concerning the weight of the silver.—
[Redak]

11. the deed of the purchase—The deed of the sale.—[Rashi] Rashi translates the language of the verse

into Mishnaic Hebrew with which the reader is more familiar.

that which was signed, etc.—With its signature, as it was signed according to the law and the statute.—
[Rashi]

and that which was open—Which

redemption; buy it for yourself." And I knew that this was the word of the Lord. 9. So I bought the field from Hanamel, my uncle's son, which was in Anathoth, and weighed him the money, seven shekels and ten pieces of silver. 10. And I wrote a bill of sale and signed it and took witnesses, and weighed the silver on a scale. 11. And I took the deed of the purchase, that which was signed according to the law and the conditions,

prophecy. There would, therefore, be no reason to state that now he knew that it was a word of the Lord. The meaning is that, although God had not commanded him to purchase the field—He had only informed him that Hanamel would come to him with that request—he realized that it was God's word that he purchase it as Hanamel requested. Otherwise, there would be no reason to inform him that Hanamel was coming.

Hirsch renders: But I knew that this was the word of the Lord. He explains: The sense of the sentence is . . . : the senselessness of the whole unreasonable demand—the seven shekels and the ten pieces of silver were just thrown away—must have struck everybody with amazement, "but I knew that this proposition of Hanamel was a Divine dispensation, and accordingly I acceded to it."

This is similar to Kara, who explains: I purchased it with difficulty and with an embittered heart, for the Chaldeans were waging war on the city and the mounds had come to the city to capture it, and this one says to me that I should buy his field that is in Anathoth, but, since he

came to me through the word of the Lord, I could not hesitate.

9. **the money**—The money that had been agreed upon.—[Redak]

seven shekels and ten pieces of silver—Jonathan renders: seven manehs and ten silver selas. A maneh is twenty-five usual shekels and a sela in Mishnaic Hebrew is synonymous with a shekel of the Bible.

10. And I wrote—I ordered to be written.—[Mezudath David]

a bill of sale—lit. in the scroll. I wrote the account of the transaction in the scroll.—[Redak] Jonathan renders: in the deed. I.e. I wrote on the parchment, and it became a deed.—[Mezudath David] This is known as a prolepsis.

and signed it—I ordered the owner of the field to sign the deed. *Redak* defines this root as *sealing*, therefore, rendering: and I sealed the deed with a seal. See v. 11.

and took witnesses—for the transaction. I bought the field before two witnesses I had designated for this purpose, and they signed the deed.—[Redak]

and weighed the silver on a scale— This appears to be a repetition of what was stated in verse 9. The intention is that I weighed out the

פַּתִיחָא: שמרא יב וַיהַבֶּית יַת שַׁמַרַא דוביני לברוך כר נריה בר מחסיה לעיני חַנָּמָצֵל אַחַבִּי וּלְּעֵינֵי דכתיביו סהריא בְשָּטְרָא רַוְבָינֵי לָּאֵינֵי כָּל יָהוּרָאֵי דְוָתְבִּין בַּדַרָת בַּית אַסְירַנָא: יג ופָקרֵית יַת בָּרוּךְ יַּעיגִיהוּן יָּקִימָר: יד כַּדָנַן אַכָּר יָי צְּבָאוֹת אַלָהַא דְוִשְּׁרָאַל סָב וַת שַׁטְרָיָא הָאִכַּין יַה שִׁמְּרָא דוָבֵינָא הָדֵין יַת דַכְּתִיב בְעִיץ וַחֲהֵים וְיַת שִׁטְרָא פָּהָיחָא הָדֵין וָהִהַּנִינוּן דַחַפַף בְּדִילֿ בַּמָו דותקיוטון יוסיו סגיאין: ארי במלי הרש. פגלה כו נשין כב כ"ב כח: רבים רשיי.

לירמיה כנון ראוכן נשא את כת שמעון אחיו וילדה לו ימואל (שכן) וככר היליד שמעון ימין . הרי ימין דוד לימואל (שכן) אחי אתו היא וגם כן דודו שהוא כן שמעון אחי אמרי בל אח אחי המא גם המדה שלא מינו בכל התקרא אח האם החול ואינה היא המדה שלא מינו בכל התקרא אח האם הרי דוד: (יד) כה אפרר וגר'. אל תאמר לתנם אני

מנחת שי

ב ל שם ל נו אם הנפ הואם (יני) לפניר הושאל דדי כתך רני יוכר החששה הקבם שהואם (יני) לפניר הושאל דדי כתך רני יוכר המשור הקבם הואם ינשי הבין הושאים הכתבים כם המשור בה בתבים בם מד בתבים בתבי

הדיינין אשרתא דדייני הוא קיום השערות לעשות הדכר גלוי ומפורסם פן ימותו העדים ורכותינו פירשו לענין גע פשוט ומקושר כככא כתרא: (יב) דעיבי חגםאל דודי. ועד עכשיו קראו כן דידי שמא שנים היו ואם אין זאת לא ידעתי מהו ויש נועים לומר דודו וכן דודו היה חנמאל

ית שפרא דוביני ונו' כבעבור ו ליט ואתן את הפפר הפקנה. בא בה'א הידים' עם הפפיכות כפו מפלכות הארץ כפי שכלבנו לטעלה: לעני חנכאל דורי. רוצה לומר כן דורי כ' בן דורי היה ככו שאפר לפכלה וכן ואת לום אתי רוצה לופר כן אתיו או חנמאל זה היה אתר שהיה דורו אמי אביו והסובר תיה בן דורו אכל חנמאל זה שהיה דורו איה שם בעת הפקנה וכאפרו שנהן לו ספר המקנה ה"ל עם הספרים האחרים אלא שוכר ספר

המקנה שהיא העיקר: הכתבים בספר המקנה. ר'ל שחתמו בו שסם לעדות: ירז לקות. מקור בכקים צווי כמו זכור את יום השבת הלוך וקראת והדומים להם: ואת החתום. ספר הסצוה והחקים וגם הוא היה תתום: למען יעסדו יכים רכים. עד שוב הנולה שאז תתקיים גבואת עוד יקני בתים ולהיות לאות לשיבת הגלות צוה האל לקנות השדה לנחם' ליטראל שלא

> מצורת ציין (יר) יעסדו . יסקיימו

מצודת דור שהמכירה נעשה בגלוי ובסירסום ולא הים מי מערער על המכירה

מאחלים במה למחור בם עתם ליכון את הספר הסקנה . וכ"ם ספר הגלוי ולקלו מר כשיקר לכד : תופאל דורי . יחק בלא זהו כעל הבדה כי הוא היה כן דודו: הכוחבים הם כחבו דבר השנירה בספר לדבר יומים: ליכוני כל היומרים . כמו לעיני וחמסר הי"ו : (ד) ואת החהום . ועם החמימים בכו: ונתחם . את הספרים האלה: לסען יעסדו יכים רבים . כי כלי חרס משמר דבר הנחון כו ען הרקבון:

who signed—I.e. who signed their name in the document as testimony.—[Redak]

the deed of the purchase—Along with the other two documents. He mentions the deed only, because that was the most important document.—[Redak]

For further commentary see Appendix.

14. So said, etc.—Do not say that I am concealing them for nothing since everyone is going into exile.—[Rashi]

and the signed one—I.e. with its signatures. — [Mezudath David] Redak renders: and the sealed one, since the deed of regulations was also sealed.

and that which was open. 12. And I gave the deed of the purchase to Baruch the son of Neriah the son of Maaseiah in the presence of Hanamel my uncle and in the presence of the witnesses who signed the deed of purchase, in the presence of all the Jews who sat in the prison yard. 13. And I charged Baruch in their presence, saying: 14. So said the Lord of Hosts, the God of Israel: Take these scrolls, this deed of purchase and the signed one and this open scroll, and put them into an earthen vessel so that they remain many years.

was confirmed in the court by word of its witnesses, and the judges wrote and signed a judicial confirmation. This is the confirmation of the deeds to make the matter open and publicized lest the witnesses die, and our Rabbis explained this concerning a plain, open document and a folded one in Baba Bathra (160b).—[Rashi]

Redak explains that there were three deeds: 1) a sealed one; 2) a containing all regulations governing the sale and the redemption, e.g. that the field may not be redeemed until the buyer has it for two years in which it produces crops, and any customs regarding this prevalent at that time; 3) an open deed, a duplicate of the first, capable of being read without breaking a seal. He quotes his father, who states that the "open" deed was the confirmation that all close kinsmen were notified of the sale, thereby enabling them to purchase the field, as Boaz did.

12. in the presence of Hanamel my uncle—And until now, he calls him "my uncle's son." Perhaps there were

two. Otherwise. I do not know what it means. Some are inclined to say that Hanamel was both Jeremiah's uncle and his uncle's son; e.g. Reuben married the daughter of his brother Simon, and she bore him Jemuel, and Simon had already begotten Jamin. Hence, Jamin is Jemuel's uncle, since he is his mother's brother, and also his uncle's son, since he is the son of Simon, Jemuel's father's brother. This is, however, not the method of expression, for we do not find anywhere in the Bible, that the mother's brother is called an uncle.—[Rashi] Redak interprets "his uncle" to mean "his uncle's son," similar to "his brother" (Gen. 14:13), meaning "his brother's son." He also suggests, as Rashi, that this Hanamel was another man by the same name. Thus, Jeremiah had a cousin named Hanamel, the son of Shallum. Jeremiah's uncle. This Hanamel was the seller of the field. Jeremiah also had an uncle named Hanamel, who was his father's brother. This Hanamel was present at the sale of the field.

פו אַרֵי כְדְנַן אַפַר יִיָּ צַבָאות ארָהָא דיִשׁרָאָל עור ווָדַבְנוּן בְתִּין וַחַּקְלִין וָכַרְמִין בְּאַרְעָא הָרָא: סו וצלותי קדם ון בתר דיהבית יה שמרא הַנְבִינֵי לָבָרוּך בַּר נַרְיָה לַמִיבֶר: יו קַבַּיל בְעוּתִי וָיָאֶלֹהִים הָא אַהְּ יָיָ עַבָּרָהָא וַת שְּׁפֵוֹא וְיַת אַרָעָא בְהַילָּךְ רַבְּא וּבְרָרָעָךְ מְרַמָּמָא לָּא ותפפי מן קדטה פר פַתַנָם: יח עביד טיבוּ לָאַלְפֵי דָרִין וּמְשַׁלֵּם חובי אַכְהָהָא לַּכְנָיָא בַּד משלמין למחטי בַּתַּכִיהוּן אַלְּהָא בַבָּא נַבְרָא יָי צְּבָאוֹת שְּמֵיה: דרברבין ת"א פון חנות . כדנות ה ז

17299

מלניעם שהרי הכל גולים: (מו) כי בה אמר ה'. סופן לקנות בחים: (יו) לא יפלא, לא יכהד ויודע אתה שסופנו לגלות ולמה אמרת לי לקנית בדה: (יח) ומשלם עון אבות אל היק. הדור הזה ההולכים אחרי אפיתיהם בדרך הרעה: הגדול הגבור. ולא אמר והנירא אמר

מהר"י קרא (יו) לא יפלא ססך כל רבר. כל דבר הנעשה בשנים ובארץ אין נכסה ככך לפי שאהה עשת בכהך הנרול ובזרונך הנפויה יורדע לך מה שנעשה בהן. ולפי שאין רבר נעלם ככך ואתה ראה את העתידות אין לנשר ורם לדין אחר כדותיך שיאבר לך כה תעשה. שאם היה חנפאל דודי אמר לי כדעת עצפו קנה השהה שלי אשר בענתת הייתי נוער בו וכישובו כה לי

בשרך אשר בענתות. אם יתנו לי פנתות וכל אשר בה ברינר - 2017 יח שפר יחברו לי דובבו היו למת הספרה התחוב לא הייתי לוקה כל זמן שאני רואה שכשדים נלחסים על העיר ולוכדים אותה והארץ תשתה שבסה. אלא לפי שהוא בא

מנחת של מנחת של מנחת של מינות מפור מפור מינות יושבו שאבדה הקותם אם ינלו : יום אחת אחת ששית את (יח) אל חין נניהם מלו מינות מפור מינות מפור מינות את מפור מינות מפור מינות מינות מונות מינות מינו

פסך כל דבר הנקשה בהם בין בשמים בין בארץ ואם הנהן העיר ביד הכשרים אתה ירצה וחשב ורביהו כי אולישב אפר מהם כדוב חסריו וזכר להם חסרי אנות. הראטונים לפיבך אפר קושה חסר לאלפים שאם לא כן לכה אפר שיקנה השדה והעיר קרובה להככש וותי ענין תפלחנו יניה אל חיק בניהם אחריהם . כשאיחרן פעשה אביתיהם בידיהם ככו שכתוב בתורה לשונאי: מצורת ציון מצורת ציון

(יז) אחת. הוא שנין לפקח יולה: ישלא. שנין מכוסה ונשלם (טו) כי כח. כאומה אל החבוב בקבינה השדה ונחינת הססחים כמו כי ישלא מעך דבר למשפש (דברים י"ז): כל דבר. שום דבר הי כ"ל דעתי ניטה כמה שאמר לי הי הנה הנמאל: ונו' והוא למשן

עמו ליושנו משך נכל מנפשט צו על כי יון. כי רבר, שוט דבל בלני מכש החם הכל בחסיל והבדים יחדי יחן החלך לי כה חמד אך כה חשרה באחת הכניה היא להיות לאות ולגמו בעוד יכא זמן שבני ישראל יקנו מיחה וולי ולא מדיה הארן נחלטת ביד הכשדים כי יחסו ישרו הנה (פו) את ספר הבקבה וה"ה ם הגלוי ולקלרוכר השיקר לכד: (יו) מחה. הוא שנין לצקח ולוה שהיה שלד דולנו על שהיה נכוך מלשם אשיתם שחרון קניית השדה לא ישלא. ה"ל הואיל והכל משם ידך ממה ליב שילא ולן נסרג מתך שום דככי (יו) דערת הכר לאלשים. בשבור לדקת הלדיק טובה חסד לורשו עד אלפים דורות: אל חיק הגירהם. משלם נמול פעון אל קדב בניהם: אחריהם.

kindness—Jeremiah thought that perhaps God had returned from His wrath and renounced the evil decree upon the city because of His lovingkindness, and He remembered the good deeds of the forefathers. Perhaps for this reason He intimated that I purchase Hanamel's field, and it will not fall into the hands of the Chaldeans.—[Redak]

and requites the iniquity of the fathers in the bosom—Of this generation who follow their ancestors in their evil way.—[Rashi]

15. For so says the Lord of Hosts, the God of Israel: Houses and fields and vineyards shall be purchased again in this land.
16. And I prayed to the Lord after I had delivered the deed of purchase into the hand of Baruch the son of Neriah, saying, 17. "Ho! O Lord God, behold, You have made the heaven and the earth by Your great power and Your outstretched arm, and nothing is hidden from You, 18. Who exercises loving-kindness to thousands and requites the iniquity of the fathers in the bosom of the children who follow them, O Great and Mighty God, the Lord of Hosts is His Name.

15. For so says the Lord—They will ultimately purchase houses.— [Rashi] Do not think that the purchase of the field and the concealment of the deeds in an earthen vessel is pure futility since the Chaldeans will take possession of the land, "for so says the Lord of Hosts, etc." I am inclined to believe through my prophecy of Hanamel's coming to me to buy his field that God's intention was that I indeed buy the field. This purchase shall serve as a symbol that a time will yet come when the children of Israel will buy houses, etc., and the land will not remain permanently in the hands of the Chaldeans, for the Jews will return here.—[Mezudath David] Apparently Mezudath David's view is that there was no explicit prophecy that the Jews would buy houses and fields in the land of Israel. It was merely implied by the prophecy of Hanamel's coming to Jeremiah to buy his field. Abarbanel, indeed, follows this theory. He differs in one point, however, insofar as he does

not believe that this prophecy involves the return from Babylon. This was not a promise to Jeremiah that they would soon return from Babylon and that the field would return to him by dint of his purchase, for God never promised him that and never informed him that he would repossess the field. Moreover, Jeremiah never returned to Jerusalem, and neither he nor his heirs ever took possession of the field. The land fell entirely to the returnees from Babylon irrespective of its former owners. Moreover, Scripture would not say of a period of fortynine years, "that they remain many years." This entire transaction was rather symbolic of the future redemption, when both Judah and Israel will return to their land and purchase houses, fields, and vine-Jeremiah's eagerness squander his money by purchasing a field he would never use, in order to symbolize Israel's hope, illustrates his extreme devotion to God.

18. Who exercises loving-

For further commentary see Appendix.

דרַבּרָבִין סְלְּכוֹהִי וָסַגִּיאִין עוֹבְרוֹהִי די קרמה גלון כל אורמת בְנֵי אֱנְשָׁא לְּמְתַּן לֶּאֲנַשׁ בָאוֹרָחָתֵיה וּכְפֵירֵי עוברוהי: כ דשויהא אָתִין וּמוֹפְּהִין בְּאַרָעא ב רָכְצָרַיִם עָר יוֹמָא הָרַין וּלִישראַל עכרהא פָּרִישָׁן בָנוֹ בְּנֵי אָנְשָׁא וַעַבַרְהָא לָּךְ שום בִּיוּכָא הָרֵין: כּא וְאַפֵּיקהָא יַת עָכֶּךְ יַת ישראַל בָּאַרעא דַּכְּצָרָיִם בַּאָרָי וּבְמוֹפָתִין וּבְוָד תַּקִיפָא ובאדרע

ת"א נדול הפלה. פכוים יח פקידה שפר ק' פקרים פ"ד פ"ם: מ"י מהר"י קרא

בדבריך ואסר לי שאקנה את שדהו אין לשנות ולחשיב על דבריך שאתה רואה את העולד. האף על דבר וח שנבוכרנצר נלחם על יושלים ולכוח ושרפה ומפול את ישראל לחרכ ומולים אותם בנולה, אין לריב על משפטיך שכל משפטיף אכת. כמו שמפרש והולך בענין שכל רינין שרן הקסיה את ישראל מזם שיצאו מבצרים עד שחרבת ירושיים חכל במשפט כשם שמתחיל לספר בענין: (ים) נרול דענה ורב העליליה אשר שמתחיל לספר בענין: (ים) נרול דענה ורב העליליה אשר

עכו"ם מרקדין בהיכלו איה נוראותיו. במסכת יומא: (ב) ובאדם. ובשאר אנשים. דבר אחר אותות שהיו שקלין לישראל ולמלרים כילד ויהי הענן והחשך ויאר את הלילה (שמות י"ד) אותו מזל ששימש חשך למלרים שימש אור לישראל. מדרש אגדה. ויונתן תרגם ולישראל עכדתא אור לישראל. מדרש אגדה. ויונתן תרגם ולישראל עכדתא

עיני קבוחות על כל דרכי בני אדם. כמה מאשר שמת אותות וכופתים. עד יותקרא איום את כל הרעת הואת. ואם אני מסיב לל כה זה אמר לי לקנותה שדהו אשר בענתות. איני לא כמשיב על דבריך לומר תיאל ומופינו לנלות מת צריך לקנותה ולא כמריב על מדריב לומר על שה הי לנו את כל הדעה הואת. אלא כאדם התחהה על חדבר שרנא רואה לפני חשים ולא כמריב על מדרים והוא את הנולד ישואל אותו דבר תימח שרנא רואה הריהו של דבר. ומי שימלא ממנו העלך ומחור אחר חכם הרואה את הנולד ישואל אותו דבר תימח שרנא המיה באחריתו. כמו כן אני שואל על חנמאל דורי שבא בשליחותך ואמר ללוכדה השיר גתנה ביד הכשדים. ואתת אמרת על קנייה זו מה תהא באחריתה. שאני רואה שהרי המוללות באו העיר ללוכדה השיר גתנה ביד הכשדים. ואתת אמרת קביה לך את השדח בכסף: נדול העצה ורב העליליה. יש לך אדם שיודע ליחן עצה לחברו ואין בלבו עצה ותבונת אבל הב"ד העליליה ביו ממה בו בישראל ובאדם תיי הקב"ה גדול הנצה ורב העליליה פי בו חכמה בו גבודה: רב העליליה. כלומר אדון כל המעשים בישראל ובאדם תיי הקב"ה גדול הנצה ורב העלילית פי בו חכמה בו גבודה: רב העליליה. כלומר אדון כל המעשים בישראל ובאדם תיי

רר'כ

וביטראל עושה אוהות ומופתים וביטאר בני אדמכעבוד ישראל: ותשה לך שם. אתה גורע באיהות ומופתים בתם ידטוך בני אדם ללכרום. ובמרדש ובישראל וכאדם ובישראל ובמצרים ששית מופתים כאחד לזה מוב ולוה רע והוא שאמר ויהי הענן והחשך ויאר את הלילה אותו מול ששמש חשך למצרים שימש אור לישראל וידת ולישראל זברת פרישן בנו בני אנשא: (65) ותצא. ובאורות. באליף נוסבת מאתיות מצורות ציוו

וכן לא תטשה כל מלאכה (שמוח כ'): (יט) העליליה. סנין ממשכ כמו גם כמטלליו (משלי כ'): פקורות. פסוהות כמי פקח ס' טיניך (ישטה ל"ו): האל הגדול הנכור. אמרו רול לא אמר ירמיהו והנורא אמר כשרים ברקרין בהיכלו ואיה נוראותיו: (יש) גדול חעצה. שעצוריו גדולות יכשטו רבים מהשינם: השלילי. המששה: שעצוריו גדולות יכשטו רבים מהשינם: השלילי. המששה אתנה לכל דרכי בני אדם. לא כמו שאמרו אין ת" ועו לכעלי להת לשים סרכיו יובשים שליליו. יאשר בפרש" חי" עו לכעלי ולחת כפרי והה לתת וכפרי והפימן וכלו: יכן לד חיום הוה. פירוש ער היים הוה הם ירושים בכני אדם: ובישראל ובאדם. מצורות דוד

ר"ל כשהולכים אחריהם לאחו במטביהם: (יש) גדול השצה. פלחו גדולה וחביה ז רב העלילית. מטביו מרובים כי כל אשר יחסון יטבה: על כל ררבי, להשנית על כל דרכי כני אדם למשן הח לכל איש כסי דרכיו; וכשרי שעלליו. כ"ל הדכר הנששן ממטשיג

מה שלה היתה כונתו עלוו כי גם על זה יכיה כששמש: (ל) עד היום הוה. כ"ל הנוכרים עד היום הוה: ובישראל ובאדם, מוסב של השבר שתת הוהוה ומוסהים לוער שתת הותות בישראל ובשהר בני אדם הם העלרים כ"ל בפעם החת פשית מוסח סוב לוה ורע לום בענין שנהתר ויהי הטנן והחושך ויהר את הלילה (שעות י"ד) שהיה החושך למלרים וחודה לישראל: ותקש לך שם. ערסום לשכח: 19. Who is great in counsel and mighty in carrying it out, for Your eyes are open to all the ways of mankind, to give everyone in accordance with his ways and in accordance with the fruit of his deeds, 20. Who performed signs and wonders in the land of Egypt until this day, and in Israel and in mankind, and have made a name for Yourself as of this day. 21. And You brought Your people Israel forth out of the land of Egypt with signs and with wonders and with a strong hand

19. Who is great in counsel—His counsels are great and His deeds are too numerous to grasp.—[Redak]

to all the ways of mankind—Not as they say that "God does not see us."—[Redak]

Here Jeremiah discusses the question of Divine providence. Lest we think that God is not interested in people's deeds and does not requite them for their sins, and therefore, the Chaldeans may leave, the prophet says, "Whose eyes are open, etc."—[Abarbanel]

20. **until this day**—I.e. signs and wonders that are mentioned until this day.—[Mezudath David] That are known to this day.—[Redak]

and in mankind—And in other people. Another explanation: Signs that were equal for Israel and for the Egyptians. How so? "And there was the cloud and the darkness, and it illuminated the night" (Exodus 14:20). That guardian angel that served darkness for the Egyptians, served light for the Israelites—

Midrash Aggadah (source unknown). And Jonathan renders: And for Israel You performed wonders among people.—[Rashi] Redak follows Rashi's first interpretation. He elaborates by stating: And in Israel He performs signs and wonders, and in other people for Israel's sake.

as of this day—That You are known for praise.—[Mezudath David]

21. and with an outstretched arm—God is compared to a mighty man who stretches out his arm to fight his opponent.—[Mezudath David]

and with great fearfulness—Heb. בּרָא, the fearfulness that You cast upon the Egyptians.—[Mezudath David] Jonathan renders: and with a great revelation, interpreting מֹרָא This coincides with Onkelos, Deut. 26:8, and with the Passover Haggadah, which identifies this with the revelation of the Shechinah.

ובאַרַכע מַרַמָם וּבְחַוּוַנָא רַבָּא: כב ויהַבָּהְ לְהון נת אַרעא דַקוּמתא לַאַבָּהַתְּהוֹן לְּמְתַּן לִהוֹן אַרָעא עַבְרָא חַלָּכ ורָבָשׁ: כּגּוַעלוּ וְאַחַסינוּ וַלָּא קַבְילּוּ וַהָּה לְּמֵימָרָךְ וּבָאוֹרַיִּהְךְּ לָּא ושַּרָיכוּ וַת כַּל דְפַקִידָהָא לְהוֹן לְּמֵעבֶּר לָא עַבָּרוּ נַצַרַעָת יַתְהוֹן יַת בַּל בִּישְׁהָא הָרָא: כּר הַא מַלְיָהָא עָלוּ עַל קַרְתָּא לְּמַרְבְּשָׁהּ וְקַרְהָא אָתִמְּסְרַת דַכָּבָרָאַי רָמַגִיחָין קּרָכָא עלה מו קרם רקטליו בַּהַרָבָא וְכַפְנַא וּמותא וּרָמַלֵּילְּהָא הַנָּה וְּקְרָּטְהַ גַלַי: כה נאַתּ אַמַרַתּ לַי

פרישן כנו כני אנשא : (בג) ותקרא אותם . הקרית אומם לשון מקרה : (בד) ואשר דברת . רעה עליה היה וכא : סנחת שי

(כ) ווכז אתם. כיוד האמין לכד ונמאריד עמדוכ יו"ד פאה מפל פהפנחל אסתיין: (כנ) ויבאו וירשו. ביו"ד אית"ן לבד ויו"ד השרש וניאו חדשור את המנים של פי מסומו כמו שלמת נהלוכים כי יון פל שפוק בעלם' בהמכתב זבתרותך. כתוב וחוא דרך פרס על התורות וידשור את או את המנים באליף בשקום ה"א ואמר פן להודיע כי הפקרה הרע חבא להם איננו סקר' נמוד הכא מאליו אלא חקרה ה' אלחיך וכתוב באליף בסקום ה"א ואמר פן להודיע כי הפקרה הרע חבא להם איננו סקר' נמוד הכא מאליו אלא

תקרה ה' אלהיך וכתוב באליף בסקום ה"א ואסר כן לתריע כי הסקרה הרע חבא להם איננו סקר' נסוד הכא מאליו אלא תוא ית' הקרח אותו: (כל) הסוללות. תם העצים שמשליכים בהם האבנים בחומות העיר להכותם ויונהן תירנם מצורת ציון

כיום חזה. שהנך מודם ומסוכם לשבח: (כל) ובאזרוע נפורח. אחז במשל מגבור הנוטה בידו על מי שנלחם כו: ובפורא גדול, שהיית מאיים על מלכים ו (כנ) ארץ זכת. והיא ארן אשר אשלה נוטף מדר הכבאות כי ידפו מכעה שמן וחלכם כד והממרים טופסי הדש: (כנ) וברותרת. ברכי מוחמר אל הלב: ותחפרא. ולכו

(כם) וכאורות. החל"ף נוססת: (ככ) בת. מלשון זיכם וכשיפה: (כנ) וחברא. מל מקרה וכלה החל"ף במקום ה"ל: (כד) השללות. מל הטסר ששופרין שול הטיר לשנות שליה להלחם על מעיר קרוי פוללם וכן וישפוך פוללם (דנישל "א): חדבך. הכה חתה:

הדלש: (כג) ובתורתך. לדכי סופח הואת המסובש במקרא שלאחריו: (דו) ובתורתך. לדכל חורתך לא הלכו: ותקרא, ולכן בלאח עליהם מקרה הרפה הואת המסובש במקרא שלאחריו: (כד) ועד הבודלאות. כי הנה אנשי העלמה העומדים על הסוללות ללחום ממנה הנה לכל בלו לה ספיר ללכדי ולאלו לכל נחנה כיום כי אין כא כי דל שני הפיר ללכל על ידי כי ספו חמו ממני החלב והרעב והדלר: ואשר דברת. מאז שחלכד הסיר הנה כן סים והנך רואה שלן הוא? (כה) ואתח אמרת. ל"ל ומה זה אשר הושתני

defined by *Redak*. *Redak*, himself, however, interprets this as the catapults, with which the enemy breaks down the wall of the city.

and what You have proclaimed— Evil upon it has come to pass (lit. has been and has come).—[Rashi]

25. And You said—Your notifying me that Hanamel was coming was

tantamount to saying to me, "Buy yourself the field ... and appoint witnesses," as is the custom of buyers of property.—[Mezudath David] I have spent money to no avail, and I have appointed witnesses who will not remain here. What is the use of Your commandment to buy this field?—[Abarbanel]

and with an outstretched arm and with great fearfulness. 22. And You gave them this land which You swore to their fathers to give them, a land flowing with milk and honey. 23. And they came in and took it into possession, but they did not obey You, nor did they walk in Your teachings, all that You commanded them to do they did not do; then You caused all this evil to come upon them. 24. Behold, the mounds, they have come to the city to take it; by the sword and the famine and the pestilence the city is already given into the hands of the Chaldeans who are fighting against it, and what You have proclaimed has come to pass, and lo! You see it. 25. And You said to me, O Lord God, 'Buy

22. flowing with milk and honey— It is a land in which the milk flows from the udders of the cattle since they graze on fat pastureland and have abundant milk, and where the honey flows from the dates.— [Mezudath David]

Reuben Margolioth, in *Hamikra Vehamesoreh*, ch. 18, proves from several Midrashic sources, as well as from the Targumim, that הַלֶּה, in this context, means white wine, one of the choice products of the Holy Land.

23. in Your teachings—They did not follow the ways of Your Torah.—[Mezudath David] According to the "kethib," the word is plural, and according to the "keri," it is singular. All the various commandments comprise one single, unified Torah.—[Redak]

then You caused ... to come upon them—Heb. You caused to happen to them, an expression of a

happening (מְקְרֵה).—[Rashi] The root of "to happen" is spelled קרה. Here the "he" is changed to an "aleph."—[Mezudath Zion]

Since they did not obey You and did not walk in Your teachings, they deserved all the evil that You caused to come upon them.—[Abarbanel, Mezudath David]

24. **Behold, the mounds**—Heb. nib. These are the siege mounds, piles of earth erected around the city to climb up and attack the city therefrom.—[Mezudath Zion] The soldiers who stand atop the mounds to attack the city have already come to the city to capture it, and it is as though it has already been delivered into their hands, for the defenders of the city have no strength to stop them because they have been decimated by the sword, the famine, and the pestilence.—[Mezudath David] This is Jonathan's interpretation as

יַי אֱלֹהִים זְבוּן לֶּךְ חַקְלָּא בַכָּסָפָּא וָאַסָהֵיד סְהַרֵין וַכַּרָתָא אָהְכְּסְרַת בִּידָא דַבָּסְרָאֵי: כּי וַהַנָה פַּתָנָם נִבוּאָה מָן קָּדָם יִיָ עם ירמוה למימר: 🖴 אַלָּגא יָיָ אֱלָּהָא 🕶 בי הַא אַנָא יַי בשָׁרָא הַמָּן קָדָמִי יַתְבָּםִי בַּל פָּתִנֶם: כח בַּכַן כַּרְנַן אכר האנא מסר יַת קַרְהָא רַכְקָּדָאַי רָרָא בִירָא זּבְיַר נְבוּכַדְרֶאצֵר מֶּלְּכָּא וַיַּכְבָּשָׁנָה: כם וַנֵעַלּוּן כַּסְרָאֵי דמניחין קרבא על קַרָתָא הָרָא וְיִרְלְּקוֹן יַת קַרְהָא דָרָא בִּנוּרָא וְיוֹקָרוֹנָה וְיַת כְתַּיָא רָאַסִיקוּ בוּסְמִין עַלּ אָנוֹרֵיהוֹן לָּבַעלָּאוּנְסִיבוּ גסכין לטענה פּלְחֵי א כל כבר. פקידה שפר ס'ט: הפתני יפלא . (מ"ק פ"ג): כוכביא

מהר"י קרא רשיי (כד) הממני יפלא. (כז) הממני יפלא כל דנר. בתמיה אלא כשם שאכרת לא יפלא (כד) והעיר נהנה, ולמה לי שדה: (כז) הממני יפלא. (כז) הממני יפלא כל דבר כך הוא שהפני לא ופלא כל דבר. ולפי שאני דואה אחרית כל דבר כך הוא שהפני המא תומאל רורך ול הדבר שאתי דרואה אחרית כל דבר לענת השדה כאת תומאל רורך ול הדבר שאתי

רואה אחריה כל רבר ואני הוא המניד פראשית אחרית אם אימר לך לקנות השדה כאת חנסאל דורך ועל הדבר שאתת בודה עליו אין לקנותו שהרי הכשדים נלחמים על העיד והמוללות באו העיד ללוברה אל התסה על החפץ שאם הב דר"ק

הוא בליתא עלו על קרתא למכבשוה והוא תל עפר שצוברין (נס) (מפן הנפסוי. נפסוני הסופנים והמוסים נחילופים נויכנה הנכם סביב התופה לעלות משם על החומה בכן בדרו"ל סליא בנצאן: להיין סיפרה הם המלים יודה או הסיים ולורן שיון מסונה כיס סמה נכם הנה. הממני יפלא. באכת לא יפלא וידעתי שהעיר תנהן ביר הכשרים כי לא שב אפי מהם כי רבו עונותיהם להבעיסני ואצ"ם כן אמרתי לך לקנות השרה להיות להם נחמה שישיבו סהגלות זיקנו שרות ובתים בארץ הואת: (כט) ואת הבתים. מצורת ציון

ולהומין (כט) וחציתו. פנין הדלקה: קשרו. מלשון הקמרה:

שביחת הנתחל וכחלו חמדת לי כנה שחקנה מתנו השדה ולהומין מדים כדכך הקונים: וחביר. והלח העיל נחנה כיד הכשדים ומס

שם כן חנעלה בקניות השדה הלא הכשדים יקחוה (ועם כי הוא אמר בעלמו לברוך כן נרים שהדבר כא לרמו ואות הנה: ה אמר ממחשבות לבו ולא באחרו היבואה מ"ז מ"ז): (כי) כל בשר. כל הבריות: המשבי. כ"ל ואם אמים אני אלבי עולם וכי יהיה שום דבר שיהים ממוסה ממנו לבל אוכל עשוהו ולהומה אף שהארך ניתנה ביד הכשדים מ"מ בידי להחורם לישראל ולזה לווחי לך לקוח שבים שיהים לאות ולראו שכן אששה וכאר יאמר בענין: (כח) לכן. הואיל והלעלי: הגני נותן, אני פוא הנותן את העיר היאת בידי בכשדים ולא דקחוה בכח זרועם: (כח) ובאו. אל חוך העיר: ואת הבתים ונור' . אף אוהם יליחו באש: והסיכו. שם הגניח:

burn.—[Mezudath David] This matches the account of the destruction, where it is related that "and all the houses of the dignitaries he

burnt with fire" (52:13). These were high buildings upon whose roofs they offered up incense to Baal.—
[Redak]

yourself the field for money and appoint witnesses! Yet the city is given into the hand[s] of the Chaldeans!" 26. Then the word of the Lord came to Jeremiah, saying: 27. Behold, I am the Lord, the God of all flesh. Is anything concealed from Me? 28. Therefore, so said the Lord: Behold I deliver this city into the hands of the Chaldeans and into the hands of Nebuchadnezzar the king of Babylon, and he shall capture it. 29. And the Chaldeans who are warring against this city shall come and ignite this city with fire and burn it, and the houses on whose roofs they burnt incense to Baal and offered up libations to strange gods

Yet the city is given—Of what avail is the field to me?—[Rashi]

Although he already told Baruch the significance of the transaction, that was his own conjecture, not a direct prophecy. He, therefore, prayed that God reveal the truth to him.—[Mezudath David]

27. all flesh—I.e. all creatures.—
[Mezudath David]

Is ... concealed from Me?—Are future events concealed from Me?—[Rashi] Indeed nothing is concealed from Me. I knew very well that the city would be given into the hands of the Chaldeans, for My wrath has not receded from Israel, for their iniquities have increased, only to anger Me. Nevertheless, I inspired you to buy the field to console them by informing them that they will

return from exile and purchase fields and houses in this land.—[Redak] Mezudath David explains: Since I am the God of the world, is there anything concealed from Me that I am unable to do? Although the land has been delivered into the hands of the Chaldeans, I can restore it to Israel. I, therefore, commanded you to buy the field as a symbol that I will do so.

28. **Therefore**—Since everything is mine.—[Mezudath David]

I deliver—I am He Who is delivering this city into the hands of the Chaldeans; they will not take it with their own strength.—[Mezudath David]

29. **shall come**—into the city.—
[Mezudath David]

the houses-These too they will

בּוֹכְבֵיא בְדִיל רָאַרְגְוָא קרפי: ל אַנִי הַוּוֹ בְּגֵי יִשְׂרָאַל וּבְגֵי יִהוּדָה ברם עברין דביש קרסי סועוביהון אַבי בני ישראל ברם פרגויו קַרָפִי בְּעוֹכְרֵי יְדֵיהוֹן אַבר ווי: יא אַרֵי רוּנְוִי וָחֵיםְתִי חַלּ בְּקַרָתָּא הַרָא לָפָן יופא רָבְנוּ נהה ועד יומא הדיו לַאַגְלִּיוּתה מִקְבֵיל מיטָרִי: ינּ עַלּ כַּלּ בִּישָׁת כָּנֵי וִשְּׂרָאֵל וּכְנֵי וַהוּדָה דַעָּבָרוּ לָאַרָגָוָא הַרָּטִי אינון

שייי וכי השתידות עלומות ממני: (לא) לַמן היום אשר כנו

מהר"י קרא לוכדים אותם היום מגלים ושבים אותם מעל אדכתם. הנגי מקבצם מכל הארצות אשר הרחתים שם באפי והשיבותים אל אותה. ביום שהוסד הבית נשא שלמה את כת פרעה: המקום הוה והשבחים לכפח: (ל) אך עושים הרע. כלומר מעשה רע ולא מעשה מוב לפי שיש לך ארם שחופא ומשחף כצות גם עבירוה שבירו והפצות מגינות עליו ותולות על

פנירות שבירו אבל בני יהודה אך עושים את חדע ולא את המוב: אך עושים את הדע. פו"ר פוי"ם ס"ל בלע"ו : (לא) כי על אפי ועל חסתי היתה לי העיר הזאת למן היום אשר בנו אותה. שמשתה שבנאו שלמה הניח לו ללכת בדרכי דור אביר רד"ק כמש"א ואת כל הבית הנדול שרף באש כי היו בקפרים על כנהת שי

הבתים הגדולים והגכוהים על גנותיהם: מ) מגעורותיהם, מיםי נקורים והם ימי המדבר כמו שפירשנו: כי היו בנ"י כי הם החלל להכעיפני החלה ואחר כך בני יתורה ופעם אך לאכת הרבר כמו אך עצמי ובשרי אתה אך לשקר שכרתי והרוכיי להם: (לח) לבן היום אשר בנו אוחח. כי ביםי שלפת

כמו בנהנהי כירתיה כיתן ז' ועיין נקפן סיתן ע"ד : (ל) אך פנפסים . ברוכ בפפרים חסר יו'ד קדמתה חכל במסורה שמוחל ח' ח' נמסר כל פכפיסים פלה בר מן ה' חסר והכם ה' חת ישרחל (מלכים ח' י"ד). זכשפיינתי פליו פלחחיו כר מנה חשב דמנה כי חת יצרת (מנים ה יו). נמפרים פרים מחחיו מלח כל ספרים הטונים וכן נתמם פליו ליח מלו לייניך לווי אומר צלייך להניה פלות דלעיו נותר כל מנעכים חשר כר או לי מלו והכה ה' אח יצרתל: (נג) פשו להכפני. כמקלת ספרים חבר יו'ד:

שבנה את העיר והבית החלו לובוח בבכות ונשי שלמה עבדו לאלהים אחרים למן היום ההוא היתה על אפי ועל חכתי כלומר היתה קיימת על אפי ועל חכתי כי באפי היה להסירה והארכתי אפי עד היום הוה ולא אאריך עוד. ובדרש ביום שהוסד הבית

פצורת ציון מצורת דור

(מ) כי על אפי. מלט על מפי: (לכ) ואיש. פנינו גדול וחשוב לפען הכעיפני. ר'ל יודטים היו שאין כהם אחש אכל פשו לפפן הכעיפני: (ל) אך עושים הרע וגר'. ר"ל מעח שלקחהים לי לפס לה עשו השוב בעיני כי עשו אך את הרט: אך מכעישים. לא יחדלו אל למנשה ידיהם אך תכנייסים אותי כהם : לל). בי אל אפי גורי. כאישד הנה בעבור תשביחה היו אלוים מותן כב להשיר את העיר מעם פני השתחין אלא היה על אשי ועל תשתי על כי העיר הואת היתה לי לון היים אחד הבר בני על ידיה של אפי להשיה מעל פני בעון שחלל נואשר יאמר בעין והוא תקדא תשורש ז (לג) על בל דעת, מושב למקדא של משלה לומר שהיה על אפי להשידה בעבור כל רעת כני שדמא וגוי אכל לא שהכתיה מותן רב כי ההסרה היים

wrath since the day they built it (meaning Rome), to remove it from before My face."

Redak explains that, since the days of Solomon, when he built the city and the Temple, they started to sacrifice on high places, and his wives worshipped pagan deities. Since that time, the city aroused My anger and My wrath.

Abarbanel, followed by Mezudath David, explains the verse in the opposite manner. The necessity to remove this city, Jerusalem, from before My face, i.e. from My providence, has aroused My anger and My wrath from the day it was built until this day. Although God felt that the city had to be removed from His providence, it was, so to speak, a distasteful task incumbent upon Him since the day it was built until the day of the prophecy, shortly before its destruction.

32. Because of all the evil—This is connected to the preceding verse. in order to provoke Me. 30. For the children of Israel and the children of Judah were indeed doing what is evil in My eyes from their youth, for the children of Israel indeed provoke Me with the work of their hands, says the Lord. 31. For this city has aroused My anger and My wrath since the day they built it until this day, to remove it from before My face. 32. Because of all the evil of the children of Israel and the children of Judah, that they did to provoke Me, they, their kings,

to provoke Me—They knew that the idols have no substance, but they worshipped them in order to provoke Me.—[Mezudath David]

30. were indeed doing what is evil—Heb. אָר, indeed. The same word is used again in the second part of the verse. This translation follows Jonathan, and was accepted by Redak, Ibn Nachmiash, and Abarbanel. Kara and Mezudath David explain it as: only ... were doing only what is evil ... were only provoking Me. This cannot be understood literally, but must be taken as an exaggeration.—[Daath Mikra]

from their youth—From the days they wandered through the wilderness.—[Redak]

for the children of Israel indeed provoke Me—[This refers to the northern kingdom, the Ten Tribes.] They commenced to provoke Me first, and the children of Judah learned from them.—[Redak]

Alschich explains this verse in a much more favorable manner. He renders: "For the children of Israel and the children of Judah, few of them were doing what was evil in My eyes from their youth, for the children of Israel—few of them provoke Me with the work of their

hands." In the beginning, neither the children of Israel nor the children of Judah committed evil flagrantly, but some of them commtted evil in secret. They were a small minority. Later, some of the children of Israel commenced to provoke God, i.e. to commit sins in public, but they too were a minority. Later, the children of Judah learned from the children of Israel to provoke God.

31. since the day they built it—Onthe day that the Temple was founded, Solomon married Pharaoh's daughter.-[Rashi from Niddah 70b; cf. Rashi, Prov. 31:1] The intention appears to be that from the day the Temple was built, the city of Jerusalem existed in provocation of God. Abarbanel questions this interpretation since Jerusalem is mentioned here, not the Temple. Jerusalem was built, or enlarged by King David when he took it from the Jesubites, not by King Solomon. Maharsha (Niddah 70b) explains homiletically that when King Solomon married daughter, he Pharaoh's power to the evil forces in the world, laying the basis for the building of Rome (Sanh. 21b). Thus, he explains our verse to mean that Jerusalem has "aroused My anger and My

בַבְרָבְנִיהוֹן וּנְבְיַיהוֹן דשקרא ואָנש יהודה וַיָתבֶּי יִרוּשְׁכַּם: יג וַאַחַורוּ בְפוּלְּחַנִי קַרַלֹּ וְלָא שׁוִיאוּירְחַלְּתִי לֶּקָבֶילֹ אָפֶיהון ושְּׁלָּחֵית לַוַתְהוֹן יַת כָּלֹּ עַבְדֵי נָבְיַיָא מָקָרִים וּכַלִּיף וַלַּית אִינוּן צָבָן לְּקַבְּלָּא אוּכָּפון: יר וְשׁוִיאוּ שיקוציהון בביתא רָאָהָקָרַי שָׁמֶי עַלּוּהָי לָּסָאַבוּתֵיה: לה וּבְנוֹ יַת בָּמָה בָעַלָּא דִי בְחֵילָת בר הנום לָאַעבָרָא יַת בניהון וית בנתהון יָמוּלֶךְ דְלָא פַּקְרֵית בָּאוֹרַיָתִי וַלָּא רַעַנָא ָקָדָמַי לָּמֶעָבַּר הוְעַבְהָא. הָרָא בְּדִיל לְחָיַבָּא יַת מהר"י כרא

(לג) ולמד אותם. לשון פכיל (הפרנכ"ע כלע"ו): ופנה אל אלהים אחרים: (לג) ולמר אותם השכם וימד. ת"י ושלחיה לותהון על ידי נביא פקדם ובילה:

יר'ק מנהת שי

נשא שלמה את בת פרעה: (לכ) 'ונביאיהם. הנכיאים שלהם (לכ) החסי. חסר חליף וכן כמלכים כ"דל מכולל דף קש"ה ינחי גם כן שלות שהם נביאי שקר: (לנ) ולמר אותם. ע"י נביאי האבת:
שהם נביאי שקר: (לנ) אישר אותם. ע"י נביאי האבת:
(לד) וישיכוי שקרותם. אתו ומבשה: (לכ) אישר לא צויתים. בני מקובות ויאכרו זה תוכנן בכלות שונות בעירם מעם והענין
אחד הראשון כם' נוי נזרך אשר לא צויתים ולא עלתה על לבי. והשני בפ' וקנית בקבוק אשר לא צויתי ולו: דברתי ולא
עלתת על לבי. השלישי בזו הפרשת אשר לא צויתים ולא עלתה על לבי לעשות הרועבה הואת: לבען החפי את יהודת.
עלתת על לבי. השליש בה הלך החפי מחסרון האל"ף לם"ד הפעל ובן אשר ההפי את ישראל בה הלך ראך לא מרו חפר
מצורת דור

על אתי: וגביאיהם , הם נכיאי השקר: ואיש יהודה. כל נדול - וכן הלא איש אחה (ש"א כ"ו): (לד) שקוצ'יהם. מלי שקן ותועבה:
נחשוב ביסודה: (על) ויפוא אלי עורף, אחת בששל ענן אדם לרשמי
נחשוב ביסודה: (על) ייפוא אלי עורף, אחת בששל ענן אדם לרשמי
בכאינו כולה לשמוע דברו מהפך ערפו למול: ז ולמד אותם . ועם כי אני מלמד אותם ע"י הכיאים ואני מלכי ומלמד אותם בזריאית
בכי וער"א אינם שומשים לקבל שוסר לישר דרכם: (לד) וישיסא. שמו הססילים בכיח ששל א שני עליו להקרא בית הי: למשאר.
למען עמא את הבית: (לב) בשות הבעל. בשות משיות לעבורת הבעל אשר עמדו בניא כן הכי להגביר. ה"ל לרשני שם באש:
למולך רכן שם הענו"ם בא שלה א ער לכי . (שאול דרכו לא לא לוחים להקריב בנים וכנות: ולא עלהה ער לכי . (שאול דרכו הם)
לעשות ונו", שושב על להעציר לומר להעביר את בנים כ

pass." Another difference is that the word "Molech" is not mentioned above. This may support Rashi's view (Sanh. 64b) that the Molech worship consisted merely of passing the child between two fires. The practice of burning them in fire was not the Molech worship but the worship of the gods of Sepharvaim.]

which I neither commanded—even to practice in My worship, to make

human sacrifices.—[Mezudath David]

nor did it enter My mind—to ask for such a thing.—[Mezudath David]

to bring guilt upon Judah—They did this, not because they believed that there was any substance in Baal worship, but to bring guilt on Judah, to provoke Me.—[Mezudath David]

their officers, their priests, and their prophets, and the people of Judah, and the inhabitants of Jerusalem. 33. And they turned their backs to Me and not their faces; although I taught them, teaching them betimes, they do not hearken to receive instruction. 34. And they placed their abominations in the house upon which My Name was called, to contaminate it. 35. And they built the high places of Baal, which was in the valley of the son of Hinnom, to pass their sons and their daughters to Molech, which I neither commanded them nor did it enter My mind to commit this abomination, in order to bring guilt upon Judah.

According to Abarbanel and Mezudath David, the task of removing it from before My face because of all the evil ... has aroused My anger and My wrath.

and their prophets—The false prophets.—[Jonathan, Redak, Mezudath David]

and the people of Judah—Heb. איש. This follows Jonathan. Mezudath David renders: Every prominent man of Judah.

33. And they turned their backs— This is figurative, like a person who does not wish to hear what his friend is saying to him; he turns his back.—[Mezudath David]

I taught them—lit. and teaching them. This is a participle, (apprenant in French).—[Rashi] The intention is that I taught them through the true prophets.—[Redak]

34. And they placed their abominations—I.e. Ahaz and Manasseh.—[Redak] The Rabbis (Sanh. 103b) state that Ahaz placed an idol in the upper story of the Temple, Manas-

seh in the Temple proper, and Amon in the Holy of Holies. According to Tanhuma, Behukothai 3, Manasseh placed it in the Holy of Holies. See Rashi, Isaiah 28:20, where he does not mention Amon, but only that Manasseh placed it in the Temple proper, although he quotes the Rabbis' interpretation of that verse, which they, in fact, interpret regarding Amon's placing the idol in the Holy of Holies.

to contaminate it.—I.e. to contaminate the Temple.—[Mezudath David]

35. **the high places of Baal**—The high places made for the worship of Baal in the valley of the son of Hinnom.—[Mezudath David]

to pass—I.e. to pass through fire.—[Mezudath David]

to Molech—The name of the idol.—[Mezudath David]

[See above 7:31, 19:5, Commentary Digest. Note the difference, that above the expression "to burn" is used, whereas here, we find "to

רבית יהודה: לי וכעו אָלָהָא רִישְׂרָאַל על ַקַרָּתָא הָרָא דְאַתּוּן אָמַרִין אָתְכִּסְרַת בִּירָא דָטַלְּכָּא דְרָבֶלְ בְּחַרְכָּא וּכְכַפָּנָא וּבְמוֹתָא: לוּ הָא אַנא מָכָנֵשׁ לָהוֹן מִכָּלּ מַרִינָתָא דְאָנְלֵּיתִינוּן לָתַמֶן בָּרוֹגִוי וּבְּחֵימִתִי ובתקוף בב נאהיביגון ַלָּאַהָרָא הָדֵין וָאַשְׁרִינוּן <u>יַּ</u> לָּרַחָצָן: לח וִיהוֹן קַּרְ**כִי** לָעָם וַאַנָא אֶהֶיַי לָהוֹן לַאַלָה: לם וַאַתַן לַהוֹן לָבָא חַר וָאוֹרַח חַר לָמָרַחַלּ, קַרָמִי כָלּ יוֹטֵיָא דַיִישָב לָהוֹן וַלְּבְנֵיהוֹן בַּתָרֵיהוֹן: פּ וְאָנְעַר לָּהוֹן קים עלם דלא יתוב מַיכָרִי סִבָּתְרֵיהוּוּ לָאִיםְבָא לָהון וְיַת דָחַלָּתִי אָהַן כְּלָבְּהוֹן בדיפ ב"א ישראל

> (דו) הנני מקבצם. כרחמים מכל אשר הדחתים שם באפי: מנחת שי

אל"ף למיר הפעל: (נו) ועתה לכן כה אמר הי. פרשה לתילה ומבוארת כי כה אמר ה' . ופרשה זו לומן שתשוב גלות כבל לשבעים שנה וכה שוכר ההר והשפלה והננב כי חלק יהודה בשלשתן כמו שכתכ בספר יהושע:

(לו) בחרב וברעב . החיתי פוסחים על בהי הסעיפים חם כחיב ו כ ה ע ב עם ואדו הו צלת וחדו ים בכתכו כחתום בוחדו ותחר כך העבירו עלים קולפום נים בכתכו כהחום כלת וחדו והוסיפום החר כך וכן ולתו ורסית בידייהו ותנן ברחמי מהרים דבתיה הבנתוה ביבורה דמינתה וכוח בחדון מן מכ דחוינן בירשים כימן ל'ת החתשה היטון הנתיבין בחרב ביר כיב בלה וח"ו וליכח דין ביניהון ב"מ דהדין כתיב בית"ו וכן ח"י : (מ) להיטיבי הוחם. מלח וח"ו כי חינו מן החסרים בסימן כ"ג :

מצורת דוד (לה) יהיו לי לעם. המה יחמינו כי וישמרו מלוחי וחני חשניה פליהם ועל העיר הוחת כמחו: (לם) ונחתי לחם. ד"ל חטה לכם להיות להם לד אחד ולא יהיו עוד מסופקים וסיסחים על שחי השעיסים ולא יסנו מללכת בדרך אחד ליראה את ה' כל הימים: לשוב להם . כ"ל למען לא יכא לי חועלא מה כ"א למען יהיה פיב להם ולכניהם אשר יהיו 'אהריהם: (מ) ברית עולם. ברית המתקיים עד טולם: לא

חועלת כזה : (לו) ועתה לכן כה אפר ה' . כ"ל חף כי על שנכרה חשהתם למשלה יננו מן העיד והבידם מעל פני חולם הוחיל והעיר היה שני מעילם לכן כה אמר ה' פל העיר הוחת אשר מהשבו שכעבור החרב והרפב והדבר נחנה כיד מלך בכל להיו' שלו לחלוטין עד עול' : (לו) חגגי בקבצם. ר"ל לא כן יהיה כי הנני מקבן את ישראל מכל הארלות וגו' ואשיב אותם אל המקום הוה וישכו כה לכשת כמאו:

Me, but it will be good for them and children their after them.— [Mezudath David]

40. an everlasting covenant—A covenant that will last forever.— [Mezudath David]

and My fear I will place in their heart-If this is to be understood

literally, it would imply loss of free will which is implicit in the ethical teachings of the Bible. A Rabbinical maxim teaches, "Everything is in the hands of Heaven (God) save the fear of Heaven" (Ber. 33b). Abarbanel explains that God will inspire them to fear Him through the many mira-

36. And now, therefore, so said the Lord God of Israel concerning this city which you say, "It has been given into the hand[s] of the king of Babylon by the sword and by famine and by pestilence": 37. Behold I will gather them from all the lands where I have driven them with My anger and with My wrath and with great fury, and I will restore them to this place and I will cause them to dwell safely. 38. And they shall be My people, and I will be their God. 39. And I will give them one accord and one way to fear Me all the time, so that it be good for them and for their children after them. 40. And I will form for them an everlasting covenant, that I will not turn away from

them to do them good, and My fear I will place

36. And now—Redak explains that this section refers to the future redemption, whereas the section commencing with verse 42 refers to the return from Babylon. This will be discussed further. Abarbanel elaborates and explains that the people of Judah who believed the words of the prophet were convinced that the city would be given permanently into the hands of Nebuchadnezzar. Therefore, the prophet assures them that "concerning this city which you say, 'It has been given into the hands of the king of Babylon by the sword and by famine and by pestilence,' it will not be permanent, but . . ."

37. Behold I will gather themwith mercy from wherever I have driven them with My anger.—[Rashi] them-Both Judah and Israel.-[Abarbanel]

with My anger—This alludes to the exile of the Ten Tribes by the king of Assyria.—[Abarbanel]

and with My wrath—This alludes to the destruction of Jerusalem by the king of Babylon.—[Abarbanel]

and with great fury—This alludes to the destruction of the Second Temple and the exile in which we are now.—[Abarbanel]

and I will restore them to this place—Concerning all of them, God says that He will restore them to Jerusalem, to the house of the Lord as in ancient times, and they shall dwell securely and never suffer any more exiles.—[Abarbanel]

38. And they shall be—Because they shall be My people.... [Abarbanel]

39. And I will give them one accord—lit. one heart. They will no longer have any doubts, but will unify their thoughts to serve God and fear Him all the time .-[Mezudath David]

so that it be good for them-I will receive no benefit from their fear of

כָדִיל דְלָא יִכְשוּוְ טְבַתַּר פּוּלֶּחַנִי: כא וַיַחַדָּי מַימָרִי עַלֵּיהוֹן לָאַימָּכָא לָהון וַאָקַוְסִינוּן בְּאַרְעָא הַרָא בָּקֹשׁוֹם בַּמֵיכְּרִי וֹבְרְעוּתִי: סב אָרֵי כְרְנַן אַמֶר וְיָ כְּמָה דְאַיְהֵיתִי על עסא הָרֵין יַת כָּל בַּישָׁהָא הַבָּהָא הַרָא בָּן אַנָא פַיִּתִי עַכַּיתון יַת כָּל מַבָּתָא דַאַנָא מַמַלֵּיל אַלֵּיהון: כּגּ וָיִוְרַבְּנוּון חַקּלִין בְּאַרָעא הַרָא רַאַהוּן אָסָרִין צַדְיָא הָיא מְבְּלֵּי אֱנָשָא וּבְעִירָא בידא אָהָמָסָרַת דְּכַסְרָאֵי: פר חַקּלִּין בַבְסָפָּא יַוְבַנוּן וַיְבַהְבוּן וֹנטַמִּפוּוּ וַנְסְהַרוּן סַהַרוּן בְּאַרַע שָׁבְטָא רַבְנִיָמְןוּבְסַחַרָנֵי יָרוֹשְׁלַם וּכִקרניַא דְבִית יהודה ובקרני טורא וּבְקַרְנֵי שְּׁפֶּלִהָא וּבְקַרְנַי דרומא אַרֵי אַהָיב יַת גלותהון מקום נוכף יקנו. פקום שכר פים:

סצורת ציון

כצורת דוד

(מג) ונקנה . מלבון קנין: (מד) אשיב . מלפון השכה : שבותם. מלבון שכי':

אשוב. לה חפנה מהם מלהיטיב טמהם: לבלתי סור. לכל יסורו מעלי: (מת) וששתי עליהם. יהי' שמהה לפני במר שחיפיב טמהם:

ממני (ממ) ששרו עיריים ומחה לפני להכה סקסיים (ממני). באסת . כ"ל לנטינים המתקיים: בכל לבי . בלהכה רכה: (מנ) אל העב . פל השם: חואה . אשר הם עתה כם: (מנ) ונקנה . או יהיה נק.ה שדות כאכן הואח: שבבה היא. כ"ל עד טולם חהים שמתה וככל נמסרה כיד הסדים להלטין: (מל) שירת . לא כן ויהיה כי עוד יצא זמן אשר יקט שדות לכב) ויכתכו הקרון כספר שמתה וככל משרה יתהום שתו כד ויומיע שירם וכדרך הימות: ב בארך בגישין. השדות יקטו לאיץ לנמין וגו": ובצרי ההר וגו". הענים הטומדים כהר וכעמק וכסאת הדרום: כי אשיב . אשיב . אשיב לאכלם את הנשכים ללכת בנולה וכ"ז חוזר למעלה לומר הלא הכל כידי ואשיב

will sign it and appoint witnesses to witness the sale.—[Mezudath David]

in the land of Benjamin—Redak understands this verse as an indication that the return from Babylon is meant, when only the tribes of Judah and Benjamin would return. Abarbanel understands it as a reference to the Messianic Era. The land of Benjamin is mentioned because that was the location of Hanamel's field and there Jeremiah was prophesying, but in fact, the entire land of Israel is meant.

in their heart, not to turn away from Me. 41. And I will rejoice over them to do good to them, and I will plant them in this land truly with all My heart and with all My soul. 42. For so said the Lord: As I have brought upon this people all this great evil, so will I bring upon them all the good that I speak concerning them. 43. And the field shall be bought in this land, which you say, "It is desolate without man or beast; it has been given into the hand[s] of the Chaldeans." 44. Men shall buy fields for money and inscribe deeds and sign [them] and appoint witnesses in the land of Benjamin and in the environs of Jerusalem, and in the cities of the lowland and in the cities of the southland, for

I will restore

cles and wonders He will perform in Messianic times. Alshich explains that the people will of themselves learn to fear Him, and He will assist them to reach even higher levels of His fear and love. Ramban (Deut. 30:6) asserts that in Messianic times there will no longer be free will, but it will become natural to fear God and to comply with His commandments.

not to turn away from Me—That they will never turn away from Me.—[Mezudath David]

41. And I will rejoice—Instead of the present anger, wrath, and fury, I will rejoice over them to do good to them.—[Abarbanel] Doing good to

them will be joy for Me.—
[Mezudath David]

truly—I.e. permanently.—[Mezudath David]

with all My heart—With great love.—[Mezudath David]

43. And the field will be bought— Then fields will be bought in this land.—[Mezudath David]

"It is desolate"—It will remain desolate permanently, and it has already been given into the hands of the Chaldeans.—[Mezudath David]

44. Men shall buy fields—It will not be so, but a time will yet come when men will buy fields with money and inscribe the transaction in a deed and the owner of the field

בַּלְנַתְּהוֹן אֱכֶר וַיֵּ: אּ נַהֲנַה פתנם נכואה מוקרם יי עם ירָטְיָה תַּנְיָנוּת וְהוּא עור בָּצוְ בְּלֵי בְּדָרת בית אַסירַנָא לָּמֵימָר: בּ כַּרְנוֹ אֲמַר יִיְ דַעַּכְרָה וָיָ בָּרָא יָהָהּ לְּאַתְקְנוּהָהּ וָיָ שִׁמֵיה: ג צַלִּי ,קַרְמֵי נַאַקּבֶּל צְלּוֹתָךְ וַאַחַוֵי לָּךְ וַבְּרָבָן וּנְטִירן רַיֶּא ורעהינון: ר אַני כּרָגן: אַכֶּר יִיָּ אֶלְּהָא רִישְׂרָאַל על בָהֵי הַרָהַא הָרָא ועל כהי כלכיא רבית יהינה המהרעין להון וְצְבָּרִין מְלֵּיהָא לְּהַקְפָּא שורא כון קדם דקטליו בחרבא

מהר"י קרא

רשייוי לג (א) עצור. ככית הכלח: (ב) בה אפר ה' עושה. העושה זאת: (ג) קרא אלי ואענך. להודיעך העתידות: ובצורות . שמורות כלכי לעשותם:(ד) הנתוצים אל הסוללות . לעשות מהם סוללות חלים פלכורים למעלה אשר בונים בני העיר לעלות אל הסוללות להלחם מעליהם עם הכשדים: ואל החרב. לתקפא שורא מן

לנ (א) עצור בחצר הססרה . עצור פהרונו כלוא . כפו נעצרה נא אותך רפנורד בלעזו: (ב) כת אמר ה' פושה. בתחית הענון סתם נבוא את דבריו שלש פורט כה היא שהקביה עהיד לעשותה ומה היא שהוא יוצר אותה להבעת נכבה שאכר בסמוך: (ך) כי כה אמר ה' אלהי ישראל על בהי העיר הואת ועל בתי פלכי יהודה הנתוצים אל הסיללות. וכל הענין עד. הנני כעלה ארוכה וכרפא ורפאתים, לכדת שמה שהוא אופר לפעלה כה אפר ה' נושה, הארוכה שעהיד מעניהם עם הכשדים: ואל החדב. נתקפת שורת מק הקב"ח לעשיהה על בתי העיר הואה ועל בהי מלכי יהודה הנהוצים אל הפוללות פתרונו הנתוצים בשביל הפוללות שהיו מנחת שי

רדיק (6) ויהי דבר ה' שנית. ר"ל על זה הענין: עכ) כה. עשת. עושה ירושלם שוכר למעלה ופי' עשה מגדל' כלו' שהגריל אותה על כל הארצות וכן אשר עשה את משה ואת אהרן: יוצר אותה להכינה. כחרש אותה להכינה לעולם וכן הנה אנכי יוצר עליכ׳ דעה וכל יצירה הוא פוציא הדבר לפעשח: מו כרא. אם מצורת רוד

לן (c) ה' שמו . כרוב ספרים יבנים חין פסיק בין ה' לחלח שמו : (ג) גדלות וכלרום. בספרו של יונחן כן עוזיחל היה כחוב ו כל ו כ ו ח בנו"ן בחרגם רברבן ונעירן וכן היה כחוב בספרו של רב"י שפירש שתורות בלבי

ישראל לארלם ולכן לויחי לך לקנות השדה מחומאל לסיות לאום ולרפו שכן יקני עוד שדות כי ישובו מהגולה וישבו בארלם:

הקרא אלי אינד כרציגך הפך כה שאומר ואל תשא בעדם רנה ותפלח: ואגירה לך גדולות ובצורות לא ירקתם. אגירה לך נחבות גדולות וחוקות שלא ירעתם ווית רברבן ונסירן היה קורא ונצורות בנו"ן: כל כי כח אסר ח' . אל הסללות ואל תחרב'. מצורת ציון לנ (ה) עודנו. פדיין: עצור. מעוכב וכלוה וכן מעולר וממשפט

לנ (ח) שנית. פעם שנים כדכר ענין הנחולה כעתידם: והוא עודנו. כשכחה לו הנכוחה ההיח הים עדיין כלום כחלר המטרה: לאמר. מופב של רחשים המקרא ויהי דבר כי וגו' לאמר: (כ) עושה. המגדלה והתרוממה ועל ירושלים יאמר שוכר למעלה וֹהְנֹר בדבר המוכן: יוצר אותה. הפחדם פוחה להכינה פד עולם: ה' שבר, כ"ל והוא מורה בהכל בידו: (ג) קרא אלי. לבודים לך הגאילה העהידה ואביב לך: גדולות. מחמות גדולות וחוקות שלא ירטתם: (ד) על בתי חעיר הואת. כ"ל כתי השרים ויתר הסם:

לוקח (יבטיה נ"ו): (ב) עושה. טנין הגדלה ורומתוח כמו ישמה יבראל בעושיו (חהלים קמ"ט): יוצר. מחדש וכן יוצר עליכם רעה (לעיל י"ח): לחבינה . מלשון הכנה: (ג) ובצורות . הוקות והוא מלבון מכלכן: זדי הנתוצים! ענין שכיכה והריסה: אל הבוללות . על הסוללות ד"ל בעבור סוללות והם החלים שעושי' לעלות עליהם להלחם: ואל החרב. בחרב כמו ואל הארון (שמות

הנתיצים. הפר המה שהה נתולים כשבור לשפוח מחבניםם פוללות מבפנים לעלות פליהם לפלחם מול בכפדים: ואל חחרב. כ"ל

the wall against those who slay with the sword.—[Rashi from Jonathan] Others define "sword" as any iron implement, including those used to demolish the walls, e.g. large axes. Thus, we render: that are demolished by the catapults and by the axes.—[Redak] Cf. Redak 32:24. Or. "that are demolished to make of their stones mounds upon which to stand, to defend themselves against the onslaught of the Chaldeans, and they demolish the houses with axes."—[Mezudath David]

Kara explains that the Chaldean soldiers pour out the mounds to surround the city and from atop them breach the wall. In order to mend

their captivity, says the Lord.

33

- 1. And the word of the Lord came to Jeremiah a second time, while he was still confined in the prison yard, saying: 2. So said the Lord, the Maker thereof, Who formed it to prepare it; the Lord is His Name. 3. Call to Me and I will answer you, and I will tell you great and strong things that you do not know. 4. For so said the Lord God of Israel concerning the houses of this city and concerning the houses of the kings of Judah that are demolished for the mounds and for the sword.
- 1. a second time—Concerning the future redemption.—[Abarbanel, Mezudath David] Abarbanel continues that if we explain the preceding passage as regarding the redemption from Babylon, we should interpret this verse to mean that the word of the Lord came to Jeremiah regarding the second redemption, viz. the redemption in Messianic times.

confined—Heb. עָצוּר, in the prison.—[Rashi] Rashi's intention is that נְלֵּאוֹר is synonymous with אָנָצוּר 32:2. Redak and Ibn Nachmiash understand it as an allusion to the consolation for the Babylonian exile, as will be explained further.

saying—This refers to the beginning of the verse, the second clause being parenthetical.—[Mezudath David]

2. So said the Lord, the Maker thereof—Who makes this.—[Rashi] At the beginning of the chapter, the prophet speaks in hidden terms, not

explaining what God is making and what He is forming.—[Kara] Redak and Mezudath David render: So said the Lord, Who aggrandizes it, meaning that He will aggrandize Jerusalem over all lands. Since Jerusalem was mentioned in the previous chapter, it is understood to be the antecedent.

- 3. Call Me and I will answer you—to inform you of future events.—[Rashi] Redak explains: If you call Me, I will answer you as you wish, the opposite of what I commanded you, "And you, pray not on behalf of this people, neither lift up cry nor prayer" (7:16). [He, apparently, explains it to mean calling to God in prayer.]
- 4. that are demolished for the mounds—To make mounds of them, mounds piled up high which the city dwellers build to ascend the mounds to wage war from upon them with the Chaldeans.—[Rashi]

and for the sword—To strengthen

For further commentary see Appendix.

בְּחַרָבָא: הּ אָהָן לְּצֵּנְחָא קרָבָא עם כַּסְרָאַי וּלָּמֶלִּיוּהָהוּן יַת פַּנְרֵי בני אַנשא דאַלָּקיהי וּכְחַימִתי ברונוי ורסלקית שכנתי ַקַרְהָא דָרָא עַל כָּל בִּישַׁתָהון:יהָא אָנָא מיתי להון אבו ופירקן וַאַסִינוּן וַאָּנְלֵּי לָּהוֹן תַּרַע הַיוּבָא וֵאָחַוִינוּן דִיהָכוּן באורח שלם וקשום: יוַאָהֶיבוָת גַלּוּת יְהוּדָה וַיַת נָלּוֹת יִשְׂרָאַלּ וַאַקַיִמִינוּןבּרְבְקַרְמֵיתָא: הוַאַדַבּינוּן מָבַלֿ חוֹבֵּיהוֹן דָחָבוּ הָרָבֵי וְאֶשְׁבּוֹק לָכל חוביהון דַחַבוּ

מדר"י קרא מיל כשרים שופכין מוללה ובקרקים בחוכה ובבקיעין איתה. .
ונאין יושבי ירושלים ורואין בקיתי החוכה ונובצין בתים שלהם
ונאין יושבי ירושלים ורואין בקיתי החוכה ונותצין בתים שלהם
לחזם ההומה. ורבר זה ניבא ישעיה ככטה שנים ער שלא
נלחמו כשדים על דרושלים דכתיב ואת בקיע דר רור האיתם כי
נלחמו הבתצו הבתים לחזק התומה: ואל החרב. הריכ: כן קרם
דקפלין בתרבא כלומר מחזיקין החומה כפני אוכלי חרב:

קדם דקטלין בחרבה: (ה) ולמלאם את פגרי האדם . ואח הבחים אשר נתלו עושים קברות לפגרים שנהרגים בתוך העיר: ואשר הסתרתי וגו'. כה אמר ה' הנני מעלה לה וגו': (ו) עתרת שלום. ברכת שלום (שלו"ד בלע"ו):

(ה) באים להלחם את הכשרים. פתרונו האנשים הנאים להלחם עם הכשרים הם האנשים הנותצים את הכתים כדי לבצר. החוכה: ולהלאם את פניר ואדם. "אף הבתים הנתוצים היו מפנין אותן בדי לכלאותב כפניר האנש"י הנלחכים עם הכשריי ואף הפנרי וישני יוושלים שהיו ברהם ברעם וברבר שהקביה היה משלה גם דענ ודבר בעוד שהכשרים כלחביים על העיר. ווה הנאי הוא איםר. "יתי באפי ובהכהיו "איהן הפנרים היו כסלאון הבינים הנתוצים שלא יכלו לרוציאם חוץ לעיר מפני חל כשרים הצרים על העיר: (ו) ונליתי להם ערתר שלום ואסת. הרגום יונתן ואגלי להון תרע תיובתא ואחונין דיהכון באורת שלם וקשום: דר"ק

(פסוחם: (ה) ולמוחם, מספרים כיי ודמיםים יבורם חיך דגם כלחדר, נכנוסחת מביויים, ים פליה הקי של רפי: (ו) מעולה לה חלרה. כסוח כ"א חלרו כה כוחים יותר ולה יותר מה שהיים ולשיים וליי ומחים. כיי הרמים: בינים בפקר במסר עליו וליו וחסר יו"ר חלב נספרים מדוייקים כ"י ורסומים: בינים ביר"ב (ה) ומוחחים לוכו, ליין שלו הקראות ובקח היים רכי ול מוזקף וכי

כמו במללות וכחרב וכן ואל הארון תהן את הערות כמו ובארון
אלא שאוה? בית הכלי וואת בית העורושי החרב כשילים
הכצולים הכערלים וכן ומכללהיוך יאין בחרבותיו ופוללות
פירשנוה: והו כאים להלחם. אמר למה היו נתוצים לפי שהיו
בצים יושבי הברים להלחם עם המשרים ולא פתה: להם לפיבך
מצום חמוכי הברים להלחם עם הכלות ונחרב עד שלכיו העד

בצם משברים והבנותבתים בסללות ובחרב עד שלכדו העיד: ולסלאם את סגרי האדם. והם גרמונס כן לכלא הכתי' פנרי התחזקר הכשדים והבנותבתים: מ) הגני סעלת לה. לעיר ירושלם שוכר: ארוכה וסרפא. ענין כפול בכלות שונית: וגליהי להם עהדת שלום ואמה. אפר נגליי לפי שהיה דבר הקץ סכוסה עד יום הגאולה. עדתים ירוב כי כל לשין עתרה היא ענין מצודת דור

טברוז ביון כיה) ומשפפו ובהחרון: (ו) ארוכה. פנין רפוחה כמו הרוכת בת מחו לחול בין ולחורתה ביתור חירות ביותר היו היותר החיים ולוני

עמי (למיל ה') ולחוססם כיחור חתר ותרבה': וגליהי. מלשין גליי: עתרת. ענין רבוי כתו ועחר ענן הקטורח (יחוקחל ה') : (ו) שבות. מלשון כביה : ובניתים. מלשון בנין : זינתלו אותם כחרכ והוא שם כלי עשי לשכר כו וכן ומגדלותיך יחון בהרכותם (יחוקאל פ"ו): (ה) באים להלחם. כ"ל כי לא יסנו לקצל עליהם שול בעורד והמה כאים להלחם עם הכשדים והיא סבה למלחות הכחים הכם את שנרי האדם ונו": ואשר. ועל אשר הסדרתי פני מן העיר כעבור רעתם ולכן ימלאו הבתים מענרן

המחים: (ו) הלגנ' פשלח לה' הנה אללה לפואה להעיר הזאת וירכאו גם אנשיה כ"ל השיר מגנה ואנשיה ייבוד לה: ודליתי. הגלה להשלח כד ותחקיים: (ו) וחשיברות: אשיר להדלם את שלי והודה ואת שני ישדאלו ובניתים. דולה לומד יהיו מושפעים בשובה הדלוחה פואה: (ה) וההרדעים, דילל אפחלל שונש ויריו משוהרים מפומאת השון: והאחדי ונו'. כשל דדבר בע"ש: ששפו בי. מדדו

modern French), a greeting.—
[Rashi] Redak renders: An abundance of peace and truth, so Mezudoth.

peace and truth—A lasting peace.—[Mezudath David]

7. the captivity of Israel-This

refers to the Ten Tribes.—[Abar-banel]

8. And I will purify them—of the defilement of their souls, brought about by sin.—[Malbim]

and I will forgive all—so that the sin will not accuse them.—[Malbim]

For further commentary see Appendix.

- 5. They come to war with the Chaldeans and to fill them with the corpses of the men whom I have smitten with My anger and with My wrath, and that which I have hidden My face from this city because of all their evil. 6. Behold, I will bring it healing and cure, and I will cure them, and I will reveal to them a greeting of peace and truth. 7. And I will return the captivity of Judah and the captivity of Israel, and build them up like at first.
 8. And I will purify them of all their iniquity that they sinned against Me, and I will forgive all
- the breaches, the city dwellers demolish their houses to obtain building materials. He points out that Isaiah had already prophesied this matter many years before, as he states: "And the cracks of the city of David you saw that they had increased.... And the houses of Jerusalem you counted, and you demolished the houses to fortify the wall" (22:9f.).

5. They come to war-Why were the houses demolished? Because the dwellers of Jerusalem came to war with the Chaldeans and did not open the gates for them. Therefore, the Chaldeans gathered strength and broke down the houses with catapults and axes until they captured the city.—[Redak] This follows Redak's commentary on the preceding verse. Kara explains: These men who come to war with the Chaldeans are the people who demolish their houses in order to fortify the wall. This too follows his commentary on the preceding verse.

Mezudath David explains that, since the city dwellers came to fight against the Chaldeans and did not accept their sovereignty, they caused the houses to be filled with corpses. This is similar to *Redak*.

and to fill them with the corpses of the men—And the houses that they demolished they make into graves for the corpses of those killed within the city.—[Rashi]

and that which I have hidden, etc.—So said the Lord: Behold, I will bring it, etc.—[Rashi]

Rashi, apparently, explains this clause as attached to the following verse. Mezudath David, however, explains: And because I hid My face from this city because of their evil, therefore, the houses will be filled with the corpses of the men, etc.

- 6. and I will reveal to them—The end will not be revealed until the day of redemption.—[Redak] Jonathan renders: And I will reveal to them the gate of repentance and I will tell them that they should go in a way of peace and truth. Ibn Nachmiash points out that even the redemption from Babylon was hidden, as in Daniel 9:2.
- a greeting of peace—Heb. חַחֶתְא, a blessing (salud in O.F., salut in

ַקַרָמָי וַרְמָרָרוּ בְּמֵימָרִיּגּ פ ויהון קרקי לשום רָחָרָנָא לָתוּשְׁבָּחָא וַלִיקר לָבֶל עַמְבֵי אַרְעָא רי ישמעון יַת כַּל טַבָּתָא די אַנָא עָבֶיד עַמְהוֹן וְיוּגעוּן וִידַחֱלוּן עַלּ כָּלֹּ מַבְרָא וָעַל כָּל שָׁלְּמָא רַאָנָא עַכֵּיר לַהוֹן: י כּדְנַן אַמר יִי עוד יִשְׁהָמַע בַּאַהרָא הָדֵין רַאַתוּן אַמִרִין חַרוֹב הוּא אַנְשָא וּמְבַּרָיּי בְּעִירָא בְּקַרְוַיָא דְבָּית יָהוּרָא וּבְשוּקי יִדוּשְׁכֵּם רצרון מבלי ומבלי והיב ומבלי בעירא: יא קל ביע וקל תַרָּנָה קַלֹּ תַּנְנִין נַקַּלֹּ בַּלָּן קַלֹּ דָאָמֶרִין אודוּ ָקֶרֶם וְיָ צְּבָאוֹת אַרֵי שָב ביא ופחדו ורנוו . מקדה שפר ניב.

מנחת שי

רבוי מה שהוא בענין הפלה כפו ויפתר יצחק הוא ענין רבוי תפלה וכן הפתרתם עלי דכריכם רבוי דבריכם:(ט) ופחדו ורגזו.

כתכ בעל פסורת המסורת כדכים שביעי והוה חד מן מלין יחרין וה"ו וחשפין קפלין על פי המסורת וסימן בחסרה רכתה חות הוח"ו : שינותיהם . בספרים ונס'ם הה'ה כמהריר והנו"ן קלה : (יה) קול שפון יקול שפחה . חד פן ב' פסוקים לחת כסון ד' פפתים חוכרה וסיפן מסרחי כד"ה כ' ידב :

מצודת דוד בחשופת ישראל ויהללו ויפארו את הי של כיאו יכירו האמה שה' הוא

מצודת ציון (ס) לשם. פנין פרסוס: ורבניו. ענין הנועת הרמדה וכן רנזו ואל כי: (ש) והיתה לי. הדבר הזה חביה לי לפרסים בשון ולתהלם תהשאו (תהלים ד'): (י) חרב. מלשון הורכן: הנשפות. מלשון לכל הגיים השומעים העובה אשר אשבה לישראל כי כולם ישמח

פאלהים: ופחרו ירגוי. יבראל יפהדו ויכפדו מחסוא פוד בעבור כל הפובה וגו' כ"ל יפחדו לחטוא שלא יאבדו הסובה השכוכה: עושה לה , כ"ל לירובלים : (י) הרב הוא , כ"ל עד סולם יהיה הרכ ושמה מכלי ימלא שם אדם ובהמה : בכרי יהורה , לתוססת ביאור יפרש פחה מה היא המקום ואמר בערי יהודה וגו': הגשפוה , אשר הם שוממות מכלי אדם פוכר שם ומכלי אדם יושב בהם: (יח) קול ששון, מוסב על הפקרת שלפניו לומר עוד ישמש במקום הזה קול ששון ונו': קול חהן. קול שמחת חהן: כי לעולם

offerings or guilt-offerings, for there will be no sinners at that time, since all of them will know the Lord. Indeed, our Rabbis stated (Tanhuma

Emor 19, Midrash Psalms 56:4): All sacrifices will be abolished in the future except the thanksgiving offering.—[Redak]

their iniquities that they sinned against Me and that they rebelled against Me. 9. And it shall be to Me for a name of joy, for praise and for glory to all the nations of the earth who will hear all the good that I do for them and fear and tremble because of all the good and because of all the peace that I do for it. 10. So said the Lord: There shall again be heard in this place, concerning which you say, "It is desolate without man and without beast," in the cities of Judah and in the streets of Jerusalem that are desolate without a man and without an inhabitant and without a beast, 11. the sound of mirth and the sound of joy, the voice of a bridegroom and the voice of a bride, the sound of those saying, "Thank the Lord of Hosts, for the Lord is good,

9. for a name of joy—This event will spread the knowledge of My joy and it will be a praise to Me from all nations who hear the good that I have bestowed upon Israel, for all of them will hear of Israel's salvation and praise God, for then they will recognize the truth that the Lord is God.—[Mezudath David]

and fear and tremble—The nations of the earth shall fear and tremble—[Redak, Isaiah da Trani] According to others, Israel will fear to sin and tremble lest they lose the good that God has bestowed upon them.—[Abarbanel, Mezudath David]

I do for it—For Jerusalem.—
[Redak]

10. "It is desolate"—It will forever be desolate and waste, without man or beast.—[Mezudath David]

in the cities of Judah, etc.—[An explanation of this place, mentioned

above.—[Mezudath David]

without a man—passing through.—[Mezudath David]

and without an inhabitant—A man dwelling there.—[Mezudath David]

11. **The sound of mirth**—This belongs to the previous verse: There shall again be heard . . . the sound of mirth, etc.—[Mezudath David]

the voice of a bridegroom—The sound of the joy of a bridegroom.—
[Mezudath David]

for the Lord is good—For he has gathered the exiles of Israel and Judah.—[Abarbanel]

for His lovingkindness endures forever—He will forever perform lovingkindness.—[Mezudath David]

bringing a thanksgiving offering—And they will bring to the House of the Lord an offering that is brought as thanksgiving for a miracle by its recipient.—[Mezudath David]

No mention is made of sin-

יַ אָרַי לְעַלְּכָא מִיבוּתֵיה מַשַנֵי תוּרָתָא לָבִית סקרשא דַיָּי אַרֵי אָתַיב אַרְעָא ית נלות בָּרַכְקַרְמָהָא אַמֶּר יִי יג כּרָנַן אַפַר ייָ צְּבָאוֹת עוֹד יָהֵי בְּאַהְרָא הָּבֵין רַחָרוּב מִבְּלִּי אָנְשְׁא וּמַבְּלֵּי בְעִירָא וְכְל קרויהון דירות בית פישבי בעון וחוטרין דען: יג בקרוי טורא בַּקרַנֵי שְּכֶּלְּהָא וּבְקּרְנֵי דרומא וכארע בנימן ובסחרני ירושלם וּבְקַרְוַיִא רַבִּית יְהוּדָה עור יהנה עטא על יבי מַשִּיחָא אָמֶר וַוָ: יד הַא יומיא אַתַן אַפר וַאָקִים יָת פַּתַנְמָא תַּקְנָא דַמַּלֵילִית עַלּ בֶּית תיא חזכורנה הנאן. נכורום נ'ד

מהר"י קרא

(יב) נוה רועים. מדור רועים: (יג) עוד תעבורנה (יג) על ידי מתה. כשם ששרשה הרועה שטוציא את הצאן הצאן ונו'. יצאו ויכאו ישראל על ידי מלך הולך כראשם: הצאן ונו'. יצאו ויכאו ישראל על ידי מלך הולך כראשם:

חתר בערי השפלח, בלא וא'ו והבאים אחריכם בוי"ו: על ידי מחר בערי השפלח, בלא וא'ו והבאים אחריכם בוי"ו: על ידי מנת, ישראל נמשל לצאן והרועה הוא המנין לכלות למנות צאנו אם הסדה אחת מהן או יאמר זה הענין לכלות הפושעים מישראלבצאתם מהגלות כמו שמפודש בספר יחוקאל ואבר שם והעברתי אתכם תתת השבם וזהו שאמר תנת גם מצורת ציון

שממון: (יכ)נהה. שנין מדור: מרביצים. שנין שכיכה לנות: (יג) סונה. מלשון שנין ומספר: (יד) והקפותי. חקים:

אני עושה לה. פ" לירושלים: ניא) מביאים תודה. ולא אמר חמאת ואשם לפי שבוםן התא לא והיו בהם רשעים ורומאים בי לם ידעו את ה" וכן אמרו רו"ל כל הקרבנות במלים לעתיד לבא חוץ מקרבן תורה: יניט מרביצים צאן. ככל מקום מאין. מחד יהיה לרועים נוה וירבצו שם צאנם בלי מחד: ניט בערי מחדר יהיה לרועים מה בירבות דור

חסרו. כי עד עולם ימשה חסד: מביאים. והמה יהיו מביאים קרבן חודה כבית ה' הכא פל הנם: כי אשיב. אל ארלה אשיכאת בני השבי של כל הארץ להיות כטוכה כמאו: (יכ) בסקום הזה.

פוא ירשלים : ובכל עריו . כל פרי ישראל: נוה רועים. ככל סמקומות יכיו מדורי רופים המרכילים לאן כי יחרכה לאום מאד: (יג) בערי ההר. בהערים העומדים על ההר וכעמת ובסאת הדרום: עוד תעבורנת . כ"ל כ"כ יתרט הלאן פד שלא יספיקו בפליהם למנותם בעלמו ויפשיד מונה במקומו להפביר הלאן לפניו למנותם:

verses as a prophecy concerning both the Second Commonwealth, and the Messianic Era. Verse 12 predicts "in all its cities a dwelling of shepherds resting (their) flocks." This alludes to the days of the Second Temple, when there will be no King descended from the Davidic dynasty, only the selfappointed Hasmonean kings, who left no survivors. In those days, Jerusalem will be the seat of the Sanhedrin, from where they will

guide the populace as shepherds guide their flocks. Verse 13 speaks of the time of the Third Temple, when the "flocks shall again pass under the hands of one who counts them." This alludes to Moses, who counted the Israelites several times while they were wandering through the desert. He will again count the people and direct the King Messiah. Lest we think that God will forget the House of David, the prophet goes on to assure them that God will

for His loving-kindness endures forever, bringing a thanks-giving offering to the House of the Lord, for I will restore the captivity of the land as at first, said the Lord. 12. So said the Lord of Hosts: There shall again be in this place that is waste without man or beast, and in all its cities a dwelling of shepherds resting [their] flocks. 13. In the cities of the mountain, in the cities of the lowland, and in the cities of the Negev and in the land of Benjamin and in the environs of Jerusalem and in the cities of Judah, flocks shall again pass under the hands of one who counts them, said the Lord. 14. Behold, days are coming, says the Lord, and I will establish the good thing

as at first—There will be prosperity and plenty as in the early days.—
[Mezudath David

12. in this place—I.e. Jerusa-lem.—[Mezudath David]

in all its cities—In all the cities of Israel.—[Mezudath David]

a dwelling of shepherds—Heb. קוָה רִעִּים.—[*Rashi*]

resting [their] flocks—The shepherds will make their dwellings any-place they desire and rest their flocks there without fear.—[Redak] Also, there will be so many sheep that the shepherds will make their dwellings all over the land.—[Mezudath David] In contrast with the desolation at the time of the destruction and the exile, the land will be full of sheep.—[Abarbanel]

13. flocks shall again pass, etc.—
Israel will come and go under the hands of a king who walks at their head.—[Rashi] Israel is compared to sheep. Just as the shepherd counts his flocks to ascertain whether any of them is missing, so will the king

count them. This may also be an allusion to the weeding out of the wicked from Israel when they emerge from the exile, as in the prophecy of Ezekiel: "And I will cause you to pass under the rod" (20:37). This may be the intention of this verse as well.—[Redak] These commentaries follow Jonathan. Abarbanel and Mezudath David. however, explain it simply to mean that there will be so many sheep that the owner will be unable to count them by himself but will be compelled to hire a person to count them. Abarbanel suggests that it may be allegorical, meaning that the populace will increase tremendously and that God will appoint a king over them who will not scatter them as the kings of Judah and Israel did, but he will be a faithful shepherd who will count them so that not even one of them will be lost. That is the connection of this verse to the following section.

Alshich interprets these three

ישראל ועל ביה יהורה: מ ביוםיא האינון וּכְעַרָנָא הַהִיא אָקִים לָרַוָּר מִשִּׁיתַ רְצַרָּקָא ויעביר דין וקשום יוכר באַרעַא : מו בּיוֹכְינַא הָאִינוּן יַתְּפָּרָקּן דְבֵּית יָהוּרָה וְירוּשְׁלֶּם תִּשְׁרֵי לָרוחַצון וָבִּין שְׁטָה דִיהוֹן קָרָן לָה יִהְעַבְּדָן לְּנָא וַכְּוֹן מִן קָדָם וְיָ בְּנַיָה: יו אַרַי כְדָנוֹ אַמֶר וָיָ כָּא יפסוק לְדָוָד נְבָר יתים על כורסי בַּלְכוּתָא דְבַית יִשְׂרָאַלֹּ: יח וּלָּכָהַנְיָא לַיוָאֵי לָּא יפְסוק נְכָר מו קַרְסִי פסיק עלון וסקביב קורבן ועביד גכסת קוד שין כל יומיא: ים וַהָוָה פַּתַנָם נְבוּאָה מן קרם וו עם ירְמָיָה ?פיפר: כ כּרָנָן אָפָר וָיָ כָּסָא דְנֵית אֶפְשַׁר מהר"י קרא רשיי

(יז) דא יברת . כריחות עולם אלא אם יפכוק סופו לחוור: (יח) כד היסים . לא יכרת להם זרע הראוי להעלות עולה

אסר ה': (פו) ווה אשר יקרא לה ה' צרקנו. ת'י ורין שבא דיהון קרן להון יהעבדון לנא זכוין מן קדם ה' בגווה. ודי סנחם פירוש וזה אשר יקרא ה' לירושלים צרקנו וכתיב יקרא מנחת שי

ר"ק כן עד תקבורגה הצאן על ידי מתה: מון צמה צרקה . זתר מלך חמשית: נפח וזה אשר יקרא לה ה' צרקנו. הקב"ה יקרא לירושלים ה׳ צרקנו . כלומר שיושבית יאמרו ה׳ צרקנו ויית

(מי) כ' לדקנו , פיין מ'ש לעיל נסיפו כ'וג : (יח) פשלם פולם , הספרים מלוקים בין מלח לחסר ויש להכרים שהוח מלח וח"ו דליכח שום חסר נסיפרת רק כי ילמו וגו' וכי יעלו על ה כסימן י"ר וכן ומסר שם וכשרשת ושה ;

ורין שכא דירון קרן לה יתכבדון לנא זכון מן קרם ה: בניה ולפעלה אפר על פלך הפשיח זוה שפו אשר יקראו ה' צרפנו ושניהם עולים לענין אחר ושם פירשנות: האא זול פירש זוה אשר יקרא לה הקב"ח שתוא ה: צרקנו: כו כה אפר ה' אם ושניהם עולים לענין אחר ושם פירשנות: האא זול פירש זוה אשר יקרא לה הקב"ח שתוא ה: צרקנו: כו כה אפר ה' אם לא יופר את בירות: הא תופר בריתי שברתי של ברית להיות מלכותו קייפת וכן בריתי שפרתי עם אחרן ועם לא יופר ולא ישכות כן לא תופר בריתי את דור שכרתי לו ברית להיות מלכותו קייפת וכן בריתי שפרתי עם אחרן ועם סצורת רור

(יו) איש ידשב. כ"ל פיש מזרשו יושב על כסף המלוכ': (יח) ולכתנים הלוים. הכהנים בני לוי: לא יברת. לא יהיה נכרת מהם אים יקכח המקום לירובלים: ה' צרקנו. כי לדיק חומנו בושן קיומה: מלפני מלהיות משלם פולם וגו': כל היסים. כ"ל כל בימים לח

(טו) אצבית לרוד. פזרפו הלמיח למח לרקה זהו פלך המשיח והוח יעשה משבש ולדקה: (עו) ווה אשר יקרא לה. ווה כשם משר

18. for all time—There shall not be cut off from them seed fit to offer up a burnt-offering or to burn a mealoffering. - [Rashi] I.e. they will not be completely cut off, for the Temple service will always be performed by them.—[Mezudath David]

that I spoke concerning the house of Israel and the house of Judah. 15. In those days and in that time I will cause to grow for David a plant of righteousness, and he shall execute justice and righteousness in the land. 16. In those days, Judah shall be saved, and Jerusalem shall dwell securely, and this is the name that He shall call it, the Lord is our righteousness. 17. For so said the Lord: There shall not be cut off from David a man sitting on the throne of the house of Israel. 18. And of the Levitic priests, there shall not be cut off from before Me a man offering up a burnt offering, or burning a meal-offering or performing a sacrifice for all time. 19. And the word of the Lord came to Jeremiah, saying: 20. So said

not forget the House of Judah and "will cause to grow for David a plant of righteousness."

15. a plant of righteousness.—This is the King Messiah, who will be descended from the Davidic line.—
[Mezudath David, from Redak and Jonathan]

The plant growing is figurative of the people of Israel progressively preparing themselves for the coming of the Messiah. It is not the Messiah who needs preparation, but the people, who prepare themselves with righteousness, or charity. Through these righteous deeds, they will merit his coming, when he will "execute justice and righteousness in the land." I.e. through the charitable deeds the people will perform, they will merit to have the Messiah, who will deal charitably along with his

execution of justice, as befits the kingdom.—[Alshich]

16. the Lord is our righteousness—The Holy One, blessed be He, shall call Jerusalem, the Lord is our righteousness. I.e. the people of Jerusalem will say, "The Lord is our righteousness." Jonathan renders: "Merits shall be executed for us by God therein." There is a similar verse above, 23:6, regarding the King Messiah, who will be given the same appellation. See Commentary Digest. Rabbi Joseph Kimchi explains: This is what the Holy One, blessed be He, Who is the God of our righteousness, shall call it .-[Redak]

17. There shall not be cut off—permanently, but if it is discontinued, it will ultimately be reinstated.—[Rashi]

קו קדם נו עם ירפנה לַמִימָר: כּר הַלָּא חַוַיַתָא

דיַבְּטֶיל קַיָּסִי דַאֲקִימֵית עם יַבְּבָא וָעָם לַילָיָא ובדיל דלא לְּטַהָנֵי יַיטָם וַרַירַי בּעָרנָדון: כא אַף קומי לא יבמיל דאקימית עם דוד עכדי סְרָּטֶהָנֵי לֵיה בַּר סְלִיהְ על בורסיה ונת לואי בהַניָא רַסְשַׁסְשִׁין ַקּרָטי: כנ במה דַלַית אָפּשׁר דָיִתְּמְנוּן חַירַי שְׁמָיָא וַלָּא יַתְבִילּ חַלָּא דְיַמָא אַסְנֵי יַת וַרְעָא דַוִּר בַּן שבדי וות לואי דַם שם שין קדםי: מ וַדָּוָה פָּתָנֶם נְכוּאָה

לך עיר הצדק: (כ) אם הפרו את בריתי היום. תיי כמה דלית אפשר דיבטל קייםי דאקסית עם ימטא: (כא) גם בריתי תיפר את דוד. הרגום אף קימי לא יבפל דאקמית עם דוד: (כד) הלא דאית מה העם הוה דברו לאמר שתי המשפחות.

אותי . כמו משרתים כי פתמי' יפול מ'ם הרבוי ויספיק ביר"ד הדבוי כשו נפעי נעמנים מי הפרים סלאכי רעים והרומים להם: (כד) הלוא ראית. שתי המשפחות משפחת דוד ומשפחת אהרן אשר בחר ה' כהם להיות מנחיני העם : ואת עטי ינאצה. מצודת ציון

(כ) תפרו. טנין כפול : בריתי. טנינו ככ"מ דכר מחקיים: בעתם. מלשון עת וזמן: (כח) אשר. כחשר וחסר כ"ף השמוש :(ככ) יבר.

רש"ו ולהקטיר מנחה: (כ) אם תפרו את בריתי היום. אם תוכלו להפר את בריתי אשר כרתי את היום ואת הלילה להיותם בעתם אשר כרתי לנה יבניו ויום ולילה לא ישביתו:

בניו: בעתם . על סדר התקופות : (ככ) אשר . כמו כאשר חםר כ"ף הדסיק וכן כי אשר ראיתם את מצרים היום כמו כאשר: ארבה . ער שלא יספר ולא ימד ולשון ימד נושל על חול הים תא על צבא השכים יהסספר נופל על זה ועל יה: משרתי מצורת דוד

יביו נכרתים כי עד פולם תהיה העכודה בהם: (כ) אם תפרו. הם פוכנו להפר חם בריתי חשר בעתדהי הל היום וגו': ולברתי. לכל יכיו יומס ולילה כמת שקבעתי להם והוח כפל הדבר במ"ם: (כה) גם

בריתי. או גם בריתי חוסר עם דוד לכל היות לו בן מולך על כסאו וגם תופר הברית עם הכהנים בני לוי המשרחים אותי לכל יברתו פוד ור"ל כמו שחין בידכם להפר הברית שפם היום והלילה כן מ"ח שיוער הברית שום דוד ושעם הבהנים: (בד) אשר לא יספר. ר"ל

pise—And with these words, they cause My people to despise being a nation to Me.—[Rashi]

before them—According to these words of theirs, that they teach them to say that the Holy One, blessed be He, will no longer return from His anger, and repentance will not avail them.—[Rashi] It is not clear how Rashi defines לפניהם, before them. It

the Lord: If you break My covenant with the day and My covenant with the night, and not to have day and night in their time. 21. Also My covenant with David shall be broken, that he should not have a son reigning on his throne, and with the Levitic priests, My ministers. 22. Just as the host of heaven cannot be counted nor can the sand of the sea be measured, so will I increase the seed of My servant David and the Levites who minister to Me. 23. And the word of the Lord came to Jeremiah, saying: 24. Have you not seen what

20. If you break My covenant with the day—If you can break My covenant that I formed with the day and with the night to be in their time, which I formed with Noah and his sons, "And day and night shall not cease" (Gen. 8:22).—[Rashi] Jonathan renders: Just as it is impossible to break My covenant that I set up with day and with night, etc.

My covenant—Heb. בְּרָיתִי. This denotes a permanent thing.—
[Mezudath Zion]

and not to have day and night in their time I.e. if it is possible to abolish the laws of nature. [Abarbanel] The Sages explain this verse as an allusion to God's covenant with those who study the Oral Law by day and at night, foregoing mundane pleasures for His sake. Their reward will be in the World to Come.—[Tanhuma, Noach 3]

21. Also My covenant with David shall be broken—Jonathan renders: So will My covenant that I established with David not be broken. The intention is that if you can

break My covenant with day and night, so will you be able to break My covenant with David and with the Levitic priests. The implication is that, since it is impossible to break the former covenant, so is it impossible to break the latter one, that there should cease to be a king of the Davidic dynasty occupying the throne of Israel or that the Levitic priests should not serve in the Temple.—[Mezudath David]

22. cannot be counted... be measured—Just as neither the stars can be counted nor the sand be measured because of its large quantity, so will I increase the seed of David and the seed of the priests of the tribe of Levi.—[Mezudath David]

24. The two families—Viz. royalty and the priesthood.—[Rashi] The family of David and the family of Aaron, which God chose to be the leaders of the people.—[Redak]

He has rejected—Although He chose them, now He has rejected them.—[Kara]

and they make My people des-

סא עסא הכין מסקלין למיטר הרמין זונעהאי לא הרעי זו ד הון לחיק ינון זיה עסי להיק אפיטר דיכפיל יה בדנן אסרון לם א קמיבאקיטיה עסופסא היער פי אף זיירת ביירון אראלאליא ביירון ארון שולטן ארחיק מקלין ארחיק מקלין הָעֶםהַוֶּהֹרְּבְּרֵוּ כֵּאמֹר שְׁתֵּי הַמִּשְׁפְּחׁוּת אַשֶּר בְּחַרְ יְהֹנְה בְּהֶם וַיִּמְאָםֵם וְאָת־ יִּכְּה אָמַר יְהֹנְה אִם־לָּא בְרִיתִׁי יוּמְם יִּכְּה אָמַר יְהֹנָה אִם־לָּא בְרִיתִׁי יוּמְם מַכָּה חָכָּע יַעְקוֹב וְדָוֹר עַבְּדִי אֶמְאַמּ מַלֵּרַת מִיְרְעוֹ מִשְׁלִים אֶלֹּ עַבְרִי, אֶמְאַמּ

נ"א אם לא כייפי . שנת ליב קליו פסתים ס"ח מפנים כ"ו פגלה ל"א נדרים ל"א ל"ב פנו"ם ב" זוהר ויקרא :

מהר"י קרא מלא ואו

זה זרע דוד והלוים אשר בחר ה' בם. עהה פאסם: ואת עפי.

המוכים: ינאצון. בדבר הוה שאומרים להם שלא יהיו עוד

אמו כ' משפחות מושלין עליהן ויוצאין לפנירם לפי שכבר כאם

הקניה בתם: (כה) אם לא בריתי יוכם ולילה. אם לא יתקיים בריתי שכרתי שלא לשבות יוסם ולילה. דכתיב עור כל ימי

הארץ זרע וקציר וקר וחום וקיץ וחורף ויום ולילה לא ישבותו . ואם ישבתו בל כך כאלו הצקות שכים וארץ לא שכתי: (כו) גם

זרכ יעקב ודור עבדי אמאם מקחת מזרעו מושלים אל זרע

רשיי

(כר) שהי המשפחות. המלכות והכהונה: ואת עמי

ינאצון. וכדכרים האלה הם גורמים לעמי לנאץ מהיות

גיי לי: לפגיהם. לפי דכריהם אלה שמלמדין אותן לנמר

לא ישוב הקב"ה מחרונו עוד ולא תועיל להם תשובה:

(כה) אם לא בריתי וגו'. אי אפשר שלא יתקיים הכרית

שכרתי ליום ולילה להיות בעתם ואי אפשר להוקות שמים

וארן ליבעל כאל לא שמתים גם זרע יעקב וגו' ורכותינו

דרשוהו לענין כרית התורה והמילה ללמוד מכאן שכשכילם נכראו שמים וארן אך אין המדרש מיושב על סדר המקראות: סגחה שי רד"ק

מצורת דיון פלפון מדיד: (כד) ינאצין, פנין מימים וכזיון כמו והיכחם נמן - כמו כמשר למ יספרו כוכני בשמים ולמ ימדד הי' הים בעבור כוכ הכשת כן מדיד: כדו והרכנים מי לני: (כד) אחי

המשפרות. מבפחת דוד ושבפחת הרך ככהן: רבאם. הנה מתם מחם להכ: ואת לפי ינאצון. וגם "מחסון חת פמי כ"ל הומרים שמפחת כהם לכל היות פיד ניילפני שחי המבפחות כחלה כי מחם בכילם ושוד לא ימלון שליהם ממפחתות דוד ולא יכתו ככס מפסחת חדרין והם לא יהיו שני בקראם כני ממח כי תתפרד החבילה: (כה) אם לא בריתי. אם לא יתקיים הכרות שפט היום וכלילה אם יכיו חוקות והנבנות שבים וחרך כחלו לא סשהי להיות כסלים מתיק הכפנחם: (כו) גם ורת יכקוב. או מחס ביום ימקד זרו סבדי לכלי קחת מוכעו מושים על זרם אכרסם ורלב לוחר כמו שלא יכשל זמן היום והלילה וחוקות סשמים והארן כן לא אמחם זרש

The second maxim is in *Nedarim* 3:11: Circumcision is great, for, were it not for it, the Holy One, blessed be He, would not have created His world, as it is said: "So said the Lord: If not for My covenant of day and night, I would not have placed the statutes of heaven and earth." The intention is that the covenant of day and night alludes to the cove-

nant of the circumcision, which leaves its imprint on a person both day and night. See Tos. Yom Tov, Tifereth Israel, Yalkut Shimoni on our verse. Rashi objects, however, to accepting these homilies as the simple meaning of the verse. He maintains that it would be taking the verse out of context.

26. Also will I reject the seed of

this people has spoken saying: The two families that God chose, He has rejected, and they make My people despise being a nation any longer before them. 25. So said the Lord: If not My covenant with the day and the night, that the statutes of heaven and earth I did not place, 26. Also will I reject the seed of Jacob and David, My servant, not to take from his seed rulers over the seed of Abraham.

appears that he explains it to mean, in their sight. I.e. these people believe that just as God has rejected the royal and priestly families, so do they teach the populace that He has rejected the Jewish people, thereby causing them to despise being My nation. Redak explains: Since they, the royal and priestly families, have seen that the Lord has rejected them, their sons despise having the Jews as a nation before them, and they neither reprove them nor lead them in the straight path, for they believe that royalty and the priesthood have been abolished since most of Israel has been exiled and the remnant are under the sovereignty of the nations of the land. His father, Rabbi Joseph Kimchi, explains: Since My people believes that the Lord has rejected these two families, so do they despise them, and they refuse to follow His commandments and to be a nation before them, i.e. before these two families. According to him, we render: And My people despises them, no longer to be a nation before them.

Mezudath David explains: And My people they despise from being any longer a nation before them.

Just as they claim that the two leading families have been despised by God, so do they claim that My people is despised, not to be a nation before these two families, i.e. not to be led by them.

25. If not My covenant, etc.—If it is possible that the covenant that I formed with day and night to be in their time should be abolished, and if it is possible for the statutes of heaven and earth to be abolished as though I had not placed them, also the seed of Jacob, etc. Our Sages, however, expounded it in regard to the covenant of the Torah and circumcision, to derive from here that because of them heaven and earth were created. But this midrash does not fit the sequence of the verses. - [Rashi] Rashi alludes to a number of Talmudic maxims. The first is found in Pesachim 68b. Said Rabbi Eleazar: Were it not for the Torah, heaven and earth would not endure, as it is said: If not for My covenant with day and night, I would not have placed the statutes of heaven and earth. Rashi ad loc. explains that the covenant of day and night alludes to the Torah, which must be studied both day and night, as in Jos. 1:8: "And you shall meditate in it day and night."

על זַרְעַיה רָאַכְרָהָם יצחק ויעקב ארי אתיב יַת גָלוּתְהוּן וְאֶרְחַם ּכּעׁנֹם עַכֵּיהון: גבואה רהוה עם ירסיה **סו**ַקרָם יִי וּנִכוּכַרְרָאצַר מוְכָא רְבְבָל וֹכְל סשריתיה וכל מלכות אַרַעא שוּלָטוּן יַבִּיה וָכֶלּ עספיא פגיחין קרכא אַל יִרוּשְׁרֵם וְעַלּ כָּלּ קרוהא למימר: בכרנו אָמֶרוָיִ אֶלֶּהָא דִישְׂרָאֵלּ אניל וסיפר לצרקיה מַלַּרְשָׁבָטָא רָבֶית יְהוּרָה וָחַימָר לַּיהּ כַּרָגַן אֲמֶר וַיָּיָה אָנָא מְסַר יַת קַרָהָא הָרָא בְּיַר מַלְּכָּא דַבֶּבֶל וְיוֹקַדְנָה בְּנוּרָא: זוַאַהְלָא הִשְׁהַינֵב מָן יַרָיה אַרַי אָרָאַ דָּרָא וביתיה תַּגְאַחַד הַהְּסְבר וִעִינָךְ יַה עִינִי מלכא

> מהר"י קרא אשיב קרי

אברהם ישחק ויעקב. וכל זמן שיתקיים בריתי היום ואת חלילה. לא אמאם בם מקחת מהם מושלים על ישראל: רד"ק

כ"ל פליו לכד ולם יהיה עוד מי כדכרך פליו: (ג) ובירו חנתן. ולם ימימו פומך המוסטים: ופירו. של מלך ככל:

מנחת שי לך (ה) ונכונדרחור . נספרים כ"י ודפוסים ישנים נחוב ברו"ב והריף וכ במשרם נדולה במערכת חות נו"ן משור כל ירפיה ויתוקחל החור וב בראשים מפולח יה ייקים פריית של האוד מה ביידי הייקים והחוד בבר ופסוק זה היא בפיפן כיע פפחי! כה אפר כי זכאום אלהי ישראל אל אחאה כי מור בראשים היא ובראש בשחי! כה אפר כי זכאום אלהי ישראל אל אחאה כי

דיא בן עזרא ז'ל פי׳ אף פי שהוא מורק יעקב אמאם בעבור שאסרה חורה שלא יהא מלך כושל בישראל כי אם מיעקב ועור שהוא מכשפחת רור והם שהי מעלות: אל זרע אברהם. כמו על וכן ואל חהרים לא אכל כמו על חהרים: ישחק. כתיב פורי כותר ומחשם של מדי מינין ושתי האותיות בשי"ן כמו בצרייכי שני השרשים שנים בענין ושתי האותיות ממוצא אחד והוא אחד מד' הכהובים בשי"ן בנוי ליצחק: כי אשוב. כתוב בחיז וקרי אשיב בירד והענין אחר כי נמצא מן

מצורת ציון

לכי (משלי הי): (כו) ישחק. ילחק כי וסבר"ן מתחלף: כי. כחשר: שבותם. מלשון שכוח: לך (מ) הילו, לכחות פמו: (ג) תפוש תהפש. פנין הפתיום

ישתב ודוד וס"ם לורע אהרן ולקלר לא וכרו ומאליו יוכן: כי אשיב . כ"ל זם יסים כאשר אשיב לאקלם אם כני השני וארהם עליהם או משוכ המלוכה לאכע דוד: לד (6) במשלת ידו. שהוא מושל עליהם: וכל התמים. כי גם מעמים אחרים כפו לעורחו: עריה . ל"ל הסטוכים לם: לאסר. מוסכ של הדכר וגו' מאם כ' לאפר: (כ) יאסרת אליו .

מצורת דוד

ning of the verse: The word that

came to Jeremiah from the Lord, saying.—[Mezudath David]

and you shall say to him—to him alone with no one else present.—[Mezudath David]

This prophecy appears above in ch. 32, verses 3ff. Jeremiah was imprisoned for prophesying the defeat of Jerusalem and the capture of Zedekiah. At that time, Zedekiah objected to the prophecy because it

was announced in public, thereby impairing the morale of the soldiers. Now, Jeremiah was instructed to inform Zedekiah personally, when no one else was present. Lest Zedekiah believe that Jeremiah had fabricated his dire prophecies because of his hatred for him, evidenced by the fact that once he was imprisoned he no longer prophesied, God instructed him to repeat this prophecy after his imprisonment to demonstrate that it

Isaac, and Jacob, when I bring back their captivity and have mercy upon them.

34

1. The word that came to Jeremiah from the Lord — when Nebuchadrezzar king of Babylon and all his army and all the kingdoms of the land of his rule and all the peoples were waging war against Jerusalem and against all its cities — saying: 2. So said the Lord God of Israel: Go and say to Zedekiah king of Judah, and you shall say to him: So said the Lord: Behold I deliver this city into the hand[s] of the king of Babylon, and he shall burn it with fire. 3. And you shall not escape from his hand[s], for you shall surely be seized, and you shall be delivered into his hand[s], and your eyes shall see the eyes of

Jacob and David—Although both ruling families, viz. royalty and the priesthood, were mentioned above, the royal family is mentioned again since that is the main ruling power of the Jews, since everyone fears the government and, therefore, adheres to its commands. Rabbi Jonah [Ibn Janah] the grammarian claims that "Jacob" is a substitute for Aaron. Hence, we have a repetition of both families.—[Redak]

Ibn Ezra explains that Scripture intentionally mentions the seed of Jacob since the Torah prohibits appointing a man from any other nation to be king over Israel. Hence, the verse enumerates the two required pedigrees of the king of Israel, stating that, just as the laws of nature are irrevocable, so are the laws of the kingship irrevocable, and that the king of Israel will always be

a scion of both Jacob and David.—
[Redak]

when I bring back their captivity
—This will transpire when I bring
their captivity back to their land and
I have mercy on them. Then I will
restore the kingdom to the Davidic
dynasty.—[Mezudath David] Since
there is neither king nor priest
governing Israel during their exile,
the prophet concludes that the covenant will be fulfilled when the exiles
are brought back to their land and
God has mercy on them.—[Abarbanel]

I. and all the peoples—Other nations not under his rule who aided him in war.—[Mezudath David] They did so out of hatred to Israel.—[Malbim]

its cities—The cities neighboring on Jerusalem.—[Mezudath David] saying—This refers to the begin-

בַּלְכָּא רָבָכֶוֹ יָחָוְיָן ופוטיה עם פוסך יסלל וּלַבְבָל הַתּוֹבְל: ד בַּרָם קביל פַּהָנְסָא דַיָי צַדְקִיָה מְלַּךְ שִׁבְּטָא דְבַית יָהוּדָה כָּדָגַן אֲמֶר יִיָּ עַרֶּךְ לָא הַהַקְּמִיל בַּחַרָבָא: הּ בַּשְׁלֶּמָא תִמות וּבְיקִידוּת אַבָּהָהָרְ בַּיֹּבָנָא בָּדָּסָאֵי ַדַבַוּו בָּרָכָּוּ בַּן יוּקְרוּוּ עַלְרָוִי עַל מַלְּכָּא יִסְפַּרוּוִ עַלָּדְ אָרֵי פְּרָגְטְא אַנְא מָלְלֵית אֲמֶר וְי: ווּםְלֵיל יַרְמָיָה נָבִיָא אָם צִּדְקִיהוּ מַלַּהְ שָבִּמָא רְבֵּית יְהוּדָה יַת כַּל פִתְנְסֵיא הַאָּלַץ בירוּשְׁנַבּי וּמַשִירָיַת מַלְּכָּא דְבְבֶּלָּ מניחין קרבא על ת"א כבלום חתום . מ"ק כ"ת כנהדרין פ"ו נ"כ פכו"ם י"ח

וכנהדרין כ' פכו"ם (ק) :

מהר"י קרא לד (ה) בשלום המות . אמרו רכותינו שמת נכוכדנלר לד (ה) בשלום תפות. שלא תכות בהרב: ובפשרפות אביתיד. שהיו כעשני את הפלכים בכשכים בכיתם כדי שלא יסריחו: בימיו שכל ימי נכוכדנלר לא ילאו אסיריו

מאסיריהם וכבמת נכוכדנצר יצא לדקיהו מבית האסורים ולמהרת מת והכרוהו בככוד : ובסשרפות אבותיך . מנחת שי

הקל יוצא בוח הענין כמו ושכה' את שבותך ווולתו: מז אך. בוה תתנחם אף על פי שתנלה לא תמות בחרב: מז בשלום הבית. אעים שנקרו עיניו כיון שלא יכות בחרב ייסות על כבתו ויעשו לו כבוד בכו שעושים לכלכים זהו בשלום ורו'ל

מרו מהו בשלום שמת נבוכרנצר בימיו : ובמשרפות . כמו שהיו שורפים על מפתם בשמים וונים מרוקחים כמו שנאמר

מצודת דוד סצורת ציון (ד) לא תמות בחרב . כי גם נ"נ נח ימיקר : (ה) בשלום תבות . בהוקה: (ה) והרי. ענין לעקח יללה:

הרו"ל להחר שמת כ"נ הוליהו ללדקיה מן המחסר ומת של מסתו: בבשרפות . כמו שברפו על אכוחיך המלכים מטחן וכלי השמישם כן יברפו עליך כי כן סיה הדרך לבריף על המלכים כמ"ש וישרפו לו תוי ה"ה כ' ט"ו): והוי אדון, כעם יספרו הוחך יהמרו הוי על מיתח ההדון: אני דברתי. וכודהי חקום: (:) דנותרות. מה שלה ככשום מדיין:

and his effects would be burned as the effects of a king. Moreoever, he would be eulogized as a king.— [Abarbanel]

for I have spoken a word—and it will surely be realized.—[Redak, Mezudath David Although it should be expected that Nebuchadnezzar should dispatch you for not keeping his oath, you shall be saved from death because I have spoken.— [Malbim]

Returning to the beginning of the chapter, Abarbanel suggests that it is also possible that this prophecy is the identical prophecy mentioned above (32:3ff.). It was mentioned there in brief, just to tell why Jeremiah was imprisoned. Here it is given in its entirety.

י טובה והלה הכה במסר ב' והבירו הוה וכבו כד כה ל בי שלכה בדניהל ים סיו ג' והחם כתי כדניאל נמסר פליו כ' וא"ה ה"נ כחיב בנו"ן ש"כ) : זכל חילו , הוח"ו בנעיה : (ה) וכמשרפות, בס"ם הוח"ו במחריך :

7. because they were fortified cities left-For all the others had been captured and their fortifications destroyed.—[Mezudath David]

the king of Babylon, and his mouth shall speak with your mouth, and you shall come to Babylon. 4. But hearken to the word of the Lord, O Zedekiah king of Judah. So said the Lord concerning you: You shall not die by the sword. 5. You shall die in peace, and with the burnings of your forefathers, the first kings, who were before you, they shall burn for you, and "Ah lord" shall they lament you, for I have spoken a word, says the Lord. 6. And Jeremiah the prophet spoke to Zedekiah king of Judah all these words in Jerusalem. 7. And the army of the king of Babylon was waging war against Jerusalem and against

was indeed a divine message and that the prophet did not hold back his prophecy. Another reason was that Zedekiah should know that, should he surrender to the Chaldeans, his sons would not be slain and he would not be blinded.—
[Abarbanel]

3. and you shall be delivered into his hand[s]—And you shall not be slain by those who seize you.—
[Mezudath David]

4. **But**—with this you may find consolation, that, although you will be exiled, you will not die by the sword.—[Redak]

You shall not die by the sword— Nebuchadnezzar will not dispatch you.—[Mezudath David]

5. You shall die in peace—Our Sages stated that Nebuchadnezzar died during his lifetime (Moed Katan 28b), for all the days of Nebuchadnezzar his prisoners were not freed from their imprisonment, and when Nebuchadnezzar died, Zedekiah emerged from the prison. He died the next day and was buried with pomp.—[Rashi, Abarbanel from ob-

scure source.] Although his eyes had been gouged out, since he did not die by the sword, it was considered that he died in peace, and our Sages said, etc.—[Redak] See Seder Olam ch. 28.

and with the burnings of your fore-fathers—So was their custom, to burn for the kings their bier and the utensils they used.—[Rashi from Avodah Zarah 11a] We also find that, when Asa, king of Judah, died, aromatic spices were placed on his bier and burned (II Chron. 16:14).—[Redak] and "Ah lord" shall they lament you—When they lament you, they will say, "Ah for the death of a

will say, "An for the death of a lord."—[Mezudath David]

All this pomp was afforded Zedekiah at his funeral since he died a natural death. Had he been dis-

patched by Nebuchadnezzar, he would have been neither lamented nor eulogized, as is customary with those executed by the kings.—
[Malbim]

In this way, Jeremiah consoled Zedekiah, that, although in exile and in captivity, he would die a king

ירושבם ועל בל קרויא **ַרְבֵית**ִיְהוּרָה רָאִשְׁהַאָּרָא של לכיש ועל עוקה אַרֵי אִינוּן אשהאָרָא בָּקַרָתַא דָבָית יְהוּדָה קרוין כריכן: ח פתנם גבואה דַהַוָה עם יַרְמָיָה כַן בֶּרֶם וְיָ בָּתַר דִּנְזַוּ מלכא צרקיה קים עם בַּל עַמָא רָבִירוּשָׁרֵם לָּמָקָרֵי לָהוֹן חַרוּ: ם לשלחא גבר יה עַבָּדִיהּ וּנְבַריַת אַסְהֵיה ברישראל וכת ישראל בני חורין בדיל דַלָּא יִפְּרָחוּן בְּהוֹן נְבָר בַאַחוּהִי יָהוּדָאַה: י ושמעו כל הַבַּרביָא וַכַלּ עַכָא דַעַלוּ בַּקַנָּמָא לָשַלָּחָא נְבָר יַת עַבְרֵיה וּגַבַר יַת אַסְתֵיה בָּגֵי

כן היה דרכם לשרוף על המלכים משחן וכלי השמישן: לדרוש את ה' אתרו ליחוקאל עבד כהן שתכרו רבו תהו (ח) אהרי ברות הבולך. בשנה השביעית למלכו כך שנינו שיאכל בתרומה כלומר לפי שהיו רוצין לומר לא נענש על בשדר עולם זיהי כשנה השביעית כאו אנשים מזהני יהודה המצוה על שהחזירו את העבדים:

ישבו לפני רוא שנה שביעית למלכות צרקיהו ואותה שנת כת הבלך צרקיבו ברית את כל העם אשה בירושלים לקרא להם דרת בלך צרקיבו ברית את כל העם אשה בירושלים לקרא להם דרור פירוש להם לעברים ולשפתות כםו שאמר לשלח איש את עברו ונר ובא הכנוי מרם הידיעה כםו ותראהו את הילד והדומים לו: ומ) לבלתי עבר בם. כעברי וכעבריה ואחר כך רומיף באור ואמר כיהודי אחירו איש והוא במו הפרך לבלתי עבור איש בירוד אחירו איש והוא במו מקכך לבלתי עבור איש בירוד אחירו ובן מקום שם קבר מקום קכר מצודת ציון

(מ) דרור . מנין חירות וחפשי כעו וקרלחם דרור (ויקרא כ"ם): (י) וישטעו כל חשרים . ענין קבלת דכרים:

כסדר עולם זיהי כשנה השכיעית כחו חנשים מזקני יהודה רד" באסא. ורו'ל פי' סה חיו שורפים מעליהם פמתן וכלי תשםישן: כי רבר גני רברת: כי זה הדבר אני דברת אותו לפיבך תרע שיתמיים: נ) אל לכיש ואל עוסת. כם על לכיש ועל לעוסת.

כי ובר הגי דנותי. או אות בהי דני דנית אות מפיך הדע שיתקים: 00 אל לכיש ואל עוקח. כמו על לכיש ואל עוקח. כמו על לכיש ואל עוקח. אל עוקח: מחדי כרות המיך צרקיהו. שבו להם מזה העון וברתו להם ברית לקיים הדרור ובסדר עולם כי מה שאומר במפר יחוקאל ויהי בשנה השביעית בחמישי בעשור לחדש באו אנשים מוקני ישראל לדרוש את ה" בחמישי בעשור לחדש באו אנשים מוקני ישראל לדרוש את ה"

אל לכיש. על לכים ועל עוקה: כי הנח גשארו. כי כולם ככשם ושחת פכלכם: (ח) לקרא להם דרור. כ"ל לקרח לפכדים ולשפחות דרור וכחשר יסרש בשקרה שלחריו: (מ) לשקח. פכשיו מפרש

דרו רנספר יטיבט בעקדה שנחחריו ; (ס) כשדת , פכשיו מפרט נמיירים הדרור ופה האל ואפנר לשלת כל איש את פכדו ועו' מפשים ולחוספת כיאור אפר לכלתי פכד כם כיהודי אמיהו איש והוא מקרא פבורם ור"ל שום איש לא יפכור טוד כיהודי אחיו אתר שפכדו שש שנים וכמשפט הפורה : (י) ויששפו וגו'. כ"ל קכלו פל פלמן לצלם

of the same tribe, and it was, therefore, not proper to hold their own brethren as slaves. [Although we translate both terms as "Jew," a distinction may be made between עַבְרָי

10. Now all the princes . . . hearkened—Not only did the people obey, but also the princes. They agreed to enter the covenant to accept both innovations and then complied with them by letting their slaves go free.—[Malbim]

then they obeyed—They took upon themselves to free their slaves, and so they did.—[Mezudath David]

all the remaining cities of Judah, against Lachish and against Azekah, because they were the fortified cities left among the cities of Judah. 8. The word that came to Jeremiah from the Lord after King Zedekiah had made a covenant with all the people who were in Jerusalem, to proclaim freedom to them: 9. That every man should let his manservant and every man his maidservant, a Jew and a Jewess go free, that none should hold his Jewish brother as a slave. 10. Now all the princes and all the people who had entered into the covenant hearkened that every one should let his manservant and everyone his maidservant go free,

8. after King Zedekiah had made a covenant-In the seventh year of his reign. So we learned it in Seder Olam (ch. 26): "And it came to pass in the seventh year ... men came of the elders of Judah (sic) to inquire of the Lord" (Ezekiel 20:1). They said to Ezekiel, "The slave of a priest whom his owner sold—what is the ruling regarding whether he may eat of the priest's due?" That is to say, because they wanted to say that they should not be punished for infracting the commandment by returning slaves.—[Rashi] Note that the correct reading is "the elders of Israel." Rashi explains that their intention was that they should not be punished for breaking this covenant since God had "sold them" to the Chaldeans, thus freeing them from all obligations to Him, just as a slave belonging to a priest may not eat terumah, the part of the grain given to the priest, since he is no longer the slave of a priest, so are they free from observing the rules of God

since they no longer belong to Him. See *Rashi*, Ezekiel 20:1.

They repented of that sin (i.e. of keeping freed slaves in bondage) and made a covenant to establish that liberty. In that year, King Zedekiah made a covenant with the people of Jerusalem to proclaim freedom to them, meaning to the manservants and the maidservants.—[Redak]

9. go free, that none should hold...—This verse involves two innovations: 1) that all slaves, even those who had not worked for six years, as prescribed by the Torah, were to be freed, and 2) that thereafter no one was to make bondmen of his fellow Jews.—[Malbim] Mezudath David explains the verse as referring to those who had already completed the prescribed period of six years labor.

his Jewish brother—Abarbanel explains that the intention is that, not only were the slaves Hebrews, as in the beginning of the verse, but they were also Judahites, members

בהון עור וַקְבְּילוּ וּשְׁלֵּחוּ: יא ותבוּ בַּתַּר בּן וְאָתִיבוּ יֵת עַבְרין וַיַת אַמָּהָתָא דְפָּטָרוּ בְּנֵי חורין וכבישונון לעברין וּלָאַמָהָן: יכ וַהַנַה פָּתָנָם וְבוּאָה מוְ הֶרָם יְיָ עִם ירִסְנָה מָן קַּרָם נָיָ לַמִימָר: יג בְּדָנַן אַמַר יִי אֱלֶהָא דְיִשְׂרָאֵל אַנָא נָזָרֵית קִיָם עָם אֱכָתַתָּכוֹן בְּיוֹמָא רָאַכְּקֵית יַתְּהוֹן מארעא דמצרים סבית עברותא לְמֶימֶר: ד מסוף שבע שנין תִּשְׁלָחוּן נְבַר יַה אַחוּהִי בר ישכאל היובבן לה שִׁית שָׁנִיז מַעָּמֶרְ וָלָא קַבִּילּוּ אַכְהַהָכוּן לְמֵימְרִי וְלָא אַרָכִינוּ יַת אוּדְנָהוּן: פי וָתַכְהוּן אַתוּן יומָא קדמי ויפתפו ויפלחו . מרכין לב:

רר"ק

ויכבשום קרי

מנחת שי

(א) ויכניפוס . ישיר ש"ד וכדיק נחב ויכניפוס נחיב וינפשה ל וכן כאל שם והדומים להם שהמוקדם מאוחר: ניל) ויכבישום , כחיב בפקלת ספרים: (יר) חשלתו , הפייו נגפיל: וירבשה ביר והענין אחר אלא שוה מן נוסף ווה מן הקל:

מצורת דוד סים סת מכדו וגו': וישמעו וישלחו. קכלו על עלמן לשלוה וכן שלמו ולפי שלחכו הדכים כמה שלמר לשלח וגו' לכן חזר ולמר

מצורת ציון (6י) ויכבשום. סנין התפיםה כחוקה כמו ויש מכנותינו נככשותי (נחשיה ח'):

וישמטו וכן דרך המקרא (יא) ויששבו. אחר זה להח להם למבדים ולשמחות: (יד ויחי דבר חי, זה הוא המשבר. אחר זה החרטו והחוירו אם המפרדים וגו' וחספו כהם כחוקה להיא להם למבדים ולשמחות: (יד ויחי דבר חי, זה הוא האור בתקילה הטנין הדכר אחר הי וגו' ולפי שארכו הדברים תחר לומר ויחי דבר ה': (יג) ביום הוציאי. בשח העו"ם. לימי שמודה הר סיני יאמר שאו ברת הריח על כל ספלות בכללן: (יד) מקץ. ר"ל מתחילת כי הראש יקרא קלה כמו הסוף: שבי שנים. לימי שבודתו וכאשר יסרש אחריו ושכדך שם מר ואחר במלח למבדו המאם במר המלח משלח במלח המלח המלחה במר המלח המלחה במלח המלחה במר מתחילה המלחה המלחה בכת המשובה היום וגו': לרעדר, למבדו

seventh year, as is explained below.

—[Mezudath David] According to the Talmud (Arachin 33a), this verse refers to a slave who, after serving for six years, applied for renewal of his state of servitude, and had his ear bored as in Exod. 21:5f. If the following year is the Jubilee, he goes free at the end of the seventh year.

but your forefathers did not obey

Me—They did not keep this commandment but violated it.—[Mezudath David]

nor did they incline their ear[s]—
to the words of the prophets who
admonished them concerning this.
—[Malbim]

15. **you turned**—You repented today.—[Mezudath David] In order to rectify the sins of your fore-

no longer holding them in slavery; then they obeyed and let them go. 11. But afterwards they turned and brought back the manservants and the maidservants whom they had let free, and forcibly made them into manservants and maidservants. 12. Then the word of the Lord came to Jeremiah from the Lord, saying: 13. So says the Lord God of Israel: I made a covenant with your fathers on the day that I brought them forth out of the land of Egypt, out of the house of slaves, saying: 14. "At the end of seven years you shall let go every man his brother Jew who has been sold to you, and when he has served you for six years you shall let him go free from you"; but your forefathers did not obey Me, nor did they incline their ear[s]. 15. And now this day you turned and did what was right

11. But afterwards they turned—After that, they reneged on their agreement and took back their slaves; i.e. they seized them forcibly to be manservants and maidservants.—[Mezudath David]

Malbim conjectures that at that time many of the poor people were enslaved by the wealthier classes in order to pay their debts to them. During the siege, Zedekiah feared that they would rebel or defect to the Chaldeans, as indeed happened later to the Romans in such a case. He, therefore, proclaimed that they make a covenant to free the slaves in order to avoid the rebellion. When the siege was over, and with it the threat of rebellion, the former owners took back their former slaves. In this, they committed two sins: 1) they violated the covenant and the oath, and 2) they enslaved people who were completely free men, in effect, kidnapping or stealing them.—[Malbim]

- 12. Then the word of the Lord came to Jeremiah—This is the prophecy mentioned in verse 8. Since the entire background was given, Scripture repeats the introduction to identify the word of God mentioned above.—[Mezudath David]
- 13. on the day that I brought them forth—He refers here to the standing by Mount Sinai, when a covenant was made to keep all the commandments of the Torah.—[Mezudath David]

out of the house of slaves—Just as I freed them from being slaves, so should they not keep their brethren, freemen like themselves, as slaves.—
[Malbim]

14. "At the end of seven years"—Actually, at the beginning of the

בכסי למקרי חירו גבר לַחַבְרֵיה וּנְוַרָתוּוּ קוָם קַרָטִי בָּבֶיתָא דְאָתְקְרֵי שםי עלוהי: מו והבתון ואָחַלְתוּןיַה שְׁמִי וַאֲחַיבְתּוּן נְבַר וַתּ עַּבְרֵיה וּגָבָר יַת אַמְתֵיה די פטרהון בני חוריו לָכון יַחָהון יְּכָהָוָי רָעַבָּרִין וּלְאַמְהָן: יו בְּבֵן בָּדָנַן אַסר יִי אַתּוּן לָא קבַּלָתוּוּ לְכֵּימָרי לְכַּקְרֵי חַירוּ נָבֶר לַאֲחוֹהִי וּגָבֶר לַחַברֵיה הַא אַנַא מכלַי לכון חירו אַמר יִי מו חרבא

(יו) הנני קורא לכם דרור . מאתי שאיני אדון לכם להציל

(יו) הנני קורא לכם דרור . פת' הנני מפקיר אתכם אל החרב ואל הרבר ואל הרעב כאלו אתם חפשים ממני ואין אתם משלי. שנינו בסדר עולם. ויהי בשנה חשביעית בחמישו בעשור לתורש אותה שנה כרת המלך. ברית את כל העם אשר בירושלי לקרוא להם דרור וישובו אחרי כן וישיבו את העברים ואת חשפתות. רוככשום לעברים ולשבחות וכרתו עגל לשנים ונורו נזירה שכל מי שמשלה עבדו ושפחתו הפשים בשנה חשביעית שיכרתוהו לשנים כענל הזה שכרתו. אך לפי הילוך רבסרואות אינו משמע שיכרתו את העגל כדי למרוד במקום לכבוש את העברים והשפתות אלא משמע שאותו העגל שכרתו לשנים הוא הברית אשר כרת חמלך צדקיה לשלח איש את עבדו, וכן [אמר] להם כשעברו את הברית ונתתי את האנשים

מנחת שי (יו) לוופה, לופוה קרי :

נים הנני קורא לכם דרור נאם ה' אל החרב אל הרבר ואל הרעב. בי כולם ישלטו בכם ולא יהיה לכם ארון שיפנע אתכם

סהם כי הפשים תהיו להם: לוצוה. לוועה כתיב וקרי לועות והקנין אחר ענין תנועה ותנודה אלא שהאותיות הפוכות כסר מצורת ציון מצודת דוד

ספכרי: אשר נקרא שבי עליו. כי נקרם בית כ׳: (סו) ותחללו - (טו) ותחללו, מלי תנול: לנפשם. ענין לנון כטו חם ישחת נסשכם (ככמשית כ"ג)

את שמי . בעברכם על שכיפת הבריח : ותשיבו . והחורתם לקחת פים חת עכדו וגו': לנפשם . לנכת לכלונכ : ותכבשו . ותכבתם

כסם כחוקה : (יו) לקרא דרור . כ"ל להחקיים קריחת סדרור : הגני קורא לכם דרור . כלה לופר חתן חחכם תפשים ממני להיות

was not mandatory, it was God's will.—[Daath Soferim]

behold I proclaim freedom to you—from Me, that I am not your master to save you, and you shall be free to the sword and to the famine. -[Rashi] Since you will have no master, you will be subjugated to the sword, the pestilence, and the famine, just as you subjugated your

fellow Jews in slavery.—[Abarbanel]

Malbim explains that whoever is the servant of the Lord is free from all happenings. One who goes out free from God's servitude, however, is under the rule of happenings. Therefore, they will fall under the sword, etc.

an object of horror-They will all frighten you.—[Mezudath David]

in My sight by proclaiming liberty every man to his neighbor, and you made a covenant before Me in the House upon which My Name is called. 16. But then you turned and profaned My Name, and you took back, each man his manservant and each man his maidservant, whom you had let free to themselves, and forced them to be manservants and maidservants to you. 17. Therefore, so says the Lord: You have not hearkened to Me to proclaim freedom, every one to his brother and every one to his neighbor; behold I proclaim freedom to you, says the Lord, to the sword,

fathers, you went to the opposite extreme, and added a safeguard by "proclaiming liberty" even to those slaves who did not complete their six years of bondage.—[Malbim]

what was right in My sight— Beyond the demands of the law.— [Malbim]

and you made a covenant—And you also made a covenant to insure that practice.—[Malbim]

upon which My Name is called— The Temple is called the House of the Lord.—[Mezudath David]

No doubt, the emancipation of the slaves was accompanied by a ceremony amidst great celebration. All this, no doubt, impressed all spectators with the idea that it is improper for one Jew to subjegate another.—[Daath Soferim]

16. and profaned My Name—by transgressing the oath of the covenant.—[Mezudath David]

and you took back—Thus transgressing the prohibition of stealing, as explained above.—[Malbim]

whom you had let free—Since they

were completely free, you were literally stealing them by taking them back.—[Malbim]

The emancipation, had hallowed God's Name by demonstrating that He commanded to treat the poor, unfortunates kindly and justly, for, although He had decreed poverty upon them, He had not decreed that they perish in their poverty. Now that the slave masters abrogated the oath, they had sworn by God's Name, they demonstrated that god's Name meant little to them in contrast to what they had promised with this Name. This was a great profanation of God's Name.—
[Daath Soferim]

to themselves—Lit. to their souls. When they were enslaved, not only were their bodies subjegated, but also their souls.—[Daath Soferim]

and forced them—Daath Soferim maintains that they had never actually freed them, but merely promised not to enslave them.

17. You have not hearkened to Me—Although the emancipation

וית

אָלְּרָתָה לְּכִיץ בְּרָעָב וְנְתַתֵּי אֶתְכָה אָתְרַהְאָנָשִׁים הָעְבְרִים אֶת־בְּרִיתִּי אָשֶרְ בְּרָתִוּ לְפָנֵי הָעֵנֶל אֲשֶׁרְ בְּרִיתִּי לְשִׁנִים וַיְעִבְּרָוּ בִּין בְּתְרֵיוֹ : יִ שְׁרֵי לְשִׁנִים וַיְעַבְרָוּ בִּין בְּתְרֵיוֹ : יִ שְׁרֵי לְשִּנִים וַיְעַבְרָוּ בִּין בְּתְרֵיוֹ : יִ שְׁרֵי הְנִיבְיִם וַיְעַבְרָוּ בִּין בְּתְרֵיוֹ בִיקְרִיוֹ לְבְּלְתָבְי הָעֵנֶלְ צִים הְאָבֶרְ הְעִבְרִים בִּין הְבְּרָתִם וְלְבָרְוֹ בְּבְרִים בִּין לְבִּלְתָם וּבְּלָתְהְ בְּנִים בְּיִתְּהְ לְבִּלְתָם וְבְיִבְּה מְבַרְשִׁי נְפְשָׁם וְהְיְתְהַ לְבִּלְתָם הְבְּיִבְם בְּבְּבְּרִם בְּיִרְם בִּין לְבִּלְתָם וֹבְיִבְם וְבְּיִבְּרִם בְּיִבְּרִם בְּיִבְּרִים בִּין לְבִּלְתָם וְבְּיִבְם וְבְּיִבְּהָ בְּבְּרִים בְּיִרְ

מהר"י כרא לומוה קרי

תשברים את בריתי אשר לא הקיבו את דברי הברית אשר | ותהיו הפקר אל החרכ ואל הרעכ: (ית) העצל אשר כרתו לפני הענל אשר ברתו לשנים ויעברו בין בתריו לשלחם . כרתו לשנים . כשהזרו וככשום כרתו כולם ברית למרוד כתקום וכרתו העגל לשנים ועברו כין כתריו למרוד כו והיתה ברית חזקה וגמורה לאמר ככה יבתר ויחלק העובר -

לע) שרי וחדה ושרי ירושלם. שרי יהודה הם השרים אשר כן הערים מחיץ לירושלם ואמר אחר כך הסריםים והם שרי מצורת דוד

כבש וכשכ וחדוכים להם: ניתי הענל אשר כרתו לשנים. כן האש דרך כריתת חברית וכן כרית אברחם אבינו בין הבתרים: מצורת ציון

מוסקרים אל החרב ונו' ולא אהיה עדד אדון עליכם למנוע אתכם מידיהם: לועוה לכל מסלכות הארץ, ר"ל כולם יתרידו אתכם: י(ית) אשר לא הקוטר, ככל הדכר במ"ש: אשר כרחו לפני. וחוד ומסרש שכרתו הפגל לשני חלקים ועכרו כין התלקים כי כן

(ח) לועוח. מנין חרדה: (יח) העוברים. המכטלים: הקיכו. מלשון קיום: בהריו. חלקיו כמו וחח הלפור לח כחר (שם ט"ו): (ים) הסריסים. מין שלרה: העוברים. מלשון הטכרה:

סיה דרך כורחי בריח ובש"ש כבריח בין הבתרים ויבתר אותם בחוך ונו" והגה תור שבן ולמיד אם אשר עבד בין הגורים האלה (בכאשות פ"ז) והוא היה שלוחו של פקום: (יט) שרי יהודה ונו". והם שרי יהודה אשר עברו בין בתרי העגל: (כ) ונחתי. לפי שארכו הדברים תור לומר ונחתי אותם: לסאבל וגו". כי לא יקברום על כי ירבו מאד: ילבהסת האדץ . למיח הארן כי חיה בכלל בהמה:

transgressing the covenant of the Torah and their dead bodies shall become food for the birds for transgressing the covenant that they made between the parts of the calf.

Concerning those mentioned above as "You have not hearkened to Me..." God says, "behold I proclaim freedom to you...to the sword..." He declares that the

sword would rule over them without hindrance. These people, however, were not those who had entered the covenant. Concerning those who had entered the covenant, however, He proclaimed a more severe punishment, "I will deliver them into the hands of their enemies... and their dead bodies shall become food for the birds...—[Alschich]

to the pestilence, and to the famine, and I will make you an object of horror to all the kingdoms of the earth. 18. And I will deliver the men who have transgressed My covenant, who have not kept the words of the covenant which they made before Me when they cut the calf in two and passed between its parts. 19. The princes of Judah and the princes of Jerusalem, the officers and the priests, and all the people of the land who passed between the parts of the calf. 20. I will deliver them into the hand[s] of their enemies and into the hand[s] of those who seek their lives, and their dead bodies shall become food for the birds of the heavens

18. when they cut the calf in two— Whey they returned and forced them to be slaves, they all made a covenant to rebel against the Omnipresent and cut a calf in two and passed between its parts to rebel against Him, and that was a strong covenant and a final one, saying, "So shall the one who transgresses be cut and divided."-[Rashi from Seder Olam 26] Kara maintains that, according to the simple meaning, this was the covenant made by King Zedekiah to free the slaves, not a covenant to rebel against God, so Ibn Nachmiash and Abarbanel. Abarbanel explains that the practice of cutting the calf in two was to denote that, although the two parties of the covenant are individuals, the covenant joins them, just as the two parts of the calf were once one. This practice was followed whenever a covenant was made.

19. The princes of Judah, etc.— They were the ones who entered into the covenant—[Abarbanel, Mezudath David] The princes of Judah were those living in the cities outside Jerusalem.—[Abarbanel]

Apparently, not all of Israel had entered into the covenant, only the princes of Judah, the princes of Jerusalem, and the most prominent of the people, but not the king or the poorest of the land.—[Alschich]

20. I will deliver them—Because of the long interruption of verses 18 and 19, this clause is repeated.-[Mezudath David] Malbim explains that they would be punished for violating the covenant of the Torah and also the covenant that they had made. Verse 18 tells that God would deliver them for these two reasons: 1) who have transgressed My covenant, meaning the covenant of the Torah, and 2) who have not kept the words of the covenant which they made before Me, meaning Zedekiah's covenant. In verse 20, He elaborates: I will deliver them into the hand[s] of their enemies for

ירמיה כא וית ורקיה סבר קבקא רבית יהורה ונה רברבותי אַמְסֵר בִּיַר בעלי הבביהון וביה **דכע**ן לְּמַקְּמֶלְהוֹן וּבְיֵר סשירות טלבא דבבל דאָסְהַלָּקָא סְנָכוּן: כנ הָא אַנָא מְפַקִיר אַמֶר ון נאַתיבינון על קרתא הָרָא וִיגִיחוּן קַרָבָא עַלָּה וִיכְבְשוֹנָה ויוקרונה בנורא ויה כרווא דכית יָהוּרָה אָהַן לִצְרוּ מִבְּלִּי יַהַיב: א פָהַנָם נְבוֹאָה בהנה עם ירסיה מן קרם ני ביומי יהווקים בר יאשיהו מַלַר שבמא רבית יהורה לְפֵיפר: ב אַזַּל לָּוַת כָּנֵי בַית רַכָּב תיא כימי יהויקים. פקידה שפר פו. רשייו

קרא ונם יש לומר הנני קורא לכם דרור אל החרב . לחרב עצמו אני כורא דרור שעד עכשיו הייתי כובשו שלא לשלחו בכם מיכן ואילך אני מניחו לעשות בכם כרצונו: (כא) ואת צדקיהו מלך יהודה ואת שריו אתן ביר אייביהם. וביר חיל מיר בכל העולים פעליכם. קפני חיל פרעה. כמו שכרעב בפוף הענץ

שליה: (כא) העולים מעדיכם. מפני חיל פרעה שילח תמלרים כמו שמפורש נספר זה (ל"ז): (כב) הגני מצוה . ושב חיל פרעה לחרזי והכשדים ישובו עליכם:

וחיל פרעה יצא מסצרים וישמעו הכשרים הצרים על ירושלים את שמעם ויכלו מעל ירושלים . ואומר כה תאמרו אל מלך יהודה הנה חיל פרעה היוצא לכם לעזרה שב לארצו כצריכה ושכו הכשרים ונלחפו על העיר הזאת ולכרות ושרפוה באש"ב רר'ק

בית הפלד : (60) העולים בעליכם. כבו שכתוב בזה הספר לפפה וחיל פרעה יצא מבערים וער וישמעו הכשרים וועלו סצורת ציון סצורת דוד

הם החויכים ומכקשי נפשם והוח כפל ענין (כה) העולים. ענין פילוק כמו וישל מעל ירושלים (לקמן לה) . (כ6) וביד חיל ונר׳ צמ"ש: הפולים ספליכם. אשר נסתלקו מעליכם כשמעם שלחו פלרים לעזור לכם כמ"ש וחיל סרעה ילא ממלרים וישמצו הכשרים וגו' ויעלו מעל ירושלים (לקמן ל"ו): (כב) הגני סציה. כ"ל אעיר לכם: והשיבותים. אשיכ לכם את חיל מכך ככל:

back their slaves. From the following chapter we see that the Rechabites refused to stray from their father's order not to drink wine. This served as a lesson to the Jews to observe God's commandments. Since the prophecy came to Jeremiah during Jehoiakim's reign, it is stated here, lest we think that it came to him during the siege.

The following chapter deals with the Rechabites, the descendants of Jonadab son of Rechab. They traced their lineage back to Hobab, Moses'

father-in-law. In Sifre, Beha'alothecha 10:29, there is a view that Jethro, Moses' father-in-law, was called Hobab, Reuel, and Keni. He was called Hobab, meaning "loving," since he loved the Torah, Just as he loved the Torah, so did his children. See Judges 1:16: "And the children of Keni, the father-in-law of Moses, went up from the city of date palms, with the children of Judah into the wilderness of Judah. which is south of Arad, and he went and dwelt with the people." When

and for the beasts of the earth. 21. And Zedekiah, king of Judah, and his princes I will deliver into the hand[s] of their enemies and into the hand[s] of those who seek their lives, and into the hand[s] of the army of the king of Babylon who have gone up away from you. 22. Behold I command, says the Lord, and I will return them to this city, and they shall fight against it and capture it, and burn it with fire, and the cities of Judah I will make desolate without an inhabitant.

35

- 1. The word that came to Jeremiah from the Lord in the days of Jehoiakim son of Josiah, king of Judah, saying:
- 21. And Zedekiah—Although he did not pass between the parts of the calf, he should have protested against their action but failed to do so.—[Malbim]
- who have gone up away from you—because of the army of Pharaoh that came out of Egypt, as is explained in this Book (37:5).—[Rashi, Redak, Mezudath David] When they hear that Pharaoh's army has returned to Egypt, they will return to attack Jerusalem, as below (37:7ff.).—[Kara]
- 22. **Behold I command**—that Pharaoh's army return to his land, and the Chaldeans return upon you.
 —[Rashi]

Since Nebuchadnezzar, in the midst of his siege on Jerusalem, will hear the news of Pharaoh's army coming from Egypt, and will abandon the siege, the prophet exhorts the people not to rejoice, since he will soon return to the city and burn

it and lay the entire land waste.—
[Abarbanel]

1. in the days of Jehoiakim-Abarbanel remarks that the prophecies are not recorded in chronologiorder since the preceding prophecy came to him in the days of Zedekiah. He conjectures that the prophecies were collected by the Men of the Great Assembly and arranged according to the order in which they found them, not particularly in chronological order. If Jeremiah was the final editor, as appears from Baba Bathra 15, perhaps he wrote them as he recalled them, or if he had written them on individual scrolls, perhaps he put them together in the order in which he found them. He further suggests that, although the following prohecy came to Jeremiah during Jehoiakim's reign, he told the people about it in conjunction with the previous castigation of the people for taking

מהר"י קרא

לה (ב) בית הרכבים. בית קיני: (ד) שומר הסף. שומר לה (ב) אל בית הַרבבים. כני יונקכ כן רככ ומכני יתרו היו: (ד) איש האלהים. גכיא ה': שומר הסף. אמרכליא (ערשויאי"א כלע"ו): מנהת שי

מעל ירושלים: (כ) כית חרכבים. סבית תוכב חיתן סשת היו ונקראו בית הרכבים על שם רכב אבי יונדב שהיה נדדל המשפחת וכן אמר בדכרי הימים חסה הקנים הבאים כחמת אבי רכב: והשקית אותם יין. אנ"ם שהם לא שתו אם ר והשקית שתתן לפניהם כוסות יין לשהוה: מז איש האלהים. כתרגומו נביא דת': שומר הסף. 'סף היא כלל לכלי הבית וכלי מצורת דור

לה (כ) בית תרככים. הם כני יונדכ כן רכב ומורע יתרו פיו: בית ת׳. מנ כים כ׳: אל אחת הלשכות. מנ מחם מן סלשכות: והשקית. חשתדל להשכוחם יין: (ד) איש האלחים. נכיא ה': אשר אצל. סלשכה ההיא היתה אלל סלשכה אשר

לה (ד) ואכא אוחם כיח ה׳ אל לבכח. כחב בעל מסורם הכרים הגדול בירפיה פיתן כ' וחבר ג' חבר הנ'ף ופי' וחבי חתכם חלי פ' יחבו וחבי חתכם אל אכן הנרתל יכתיה כ', נא בי חחם ביח ה' ע'כ , ובירתיה סי' ל'ה כחב שנודמנה לו נסחת משוכנת תכל הנסחת התמיחים הוא שהם מסר יו"ד מצודת ציון

לה (כ) הלשכות. ענין חדר: (ד) שומר הסף. שומר מזווית הבערים כי סף כוח תוווה וכן הכהנים בומרי הסף ומ"ב י"כ): (ה) גבעים. הכ לעין לוסות וגדולים מהם וכהם מכיחים

כשרים נחספים שמה וממעל ללשכח ממשיהו : (ה) וכופות . לשפוך כהם יין מהנכיעים נשחית מהם:

function of the chamber of the sons of Hanan, Daath Mikra conjectures that they may have been the disciples of Hanan, known in other places as בני הנביאים. In any case, we do not know their function in the Temple.

which is by the chamber of the princes—So that they too witness the experiment and learn a lesson therefrom.—[Abarbanel]

5. **goblets**—Large flagons in which wine is brought. See Gen.

44:2.—[Mezudath Zion] Rashi in Gen. defines it as a long cup. It is probably related to גְּבְעָה, a hill, מגבעת, a hat. Both are long and pointy. Perhaps קובע or קובע is also related to it, being identical with מגבעת except for the change of "kaf" or "kof" for a "gimel." All three are palatals.

and cups—into which to pour the wine from the goblets.—[Mezudath David

and I said to them, "Drink wine."

For further commentary see Appendix.

2. Go to the house of the Rechabites and speak with them, and I will bring them to the House of the Lord, to one of the chambers, and give them wine to drink. 3. And I took Jaazaniah the son of Jeremiah, the son of Habazziniah, and his brothers and all his sons and the entire house of the Rechabites. 4. And I brought them to the House of the Lord, to the chamber of the sons of Hanan the son of Igdaliah, the man of God, which is by the chamber of the princes, which is above the chamber of Maaseiah the son of Shallum, the keeper of the vessels. 5. And I placed before the sons of the house of the Rechabites goblets full of wine, and cups,

Moses said to Hobab, "Please, do not leave us" (Num. 10:31), he replied, "I will go and proselytize my fellow countrymen and then return to you." And so he did. For this, he was given the fat land of Jericho to eat the produce thereof until the building of the Temple, at which time, the tribe in whose territory the Temple was built would receive that land, in order that all Israel would have a share in the Temple. They gave it to the sons of Jethro for 440 years. The students among them left it and went to Othniel the son of Kenaz, also known as Jabez, in the wilderness of Judah which was in the Negev, to study Torah, and he went and dwelt with the people, meaning the students sitting before him, for Jabez had prayed to God to provide him with proper students, as it is stated: "And Jabez called to God, etc." (I Chron. 4:10). And He provided him with these pious people. In this Book, the sons of Jethro are called Rechabites

after Jonadab the son of Rechab. He lived at the time of Jehu the son of Nimshi. Since he was a great man, his descendants were called by his name.—[Ibn Nachmiash]

- 2. to the house of the Rechabites—
 The sons of Jonadab the son of
 Rechab, and they were of the sons of
 Jethro.—[Rashi, Mezudath David]
 They were known as the Kenites.—
 [Kara from I Chron. 2:55]
- 3. And I took Jaazaniah... and his brothers and all his sons—He took the whole family to demonstrate that none of them drank wine, neither the aged, for its refreshment, nor the children because they could be easily swayed.—[Abarbanel]
- 4. to the House of the Lord—Where there would be great publicity.—[Abarbanel]

the man of God—The prophet of the Lord.—[Rashi, Jonathan, Mezudath David] In that place there was always the fear of God.—[Abarbanel]

We have no indication of the

For further commentary see Appendix.

ואמבית להון שתו נאַמרו לָא : תַּכָּרַא נשהי המרא אַרי יונרב בר רכב אבונא פקיד לְמֵימֶר לָא קמרא אתון השחון צלמא: וכניכון ער י וביתא לָא תְּבְנוּן ווַרַעָא לָא תִוְרְעוּן וַכָּרְמָיָא יָּא הַצְבוּן וַיָּא יָהַי לָכוּן אַרַי בְּמִשְׁבְּנִין הַירָבוּן כְּלּ יוֹמֵיכוֹן בָּרִיל רָהָהָקְיָמוּן יוֹמְיוּן סגיאין על אַפּי אַרָעא דשתון בורין סקו: וקבילנא

מהר"י קרא קמץ כפשפא קמץ כו"ק הכלים ") : (ו) אשר אתם גרים שם . שלא ניתן חלק

(ו) באהלים תשבו . במדבריות אשר אתם גרים שם לא לגרים בארץ ישראל שעד עכשיו לא נגור על הבית ליחרב ועל ישראל ליגלות וירושלים יושבת בשלוה ועריה סביבותיה היה להם חלק בארץ שבני גרים היו:

ישבנו אנחנו כשלוה עםהם. אכל פעתה הואיל והם נולים ונית המקרש עתוד ליתרב נור אני אליכם שתהיו גם אתם סתאבלים עםהם. לא תשתו יין. שהיין משמח אנשים. בית לא תבנו. שדירת קבע פרחיב דעתו של אדם, זרע לא תורעו וכרם לא תפעו. שלא ירתנ בהם ולא ירועע בשעת הקציר ובשעת הבציר. ונשמע ונעש ככל אשר צונו יונדב אבינו : ") כ"כ שומר הסף פי" רש"י כמלכים שומרי סיפי העזרה ומפחחות העורם כיום. העתך מהנדפם רד"ק

מנחת שי כפו שנפהר בפיוחרו, והנוי חודים שנם זו היה משובשה ולריך להשמים מפנם פסוק והביה אחבם הל ארך הכרפל כי הוא פלא יו"ד וחל"ף ככל הספרים והניכחה הישרה כך היה זא כא כ' חסר יו"ד וסיפן והכה אחבם אלי. ואכה אקם בית ה' : כן שלם , כש"ן בשחת לא בחירק כתו שהוא כישוטים אחרונים; (ו) כי יונדב כן רכב. מסורת יו כד כ ג' וסי' ויארכו לא כשה יין , וכשב כאפלים , לכן כה אתר ונו' , וכל שתואל דכווחא בר תן א' שכב. וכתכילתא רים פרשת וישמע ישלו פתחלה היו קורחין חותו יהוודב וכשבה נחותו שפשם פתחו לו אות אתה וכקרא יונדב שנאתר בהתתברך לרשע ינוי, מכתן אתרף תכתים אל יתחכר אדם לרשע אפילו לקרבו לחורה פירוש בהחתברו לרשע מם יהוא בם' פלכים ואפריכן כפי החם פקפי הכי שכן אחה פולא בעפרק ששחחלם היו קורחים חותו פסדון וכשבקל הכסף חיד הכרכם פחתו חות חחם

היין ווולתם ות"י שומר הסף אסרכלא: מו כי יונדב בן רכב אבינו. ר'ל אבי אכינו כי תנה מצאגו יתדב בן רכב בשמלך יהוא בן נמשי וממני עד ממלכת יהיקים קרוב לש שנה: מ) ולא יהיה לכם. מעמו על כולם: לא בית ולא כרם ולא שדה. לא יהיה לבם לא בטתנה ולא בסקח מאחר: למקן תחיו ימים רבים. כי הבתיסוהשרות והכרסים מעכבים את חאדם במקימו יהיה רעב או חרב ויסות בקרצר יסים מראגה וכשלא יהיה לו במקומו כל זמן שיראה מוב בזה המקום ישב בו וכשיראה רק ילך לסקום אחר שיהיה בו בסוכ לפיכך צוה להם שיהיו יושכי אהלים ויסעו ממקום למקום כפי מה שיראו חפוב במקום בית שרה וכרם ויאריכו ימים בות וכן ראינו באבות שהיו נוסעים

ססקום למקום באהליהם בפני תרעב. ושתות היין שמנעם ססה שירע מסבתו שמפרף רעת מי שישגה בו כמו שכתוב כל שונה בו לא יחכם וכתיב למי אבוי למי מדיני' למי שיח לכי פצעים חנם למי חכלילות עינים למאחרים על היין וסבת גלות מצודת ציון סצורת דור

פשמו בוחבר וישקל חברהם לפסרן חת ככסף פסרן כתיב פיין פ"ם שם :

(ו) אבינו . כ"ל ראש המשמחה: עד עולם . עד סוף כל היין וכן ואחגביעי גביע הכסף (בראשית מ"ד): (ו) גרים. דכים הדורות: (ו) ולא יהיה לבם. אף בקנין או בעתנה לא יהיה לקם בית בעי ושדה זכועה וכרם נעועה: באהלים. המשויים

של פי השדה שהפשר להפחיקה משקום למקום: למשן חחיו וגר. כי ביח ושדה וכרם יש כהם סבה המעכבה הח כהקום של פה מהלם כמקום בהיא אכל היושב כאהלים ואין לו שדה וכרם כקל יוכל להעחיק מעקום למקום כמקום שהם ולפעיתים יאבר שהם הלכי המקום ההיא אכל היושב כאהלים ואין לו שדה וכרם כקל יוכל להעחיק מעקום למקום (נוספם מניעם שחיים היין לא הולרך לפלש כי ידוע הוא שמביא למעשים מנועים): אשר אתם גרים שם . כמקום

ed cities and towns. The open spaces, too, ease one's tension and insure him of a long, healthy life. He accounts for his interdiction of wine in the same manner as Redak. Midrashically, however, this interdict is explained as a token of mourning for the Temple, which was destined to be destroyed. He considered it as though it was already destroyed.

This interpretation is found in Sifre, Beha'alothecha 10:29, Tanhuma. Shemini 5. According to these midrashim, Jonadab the son of Rechab lived at the time of Jeremiah. Perhaps this name was used repeatedly in the family.

attributes the interdict against settling in a permanent dwelling as a token of mourning

and I said to them, "Drink wine." 6. And they said, "We will not drink wine, for Jonadab the son of Rechab, our father, commanded us saying, "You shall not drink wine, you or your children forever. 7. And you shall not build a house, neither shall you sow nor shall you plant a vineyard, nor shall you have [any], but you shall dwell in tents all your days in order that you live many days on the face of the land where you dwell.

—Jeremiah did not command in God's name to drink wine. He visited them personally as one visits prominent people and then invited them to come to the Temple, where he served them cups of wine. He did not serve them wine in an ordinary place, lest they say, "We are not drunkards." He served them wine in a holy place, where there is no drunkenness, leaving them no excuse for their abstinence but their adherence to the commandment of their progenitor, Jonadab the son of Rechab.—[Alschich]

6. our father—I.e. our forefather, for we find Jonadab the son of Rechab when Jehu assumed the throne, close to three hundred years before Jehoiakim.—[Redak] The head of the family.—[Mezudath David] See introduction to this chapter.

forever—To the end of all generations.—[Mezudath David]

7. nor shall you have [any]—I.e. nor shall you have any houses, sown fields, or vineyards either by receiving them as gifts or by buying them.

—[Redak]

but you shall dwell in tents—in the deserts where you dwell. They had no

share in the land since they were the children of proselytes.—[Rashi]

in order that you live many days-Houses, fields, and vineyards keep a person from moving away from his place in the event of a catastrophe, such as famine or war, and he may die from worry. If he has no definite place, as long as one place is good, he stays there. When it is no longer suitable, he travels on, Jonadab therefore, commanded them to be tent dwells and to travel from place to place rather than to settle in one place and build a house, sow a field, and plant a vineyard. We find also that the Patriarchs traveled from place to place, moving their camp in times of famine. Jonadab's commandment forbidding his posterity to imbibe wine is easily understood in the light of the warnings against drunkenness found in Proverbs and in the Prophetic Books. Isaiah attributes the exile of the Ten Tribes to overindulgence in wine, as was also the exile of Judah and Benjamin. See Isaiah 28.—[Redak]

Ibn Nachmiash explains that the clear, unpolluted air in the wilderness is more inducive to longevity than is the polluted air of the crowd-

והבילנא לפיסר יונדב בר בכב אכונא לָכָל רְפַקירנא בִּרִיל ַרְלָא לָמֶשְׁתֵּי חֲמָרָא כַּל יומנא אַנחנא נשנא בַּנָנָא וּבָנַהַנָא: פּוּבְרָיל לַסְבְנֵי בְּתִּיוֹ רכא ַלְּמִתְבָּנְא וְבַרְמִין וְהַקְּלִין <u>יְּקְלִין</u> ווַרְעִין לָא יִהַא לֹגָא: וַיתֵיבַנָא בַּקשׁכָּנִין וַקבִּילְנָא וַעַבְרָנָא בַּכֹּל רַפָּקירָנָאיוּנָרַכ אַבוּנָא: יא וַהַוֹה כַּד סְלֵיק נבוכרראצר רְבָבֶל עַל אַרְעָאוַיַיִּמַרְנָא אָתוּ וְנֵיעוּל לִירוּשְׁלַם מו קרם משרית בסראי ומן קרם משרית אַרם בִירוּשְׁלֵם: ויהַיבִּנְא יב וַהַנָה פַּהָגַם נְבוּאָה מָן קרם יי עם יר פוה לָבֵיכָר: יג בּרְגַן אַסַר

רש"נ

סהר"י קרא

(יא) ויהי בעלות נבוברראצר. על כרהנו כאנו העיר לכך עכשיו אנו יושנים נכחים :

(יא) ונכוא ירושלים מפני חיל הכשרים. שלא השיכנו האיך אתם מקיימים מצוח אביכם שצוה עליכם שלא תשכו בכתיכם אלאלישב באהלים כל ימיכם. ואני רואה אתכם יושבים כבתים אלאלישב באהלים כל ימיכם. ואני רואה אתכם יושבים כבתים

בירושלים . תשובה לדבריך . כיום שצונו יוגרב אבינו לשכת באהלים מציתו קייכנו ונשב כאהלים כאשר צוגי . אכל כצלות נביכרנאצר על הארץ . וגאם בואו ונכוא ירושלים ספני חיל הכשדים ונשב בירושלים על כורחינו : סגדות שי

עשרת השבסים היה על הרבות ש^היית היין כסו שנאסר הר עברת גאות שכורי אפרים ואחר הוי נכורים לשתות יון ואסר משכים: בכך שבר ירדמו וגם יהורה וגנימין סכת כלותם היין כסו שכתוב וגם אלה ביין שגו וכל הענין כסו שכתוב וראשון

(א) זיהי בעלום . בכילם . דריך: זיהי בעלות וכוכדולוכ מלך בכל לל החרן . כן כחוד נספר בפרד המוזיירים ונפקלום ספרים ליי על החרן זכן חדנם יומן על דר על , חדנו מכחרה בדלום עד לי ובחר כל ליומהי על החרק בל חוק כי אל החרן זיה א' מהם וחברו והשיבוחים אל החרן ביוקר"ל זכן מסור עליהם כי

ששתה היין אע"פ שהיה צדיק ותפים נשתכר כו ונתכזה כו: ניא) ויהי בעלות נבוסדנצר! בביית: ונאפר באו וגבוא. ביאר מצורת, דור

כן שבינו ככל אשר וגו': (יא) ויהי בעלות. כ"ל ושה שנשב עחה בכתי השיר הסב" היא כי בעלות בכובדנלת אל הארן (וזהו שה שעלה ביתי יהויקוס כמ"ש במ"ב כ"") או אמכני אלו לאלו באוא וככוא ביתי יהויקוס מהד הכברים ואכבי ארם אשר עוללו אותנו נסיים האהלים: (ה) וגשמע בקול. ה"ל קבלנו מאמריו: בנינו בבוחונו. ר'ל אף הקטים והקטים: (ש) לשבחנו. לפבח אנהני בהם: וורע. ה"ל כל מין זרש אף גן זרוש: (י) וגשב. ש הרי זבהני באהלים: נישבע וגשב. ה"ל כמו בקבלני כל טלווני

hands of the Chaldeans and their allies. Therefore, our dwelling in Jerusalem does not constitute disobedience of his commandment. As

regards drinking wine, however, his commandment is in full force, and we adhere to it strictly.—[Alschich]

8. And we hearkened to the voice of Jonadab the son of Rechab, our father, to all that he commanded us, not to drink wine all our days, we, our wives, our sons, and our daughters.

9. And not to build houses for our dwelling, and not to have a vineyard, a field, or seed. 10. And we have dwelt in tents, and we have hearkened and done according to all that Jonadab our

we have hearkened and done according to all that Jonadab our father has commanded us. 11. And it came to pass when Nebuchadrezzar the king of Babylon came up to the land, that we said, "Come and let us go to Jerusalem because of the army of the Chaldeans and because of the army of Aram, and we dwelt in Jerusalem." 12. And the word of the Lord came to Jeremiah,

saying: 13. So said the Lord

similar to that against wine. Also, because of the harvest and vintage festivals, which were celebrated with much joy.

8. our sons, and our daughters— Even our small children.— [Mezudath David]

9. **or seed**—We do not even have gardens.[Mezudath David]

10. And we have dwelt in tents.—
1.e. until now we have dwelt in tents.—[Mezudath David]

11. And it came to pass when Nebuchadrezzar... came up—Perforce we came to the city. Therefore, we are now dwelling in houses.— [Rashi] Lest you ask us how we dwell in houses, contrary to our father's orders, we reply that, until

now we complied with our father's orders not to dwell in houses, but now, we are compelled to dwell in the city because of the army of the Chaldeans.—[Kara]

and because of the army of Aram—the allies of the Chaldeans, lest they plunder our belongings.—
[Mezudath David]

In II Kings 24:2, we find that, in the days of Jehoiakim, troops of Chaldeans, Arameans, Moabites, and Ammonites invaded the land. Consequently, no place was secure in the land.—[Daath Soferim]

Since our father Jonadab commanded us to keep this interdict to preserve our lives, he surely did not expect us to imperil our lives at the

אָלָהָא יַי צְבָאוֹת יָרוּשָׁלֵּם הַלָּא הְקַבְּלּוּוְ פַר בַכב רַלָּא לָּמִשְׁהֵי חַמָּרָא וַלָּא אָשָׁהָיאוּ עַד יוֹכָא הָדֵין אַרִי קבִילוּ וַת הַפַּקַרָהָא דאַבוּהון נאַנָא שַלָּחֵית לְוַהְכוֹן יַת כָּל עַבְּדִי וְבִנֵיָא מָקָרִים וּמְמַלֵּיל וָרָא קַבֵּילָתוּן לָמֵימָרִי: פי ושלחית לוהכון נת כָּלֹ עַבְרֵי נְבִייָא מֶקְרִים בישָׁתָאוָאַתְקִינוּ עובריכון וָלָא הָהָכוּן בָּתַר מָעוֹת פַּלְחֵי בּוכָכַיָא וָהִיבוּ עַלּ אַרְעָא דִיהָכָת לָבון וּלָאַבְהַתַכון וּלָא ארכינתון מנהת שי

בסיפרת: (ינ) וליסכי . יש מפדים וליושבי :

ל זרוז כפו לכו ונלכה הנלגל: לים הוקם את דברי יהוגדב. הוקם ל' יחיד על רבים כי פלה את כוללת הרבוי: (טו) ואשלת.

אסר ואל תלכו אחר שאפר שובי והפיבו כי עבודה זדה שקולה בנגדכל העברות: ושבו אל האדמה. כפו על וכן אל ההרים מצודה דוד

ולכן נשב בירופלים: (יג) לאיש יהודה. לאנשי יהודה: הלוא תקחו סוסר. ד"ל כאתח מהדכר הזה יש לכם ללפוד לכמוע אל

תקידו משהי די כ למחת מארכד כוה יש רנס לפטו לפטוע מנו. דברי: (יד) היקש. הזה נהקיים את דברי והוצדב ונו): ולא שיתי . הנה הם לא שתו (ולא אמר מה שמעי לקהת בית שדה וכרס כי מניצח שחיית היין דאו בעיניהם ולה כן אלו): כי ששעי. כ"ל לא מנטו מלאון נסשם כ"א לשמע שאות אפניהם: השבם. כ"ל בזרחות כב בהשכמ' אני מדבר אניהם ע"י הבניאים ושכ"ז לא שמעחה: (פו) ואשלח. כ"ל ואחר שעברתם על דברי שלחתי אליכם הגביאים of Hosts, the God of Israel: Go and say to the men of Judah and to the inhabitants of Jerusalem: Will you not receive instruction to hearken to My words? says the Lord. 14. The words of Jonadab the son of Rechab, which he commanded his sons not to drink wine, are performed, and they have not drunk wine until this day for they hearkened to the commandment of their father, and I have spoken to you, speaking betimes, yet you have not hearkened to Me. 15. And I have sent to you all My servants the prophets, sending betimes, saying: Repent now, each man from his evil way and improve your deeds, and do not follow strange gods to worship them, and dwell on the soil that I have given you and your forefathers, but you did not

14. are performed—This command of a mortal man has been kept.—[Malbim]

and they have not drunk wine— Not once have they infracted this commandment.—[Malbim]

for they hearkened to the commandment of their father.—They knew no benefit from this commandment. They observed it purely because it was their father's wishes.—[Malbim] You may say that they refrained from dwelling in houses and engaging in agriculture because they had no share in the land, their abstention from wine was surely because of their father's commandment.—[Abarbanel]

and I have spoken to you—This is a Divine commandment.—[Malbim] speaking betimes—I have constantly admonished you. Yet you

have not heeded My commands.—[Malbim] Abarbanel interprets this as referring to the stand before Mount Sinai, when the Decalogue was given, in which they were admonished against idolatry. Shortly after this revelation, they worshipped the golden calf.

15. each man from his evil way— This alludes to the prohibitory commandments.—[Malbim]

and improve your deeds—This alludes to the mandatory commandments.—[Malbim]

and dwell on the soil—That is the benefit you will derive from this observance.—[Malbim]

but you did not incline your ear[s]—to the words of the prophets.—[Malbim]

and you did not hearken—to the words of the Torah.—[Malbim]

ארבינתון ית אודנכון וַלָא קַבֶּילָהוּן לְבֵּימָרִי: םו אַרַי אַקימוּ בְּנֵי יוּנְדָב בָּר רַכָב יַת הַפָּקַדְהָא ַרָפּקָרִינוּן דאַבוּהון וְעָקא הָדֵין לָא הַבִּילוּ לְבֵימָרִי: יו בְּבֶן כּרְגַן אַכֶּר וָיִ צְּבָאוֹת אֱלֶּהָא רַישראַל הָא אַנָא כַּיְהֵי על אַנשׁ יהורה ועל כָּלֹיַהְבֶי ירושׁלָם ית כָּלֹ בּישָׁתָא דִנְזְרִית עֻלֵיהוּן תַלף השלחית לנההון יַת כָּלּ עַבְדֵי נִבְיֵיָא וַלָּא קבילו ואתנביאו לחון וַלָא תַבוּ : יח וַלְבְנֵי בֵּית רַכָב אַמַר יִרְמִיָה כַּדְנָן אַמֶּר נֵי צָבָאוֹת אַלַּהָא רושראל חַלַּף דַקבּילָהוּן יהונדב ַּרָבָּבְּרָרַה. הַבָּבְּרָרַה אַבוּכון וּנְשַּרְהוּן יַת כָּל פקורותי ועברהון ככל דַפָּקִיד יַהַכוּן: ישּ בְּכָן בּרָנוֹ אֲמֶר יְיָ צְּבָאוֹת אלהא

וילך אלקנה הרמתה לומד לפני כל היפים . תרנם יונהן כשמש קרסי . וברברי רו"ל איש ליונדב כן רכב רבי ירודת אומר וכי נרים נכנסים להיכל והלא אף ישראל אין מעורת הרבי ירודת אומר וכי נרים נכנסים להיכל והלא אף ישראל אין

מהם לכן וגו": אשר דברהי עליהם. המוכעניות בימדמי על ידי הכניחים: יען, נעצור שדכתי אליהם דכרי ולא שנעו: יאקרא להם. לשוב ללי: (יח) אשר שמעחם. לכל מאמרי: על פציח. אל מלוק: וחשסרו. כ"ל שתקם לכו ולא שכתהם כהם: וחעשו.

לא אכל: יים) על מצות יהונדכ. כמו אל וכן וילך אלקנה הרמתה עום על ביתו כמו אל ביתו: יים) לכן. לא יכרת איש ליונדב כן רככ רבי מצודת דוד

בהשפעה ובזריוות לאפר שובו עתה כל איש תדרכו הרעה ומעחה הסיבו מעלליכם: רשבר. ואו השבו על האדמה וגו": (שו) כי חקיבור. ר"ל ובעבור כי בנייהודד הקימו עלות אביהם והסה הוה תקשה אלי ולא למדו מהם: (יו) לכן, הואל ולא שמעו ולא למדו

grandsons offered up sacrifices on the altar.—[Redak]

Kara explains that Nebuchadnezzar came and did not exile them, Titus came and did not destroy them. He attests that he heard from his uncle, Rabbi Menahem ben Helbo that, until this day, they live in a secluded place in the Holy Land, where no one intrudes to disturb their tranquility, and no wild beasts frighten them.

incline your ear[s], and you did not hearken to Me. 16. For the sons of Jonadab the son of Rechab have performed the commandment of their father, that he commanded them, but this people has not hearkened to Me. 17. Therefore, so said the Lord God of Hosts, the God of Israel: Behold I am bringing upon Judah and upon all the inhabitants of Jerusalem all the evil that I have spoken concerning them, because I spoke to them but they did not obey, and I called to them, but they did not respond. 18. And to the house of the Rechabites, Jeremiah said: So said the Lord of Hosts, the God of Israel: Because you have obeyed the commandment of Jonadab your father, and you have kept all his commandments and have done according to all that he commanded you, 19. Therefore, so said the Lord of Hosts, the God of

16. For the sons of Jonadab the son of Rechab have performed...but this people, etc.—Although you could have received instruction from the Rechabites, you did not hearken.—[Malbim]

Abarbanel and Mezudath David explain this verse as the reason for the following verse: Since the sons of Jonadab ... have performed the commandment of their father ... but this people has not hearkened to Me; therefore ...

17. Therefore ... I am bringing upon Judah and upon all the inhabitants of Jerusalem all the evil—that I spoke as a punishment for not obeying.—[Malbim]

18. and you have kept—the commandments in your heart and not forgotten them.—[Mezudath David] and have done—You have com-

plied with all his commandments although they are many.—[Mezudath David]

Malbim explains: And you have kept the negative commandments viz. the prohibition of wine, building houses, and planting vineyards, and have performed what he commanded you to do, viz. to dwell in tents.

19. Therefore ... There shall not be cut off from Jonadab the son of Rechab a man standing before Me for all times-Jonathan renders: serving before Me. In the words of the Sages (Sifre, Beha'alothecha 10:29): Rabbi Judah says: Do proselytes enter the Temple? Why, even Israelites may not enter! Rather, it means that they were sitting in the Sanhedrin and inconcerning words structing Torah. Others say that daughters married priests, and their

לה-לו ירמיה אַלָּהָא דְיִשֹּׁרָאֵל לָּא יפסוק נְבֶר לִיוֹנְדָב בַּר בַכָב מְשַׁמֶשׁ מָדָמִי כָּל יוםָנא: א נַהַנָה בְּשָׁהָא רַבּיעיתַא לִיהוֹיַקִים בַּר יאשיה מַלַּדְ הוה דבית יהודה פּהָנֶמָא הָדֵין עם יַרְמָיָה מן קרם ין למימר: ב סב לָד מגלַת ספּרָא וָהִכְהוֹב עֵלְה יַת כַּל פָּהָנְמָיָא דְמַלְּלֵּיה עַכְּרְ על ישראל ועליהודה וַעַל בַּל עַמָמֵיָא מִיומָא מימי דמללית יאשנה וער יוסא הדין: ג סאים ישקעון דבית יַהוּדָה יַת כַּלֹּ בִּישִׁתָא

ישראל . ואין פותח לחחריר איתם מפני חיות רעות (ים) לא יכרת איש ליונדב בן רכב עומד לפני כל [שמכיבותם . כך שמעתי מאחי אבא ר׳ מנחם ב'ר היכים. שבא נבוכדנצר ולא הגלם בא פיפוס ולא החריבם. חלבו]: ושמעתי שעד היום הזה הם כסיגרים בסקום אחד בארץ

יכרת: (מ) ויחי בשנח תרביעי׳ ליהויקים:(כ) קח לך מנלת ספר. בנוחיהם נשואות לכהונה והיו מבני בניהם מקריבים על גבי מגלה ונליון יקרא חקלף אי הגויל שיכתוב אדם עליו ובספרי המזכח: יונדב. בלא ה'א שלש' בפרש' וס' ויאמרו ונשב לא הבגלת לספר ר"ל שיכתוב עליה ואו תקרא ספר: תתבת

נכנסים אלא שהיו יישבין בסנהררין ומורים בדברי תורה וי'א מצורה דוד

מצורת ציון (ים) לא יכרת. לח יפסק:

ונס עשיתם ככל השר לוה התכם עם כי רכים המה: (ים) לא יברת וגרי. כ"ל למ יהיה נפסק מורע יונדב מלהיות איש מהם

בתו של כל מו כל במנת עו שונם יהיו מהם יושכים כפנהדרין ומורים בדברי תורם כן אחיל או שיהיו יראי ה' וחושבי שמו ונכנעים לעבדתו: לו ל (ב) שנית) בולת משה בקלף קרוי מגלה וכשהוה לחובה קרוים שגלת שפר וקלסם פ"ש מוסם כי בשלקהה פדיין לם כמב בה וכן ועחני קמח (שעיה מיו): אלידה. כמו עליה: את כל תדברים. לחיל שואח פיסה מגלת אינה ומה שאמר לשם כל בדברי ו ונרי. כ"ל שיונרי כה את כל המאורעות רעות אבר יעד מאו על ישכאל ושל והדה אשר בי דאו עות בחושבים בחודים בחודים בדר שימד לפני כל הימים כלומר עד עולם יהיו מהם יושכים כפנהדרין ועורים בדברי חורם כן חרו"ל חו שיהיו יכחי כי וחושבי שמו כאומות כטח יכת מהם נקמח ממו וכמ"ם תכוח כל רפחם ונו' (איכם א') וכן נאפר ששי ושפחי כח אדום וגו' נשם ד') וכדופים : מים דברתי . כ"ל כל היעודים אשר דכרתי אליך מיום שהתחלתי לדכר פליך והוא מימי יאשיהו ופד היום הזה את כולם תזכיר כם : (ג) אולי ישמעו . כ"ל כשתוכיר בפגלה ההיא כאלו ככר נפשו היפודים ההם אולי יתכוננו את כל סרפה וגו' ויהי פופלת בדכר

3. Perhaps ... will hear—If they hear the lamentations over the prophesied evils as a fait accompli, they may ponder over all the evil and repent of their ways. Then I will forgive them their sins and the destruction will be averted.—[Mezudath David

Israel: There shall not be cut off from Jonadab the son of Rechab a man standing before Me for all times.

36

1. And it came to pass in the fourth year of Jehoiakim the son of Josiah the king of Judah, that this word came to Jeremiah from the Lord, saying: 2. Take for yourself a roll of a book and write upon it all the words that I have spoken to you concerning Israel, concerning Judah, and concerning all the nations, since the day that I spoke to you from the days of Josiah until this day. 3. Perhaps the house of Judah will hear all

1. in the fourth year—After the death of Josiah in the war (II Kings 23:29), the land was in a state of shock because of the death of the righteous king. Slowly they recovered from shock and gained courage and hope that they would be able to remain in existence despite the difficulties of the time.

The Scroll of Lamentations, part of which was written by Jeremiah at that time, was diametrically opposite to that aim of the princes. Its contents were extremely alarming and awoke them thoughts of despair, matching the atmosphere of Tish'ah B'Ab or other mourning periods.

In this year, too, Nebuchadnezzar's military prowess became manifest in his victories over many nations. The general feeling was that much courage was required in order to avoid being downtrodden by this great power.—[Daath Soferim]

2. a roll of a book—I.e. a roll of parchment, destined to become a book after it is written.—[Redak. Mezudath David]

and write upon it—all the prophecies from the beginning of the Book until here. Our Rabbis, however, interpret this as the Book of Lamentations.—Redak from Lamentations Rabbah, Proem 28, 3:1]

Abarbanel and Mezudath David explain that the verse means that he should write all the incidents that he had predicted and all that had transpired to Israel and Judah, as well as the future prophecies destined to befall the nations.

הְרָעָה אֲשֶׁר אֲנֹכִי חֹשֵׁב לַעֲשְׁוֹת לְּהֶם הְנְעָה בִּיתְ יִשִּׁר אֲנֹכִי חֹשֵׁב לַעֲשְׁוֹת לְּהֶה הְנְעָם בִּית יְהְנָה וּלְּהְשָׁאתְם: י וִיִּלְהְּ הְנְצְוֹּה יִבְּשְׁרְ בָּבְוֹת בַּלְּהְרָּ הַּבְּרוּך בָּעְרִּ הַבְּיוֹר בְּשְׁרֵ הְנְצְוֹּה יִבְשְׁרְ הָשִּׁר בְּבְרוּך בָּעְרִבְּ הַבְּיִי יְהְוְּה הְנְצְוֹּה יִבְשְׁרְ הִבְּּי אֲתְּיבְּרְ בְּבְרוּך בַּאְנִי בַּבְּיוֹ הַנְצְוֹּה יִבְשְׁרְ הִבְּּר אֲבָּי בְּעְבִּי בְּבְּרוּ בְּעְבִי בְּבְּרוּ בְּאָנִי בְּבְּרוּ הַנְבְאָת בְּבְּי וְרְבְּיִהוּ אֵת בְּלְּבְיוֹ בַּעְבִּיר בְּבָּרוּ הַנְבְיתְ בְּבְּי וְרְבְיִּרְהוּ אֵת בְּלְּבְיוֹ בְּבְּרוּ בְּבְּיִי וְהְנָּהְ הַנְבְיוֹ בְּבְּי בְּבְיוֹם אָתְר בְּבְּרוּ בְּבְּיוֹ בְּבְּרוּ בְּבְּרוּ בְּבְּרוּ בְּבְּרוּ בְּבְּרוּ בְּבְּיוֹ בְּבְּרוּ בְּבְּרוּ בְּבְיִי וְהְנְּהְ הַבְּבְיוֹם בְּית יְרְנְיִה בְּבְיוֹם אָת בְּבְּרוֹב בְּבְּרוּר בְּבְּרוּ בְּבְּר בְּבְּרוּ בְּבְּרוֹ בְּבְּרוּ בְּבְּרוּ בְּבְּרוּ בְּבְּרוּ בְּבְּרְיוֹ בְּבְּרוֹי בְּבְּרוֹ בְּבְּרוֹ בְּבְּרְנִים בְּבִיית וְבְבְּרוֹ בְּבְּרוֹ בְּבְּרוֹ בְּבְּרוֹ בְּבְּרוֹ בְּבְּרוֹ בְּבְיוֹב בְּבְּבְיוֹ בְּבְּבְיוֹ בְּבְּבְיוֹ בְּבְּבְיוֹ בְּבְּבְיוֹב בְּבְּבְיוֹ בְּבְּרוֹ בְּבְיוֹב בְּבְיוֹב בְּבְיוֹב בְּבְיוֹב בְּבְּבְיוֹב בְּבְיוֹב בְּבְיוֹבְיוֹב בְּבְיוֹבְיוֹי בְּבְּבְּבְּבְיוֹב בְּבְיוֹב בְּבְבְיוֹב בְבְיוֹב בְּבְיוֹב בְּבְבְיוֹב בְּבְבְיוֹב בְּבְבְיוֹב בְּבְבְיוֹב בְּבְבְיוֹב בְּבְבְּבְבְּבְיוֹב בְּבְבְיוֹב בְּבְבְיוֹב בְּבְבְיוֹב בְּבְבְיוֹב בְּבְבְיוֹב בְּבְבְּבְבְּבְיוֹב בְּבְבְיוֹב בְּבְבְיוֹב בְּבְבְיוֹב בְּבְבְיוֹב בְּבְבְּבְבְּוֹב בְּבְבְיוֹב בְבְיוּבְבוּבוּי בְּבְבְבְּבְבוֹי בְּבְבְבְיוֹב בְּבְבְּבְבוּיוֹב בְּבְבְבוּיוּ בְבְבּיוּבְבוּי בְבְבְבְיוֹב בְּבְבְבְיוֹב בְבְּבְבְבְּבוּבוּבוּי בְבְבְיוּבְבוּיוֹב בְּבְבְבְבוּיוּב בְבּבּבְיוּבְ

ר ש"י לר(ה) עצור. ככית הכלא:

נ"א אל רד"ק אליה. כמו עליה אמר שיכתוב כלל הדברים מראש הספר הענית ואדוני אבי ז"ל פירש ביום קבוץ מן צוכת הנידין בדברי ועד הנה ורו'ל דרשו זו מגלת איכה: (1) ביום צום. ביום רבותינו ז"ל ר"ל יום שיהקבצי לדבר ולהתיעץ על צרהם:

ופרוך היה כוחב בספר: את כל דברי ה' . ד"ל כפי כל הענין אשר לוה לו ה': על כגלת הפר . מיסג על ויקרוב ליותר בביקן כההם של מגלה ספר: (ה) אני עצור . אני כלוא במאסר ולא אוכל לכוא בעלמי ככיח ה' (כיגם יהויקים כלאי המאסר עם כי לא נוכר): (1) את דברי ה'. כ"ל הענין אשר לוה לוה' וגם לפי שירמיה אמרם כרוח הקודש יקראו - דברי ה' עם כי לא אמרם בובוהה ממש :

im

matter that the Lord has commanded me. Moreover, since the scroll was written with divine inspiration, it is called "the words of the Lord."—[Mezudath David]

on a fastday—Heb. בְּיִּוֹם צוֹם. Rabbi Joseph Kimchi renders: on a day of assembly, when the people would gather to discuss the dire situation and to seek ways and means of extri-

cating themselves from it.—[Redak] and also in the ears of all of Judah who come from their cities, you shall read them.—In addition to reading it to the main body of those assembled in the Temple, read the scroll to all groups of people coming from all over the country to observe the fast-day in the Temple.—[Daath Sofer-

the evil that I plan to do to them, in order that they should repent, each man of his evil way, and I will forgive their iniquity and their sin. 4. And Jeremiah called Baruch the son of Neriah, and Baruch wrote from Jeremiah's mouth all the words of the Lord that He had spoken to him, on a roll of a book. 5. And Jeremiah commanded Baruch, saying: I am imprisoned; I cannot enter the House of the Lord. 6. And you shall come and read in the roll that you have written from my mouth, the words of the Lord, in the ears of the people in the House of the Lord on a fastday, and also in the ears of all of Judah who come from their cities, you shall read them.

4. And Jeremiah called Baruch... and Baruch wrote—Abarbanel explains that Jeremiah himself wrote all his prophecies, that the spirit of prophecy assisted him in their recording. The Scroll of Lamentations, however, was written only through divine inspiration, a degree lower than prophecy. It was this scroll that Jeremiah dictated to Baruch since God did not assist him in writing it.

from Jeremiah's mouth—As Jeremiah spoke, Baruch copied his words on the scroll.—[Mezudath David]

5. **imprisoned**—in the jail.—[Rashi]

I cannot enter the house of the Lord—Since I am imprisoned, I cannot enter the Temple. Perhaps Jehoiakim imprisoned him although

Scripture does not mention it.—
[Mezudath David]

We find that he was imprisoned at the beginning of the Jehoiakim's reign (26:1, 8). It is, however, unlikely that he was still in prison in the fourth year. It is, therefore, likely, as Mezudath David conjectures, that this was another incident, not mentioned anywhere else. It is also possible that he was not in prison. He means merely, "I am restricted; I may not enter the House of the Lord." He sent Baruch because he, himself, was not allowed entry into the Temple. Should he enter, he would be placed in the stocks, as above 29:26. Moreover, we find in verse 19 that he was free to hide .-[Daath Soferim, also Daath Mikra] See Redak ad loc.

6. the words of the Lord-The

ז כָּאִים הַּהְקַבֵּיל בעות הון קדם ון ויתובון נַבַר מַאוּרָהַתֵּיה בּיישָּתָא אָבָי רַב ווּנְוָא וְהַיּכְּהָא דנור וו על עמא קבין: ה וצבר ברוך כר נרוה פכל די פַּקביה יַרְכְּיָה בספרא נבוא למקרי פתגמא מַקַרָשָא רַיִי: מּ נַהַנָּה សភ្ជុំក្ក スクタン לָיהוַיִקִים בַּר מַלַך שָׁבְטָא יָהוּרָה בָּוַרָחָא הְשִׁינְאָה בורו צוכא קודם בל עשא בירושלם וכל צַקא דַאָּתָן דְבֵית וְהוּרָה בִירוּשְׁיַבַם: י וקרָא כָּרוּךְ בָּסבִּרָא וַת וַרְמִיה נביא בַּית כַּקְדִשָּא בלשכת גמרוה כר שפן כַּבָּרָא בַדַרָהָא עַלִּיהָא בְּבֶּעֶלֶנְא דָתְרַע בֵּית מקרשא בני שרונהאה קָרָם בָּל עַמָּא: א ושְׁמַע כיביהו

> (י) בתח שער בית ה' החדש. הוא שער המורחי כן תירגם יוגקן : רד"ק

רד"ק פיז החדש , הוא שלר המורחי כמו שכתבנו למעלה וכן תירגם - 71 (י) אל הסם הה במ"א כי כל הסם הה וכן ח"י פל פגא הרין אכן כאלה מצודת דוד -

ביים צום . כי אז ימקבני במה שם דב מורובלים ומערי יהידם : העניתו(ז) הפול. ענין נעיה וכן וקפול מעל הגמל (כראשים כ"ד): (:) אולר. כשישתפו הדברים ההום הולי יכנע לכם וחסול ההנסם וצר: אל העם . על השם : (ש) קרא צים . עזר תעונית יהכריו בדבים: בל העם בירושלים ונוי . כ"ל אושי יושלים ואנטי ערי יהידה אברכלי הזו היו ברובלים: (י) את דברי יריבודה. יהי שדבר כרום הקודם : בחצר העליון . כיא עולם ככרים שמשדם בשצלה הסר עול עולה יבראל: פתח שער . כ"ל הנככה החיל ממדה בחלל הבער: החדש. ימכן שנפל וחושו אותו ככנין:

of Shaphan the scribe—He read it in that chamber so that Gemariah, who was a wise man and a scribe, should see the words.—[Abarbanel]

מכיהו

in the upper court—That is the Ezrath Kohanim, the court of the priests, located at the height of the Temple Mount, above the Ezrath Israel, the court of the Israelites.—
[Mezudath David]

at the entrance—This chamber stood at the entrance to the gate.—
[Mezudath David]

the new gate—That is the Eastern Gate; so did Jonathan translate.—
[Rashi] Redak refers us to 26:10, where the matter is discussed at length. Mezudath David conjectures that the gate fell in and was rebuilt anew.

7. Perhaps their supplication shall fall before the Lord, and they shall repent, each man of his evil way, for great is the anger and the wrath that the Lord spoke concerning this people.

8. And Baruch the son of Neriah did according to all that Jeremiah the prophet had commanded him, to read in the book the words of the Lord in the House of the Lord. 9. And it came to pass in the fifth year of Jehoiakim the son of Josiah the king of Judah in the ninth month, that they proclaimed a fast before the Lord, all the people in Jerusalem and all the people coming from the cities of Judah [who were] in Jerusalem. 10. And Baruch read in the book the words of Jeremiah in the House of Lord, in the chamber of Gemariah the son of Shaphan the scribe, in the upper court, at the entrance of the new gate of the House of the Lord, in the ears of all the people.

7. Perhaps—when they hear these words, their heart will be humbled, and their supplication will be accepted by God.—[Mezudath David]

Malbim emphasizes that the people gathered to pray that their present troubles be alleviated. They did not think of the future, however. Jeremiah exhorts Baruch to read this scroll before them to arouse them concerning the future, for great is the anger and the wrath in store for them in the future, but if they repent, they will be able to avert it.

8. And Baruch ... did—Although Jeremiah gave him the order in the fourth year, he did not execute it until the fifth year in the ninth month. He did this according to Jeremiah's instructions to read it on a fastday. Since no fastday was pro-

claimed until that date, he waited until then to read the scroll in the Temple.—[Malbim]

- 9. And it came to pass—This verse delineates all the conditions set down by Jeremiah, which were fulfilled before Baruch read the scroll.
 1) They proclaimed a fast. 2) It was in the Temple. 3) All the people of Jerusalem were present. 4) All the people coming from the cities of Judah were present. He, therefore, awaited that occasion.—[Malbim]
- 10. the words of Jeremiah—Distinctly not words of prophecy, always referred to as "the words of the Lord." This is evidence to the Rabbis' view that this was the Book of Lamentations, written with divine inspiration, but not with prophecy.—[Abarbanel, Malbim]

in the chamber of Gemariah the son

לְמִיְהְנֵרְ כּוּשִׁי לְמִימֵר מפן נגל לנ סקהי מיקה ζ, שמעניני עטנור

סממורים גכוח הקודם: מעל החשר.

קר אים, ממל הסמר ז (יכ) על לשכת.

6 (طادع : (ب) ادًا

11. And Micaiah the son of Gemariah the son of Shaphan heard all the words of the Lord from upon the book. 12. And he went down to the house of the king to the chamber of the scribe, and behold there all the officers were sitting: Elishama the scribe and Delaiah the son of Shemaiah and Elnathan the son of Achbor and Gemariah the son of Shaphan and Zedekiah the son of Hananiah and all the officers, 13. And Micaiah told them all the words that he had heard when Baruch read the book in the ears of the people, 14. And all the officers sent Jehudi the son of Nethaniah the son of Shelemiah the son of Cushi to Baruch, saying, "The roll that you read in the ears of the people — take it in your hand and go," and Baruch the son of Neriah took the roll in his hand and came to them. 15. And they said to him, "Sit down now and read it in our ears." and Baruch read in their ears. 16. And it came to pass when they heard

11. And Micaiah ... heard—Gemariah was not present in his chamber at the time of the reading, but his son was there and heard the words.—[Abarbanel]

all the words of the Lord—that were said with divine inspiration.—
[Mezudath David]

from upon the book.—That were written in the book.—[Redak] He did not hear them from Baruch but read them himself from the book.—[Abarbanel] Mezudath David explains: He heard the words being read from the book.

12. And he went down—Then he went down to the king's palace, to the chamber where all the officers

were sitting, his father among them.—[Abarbanel]

14. and go—Go away from your place and come to us.—[Mezudath David] Jonathan renders: and come. It is obvious that that was the intention. Perhaps he used this ambiguous word before the people so that they should not know that the officers were summoning Baruch to them. When he took his roll and left their presence, Jehudi told him that the officers wished to see him.—[Ibn Nachmiash]

15. "Sit down now"—Heb. שע. Jonathan appears to have read: שער return now and read it. I.e. read it again.

פָּהַנְפֵיָא הְוָהוּ נְבֶּר לָחַבְרֵיה וַאֲמֶרוּ לְבָרוּהְ חַנָאָה נְחַנֵי לְּמַלְּכָּא יַת בָּל פַּתְנֶמָיָא הָאַלַיִין: יו וְיַת בַּרוּךְ שְׁאִילּוּ לָמֶימֶר חַוֵי כָעַן לַנָא לָנָא יָּ איכביו בהכה נה כל הַאָּלַין פתנקיא מפופיה: יח וַאַמַר לַהוֹן בָרוּךְ מָפּוּמֵיהּ קָרַי לִי יַת בַּל פַתְנָבֶיָא הָאָלֵין וַאַנְא כָּהַיכ עַל סְפְרָא בַּדִיוּהָא: ישוַאֲמָרוּ בַבְרָבָיָא לְבָרוּךְ אֲזֵיל אָפֶבֶר אַתְּ וְיִרְכִּנָה וַאָּנָשׁ נא יַדע אַיכָא אַהּוּן: 🧦 מַלְכָּא כ ואתו לות לָּדַרָתָּא וְיַת מְנִילָּתָא פַקידוּ בְּלִשְׁכָּת אָלִישָּׁכְע ספרַא וחויאו קדם מלבא תולדות אהרן שפיו יקרא. כ'כ מו מנחות לא (פגלה כד) :

(טו) הגיד גגיד לכדך. אולי ישמע: (כ) חצרה. אל החזר כל תיכה שזריכה למ"ד כתחלתה הטיל" מנחת שי

ים) דגיד. כתוב ביו"ד הכשך שלא כבנהג ברוב: (ים) על הספר. פדוייקים כפו תכרו שנפסוק : (כ) חלרה . פלפיל הוקף בלד"י . רד"ק : על שם סופו כי לא יקרא ספר עד שיכתב בו: בדיו חוא שכותכי׳

בו: ניס) הסתר. בתוך חצר המפרה שמא יחדת אף המלך עליכם בשמעו הדברים וירע לכם: נכ) חצרה. מלעיל הוקף בצד"י והת"א מצודת דוד

מצורת ציון (מ) בדיו. מי השחור העשוי (מחיכה: (יט) איפה. פיה פה:

כ"ל לך ממקומך וכוח חלינו : (טו) פחדו איש אל דעדו . פחדו

אלא מיד כשאמר דבר כחכחיו למען לא חשנה דבר ממה שסד' הוא ולא שמחי דבר כמגלה ההיא אלא הדיו והכחיבה בלבד: על הספר . פ"ש סופו שאמר הכחיכה נעשה סמר: (ימ) לך הסתר וגרי. כי סן יכקש כמלך להרוג אתכם: ואיש אל ידע. כי סן ינלה למלך: (כ) חצרה. אל חלר המלך:

to the court—Heb. חצרה. equivalent to אַל הָחַצֶּר. Every word that requires a "lammed" in the beginning-Scripture placed a "he" at its end.—[Rashi] I.e. they came to the king's court.—[Redak, Mezudath David

they deposited—They feared to show him the scroll itself lest he be

wroth with them and punish them or burn the scroll. Therefore, before they appeared before him, they deposited it in the chamber of Elishama the Scribe, the chamber where Micaiah had found the officers and where the scroll had been read by Baruch.—[Daath Mikra]

all the words, they feared each man his friend, and they said to Baruch, "We will surely tell the king these words." 17. And they asked Baruch, saying, "Tell us now how you wrote all these words from his mouth." 18. And Baruch said to them, "From his mouth he would pronounce all these words to me, and I would write in the book with ink." 19. And the officers said to Baruch, "Go hide, you and Jeremiah, and let no man know where you are." 20. And they came to the king, to the court, and the roll they deposited in the chamber of Elishama the scribe, and they told in the king's ears

16. they feared each man his friend—Each one was afraid that his friend would inform the king of the incident of Baruch's reading of the scroll in public and he would be wroth with those who had not disclosed it to him.—[Mezudath David, Malbim] Abarbanel explains that each one looked to his friend with fear of God and His punishment. They, therefore, warned Baruch that they would inform and told him to hide with Jeremiah, lest the king find them.

"We will surely tell the king"— Perhaps he will hear.—[Rashi]

17. And they asked Baruch, saying, "Tell us now how you wrote,"—Did you copy word for word what Jeremiah said, or did he say merely the generalities and you filled in the details? If the latter is true, we need not be concerned with the details since they were not revealed with divine inspiration.—[Abarbanel, Mezudath David]

18. "From his mouth, etc."—He pronounced to me all the details from his mouth, and as he pro-

nounced them, I wrote them on the book with ink. I did not wait for him to finish his words lest I alter something that he said. I put nothing on the scroll but the ink and the script.—[Abarbanel, Mezudath David]

19. "Go hide, you and Jeremiah"—within the prison yard, lest the king be wroth with you when he hears this and harm you.—[Redak]

Malbim explains that if Jeremiah had written the scroll and Baruch had copied it of his own volition, there would be no danger to Jeremiah, since he wrote the scroll for his own use. If, however, Baruch wrote the original scroll as an agent of Jeremiah, his life would be in danger as well. It is known that Jehoiakim was wicked and the people of his generation were righteous, the opposite of Zedekiah's generation. We find that Jehoiakim sought to kill Jeremiah whereas the officers sought to rescue him. In Zedekiah's time, it was the opposite, that the officers sought to kill him and Zedekiah saved him (38:10).

For further commentary see Appendix.

פַתְנָסֵיָא: כא וּשָׁלַת סַלְכָּא יַת יִהוּדִי וַנְסָבָה כלשכת אַלִּישַׁבֶּע כפרַא וּקרַהַא וָהוּדִי קָּדָם כַּיִּבֶּא וָקָדָם ' מַעַלַוַי מַלְּבּא: כבּוּסַלְּבָא ָנתֶיב בֵּית סְתָנָא בַּיַרָחָא. הַשִּיעַיָהָא וְיָת נוּרָא יג <u>והו</u>ה כד ככי יהודי הַנַת פַּצִין וְאַרְבַע בַּוַע בְּאִוְמֵיל סַבְּרָא וּרָמֵי לנורא

כא ך מהר"י קרא

רשיא

כסופה: (בב) ואת האח. פירשו רכותינו עלים על שם שנדלקים בחהוה (כלומר שנדלקים זה מזה כחהים שמהנים זה לזה כה"ח) ולפי פשוטו משמע שהוח כלי שמבערין עליו חור לפני השרים: (כג) שלש דלתות. רכותינו חתרו מגלת קינות היתה קראו לפניו איכה בכה תבכה גלחה יהודה דרכי ליון אבילות בכל זה לא חש אמר אני מלך על הנותרים כיון שקרא היו לריה לראש אמר מעכשיו איני מלך מיד ויקרעה כתער הסופר: יקרעה. כמו קרעה:

לן (כג) ויהי כקרוא יהודי שלש הלהוח וארבעה יקרעה בחער הסופר, שבעתי שפת' ר' מנוח ם ב"ר חול בו שצוה הקב"ה לירכיה לבתוב ספר קינות. ויהי כקרוא יהודי שלש דלתות וארבעה . הם ד' פסוקים הראשונים שבאיכה לא קרען ולא ') מניחו לקרות לפי שאין בהם פורענות שתניע אליו. אבל כשהנים לפסוק חמישי שברכר בפורענות הבלך דבתיב היו צריה לראש כלוכר לראש לישראל ולא יהויקים לראש. מיד תפש יהויכים את המגילה ושרפה. חזר הקב"ה ואמר לירמיה שוב קח לך מגילה וכתוב עליה את כל הרברים שהיו על בגילה ראשונה וכתיב וירפיה לקח כנלה אחרת ונו' ועוד

נוסיף עליהם דברים רבים כהמה ואמרו רבותינו. ועוד נוסף עליהם דברים אלו פסוקין שבאיכה יעיב באפר. רבים זה איכה יועם וכיר ה' בה היה לגו, כהבה אלו ג' אליף כירת שבאני הנכר. שנכפל אבל בתחילת הענין אין נראין דבריו שפגילה זו היא בגילה קינוה שבתחילה הענין הוא אוסר קח לך סנילת ספר וכתבת עליה את כל הרברים אשר רברתי אליך על ישראל ועל יהודה. סיים דברתי אליך סיכי יאשיהו עד היום חזה על כירחך אתה למד הם כל התוכהות האמורות בספר ירסיה וסקרא שכתכ ויהי כקרוא יהודי שלש דלתות וארבעה. דפינ שבספר ירסיה יקרעה בתכר הסופר והשלך אל האש . אבל לא כצינו ככל מקום שדיבר שאדם חותך על ידי תער שיקרא "ז לי גיי וחולי ז'ל הוח

מנחת שי

(ענ) זיכי כהוא. נמקום משרם נמני זו ודפיסים יבנים הוא ואין והואף נוספת והוא כבו הצר ר"ל הצד העיר; וכב) בית החרף. כי ונפבר עליו כי אחד מאל והחד מכר נון נמכר נשלכים כי כ' על זיכי כהוא מל " עושים כית לקון שישלום בו הרוח לקרר וכן עושים בית לחורף מהל וא משיפי וכיון החיון בנולים כפר דבל אום במשר משלא ישלום בה הרוח: ואת האח לפניו מבוערת.כלי שסרליקין שלא ישלום בה הרוח: ואת האח לפניו מבוערת.כלי שסרליקין שואר בית או אואר בית בעל היא סביערת וונהן תרכם יות נורא קרכוחי ברליקין וברברי רו"ל האואר מבוערת בפני העצים המבוערים בה נאילו היא סביערת וונהן תרכם יות נורא קרכוחי ברליקים וברברי רו"ל משואת בי ארר אוונו או מפרואל אתר שאות הודליות באהות: וונו שלשי בלבות וערכות שוריים הודישות המנו בלוחר בית בתור אוונה וונו שלשי בלבות וערכות שוריים הודישות המנו בלוחר בית בתור אוונה וונון של היו ערכות אוונה שהוא לאחר שאות בית ברות אוונו אוונה בית בית היודלים בית בית היודלים בית מאיאות רב אכר אחונא ושבואל אמר עצים הנדלקים באהוה: (כנ) שלש דלהות וארבעה. פירוש דפון כלומר דפו תמנלה תקראים דלתות לפי שנפתחים ונסגרים כדלתות ובאו בפסוק זכר ונקבה שאמר שלש וארבעה ואבר בן לפי שהוא שמ מצורת ציון

מצודת רוד יככ) האח . כן שם הכלי שמבערין כו האש: שבודרת . דולקה : (כא) שעל הכלך . שנוכים אל המלך: (ככ) ביה החירף . ככית (כנ) דלתות, הוא נשון שאלה על הספוקים : בהעד . סכין חריף העשויה לשכח כה בחורף כי הדבר היה בהדש החשישי והוא כפליז

(צג) דרחות, הוז מאון המהים ער בשפוקים . ביועד . עליך מרקף משמיים בפרים מינוף לייזני מייז ברון ביושים הזה כפריו מביערה להתתמש נגדה : (כג) שליש דיהחה וארבעה . ר"ל בשקרו שלשה סטוקים ונמד לקרות הרכיעי: יקרים. סייה קורע וחותך מוהה בחער הסופו היה משליך על הלא שכר על האה. וארו"ל כשקרו לעפיו אינה ישה ווי "די"ן לא שם כי המנה איני מלך מיד קכישה ושכח : גור עידין לא שם כי המר אעם"ל הני מלך על הגשארים ובשקרה לשני הסוק היה לניה לראש אמר א"כ מעחה איני מלך מיד קכשה ושכח :

her." He immediately cut out all the mentions of the Holy Name and burned them in the fire.

he rent—Heb. יָקרַעָּהָ, like קרַעָּה.— [Rashi] Although the grammatical form is the future tense, the intention is the past.

Redak explains that "when he read three and four pages." He takes the Hebrew term דַּלְחוֹת, lit. doors, to mean pages, called so because they open and close like doors. This presents some difficulty since this was not a book, the type we use

all the words. 21. And the king sent Jehudi to take the roll, and he took it from the chamber of Elishama the scribe, and Jehudi read it in the king's ears and in the ears of all the officers standing over the king. 22. Now the king was sitting in the winterhouse in the ninth month, and the brazier was burning before him. 23. And it came to pass, when Jehudi read three or four verses, he rent it with a scribe's razor.

- 21. standing over the king—I.e. the king was sitting, and the officers were standing over him. It may also mean "standing near the king."—[Ibn Nachmiash] These were other officers, not those who had heard it being read by Baruch.—[Abarbanel]
- 22. **the winter-house**—They would make one house for the summer with cross ventilation to cool it and one house for the winter into which the wind would not penetrate.—
 [Redak]

in the ninth month—At a time of the year when the king required the warmth provided in the winterhouse.—[Abarbanel]

and the brazier—Heb. חַאַק. Our Rabbis (Shabbath 21a) defined it as wood, called so because they burn with brotherhood. (That is to say that they are ignited one from the other, like brothers, who benefit each other. Omitted in other editions.) And according to its simple meaning, it

appears that it is a vessel upon which they kindle fire before the princes.—
[Rashi] Another view expressed in the Talmud is that תַּאָה is derived from אַחָרָא, meaning 'willows.'

Jonathan renders: fire. In verse 24, however, he renders: embers.

23. three ... verses—Our Rabbis (Moed Katan 26a) stated: This was the Scroll of Lamentations. They read before him, "(1:1) How...(:2) She weeps . . (:3) Judah has been exiled...(:4) The roads of Zion are mournful." Despite all this, he was not troubled. He said, "I am the king over the survivors." As soon as he read, "(:5) Her adversaries have become the head," he said, "From now on, I am no longer the king." Immediately, he rent it with a scribe's razor.—[Rashi] Redak quotes the passage in its entirety. After hearing the fourth verse read, Jehoiakim asked, "Who says so?" He read further, "For the Lord has saddened

לנוכא דלנוסביה **עד** דשלימת בל מגלתא על נורא דעל נוסרי: בר וַלָּא הְוָהוּ וַלַּא בְּזְעוּ יַת לְבוּשֵׁיהוֹן מַלְבָּא וְכָל צכרוהי דשמעין ית כל פַּהָנָכִיאָ הָאִלֵין: כה וְאַף אַלְגָתוּן וִּדְלָּיָה וּנְמַרִיה בעו כן סלכא בריל רָלָא לָאוּקָרָאיַת מנולתא ולא קביל סָנָהון: כי וּכַקִיד מַלְּבָּא יַת ירַחַמְאַלֿ בּר מַלָּבּא וַיַה שְּׂרָיָה בֶּר עַוְרִיאַלּ וַיַת שָׁלֶּסְיָה כַּר עבריאַל למדבר

(כה) הפגיעו. התהננו:

אותו בלשון קריעה כי אם בלשון ג'ילים דכתים יולם ה' בתער השבירה. או לשון העברה רכתיב והעבירו תער על כל בשרם .

וכאן הוא אופר בלטון קריעה. זרע אל נכון שכל רבר הנכרת בתפריר. או לשל בולשון פריעה כלל. זכיחר הפתריון כך הוא. הפקח ציה לירסיה לכתוב הרבים על מנילת ספר כסו שני בתחלת הענין קח לך כנלת ספר וכהבת אליה את כל הדברים. הפקחם ציה לירסיה לכתוב הרבים ללכתוב בל לתוב בל הדברים. אינו אופר כאן קח לך ספר אל קח לך בנילת ספר שהוא כפנילה שלנו שארם נוסל ירועה של קלסים וכיחב ככל יריעה בני ידי דכתות ועכודים ואחר כך דוברן כל הריעות כולן אשה אל אחותה על ידי תפר. אף כאן. ויחי כקרוא ייכרי שלש בל בני ידי דכתות ועכודים ואחר כך דוברן כל הריעות כולן אשה אל אחת שרא בני ידי עבודין אותה שער. קרוש בכקים דרלתות וארבעה. שתרונו. שכילה לקרוא כל הכתובון בירעה אחת שרא בני ידי שכורן אותה שער. קרוש בלקים התפר לידי על האש אשר על האח. ופקרא שכתב ועוד נוסיף עליהם דברים רבים כהמה זה פורענות של יהויקים דכחיב לכן כה אכר ה' על יהויקים מלך יהורה לא יהיה לו יושב על כסא דור ורבר זה נוסף על מגילה אחרונה מה שלא היה על מגלה ראשונה:

קרר כל תאוברות שבה ושרפה כאש ויונתן הירנם דלתות פצין: (כד) ולא פחרו ולא קרעו. כי היה להם לפתור ולקרוע בשמעם הרברים ולשים כחשובה לפני האל ולא חששו בשפעם הרברים המלך וכל עבדיו עמו בכית אבל השרים שנאו אל הבלך והנידו לו הם מחדו במו שכהוב למעלה פהדו איים אל רעהו וכן הפגיעו במלך לכלתי ישרוף את הסגילה ורו"ל דרשו ולא קרעו בגדיהם מכלל דבעי כריעה וספכו על זה ואסרו הרואה ספר תורה שנקרע בזרוע חייב לקרוע: (כה) השניעו כבלך. ענין תחנת

כושאל כי דלת לשון נקבה: השלך. כקור: אל האש אשר אל האח. כפו על והראשונים אל והאחרונים על ופסוק חד םיםן ואל על יקראוהי ורו׳ל פירשו שלש דלתות וארבנה שלשה פסוקים וארבעה אמרו מאי שנא שלש רלתות וארבעה אמרו מים לה ליהויקים כתב ירמיה ספר קינות אמר להו מאי כתיב ביה אמרו ליה איכה ישבה ברר העיר אמר לתו ואגא מלכא בכה תבכח אמר להו ואגא מלכא גלתה יהודת אמר להו ואנא מלכא דרכי ציון אכילות אפר להו ואנא מלכא היו צריה לראש אכר להו מאן אכרה כי ה' תונה פיד

מצורת ציוו

ושמן: תום, שנין השלמה : (כה) השנילו . שנין חהוה וכקשם כמו

מצורת דור פר תום . היה קורט ומשליך עד שהשלים להשליך חת כל המגלה

של כאם ונו: (כד) ולא מחדר. מהדברים המאחרים בעולה ולא קרטו בגדיהם דרך לער ואבל כאשר היה מהכאיו: המלך. כ"א לא המלך ולא כל סבדיו ונו": (כה) וגם. כ"ל ועם כי אלנתן ונו" התחננו לפניו לכל ישרוף עכ"ו לא שפט אליהם: (כו) לקדת. כי כלה לכרגם של דכר התגלה: ויסתרם ח". דרך כם כיו נסתרים

fore chosen by Jehojakim to seize the only one with whom he could Jeremiah and Baruch.

Daath Soferim conjectures that, since the matter was very important, and he suspected the righteous princes of neglecting to execute it, entrust this mission was one of his sons.

Baruch the scribe—who wrote the roll.—[Abarbanel]

Jeremiah the prophet—who and cast [it] onto the fire which was on the brazier until the entire roll was consumed on the fire that was on the brazier.

24. And the king and all his servants who heard all these words were neither frightened nor did they rend their garments.

25. And also Elnathan and Delaiah and Gemariah had entreated the king not to burn the roll, but he heeded them not.

26. And the king commanded Jerahmeel the king's son and Seraiah the son of Azriel and Shelemiah the son of Abdiel

to take

now, but a scroll. Perhaps he means the columns of the scroll, which are exposed when the scroll is opened, are hidden when it is closed. Jonathan appears to explain it in this manner. Kara explains that each section was composed of three or four columns, attached to the following section with stitches. As Jehudi read three or four columns; i.e. as he completed a section, Jehoiakim would tear the stitches with a scribe's razor and burn that section in the fire. He continued to do so until the entire roll was burnt.

24. were neither frightened nor did they rend their garments—They should have been frightened and they should have rent their garments upon hearing these words, and they sould have repented of their sins before God. Yet they were not troubled when they heard this prophecy. I.e. the king and all his servants who were with him in his

palace were not frightened, but the officers who came to the king and reported the reading to him were frightened, as above verse 16, and they had entreated the king not to burn the roll. Our Rabbis say, however, that this verse indicates that they should have rent their clothing because of the burning of the roll. They rely on this verse for the ruling that, if one witnesses a sepher Torah being forcibly burnt, he is required to rend his garments.

—[Redak from Moed Katan 26a]

25. entreated.—Heb. הְּבְּנֵעוּ, supplicated.—[Rashi]

26. commanded—This expression connotes that he demanded very strongly that Jeremiah and Baruch be seized.—[Daath Soferim]

the king's son—Daath Mikra conjectures that he was the son of Manasseh or Amon, who followed his father's footsteps, and was there-

לָמַדְבַּר יַת בָּרוּךְ סַפְּרָּ ויַת יַרְסְיָה נְבְיָא וְאַנִי עַלֵּיהוֹן וְיֵי: כוּ וַ וְהַוֹּ פָּהָגַם נְבוּאָה מָן קָּרָםי עם ירטיה בתר דאוקי מַלָּכָּא יַת מְגַלְתָא יְיֵוּ פָהַנְמֵיָא דְכְתַב בָּרוּ מפוסא דירטיה לפיסר נח תוב סב לה סגילת אותרי וכתוב עלה יַּ פתנמיא קדמו ?∋ בהַוו על סְגְלָת קַרְמָיָתָא רְאוֹקִי יהויקים קור שבט דבית יהודה: כם וַעַ יָהוֹיָקִים מְלַּךְ שְּבְּטְ דבית יהודה היסר כדו אַסָר יִי אַהַּ אוַקירָהָ יַת מְגְלָּתָא הָרָא לְּמֵיםְ קא דין כְּהַבְהָא עָלָּ לְמִימָר מִיהַי יַיִּתִי מַלְּבָּ רַבֶּבֶל וִיחַבֶּל יַת אַרְעָ הָרָא וִיבָּמֵל מְנָה אֲנְשָׁ וּבְעִירַא: לבְּבֵן כּרָוּ אַמַריִי עַלּיִהוּיִקִים מְלַּ שָּבְטָא רָבֵית יְהוּרָה כָּי יהי

ואת חרברים . שלא תאסר גליוני הסגלו. שהף שאף חדברי הכתובים בה שוף רבתינו יל לאו כוה שדרואת ספר תור שנשף חייב לקרוע שתי קריעות אחת על הנייל אתת על הכר שנא' את תסגלת ואת חדברי הסגלה זה גויל הדברי' זה כת

וכקשה וכן וישתומם כי אין מפגיע: יכו: ויסתירם ה'. שתפשו בסקום שחיו ולא כצאום כי הסתירם ת' אפשר ששת השך סגיכותם או שבפל כת ראותם באתו מקום שחיו ירםיתו וברוך: כו) ויהי דבר ה'. אחרי שרוף תפלך את המגלת וברוך: כו) ויהי דבר ה'. אחרי שרוף

מצורת צירי וסגפו לי (שם כ"ג): (כפ) התשבית. פנין כפול ימניפה: מפיניהם: (כו) את הכנלת. כ"ל גליון בכתב והכתב פלמו לאמר. מוסב של מחלח המקרם: (כש) ועל יחייקים. וו יהוקים: לאמר. כ"ל כי לשמת מדוע בתכח של המגלה דברים המורים שמלך ככל ישחים אם כאכן וגי: (ל) לא יחית לו. כ

ezzar bound him with copper hains to take him to Babylon, and ney were dragging him, and he died 1 their hands, as it is said, 'The urial of a donkey you shall be uried, dragged and thrown [past ne gates of Jerusalem]' (Jer. 22:19). Ind in II Chron. 36:6, it is written

that Nebuchadnezzar bound him to take him to Babylon."

This is similar to the Seder Olam, ch. 25, which states that Jehoiakim died as soon as he was bound. Then they took him out and dragged him, to fulfill Jeremiah's prophecy.

Lev. Rabbah 19:6 relates that

Baruch the scribe and Jeremiah the prophet, but the Lord concealed them. 27. And the word of the Lord came to Jeremiah after the king had burnt the roll and the words that Baruch had written from Jeremiah's mouth, saying: 28. Take for yourself again another roll and write upon it all the original words that were on the first roll, which Jehoiakim the king of Judah, burned. 29. And concerning Jehoiakim the king of Judah you shall say: So said the Lord: You have burnt this roll, saying: Why have you written upon it, saying, "The king of Babylon shall surely come and destroy this land and cause man and beast to cease from it"? 30. Therefore, so said the Lord concerning Jehoiakim the king of

prophesied the events recorded therein.—[Abarbanel]

but the Lord concealed them—They searched for them in the place they were hiding but they did not find them. Perhaps God surrounded them with darkness or made them invisible to the eyes of the searchers.—[Redak] Isaiah da Trani explains that no one knew where they were hiding, so that no one would inform upon them to the king.

27. and the words—Lest you think that he burnt only the margins and spared the written words, Scripture relates that he burnt the written text as well. Our Sages deduce from here that if one sees a sepher Torah burning, he is obliged to rend his garments twice, once for the parchment and once for the text, as it is written: "the roll and the words." "The roll" refers to the parchment, and "the

words" to the written text.—[Redak from Moed Katan 26a]

29. and concerning—Heb. אַתָּל Mezudath David renders: to. Jonathan, however, appears to render the word literally. Moreover, in verse 30, the prophet continues in the third person.—[Daath Mikra]

saying—Because you said, "Why did you write on the roll words indicating that the king of Babylon would come and destroy the land"?—[Mezudath David] The intention is that this was not stated explicitly in the roll.

30. He shall have no one sitting on the throne of David—For Jehoiachin reigned only three months and was not regarded as one sitting on the throne.—[Redak]

and his corpse, etc.—For the Chaldeans did not permit him to be buried.—[Redak] Rashi, II Kings 24:6, elaborates that "Nebuchad-

בי נאלער בנוהי נמל ולגלידא פהייםי יְהֵי לֵיהְיְהִיב אֵל פּוֹרְםִי חוביהון ואיָהי עליהו אנש יהודה יה פל Ş דוקים נור יונלסיה שליניא לשורא ביסמא ומל נחבי ירושנים ומל בִישָׁרָא רְנְוְרֵית מֲלֵיהוֹ ולא קביס: לבוירְמָנְה ננהלה לְּבְרוּךְ פַּר נֵרְיָה הַפְּרָא יִּרְתָּב כפומא ריורטנה נת כל רניר Ę פּהְנְמֵין סניאִין כְּנַהְּהֹין NEIQE מנלני į מַצְר LC.C.N: מנווי. ומנ מלרור. רְאוֹקיד ۳. ت-Ž, שהמא עלידוו 4 L L

(פב) דברים רבים בהסה. מתמלה היו שלש אלפא ציתין אינה ישנה אינה ישינ אינה יועם והוסיף עליה אני רר"ק £ Š

ל) לא יהיה לו יושב על כמא דוד. כי יהיוכין לא מלך אלא שלשה חושים ולא נחשכ יישב על כמא: לחדב כיום. כי לא תייחיו הכשוים ליקבה: (גל) ימוי נוסף עליהם דרדי אר ועד ונוסר בנחבר. ברביר ולל ליני חמא ביר ושנאורב חר אשר ונוסר ניסף עליהם וה איכה יעיב רברים זה איכי יינם רבים נור חי בהמה וה אני תנבר שהיא פן תלהא תלוא והר אכר שניה נוסף עליהם זה אני תנכר שהיא כן תלוא תלוא מלחה שהיה כתוכ על הכנלה הראשונה איבה ישבה ואיכה יעיב ואיכה יעם

מצודת ציון

מצורת רור

לא יכים לו בן אשר יחעיד לשנת על כסא כעלוכם כי יכנים בנו לא עלך כ"א ג' מדשים ו' ימים : וגבלחו נעי . כי לא יקבר ָנִינִי' יִּרְשְׁרְנַ יַּרְשָׁרְנַ לחורב, פנין ממימום כמו חורב כללמב (ישמי כ"ס): ולקרת.
 פנין גליד כנקרם מן כמיס בימי כקור כמו משלין קרחו (סליס פנין גליד (לל) (מקרחי, פנין וכרון; איש והדרה, סבוי יסודס;

ייה פור נומף מליפס (מותו כי כדכך זה כשכנו כיוס ימות כפיוליכוהו בגולה : מול הום הפתם ובלילה ופקדתי . אזכור 'עליי וגו' כ"ל על אשר דברתי אליכם <u>ر</u>ر. לת שון שרישה המנלה: את כל ורישה. כ"ל הרשה כלשורה כסמנלה י דברי והמה לה שמש לי ונו": (גל) ועוד נוקף עליהם. מסי ימני ברלשונה כי מחלוה לשד שלהם למל"ל פרו"ל חיכה שבר צדד לירה ישיר עדי עדי עדי שני לירה ישר הבד להיה ישר.

Ŧ Proem 28, 3:1] According to other Rabbis, the original roll bore only Lamentations chapter of the first

were roll.—[Redak chapters added in the second succeeding from same sources.] the

Judah: He shall have no one sitting on the throne of David, and his corpse shall be cast to the heat by day and to the frost at night. 31. And I will visit upon him and upon his seed and upon his servants [the punishment for] their iniquity, and I will bring upon them and upon the inhabitants of Jerusalem and upon the men of Judah all the evil that I spoke to them and [which] they did not heed. 32. And Jeremiah took another roll and gave it to Baruch the son of Neriah the scribe, and he wrote on it from the mouth of Jeremiah all the words of the book that Jehoiakim the king of Judah burnt with fire, and there were yet added to them many words like those.

when Nebuchadnezzar came to destroy Jerusalem, he encamped in Riblah. The Great Sanhedrin came down to him. They asked him, "Has the time arrived for the Temple to be destroyed?" He replied, "No, but Jehoiakim has rebelled against me. Deliver him to me, and I will go." They went to him and told him, "Nebuchadnezzar wants After refuting his protests, they lowered him over the wall into the Chaldean camp. Some say that they lowered him alive, and some say that they lowered him dead. Some say that he died in their hands because of his frailty. Some say that Nebuchadnezzar judged him and executed him and inserted his body into the carcass of a donkey, to fulfill the prophecy that he would be buried "a donkey's burial." He was then dragged around all the cities of Judea. Still others say that Nebuchadnezzar dragged him around while he was alive, then killed him and fed his flesh to the dogs, as donkey flesh is usually "buried."

- 31. all the evil—that is stated in the roll.—[Mezudath David] He will not be punished immediately, but when I visit evil upon them, his sons and all his princes who did not deter him from burning the scroll will be punished.—[Daath Soferim]
- 32. many words like those—At first, there were three alphabetical acrostics: "(Lam. ch. 1) O how ... remained," "(2) How ... brought darkness," "(4) How dim ... has become." And he added to it, "(3) I am the man," in which every letter is tripled."—[Rashi from Lev. Rabbah.

אוסוד סוף ארקיה בר יאשנה חַלַּף בָּנְיַה בֶּר יהונקים דאקליה דבבל בארעא דבית יָהוַרָה: בּ וַכַּא קַבְּיל הוא ועקרוהי ועסא רַאַרָעָא לְפַרְגָסָא רַיִי דַּמְבַּיל בְיַד יִרְמָיָה נָבָיָא: גוּשְׁלַח מַלְּבָא צדקנהו נת יהוכל בר שַּׁלָמִיָה וְיַת צְּפָנְיָה בֶּר מעשיה כבוא לות יִרְמְיָה נְבִיָא לְּמֵיםָר צַלִּי בען עלוא קרם יי אַלָּהָנָא: רוַוִרְמְיָה עלַיל וָנְפַיק בְּנוֹ עַסְא נלא

מהר"י קרא בש"

71 (א) ויסלך. גבובדנצר את צדקיתו תחת כניהו: (ב) ולא הגבר שכל אות משולשת כה: שסע. צדקיה. אל דברי ה'ובבת צדה סבקש לירסית
 73 (א) ויסלך מדך. לפי שמעתה כא לשפר ולומר ואובר לו התפלל נא בעדינו:
 מכת בעדינו:

כן וככא עת הפקודה שיקרכו הימים להתקיים הדברים וימלך מלך אחר על יהודה תחת כניהו כן יהייקים וגו': (ד) וירסיהו בא ויוצא בתוך העם. כשמלך לדקיהו לוה והוליאו מכית הכלא שכלאו יהויקים שלדקיהו היה מכחת שי

דסרין פולה: לן (נ) כן שלמיה. למקלת סמרים לחוני יד ונדפום יבן לחונ הרא הוא רכתיב ונוסף עליהם דברים כחסה זה אני הנבר שלפי הו נוחדו וכמחר ספרים כולו וח'ו ופיין פה שלחונ לפקוח לדולה שהוא כן תלתא תלתא רבים זה זכור ח': כח) ויסלך כלך מצודת דוד

לו (ד) בא ויוצא וגר׳. כי כשמלך לדקיהו לוה להוליםו שבים הכלם שכלםו יהויקים ולם שוכו חוחו בבים הכלם:

'that the king recognized Jeremiah's mission not to predict the bleak future, but to pray that God relent and have pity on Israel. They do not consider themselves worthy of praying to God, since they were already far from Him, and their prayer stood little chance of being accepted, for not every prayer is accepted (see below 42:2). The faith in the power of prayer was very strong. Daath Soferim sees the delegation mentioned in ch. 21 as a different one, in which one of the delegates is also Zephaniah the son of Maaseiah. There the reply is negative and foreboding. There was, however, also an appeal to the House of David to preserve the execution of justice among the people despite the trying situation. Afterwards, however, an encouraging event occurred. The Babylonian army retreated because of the Egyptian army. Then, Zedekiah sent again to Jeremiah, perhaps there was new hope. Both these delegations, recorded in different places, far from one another, were actually close to one another chronologically. They were recorded in different places because of their connection to the matter stated in each place. Here it was Jeremiah's release from prison.'

- 1. And Zedekiah the son of Josiah reigned as king instead of Coniah the son of Jehoiakim, whom Nebuchadrezzar the king of Babylon made king in the land of Judah. 2. And neither he nor his servants nor the people of the land hearkened to the words of the Lord which He had spoken through Jeremiah the prophet. 3. And King Zedekiah sent Jehucal the son of Shelemiah and Zephaniah the son of Maaseiah the priest to Jeremiah the prophet, saying: "Pray now for us to the Lord our God." 4. Now Jeremiah was coming and going among
- 1. reigned as king—Since from now on, i.e. from this point, he comes to tell and to say that the retributions that he prophesied until now were fulfilled, he started to tell in this manner, that when the time of the visitation, when the days drew near that the words should be fulfilled, another king reigned over Judah instead of Coniah the son of Jehoiakim, etc.—[Rashi]

Since Jehoiachin's reign lasted only three months, Scripture states that Zedekiah reigned as a king in his stead, for Jehoiachin, or Coniah, was not regarded as a king.—
[Redak] This verse illustrates how the prophecy stated above (36:30) was realized.—[Abarbanel]

2. And neither he nor his servants nor the people of the land—Since, in Jehoiakim's generation, the people listened to Jeremiah, and only the king was wicked, as we see in the preceding chapter, Scripture tells that in Zedekiah's generation it was not so, for the people did not listen to the prophet, and the king was

swayed to follow the people.—
[Malbim]

3. And King Zedekiah sent ...— Abarbanel identifies this delegation with that mentioned above (ch. 21). Since Nebuchadnezzar besieged the city but once during Zedekiah's reign, there is no doubt that the siege mentioned above is that mentioned here. Hence, the delegation mentioned there is the one mentioned here, for Zedekiah sent only one delegation during that siege. This delegation consisted of three members: Zephaniah son of Maaseiah the priest, Pashhur the son of Milkiah, and Jehucal the son of Shelemiah. Zephaniah, being the leader of the delegation, is mentioned in both places, and one of the other delegates is mentioned in each place. Above, the intention is to relate the prophecy that came to Jeremiah at that time, and here the intention is to relate the time Jeremiah was freed from prison. Therefore, the prophecy is related in brief. Daath Soferim sees in this episode

וַלָּא וָהָכוּ וָהֵיהּ בְּבִּית אַסירֵי: הּוּסְשִׁרַיַת פַרעה נפָקא סמצרים ושטעו כשראי דצורין על ירושלם ית שמעהון וְאָסְתַּנְּקוּ מֶעַל יְרוּשְׁנֵּם: י וַהַוָה פָּהָנַם נְבוּאָה מָן קדם ני עם ורכנה יָּבֶיקר: זּ בָּדְנַן אֲסָר יְיָ אַלָּהָא דִישָראַל בְּדֵיוּ הַימָרוּן לָמְיַרְ שְׁבְשָא רָבֶית יָהוּרָה רִשְּׁלַח יַחָבון לֶקָרָמִי לְמְחָבּע אוּרָפון פון קור פי הא משרית פרעה דנףקא קבון לסעיד הָבָא יָּאַרָעַהוּן יָּסְצְרָים: חויתוכון כַּשְׁרָאֵי ויניחון קרבא על קרהא הַרָא וִיכְבָשׁוּגָה ויוקדונה בנורא: מכּרָנון אַטָּר וְיָ יְּא ליטתו ופמינון למימר אחתלקא

ילכו צדיק ודורו רשעים ויהויקים היה רשע ודורו לדיקים: הקב"ה לים והליף עליו כמו נודות וחובית (כלומר נפוחות) דומות לעירות בני הדם חמרו זה לזה מה זחת חמרו חלו אבותינו שעבעים אבותיהם של אלו שאנו הולכים לעזרתם מנחת שי

בסיתן דלעיל בתסורת ג' בקריאה ונו' ואחד ושלחיהי ואין זה מהם וכן תואחי במסורת כחובת יד. זורחה דוו היה עיקר לה כמסרה החריחי דכחים החס: (ד) הכליה. הכלוה קרי:

לעזור אל צרקיתו כי צדקיתו מרד בסלך בבל אשר השביעו באלהום בשהמליכו ומרר כו ושלת למלך מצרים לעזרו וכששלח מצורת ציון

לז (ד) ולא נתנו . לח שוכו כמו ולח נהן סיחון (במדבר כ"ח): בית הבלוא. ככית התחמר: (הו יחול. לכחות עם : הצרים. התקיפים להלר: ויעלו. ענין סלוק כתו ונעלה הענן (שם ע'): (פ') תשיאו. ענין סתוי והבהה כננו הנתב הביאני

(ה) וחיד פרעה יצא ממצרים. לעורה ליהודה: (ז) שב לארצו מצרים. כספינות היו כחים ורמז

לפי שמלכות יהויכין לא עמדה אלא ג' חדשים אמר ויכלך מלך כי והויכון לא נחשב לכלך: (1) בית הכליא. כתיב ב' וקרי הכלוא בויץ והוא בית האסורים כי בסלוך צדקיהו צוה להוציאו כשם ולא נתנו אותו שם ער שתפשי יראייה: (ק) יצא סטצרים.

מצורת דוד (ה)יצא מבצרים. לעזרת יהודה: את שמעם. את פרכום נכורתם: ויעלו. הלכו מירושלים: (ו) לדרשני . לדרוש חותי בתפלה: שב לארצו. ולה יכוח לעורה: (ח) ושבו. הכשדים ישוכו להלחם כהם: (מ) אל תשיאו. מל תהיו נפתים בעלמכם לחמר שהכשרים ילכו

7. to inquire of Me—To inquire of Me in prayer.—[Mezudath David]

is returning to his land Egypt-They were coming in ships, and the Holy One, blessed be He, signaled to the sea and caused a type of bottles and flasks (i.e. inflated) resembling human skins to float on it. They said to each other, "What is this?" They replied, "These are our forefathers, whom the forefathers of these whom we are going to aid, drowned." They immediately returned to their land.—[Rashi from Lam. Rabbah 4:17

for they shall not withdraw—I.e.

the people, and they did not put him into prison. 5. Now Pharaoh's army had left Egypt, and the Chaldeans who were besieging Jerusalem heard news of them and withdrew from Jerusalem. 6. And the word of the Lord came to Jeremiah the prophet, saying: 7. So said the Lord God of Israel: So shall you say to the king of Judah who sent you to Me to inquire of Me: Behold, Pharaoh's army that has come out to aid you is returning to his land Egypt. 8. And the Chaldeans shall return and wage war on this city and capture it and burn it with fire. 9. So said the Lord: Deceive not yourselves, saying,

4. And Jeremiah was coming and going among the people—When Zedekiah assumed the throne, he gave an order and they freed him from the jail where Jehoiakim had imprisoned him, for Zedekiah was a righteous man and the people of his generation were wicked, whereas Jehoiakim was a wicked man and the people of his generation were righteous.—[Rashi]

The fact that Zedekiah sent a delegation to the prophet was an indication that the people did not prevent him from doing so. This was an encouraging event, perhaps God would have pity on them. Also, the fact that Zedekiah released Jeremiah from prison was encouraging. Until now, he was kept in prison to make him unhappy and prevent the Holy Spirit from resting upon him. Now, he was released, and there was hope that he would receive encouraging prophecies.—[Alschich, Malbim]

5. Now Pharaoh's army had left Egypt—to aid Judah.—[Rashi] For Zedekiah rebelled against the king of Babylon, who had adjured him by God when he placed him on the throne. He rebelled against him and sent to the king of Egypt to aid him, and when the king of Babylon sent his army against Zedekiah because he had rebelled against him, Pharaoh's army left Egypt.—[Redak]

heard news of them—I.e. the fame of their military prowess.—[Mezudath David]

and withdrew—They did not return to Babylon. They only withdrew from the siege because they feared that the Egyptians would attack from the rear, and they would be surrounded by enemies from both sides. They, therefore, withdrew to engage Pharaoh's army in battle. This too was encouraging.—
[Malbim]

יִסְהַּלְקוּן מָנָנָא בּסְרָאַיּ יִ אַבי לַא יִסְהַּלְּקוּן: יאָרֵי אָם תַּקְּטְלוּוְ כַּלּ משרות פסדאי רסגיחין קרָבָא עִמְכוּון וִישְׁתַאַרוּו בהון גברין סטעניו גכר בְּטִשְׁבְנִיה יקוֹסוּן ניוקדון נה קרתא הַרָּא בנורא: יא וַהַוָה בַּר אָסְתּלֶּקָא מַשְׁרָיַת בַּבָּרָאַי מָעַלּ יָרוּשְׁלֵּם מַן קרם פשרית פרעה: יבונפק ירמיה מירושכם לְמֵיזַל לָאַרָעָא שְּבְמָא בּנִימִין לַּפַּלָּנָא אַתְּסְנָהָא רָאִית לַיה תַּמְן בְּנוּ עסא: יוהוה הוא כתרע שבפא בגומין והסו נכרא ססנא ושביה וַרְאָנַה בּר

לחלק משם בתוך מיד שכו לחרלם: (יב) העם . לפלנה החסנתה דיליה בנו עמה ובעוד הכשדים לרים עליה לא היה יולא ממנה שהתפלל על העיר שלח חלכד : (ינ) ושם בעל פקירות .

(י) [מדוקרים]. תרגום ממקנין כמו ממקני חרב שפתרונו מרוקרי חרב: איש באהלו יכומו . כמו שהן מדוקרים אעים שהם חלשים ושרפו את העיר הואת באש: (יא) ויהי בהעלות חיל כשדים פעל ירושלים פפני חיל פרעה. ויפתחו יושבי ירושלים את שער העיר, אותה שנה: (יב) ויצא ירמיה. ללכת

ארץ בנימין לחלק משם בתוך הנם. לחלק נחלתו שתיה לו שם בארץ בנימין. ובת"י לפלגא אחסנא דאית לית תמן בנו עמא: (יג) בעל פקירות. פקיר: אל הכשרים אתת גופל. לחיות רדיק מנחת שי

(ינ) לחלק מסס . ככל ספרים בלפני החו"ה כשות ופחת וכתכלול דף פ"ה כחוב שם מלך בכל חילו מפני שמרד בו יצא חיל פרעת ממצרים: (יכ) לחלק משם בתוך העם. כמו לחחלים חפר ח"א חפעל ורופלי תנוע תחת הלפ"ד וכן לשמית מעוני ותרומים לחם ופי לחלים להחלים עצמו משם שתית בתוך העם וחית ירא שבא יתנודו לבית תכלא לפי שאמר כי אם חכיתם את כל חיל

בהות כשות לכדו לחלק ותחריו הלכו בעל מכלל יופי ובעל הלשין וכן כחוב כלוים מן פ' כ'ג מהשער השלישי: (יג) ירחייה. כנ'יודין הרחשונה וקרחם וכדרה בקמן ורנושה והשנים חינה נקרחם וכן ומחיי חל ילד חם חשוחל וכן י בש כר לקריתה כן חשר כד"ק ועיין מה שכחנתי בסרשת וילה מל יששכר :

כשרים ונו' וענין לחליק לשת השכשה שהוא קרוב לפנין חלקלקות כלוםר חיח רוצה לחיות גשמם משם ויתתן תירנם לפלגא אחמנהא דאית ליה תםן בנו לכא . ובררש ליפול חלק עם הכהגים שהיו בענתות: (ינ) בשער בגימין. שער משערי ירושלם היה נקרא שער כנימן לפי שהיה בחלקו של בנימן או שהיה סוצא השער דרך ארץ בנימן: ושם בעל פקידות . בעל כנוי שמנו אותו באותו השער כי היואנשים במונים לשמור שלא יצא אדם משם אל הכשרים: ושמו יראיית. בות השער מצורת ציון

טצורת דוך להם מכל וכל: כי לא ילכו. ר"ל לא ילכו מכל וכל כי ישובו: (י) כי אם הכיתם. אף אם תכן את כל כשרים ורק ישארו כם אנשים מדוקרי חרכ: איש באחלו. חוחם המדוקרים חשר ישכנו מיש בחבלו הם יקומו וישרפו חת העיר כוחת והוח ענין הפלגה וגוומח וכחומר לח יועיל שום תחכולה נגד נזרחי: (יח) בהעלות. כפת

(ככלסית ג'): (י) פרוקרים. שנין חחיפת חכב וחנים בנוף כמו כל בתמלא ידקה (ישטיה יד): (יל) בהעלית. שנין שלוק: (יב) לחלק . כמו להחליק והוא מלוקו החלקה ובשמים: (יב) לחלק . שר ואדון כמו אם כעליו עמו (במוח כ"ב): פקרת. (יב) בעל . שר ואדון כמו אם כעליו עמו (במוח כ"ב): פקרת.

בנסחלקו הכשדים מעל ירוצלים . על כי שמעו שכחים חיל פרעה לעוור ליהודה: (יכ) ייצא . או ילא ירמיהו מירושלים ונו': לחלק משם. שנשתט שלחו מבם בחוך העם היולחים כ"ל שהיה יולה בין העם היולחים להיוח נפמם מהם לכל ירגישו כו שומרי כשמר (יג) ויהי הוא. כחשר כח בשער הנקרח שער פנימין ושם היה בעל פקדות שהיה ממונה לשמור שחת השער ההוח: ויתפרש. מתו

that they would be friendly with him and allow him to accompany them in their exile to Babylon.

13. and there was the captain of the guard-Appointed to guard so that no man should leave the city to make peace with the Chaldeans.—[Rashi]

the son of Shelemiah the son of Hananiah—That is Hananiah the son of Azzur. He was his grandson, and for the following reason Scripture traced his lineage, viz. to teach that

"The Chaldeans shall surely withdraw from us," for they shall not withdraw. 10. For if you smite the whole army of the Chaldeans that fight against you, and but wounded men among them remain, each man shall rise in his tent and burn this city with fire. 11. And it came to pass when the army of the Chaldeans withdrew from Jerusalem because of Pharaoh's army, 12. that Jeremiah left Jerusalem to go to the land of Benjamin to share [land] from there among the people. 13. And he was in the Benjamin Gate, and there was the captain of the guard, and his name was Irijah

they shall not withdraw completely, but they shall return.—[Mezudath David]

10. wounded—Stabbed by the sword.—[Kara, Mezudath Zion]

each man shall rise in his tent—Those wounded ones who lie each one in his tent, shall rise and burn this city. It is an expression of an exaggeration. The intention is that no strategy will help you to nullify My decree.—[Mezudath David] Abarbanel explains that the intention is that the downfall of Jerusalem will be completely accomplished by God's decree, not by the power of the Chaldeans.

11. And it came to pass when the army of the Chaldeans withdrew, etc.—and the inhabitants of the city opened the city gates.—[Kara]

12. to share [land] from there among the people—Jonathan ren-

ders. To share his inheritance among the people, and as long as the Chaldeans were besieging it, he did not leave it, for he prayed that it not be taken.—[Rashi] Accordingly, we must assume that a relative of his had died in Anathoth and he had to go there in connection with the inheritance. Redak renders: To escape thence into the midst of the people. He feared arrest and sought to avoid it. According to Pesikta Rabbathi (27:4), quoted by Redak, he went there to receive his portion of the priests' due among the priests of Anathoth. According to Rabbi Benjamin son of Levi, quoted in Pesikta d'Rav Kahana (p. 112a), he went to disseminate his prophetic teachings among people of Anathoth. Abarbanel renders: To flatter. He wished to flatter his townsmen in Anathoth so מלמיר. 25.00 פי אבי על ירמיה לביה אה כשהמת: יר נאמר נאיתיה לות רברנא: פו ורניור רברניא על סניאין: יי ושְׁלַח מלְכָּא ויהבו יהיה בית אסירי נית יהונהן ספרא אר ויתיב הפן ירפנה יוסין וריא למימר בקנה שקרא אה אסר ċ כסראיולא קביל מניה אַהַר יָר אַיְר עּיִרְמִיָּר רמיהו ואלקיאו היהעברי לבית אסירי אַסיבי ולְנִיי סוְ חָנְוְהָא z ć ֡֡֝֝֝֡֝֝֝֝֡֝֝֝֝֡֝֝֝֡֝֝֡֝֝֜֝֜֝֓֡֝֝֡֜֝֝֜֝֜֝֓֓֓֓֡֝֜֝֓֡֜֝֜֝֓֡֜֝֡֓֓֡֜֝֡֓֡֜֝֡֜֜֝֓֡֡֡֜֜֝֡֡֜֜֝֓֡֡֜֜֜֝֡֡֓֡֡֡֜֜֝֡֡֜֜֝֡֡֡ ָרְםְּיִ השרימע לבטרא É Ė ָ מְיָ <u>--</u> Z י בינוניט ゴング うた 3

מהר"י קרא להם לגיות ז: (פו) כי בא יביה אל בית הבורואל החניות א כשבא ירינה לגית הפורר שבצד התניות או ישנ שם יםים רבים וי"ת לבית אסירי ולגיו פן הנותא:

ממונה לממוד שלא אלא מים והעיר להשלים אל הכשדים: לדם לעודה: (ם בן שלסיד, בן חנגיד, . הוא מגייה כן עזור. כן ננו בשבא ירביה לב היה זה ולכך יחסו הכחוב ללמד שכל המחניף לרשע ביף נושל בידו או ביד בנו או ביד בן בנו זירמיהו החניף לו שאמר ב"א), ומדרם הבה שלוה מנניה את בנו ראה שלני מת ע"י ורקיה שבה הכשילו : (שו) וא לפני לותו בית הכלל : ששער לי אמן והממידני יאל החניות . תירנס יקים ה' יקים ה' את דנרי**ך** שקרן בגנואותי אם **1**8 5 ž

תששו: אל הכשרים אתה נומל. רוצה לומר מתחכר ונשמע אליהם וכן חירכם יינהן משהבע ומצנין זה וממנש' נפלו על רוד לנד' ונפלה אל מתנה אום: (יו) אינו נומל על הרבידם. וה על והדשפון אל ניסקו ואל על יקראודי! נשו אל הר האחר. בשקל אנום בעליו: (טו) ואל תהניות. ח"י ולניו מן הנוהדא

מלחון מקיר ואמוס: ירושיש. לחוי לחוקה כמו והיא לא ממטי (כמרכר ה"). נומל, ערן הטיה והמתכנות כמו ונמלי אל מחנס להיה (מ"ל ד"): (מי) יקצמי מ"לחון קלף ניסם: בית ראסור. בית המחלה: (מי) כי בא ירפידי, "של מסי מל הדירות. מצורת ציין

יראישה בבי ירויין והראשתה נקראת הישנות אני נקראת וכן נפחרייאל ילר את מרושאל וכן יששבר לקריאת כן אשר, ובררש כי זה דעניה בן פויור ובשלי שהבחישי ירסירו נבנאת מנבא לו בסירו צדו את בנו שאם יוכל להנשל את ירסירו ינבא לו בסירו צדו את בנו שאם יוכל להנשל את ירסירו הכשילהו ובנו לוה גם הוא לבניו כך וכשהגיע שעה הכשילו : לגיו מן מנותא חניות היו לפני אותו ביו ۲

למחקב לח ירשיב בלחנה כנה לחם כננל לה הכבדים לכיות מחבה: (יו) שקר , הדכר הוה הול שקר: ילא שמבו אליו . לל קבל דבריו הלל לחלין ליו (יו) בית ידורון . נכיח יבותון ב' נאחלי. לח פנית הכיול הצינו (היות נית הכלה: (מו) כי בא ירשיה. לחב היים היא ירשיה ול נית הבנר לשכ עם עור נית הלמורים ווהול

their confinement in 20, Jonathan's house was a temporary were conbelow verse prison, where prisoners See fined prior to the dungeon.

however, from which it appears that Jeremiah had been recently confined making synonymous with the dungeon. Jonathan's house, Ξ

the son of Shelemiah the son of Hananiah, and he seized Jeremiah the prophet, saying, "You are defecting to the Chaldeans." 14. And Jeremiah said, "A lie! I am not defecting to the Chaldeans." But he did not heed him, and Irijah seized Jeremiah and brought him to the officers. 15. And the officers were wroth with Jeremiah and they struck him, and they put him into the prison in the house of Jonathan the scribe, for they had made it into a prison. 16. For Jeremiah had come to the dungeon and to the cells, and Jeremiah stayed there many days.

whoever flatters a wicked man eventually falls into his hands or into the hands of his son or into the hands of his grandson, and Jeremiah flattered him, for he said to him, "Amen! (28:6) So may the Lord do. May the Lord fulfill your words" (Sotah 41b). And according to the Midrash Aggadah, Hananiah commanded his son, "See that I am dying because of Jeremiah, and he made me a liar in my prophecy. If you can cause him to stumble, cause him to stumble. And his son commanded his son also in that manner, and when the time came, he caused him to stumble.-[Rashi from Pesikta Rabbathi 27:4] I.e. if you can find a pretext to trick him, trick him. That is the reading of our edition of Pesikta Rabbathi.

"You are defecting to the Chaldeans."—Since the Chaldeans were still in the land of Judah, he was suspected of attempting to flee to them.—[Malbim]

15. Jonathan the scribe—A kinsman of Hananiah the prophet.—

[Pesikta Rabbathi 27:4 according to emendations]

16. and to the cells—Jonathan renders: within the cells. There were cells before that prison.—[Rashi] Abarbanel asserts that the dungeon was the worst prison. Isaiah da Trani explains that the cells were built within the dungeon, which was a deep pit. The prisoners were confined in the cells near the mouth of the dungeon. Should they attempt to escape, they would fall into the pit of the dungeon.

Kara renders: When Jeremiah came to the dungeon that was on the side of the cells, then he stayed there many days. According to these exegetes, the dungeon is synonymous with the prison in the house of Jonathan the scribe. Mezudath David, however, in connecting this verse to the preceding one, renders: Whence Jeremiah came to the dungeon, etc. It appears that he came from the house of Jonathan the scribe to the dungeon. Perhaps

ורכביה צרקית K39D ושאַניה קביתיה בסתרא אסר הָאִית פַּהָנֶטָא מַן קָרָם וְיָ וַאָפֶר יִרְסְיָה אית ואַמר בְיַר סַלְּכָּא דַבָּבֶל הַהַמְסָר:יחוַאַמָּר ירסיה לסלכא צרקיה סה הבית לה ולעברה וּלָעטָא הַרין אַרייַהַבְּתּוּן יַהִי לָבַית אָסירֵי: ים ואָן נְבִיאַיכוֹן דְשְׁקְרָא דאָתנביאוּ לָכוּן לָּמֵיסָר רָא וַיהַי מַלְּבָּא דְבָבֶּלּ. עַלַיכון וַעַלּאַרעאַ הַרָא: כובעו שמע בעו רבוני מלפא התקביל בעו בעותי קרטה ולא תַתִיבִינִי לְבֵית יָהוֹנֶהָוּ בַּבָּרָא וְלָא אֵימוֹת הַּמְן: כא ופקיד כלפא צרקיה ופקידו יה ירטיה כדרת בית אַסִירַנָא וְיהַבוּוְ לֵּיהּ פַהָּא רַכַּחְבָא לְיוּכָא בשוק

שהבפחת׳ כו ספי גביאכ׳: (כח) מתוץ האומים.משוק הנחתופי. ובסדרש שהיו נותנים לו פת קיבר שהיא נסכרת דוץ לפלפרא

ואיה קרי מנחת שי (יט) ואיו . ואים קרי והוא חד מן פלין המתכיר ו' נפוף מינומה וקריין ה'א כלומר בית האסור היה לפנים בן החניות שהין שם לפני בית וכימן נמסר כזמולל כ' כ'א וזם נאמר והיו וכיהכם פוננה וכן נמסולת כחונת האטורים: (יע) ואיה נביאיכם . ואיו בתיב רוצה לוסר אין חדבר יד מלחיו הדין פלינין עליה . החמום ים מסרה חחרת החותרת וחיה ג' ד'פ בקריחה וכו' וחיו נכיחכם כן כחוב עיין כמסורם על פסוק זה : (כ) ועתה שמע כה. בנעיה:

סצורת דור

מצורת ציון מקום היותר רע שכמחםר: ואל החגיות. כ"ל חשר כתוך החניות: (יו) היש דבר. כ"ל חם זה מהרוכ כחה לו נכוחה מה: יש. כחם (כ) תפל . שנין נטיה : (כה) ויפקרו . מלשון סקדון וסנהה : בתצר השטרה ! כם משמר כים המשורים : בבר ! כן יקרא לחם לי נכוחה מקרוב: ראפר ביד וגון. וחור וחמר ווהו סנכוחה הכחם

אבר הנהן כיד מוך בכל: (יש) ואיה גביאיכם. כ"ל איה הכטחת נכיאיכם אבר לכאו וגוי וכאומר הלא כנה כא ושושה מלור על העיר: (כ) ועהה. כיהיל ונכיהיכם כהשו וההמה חתי במע עהה הלי הפל שחה תחנתי לפניך וגו': ולא אסות. למען לה חשות שם מפקח במאבר: (דה) וישקדו. להגיח: בחלר המשרה שאין שם מאשר קבה כ"כ: וגחן לו. גם' לוה לחם לו משוק כאופים ככר לחם בכליום מד

Release me from there lest I die there from the unbearable conditions in that prison.

21. and they committed Jeremiah to the prison yard—This was a less severe imprisonment, where there was no danger of his dying.— [Abarbanel, Mezudath David] Malbim claims that he was no longer under arrest, but was free to come and go at will. Zedekiah imprisoned him only after the prophecy related in ch. 34.

and [he commanded] to give him—This follows Mezudath David. Jonathan renders: and they gave

17. And King Zedekiah sent and took him, and the king asked him secretly in his house, and he said, "Is there a word from the Lord?" And Jeremiah said, "There is." And he said, "You shall be given into the hand[s] of the king of Babylon." 18. And Jeremiah said to King Zedekiah, "What have I sinned against you and against your servants and against this people, that you have put me into the prison? 19. And where are your prophets who prophesied to you, saying, 'The king of Babylon shall not come upon you or upon this land'? 20. And now, please hearken, my lord the king, may my supplication fall before you, and do not return me to the house of Jonathan the scribe, and let me not die there." 21. And King Zedekiah commanded, and they committed Jeremiah to the prison yard and [he commanded] to give him daily a loaf of bread

17. And King Zedekiah sent, etc.— This verse tells us that when Jeremiah was in the dungeon in the house of Jonathan the scribe, Zedekiah sent for him and called him secretly to his house, where he asked him, "Is there a word from the Lord?" I.e. are there any recent prophecies? Zedekiah himself feared God, but his courtiers and his wicked. Jeremiah people were replied, "There is." And he said, "You shall be given into the hands of the king of Babylon." The intention is that, although Jeremiah's troubles had increased and become more and more serious, and the officers were mistreating him considerably, God did not fail to convey His prophecy to him. He stated emphatically to the king that this same prophecy, viz. that he would be given into the hands of the king of Babylon, came constantly to him without any change.—[Abarbanel] Malbim explains that Zedekiah knew already that the city would be burned. About his own fate, however, he did not know, since this prophecy preceded that of 34:21.

18. "What have I sinned"—I have only reported the word of God.—
[Abarbanel]

19. And where are your prophets—Heb. וְאֵיה. The "kethib" is וְאֵיה. and where is it? The implication is, where is the word of your prophets upon which you have relied?—[Redak] Abarbanel explains this question literally. Where are the prophets who prophesied that the king of Babylon would not come? They are all hiding in shame.

20. and let me not die there-

סשוק נחתומיא עד רשלים כל לַחָמא מְן קַרָתָא וִיתַיב יִרְפָיָה בְּרַרַת בְּית אָסִירַנָא וּ אושָׁבַע שָׁפָּמָיַה כַר מָהָן וּנְדַלְּיָהוּ בַר פַשְּחוּר וווכל כר שלמיהו ופשחור בר מלְבוָה יַת **פָּרָנֶמָיָא דְיִרְכְיָה** כְּמַלֵילּ עם כַּל עַמָא לְּמֵימָר: בּבְרָגָן אֲמֶר וְיָ דְיָהֵיב בַּקַרָהָא הָדָא יִתְקְמֵיל בחַרבָּא בַכַפִּנָא וּבְמוּהָא ודופוק וושהמע לַּכַּכָּדָאֵי וִיחֵי וּהְהֵי לֵּיה נַפְשַׁיה לָשִׁיוֶבְא וִיתִקּיִם: ג כַּרַנַן אַמַר יָיָ אִהְמַסָּרָא הָהָמֶּסֶר ַקּ רָתַּא הָרָא ביד כישרות מלבא רַבַּכּ וְיִכְבַשִּינָה: דוַאָמֶרוּרַבִּרבוּא לְּמֵלְּבּא יָהָקְמֵילּ בָּעַן גַבָּרָא הָרֵי אַרַי על בּן הוא מִרַשַׁל מנחת שי לח" (ג) יהיה . זמיה קדי :

ירי מהר"ו קרא ירי (מה) כחוק האופים. כשוק נחתובייא:

ן שיי (בא) מחוץ האופים. משוק נההומיה כמו וחולות חבים לך בדמשק (מלכים ה' כ'): דח (ב) והיהה לינפשו דשהל.

והיו לו חייו הצלה כאלו שלל נפשו כאדם השולל שלל ומשחכר כך ישתכר זה נפשו: (ד)על כן הוא שרפא.(אלאקנ"ן כלע"ו)

ל) יוםת נא את האיש הוה. באה מלת את עם הפעול לברי לתוספת באור וכן יחלק את הארץ: על כן הוא מרפא. ענין מצודת ציון

פירוש פת קיבר פת סובין: נט יהיה. כתיב וחיה קרי והקנין אחר: לשלל. לריוח כלוטר כאילו שללה שהצילי מן החרב ומן הרעב: מצודת דוד

כשלם: מחוץ. משוק כתו והולות השים לך כדמשק (מ"ת כ"): האומים. מלשון תפייח הפת: חם. פנין השלמה: לח (כ) לשלל. פנין בום: (ד) מרמא. מלשון רפיון וחלשום

סבר יהיה נבלה כל הלחה מן העיר: וישב ירפידו. כ"ל שם ישנ מרלוט ולם במל לרולימו גם משם: ל∏ (מ) איבר ירבידו בדבר. בריותו בחלר המטרה כיה שדבר

ק הל כל העם הכחים שהה: (כ) אל הכשרים . למסור פלמו כירם: חדיה. ישהר חי: לשלל. כחלו שלל נסשו להחיקה לפלמו: (ד) יוסת גא. לפי שלדקיהו לום לפוליחו מן פמחסר בקשה לפטן לה ימוח לוה חמרו לו עתה יוסח ושה בכך: כי על כן ינו׳. כ"ל כי רחוי כוח למוח של חשר הוח מרפא ומחליש ידי חנשי

shall live, and he shall have his life as a prey—It is as though he plundered his life to keep it for himself.—[Mezudath David]

Malbim explains this apparent tautology to mean that, whoever goes out to the Chaldeans and is not slain by the guards appointed by the king to prevent defection, will remain alive and not be slain by the Chaldeans. Since many people go out to the enemy to fight and plunder, the prophet states that, in this case, the plunder will be the life of the defector.

4. "This man should be put to death now"—Since Zedekiah commanded to release Jeremiah from

from the street of the bakers until all the bread of the city was gone, and Jeremiah stayed in the prison yard.

38

1. And Shephatiah the son of Mattan and Gedaliah the son of Pashhur and Jucal the son of Shelemiah and Pashhur the son of Milkiah heard the words that Jeremiah was speaking to all the people, saying: 2. So said the Lord: Whoever stays in this city shall die by the sword, by famine, or by pestilence, and whoever goes out to the Chaldeans shall live, and he shall have his life as a prey, and live. 3. So said the Lord: This city shall surely be given into the hand[s] of the army of the king of Babylon, and he shall take it. 4. And the officers said to the king, "This man should be put to death now, since he weakens

him. Strictly speaking, it is a gerund: and giving him.

a loaf of bread—to save him from starvation.—[Abarbanel]

daily—until the bread supply would be completely depleted.—
[Mezudath David]

 outside. This bread was so coarse that it was not sold in the bakeries, but outside them, by others, not by the bakers.—[Maharzav on Midrash Rabbah] According to Targum Jonathan, Rashi, and other commentators, this bread was sold in the street of the bakers, but it was not eaten in the palace.

and Jeremiah stayed in the prison yard—He remained there of his own volition and did not request to be released from there.—[Mezudath David]

- 1. that Jeremiah was speaking—While he was in the prison yard, he was telling this prophecy to all the people coming there.—[Mezudath David]
- 2. to the Chaldeans—to surrender to them.—[Mezudath David]

ית ידי גברי עברי קרכא דאשהארו בַּקרתַא הַדָא וַיַת יַדֵּי בַּלַ עסא לְּמְלָיָא עִמְהוּן בפתנסיא האליו אכי גַּבָרָא הַדִין דֵּיתוֹהָי הַבַּע לְשַׁלָּמָא לְעַמָּא הַרֵין אַלָּהַן לִבִישוּ: הּ וָאַמַר מַלְּכָּא צַרָקְיָה הַא הוּא מָסִיר בָּיֶרְכוּן אֲרֵי לֵּית מַלָּכָּא וָבִיל לַאָתַבָא יַהָבון פּתִנָם: יוַדַבְּרוּ נה ורמנה ורמו נהיה לָנוּבָא רְטַלְּכִיָה כָר סַיָּבָּא דִבְּדָרַת בֵּית אַסִירַיָּא וְשֶׁרְבָּיבוּ יַת וָרְבָיֶה בְּאַמוּנֵיָא וּבְנוּכָא. לַית כַּיָא אֲלָהַן פִינָא וטכע ירמיה במינא: יוּשָׁמֶע עַבְרָא רְמֶלְּכָּא צדקיה

מהר"י קרא, ל' רפיון : (ה) יוכל . כמו יכול על אשר הוא מרפא את ידי ונו': (ו)הבור פלביהו. של מלכיהו: (ו) עבד פלך-

ילול לאחבא יחכין פתנמא: וו) אל הבור מלכיהו בן המלך. בא בספיכות עם ח"א חיריעה כפו העם הפלחפת הארון הברית והדומים להם וכן תירגם יונתן סמוך לגובא דמלכיתו בר מלכא: וישלחו את ירמיהו בחבלים. שלשלו אותו תוך תכוד כי חית עפוק: (ו) עכר פלך הכושי. זה האיש הית עבר חפלך

מצודת דוד המלחמה לכל ילחמו כאומן הלכ כי המה מתיחשים מן הנלחון: כל חעם. שאינם מאנשי הפלחונה: לרבר. כמה שמדכר אליהם כדכרים

לת (ה) כי אין הכלך יוכל אתכם דבר. פת' יוכל להשיב אתכם 'רבר והוא מקצרי כתיב וכת"י ארי לית מלכא יכול לאתבא יהכון פהנמא: (וֹ) וישליכו אתו אל תבור. של סלכיהו בן הפלך וכת"י לנובא דסלכא: (ו) וישמע עבד פלך הכושי . ת"י ושפע עבדא דצדקיה . ונם ר' פנתם כ"ר

> רפיון והאליף תסירת ה"א לכ"ד הפדל וכן תירגם יונתן סרשל: (ה) כי אין המלך יוכל אתכם רבר. און מנהג לשון הקדש לכא מלת אין עם הכנויין העוברים והעתידעם אם כן פיריש אין הסלך שיוכל אתכם דבר כלומר אינני כדאי שיוכל לעשות דבר כנגדכ׳ ושלא ברצונכם ויונתן תירנם כבו יכול לית פלכ׳

> מצודת ציון לרבר . נדכר בלמ"ד כתקום בית וכן ישכת לכסף (חהלים ם׳) ומשפטו ככסח: (כ) יוכל. מלשון יכולח: (ו) וישלחוֹ. ענין

האלה ז אינו דרוש לשלום. אינו מכך להיות לכם שלום כ"ם האלה ז אינו דרוש לשלום. אינו מכף להיות לכם שלום כ"ם מכקש להיות להם שלום כ"ם מכקש להיות להם שלום כ"ם מכקש להיות להם להיות להם להיות להם להיות להם להיות להם להיות להם להיות להיות להם להיות להיות להם להיות לה וישלחו . לפי בפיה הכור ממוק לוה הירידופו פל ידי חכלים : וישכע. מקלח נופו נסכע כסיט כי היה כך ולח : (ו) עבד מלך

the pit was deep.—[Redak, Mezudath David

and Jeremiah sank into the mud-Part of his body sank into the mud since it was soft and wet.— [Mezudath David]

Ebed-melech—Baruch the son of Neriah.—[Rashi from Sifre Beha'lothecha, Num. 12:11

the Cushite—Zedekiah. Just as a Cushite is different in his skin, so was Zedekiah different in his righteousness, from all his generation (Moed Katan 16b). And there is a Midrash that expounds "the Cushite," as referring to Baruch (Sifre ibid.).— [Rashi] According to these midrashim, as well as according to Targum Jonathan, Ebed-melech is not a proper name, but the intention is that he was the servant of King Zedekiah. The difference between

the hands of the men of war remaining in this city and the hands of all the people, to speak to them such words, for this man does not seek the welfare of this people but the harm."

5. And King Zedekiah said, "Here he is in your hand[s], for the king cannot [reply] anything to you." 6. And they took Jeremiah and cast him into the pit of Malchiah the king's son, that is in the prison yard, and they let Jeremiah down with ropes, and in the pit there was no water but mud, and Jeremiah sank into the mud. 7. And Ebed-melech

the worst prison lest he die, the princes insisted that, on the contrary, instead of saving him and feeding him to keep him alive, he should be put to death for weakening the morale of the soldiers.—
[Abarbanel, Mezudath David]

since he weakens—(a lâcher in O.F.), an expression of weakness.—[Rashi]

He weakens their hands, meaning that he prevents them from fighting courageously, for they despair of victory.—[Mezudath David]

and the hands of all the people—I.e. the civilians.—[Mezudath David] does not seek the welfare of this people—He does not strive for their welfare but to harm them. Therefore, he speaks such words to them to weaken their hands and so that they should fall into the hands of the Chaldeans.—[Mezudath David]

5. cannot—Heb. יְּבֶּלְל since he is weakening the hands of, etc.—[Rashi] Rashi, apparently, explains that Zedekiah concurs with the princes that Jeremiah deserves

death since he is lowering the morale of the soldiers and the people. Abarbanel explains: Why are you quarreling with me? Behold he is in your hands, for the king cannot do anything to you since you prevent him from doing anything. Mezudath David explains: You are rebelling against the king, and he has no ability to stop you from doing what you wish.

6. And they... cast him into the pit—Then the officers paid no heed to the king, and against his wishes, they cast Jeremiah into the pit of Malchiah the king's son, for that pit was in the prison yard, and it was as if they did not disobey the king's order that he stay in the prison yard, for the pit was there, but it was full of mud, and the prophet sank into the mud, coming close to death as the officers wished.—[Abarbanel]

the pit of Malchiah—lit. the pit Malchiah.—[Rashi after Jonathan, so Redak]

and they let Jeremiah down with ropes—They let him down because

צדקנה נבר בב והוא בְבֵית מַלְבַא אֲרֵי יְהְבוּ יַת יַרְמֵיָה לְנוּבָא וּמַלְּבָּא יָהָיב בּהַרַע שָׁבְּטָא בניסיו: חונפק עברא דְמַלְבָּא מְבֵּית מֶלְבָּא ומליל עם פלכא למימר: מ רבוני מלפא אַבָּאִישוּ נַבְרַוָא הַאָּלֵין יַת בֶּל הַעַבָרוּ לַיִּרְמְיַה גַבָיָא יָה דָרָמוֹהָי לְנוּבָא כָּבַר מית בָּאַהְרֵיהּ מָן ַקרָם בַּפְנָא. לַחָּמָא עוד בַּקרָהָא: ופקיד כלכאיה עבדא. דמלכא ת"א בשער בנימין. כושה מכן עכד מלך, מ"ק טו:

מהר"י קרא

חלבו סמך על תרנום זה ופתר אחריו עבר מלך זה ברוך בן נריה הכושי צרקיה כה כושי סשונה בעורו אף צדקיה משונה שהיה נעים ביותר. אבל ברבריהם שוה היה עבר לצדקית. כשהוא אומר ויצוה המלך אה עבר מלך הכושי לאמר כח בירך מזה שלשים אנשים. היה למקרא לומר ויצוה המלך את

עברו הכושי. כשהוא אוכר ויצוה הכלך את עבד כלך הכושי. על כרחך אינו עברו של צרקירו אלא סרים אתר בא כארץ כרש ק כקום עבר מלך ולא אפר הסלך באחר מהם כי אם רוצה לופר

ביקום עבו טלן ולה הם המכון ביהוד מהפכל ועוד למה לא מלך על צדקיתו. היה לו לומר עבד המלך ועוד למה לא זכר שם האיש הזה באחר המקומות אלא שמו היה עבד מלך כי מצאנו אחימלך ואבימלך: (מ) וימת החתיו. מפני הרעב קרוב למות תחתיו במקומו: מפני הרעב . כי בעוד שתית בחצר מצורת ציון

כושטה וכן השלח קליריה פד ים (שם כ׳) : (ט) הרעו . מלשון רפ:

רשיי ברוך כן נריה : הכושי . לדקיה: מה כושי משונה בעורו אף לדקיהו משונה כלדקו מכל דורו, ויש מדרש דורש הכושי על כרוך: איש סרים. גכר רכ: (מ) וימת החתיו ונו'.

٦٦ זהיה כושי וסרים וי"ת עברא דמלכא צדקיהו ותרגם איש סרים גבר רב וכן רז"ל פי׳ הכושי על צרקיהו ואמרו מה כושי זה משונה בעורו אף צדקיהו משונה בצדקו מכני דורו. ואנשי דירו חיו רעים ואמרו זה העבר היה ברוך בן נריה והנכון בעיני עוד כי זה הכושי עבר פלך היה שמי כי לוליזה למח אמר בכל

מצורת דוד

כן שמו העלמי: הכושי. שהיה ככושי כפורו: איש סרים. חים שר: ורוא בבית השלך. כששמע היה בנית המלך: כי נתנו. מוסכ על וישמע : והשלך. ואו המלך יושב בשער הנקרא שפר בנימין: (ח) ויצא. לכא לשפר בנימין אל המלך: חרקו. כ"ל כל מה בעבו עם ידמיה עשי דשה אף כי את אשר השליכוהו אל הבור: (ע) וימת תחתיו. כ"ל והם כינתם שימום ולא יתנכא עוד לביום ערפם

have left him in his place, where he would have died from the famine. since there is no longer any bread in the city.

10. And the king commanded Ebed-melech the Cushite—According to the midrashim, Scripture should have stated: And the king commanded his servant. The wording here indicates that Ebed-melech was indeed a Cushite, a eunuch whom the king of Cush had sent to Zedekiah. That eunuch recognized Jeremiah, and when he saw him being cast into the pit, he ran to notify the king.

the Cushite, an officer who was in the king's house, heard that they had put Jeremiah into the pit, and the king was sitting in the Benjamin gate. 8. And Ebed-melech went out of the king's house and spoke to the king, saying, 9. "My lord the king, these men have done harm with all they have done to Jeremiah the prophet, [let alone] that they cast [him] into the pit. He would have died in his place because of the famine, for there is no more bread in the city." 10. And the king commanded

them is whether the surname "Kushi" refers to the king, Zedekiah, stating that he was much more righteous than those of his generation, or to the servant, Baruch, stating that he was much more righteous than his generation, or, according to our editions of Sifre, than all the courtiers. Redak contends that, according to the simple meaning, Ebed-melech is a proper name, evidenced by the fact that it always appears as עבד־מלף rather than עבר הַמֵּלָף. Moreover, his name is never mentioned. This indicates that his name was Ebedmelech, a name similar to Abimelech and Ahimelech. See on verse 10.

an officer—Heb. סְרִיס, a great man.—[Rashi after Jonathan] Redak suggests that he was a eunuch, which is the usual usage of the term.

who was in the king's house—When he heard of the incident, he was in the king's house.—[Mezudat]? David]

9. He would have died in his place, etc.—If they had left him in his place, he would have died by himself in the famine, but they have done harm to bring his death closer.—[Rashi]

Alternatively, he would have died through the absence of any positive act, but now, they are committing the act of murder —[Malbim]

Redak explains that, as long as Jeremiah was in the prison yard, people would see him and show clemency to him by giving him food. Also, he still had the king's ration of bread. Now that they cast him into the pit, no one would see him to give him food. He would therefore, starve. The intention is that food was scarce in the city, not that there was none at all. Accordingly, we should render: He will die in his place because of the famine, for there is no more bread in the city.

Abarbanel objects to this interpretation since Jeremiah would receive the king's ration in any case even in the pit. He explains it as follows: My lord the king, these men have done harm with all they have done to Jeremiah the prophet. I.e. by imprisoning him in the house of Jonathan, as well as all his other imprisonments. The worst thing they did to him was that they cast him into the pit. If their intention was that he should die, they should

רַמָּלָבָא צָרָקוָה לְּמֵימָר רבר עסה ספא הלהין גברין ותפיקנת ורקות נביא בן נובא עד לא יא ורבר עברא דמולפא נת גבבנא עמיה וַעַל לָבֶית כַּלְּבָּא קַתְחוֹת אוֹצְרָא וּנְקֵּיבּ מממו בלאי מפקו וּבַלָּאָי שַׁחָקוֹ וִשַּׁרַבְבִינוּון לְּנַת יִרְמָיָה לְנוּבָא באַטוניַא: יב וַאֲכָּר עַבָּרָא רַמַלְכָּא צְרָקְיָה לְיִרְבְיָה שֵׁוֵי כְעַן בְּלָּאֵ**י** מַבְּקן וְשַׁחַקן הַחוֹת (מַרַבָּקוֹ) יִדָּךְ מִלְּרַע לאטוניא

אַלו הניהו אותו במקומו היה מת מאליו ברעב והם הרעו לקרב מיתתו: (י) שדשים אנשים. מהיך בכהן חש ברעב נלרכו כולן: (יא) בלויי הסחבות. כלוחי בגדים. הנסהכים: (יב) והמלחים . לשין רקכון כמו וכעשן נמלחו (ישעיה לא): תחת אצילות ידיך. שלא יזיקונד ההכלים:

מהר"י קרא לצרקות ששלחו כלך כוש אל צדקות ואותו סרים היה כביר בירפיה הנבוא וכששמע שנהנו את ירמיה בבור בא אל המלך וְאָבֵר לוֹ. אָדְנִנִי המלך הרטו האנשים האלה את כל אשר עשו לייכיה : (י) כה בידך מזה שרשים אנשים והעלית את ירכיהו כן הבור . אברו רביתינו ככה היא קשה ככה הדעב שהרי נ' בני אדם יכולין לעלות אדם אחד כן תבור ווה סצוה קה בירך שלשים אלא לפי שבבר השש כהן כחכת הרעב כמה שנאכר לסעלה כי אין עוד הלהם בעיר דיי להם לשלשים אנשים לכרות נגד ג' בני אדם: (יא) המהבות. כמי סתוב והשלך. ובלחי

[בלהים . בגדים] כבו כי שמים כעשן נבלחו ובלע"ו פוררי"ר : אצילות . אישיליש בלע"ו : רדיק מנחת שי הַכפרה הִיו רוֹאָין אותו וכרחמים עליו ועוד כי המלד בוה לתת (י) והפליח . בכלם הואלו בנעיה : (יה) כנוי הפחבות . סחבות קרי : לו בכר לחם ליום מחיץ האומים עד הום כל הלחם ועדיין

לא הם כל הלחם וכה שאכר כי אין הלחם עוד בעיר רוצ' לומר אין הלחם נכצא כי אם בכושי וכאחר שהוא בבור ולא יראו אוהו ולא ירנישו אליו יבית בבור כפני הרעב: ניז שלשים אנשים. הוצרכו שלשים אנשים להוציא ארם אחד מן חבור ידאו אהור אדי דרים א היין יבור בנה וו עבר זו עבר היים בייטים התפשה בייטים היים בייטים הייטים הייטים מחוד בייטי ספני שהשש כחם ספני הרב: נילה בידו , עסו ברשותו לעשות כצותו לכשוך ורביהו כן הביר וכן אנשי הפלחפת אשר בידונו או סף בידו ככשכתו כי כשך כל אחר בידו ולפת אתו כי היו מסרבין כפני השות כהם: בלוי סהבות. בלוי בויזיר לפתר השעל לבר ווידר הרכים נעלפת בהככתב ונשארה במבפא: הפהבות. כתיב וקרי פחנית והענין אחד אין ביניהם אלא ה"א הידועה ופירוש חתיכות בגדים בלוים נסהבים ברגלים וכן ובלוי כלחי" ופירוש בגדים. בלוים נשחתים מפני בליתם וכן ארץ פלחת נשחתה ובלוי שם תאר: ניכו בלואי הסהכות והבלחים. באליף תבורת היא לבוד הפעל: תחת אצילות

> מצורת ציק מצורת דוד

חת ידי חנשי התנחתה עכ": יניחו נו והוח תעלמו ימות בתקומו מפני הרעב כי הין עוד להם בעיר : (י) קח בירך מזה . מן המקום הוה כה עמוך שנשים הנשים ועל ידם חיליה הם ירמיה מן הבור עד לא ימות (ונפי בהיו חשושי כה מערה ברעבון הולרכו 'צלשים) : (יה) כירו'. כ"ל עמו וכלביהו: אל החת האוצר. מקום ימלא שם בגדים פחקים וכלוים: בלוי סחבות. בגדים כלוים הרחוים לגררם

תחתיו . בתרומי : (י) בירך . כמך ברביהך לטבוח מלוחיך וכן אנשי המלחמה השר בירינו (במדכר ליה) : (יה) בלוי . מלשון בלי ורקבין: פחבות . שנין גריכה והמשכה בחרן כמו פחוב והשלך (לעיל כ"ב): בלחיב. ענין הפהחה כמו כי במים כשבן נמלחו (ישעים כ"ח): וישלחם. ענין הושעה: (יב) אצילות יריך. הם

לכבליכם אל החון: ובלוי סלחים . בגדים כליים סנבחתים: וישלחם. הירידם אל יכמיהי על ידי הכלים ולא זרקם למשם לשם לא יטבעו בטיט ג'ם המה: (יב) החת אצילות ידיך. כי שם החבלים תחת בית השחי להעלותו בזה ולכן לזה לו להשים' שמה הכגדים

"Shake your head on the mud, lest you fall asleep." And Ebed-melech the Cushite heard. He was one of the four people who were called Cushites: Zipporah, Israel, Ebedmelech the Cushite, and Saul. Now why was he called Cushite? For just as a Cushite is recognized by his skin, so was he recognized by his good deeds among King Zedekiah's Ebed-melech the Cushite, saying, "Take in your charge thirty men from here, and bring Jeremiah the prophet up from the pit while he has not yet died." 11. And Ebed-melech took the men in his charge and came to the king's house, under the treasury, and he took from there worn clouts and worn rags, and he let them down to Jeremiah into the pit with ropes. 12. And Ebed-melech the Cushite said to Jeremiah, "Now put the clouts and the rags under your armpits under

in your charge—Heb. नूरून, lit. in your hand.—[Redak, Mezudath David, after Targum Jonathan] Redak suggests that we interpret this expression literally: If they refuse to go because of their weakness, pull them with your hand.

thirty men—Since they were weakened by the famine, all of them were required.—[Rashi, Kara, Redak from Pesikta Rabbathi, ch. 27:5, according to reading of Yalkut Shimoni] Others explain that the king wished to forestall an attempt at resistance by the prophet's enemies.—[Isaiah da Trani] Malbim points out that, since the king had given Jeremiah into the hands of the officers, it was very likely that he would encounter resistance.

- ון. worn clouts—Heb. בְּלוֹיֵגְ סְחָבּוֹת wornout garments, that are dragged.
 —[Rashi] I.e. that are fit to be dragged and cast outside.—[Mezudath David]
- 12. and the rags—Heb. וְּהַמְּלְחִים, an expression of decay. Cf. "shall vanish (נְּמְלָחוֹם) like smoke" (Isa. 51:6).—[Rashi]

In the besieged city, during the

two years of the siege, there was a shortage of clothing. Ebed-melech searched for old clothes in order to make it easier and pleasanter for Jeremiah when he would be lifted from the pit. He found worn clouts and rags, an indication that any small, insignificant thing was kept during those trying times, since perhaps it would be needed.—
[Daath Soferim]

under your armpits—So that the ropes should not harm you.—[Rashi] This illustrates his thoughtfulness and his consideration for Jeremiah's feelings.—[Abarbanel]

armpits—Heb. אַצִּילוֹת, aisseles in French.—[Rashi]

The Rabbis (Pesikta Rabbathi 27:5) give a complete account of Jeremiah's being cast into the pit and his rescue from there. They cast him into the pit of Malchiah the son of the king, and the pit was full of water. The Holy One, blessed be He, performed miracles. The water went down and the mud came up, and Jeremiah sank into the mud. Jonathan the scribe was deriding him and taunting him and saying to him,

קצטיגוא וועבר ורְמְּיָה כן: יג ונגדו ית ירסיה בַּאַטינָא וַאַכִּיקוּ וָתַיה סן גוכא ויהיב ירסוה בְרָרַתְ בֵּית אֲסִירֵיִא: ירושָׁלַח מֶלְבָא צְרָקוָה ורכר ות ורכוה גבן יָּמַעַלָּנָא לותיה. הַלִּיהָאָה דִי בָּבֵּית מַקַרְשָא דַיִינַאָבָר מַלְּכָּא לַוָּרְמָיָה שָׁאַלּ אַנָא וָהָדְּ פַתְנָמָא כַּא תְבָבֵי מָנִי פָּהַנְּטָא: פּוּוַאֲטָר יִרְכִּיָּה לַצְרָקוָה אָבֵי אָטַנֵי כַּהְ הַנָּא מָקְמָל הַקְמְלִּינְנִי נאַרי אַ כְּלָּכִינָדְ לָּא פו וַקוָם תָקבול מני: מַלָּבָּא צָרָקוָה לְּיָרָכְּוָה בָּסָתָרָאַלְּמֵימֶר קַנָם הוא ייה בקים לָנָא יַת נַפְשָׁרָא הָאָלֵין אם אָקטָלינה וַאם אַקסָרינה

מנחת שי
ידיך. בתי השחי וכן בלשין זכרים על כל אצילי ידי ; עדם אל (ש) פי כ' אם אבר. אם נחו ולי היי וציין פה בכתבי כסות ליב פ'יב
בכיא השלישי.מקום שהיי באים בבית הכלך לבית ה': (ש) את (ש) פי כ' אם אבר את הנפש ההיי באים בבית הכלך לבית ה': (ש) את
בביא עשה . כתוב את ולא קרי והוא חד כן ח' דכתיבין ולא קריין: אשר עשה לנו את הנפש הואת. נשבע לן מעין
בצודת דוד
מצודת דוד

הכנוים מחחת לחכלים למען לה יזיהן לי ההכלים: (יד) מבוא כתי השחי כנו על כל אלילי דר (יחוקאלי"ב): (יד) מבוא, שחש השלישי. סחת שורת שכהל שהחיל לעותה כשים לפנים: שואל אני אותך דבר. כ"ל מהו דבר ה' נכיאהו אשר לשהי ואל תמנע שלהגיד לי דבר ה': (סו) כי אניד. אם אניד וכאומר למה אניד לך הלא ש כי סכנה בדבר וגם לך אין מועלת כי אם אישלך לדכר ה' הנה לא חשפע לי: (סו) את הבפש הואת. כנחונה בגוף כל אחד

15. "If I tell you"—Why should I tell you? There is danger in it for me, and it is of no use to you, for, if I advise you by God's word, you will

not listen to me.—[Abarbanel, Mezudath David]

16. **this soul**—which is in everyone's body.—[Mezudath David]

the ropes," and Jeremiah did so. 13. And they pulled Jeremiah with the ropes, and they drew him up from the pit, and Jeremiah stayed in the prison yard. 14. And King Zedekiah sent and took Jeremiah the prophet to him, to the third entrance, that was in the house of the Lord, and the king said to Jeremiah, "I ask you a word; do not conceal a word from me." 15. And Jeremiah said to Zedekiah, "If I tell you, will you not put me to death? And if I advise you, you will not listen to me." 16. And King Zedekiah swore to Jeremiah secretly, saying, "As the Lord lives who made for us this soul, I will neither put you to death nor will I deliver you into the hand[s] of these men

courtiers. He came to Zedekiah and said to him, "If Jeremiah dies in the pit, the city is given to the enemy." Zedekiah said to him, "Take thirty men with you and draw Jeremiah up from the pit. And with difficulty they drew him up. Ebed-melech the Cushite entered the king's house and took from there worn clouts and rags and went and stood by the pit, and was calling and saying, "My lord Jeremiah!" but no one answered. He put his hands into his clothes and rent them, and he was constantly weeping. Jeremiah heard him, but he was afraid that it was the wicked Jonathan the scribe. When he heard him weeping, he said to him, "Who is it who is weeping and calling me?" He replied, "I am Ebed-melech the Cushite. You are alive! I thought you were dead. Here is the rope. Put it under your armpits and the worn clouts and rags

put under the ropes." And they drew Jeremiah up from the pit, and he stayed in the prison yard.

14. the third entrance—I do not know where it is. Perhaps it is in the Israelites' Court. The appellation "third" is to say that the hel, (the wall surrounding the Temple Court) and the Women's Court are before it.—[Rashi] The locations of these entrances can be seen on the diagram of the Temple, appended to Tractate Middoth in Blackman's Mishnayoth, vol. 5. Redak conjectures that it was the entrance through which people would go from the king's house to the Temple. He does not explain why it was called the third entrance.

"I ask you a word"—I.e. I ask you the word of God and His prophecy, do not hesitate to tell me the word of God.—[Abarbanel, Mezudath David]

בָּיַר גַּכְרַיָּא הָאַלַין רְבָּעָן לָםְקָםְלָּדְ: ייוַאַבֵּר יַרְפְיָה לָצְרָקְיָה בַּרָגוּן אַמָר יִי צְבָאוֹת אֶלֶּהָא דישראל אם מפק הפוק יָנַת רַבְּרָבֵי כַּלְּכָּארָבָבֶ**ל**ּ ותהקום נפשר וקרתא הָרָא לָא הָהּוַקָּד בְּנוֹרָא וּתָחַי אַה וָאָנשׁ בִּיהַדְּ: יחוַאָם לַא הַפּוֹק לְּוַת ַבְרָבֵי מַלְבָּא רְבָבָּל וָהָהְמָּבֶר ַקְרָ הָּ א הָּרָא בידא דכסדאי ויוקדינה בָנוּרָאוָאַהְ לָא הְשְהֵיוֵיב מידיהון: יפוַאָמר מַלְּבָּא צַּרְקוָה לְיִרְמְיָה אָלָא נָצִיף מַן יְהוּדָאַיּ דָאִשְׁתִּטעוּ לְּכְסְרָאֵי דַלָּמָא יַבְּסְרוּן יָתִיּ ביביהון וותלעבון בי: נואַמר ירמיה לָא יִמְסְרוּן קַבּיל כָּעַן למימרא

בקול רש"י לפינה : (יש) דואג . ירא: פן יתגו אותי. הכשדים להשלים עמנו : והתעללו בי. היהודים (אינגכרוי"ם כיד היהודים לומר מלככם יהי עכדכם על שקדמתם ביד היהודים לנע"ו) :

מנחת שי רד"ק (כ) פכע נה. נכפה: הענין באמרו לו הלא המה תמיתני ופירוש תנפש חואה היא

המדברת כלומר הנפש אשר כח מרבור והנבואה ויונתן החדברת כלומר הנפש אשר כח מה חרבור והנבואה ויונתן תירנס דקיים לנא ית נפשתא האולין: ניט) אני דואג את היהודים. אני מפחד מן היתודים: פן יתנו . פירוש פן יתנו הבשרים אותי בידם: והתעללו בי . יתרנוני בדקירות נקפח ובזיון לפי שהשלימו את הכשדים בנבת כעל כרחי שאם חייתי הבשרים מצורת דוד מצורת ציון

שכלום דרך בו: הבהר. ענין מנישה הטלמה: (יט) דואג. ענין מלחנו: (יט) את חיהודים. מן היסידים לשכ נמו מלח על הכשדייב סחד ומורל: את היהודים. מן היהודים וכן כללתי לת הטיר פן יתנו. מן הכשדים ימסרו לותי בידם על שהקדישו להשלים ממסם (שמות ט') ומשפטו מן העיר: נפלו. ענין מניה והתחברות: והיהודים ההם יחעלנו בי: (כ) לא יתנו. לל ימסרון הכשדים בידי who seek your life." 17. And Jeremiah said to Zedekiah, "So said the Lord God of Hosts, the God of Israel: If you go out to the officers of the king of Babylon, your soul shall live, and this city shall not be burnt with fire, and you and your household shall live. 18. But if you do not go out to the officers of the king of Babylon, this city shall be delivered into the hand[s] of the Chaldeans, and they shall burn it with fire, and you shall not escape from their hand[s]." 19. And King Zedekiah said to Jeremiah, "I fear the Jews who have defected to the Chaldeans, lest they deliver me into their hands and mock me." 20. And Jeremiah said," They shall not deliver [you]; hearken now

17. your soul shall live—You will not be found sinning against God by causing many misfortunes.—
[Malbim]

and this city shall not be burnt with fire—From the words of the prophet, it appears that the destruction of the city could have been averted, and the princes would be unable to prevent Zedekiah's surrender to the princes of the king of Babylon. Zedekiah, however, did not have the courage to take this step.—[Daath Soferim]

and you and your household shall live—The Chaldeans shall not put you to death.—[Malbim]

19. "I fear" — Heb. ד'אג. — [Rashi]

lest they deliver me—Lest the Chaldeans deliver me into the hands of the Jews, saying, "Your king shall be your slave since you have made peace with us first."—[Rashi]

and mock me—I.e. the Jews will mock me (engregier in O.F.), complain.—[Rashi] They will kill me with stabs of vengeance and degradation because they secretly surrendered to the Chaldeans against my will, for had I known it, I would have slain them.—[Redak]

20. They shall not deliver—The Chaldeans shall not deliver you into the hands of the Jews.—[Mezudath David]

לָּמֶימָרָא דָיַי לְּדַאַגָּא לָּיִי סמביל עסר וויטב לך וַתַּתָּקָיָם נַפְשָׁרְ: כא וָאָם בֿית אַתּ צָבֶי לַּמְפָּק דֵין בתנקא ראַחוויגי כנ הא כל ראשהארא בבית מלה שָׁבָּטָא רָבֶית יְהוּרָה סהפקן לנה בקרב מַלְכָּא רְכָבֶל וָאִינוּן אָבְרון אַמְעוור ויבולו שַלַּכָּך בר אנש בכהתא אשהקעא ָרגָלֶּךְאָסְהַּחָרָא לַּאֲחָרָא: כי וות כל נשר וות בּּיּרָ מהַפַּקין לָנַת כּסְרָאַי וָאַהָּ לָּא תִשְׁתֵּיוֵיב סָיַרָהוֹן אָרֵי בְיַר מַלְּבָּא דבבל הִהְטַםר וְיַת קרתא מנחת שי (כח) הרחני . נחינק הה"ח . רד"ה :

(כב) והנה אומרות הסיתוך ויכלו לך אגשי שלומך. למרוד במלך בכל ויכלו לך ששמעת להם וחם נרמו בעיניך כאילו למובהך יעצוך למרור בו והם לא יעצוך רבר זה אלא לרעתך כדי שתמרוד בו ותפול בירו . הם הם מלך ארום ומלך מואב וכלך

שמון ומלך צור ומלך צירון שהיו נחונין תחתיך ונדמו בעיניך כאלו הם אנשי שלומך. והמיחוך למרור בנבוכדנצר בדי שתפול בידו: ויבלו לך. ששסעת לעצתם והיו שונאים אותך ולאחר שנפלת ביד נבוכדנצר סלעיגין עליך ואופרים. הפבעו רד'ק

בנין רנליך. כבוץ בפים וביון כן הינאה גומא בלא בצת בבוץ רנליך. כבוץ בפים וביון כן הינאה גומא בלא בצת בצאתיו וגבאיו: רנלך. חסר יו"ד הרבים כתסכתב: נסנו אחור. ישלא כלו רנליך ללכת לפנים ונסנו אחור אמר זה על ררך סשל או לפי שהשינותו הכשדים בשהיה בורח ורגש פב"ך הסיתוך תמורת נח הסיתוך: וכנו מוציאים אל הכשרים מיציאים אותם המוציאים מבני העיר או הכשדים שנכנסו לעיר כשככשות הוציאום אל הכשרים שהיו בתוץ: תשרף כאש. מצורת ציון

והתעללו. פנין לפג וכזיון כמו כי התעללת כי (כשדכר כ"כ) . (כל) הסיתוך. מלשון הסתי וסחוי: ויכלו. מלשון יכולת: חשבשו. מלשון שפיפה; בבוץ. שנינו טיט הלח וכן היגאה גומא כלא כלח

יודע חייתי הורגם: (כמ) אשר הראני. בחיר"ף הת"א: אשר נשארו כבית פלך יהודה . הוא יהויכין כשיצא הוא ואמו אל פלך כבל נשארו בביתו הנשים האחרות ועתח יהיו סוצאות אל שרי סלך בבל: והנה אוכרות. הנשים אימרות כנגדך כשהם מוצאות: הסותוך אנשי שלוכך. גביאי השקר השרים שהיו סאסינים בהם הסיתוך שלא תשיים עם מלך בכל: ויכלו לך אנשי שלוסך. שהלכת אחר דעתם: הסבעו

(כב) אנשי שלומך . נכיחי הבקר שחמרו לך לח תלכד: בבוץ . טיט ל' הינחה גומח כלי כלה : (כג) ואת העיר הואת תשרף באש. הרי חתה כחילו שורפה נידים

שאתה גורם לה:

מצורת דוד סיסודים: (כח) ות הדבר. כ"ל חניד לך דכר ה' וזה הדכר חבר פרחני ה': (ככ) כל הנשים. נשי המנך יהייכין אבר נשחרו סה זלח ולחו להמסר כיד מלך ככל בעם שילם יהייכין: ביצאות. תקיינה

entered the city when they conquered it will bring them out to the Chaldeans standing outside.— [Redak]

and this city you shall burn with

fire—It is as though you are burning it with your hands for you are causing it.—[Rashi] Since you did not surrender to the king of Babylon, it is as though you are burning it.—[Redak]

to the voice of the Lord, that I speak to you, and it shall be good for you, and your soul shall live. 21. But if you refuse to go out, this is the thing that the Lord has shown me. 22. Behold, all the women who remained in the house of the king of Judah shall be taken out to the officers of the king of Babylon, and they shall say, 'Your cohorts have enticed you and prevailed over you. Your feet have sunk into the mire; they have turned back.' 23. And all your wives and your sons shall be brought out to the Chaldeans, and you shall not escape from their hand[s], for you shall be seized by the hand of the king of Babylon, and this city

21. this is the thing—I will tell you the word of the Lord, and this is the thing that the Lord has shown me.—[Mezudath David]

22. all the women—The wives of Jehoiachin.—[Mezudath David]

who remained in the house of the king of Judah—That is Jehoiachin. When he and his mother went out to the king of Babylon, the other women remained in his house, and now they shall be brought out to the officers of the king of Babylon.—
[Redak]

and they shall say—These women shall say toward you when they are brought out.—[Redak]

"Your cohorts"—lit. the men of your peace, the false prophets, who told you that you would not be caught.—[Rashi] Redak adds: and the officers who believed them. Kara identifies them as the kings of Edom, Moab, Ammon, Tyre, and Sidon, who were subordinate to

you. You thought that they meant you good, but, in fact, they advised you to rebel against him so that you would fall into his hands.

and prevailed over you—For you heeded their counsel, but they really hated you, and after you fall into Nebuchadnezzar's hands, they will mock you and say, "Your feet have sunk, etc."—[Kara]

into the mire—Heb. בָּבֹץ, mire, an expression as in "Can the rush shoot up without mire (בָּצָה)?"(Job 8:11).—[Rashi]

they have turned back—Your feet could not go forward but turned back. This may be figurative, or it may refer to Zedekiah's capture by the Chaldeans when he was fleeing from them.—[Redak]

23. shall be brought out to the Chaldeans—lit. they shall bring out. Some of the people of the city will bring them out to the Chaldeans, or the Chaldeans who

じじゃ じゅいだし

(כו) בשיל. שנין נטיה והניה: (כו) ייחרש ההרם יהרים (נחדבר לי): הרבר כלל שרבר Ù. מסו הסלך למיכך האכינו שמקו כמו ופס CL L'NCIL X (כד) בדברים האלה, מה אתה ההיה גורם שההיה שריפה הרי כאילו אתה השיף אותה: נו לו בסו שאבר יהם ולא מהדברים ההם ימיתור ار ال "ק הלפי שלא הרצה לצאה אליהם הף אותה: נכה ני לא נשבע הף אותה: קירי שרייניא קנולא: כּּיַנְאָמֵרְ אָרְקְּנְיִּ CHAIR SEE OF THE בפרינמיא האלין ולא קטוה: באואר ישמעון נברבנא אַני מלליה ひしてい אקר ויהון לנהך ויימייו Crit No. קל הברביא לנת יהמיה יטכעו הטרים: % % הימה ביניל עמף כנו לנא כה ביה וְבֵוּי לְהוֹ בְיה יְהוּנְהִיּ בולבא לא פרגמא כז נאַרָּל 2.2 וישהיקו ロ × にでい Z. 1

מניסך בענור וה: וכה . מעור לנו מה דבר המלך: (כו) בשל אנו . מוקם הייחי לפני המלך בלל שיל ספור שמה ברמצונה: לכות שם. מנודל מקח המסבר: (כו) ויחרשי בבנו . בהקו ממנו ולמ עשו לו ממו לו כמ כי הממינו ולא הבות. ומו כל ממים מיפון : (כה) וכי ישכעו. יך נו' הנד לנו מה הזוה וכל וחי הל ציק יהנתן בהימי ,cico 4: 1:0

you shall burn with fire." 24. And Zedekiah said to Jeremiah, "Let no man know of these words, and you shall not die. 25. And when the officers hear that I spoke with you, and they come to you and say to you, 'Tell us now what you spoke to the king, do not conceal from us and we will not put you to death, and what did the king speak to you?' 26. You shall say to them, 'I presented my supplication before the king that he return me not to the house of Jonathan to die there.'" 27. And all the officers came to Jeremiah and asked him, and he told them according to all these words that the king had commanded, and they left off speaking with him, for the matter was not reported.

25. And when the officers hear—This follows *Kara*. Mezudath David renders: And if the officers hear.

what you spoke ... and what did the king speak to you?—Zedekiah knew that Jeremiah would not lie and that the officers would ask him two questions at once, what he said to the king and what the king said to him.—[Malbim]

26. You shall say to them, 'I presented my supplication, etc.'— This was indeed what the king said to him, viz. that he should give this as the answer to the officers' question.—[Malbim]

to die there-because of the

unbearable conditions in the prison.—[Mezudath David]

27. and asked him—these two questions.—[Malbim]

for the matter was not reported—I.e. what the king had spoken to him was not reported. Therefore, they believed all he told them and did not inquire further.—[Redak] Mezudath David explains: Since it was not reported, no one could contradict him. Therefore, they believed him. Malbim explains according to his explanation of the preceding verses, that they believed him since the matter was not understood. They did not understand his real intention when he answered them.

פתומא: מהויתיב יוָבְוָה בְרָרַת בֶּית אַבּירַנָא עַד יוּכָא ירושהם דאַתַּבבישַת נהוה כד אַהַכּבּישָׁת ירושלם: א בשהא הַשִּׁינֵיתָא לַצְּרָקוָה מָלַרְ שַבַּמא דָבֵית יָהוּדָה בַנַרַהָא עַשִּירָאָה אָהָא נבוכדראער מלפא דבבל ובל לִירושבַב וַצָּרו עַלָּה: בבַחַרָא עַשְׁרֵי בַיִרהָא לַּצָּרָקיָה רָביעָאָה בְּהִשְּׁעָא לירחא אָתְרָעֶת לַרְהָא: נוַאַתוּבְּלֿ רַבְּרָבֵי מַלְּבָּא דִבְּבַל בָתַרָעָא ויתיבו ה"א כפער החור , סוברדין קינ : פיסקא באסצע פסוק

לב (ג) ויבאו כל שרי נודך בכל וישבו בשער התוך וגו'. מגיד שנחקיימה כאן נכואה עליונה וכאו ונחנו רד"ק מנחת שי

לם (b) בבנה התבעות. ככום חבר יווד קומלה וכסורי לחריני מלא דמלה וליכל למיפבט מחבורת היבל החם לל ליידי ללא במלח התביעה כדחבים לכו והויל ומה בנחוב בם וכימום ויהי בבנה החבעית ליהויקים שעות הוא וכל ניים כבנה החתבות להיקים וני' ברדב החבישי למעלה בסיקוליו. הוא וכל ניים כבנה החתבות להיקים וני' ברדב החבישי למעלה בסיקוליו. (כ) בעבתי עברה, עיין מ'ש ביחיקה: ניש ביחי ב'וו: (ג) כרגל, מלה תרא: שיהור. מנה חדה ונכים כביין שיהו ה יביה שהאצה כולהון נקודם כצודה ציון

לם (6) ויצורו. כלכו עניה נהור לה: (כ) הבקדה. מלי בקיעם וסהיחה: (ג) התיך. החמושי למו ויכחה חותם לחוך

(כה)יהיה כאשר נלכדה ירושלם. לפי שוכר עד יום אשר נלכדה ירשים זכר בספיך לפורת ירושים הואך היתה ואכר כי בשנת התשועות החלו ומי הפצור עד "א לצדקוה ועוכדה ירושלם : מ) וישבו בשער התיך. שער שתות בין כי שערים איפוי שער תחבת התיבנת ורו"ל פירטו שרוא שער בעזרת וחות מירחי

סצורת דוד

מדכרים שהיה מדבר עם המנך לה היה נבמע לבום אדם לומ הממיני לו כי לא היה מי יוכל להכחיבו: (כח) וחיה וניי. כ"ל

גם בעת כאבר נלפדה ירובלים היה בם זוא זו מעלתו משם: לם (כ) הבקנה העיר . חיל נ"נ כקטו הומהם וכאלו נשביח מעלמה כי אובי ירובל" היו הלובים כרעב ולא טמדו למולם לעככ על ידם: (ג) בשער התוך . הוא הבער שהיה בחומה האמלטים כי ג' חומות היו בירובלים:

in the middle gate—Heb. בשער החוד, Jonathan renders: in the middle gate, the gate of the Temple court, the Nicanor Gate, the Eastern Gate, and it is between the gate of the Women's Court and the gate of the Temple proper. And our Rabbis (Sanh. 103a) said: The gate where the halachoth were decided (מחחכים). Concerning them, Scripture says: "The place of judgment there is wickedness" (Ecc. 3:16)—[Rashi from Ecc. Rabbah 3:1] Koheleth wishes to express the irony of the matter, that in the very place where the Sanhedrin decided the halachoth to judge the people,

Nebuchadnezzar's officers would sit to judge them.

Redak, too, quotes Yerushalmi Eruvin 5:1, which identifies this gate with the Eastern Gate of the Temple Court, giving six other names for this gate and the reason for each appellation. Redak, himself, prefers to believe that it was one of the gates of Jerusalem, as appears from the wording of the verse, that, as soon as a breach was made in the walls of the city, the officers sat in the gate, indicating that it was the gate of the city.

Nergal-Sarezer—Although

28. And Jeremiah stayed in the prison yard until the day that Jerusalem was taken, and he was [there] when Jerusalem was taken.

39

1. In the ninth year of Zedekiah the king of Judah, in the tenth month, Nebuchadrezzar the king of Babylon and all his army came to Jerusalem and besieged it. 2. In the eleventh year of Zedekiah, in the fourth month on the ninth of the month, a breach was made in the city. 3. And all the officers of the king of Babylon came and sat in the middle gate, Nergal-sarezer, Samgar-nebo,

28. and he was [there] when Jerusalem was taken—Even when the city was taken, he remained there and did not move.—
[Mezudath David]

Malbim renders: And it was as though Jerusalem had been taken. There is a hiatus here to connect this segment of the verse with the following chapter. Accordingly, we would render: And it came to pass when Jerusalem was taken, that in the ninth year ...—[Daath Mikra]

1. in the tenth month—The month of Tebeth. The story of the fall of Jerusalem is primarily related in ch. 52. Here it is recorded to tell us that Jeremiah's prophecy was realized. Abarbanel explains that, although the city was breached in Tammuz, the fourth month, the Chaldeans did not enter until the seventh of Av, for the entire month the Jews were defending the city until they suc-

cumbed to the famine.—[Malbim] In II Kings 25:1, below 52:4, and in Ezekiel 24:1, Scripture states that this took place on the tenth day of the month.

and besieged it—These other sources tell us that they built works of siege. See below 52:4.—[Malbim]

- 2. a breach was made in the city— The army of Nebuchadnezzar breached its wall, and it was as though the wall was breached by itself because the defenders were weak from hunger and could no longer resist the enemy.—[Mezudath David]
- 3. And all the officers of the king of Babylon came and sat in the middle gate, etc.—This tells us that here the above prophecy, "And they will come and place, each one his throne at the entrance of the gates of Jerusalem, etc." (1:15) was fulfilled.—[Rashi]

For further commentary see Appendix.

סציעיתא גרגל שראצר סַמָּנֶר נְבוֹ שַׁרַמְכִים רַב סרים גרגל שראצר כב סג וכל שאר בברבי סַרָּכָּא רָבָכָל: י נַהַוָּה כר הונון ערקוה סלה שָּבְמָא רְבֶית יְהוּרָה וכל גבבי עכבי קרבא וַעַרָקוּ וּנְפָקוּ בְּלֵילְיָא כָּן קַרָהָא בָּאורַח גִינָהָא דָםַלְּכָּא בְּתַרָעָא כֵּין שורוא ונפק באורח מַישָׁרָא: הוּרְרָפָא משירות בסראי כתביהון ואַרבּיקוּ יַת צרָקנה בְּמֵישָׁרַי יִרִיחוֹ ורברו יהיה ואסקוהי וָנָת גָבוּכָדְרָאצָר טַלְּכָּא דְבַבֶּל לְרִבְלַת בַּאַרִעָא בחַמת וּמַלֵּיל עַמֵּיה

לם (ו) וירבר אחן משפפים . מח לעשות באיש שנשבע אים כמאן פתח שערי ירושלם ונו' (לעיל א'): בשער באלחים שלא לפרוד בפלך ופיפר ברית ופרד בו: התוך . כתרעה מליעתה שער הטורה שער נקנור המזרחי

ויאת בין שער עזרת נשים ובין שער ההיכל ורבותינו חמרו שער התוך שער שמחתכין כו הלכות עליהם הוח חומר מקום המשפט שמה הרשע (קהלת ג'): (ר) דרך גן הסלך. מערה היתהלו מביתו עד ערבות ירחו וילח לילך דרך המערה מה עשה הקב"ה לקיים ופרשתי את רשתי עליו (יחזקאל יב) זימן לכי לפני הכשדים מהלד על גג סמערה חוץ לעיר ורלו החריו לתפשו והות רץ עד פתח המערה ורחו חת לדקיהו יולה מן המערה: (ה) וידבר כנחת שי

ושבעה שמות נקראו לי ונקרא שער תתוך שחיח בין שני שערים הזנכין שהיה משערי ירושלם שנאמר ויבאו רשבו בכניסתם כליר אחר שהבקעת העיר ישבו בשער התוך חדע שנבא ירסיתו ובאו ונתנו איש כסאו פתח שערי ירושלם: נרגל. ספרים מלה חרא: שראצר. כלה חרא: מכנרנבו. כלה חרא ויש ספרים

פלירי כחליף: ספנרוכו, פלה חות ופחולם חים שנפוב מפנר־נבו פרתין פלין ומקף ביניהם וים ספרים נכו בשורק: שרשכים . כשפר פונה פלה שדה וכמוב במ'ם בסוף מיבכ: רב סרים. חרין פלין: רב פג , פרפין פלין. פדב רברים חלו פרד'ק: (ה) נפרכום ירחו . נספרים פדוייקים סרי"ם בלירי פים ספרים נחירק ונ"מ מפטורת דסוף פלכים: ויכתו לוחו. בפכלם מדוייקים פלח א"דו דים מהם שבתחלם נקסב חסר ואחרי כן הגיהו וכוסיםו וא"ו: ויפלכו שנה היום מה שלה שלה החור לו שנה החור לו שנה הפוסים וצוים ופיין שכתוב שמנר נבו תרתין כלין מכח ביניחם ודש מפרים נבו 10 מסקו 16 מים מים נרים מפלום פפרים פדוייקים הפוסים וצוים ופיין שכתוב שרסנים. מלח חרא וכתוב בשי"ן ובס'ם: רב מרים. תרין מלין: דב מג. תרתין מלין ומח שוכר נרגל שראצר פקם אחרת אילי אחרים חיח שמם כשמם: מ) דרך גן המלך. דרשו

צרי כי סנרת אחת התיה מבינת של של מנו נוצא שו הצי שצם אופינת די החוד שם בשםם. לודדון בן בינת בינת החוד צבי אחת וראות ב פרי כי סנרת אחת התיה מבינת עד ערבות ידיתר דרך הבערי ברח שלא ראי איתור מוס תקרוש ברוך חוא צבי אחת וראות ב פרי בשרים ורדשר אתריו הצבי חלך אל המערה והם שלריו כשחיו על פתח המערה ראו צדקיתי יוצא כן הסערה ולקרני אותו: כו יועלתו אל נבוכדנצר רבלתה. התלא בא נבוכדנצר ירושלם אלא שארכו ימי המצור הולך לו נבוכדנצר: וירבר מצודה ציוו

(ד) דרך גן חמלך. כדרך שללל גן סמלך כשמר סמותר כין שתי סמותות: דרך חערבת. כדרך סמולך אל ערכות יריחו: (ה)יירדתו.

(ככפשית מ"ו): גרגל, שראצר, ססגר ונר, שמות השרים ושנים סיו נקרמים כשם נרגל וכן שרפלר: (ד) חשרבה. כפו פדבר:

מרו"ל שבכח דרך מפרה בהולכה של ידים ובכומם לפתח המפרה פלח"ל שבכח דרך מפרה ההולכת פר פרבות יריתו ונודבן לבי הולך ממפל פל המפרה ורדפו הכשדים מתר הלבי ובכומם לפתח המפרה פלמו מת הפלך יולם ותפשוהו אות צרקידו. מותו לבד כי כל חילו נשולו פעליו כמ"ש בפוף הססר (וכמ"ב כ"ה): רבלתח. כי בהפריך ימי המלור הלך נ"ל לרכלה: משפפים . החווכה שמו של מה שמרד בו ושכר

he called him to account—Why did you transgress the oath?—[Rashi]

He rebuked him for rebelling against him and for violating the oath that he had sworn to him, as the Chronicler puts it, "And also against King Nebuchadnezzar he rebelled, who had adjured him by God . . ." (Chron. II 36:13). I.e. he had adjured him by God that he would not rebel against him [Redak II Kings 25:6].

According to the Talmud (Nedarim 65a) Zedekiah found NebuchadSarsachim Rab-saris, Nergal-Sarezer Rab-mag, and all the rest of the officers of the king of Babylon. 4. And it came to pass when Zedekiah the king of Judah and all the men of war saw them, that they fled and went out at night from the city by way of the king's garden by the gate between the two walls, and he went out by way of the Arabah. 5. And the army of the Chaldees pursued them, and they overtook Zedekiah on the plains of Jericho, and they took him and brought him up to Nebuchadrezzar the king of Babylon to Riblah in the land of Hamath, and he called him to account.

gal Sarezer was mentioned before, this was possibly another officer with the same name.—[Redak] Daath Mikra claims that the latter was called Nergal-sarezer Rabmag, signifying a title of a high officer, unlike the former. Cf. Soncino.

4. by way of the king's garden—He had a cave from his house to the plains of Jericho, and he went out at night by way of the cave. What did the Holy One, blessed be He, do to fulfill "And I will spread My net over him" (Ezek. 12:13)? He prepared a deer before the Chaldeans walking on the roof the cave outside the city, and they ran after it to seize it, and it ran up to the entrance of the cave, and they saw Zedekiah going out of the cave.—[Rashi from unknown Midrashic source]

According to tradition, this cave is located outside the old city of Jerusalem, near the Shechem Gate. It is open to the public for a short distance.

the gate between the two walls— Redak, II Kings 25:4, writes that this was a secret gate, unknown to the Chaldeans.

5. and brought him up to Nebuchadnezzar . . . to Riblah—Now was not Nebuchadnezzar in Jerusalem? Since the siege took long, he left Jerusalem and went to Riblah.-[Redak, Mezudath David] Redak, [] Kings 25:6, quotes Rabbinic sources (Sanh. 96b, Lev. Rabbah 19:6) which state that Riblah is Antioch, outside of Eretz Israel. Nebuchadnezzar never came to Jerusalem. Since he feared that he would meet Sennacherib's fate, he established his headquarters in Antioch, from where he directed his campaign. Verse I, which states that Nebuchadnezzar and his entire army encamped against Jerusalem, means that Nebuzaradan came with Nebuchadnezzar's image engraved in his chariot. It was as though he was standing before his master. He stood in awe as though Nebuchadnezzar was there personally. Below (52:12), Scripture states, "he stood before the king of Babylon in Jerusalem."

בתנבי דינין: י ונכים סַרְּבָּא רְבְבָר יַת בְּגֵי צרָקוָה בְּרַבְּלָה לָּאֵינוּהִי ונת כל בברבי והודה וָבַם מִלְּכָּא רְבָבֶל: ז וָיָת עִינֵי צִרְקִיָה עִוַר וַאַסַרֵיה בְּשַׁלְשַׁלָּן רְנָחָשׁ רָאוּבָרָא וָתֵיה לָבָבֶל: ת ווַת בַּית מַלְּכָּא וְוַת בית עסא אוקירו כסרָאֵי בְנוּרָא וָיַת שׁוּרֵי יַרושָׁרֵם הָרָעוּ: פוּיַת שאַר עַכָּא רָאִשְהַאָרוּ בקרתא נות שמיעוא רַאָשָהַמָעוּ עַלּוֹהָי וְיַה שַאַר עַמָא דָאשָהָאָרוּ אַנְלֵי נְבתּרָאָרָן רַב קטוליא לבבל: יומן עכא חַשִּיבוָא רְבֵּית לָהון מָדָעָם אַשָּאַר נבווראַרן בב קטוליא בַּאַרָעָא רָבִית יָהוּרָה וַמַנִינוּן לָּמֶהֶוִי כְּפַּלְּחִין בָּחַקְלִין וּבְבַרְמִין בִּיוֹמָא ההוא פיני לדקיהו . פוטה ם :

רש"י

(ז) בנחשתים . תרגים בשלשלן דנחש:

אתו משפטים . למה עכרת על השכועה: (ו) ואת כל חורי יהורה . אלו סנהדריו על שהתירו לו את שנועהו : (ח) ואת בית העם . נחי כנסיות: (י) ברסים וינבים -

מנחה שי מ"ב לפיל בסימן ל"ד: (ז) בוחבתים. ברוב בפרים כ"י ודפוסים ישנים קלה הנו"ן והני"ח בפחריך: (מ) נבוזרחדן, פלה חדה וכן כל נבוכדולה ובודדהאר

אתו משפמים. על שמרד בו והפר בריתו ועבר על שבועת ה׳ אשר השביעו באלחים: (ו) ואת כל חירי יהודה. קציני יהורה

אשר השני החושה והיות המוצרים במשום במש ושריו: (1) בנהשתים. שלשלאו נחשת כי מנחשת היו או מן ברול חוק הנקרא נחושה: לביא אתו בבלה. כסו להביא ובן לפי שהם לשתי הרגלים ובלשון נחשת כי מנחשת היו או מן ברול חוק הנקרא נחושה: לביא אתו בבלה. כסו להביא ובן מהחל התרומה לביא בית ה': (מ) ואת בית העם. כמו בתי העם דרך כלל. ובדרש ואת בית העם זת בית הכנסת: כם: נבווראדן , מלה חרא וכן כל נבוכדנצר ונבוכדראצר מלה חרא: (ני כרפים וינבים . שדות וכן נקראו עוברי השדות מצורת ציון מצורת דור

(ה) משפטים. ענין ויכוח: (ו) חורי. ענין שרכה כמו וחריכה חם החורים (נתמיה ה'): (ו) בנחשתים . בשלבלחות של נקופת: לביא. כמו להכיל: (מ) נחצו. פנין שכילה והריסה: (י)וינבים. כמו ויקבים כי ניכ"ק שתחלף והם הבורות שהיין נמשך ויוכד כסם כמו וגם יקב חלב כו (ישציה ה') :

פל שכועתו כמ"ם (כרה"כ ל"ז): (ח) ואת בית חתם. כ"ל כית כ"ה מגדולי העם רמ"ש כפוף הספר וכמ"ב שם וחת כל כית נדול: (ט) הנשארים . חבר גח נהרגו : אשר גפלו עליו . גהבלים פפו : ואת יתר העם הנשארים. ככל ערי יהודה: רב מבחים, פר על סהורגים כמלוח המנך: בבל . הגלה לככל: (י) סאומה . כלל 6. And the king of Babylon slaughtered Zedekiah's sons in Riblah before his eye, and the king of Babylon slaughtered all the nobles of Judah. 7. And he blinded Zedekiah's eyes, and he bound him with copper chains to bring him to Babylon. 8. And the king's palace and the houses of the people the Chaldeans burnt with fire, and they demolished the walls of Jerusalem. 9. And the rest of the people who remained in the city, and the defectors who had defected to him, and the rest of the remaining people, Nebuzaradan, the chief executioner, exiled to Babylon. 10. And the poor of the people who had nothing, Nebuzaradan the chief executioner left in the land of Judah, and he gave them vineyards and fields on that day.

nezzar eating a raw (or live) rabbit. He made him swear that he would not reveal what he had seen. He did, however, have his oath nullified, and he revealed Nebuchadnezzar's uncivilized habit. For this he was sternly reprimanded.

- 6. and...all the nobles of Judah—These are the Sanhedrin, because they had annulled the oath.—[Rashi] Redak explains this to mean the officers of Judah.
- 7. And he blinded Zedekiah's eyes—This had already been prophesied by Ezekiel (12:13), "And I will bring him to Babylon, the land of the Chaldees, but he will not see it."
- with copper chains—The dual form is used because the chains held both feet.—[Redak]
- the houses of the people—The synagogues.—[Rashi from unknown Midrashic source] See 52:13. Isaiah da Trani, too, explains it to mean all

assembly houses, such as synagogues and battei midrashoth, study halls. Redak explains it as "the houses of the people." Although the form is singular, it is meant to be collective. Mezudath David explains it as: the house of every nobleman of the people. Cf. 52:13, II Kings 25:9. Abarbanel identifies this with the Temple, no longer called the house of the Lord, but the house of the people since the Shechinah had forsaken it.

- 9. the remaining people—who had not been killed.—[Mezudath David] the remaining people—throughout the land.—[Mezudath David]
- 10. vineyards and fields—Heb. יְנְבְּכִּים, fields to till. Every is an expression of digging (a fosser in French), to dig.—[Rashi]

He knew that the poor people would not rebel against him since he gave them vineyards and fields.—
[Malbim]

ההוא: אופקיר גבוברהאצר סלפא דבבל על ורסוה בור נָבמַרַאַדָן רַב קַמוּלָיָא לְפֵיבֶר: יבדבּרָהִי וַאַיגָּהְ שוי עלוהי ולא העביר לַיה סָרַעָם בִּישׁ אַלָּהֵין פָּמָא רָמַלֵּיל אָמָרְ כָּן עביר עביה: יגושכח גבוורארן דב קשוליא וּנְבוּשַּוְבָן רַב סְרִים וגרגל שראצר בב סג וָכֶל שָׁאַר רַבְּרָבֵי מַלְּכָּא דָבֶבֶל: יר וּשְׁלַחוּיִרְבֶרוּ ית ורמוחו מדרת בית אָסִירַיָא ן יהָ בּוּ יָהֵיה לְנְרַלְיָה בָּר אָחִיקם בָּר שָּבוּ לָאַפְקוֹהֵיה לָבֶיתא ויתיב

> ריש דגושה כהיב ולא קרי נון זעירא כצ"ל בסין נ"א מן מהר"י קרא

(יג) רבי. כמו שרי: (יד) אל גרליהו בן אחיקם. בנפל חל הכשדים ע"פ ירמיהו וכשנלכדה העיר מינהו שליט בנכחרים שם :

רר"ק

יוגכים לבורמים וליוגבים וכן תירגם יונתן למתיי מפלחין בחקלין ובברבין: ניכן כאוכה דע. ברגש הרי"ש שום רע בעולם לא תעשה לו שאם יחיה רע בעיניו בואו בכלה לא תביאהו שם ואם רע בעיניו השארו עם רלת העם אל

(יב) קחני ועיניך שים עליו ואל העש לו מאומה רת . לקיים שדות לעכדם כל יניבה ל' חפירה (חפושי"ן כלע"ו): ם שהכביחו הקב"ה אבר הי אם לא שריתיך לפוב ובתיב והצלתיך סיר רעים ופריתיך ביר כריצים: (יד) להוציאהו אל הבית. שלקחו אותי כהצר הכברה ונהנוהו אל נדליה בן אחיקם להיית עמו בבית:

מנחת שי

פלה חדתור"ק: (יכ) מתומה רע. כדוש הר"ק בעיר ומכלול דף פ"כ: כי אם נחשר. אם כחיב ולח הרי: (יגו ונכושוכן, נודן חתרונה שירת והוח חד מן ג' נוני"ן תריכין ועירין ע"ם המסורה: שרתלה. כש"ץ שמתיים כמ"ש למשלה כזה הסימן: (יד) להולחהו חל הכיח . מי שכחב מן הכיח שננה ילחה

תשאירהו: כי אם כאשר ידכר. אם כתיכ ולא קרי: יום ונכושובן. בנוץ ועירא והיא אחד כן שלשת נינין וכירין: רבי כלך בבל. כמו על כל רב ביתו: ניזו וישלחו ויקחו את ירפיהו. זה הפסיק הוא ספור כה עשו בסוף הענין בי קודם שנתנו אותן אל גדליהו דבר עמו נביורארן שמצאו כתוך הגלות אסור כזיקים כשאר הגילים שאפרום הכשרים שנכנסי בעיר והם. לא היו יורעים, דבר מירסיתו כה צוה עליו נבוכרנצר כי לנכווראדן צוה ומה. שאמר מהצר המסרה רוצה לומר כי משם לקחו אותו השבים כי שם היה עד יום שנלכדה ירושלם כמו שכתוב למעלה. ואמר, על ירסיהו שלקהו. אותו השבים סחצר המסרה והוליכוהו עם שאר הגולים. ונתנו אותו אל גדליהו נכווראדן ושאר רבי הכלך: להוצאהו אל הכית. אל הבית

מצודת ציון כצורת דוד

(יג) רבי . עלין גדולה ושרכה כמו על "כל כב כיתו (אשהה א"): - וכלל לא: (יב) קחנו . קה את ירמיהוש ועיקי שיש עליי. להשניה - כו: כי כאשר, למו שידלה וו לפי בארכו הדברים הור לימר שור ויבלחו: אל גדליהון כי הוא נכול אל הכשיר שור בארכו הדברים הור לימר שור ויבלחו: אל גדליהון כי הוא נכול אל הכשיר ש"ב ירמיה וכשנשיה הטיד הפקידו מלך בכל על הככלרים : להיצאחו אל הבית. להילילו מהלר המעדה ללכת לככת בכית: וישב. ידמיהי יבכ

one of the defectors whom Zedekiah feared, as in 38:19.—[Isaiah da Trani]

to take him out to the house-To

the house where Gedaliah was, and so he did.—[Redak]

and he dwelt among the people— He was free to live wherever he wished.—[Malbim]

11. And Nebuchadrezzar the king of Babylon gave charge concerning Jeremiah in the custody of Nebuzaradan the chief executioner, saying, 12. "Take him and look after him and do no harm to him, but whatever he speaks to you, do so with him." 13. And he sent Nebuzaradan the chief executioner and Nebushazban Rab-saris and Nergal-sarezer Rab-mag and all the officers of the king of Babylon. 14. And they sent and took Jeremiah from the prison yard and gave him over to Gedaliah the son of Ahikam the son of Shaphan to take him out to the house, and he dwelt among the people.

- 12. and do no harm to him—Do nothing displeasing to him, for if it displeases him to go to Babylon, do not bring him there, and if it displeases him to remain with the poor people of the land, do not leave him there.—[Redak]
- 13. And he sent—He sent each one of the officers individually to search for Jeremiah.—[Abarbanel]

the officers of—Heb. שֶׁרֵי like שֶׁרֵי. —[Rashi]

14. And they sent—This verse is an account of what occurred at the end of the matter, for before they gave him over to Gedaliah, Nebuzaradan spoke with him when he found him in the exile, bound in chains along with the other exiles, whom the Chaldeans who entered the city had bound. They did not know what Nebuchadnezzar had ordered concerning him, for he had commanded

Nebuzaradan personally concerning him. The intention of "took Jeremiah from the prison yard" is that the captors took him from the prison yard, for he was there until the day that Jerusalem was taken, as stated above. This verse states that the captors took him from the prison yard and led him with the other exiles. Then Nebuzaradan and the other officers of the king gave him over to Gedaliah.—[Redak]

Abarbanel explains that after they located him, they sent for him.

from the prison yard—I.e. Jeremiah, who had been taken from the prison yard.—[Abarbanel]

to Gedaliah the son of Ahikam—who defected to the Chaldeans in compliance with Jeremiah's orders, and when the city was taken, he appointed him governor over those remaining there.—[Rashi] He was

וַיהֵים בִגוֹ עַסְא: פּי וַעָם וופיה הוה פהגם נכואה פו קדם ני פר הַוָּה בָּלֵי בְּדָּתַת בֵּית אַקירַיָא לְמֵימָר: מּוֹאָזֵילּ והימר לעבדא דבולבא צַרַקָּוָה דָּמַיִּמְר בְּרַבּוְ אַבֶּר יָיָ צְבָאוֹת אֶלְּהָא דַושַראַל הַא אַנא מַיתִי יַת פָּהָנְמִי עַל בַּרְהָא הָרָא לָבָישָׁ תָא וָלָא לשבא ני הוו קד ני ה בהוא: ביומא יי וַאַשִייַבִינָךְ בִּיוֹבְא הַהוא אֲפֵר נְיְוְלָא הָהָטַבָּר בְּיָד גַבְּרָיָא רָאַהְ דָהֵיל פון,קרְמֵיהווְ: יה אַבי שׁוֹבָא אַשֵּוֹבוּנְן זבחַרָבָא לָא הַהַקּמִיל וּהָהֵוּ לָּךְ נַפְּשֶׁךְ לְּשׁׁיוָבָא אַרַי אָרְרַחֵיצְהָא על מיכרי אכר

(בו) והיו לפניך ביום ההוא. והיו הדכרים לפניך שתראה אותם מתקיימים: (יו) ביד האנשים. כיד הכבדים:

מנחת שי שהוח שם נדליהו וכן נשהו וישם בתוך העם . כבו שנאבר - מלפונו (מי) הנוי פני) - פנים להי ומוח מי מו (מ' מלפונו במי בסך הענין וישב אתי כתוך העם: עצו הנני פבי, הסר אלף רביד הפער : והיי לפניך ביום ההיא. דברים שנורתו על העיר היו לפניך שתראה אותם כלובר שלא תפהד שיכותוך השרום מרם כביש העיר יפ' שעשר בורפיץ כנגד רצים ואתה בעביך שבשחת כ' ואתה אחד והשים רבים ועשקי. בנגדם מרם כביש העיר יפ' שעשר בורפיץ כנגד רצים ואתה בעביך שבשחת כ' ואתה החד והשים רבים ועשקי. בנגדם

תמלם מחרב והם יעותו כחרב את על פי שאתה מבני ביתו של צדכיהו והם שוכדהו עמי ומיתו בחרכ ואתה הגולם ותואה כבוש העוד ותראה שתקיומו דברו בעיר זהו שאבר והוו לפניך כלובר תראה ולא הפחד שתמות כהרב ותוחה לך נפשך

מצוחת ציון מצורת דוו

כתוך השם כי הברום הניתהדי מהאלר המערה: (שו) למכר שלך (שו) פעור. בלוא במאסד: (יו) יגור. שיון פחד כשו וער מיאב הכושי. זוה בדבר שליו שוש לשני נדקיהו והשלהו שן פניר: ירא לשובה. לה אכיא שליהם השיבה בדברהו שליהם כואיל ולא שבו

לליג וחיי לפניך. הרשית האלה תדהה בשיניך ג ביום חהיא. ביום פוא הרשית: (יו) ביד האנשים זנו". הם הכבדים: (יה) לשלד. כאלו בללה נפבך להחזיקה לטלמך: כי בסחת בי. כמה בדבר טיב על ירמיה לפני העלך ולא פחד מכל ברי העם 'אבר סיו לו לאופים סיה על כי בעת בה' :

My words fulfilled, and you need not fear that you will be killed by the sword.—[Redak]

17. And I will save you—Although thousands will fall on all sides, you will not be touched.—[Abarbanel]

into the hand|s| of the men—Into the hand|s| of the Chaleans.—[Rashi, Abarbanel, Mezudath David Malbim suggests that they are the officers who were against him for saving Jeremiah.

18. for prey—It will be as though you robbed your life to keep it for yourself.—[Abarbanel, Mezudath David]

for you have trusted Me-Since you trusted in Me when you spoke to Zedekiah to save Jeremiah from the pit, and you did not fear the Chaldeans. officers. or the (Aharhanel)

15. And the word of the Lord came to Jeremiah when he was imprisoned in the prison yard, saying: 16. Go and say to Ebedmelech the Cushite, saying: So said the Lord of Hosts, the God of Israel: Behold I bring My words upon this city for evil and not for good, and they shall be before you on that day. 17. And I will save you on that day, says the Lord, and you shall not be given into the hand[s] of the men whom you fear. 18. For I will surely deliver you, and you shall not fall by the sword, and your life shall be to you for prey for you have trusted Me, says the Lord.

15. And the word of the Lord—Here the prophet tells us that God does not deprive anyone of the reward due him. When Jeremiah was still confined to the prison yard after Ebed-melech the Cushite had drawn him up from the pit, even in such a time of trouble, prophecy came to Jeremiah to tell Ebed-melech the Cushite that, although the city would, in all cases, be destroyed, he would be safe.—
[Abarbanel]

16. to Ebed-melech the Cushite—who spoke to Zedekiah on behalf of Jeremiah and saved him from the pit.—[Mezudath David]

and not for good—I will not bring the favorable prophecy upon them since they did not repent.— [Mezudath David]

Malbim explains: Until now, the troubles you suffered were for good, so that the people should repent and avert the destruction of the city. Now, however, My prophecy that is for evil will be realized for I have

already given My final warning, for Jeremiah has already warned Zedekiah, and he did not heed his warning. Therefore, the city must be destroyed.

and they shall be before you on that day And the words shall be before you, for you shall see them fulfilled. -[Rashi] The words that I have decreed upon the city shall be before you, that you shall see them [fulfilled]. I.e. fear not that the officers will put you to death before the conquest of the city because of what you have done for Jeremiah against their will. Although you are one and they are many, and you went against them, since you trusted in Me, you will escape the sword and they will die by the sword. Although you, too, are a member of Zedekiah's household, you will escape, but those who flee with him shall die by the sword, and you shall escape and witness the conquest of the city and see that all My words shall be realized. I.e. you shall see

* פּהָנָם נְכוּאָה דַהַנָה עם ירסוה סו קרם ינ בָּהַר דָשָׁלָּח יַתִּיה ובתראדן רב קטוליא מו רַכָּתָא כָּר דְכַר יָתַיִּף והוא אַסיר בּעוַקיַא כָּגוּ כל נַלָּוָת ירושׁלָם ויהוָרה רָאִתְנְלִיאוּ לָבַבֶּל: בּוּדָבַר רַב קטוליא לירטיהו נאכר ליה יי אַלָּהָהְ גָוַר יַת בישהא הרא על אהרא הַבַּין: גוַאוָהי וַקְּיִם עֵּ בָּסָא רָסַנֵּילֹ אֲרֵי חַבְּהּוּן קָרָם יְי וְלָא קַבָּילְתּוּן לפיקביה והוה לכון פַּרָנָסָא דָרַין: י וּכְּצוֹן

כרייהון עמהון דסגין הוא מהני להון: כז הרסה. שהיה גולה מעלמו עמהן היה רוחה כח שלולים בקולרין היה מכנים לוחרו ביניהם ונו' כדחיתה בססיהתה דחספרתה דברי ירמיהו שה"ה לומר שנחנו נכוזרחדן בחדיקים שהרי לוהו נכוכדנאלר אל מעש לו מאומה רע (לעיל ל"ם) ב באויקים. (כוחו"ם כלע"ו): (כ) ה' אלהיך דבר ונו".

(א) הדבר אשר היה. מה שנח' נסוף הענין (מ"כ) ויהי מקן עשרת ימים ויהי דבר ה' וגו' אלא שכתב תחלה על מה שלאמר לו, ומדרש אגדה באיכה רבתי מה היה הדבר ושובה אל גדליהו אתר לו או את נחית עמהון ואנא מסובר הכא או את סובר הכא ואנא נחית שמהון אמר אין אנא נחית עמהון מה אנא מהני להון אלא יחות מנחת שי

א' נחה הדבר קרי

מ (א) שאוקים. כאליף נחה וכן החוקים שנפמון: (ג) דנר הום. פדנר לשלל: (מ) חדבר אשר היח אל ירפידו. הדבר הזה הוא פה

מצורת רוד

שאומר בסוף כל הענין היה מקק עשרת ימים יהי דבר ה' שאומר בסוף כל הענין היה מקק עשרת ימים יהי דבר ה' אל ירמיהו ולפי שאמר ואל ירמירו היה דבר ה' בחיותו עצור בהצר המסרה ר'ל שלא היה דבר ה' אליו עיד עד אחר כל הענין שמספר אחר כבוש ירושלם וכן הוא פי׳ הפסוק הדבר אשר היה אל ירמיהו מאת השם זה חדבור כתי היה אחר שלוה אותו נבווראדן רב סברום כן הרבה ואהר כל הכנין שהולך ומספר ברבר גרלית עד סף כל תענין. ובררש איתו דבר תית אל ירסית אתר שלחו אותו נביוראדן הוא כה שאמר ושובה אל גרליתו זהו דבר ת' שהית אליו כי לא תית ידדע לבתור אם ילך עם הגולה או אם ישאר ועודנו לא ישוב עד שהיה לו זובר ה' ואמר ושוב׳ אל גרליהוומן הרמה. כי ברמה נשאר נבחראדן כשנכנסו שאר שרי בכל לירושלם כי לא נוכר עמהם: באויקים. האל־פנחת ופ" מכלות ככלים שיאסרו בחם חידים: ינט ה' אלחיך דבר את הרעה הואת. כי שמעו מה שהיה מתנכא להם ירמירו: ע) כי חסאתם. כננר חכלל ככי שאמר האל לכשה רבינו עד אנה מאנתם: החיה לכם דבר

מצורת ציון 🖸 (6) הרמח. שם פיר: אמור, קשור: באוקים, כשלשללות כשו 🚨 (6) חדבר אשר חית תרי. הול הדכר הנלפר לתרי הספורים ויהי מקן משרם ימים ויהי דכר כ' פל ירמיכו (לקפן מ"כ) ויהי מקן משרם ימים ויהי דכר כ' פל ירמיכו (לקפן מ"כ) ולפי שהדכור הים להשיב על שאלת השרים כדבר ההליכה למלרים לום הקרים לופר שיפישים היה נפלא פמהם ולא סלר עולם לבכל שם כי אסרוהו מם הגולים כמשן כי חור נכיוראדן והחירו וכא אל גדליהו גם הקדים לספר הסיכה אשר בפכורה רלו ללכת לפלרים ולום שמנו מירמיםו לשמוב מי ה' ומח"ו ממר מה השיב המקום פ"ו : אחר שלח אותו וגר בן חרפה . כי השלוה בעורפדן להוליפו פחלר

ודם שמה יוכדים לבחיני היה ומח וממר מה כשיל מעוק על ואחד מחוד בין הרבח. בכה בכוה לפוסון נהולים ומחדה במכיל במוק המסקה ישל במון הטו כמ"ש למסלה ולסחוני אנים ישרים לקחו את המסך בפני למונים נולה כנל לקחו גם את שלקם אחתו מכין יהכנולים היה לפור למוך כל גלוח ונו": (ג) ויקח. לפי שאלכו הדכרים אמל שורקה: הי אלהיך דבר תני. ל"ל יודם מני שאחם בכולים היה לפור למו הרשה ביא היו": (ג) יובא. וכן בכיא את הכספי וכוא שלפה את בכיש לא לכך ל"ל ככח ידו: לא שפשרתם בקולו. כ"ל מה שנכאת להם כשם ה"ל להשלים מם מלך ככל ולסבדו: (ד) ודתחת. ר"ל הואיל ולא ככח ידו בכר ל"ל כחמת ם" במום

with his own power.—[Mezudath David\

and you did not hearken-As though he is speaking to the nation at large.—[Redak] The people did

not hearken to what you prophesied to them to surrender to the king of Babylon and to serve him.— [Mezudath David]

- 1. The word that came to Jeremiah from the Lord after Nebuzaradan the chief executioner sent him away from Ramah when he took him and he was bound in fetters among the entire exile of Jerusalem and Judah who were exiled to Babylon. 2. And the chief executioner took Jeremiah and said to him, "The Lord your God spoke this evil upon this place. 3. And the Lord has brought and performed as He spoke, for you sinned against the Lord, and you did not hearken to His voice, and this thing has come upon you.
- 1 The word that came—What is stated at the end of the section (42:7): "And it was at the end of ten days that the word of the Lord came etc.," but he first wrote on account of what it was said to him. And the Midrash Aggadah in Lamentations Rabbah (Proem 34): What was the word? 'And return to Gedaliah.'' He said to him. Either you go down with them and I will remain (?) here, or you remain here and I will go down with them. He replied: If I go down with them, what will I help them? Rather, let their Creator go down with them, for He will help them exceedingly.-[Rashi] [From Lamentations Rabbah, it appears that Jeremiah made both statements. In Pesikta d'Rav Kahana, p. 113, however, God gave Jeremiah the choice and the latter replied. Apparently, Jeremiah was uncertain of his choice that God go with the exiles and he remain with the poor people in the land. Thereupon, God commanded him, "And return to Gedaliah."—[Redak]

from Ramah—Where he went into exile by himself with them. He would see a group [of youths] joined by a collar and would put his neck between them, etc., as is stated in Pesikta of the Haftarah Divrei Yirmiyahu (p. 113). For it is impossible to say that Nebuzaradan put him in chains since Nebuchadnezzar commanded him, "Do him no harm" (above 39:12).—[Rashi]

in fetters—Heb. באוקים, ceps in French, fetters.—[Rashi] Redak's description appears to define it as "shackles."

- 2. "The Lord your God spoke"—Why are you troubled about them? Did you not prophesy to them and they did not hearken? As it is stated in Pesikta d'Rav Kahana (p. 113a).—[Rashi] The Chaldeans had heard what Jeremiah was prophesying to the Jews.—[Redak]
- 3. And ... has brought—And so has He brought about the evil and performed it. Nebuchadnezzar has not brought about the destruction

הַא שַּׁרִיתָרְ יוּכָא דֵין םן <u>עוַקו</u>א די על ורד : ם הַקּין בְעִינִיךְ לְבֵּיהָא עָמִי לְּבָבֶּלֹ אֲהָא וַאֲשׁוֵי יַת עַינִי עַלָּךְ וְאָם בִּישׁ בעינה לפיתי עסי בָּבֶּל אָהָמָנֵע חֲוַי כַּלּ אַרָעָא קַרָּסְרְ לִּרָנִּקּיו וַלָּרָבָשֵׁר בָעֵינָךְ לְּמִיוַלּ פַּקו אָזֵיל: הוָאָם כֵּית אָת צָבֶי לְבֵיתַב יְתוּב לָוָת נְדַלִּיָה בַּר אַחִיקִם בַר שָפָן דְסַגֵי בּוְּכָא רְבָּבֶל בְּקרְנִיא רְבֵית יָהוּרָה וָהָיב עָמֶיה בָּגוּ עָבָא אוּ לְּכָלּ רָכָשַׁר בעינה לִּמִיוַל אַנֵיל וּמְנֵי

מהר"י קרא

מ (ה) ועודנו לא ישוב. פה' אע"ם שאמר לו דב מבחים שיברור לו אחת משני הרכים או לבא לכבל עם הפוגלים בבלת או יחדל וישאר בארץ ישראל . עודנו לא ישוב אלא הולך עם הכוגלים בבלה עד שחור רב מבחים ואכר לו שובה אל גדליה בן אחיקם:

מנחת שי

קרי: (ד) אחי ככל, הביחיון רפין: (ה) וככה אל בדליה, מלשיב

ואבר לו ושובה אל גדליה אחר שדעתך להשאר שוב אל גדליה ושב אתו אואל כל הישר בעיניך ללכת או עם גדליה בבקום

מצורת ציון לאסול מלכיהם כויקים (חהלים קמ"ט) : (ד) שתחתיך. מנין החרת הקשר כמו יחרי סחת (איוב ל'): (ד) השקיד. מלשון

למה אתה מצטער עליהם והלא אתה נבאת להם ולא במעו כדחיתה כפסיקתה: (ד) פתחתיך. ל' ויפתה הגמלים (ברחשית כ"ד) וכת"י הח כען שריתך ומנהם פתר כילם ל' פתיחה ממם: (ה) ועודנו לא ישוב. בכל וחת לח היה

הזה. דבר הזה כתיב וקרי הדבר ופירושו ככו שדבר ה' כן רנה לכם: ידו הנה פהתתיך. בשלקחו בתוך הגלו' או פתתי כן האוקים :(ה) ועודנו לא ישוב ושובה אל נדליה בן אחיקם. ועוד ידמיהו לא אבר לו שישוב הבין נבוורארן כי דעתו לשוב

מצורת **דוד** וחתה הנה הוהרתם להשלים שמנו הדב חין עליך השתה ולכן החיר

התוח במת הלחיקה משלם טוכ ונול : ראשים את ציני . להשנים הלומך היים מן הלחיקה ולם טוכ ונול : ראשים את ציני . להשנים בין הדל. מנע לכה לחיל לככל: לפניך. כיל כדטותך: אל שוב . אל פקום השוכ והשרם כפנייך ונו, ל) ועורב לא שוב . ופדיין ירמיה לה לחב שישוב משם לבכה כחוך העם הכין כנווכאדן שהיה דעתו לשוכ השוכ לו ושוכ' אל גדליהו ונו' זהוא מקרא קלר: או אל כל הישר ונו' . כאומה אין אני מכריח הוחך לכם אליו אלה אי שוב

ant 138

that, although Jeremiah did not yet reply to Nebuzaradan that he wished to return, the latter understood that that was his wish and said to him, "And return to Gedaliah . . . and stay with him ... or go wher-

ever it seems right to you to go." I.e. either with Gedaliah in his place or to any other place in the land that you choose, Jonathan renders: If you do not wish to reply, then return to Gedaliah the son of Ahikam. Ibn

- 4. And now, behold I have released you today from the fetters that are on your hands; if it pleases you to come with me to Babylon, come, and I will look after you, and if it does not please you to come with me to Babylon, refrain. See, the whole land is before you; wherever it seems good and right to you to go, go there." 5. But he would still not return, "So return to Gedaliah the son of Ahikam the son of Shaphan, whom the king of Babylon has appointed in the cities of Judah, and stay with him amidst the people, or go wherever it seems right to you to go," and the chief executioner gave
- 4. And now—Since Nebuchadnezzar did not vanquish Judah with his own might but with God's fury because of their sins, and you admonished them to surrender with us, you are not guilty. Therefore, I will release you today from your fetters, and if it pleases you, etc.—[Mezudath David]

I have released you—Heb. פַתַּחָמִיך, an expression related to "And he untied (ויפתח) the camels" (Gen. 24:32). And so did Jonathan render: Behold, now I have untied you. But Menahem (p. 147) interpreted all of them as an expression of actual opening (פתיחה), —[Rashi] Rashi's intention is obscure. He does not explain in what way Menahem differs with his own interpretation, based on Targum Jonathan. It is difficult to conceive of another interpretation of these two quotations. More likely, Menahem's classification of these two expressions with the simple meaning of opening is due to the similarity of untying to opening, as

Ibn Ganah states explicitly (Sepher Haschoraschim, p. 418).

- Redak comments that, when Nebuzaradan took him out of exile, he released him from his fetters. Daath Soferim comments that Nebuzaradan released Jeremiah contrary to his wishes to accompany the people in captivity.
- to come with me—He suggested that Jeremiah join him and his men. Apparently, he did not wish Jeremiah to go among the people who were rushed and jostled. Perhaps, also, he hesitated to let Jeremiah witness the treatment his people were given.—[Daath Soferim]
- 5. But he would still not return—Despite this, he did not wish to return. The Holy One, blessed be He, said to him, "And return to Gedaliah," who was appointed over the remaining poor people. They, too, need you, like the rest of the exiles.—[Rashi in accordance with Pesikta d'Rav Kahana, p. 113, Lam. Rabbah, Proem 34] Redak, however, explains

לַיה רב קטוליא מהנן ונבובן ושלחיה: ינאָהָא יַרְסְיָה לְּנַת גַבַּלְיָה בָּר אֲחִיקִם לַמְצְפָּוָא וִיתִיב עָקְיה בנו עם א דָאָשֶׁהָאָרוּ בארעא: יושקעו כָּל רבגי סיפנתא די בָהַקּלָא אִינון וָנַבְרֵיהוֹן אָרֵי סָנִי סָלָכָא דַבבְּרֶּ ות גבלוה כר אהיקם קאַרעא ואַרי מני עקיה גברוא ונשוא ומפיא ובחשיבי עקא דאַרעא בַרָּלָא אָהְגְלִּיאוּ לְּבָּבֶּלֹּ : חוַאָתוֹ לְּוַת נְדַלְּיָה רָבְצָעָצָבָיָא וְוִשְּׁבָיֵגָאדָּ בָר נָתַנְיָה וִיונָהָן בַּר קַתַח ושְרָוָה כָר הַנְּהָבֶּת וּבְנֵי עיפי דָמָנְטוּפָא וְיוַנִיוְה

המעכתי

חפן לשוב אמר לו הקב"ה ושובה אל גדליהו אשר הופקד על העניים הנשארים גם הם לריכין לך כשאר הגולים: ארוחה

מנחת שי שתוא או במקום אחר שתבחר בארק לשכת שם לך משת כרצונך ויונהן תרגם ואם לית את צבי לפיתב ותיב לות נדכית פתרם בשבוחל כ׳ פיוו: (ו) ויכתעו כל ברי , כיף רפה: (ח) פופי. פיפי

בר אחיקם: ארוחה וכשאת. שניחם ענין פנחת והכפל רוצה לופר שני פניות ותרגם יונתן כתנן וגבינן: מ' אשר בשרה. רוצה לופר ככפרים. והחילים. הם שברחו כפני הכשרים הנה והנה והקיכו להם חרים להתנהג כל פיהם: סצורת ציון סצורת רור

אליו או לך אל כל מקום היכר כפיניך: ארוחה ומשאת. פרש מבית המגך ותבורה: וישלהתו. בלחי לנקבו: (י) המצפחה. כי כמלפה יבל: (ו) אשר בשרה. הבר היו כבדה ככרחם מן המיר מפני הכבדים : המה ואנשיתם . נס המה במעו גם מנביכה במתי :

פַקיד וממונה: אַרוחה , ענין פרם קבוע מבים המלך וכן וחרוחתו סרוהם חמיד (לקמן כ"ב): ומשאת. ענין השולה ודורון כשו וחרכ משחת כנימין (ברחשית מ"ג): (ז) חחילים. לכחות פס:

כי הפקיר וגו' בארץ. מכלהו פקיד ומפונה כלכן: וכי הפקיר אתר. ולכר הנים מפו לנכים ונכים וגו' : (ח) וישכאל וגר.

Johanan—A loyal supporter of Gedaliah who warned him of a plot against his life (verses 13ff.) and led the expedition against Ishmael after the assassination (41:11ff.).

the Netophathite-From the village of Netophah, now identified with Beit Nettif to the east of Bethlehem (cf. Neh. 7:26).—[Soncino]

the Maacathite—Soncino regards this as a place name, a city southeast of Hermon. Daath Mikra regards it as a family name or the name of an ancestor.

him an allowance and a present and sent him away. 6. And Jeremiah came to Gedaliah the son of Ahikam, to Mizpah, and he lived with him amidst the people remaining in the land.

7. And all the officers of the armies that were in the field heard, they and their men that the king of Babylon had appointed Gedaliah the son of Ahikam in the land, and that he had appointed with him men, women, and children, and of the poor of the land, of those who were not exiled to Babylon. 8. And they came to Gedaliah to Mizpah, and Ishmael the son of Nethaniah and Johanan and Jonathan the sons of Kareah and Seraiah the son of Tanhumeth and the sons of Ephai the Netophathite and Jezaniah the son of

Nachmiash renders: And he did not yet reply, explaining שָשֵּב as an expression of replying.

an allowance and a present—Heb. אַרָּחָה וּמְשָׁאַת. Aconathan renders: מַתְּנוֹן (תַּבְּיָבִן Meashi) Two types of presents.—[Redak] Our translation follows Mezudath Zion and Abarbanel.

and sent him away—He set him free.—[Mezudath David]

6. to Mizpah—For Gedaliah took up his residence in Mizpah.—
[Mezudath David] Daath Mikra conjectures that, since Mizpah opened its gates in surrender to Nebuchadnezzar, it remained unharmed, and was suitable for Gedaliah's capital. This city is believed to be Tel-e-nasba, situated approximately twelve kilometers from Jerusalem.

7. **the armies**—They were the people who fled from the Chaldeans all over the land and chose leaders to govern themselves.—[Redak]

in the field—In the villages.—
[Redak]

they and their men—Both the officers and the men heard.—
[Mezudath David]

that he had appointed with him men, women, and childen—They heard that the king of Babylon did not intend to exile any more of the populace, but that the remaining people in the land gather under the governorship of Gedaliah the son of Ahikam.—[Abarbanel, Malbim]

8. Ishmael—As delineated further (41:1), he was of royal blood. He was responsible for Gedaliah's murder.

בר פעכה אינון וְגַבַרִיהון: בּ וָכַיֵם לָהוּן נְרַלְּיָה בַּר אֲחִיקָם בַּו שָּבָן וַלַּגַבְרֵיהוֹן לְּמֵימָוּ לָא הַדַחֲלוּן מַלְּמִפְלַח רָבָהַרָאֵי הָבוּ בְאַרָעָא יָּבוּ וֹפַלַחוּ יַת מַלְבָא דְבָבֵל וְיִימָב לְּכוּן: יוַאָגָא וּ,א אַנָא וָהֵיב כִּמְצְפָּיָא לָבֵיַקם קָרָם בַּסְרָאֵי בַרוּן עַלָּגָא וָאַתּוּן כָּנושׁוּ חַבְּילָתָא וּסִשֶּׁחָא וָשֵווּ בְּסָנֵיכוּן בַּקּרְנֵיכוּוּ וּהָבוּ רַאַחַרָהוּן: יא וַאַף כַּלֿ יָהוּדָאֵי דִי בְּמוֹאָב וּבְבָּגֵי אַמון וּבָאָרום וְדִי בְּכְּלּ סרינהא שמעו אַבי שָבָק מַלְכָּא רָבֶבֶּל שארא לַרְבֶּית יְהוּרַה נאַרי פגי עַלֵּיהון יַת וַדַּלָיָת בַר אַחִיקִם בַּר שפו הולרות אהרן ובנו בעריכם . קידופין כ :

רש"י קרא (י) לעסור לפני הכשדים אשר יבאו אלינו . בשליחות ומתנן ונכזכן: (י) וקיץ. דכלה: ארוניהם ואעשה את אשר יאמרו אלי : ואתם . לכו ארוניהם ואעשה את אשר יאמרו אלי : ואתם . לכו

הביאו שבר דעבון בתיכם: וקיץ. תאנים:

מנחת שי

ס כמו תאנים חולתם

קר: (י) ולחס לספו יח וקין . נס"ח כי הוליו נקחן וכמלר ספרים כמול
הרבת במפש הויץ:

ולכ ח"ץ שום הלחשו כשו וכשו שום במסאר ויין הדכם נקחן הוליו:

רר"ק
יו וקיק. פיי פירות הקיק שמיבשים אותם כמו תאנים ווולתם
והראשון וקיק בשו"א הייי והשני וקיק הרבה בקפק הייש:
מצורת דור

מצורת ציון הפקיר. קמרתה מלשון סקיד וממונה ותניילה מלשון סקדון והנחם: ופף. ילדים קטנים: (י) וקיץ. פירות המיונטין כקון וכן וכלמם

זגם ישמעאל וגו' כאו המה ואנשיהם: (ט) אל תיראו וגו'. כ"ל אל מסחדו מהכבדת שול עבודת הכשדים ושבו כארן ועבדו את המגל כד ושב לכב כי הוא לא היכד העול: (י) הנגי יושב במצמה. כ"ל לא אלך מוה ומוכן אני תמיד לפמוד לפני הכשדים אשר, יכואו

אלימו כמהיכם דרך סה נכלי חת להרע לכם וכאומר הלא המלך הסקיד אומי ויש לאל ידי למנטם מלששות לכם רעה: ואהם אספו. כ"ל משתה אל החובו סן יקחום האויב כי מאסטיו יאכלום: אשר תששתם. אשר אהותם לשכת בהן (אף כי עתה כאו ולת חסשו עדיין אשר הבר חששתם כי כשיאסטו ככר תסשו ערים לשכת): (יא) אשר במואב וגו'. אשר בכחו שמה בעת מלחמת נ"כ: כי גתן. אשר

Undoubtedly, had Gedaliah remained alive, Jews from the neighboring countries, those who had been exiled, would surely have returned to Judea, and a new community would have flourished. Since Gedaliah was assassinated.

וקין (ש"כ ס"ו): תפשתם. פנין חחיום כחלם:

however, this community never reached fruition.—[Aharhanel, II Kings 25:24]

II. in Moab, etc.—I.e. those who fled to the neighboring countries during the way with Nebuchadnezzar.—[Mezudath David]

For further commentary see Appendix.

the Maacathite, they and their men. 9. And Gedaliah the son of Ahikam the son of Shaphan swore to them and to their men, saying, "Fear not to serve the Chaldeans. Dwell in the land and serve the king of Babylon, and it will go well with you. 10. And I, behold I dwell in Mizpah to stand before the Chaldeans who will come to us, and you gather wine and dried figs and oil and put [them] into your vessels and dwell in your cities, which you have taken. 11. And also, all the Jews who [were] in Moab and among the children of Ammon and in Edom and who [were] in all the lands, heard that the king of Babylon had given Judah a remnant, and that he had appointed over them Gedaliah the son of Ahikam the son of Shaphan.

9. And Gedaliah ... swore to them ...—They feared that Gedaliah, being an appointee of Nebuchadnezzar, would disclose their whereabouts to him. Since they had fled from the Chaldees, they feared for their lives. Consequently, Gedaliah swore to them that they had nothing to fear from the Chaldees as long as they would serve them and not revolt.—[K'li Y'kar]

"Fear not to serve the Chaldeans"— Fear not that you will be compelled to serve the Chaldeans; you will need only to serve the king of Babylon, and he will not impose hard labor upon you.—[Abarbanel, Mezudath David, Malbim] In II Kings 25:24, the reading is: "Fear not the servants of the Chaldeans" Since they lived in constant fear of the Chaldeans, that they would attack them and kill them, Gedaliah swore to them that they would be

protected from the Chaldeans, and that they need not fear them or their servants.—[Abarbanel]

will not leave Mizpah, and I am always prepared to stand before the Chaldeans who come to us on their way through here, that they should not harm you. Since the king appointed me governor, I have the power to prevent them from harming you.—[Abarbanel, Mezudath David, Malbim]

Here, the prophet elaborates on the event of the assassination of Gedaliah. Gedaliah promised to remain in Mizpah, where he would protect the people from any attack by the Chaldeans, since he was authorized by the king to be the guardian of the people, and could prevent any attempted attack on them. He instructed them to till the soil in the towns they had occupied. שפן: יכותבו כל יָהוּדָאַי מְבֶּלָ אַהְרַיָא דַאָתְבְּדָרוּ לְּהַבֶּן נַאָּתוּ ?אָרָעָא דְבֶית יָהוּרָה לָנַת נְדַלִּיָהוּ לִּמְעָפָּיָא וּכְנֶשוּ חַכִּרָא וּרְבֵילְּהָא סגי לַחֶרָא: יג וִיוּחָנְן בר קרַם וָבְלַ רַבְּגַי חַילְּוָהָא רִי בְּחַקּלְא אַתּוּ ! וַת גַדַלְיָהוּ לְּמִצְפְיָא: יד וַאָּמֶרוּ לֵּיה הַמִּידַע הַבע אַבי בעלים סַלְבָּא רָבְגֵי עמון שָׁרַח יַת ישטעאל בר נהגוה רְּמְקַמְיָרְ נְפַשׁ וְרָא הַאָמין לָהון נְדַלְיָה בָר אַחִיקם: פוּ וְיוֹחָגָן בָּר קַרַת אַפר לִּנְרַלְּיָה Kibiat Kivid ָלְמֵימֶר אָוַילּ כְּעַן וָאָסְחַ**י**י ית ישטעאל בר נהניה ואַנשׁ לָא יִרַע לְּמה יַקְמְלֵינְךְ נְפַשׁוֹיִתְבָּרְרוּוְ כל רבית יהורה רָאָהָבֶּנִישׁוּ לָוָהָךְ וְיובֵיר אָאָרָא דְבָית יְהוּדָה: מונָאָמֶר נְרַלְּיָהוּ בּר אחיקם

רד"ק י אשר תפשתם. שתפשתם אותם לשבת בם: (יד) בעלים. מצורת דוד

מנחת שי (ד) נפלים, ים ספרים נפלי ונפדנייקים כספך יום כחב דדק פוד פלחי : מצוחת ציון

(ד) שלח. פנין גרוי והשסה כמי ושן כהמות אשלח כם (דכרי' פוב שארית ליהודה ואשר הפרד וני': (יב) אשר נדרו שם. בפסק המלחמה: (יו) אשר בשדת. אשר השרת. אשר השרת. אשר השרת. אשר השרת. אשר בשדת. אשר בשדת. השרה של אחרים במסק במיל מחרים במסיק השיל של אחרים במסיק השלח של אחרים במסיק המשרם במסיק המשרם

(יד) שלת . נירה חוחו כך להכוחך מכת נסש וכחומר והוח קבל מחמריו: (פו) אלבח בא . שתה חלך וחכנו נסש עד לח יכוך: חאיש לש

here and not leave over a remnant.

—[Mezudath David]

1. in the seventh month—This follows Jonathan. Redak renders: on the seventh new moon, for Gedaliah was assassinated on Rosh Hashanah, the first day of Tishri, the seventh month, but the fast was established on the third day of Tishri, the first nonfestive day. Cf. Turei Zahav, Orach Chaim 549.

Ishmael the son of Nethaniah— Since we know nothing of his father, we assume that just as he was wicked, so was his father.— [Megillah 15a]

of royal descent—of the house of David. He was jealous of Gedaliah's position, which he believed, should rightfully have belonged to him since he was of royal descent. The Rabbis, however, 12. And all the Jews returned from all the places they had been driven, and they came to the land of Judah to Gedaliah to Mizpah, and they gathered very much wine and dried figs.

13. And Johanan the son of Kareah and all the officers of the armies who were in the field, came to Gedaliah to Mizpah.

14. And they said to him, "Do you know that Baalis the king of the children of Ammon sent Ishmael the son of Nethaniah to assassinate you?" But Gedaliah the son of Ahikam did not believe them. 15. And Johanan the son of Kareah said to Gedaliah secretly, in Mizpah, saying, "Let me go now and I will slay Ishmael the son of Nethaniah, and no one shall know. Why should he put you to death, and all the Judeans gathered to you scatter, and the remnant of Judah be lost?" 16. And Gedaliah the son of Ahikam

12. they had been driven—during the war.—[Mezudath David]

to Mizpah—Since they had not rebelled against the king of Babylon, they were permitted to settle in Mizpah.—[Malbim]

13. who were in the field—I.e. who were in the field when they fled from the city because of the Chaldeans. This is included here in order to juxtapose it to the following verse.—[Mezudath David]

14. Baalis the king of the children of Ammon—Being Nebuchadnezzar's enemy, he plotted the overthrow of his governor so that he could take over the land of Judah.—[Abarbanel, Malbim]

sent—Jonathan and Abarbanel explain this literally, that Baalis had sent him to perform this act. Mezu-

dath David, however, explains that he incited him to assassinate Gedaliah.

15. secretly—He thought that Gedaliah refused to slay Ishmael because of an unconfirmed rumor that he was plotting to assassinate him lest the people suspect him of slaying without due cause. He, therefore, offered to slay Ishmael secretly. Thereupon, Gedaliah replied that he did not believe the report and that it was a lie.—[Malbim]

"Let me go now"—Let me go now and slay him before he slays you.—[Mezudath David]

and no one shall know—who slew him and why he was slain.—
[Mezudath David]

scatter-They will scatter from

For further commentary see Appendix.

אהַיָּקָם לַּינחָגַן בַּר קַרָּחָ לַא חַעכיר יַה פַּהְנָמָא הָבֵין אָרֵי שָׁקַרָא אַהָּ בַּמַלֵּל עַל וִשְּׁבְעָאל: אַנַהָנָה בּוָרָחָא שבּיעָאָה אַרָאיִשְׁטְעַאל בָּר נתנוה בר אלישמע מַוַרָעָא רַמַלְּכוּהָא וַרַבַּרָבֵי מַלְבָא וַעַבָּרא בַבְרִין עבִיה לַוַת גַּדַלְּיָה לָכוּצָפָיָא אַחיקם נאַבלוּ הַמָּן לַּחָטָא פֿבֿבא בפֿגפֿלא: בּוֹלַם ישׁמַעאל בַּר נַהַנְיָה וַעָסָרָא גַּבָּרִין דְהַווֹ עַבֵּיה ומָחוֹ וַת נְדַלְיַה בָּר אַחִיקם בַר שָׁפּן בְחַרָבְא וקטל והיה דמני מַלְבָּא רָבַבֶּל בָאַרָעא: גּוְיַת כָּל וָהוּרָאֵי רַהַוּו עָכֵּיה עם גַרַלָּיָה בַּטְּצְפָיַא וַיַּת בַּקַרָאֵי דַאִּשְׁהַכָּחוּ תַּמְן ת"א נחדם הבניעים מגלה טום רש"י מא (א) ורבי המלך ושרי המלך . נתקלאו בו שנטל גדולה:

מנחת שי

הפי"ן כמקלם ספרים כשוח לבד: (פו) חל חעש. ביש (ח) כן נחנים כן. נים רפה : בסמיך: (ט) אל תעש. כתיב אל תעשה קרי והענין אחד: (d) ויהי בתודש השביעי . כמו מחר חדש ובר"ת נהרג גדליה בן אחיקם וקבעו התענית בבוצאי רותפפני שהוא י"ם: סורע הכלוכה. כלכות בית דוד וקנא בגדליה שהפקידו מלך בכל על הארץ ורו'ל דרשו כי ישפעאל זה כן נרים היה כי ירחמאל לקח אשה ושכה יברה כנ"ש בדברי הימיפואסרו עסרה זו היתה נכרית ובת מלכים היהת

בי ישמאה זה בן נדיבות לי יותשה לתי ויותאה לבי הוא המוכנים במי היים במי המוכנים בכד עד כ"ד דורות ומעסדה עד ישמאל ולקחהירתאל התעסב הלפי היים במלכים ולפיכך קרא שמה עמרת אלתאכן בגד עד כ"ד דורות ומעסדה עד ישמאל זה כ"ד דורות כמ"ש שם והנה הרג גדליה: ורבי המלך. מקצת שרי המלך צדקיהו כי לא הלכו כולם עמו: עם אשר הפקיד. פירוש מצורת דור מי הכהו ושל מה הוכה: ונפוצו. יהיו נפונים מכאן ולא מא (א) ורבי. שנין שרכה כמו וכל ככי מלך ככל (לפיל ליט):

ישהר שהרים : (טו) אל ישמעאל. על ישמעהל: ישה מורים. ישה מורים בשם היא משכנהה. במים של מורט משתמה. בא (6) בא ישמישה, מהרן כני משון: ורבי המילך. המים של מורט משתמה כשחים כאימר ומרכי המלך ר"ל שנם היה משרי המלך וכאומר בעבור שהיה מורט המלוכה ושר גדול לפני המלך לזה נחקנא בנדליה טל שלקא הגדולה: (כ) רבר. כלם סכסי זישמטאל לבדו המיחו: אשר השקיר. כמו על אבר הפקיד. ד"ל הסכה היה טל שהשקידו בארן ונתקנא כו: (נ) את אנשי השלחשת.

jealous of him that he took a high position.—[Rashi] These were some of Zedekiah's dignitaries, those who had not gone into exile with him.— [Redak] According to the simple meaning of the verse, that Ishmael, too, was of royal descent, his motive for the assassination was also that he was jealous of Gedaliah.— |Malbim|

ate bread—at a festive meal on Rosh Hashanah.—[Abarbanel]

whom ... had appointed—He envied him because the king had appointed him as governor over the land.—[Redak]

said to Johanan the son of Kareah, "Do not do this thing for you speak falsely about Ishmael."

41

1. And it came to pass in the seventh month, that Ishmael the son of Nethaniah the son of Elishama of royal descent and officers of the king and ten men with him, came to Gedaliah the son of Ahikam, to Mizpah, and they ate bread there together in Mizpah. 2. And Ishmael the son of Nethaniah and the ten men who were with him arose and smote Gedaliah the son of Ahikam the son of Shaphan, with the sword, and he slew him, whom the king of Babylon had appointed in the land, 3. and all the Jews who were with him, with Gedaliah in Mizpah, and the Chaldeans who were found there,

identify Gedaliah's grandfather, Elishama with the Elishama mentioned in 1 Chron. 2:41. In verse 26, it is mentioned that Jerachmeel, the first-born of Hezron, married a woman named Atarah, a gentile woman whom he took to "crown himself with." Hence the name Atarah, a crown. She was of a royal family, into which Jerachmeel married to gain prestige. She was a forebear of Ishmael. Thus, he was descended from proselytes.—[Redak from Yerushalmi Sanh.2:3]

The source of this statement that she was of royal descent is not found there. *Pseudo-Rashi*, I Chron. 2:26, cites *Yerushalmi Yebamoth*. This source, too, is unknown to us.

Redak quotes further a Rabbinic maxim (Pesikta Rabbathi 2:5): Do not trust a proselyte until twentyfour generations, for behold, he assassinated Gedaliah. In his commentary on Chronicles, he enumerates the twenty-four generations from Atarah to Ishmael.

In addition to Ishmael's descent from proselytes, we find among his forebears an emancipated Egyptian slave, named Jarha (I Chron. 2:35), which is considered a stigma and valid grounds to doubt his veracity for lifteen or sixteen generations.—
[Pseudo-Rashi ibid. from Yerushalmi end of Horioth]

He goes on to quote a Midrash, which states that Ishmael was called "mizera hameluchah" because he gave of his children to Molech, not because he was descended from the royal family. The Midrash is unknown to us.

and officers of the king-They were

ית נבני עבדי קרבא קַפַל יִשְּׁמַעַאל: דּ וַהַוָּה ביוסא תניגא לסקשל יַת גָרַלָּיָה וַאֲגָשׁ לַאִירַעוּ ה ואתו נכרוא משבם וֹסְשִׁילוּ וּמְשׁבְרוֹן הְסָנֵן גַּבְרִין בַּר מְגַלָּחִין רקניהון וקבועין לבושיהון ומתחקטין? וַקוּרָבָּנָא וֹלָבוֹנָתָא בִיבִיהוֹן לְאַיְתָאָה לְבֶית מקרשא ביי: יונפק ישמעאל לַקַרְמוּהָהוּן מן פּנפּיא אַניל בִיזַל וּבָבֶי נַהַנָה בר עבע נתהון נאסר לָהוֹן עולוּ לָוַת גַרַלְּיָהוּ בר אַתנקם: י וַהַנַה כמעלהון ה"א פנולחי וקן. פ"ק מ:

(ה) לתביא בית ה'.כשנסעו מכיתם לא היו יודעים בהרכן הכית ובדרך שמעו וקרעו בגדיהם וגלהו זקנם: ומתגודדים. מנחת שי

קר"ק
שקנא בי בעבור שהזקידו מלך בכל בארץ: נה) מנלחי
זקן וקרועי בנדים. כל חרכן ביה המקרש: ומהגודרים.
שחבות שרומות בכשר לאכל: להדגא בית ה'. כי
כשנמעו ככקימם לא ידעו בחרכן הבית וכששמנו בדרך
גלחו זקנם וקרעו בנדיהם והתנודדו והיכה היא כן החדש
התושי שחרב הבית כד החרש ששניעי אוץ לא שבעו בשילו ובשכם ובשמרון כי נלכדה ירושלם וחרב הבית וגלו ישראל מכנה ייש לפרש כי שמעו בכברש ירושלם ובגלות ישראל מסנה אבל חשבו כיון שהשאיר נבחרארן דלת הארץ השאיר גם בית המקרש שלא נתצו ושיפו כלו או מקצתו שיקריבו הנשארים בארץ קרבנותיה' וכיון ששמעו בדרך שנשרף בית ה' קרעו בגדיהם ושכעו גם כן כי

ונה נמנה יכל המקרה מיכה ובוכה בוח"ו ברחשים המלה הלה הכוח דשמוחל ווה דירמיה.גם כהן בירמיה במברה קטום נמסר ב' וחל חקשה ממפ"ק שבעורה י׳ על פסוק בכה ות הניםל דומשר עליו ד׳ שממה נפשך משוכש׳ היה החם

מתרים וחיד החדי הכך כו שהרי במני וחידים עם בטיפרי דוקר ועל הוות שנים הייד מלכן: רחיד, כס"ם הנית"ל רפה : (1) ויהי כנוחם, יום מתלוקם פהרגם יונון שהרגם וככי וכן כתבו כעל מחיר נתוב נוח"ו חתר הכי"ה כדי שלא להשפות ש"כ): רחיד, כס"ם הנית"ל רפה : (1) ויהי כנוחם, יום מתלוקם מצודת דוד סצורת ציון

כי יחר העם לקח כשכי כמ"ש כענין: (ד) ויהי ביים השני . מיםכ למקרם של החריו: ואיש לא ידב. עדיין נח היה נודע הדבר: (מ"ח "ה) : (ו) בשניש. שנין פגישה : (ה) פגילחי ומן זנוי. דרך לפר וחכל של חורכן ירובנים וכיפ המקדש וגלוח יסודה : להביא בית ה' . יסכן שנישה : קרבו חל המובח וכמ"ש רו"ל שמפחי שמקריבין אף של פי שאין כיח (מגילה ") : (ו) חולך חלוך ובדבה. הרחה פלפו כבוכה של הכדן

לחם. כל סטידה קרויה ע"ב הלחם: '(ה) מגולחי . מלי נלוח כשער: ומתגוררים . ענין שריסת הכשרוכן ויתנודדו כמשפטם

Nebuchadnezzar had commanded Gedaliah to slay these people because they showed grief for the destruction of the Temple and because they were bringing offerings to sacrifice at its site.

walking and weeping—He feined to be weeping.—[Redak] Malbim explains that he pretended to weep because of Gedaliah's order to slay them for their pilgrimage to the Temple.

"Come"—He took them off their course to Jerusalem since he had an opportune place in Mizpah in which to slay them.—[Mezudath David]

the men of war, Ishmael smote. 4. And it came about on the second day of [his] slaying Gedaliah—and no one knew—5. that men came from Shechem, from Shiloh, and from Samaria, eighty men, with shaven beards and rent garments and having cut themselves, with a meal-offering and frankinsence in their hand[s], to bring to the house of the Lord. 6. And Ishmael the son of Nethaniah came out toward them from Mizpah, walking and weeping, and it came about when he met them, that he said to them, "Come to Gedaliah the son of Ahikam." 7. And it came to pass when they came into

- 4. and no one knew—The incident was still unknown.—[Mezudath David] Ishmael kept the murder secret in order to create the illusion that he had slain Gedaliah for good reason according to law, as will be explained below.—[Malbim]
- 5. with shaven beards and rent garments—mourning for the destruction of the Temple.—[Redak]

having cut themselves—Having made cuts in their flesh as a sign of mourning for the Temple.—[Redak]

to bring to the house of the Lord—When they left home, they were unaware of the destruction of the Temple, and en route, they heard of it, and rent their clothing and shaved their beards.—[Rashi and Redak]

Redak proceeds to question the possibility that the destruction of the Temple, which took place during the fifth month, should not have been heard in Shechem, Shiloh, and Samaria until the seventh month. Moreover, were they still unaware of the fact that Jerusalem had been taken and that the Temple had been

destroyed and the people exiled to Babylon? He replies that they indeed heard of the conquest of Jerusalem, but they thought that, since Nebuzaradan left the poor people in the land, that he also left the Temple, or, at least, part of it, so that the people could go there to make their sacrifices. They were also unaware of Gedaliah's appointment as governor until they heard of it while traveling. They therefore decided to go to him.

Abarbanel rejects the supposition that they had not heard of the destruction of the Temple for two months. He asserts that they had indeed heard of it and, therefore, practiced all these manifestations of mourning. Nevertheless. brought offerings to offer up at the Temple site although the Temple no longer existed there. Mezudath David follows this explanation, citing a Talmudic maxim (Meg. 10a), that sacrifices may be brought even when there is no Temple.

Malbim explains that Ishmael wished to create the illusion that

רשייי

בַּמֵינֶלָהון לְנוּ קַרָהָא ונְבֵיסִינון ישָׁמְעֵאלּ בַּר נָהַנְיָה לְנוֹ נוּכָא הוּא וַגַּבְרַיָא דִי עָמֵיהּ: גבריו תועסולא ה בהון אָשֶׁתְכחוּ נַאָּמֶרוּ לִּיִשְּׁמְעֵאלּ לָא הַקַּטְלָּינָנָא אָרֵי אִית לָנָא מַטַמוֹרִין בְחַקּלָּא ופערין ופשח קטין וּרְבַשׁ וָאִתְכְּנָע וְרָא קַטְלִּינוּן בְגוֹ אֲהוּהוּן: ם וַגובָא דִי רָבָא הַבְּין וַשׁמֵעָאל וַת כַּל כְּגָרֵי גַבָרַנָא דִי קַטָּל בָּנַר נָדַלְּיָהוּ הוּא דַעָבָר מַלֹּבָא אָסא כַּד עַר עלוהי בעשא מלכא רָיִשְׂרָאֵלֹּ יָתֵיהּ כַּבֵּי

ב"א כל פגרי . ודה ס'ה :

מהר״י קרא

מא (ו) וחבור. הוא אשר (עשה) חבירן אפא מפני בעשא מלך שות (ו) וחבור. הוא השר (עשה) ושראל. וכתוי הוא העבר בולפא אסא כד צר עלוהי בשטא מלכא דישראל:

מנחת שי

בבפרים אם הוא מוא ואין אי חבר יבחבירות בחומות כי במבותם כחוב

בלפל כי אם שות מנה דרים ובי ביותר בל היותר למקור בל מקום בלחם בלחות בלחות המנה בלחם מחום כל מקום מחום בלחות המלחות המנה בלחות בלחות המלחות המנה בלחות בלחות

הדבר ויש לפרש ביד גדליה בבקום גדליהו כלוכר. במקום שהיה בן במצפה וכן זיד. ההיה לך איש על ידו פירושו מקום ורו"ל

אסרו וכי גדליהו הרגם והלא ישפעאל הרגם אלא ביון שהיה לו לחיש על עצה יוהגן ולא חש פעלה עלוו הכתיב כאלו נהרגו בידון אשר עשה המלך אסא מפני בעשא, לא נוכר זה הבור אלא במקום הזה ותרני וינתן הוא דעבד מלכא אסא כדצר מצורת ציון מצורת דוד מולדתו למשן לרמוח אותה: באו . ההיכם מללהו לירושלים כי (ה) מששינים. אולרות ט"ש שדרך לשמום שמתניאה: (ט) ביד במלחה היה לו מקום נאות להרגה: (ז) וישהשה . יחכן שהיתה בדליהי. פנקום גדליה פמו יד הכשלים (ש"ב י"ח):

במלפה היה לו מקום נחות להרגם: (ז) וישחשם . יתכן בהיתה פונחו לכל יגולה על ידם מהר מהריגה גדליה לכל ידדפו חהריו: אל תוך הבור. שהיה שם: הוא והאנשים. הוא בחנים עם אנשיו: (ה) נמצאו בם. בהכלים מבכם וניו: כי יש לגו וגוי. ונגיד לר שחקהם אחה: ויחדל . חדל מהם ולא המיחם : (ט) ביר גדליהו . במקום גדליה - כמלפה : הוא . זהו הבול אשר **טשה וגו**': בש**ני** בעשא . לכל יוכל לכה שמם כסלחמו עמו : אותר . הת סכור הוה :

stationed his army to protect the pilgrims and to battle against Baasa's troops. He dug a pit to supply his army with water. Now, that very pit that had been used to

benefit the pilgrims going to the house of the Lord, was now used to cast into it the corpses of those going to the house of the Lord, Behold how great is the power of sin!

לטון שריטה : (מ) אשר הכה ביד גדליהו. מתוד שהיה לו להוש לעלת יוהנן בן קרה ולא הש העלה עליו

רד"ק

ובכה . הית מראה עצמו בוכה : (ט) אשר הכת ביד גדליהו .

בסבת גדליהו כי הוא היה סבה להריגת כלם כי בעבורו בא לפצפה להכותו וכיון שהרג גדליהו הרג גם כן אשר היו עפו והכאים אליו וכן היד' יואב אתך כלומר סבתו אם הוא סבב את the midst of the city, that Ishmael the son of Nethaniah slew them into the pit, he and the men who were with him. 8. And ten men were found among them, and they said to Ishmael, "Do not slay us, for we have stores in the field: wheat and barley and oil and honey." And he refrained and did not slay them among their brothers. 9. Now the pit into which Ishmael had cast all the corpses of the men whom he had slain because of Gedaliah — that was [the one] that King Asa had made because of Baasa, king of Israel. That one Ishmael the son of

- 7. slew them—Perhaps he wished to keep the assassination secret so that no one would pursue him.—[Mezudath David] Abarbanel explains that he slew them out of sheer cruelty and blood-thirstiness. Malbim explains that he slew them to create the illusion that he had done so under Gedaliah's orders, so that his murder of Gedaliah would be condoned by the survivors.
- 8. And ten men were found among them—Thinking that Gedaliah had ordered their murder, they offered him their stores as a bribe. This too was Ishmael's plot to frighten the survivors, who would believe that Nebuchadnezzar appointed had Gedaliah to murder the innocent people who mourned for the destruction of the Temple, and to gain followers who would support him for assassinating Gedaliah and freeing the people from his tyranny as well as from Nebuchadnezzar's .-[Malbim]
- 9. through Gedaliah—Heb. בָּיַד, lit. by the hand of Gedaliah. Since he should have heeded the counsel of

Johanan the son of Kareah, and he did not heed, Scripture accounts it for him as though they had been slain by him.—[Rashi from Niddah 61a] Redak explains that since he slew Gedaliah, he slew them along with him. Alternatively, those whom he slew in Gedaliah's place, viz. Mizpah. Abarbanel suggests: in the slaughter of Gedaliah. Malbim explains that Ishmael said that he slew all these people by the order of Gedaliah.

that King Asa had made because of Baasa, king of Israel—This pit is mentioned nowhere in Scriptures but here. *Jonathan* renders: That is the one that King Asa made when Baasa, king of Israel, besieged him.—[Redak] This war is mentioned in 1 Kings 15:16-22 and in 11 Chron. 16:1-6. Mezudath David explains that this pit was a kind of protective moat.

Malhim explains that Baasa built Ramah to prevent his people from performing the three pilgrimages to the Temple. The route to Jerusalem was through Mizpah, where Asa

מחרכו הדברים וחור וחבר יושבם: וילך לעבור , כלן ממכם למבור הלל בני ממו לבבת שמה: (יה פים היב הבים: מים: (יה אים כל ראבשים. חבר ממכם: אל מים רבים, על בריכת המים הבכים: ٠ ١٠٩٢ . מצורה ציון מלי שני: הפקוד. מלי פקדון וכנסה: רשנם. מלי (י) וישב . לקק בשני בח בנטי בכלים מעלמן לחלסה כח"ש לחשלם ואת בעם אשר השלור בנוזכאון והניחם עם גדלים: וישבם . לסי למבור לל גני ממון לשבת שמה : (יל) וישבת . נמקום שהיה כי לא מצורת ל) רשבת. נמקו (יג) כל העם. שפוליך בבני:

ניא על מהקראי קרא ניא על ניים אל בריכת פיון בניאין: 57 K'3 כאלו נהרגו על ידו: (יב) אל סים רבים. על בריכת מא Ĺ יישיי

וישבוישמעאל אָרו ישטעאר נר ממינין: יושטא ישקונאל יה כל שארא בעכא די יוחקן ער קבח וכל בנני אַהיקם ושְבְנוּן יִשְׁמְעֵאל לַנה בְּגֵי מֵמוֹן: ייּוֹשְׁמִע בישְהָא דַעֵּבְר יִשְׁרָיֵאַנְ כל נבריא נאולו לאנחא tital: ž בְּנֵת מֵלְבָּא וְיֵת כִּל יֵנְמְא קשוליא על נַרְלְיָרוּ בּר בר נהניהו ואול לסונבר מילָנְהָא די עֵמֵיה יָה כִּל בר נהניה: יי ודְבְרוֹיֵת על ושְמְעֵאל בּר נהַנְיָה いどうけして しゃかいとこれながれ מני גבוזראָדוּ כב בְרִיבְתְּ מִייִן מִנִּאֵין רִי X X למצפיא ים A EEE Z Z נהיה על נרניד

Nethaniah filled with corpses. 10. And Ishmael captured all the remnant of the people that was in Mizpah, the daughters of the king and all the people remaining in Mizpah, whom Nebuzaradan the chief executioner had committed to Gedaliah the son of Ahikam, and Ishmael the son of Nethaniah captured them and went to cross over to the children of Ammon. 11. And Johanan the son of Kareah and all the officers of the armies who were with him heard all the evil that Ishmael the son of Nethaniah had done. 12. And they took all the men and went to fight with Ishmael the son of Nethaniah, and they found him by the great waters that are in Gibeon. 13. And it came to pass when all the people who were

10. captured—He bound them like captives to prevent them from resisting.—[Daath Soferim]

the remnant—This qualifies verse 3 to mean that he slew all the men of war, not the civilians.—[Daath Soferim]

that was in Mizpah—Those who had returned to Eretz Israel from the neighboring countries, as above (40:11).—[Malbim]

the daughters of the king—For Ishmael slew only the warriors, but the civilian population, the women, and the children, he captured. He captured also the daughters of the king, whom Nebuchadnezzar had left there with Gedaliah and had not led away in exile. We do not know whether they were the daughters of Zedekiah, Jehoiachin, or Jehoiakim.—[Redak]

Abarbanel points out that a wicked Jew outdoes a wicked gentile. Whereas Nebuzaradan left over the poorest of the people, out of pity for them, and the daughters of the king, in deference to their royal lineage, Ishmael led them all away in captivity.

whom... had committed to Gedaliah—Those who were originally in Eretz Israel.—[Malbim]

- 11. heard—They were not in Mizpah at the time.—[Mezudath David]
- 12. all the men—who were with them.—[Mezudath David]

by the great waters—By the pool of great waters.—[Rashi, Redak from Jonathan]

13. all the people—whom Ishmael the son of Nethaniah had led away as captives.—[Mezudath David]

שמעאל יה יוחנן Ξ ואטהנורו -

נהבר ואולר

לות יוהנן

CXOX

ניהיבו בְּנֵרוּת רִיהַבְּדָוֹר בּרְםנְיָא נַבְּרָא כִּוְ ְּלְוָם יוחָנִן בּר ְלְוֵחַ וַאָּוַלׁ לְוַת בני צמון: ביורְבר יותָנִ הילותא רי פל שארא רעטא רארינ בלות ישְםְנֵאל Z L . C O אברי כרנא ונישנא אהיב סנבעין: יי נאַנלר מניה סן מצפיא בנה ٠. ارت: ٥ קשל יח נבליה גר 5 נהניה רניני בר פרוילי י בסטר בית ייטיר עטיר וישכונא NAC: Ę נפה ומרטים, חרני יונחן ורברכ"א: בגרוח כסהם. בטקום לאיני (א) לאלי (יו) לשובה. נפק שנר שם כסהם בן ברוילי. אולי רוא בנה אותי ובא לגור שם לפי'נקרא על שבר ויונהן חרנם בנרוח דיהב דוד לבמהם בר ברוילי גלעראה: מצובר שני: (יד) ייסיבי, מנ' סנינ: שבה' מלטון שני: (מו) נמלש.
ענין בשמט הכלל: בשכוה. הנית הלו במקט עם יון הנק
מן במסה רכלל: בשכוה. הנית הלו מון נברש. להיס: וסריםים.
מין שכרה: (יז) בנרוח. מלטון נכרות ומדוכ;

rit dan atom deatio: then. ever earth ted lating.

- סגיאין : (יו) בגרוה כמהם

נשי

בגרים דיהב דוד לכמהם

ככהם קרי

(יו) וישבו בנירות כסהם. ח"י ויהיבו בנירות ריהב דוד ככסהן

מהרי קרא

מנחה שי מהם קריו

with Ishmael saw Johanan the son of Kareah and all the officers of the armies who were with him, they rejoiced. 14. And all the people whom Ishmael had captured from Mizpah turned around, and they returned and went to Johanan the son of Kareah. 15. And Ishmael the son of Nethaniah fled with eight men from before Johanan and went to the children of Ammon. 16. And Johanan the son of Kareah and all the officers of the armies who were with him took the entire remnant of the people that he had recovered from Ishmael the son of Nethaniah from Mizpah after he had slain Gedaliah the son of Ahikam, the men, even the men of war, and the women and children and the officers whom he had brought back from Gibeon. 17. And they went and dwelt in Geruth Chimham that is next to Bethlehem.

16. from Mizpah—Whom Ishmael the son of Nethaniah had led away in captivity from Mizpah.—
[Mezudath David]

the men—This is the object of took, at the beginning of the verse.—[Mezudath David]

Malbim explains that there were many others in the environs of Mizpah, who intended to accompany Ishmael to the land of Ammon, and Johanan drew them away from their course, also the men of war whom he had brought back from Gibeon, whom Ishmael had taken with him.

17. in Geruth Chimham—In the sojourning place that David gave to Chimham the son of Barzilai the Gileadite when he returned from the war of Absalom, as it is stated in the Book of Samuel (II 19:39): "Chimham shall go over with me."—[Rashi after Jonathan] Perhaps Chimham had built up this place and had come to sojourn there.—[Redak]

לָהָם לְמֶיוַל לְמִיעַל לַבְּצַרֵים: יח מן קַרָּם בּכְּרָאֵי אֲרֵי רְחִילּוּ מְן קרמיהון אַבי קשַל. יַשְׁמָעֵאל בָּר נְהַנְיָה יַת וְבַלְּיָה בָּר אֲחִיקִם דְּשָׁנֵי מַלְכָּא דַבְבַל בָאַרְעָא: אוּקָרִיבוּ בָּל רַבְּנֵי חַילְוָהָא וְיוֹחָגָן בַּר קָרַחַ וֹיַנְיָה בָּר הושַעִיא וְכָּל צַבָּא בְּוָעֵירָא וְעַר רַבָּא: בוַאַמְרוּ לְּיַרְמְיָה נְבִייָּא הַרָקבֶיל בּצון בעוּהָנָא קרָכָר וִצְלֵי צֵלְנָא קַרָם יָיָ אֶלָּהָךְ עַל כִּלּ שָּאָרָא קבין אַבי אשהאַרנא ועיר מסגי פסא דעינד קוָון וָהָנָא: ג וַיחַוֵי לַּנָא וָן אֶלֶּהָרְ נַת אורְחָא רַנְהָךְ בָּה וְיֵת פַּהְנְכָא רָנָעָבֶּיר: רוַאַמָר לָ**הוו** ירמיה ה"א כי ושחרנו . כ'ת פו : מנחת שי מב (ה) הופעיה . נספרים כיי והפיבים יביים כבות (מדו והם בובה במבורם:

מהר"י קרא

רש"י בר ברזילי גלעדהה כששב ממלחמת הבשלום כמו שנחמר בספר שמואל (ב' י"ט) אתי יעבר כמהם וגו':

בר ברוילי גלעדאה דבספר בית לחם: (ית) מפני הנשדים כי יראו כפניהם כי הכה ישככאל בן נתניהאת נדליהו בן אחיקם. שנשבע להם לכעלה לאכור אל תראו עבוד את הכשדים שבו בארץ ועבדו את כלך בכל ויםב לכם ואני יושכ במצפה לעמוד לפני בשרים אשר יבאו אלינו:

מצורת ציון סצורת דור מב (א) דינשי. הקריבו: (כ) הפל. שנין נטיה: נא. עתה: - (יה) מפני הכשרים. לנולנת שתה מפני הכשדים: כי הכח וגרי. וחבבו שן יעלילו הכבדים לומר שוה הים בהסכמת כלם והרינת

פקיד המלך תהשב למרידה: מב (כ) חשל גא. בקשו משנו להחשלל שדר היינשה או היינש שוה היים נהשבמה כנס והריעה (ג) ויבר לגו. כ"ל התפלה תהיה שיניד לנו את הדרך וגוי אם ללכח למלדים או להשלה כאן: ואת הדבר וגוי. כפל הדכר כמ"ם:

to go to come to Egypt, 18. because of the Chaldeans, for they feared them, for Ishmael the son of Nethaniah had slain Gedaliah the son of Ahikam, whom the king of Babylon had appointed in the land.

42

1. And all the officers of the armies and Johanan the son of Kareah and Jezaniah the son of Hoshiah and all the people from the smallest to the greatest, came near. 2. And they said to Jeremiah the prophet, "Let our supplication now fall before you, and pray in our behalf to the Lord your God on behalf of all this remnant, for we remain few out of many, as your eyes see us. 3. And then let the Lord your God tell the way we should go and the thing we should do. 4. And Jeremiah the prophet said to them,

to go—On the way one goes when he intends to come to Egypt.—
[Mezudath David]

18. because of the Chaldeans— They wished to go there because of the Chaldeans.—[Mezudath David]

for Ishmael the son of Nethaniah had slain Gedaliah—And they feared that the Chaldeans would claim that they had all done so of one accord, and the assassination of the king's governor constitutes rebellion.—
[Mezudath David]

Rabbi Joseph Kara explains that, until now, Gedaliah would protect them from the Chaldeans, as above

(verses 9f.), where he swore to them that he would stay in Mizpah and not permit the Chaldeans to harm them. Now, however, that Gedaliah was no longer alive, they feared the Chaldeans.

3. the way we should go—Whether to go to Egypt or to remain in the Holy Land.—[Mezudath David] Malbim explains that they had already decided to go to Egypt, as appears in 41:17. They asked merely which way to go.

and the thing we should do—following our arrival there.—
[Malbim]

יַרְבֶּיָה נָבָיָא שַׁמֶּעִית הָא אָנָא הָצַוּי הָרָם יְיָ אַלָּהָבון כִּפָּהַנְמֵבוּן וִיהֵי כָּל פָּתָנָם דִיתִיב יַיַ יַהְבוֹן אֲחָנֵי לְבוֹן לָא אַמַנַע מָנָכוֹן פַּתַּנָם: ה וָאִינוּן אֲמָרוּ לְּיִרְמְיָה יָהָוּ בֵּיכִּרָא דַיָּוּ בְּנָא לֶּכָהִיד קשום ומהַימִן אָם לָּא בָּכָלֹ פַתְנָכַוָּא די שַלְחַינָהְ נֵי אַלָּהָהְ יָּוַהְנָא בֵּן נַעַבִּיר: י אָם טָב וָאָם כִּישׁ לָבֵיכָרָא דַיָי אֵלְרָנָא דִי לָּ אַנַחָנָא שָׁלְּחִין וָהְדְּ לַכַּרָמוּהִי נְקַבֶּלֹ כְּרִילֹ דייטב לָנָא אָרֵי נְקַבֵּיל : לַּמֵימָרָא רַיָי אֱלְּהָנָא יוָהָוָה מִסוֹף עַכָּרָא יומין וַהַוָּה פַּתְנַם נְכוּאָה' מן קדם יו עם יוקטיה: חוּקרָא לִּיוֹחָנֶן בַּר קָרַחַ וּלְכָל דַבְּגֵי חֵילְוָהָא

מבחת שיר עד) וליה כל הדכר . הואיז נעשא נכים יונ הדבר . בהאחר הכיך ועיון ביף פרשת האהו (ה) ככל הדבר . בכשר : (ו) האיזנו הנהוו קין: מצורת ציון

רד"ק אנחנו קרי מ) אסר אנו שומחים. אנו כתינ וקרי אנחנו והענין אחד אלא שכלה אנו לא נפצא בסקרא טוד אלא זה אבל הוא נהוג מצודת דוד

(ד) שהעתרי, קבלתי אמדירם והנוי מהפלל: אתכם. ר"ל על (ד) יענה מלבון עניה והביכה: (ו) בקץ, מביף באלהכם לא אמנע. מבלי להגידה: דבר. שום דכר: באלהכם לא אמנע. מבלי להגידה: דבר. שום דכר: (ב) ודסה, השרים והפטי לעד אבת ונאפן. כ"ל המקום יהיה בנו לעד אמת שהבליו של עאמו לעבות כפי בתאמד לנו בשמו ויבי נאמן עלינו להסרע מאחנו אם לא ככל הדכר וע"כ לעבה: (ו) אם פוב. בין שיהיה הדבר טוב בעינינו בין שיהיה ביל שני נבמע בקול ה": למען, בעבור זה ישב לנו לאבר כמע בקולו: (ו) ויחי בקץ, מעת באלו ממנו לחלות שני ה":

receive a reply from God to his request. We do not find it elsewhere in Scripture. He, therefore, conjectures that the intention is as follows: As stated above, the assassination of Gedaliah transpired on Rosh Hashanah, the first of Tishri, or, as he asserts, on the second day of Tishri. Immediately, Johanan the son of Kareah pursued Ishmael and

rescued the captives. Then they appealed to Jeremiah to pray to God for His word whether they should flee to Egypt to avoid the wrath of Nebuehadnezzar. At the end of the ten day period, i.e. on Yom Kippur, the last of the Ten Days of Penitence, God gave him His answer. This was but one or two days after his prayer.

"I have heard [you]. Behold I will pray to the Lord your God according to your words, and it will come to pass that whatever the Lord answers you I will tell you; I will not withhold anything from you." 5. And they said to Jeremiah, "May the Lord be a true and faithful witness against us if we do not do according to the entire matter that the Lord your God shall send you to us. 6. Whether good or bad, we will hearken to the voice of the Lord our God, to Whom we are sending you, in order that it be good for us, for we will hearken to the voice of the Lord our God. 7. And it came to pass at the end of ten days that the word of the Lord came to Jeremiah. 8. And he called to Johanan the son of Kareah and to all the officers of the armies

4. "I have heard [you]"—This follows Targum Jonathan. Mezudath David renders: I accept your words and behold I will pray for you.

according to your words—As you asked, for directions to the best way to emigrate to Egypt.—[Malbim]

and it will come to pass that whatever the Lord answers you—If He answers that you shall not go on this way but remain in this land, that too I will tell you; "I will not withhold anything from you."—[Malbim]

5. And they—The people and the officers.—[Mezudath David]

a true and faithful witness against us—God shall be a true witness that we have promised to do whatever you say, and a faithful witness to punish us if we do not do "according to the entire matter..."—[Mezudath David] I.e. even if He commands us to remain in this land.—[Malbim]

6. Whether good or bad—Whether it appears to us to be good for us or whether it appears to be bad for us, we will hearken to God's voice.—[Mezudath David] Although He may command us to remain here, which we consider bad, we will obey Him.—[Malbim]

for we will hearken—Because of this, it will be good for us when we hearken to God's voice.—
[Mezudath David] Obeying God is the only intrinsic good; moreoever, God will protect us when we obey his commands.—[Malbim]

7. at the end of ten days—since they asked him to pray to God.—
[Mezudath David]

that the word of the Lord.—This is the "word of the Lord," mentioned above (40:1).—[Isaiah da Trani]

Abarbanel considers this very unusual for the Bible to tell us how many days it took for the prophet to

רַעַמֵּיה וּלָכַל עמא נְּבָּאַ יְעַד רַבָּאַ: בוַאָמֶר לָהוֹן כְּדְנַן אָמֶר יָיָ אֶלָּהָא רִישׁרָאַל דשַלַּחָתוּן יָתִי לָּקָרָמוֹהִי לַמְבַעִי בְעוּחָכוּן ַקַרַמוֹ הַי: יאָם מָהַב הַיתִבוּן בְאַרָעָא הָרָא וָאָכָנֵי יַהָכון וַלָּא אֵפָּגָר נַאָקוָם וַהְכוֹן וַלָּא אַטְרָּטַל אַרֵי הַבִּית סְן בישָתָא הַעַבְרֵית לָכוֹן: יא לָא תַרַחֵלוּון מָן קַרָם מַלְּכָּא דְּכָבֶלֹ דִי אַתּוּן רַחַלִין כָּן ,קרַמוֹהִי לָּא תָרָחַלוּן מְנֵיהּ אֲמָר יָיָ בסערכון פיפרי לָּמָפָרָק יָהָכוֹן וּלְשֶׁיוָבָא יַבְּכוֹן מָן יָרֵיהַ: יבּוֹאָהַן כון כַחֲבִין ויבַחַם? אַלַיכון ויתיב יתכון רָאַרָעָכוּן: יג וָאָם אַמְּרִין 🤻 אַתוּן לָא נְהֵיב בְּאַרְעָא הרא הואת

בלשון משנה ובתלבוד: ני) אם שוב תשבו. שוב מקור בתפרון פ'א הפעל ובשפסו בתשלוכו ישוב ואף על פי שאין הפנתנ במקור שהוא בוה תמשקל בנחי הפ"א לבא תסה הנה כמיווי או ליולא שר וערכ ער בריב ויברינו לו ממשרו בלל בורוי

(י) כי נתפשי אל, כרפה. בספר אחד נשיבה יד של הרפה ולא יחכן כי זה הוא ב פתד פן ז' שכחוב נחשה סמוך לפלם אל בלישוא כמו שנתפר במסרה בדולה | ס

מנחת שי

בסקור שהוא בוח המשקל בנחי הפיא הכם הוה כטחר בנחי המשקל בנחי הפיא הסור הנה כסוחי. ידעתי כי כל תוכל כסו יבול : ניכו וחשים אתכם אל אדכתכס , על הנולים אבר ואסר אתכם כי הרג כלי התמעשונכלל ברוב : סצודת ציון

(י) ובניהי אתכם . ר"ל יפרו וירכו כה ולח יגלו עוד מתמה : ונסעתי . הוא כפל פנין כמ"ש : כי נחמתי . חשכתי מחשכה אהרת על הרעה שעשיתי להם כי לא אוסיף שוד להרע להם :

פי) ובניתי . מלפון כנין: אחרם. ענין פכירם ונחילה : אתוש . ענין עקירה : נחבתי . פנין ספוך מחבכה :

(ים) אשר אתם יראים ספניי. כ"ל כדכר אבר אתם יראים מפגיברונות בליה לב"ל גדליה כמ"ב לצעלה: בבני. מן הדכר פהום לה תלהו כי כ"ל לה ירת ממכם בעבור זם: ולהציל אתבם. לבל יוכל להרע עמכם: (יב) ואתן. יעוד ההן התכם לכחמים לפניו פירחם התכם: והשיב אתבם. כ"ל בעולה מעמכ' לכבל יש"ב מכלונו הלל הדלם: (יב) לבלתי שבוע. כלה לומר והם גם עתם התרם המכם: הרשוב אתבם. כ"ל בעולה מעמכ' לכבל יש"ב מכלונו הלל הדלם: (יב) לבלתי שבוע. כלה לומר והם בס

land—Nebuchadnezzar shall grant you elemency and return those of your people who were exiled to Babylon, to Jerusalem.—[Redak, Abarbanel, Mezudath David]

13. "We will not dwell in this land, not to hearken to the voice, etc."—If you say that you do not wish to dwell in this land, I know that your sole intention is "not to hearken to

the Lord your God." They knew that God cares especially for the land of Israel and that His eyes are always upon it. Therefore, were they to practice idolatry, they would not be allowed to stay there since they did not comply with the judgments of the God of the land. They believed, therefore, that, if they were to leave the land, they would not be

that were with him, both great and small. 9. And he said to them: So said the Lord God of Israel, to Whom you have sent me to present your supplication before Him. 10. If you dwell in this land, I will build you up and I will not pluck you up, for I have repented of the evil that I have done to you. 11. Fear not the king of Babylon whom you fear; fear it not, says the Lord, for I am with you to redeem you and to save you from his hand. 12. And I will give you mercy, and he shall have mercy on you, and he shall return you to your land. 13. But if you say, "We will not dwell in this land,

- 9. to Whom you have sent me—God's reply is not according to your question, that he show you the way to Egypt, for He does not agree that you leave the Holy Land, but His reply to you is only because you have sent me to present your supplication to Him. Therefore, He took pity upon you to leave you a remnant in the land.—[Malbim]
- 10. I will build you up—They will multiply in the land and not be exiled again.—[Abarbanel, Mezudath David] Malbim takes this as an allusion of the restoration of the kingdom, that they would be granted autonomy.

and I will plant you—by multiplying you.—[Malbim]

and I will not pluck you up—You will not be decimated or driven into exile by the enemies.—[Abarbanel]

for I have repented of the evil—And I wish that you should have a future in the land.—[Malbim] This is an anthropomorphism. The expression of repenting is used regarding the Deity when matters

change fundamentally. This is similar to what people call repenting. A person repents when the situation reveals itself to be different from what it was thought to have been. Regarding the Deity, it relates only to the future, not to the past, but since the results are identical, it is called repentance. Here, too, God reveals to Israel through Jeremiah that regarding the future, the evil will not continue, for things have changed essentially. Instead of the proud and powerful people, there were now just humble and broken people, ready to follow God's way and to rebuild the people anew.— [Daath Soferim]

11. whom you fear—They feared the vengeance of Nebuchadnezzar for Gedaliah's murder (cf. 41:18).—[Mezudath David]

fear it not—Do not fear that thing for Nebuchadnezzar will not harm you for it.—[Mezudath David]

and to save you—lest he harm you.—[Mezudath David]

12, and he shall return you to your

הַרָא בַריל רָלָא לְּקַבְּלָא : לָמֵימָרָא דַיָּי אֱלֶּהָכוּוֹן יד לָבֵיכָר לָא אֵלָהַין לאַרעא דמצרים גיעול דַלָּא נֶחָוֵי עָבְרֵי הַרָּבְא וַקַל שׁופּרָא נָא נִשְׁמַע וּלַלַחַמָא לָא נִ־כְפָן וַ בּדּוּ נהַיב: פונכען כּבּן קבילו פתוקא דיי שאַרָא דָבָית יְהוּדָה בּרַנַן אַמַר יִיָּ צְּכָאוֹת אַלָהָא דִישְׂרָאַל אָם אַתוּן שׁוַאָּה הַשְּׁיוּן אַפֵּיכון לָּמֵיעֵל לְּמִצְרַיִם וָהַעַלֿוּן לָּאָהוֹתָבָא הַמָּן: פו והָהֵי חַרְבָא דִי אַתּוּן ַדַּחֲלֵּין בְּנֵיהּתַּבְּן מַּדְבֵּיק **בוו** נַהָּכון בָּאַרָעָא רַמָּצְרַיִם וַכֶּפְנָא דִי אַתּוּן יַצְפִין מגיה הַמָּן נַרְבִּיק בתריכון לסצרים והסן תמותון: יוַהַוּוֹכָּל גבריא דשויאו ית אפיהון : פו פונה מרב . פונה נה :

> רש"י . שתוקעין הלופין להוהיר את העם:

(יד) וקוד שופר . שתוקעין הלופין להזהיר את העם: מגחת שי

שפות בל: (יד) לה נרפב , בספר החר קמד : (טו) חממו . בפקלם ספרים המותו פלה וח"ד ופפ"ד החד להיות חסר כי לה כה מספר המלחים כם' ויפי מקד הלי ופחד רדם מדום בל החדם כי מחר ברפע נדבר ממום צכפון הוה החד פרמלחים :

סצורת דור

ניד) לאמר. כי חחמרו נגד למלרים חשר שב לא נלחה מלחמה כי (פו) דואנים. מלי דחנה ומחד: ידבק. מנין חבור ז בהיותכה פה חסתדו מתחת הכשדים: וקול שומר. הדרך להקוע ממלחמה בשוסרות: לא גריעב. גל כמו ככלן שהדעב מחמיד: ושם נשב. ולא נהיה גולים משם: (טו) ותחה. הואיל זק חאמרו לכן שמטו ועד: שום חשימון, אם חחשבו לגל שתה מדסח ומכלון: ובאחם. ריל וכן חסשו בסועל לכא שחה ולעוד כה: ענו) אשר אחם יראים. הוא חדב הכי הכשדים: שם ירבק אחריכם. היה דכוק ככם לוכח אחריכ שם ולתוססת כיאור אשר מלו בי הוא מדרים. הוא המדיכל אחרים בי לה מולים בי מות המדיע ביו להיו על מות מות המדיע ביו לכי נול לכת שמת כלט ישותו איש לא מעדר ולא ישאר שלה בארית שד לכי גול

17. And [so] shall [it] be [with] all the men—All those who want to go to Egypt will die without exception, and there will be no remnant of

פניהם

them since their sin is so great.—
[Mezudath David]

that I am bringing upon them—So is My decree.—[Abarbanel]

not to hearken to the voice of the Lord your God, 14. saying, 'No, but we will come to the land of Egypt, where we will neither see war not hear the sound of the horn, nor be hungry for bread, and there we will dwell.'" 15. And now, therefore, hearken to the word of the Lord, O remnant of Judah, so said the Lord of Hosts, the God of Israel: If you direct your faces to come to Egypt and you come to dwell there, 16. the sword that you fear will overtake you there in the land of Egypt, and the famine that you are worried about shall overtake you there in Egypt, and there you shall die. 17. And [so] shall [it] be [with] all the men who directed

punished for disobeying God's commandments.—[Abarbanel]

14. saying, 'No, but we will come, etc.'—Although you say that you wish to migrate to Egypt where there is no war and you will find safety, your real concern is that you do not wish to comply with God's commandments.—[Abarbanel]

we will neither see war—You wish to go to Egypt where you will not see the war with the Chaldeans.—
[Mezudath David]

All other lands were at war with Nebuchadnezzar, who conquered all the lands of Syria after the destruction of the Temple. Only in Egypt was there neither war nor famine.—
[Malbim]

the sound of the horn—which the lookouts sound to warn the people.—
[Rashi]

nor be hungry for bread—Not like in Eretz Israel, where famine is common.—[Mezudath David]

and there we will dwell-and we

will not be exiled from there.—
[Mezudath David]

You will speak as though war and famine are always in the Holy Land and cannot possibly come to Egypt.—[Abarbanel]

15. If you direct your faces, etc.—I, therefore, tell you in the name of God that if you direct your faces toward Egypt and go there to live . . .—[Abarbanel]

direct your faces—If you plan to go there willingly.—[Mezudath David]

and you come—And you execute your plans by actually coming there to dwell.—[M.zudath David]

16. **the sword that you fear—**I.e. the sword of the Chaldeans.—
[Mezudath David]

and there you shall die—from the sword and the famine.—[Mezudath David] Although these calamities are unusual in Egypt, they will follow you there.—[Abarbanel]

תרגום

ירמיר ירמיר אפירון לקיעל למצרים ְאַתּוּהְבְּאתִּכְּוְיְתְּקְשְׁלֵיוּ קהר הא בניפנא וביםור, א

נמשייינ צלַירון:

ត

ו קרם קימי

בישהא די אנא

אכור ני צבאורו אלהא -ישְׁרָאֵלְ כְּמָא רַחַלְרוּגִיף

į.

2

בפיעלביו והרון למומי

ž

Ļ,

Ę

۵. م

העלון עליכון למצרום がに、 שרייניא דיי ולצרו וללוטא ולחסירין נְלָא הָחָיוּן שְאְרֵא רְבֵית יְהִינְה כְּא וםי מהי על יהבי רושנם כן נחול רונו פירעון אבי אסהירים הְרֵין: ים נִוּיָרָת למצרים

Ë

٤'

עליכון

מירע

התמתם אותו ברצונכם כלוםר בבה שתיה בנמשוריכם כפו אם יש מצורה ציון (ז) שירו ופלים.מפרים ופלי! (זכיוה צ'): (אלה, עיון פרנף ובסיר כמו ובמסר לה נוק הללה (במה צ'): (אלה, עיון מניום בינו ובמסר לה נוק להלה ("במה צ'): (אלה, עיון מניום בינו ובמסר קול אלה ("נקלה "ביוה צ'): "לשלה, עיון מניום (מניום (מניום (ג' למום: ("ב") התפוחם, עלי מועה ועצוים; בנמשוריכם, בעלמכה: (כ) בחנוזים , החנוזים קרי ונכ"ל כ"י העו"ן נחירק וח"ק כחנ נליני העו"ן זכן הוח ככל הספוים " ננסבוחיכה . צמק"ח ספוים חסר וח"ר והאלם בעי המסוכה הם שניש מלוים וחברו הבמהו ננפבוחיכם ינענה ו"ח"; ההציהם קרי

ון מנו

הנקיטור ה

אַמִעִיהוּן

קנפשהיכון

בכון יומא דין: כאַרי

ינח לאלי ולשבה ולקלה. פיי אלה לקלה כפל הענין במ'ש או פיי לאלה לשבועה ונהלי למוכירונוא גל רוך והנהדם שכנם לשבועה לבהרינו (ס.לי ההגיה נבפשותכם. בצר"י תעין ופי מצורה, רוד

הבינה במקני מליהם: (יה) כאשר נתך. כמו מכשק לפני נגו:

בלאלה, כב אמרו במנומבם חם מבינו יכול מהיה כמו הנק
בלאלה, בל אמרו במנומבם חם מבינו יכול מהיה כמו הנק
בלאלה, בל אמרו במנומבם חם מבינו יכול מליהים: ולקלמה:
במקנל לחת ייחים הקנים נותר שרים בקול כמומב: מ במקנל לחת ייחים ממבם: ולא הראי. כחבר חניו מדם נח
בניו ימוד לליום מם במקום הוה: (יים) דבר וניי, לחב בול
במנו מוד לליום מם במקום הוה ניים בליל מדניו בליי
במתום כסב: ירות הדש". בשינו מניסם בליה חדנו בליי

(המכום נכם: ירוע חרני", נשיכות המכים: ירוע חרני", נשיכות ככם: ירוע חרני", נשיכות כככי: ירוע חרני", נשיכות המכים

their faces to Egypt to sojourn there; they shall die by the sword, by famine, and by pestilence, and they shall have neither survivor nor refugee because of the evil that I am bringing upon them. 18. For so said the Lord of Hosts, the God of Israel: As My wrath and My fury have been poured out upon the inhabitants of Jerusalem, so shall My wrath and My fury be poured out upon you when you come to Egypt, and you shall be for an oath and for a bewilderment and for a curse and for a reproach, and you shall no longer see this place. 19. The Lord spoke concerning you, O remnant of Judah; do not come to Egypt. You shall know certainly that I have warned you today. 20. For you have wilfully deceived, for

18. for an oath—They will all say in their oaths, "If I did such-and-such a thing, I should be like those coming to Egypt."—[Mezudath David] Redak suggets: for a curse, although it is repeated further on in the verse.

and for a bewilderment—All will wonder at your extraordinary downfall.—[Mezudath David]

and for a curse—Everyone will curse you.—[Mezudath David]

and for a reproach—Everyone will reproach you.—[Mezudath David]

and you shall no longer see this place.—Once you leave this place, you will never see it again.—[Mezudath David] Abarbanel takes this as an allusion to Jerusalem.

19. **The Lord spoke**—He said this to repeat his warning.—[Mezudath David]

You shall know certainly—When trouble befalls you, know with a certainty that I warned you today and told you that it would be so.—
[Mezudath David]

20. For you have wilfully deceived —This translation follows Redak. Jeremiah saw by the expression on their faces that they wished to migrate to Egypt. He, therefore, spoke to them in this manner. Abarhanel, followed by Mezudath David. renders: You have erred with your souls, for you have sent me, etc. Had you not sent me to pray to God on your behalf and to ask Him whether you should flee to Egypt, you would have been unintentional sinners. Now, however, since you have sent me to inquire of God and you refuse to obey, you are intentional sinners.

אַרַי אַהוּן שְׁנַּחָהוּן יְהִי לַּקַדָם וַיִּ אֲלָהָבוֹן לַּמִימָר קרָם צַלַּי עַלְנָא אַלְהָנָא וֹכְכַל דְיֵיכֶּר לָנָא לָּ בן חווי וָנָעָבֶיד: פּא וַהַוֵיהִי לְּכוּן יוֹסָא דִין וַלַּא קַבֶּילְתּוּן לכיברא דיי אַרַהבון וּלָכל דִי שַׁלְּחַגִי לְּנַהְכוּן: כב וכַען מִיבע הַּרְעוּן אַרֵי בְתַּרְבָּא כְכַפּנָא וכמותא תמותון בָאַהַרָא דְאָהְרָעֵיהוּן לָבֶיעֵל לָאָהוֹתְבָא הַכָּון: א והוה בר שיצי ויכוה לָמַלְלָא עָם כָּל עַמָּא יַת רשלחיה לוַהָהון וַת כָּלֹ פַּתְגְּטָוָא הַאַלַין: בּוַאָמַר נכריא רשיעיא אָבְרון לְּיִרְכִּיְה שַקרא אַת מַתנַבֵּי מג (ב) לא חבאו מורים . תדוייקים חסר וה"ו בחר כי"ח

רבריו ולא כני איתו אלא הכיר בהם כי דעתם היה ללכת לסצרים על כל פנים:

הכיר מהם ירמיהו כי דעתם ללכת למצרים לפיכך אמר להם: (כמ) ואגיד לכם חיים ילא שבעתם. כי עדיין לא כלה מצורת דור

מצודת ציון כאשת עשיתם טעות גדול בנסשותיכם אשר אתם שלחתם אותי וגו' מב (כ) עזרוה. יתכן שהוא יאוניה הנוכר למעלה והיה נקרם כי אלו לא בלחחם היחם ביונגין ועכביו אחם מוידין: (כא) ולכל. כי אלו לא בלחחם היחם ביונגין ועכביו אחם מוידין: (כא) ולכל. כי"ל וכמו שלא במעחם מאו לכל אשר בלהני אליכם: (כב) ועהה ונו'. הוד להחרות בהם שוב למען ידעו בבוא הרעה:

מב (ה) את כל הדברים האלה . האמוכים למעלה : ובו אימרים . היו אומרים ולפי שארכו הדכרים אמר ביכ אומרים:

were overcome by the fear of Chaldeans who might attack them and slay them because of the assassination of Gedaliah and the Chaldeans who were with him. Moreoever. they became frightened to live in the land which God cares for constantly, and where He punishes severely for infractions of His Law.

- I. all these words—I.e. the aforementioned.—[Mezudath David]
- 2. Azariah the son of Hoshaiah-Perhaps identical with Jezaniah the son of Hoshaiah, mentioned above

you have sent me to the Lord your God, saying, "Pray for us to the Lord our God, and according to all that the Lord our God shall say, so tell us, and we will do [it]." 21. And I told you today, but you did not hearken to the voice of the Lord your God or to all that He sent me to you. 22. And now, you shall certainly know that you shall die by the sword, by famine, and by pestilence in the place where you desired to sojourn.

43

1. And it came to pass when Jeremiah finished speaking to all the people all the words of the Lord their God which the Lord their God had sent him to them, all these words, 2. then said Azariah the son of Hoshaiah and Johanan the son of Kareah and all the wilfully wicked people, saying to Jeremiah, "You speak falsely; the Lord our God did not send you to say, 'You shall not

21. And I told you today, but you did not hearken—Although he had not yet completed his words, and they had not yet responded, he recognized that they intended to go to Egypt in any case.—[Redak]

or to all that He sent me to you—You neither hearkened to this word of God nor did you hearken to anything that God sent me to tell you.—[Abarbanel, Mezudath David]

22. And now, etc.—He repeated his warning so that they should know the cause of the misfortune when it would befall them.—
[Mezudath David]

Abarbanel explains the change that came over the people who were

previously ready to accept anything the prophet would tell them, and later reneged. He notes that the assassination of Gedaliah the son of took place on Ahikam Hashanah, during the Ten Days of Pentience, and they appealed to the prophet to inquire of God what they should do. At that time, their souls were purified, and they were ready to worship God with devotion. Therefore, they appealed to the prophet to inquire of God what they should do and were willing to accept any reply he would give them. After Yom Kippur, however, Ithe effect of the penitential days wore off, and] they reverted to their folly. They

לָא הַעלון לַמְצְרֵים לָאָהוֹהָבָא הַמָּן: ג אַרַי ברוך בר גרנה כנכי נתה בָּנָא בַּדִילֹ לָּמְמֶּםֶר יַתַנָא בירא רכסראי לסקשל יָהָנָא וּלְאַנְלְּאָה יָהָנָא לָבָבֶל: ר וַלָּא קַבְיל יותגן בר קרת וכל בבני חַילָּנָתָא וְכָלּ עַמָא לְמֵימָרָא דְיִי לְּמְתָּב בָּאַרָעָא רָבֶית יְהִירָה: ה וְרַבֵּר יוֹחָנָן בַּר קָרָחַ וְכְלֹּ רַבְּנֵי חֵילְוָהָא יַת בל שַאָרָא רָבֶית יְהנָרָה בָּלַ רָהָבוּ מְבָּל עַמְמוֹא רַאָּתְבָּרַרוּ לְּתַּמֵּן לאתות כא באַרעא רְבֶית יְהוֹרָה: יוָת נַבְרַיָא וְיַת נְשַׁיְא וְיַת שַפַּלָא וַיַת בְּנַת מַלְּבָּא וַיַת כַּל נַפִּישֶׁתָא דִי שְׁבַק גבווראַרן רב קטולָיא (ו) את גדלידע. עם גדלידע:

מצורת דיון בשני השמוח: הודים. הכשנים: (ג) מסית. מלשין בשני השמוח: הודים. הכשנים: (ג) מסית. מלשין בשני השמוח: בשני שני בשני שני בשני שני שני בשני לבלוח לבס להשלי בס למנו בשני מסרים כיד הכשוים: להסית ונוי. כ"ל מקלח ימית ועקלים יסיו מסרים כיד הכשוים: להסית ונוי. כ"ל מקלח ימית ועקלים

שנלה לכבל: (ה) אשר שבו . אבר חזרו ונוי לנור כארן יסודה: (ו) ואת כל הנפש. הטכדים והשפחום: ואת ירפיה נגוי. גם אומם

to Jeremiah, at the same time enticing him to forbid them to go to Egypt. They believed this since they could not conceive of God forbidding them to go to Egypt, a land safe from danger, and commanding them to remain in the land of Judah, where Nebuchadnezzar was likely to attack them. To deprive Nebuchadnezzar of his free choice was a miracle contrary to the laws of nature. They did not believe that

God would perform such a miracle unnecessarily.

to put us to death and to exile—To put some to death and to exile others.—[Mezudath David]

- 5. to sojourn—That had returned to sojourn in the land of Judah.—
 [Mezudath David]
- 6. and all the people—The bondmen and the bondwomen.—[Mezudath David]

and Jeremiah the prophet and

come to Egypt to sojourn there.' 3. But Baruch the son of Neriah incites you against us, in order to deliver us into the hand[s] of the Chaldeans to put us to death and to exile us to Babylon." 4. And Johanan the son of Kareah and all the officers of the armies and all the people did not hearken to the voice of the Lord to dwell in the land of Judah. 5. And Johanan the son of Kareah and all the officers of the armies took all the remnant of Judah that had returned from all the nations where they had been driven, to sojourn in the land of Judah, 6. the men and the women and the children and the king's daughters and all the people whom Nebuzaradan the chief executioner had left with Gedaliah the son of Ahikam the

(42:1). He may have been called by two names.—[Mezudath Zion]

"You speak falsely"—For the above reason, the people did not accept Jeremiah's words. Moreover, they thought that, if God had indeed spoken to Jeremiah, it would have been conveyed to him immediately, not several days after his inquiry.—
[Abarbanel]

3. But Baruch the son of Neriah incites you—As will be related in ch. 45, Baruch sought to become a prophet, but was unsuccessful in his attempts. He still hoped that in the Holy Land, a land conducive to that end, he would perhaps achieve his goal. In Egypt, however, a land steeped in idolatry and sorcery, there was no hope. Therefore, Baruch, in order to attain his desires, strove to remain in the land of prophecy, not in Egypt, a land

hateful to him. Consequently, the people suspected him of inciting Jeremiah against them. I.e. they believed that Baruch had persuaded Jeremiah to forbid the flight to Egypt, and that Jeremiah presented it as a prophetic message. The phrase, "in order to deliver us, etc." does not mean that that was Baruch's intention, but that that would be the result of Baruch's persuasion.—[Abarbanel]

Mezudath David explains this phrase in its simple sense. He conjectures that there was strife between Baruch and the people, and they suspected him of plotting their downfall.

Malbim explains that they saw Baruch circulating among the people. They, therefore, believed that he knew of their intention to go to Egypt in any case and reported it

לקח בלא בשנתם: (ו) כי לא ששנו ונוי , לשר לוה לוהם שלא ללכת: עד ההשנתם: כיא מארן מלרים: (מ) בשלש בשלנן . ממכי בתימר מעקט פשית הלננים: בשנתי שלתי בלא לאמר (ני) אפרית אליהם. לל האירים הסני בשנתי אלתי ב"ל לאיני (ני) למי שלי עברי, כ"ל עושה שליחיםי: ונסח . עום לאלי

ו. מלשון הטמנה והנסני. י מסד ומסול ובדרז"ל ואף נ ייי) ומי' שמיקן מקום הקרם

וכלסבה: במלם . כן נקרם זכז"ל ואף על גב דעריד להו מקום הקורות במיד: במלבן. (י) שפירור. כן יקרא האיהל דב כ"ז) והוא מלבון הנותן אמכי

עט בפלם בפלבן. פלם הוא החומר שעושים ספנו הלבנים או חיבר אחר כפיר וכחול: בפלבן. בפקום שרפת הלבנים או בפקום שעושין אותם ויונתן תרגם בפשיל בנינא: ני) את (a) וממנהם . מלמ פסומר העבוי מסיר פמלטה (כ"ב וי) ומ הוא המקוס מטוסיס .

כלל (ש) ושכינהם בטיש. יי שיייין נע כמו וילע פניו כמו מקום מעמד מעבה ויסידו לע כמו וילע פניו (מלכים א' י"ע) לאע אותם בחוך העיע במלכן: בסדש. (אנולוסמנט"וי בלע"ו): ין שםרורו. במוכ בוי"ו וקרי ביי והענין אחד ואותיות אהרי מחתלמות ומירישו ארלו והאחל הנאה נקרא שטריר ליומור בן אמרי שמר ושמריר בשקל מנייר: נילו ובאת והכה. (י) שפרירו. אהלו ודוגמתו

כוג (ש) ושמנהם במלש. מ"ס זו יסוק נופל היא בתיכה ۲۵, שפרידו קרי ובא קרי מנ (ס) וסמנתם בכלם. א"ן ולפלנים בלעיו ככו וולם פנוי: במלבן. בורם"ר בלע"ו: (י) שפרורו . לשון אוהל: מרר"י קרא

להין ברנואמריי צבאור. אלהאךישראל הא אנא אפן גיה עליהון: יאן ייהייקטליה ארעא וְנְהְ בְּרְוּךְ בָּרְ נֵבְיְהִי: יוַאְהוֹ לְאַרְעָא דְבִּאְנִיִם אָבי לָאַרְבִּלוּ לְּשִׁישָׁרָא מל נוליה בר שָפְּוְוְיֵת יְרְמְיָה נְבְּיָא יי נְהֵנְה פְּהְנֵּם נְבוּאָה כִּוֹ ם מכ גנטן אַלְנין רְבְּרְבָּן פּרְעה בְּהַחְפַּנְרֵם לֻעִּינִי גּבְרִיןְיְהוּדָאִין: יְוְהֵיסִרּ コング ביי ואתו עד החפנחס : בה חפנחם למימר: נהשקרינון בקפיל בנינא די בתרע פורטודי עיל כן אבניא הָאְגֵין רְשָּמְרֵיה וְיִנוֹר וַה קרם יי עם יר מיר ְבְבְלְ עַבְרִי וַאֵּשְׁוִי יַח עוכראאר מנחת שי (י) פזרונו . שריוו קר: בי היי **FCXFC** . מלכא Ļ Ż, ZUZ え「八乙八 ススシー -

Shaphan, and Jeremiah the prophet and Baruch the son of Neriah. 7. And they came to the land of Egypt, for they did not hearken to the voice of the Lord, and they came to Tahpanhes. 8. And the word of the Lord came to Jeremiah in Tahpanhes, saying: 9. Take in your hand large stones and hide them in the mortar in the framework, which is at the entrance of Pharaoh's house in Tahpanhes, before the eyes of Jewish men. 10. And you shall say to them: So said the Lord of Hosts, the God of Israel: Behold I am sending, and I will take Nebuchadrezzar the king of Babylon, My servant, and I will put his throne over these stones which I have hidden, and he shall spread his royal pavilion over them. 11. And he shall come and smite

Baruch the son of Neriah—They took them along to Egypt because they did not wish to part with the prophet, so that his merit would protect them. They took Baruch so that he would not attain prophecy.—[Abarbanel] According to Shalsheleth HaKabbalah, they took Jeremiah against his will.

- 7. for they did not hearken to the voice of the Lord—Who commanded them not to go.—[Mezudath David] and they came to Tahpanhes—A city in Egypt.—[Mezudath David]
- 9. and hide them in the mortar— Heb. בַּפְּלֵט. This "mem" is a defective radical in the word, like מָּלְמָּה, a place, מָּלְמָה, a stand, מְּעָמָה, a deed, and its root is לט, cf. "he wrapped (מַלְּהַה) his face" (I Kings 19:13). Envelop them in the mortar in the framework.— [Rashi] Rashi adjudges the "mem"

prefixed to the root as part of the radical.

in the mortar—(Envolopemant in O.F.).—[Rashi] Redak identifies it as mortar from which bricks are made or other mortar made from lime and sand.

in the framework—where bricks are made, or where bricks are burnt.—[Redak] Jonathan renders: in the plaster of the building.

- 10. his pavilion—Heb. אַפּרִירוּ his tent. and a similar case is found in Job 26:13: "By His breath. He made the heavens a tent (קּשְּׁבְּרָה)"—[Rashi] Redak connects it with the root שפר meaning "beauty," thus denoting a beautiful tent. Jonathan renders: his palace.
- 11. And he shall come—The "kethib" is: and it (fem.) shall come. referring to the camp.—[Redak]

מר אַבְּבָר אֲשֶׁר בִינְרִים אֲשֶׁר בַּאֶבִי בְּמִיתְא בְּמִיתְא בְּמִיתְא בְּמִיתְא בִּמְיִם אֲשֶׁר בַּאֶבִי בְּמִיתְא בְּמִיתְא בְּמִיתִּא בְּמִיתִּץ בִּאָבִי בִּאָבִי בִּאָבִי בִּאָבִי בִּאָבִי בִּאָבִי בְּמִיתִּא בְּמִיתִ אֲבָר אָר בְּאָבִי בִּאָבִי בִּאָר בְּאָבִי בְּמִיתְ בִּאָרִ בְּמִיתִּץ בִּאְרִים בְּמָּמִי בְּמְתִּץ בִּאְרִים בְּאָבִי בְּאָבִי בְּעָרִים בְּאָבִי בְּעָרִים בְּבְּתֵּר בָּאָבִי בְּעָר בְּאָבִי בְּעִר בְּאָבִי בְּעָר בְּעָר בְּעָר בְּעִר בְּעָר בְּעִר בְּעָר בְּעָר בְּעָר בְּעָר בְּעָר בְּעָר בְּעָר בְּעִר בְּעִר בְּעָר בְּעָר בְּעָר בְּעָר בְּעָר בְּעָר בְּעָר בְּעִר בְּעִי בְּעִר בְּעִר בְּעָר בְּעָר בְּעָר בְּעִר בְּעִר בְּעָר בְּעִי בְּעִר בְּעִר בְּעִר בְּעִר בְּעִר בְּעִר בְּעִר בְּעִי בְּעִי בְּעִר בִּיוֹ בְּיִי בְּעִי בְּעִר בִּי בְּעִר בְּעִי בְּעִר בְּבִּי בְּעִי בְּעִי בְּעִי בְּעִר בִּי בְּעִי בְּבְּב בְּעִי בְּעִבְיוֹ בְּבְי בְּעִי בְּיִבּיוּ בְּיִי בְּמִיּעִי בְּבִי בְּעִי בְּעִי בְּעִי בְּעִי בְּעִי בְיוּבְיבִייִי בְּיוּבְיוּבְיוּבְּבִייִי בְּיבִייִּבְּיוּ בְּיִי בְּעִים בְּעִיבְייִי בְּעִים בְּעִים בְּעִים בְּעִייִי בְּיוּבְיוּבְייִי בְּיוּבְייִי בְּעִים בְּעִיבְייִי בְּיוּבְיוּב בְּעִי בְיוּבְיוּב בְּעִי בְּיוּב בְּעִי בְּיוּב בְּעִי בְּיוּב בְּעִי בְיוּב בְּעִיים בְּעִיים בְּעִים בְּיבּיוּ בְּיוּ בְּיוּב בְּעִי בְּיוּ בְּיוּ בְּיוּב בְּיוּ בְּיוּב בְּיוּ בְּיוּב בְּיוּ בְּיוּב בְּיוּבְיוּ בְּיוּ בְיו

רש"י

מהר"י קרא

(יב) יכשה את ארץ בצרים. פתי ויקף נמוכרנצר את ארץ ברוחו שמים שפרה (איוכ כ"ו): (יב) ועשה את ארץ כצרים: כאשר יכשה הרושה את בגרים: כאשר יכשה הרושה את בגרים: כאשר יכשה הרושה את בגרים. כלי כפני הרוח: מצרים: כאשר יכשה הרושה ויכלים החומי לאת כביו וכהים משמיש. מזכחת ששם אם אותם את כגריו ובליכו מעל כתופיו כשהוא מליך לאנו לפניו: (יב) את מצבות בית שמיש. מזכחת ששם שם אותם שמתנירו ביתי הואים ושלו בכיי במרים בהוליך מכוש ומתלים לבני יודשלים כלית של ההרם מאחר (יששיה ע") ביום ההוא יהיו המש ערים בארץ מלרים מדברות שפת כנען ומשכשות לה' לכאת שר ההרם יאמר לאחת ות"י שיר הרוא יהיו המש שרים בארץ מלרים מדבתיה למיתרבי האחר הרא מדמונים בארץ הרא מה ביום במתידא למיתרבי האחר הרא מדמונים בארץ הרא מדמונים במתידא למיתרבי האחר הרא מדמונים בארץ הרא מדמונים בארץ היום במתידא למיתרבי האחר הרא מדמונים בארץ הרא מדמונים בארץ המוצרים במתידא למיתרבי האחר הרא מדמונים בארץ הרא מדמונים בארץ המוצרים במתידא למיתרבי האחר בהיא הרא מצבים במתידא למיתרבי האחר במתידא למיתרבי האחר במתידא למיתרבים במתידא למיתרבים במתידא למוצרים במתידא למיתרבים במתידא למוצרים במתידא במתידא למיתרבים במתידא למיתרבים במתידא למוצרים במתידא למתידא במתידא למתידא במתידא למוצרים במתידא למתידא במתידא למוצרים במתידא במתידא למוצרים במתידא למוצרים במתידא במתידא למוצרים במתידא למוצרים במתידא במתידא

מנחת שי

רד"ק כתיב ובאה לשון נקבה על הכתנה וקרי ובא לשון זבר על נכוכדצר: יינו אושרפו ושבם. ישרוף הכתים שבהם אלחי מצרים וישבה אושר כסף ואלהי והב או פירוש ישבה עובריה': ועסה את ארץ מצרים. בלובר יבווו את כל

(A) וכחה וכח קרון (יכ) כחבר ועשה, העי"ן כשוח לכדו ככל כספרים כתוכי יד לגם כוחר דפורים וכן הוח ככעל הובון והתמורת מדבת כי חורע עשם ד' וביתן ועל שפש יעשה. כחבר עשה, חתילו וכגנד יעשה. גם כרכות ד' וביתן ועל שפש יעשה. יד יונלם כחות לכון:

ישיה חודה. הואם נגוח (נדו: שללה: כאשר יעשה הרונה את בנדו. ככו שיתעסף הרועה בנגרו ויברוך את עצפו בוכן יכרוך היא כל שלל ארץ מצרים. וזכר הרונה לפי שהרועה עובר יוסם ולילה בכרבר עם הצאן ויתעסף ויתמסף בנגרו היסב ספני קרת הלילה. ואדוני אבי ז'ל פ'' בכי הרוצה שנסע ככקום לכקים וכשנסע כן הסקום עופה בנר האהל שיושב. בו והולך לו ולא ישאיר דבר באיתו כקום: נינו בית שבש. שהיו עוברים שם לשמש וזכר עוד ואה בתי אלהי כצרים ישרף באש לחוק הענין לוסר כי כלם

מצורת דוד

מצורת ציון

ממטנ להאבנים: (יא) אשר לבות. הדאו למו ברפבי ומוח דרפב ונו': (יג) ודשתפם ושבם. ל"ל אלהיסס פען ישרף אלהיסכ מכסף וזהב יקה בשני: ודפה, שלל ארן מליסי יכרוף לקחת הכל כמו הרוטה בשופט מפקום לתקום שכורך מם צבוז כל בליו להדיאם טמו ולא ישאיר מה מהם: ויצא. כ"כ ילא משם בשלום ולא יוכל אכשי מלדים לקחת שלהם שידו: (יג) מצבות בית בשלום ולא יוכל אכשי מלדים לקחת שלהם שידו: (יג) מצבות בית

בפר (כראבים מ"ט) ובה של מבקל כלריכ: (יכ) והצתי. שמן הבערה יבריפה כמו וחלה בסככי הישר (יבשיה ש"): ושבם. מלי בני: ועבות. יעבות. שנין כריכה וכן משוטי לשכה (יחוקאל כ"א): את בגדי. עם כנדו: (יעבות. מצבות. מוכח מחכן אחה נקרא מלכה כל" המקרא:

שמש . המלכות שעמדו כבית אשר עכדו בם לבמש עכודת אלהות :

is destined to be destroyed, will be said to be one of them.—[Rashi] As Rashi explains there, "Jonathan renders 'heres' in two ways: an expression related to 'Who says to the sun (סֶּחֶס) and it will not shine' (Job 9:7), and an expression of demolition and destruction." Redak points out that in Beth-shemesh the sun was worshipped, [hence the name Beth-shemesh, house of the

sun]. The Rabbis identify this city with Heliopolis (the city of the sun) or On. Although its inhabitants converted to Judaism, in later times it became an idolatrous city, the site of the temple of Ra, the sun god, which had in front of it an avenue of obelisks. Nebuchadnezzar would destroy this temple with its obelisks.—[Daath Soferim, Daath Mikra]

the land of Egypt, those who are for death, for death, and those who are for captivity, for captivity, and those who are for the sword, for the sword. 12. And I will ignite a fire in the houses of the gods of Egypt, and he shall burn them and capture them, and he shall wrap up the land of Egypt as a shepherd wraps up his garment, and he shall leave there in peace. 13. And he shall break the monuments of Beth-shemesh which is in the land of Egypt, and the houses of the gods of Egypt he shall burn with fire

44

1. The word that came to Jeremiah concerning

those who are for death—Those deserving to die by famine, shall die by famine.—[Mezudath David]

12. and he shall burn them and capture them—He shall burn the temples housing the gods of Egypt, and he shall carry off the idols themselves, those of silver and gold. It may also mean that he will capture their worshippers.—[Redak] Or, he will capture the Egyptians.—[Abarbanel] Or, he will burn the wooden idols and carry off the silver and golden ones.—[Mezudath David]

and he shall wrap up the land of Egypt—He shall wrap up all its plunder and leave, as a shepherd wraps up and rolls his garment and casts it over his shoulder when he leads his flock before him.—[Rashi] Redak interprets the figure as that of a shepherd who wraps himself in his garment. Scripture chooses the shepherd rather than an ordinary person because the shepherd stays with his flocks by day and by night

and must wrap himself securely to protect himself from the cold at night. His father, Rabbi Joseph Kimchi, explains the figure as that of a shepherd who wraps up his tent when moving to fresh pastures, leaving nothing in his wake. Kara renders: And he shall surround Egypt, as the shepherd wraps his garment around himself for protection from the wind.

monuments of Beththe shemesh—The altars that those who proselytized in the days of Hezekiah had made there, Sennacherib's captives whom he brought from Cush and from Egypt before Jerusalem (note error in Nach Lublin, should read ולפני) on the day of his downfall, as it is stated, "On that day there shall be five cities in the land of Egypt speaking the language of Canaan and swearing to the Lord of Hosts, one of which will be called the city of Heres'" (Isa. 19:18). Jonathan renders: The city of Beth-shemesh, which

דַמְצְרַיִם

ירמיה יהודאי דוהבין בארעא דיהבי

מנחת שי בוד (ו) חשר פשו להנפסני. תסר יו"ד חתר הפי"ן נתגלח בשרים נחובי יד מדוייקים ודפוכים ישנים ופיין מה שכתכתי לעיל כסימן ל"ב:

מצורת ציון

מד (ה) בסנדול ונו'. שמות מקומות כחרן מלרים: (כ) והגם. סנס הם: חרבה, מלי מולכן:

event, there is no doubt that it was indeed its cause. So was the case of the destruction of Jerusalem, which was predicted by the prophets as a

result of the people's idolatrous

following

in the

verses. - [Malbim]

practices, as

because of their evil—I.e. because of the evil of their inhabitants.—[Redak]

For further commentary see Appendix.

ישרוף באש לבזיון אלהיהם: מ) כפני רעתם. רעת יושביהם: הכה אחם ואבותיכם. הכה יושבי הערים שוכר שכתו או שנלו מצורת דוד

מד (h) הירשבים בארץ כצרים. והור ופי' היושכים כמנדול ונו' שהם מחרן מלרים: (ג) אשר לא ידעום הפה. השר לה היו מכירים כהם מחו: אתם ואבותיכם . גם החם גם אבוחיכם עשו הרע : (ד) השכים ושלוח . הייתי משכים ומשלח כזריוות רב: אל גא תעשו. כאומר אם עד הכם עשיתם הרע אל

> 4. And I sent to you—Although I warned you through My prophets, whom I sent betimes, admonishing you not to commit those abominations.—[Abarbanel]

> 5. But they did not hearken—They, nevertheless, did not hearken.— [Abarbanel]

> to repent of their evil-1.e. to repent of the past sins.—[Malbim]

בַּמִגְדוֹל וּבְתַּחְפַּגְהֵם ובְּמָפֶּם ובַאַרַע פַּתְרום לָכֵימָר: בּבַּדְנַן אֲבֶר וְיֵ צָבָאוֹת אֱלָהָא דִישִּׂרָאֵלֹ אַהון הַוִיתון וַת כְּל בישתא דאותיתי ירושלם ועל כל קרויא דבות והודה ואינון חַרבָא יוֹמָא דֵין וַבַּית בהון והיב: נקן קוףם דעברו בישתחוז לָאַרְגִּזָא הָדָמֶי לִּמְהַרְּ לָאַכָּקא בּוּםבִין לָבָּפְּלַח לַּמַעוָר פַּלָּחֵי כּוּכְבָיָא דָלָא יַרְעוּנוּן אַתּוּן וַאַבָּהָתְכוֹן: רוּשְׁלָּחֵית לַוָּהָכוּן יַת כָּל עבְדֵי נָבָיָיָא מַקָּרֵים וּמִשְׁלֶּח לָּמֶימֶר לָא כָעון הַעִבְּרוּן יַת עָבַק תּוֹעַכְהָא הָרָא דָרַחֵיקית: הוַלָּא קַבְּילוּ וַלָאאַרְכִינוּ יַת אוּדְנֵיהוּן לָּמֶיתָב מְבִשְׁתַהוּן בְּרִיל דָרָא רָאַמָקא בּוּסְמִין

למעות

all the Jews dwelling in the land of Egypt, those dwelling in Migdol and in Tahpanhes and in Noph and in the land of Pathros, saying: 2. So said the Lord of Hosts, the God of Israel: You saw all the evil that I brought upon Jerusalem and upon all the cities of Judah, and behold, they are waste, and there are no inhabitants in them, 3. because of their evil, which they did to provoke Me, to go to burn incense to worship other gods, which they did not know, [neither did] you nor your forefathers. 4. And I sent to you all My servants the prophets, sending them betimes, saying: Now do not do this abominable thing which I hate. 5. But they did not hearken, nor did they incline their ear[s] to repent of their evil, not to burn incense

1. concerning all the Jews dwelling in the land of Egypt—Since their intention was to worship idols as the Egyptians do, this message came from God to the prophet.—[Abarbanel] Daath Mikra takes the expression, "all the Jews" to include those who had fled to Egypt because of the war. The prophet was displeased with them because they had transgressed the Mosaic interdict against returning to Egypt.

dwelling in Migdol, etc.—First the verse gives the general location of their residence and then elaborates on the details.—[Mezudath David]

Migdol—If this is the same Migdol as in Exodus 14:2, it is on the northeast border of Egypt, to the east of Tahpanhes.—[Soncino] Daath Mikra claims that it may refer to any of the fortresses or fortified cities in eastern Egypt bearing this appellation.

Noph—Approximately twenty-

five kilometers south of modern Cairo, on the western bank of the Nile.—[Daath Mikra]

Pathros—This was upper Egypt, known in Egyptian as Pe-te-res and in Akkadian as Paturisi. This extended from the south of Noph to the southern border of Egypt. The Jews were apparently scattered throughout Egypt. The prophet was compelled to go from place to place to deliver his message, or perhaps representatives of every city assembled in one of these places to take counsel, and there Jeremiah publicized his prophecy.—[Daath Mikra]

2. You saw—When someone notices an event taking place, he inquires as to its cause. If it was preceded by another event, perhaps leading to it, he may still be in doubt whether that was, in fact, its cause. Should a prophet come, however, and warn that the preceding event will eventually lead to the following

תרגום אוליר לשעות פלנוי פובניא:

(ח) לגנסביר נפסבי דינס , נספרים הג'ל חסר יו"ר נתלטיל . נמסבי הג'ל " שיין נחיקה פחן : נמון גננים לכט , נמולה גיוזה נרוק נגוז נספר סונה ליד סיבי יהקורה להי וחים שני מושכה : (ט) הבנחוס , כה"ון להי הרא"ח אות לחול היו האילה וראל היו האילה וראל היו"ק מאים ונכולה וך מילה ובילה לויך מאים ונכולה להיו"ק מאים ונכולה להיו"ק מאים ונכולה להיו"ל מאים המהלה להיו"ל מאים הנהיו"ל מאים הנהיו"ל המהוח היו"ל מהיו"ל היו"ל מאים היו"ל מאים היו"ל מהיו"ל היו"ל מאים היו"ל מהיו"ל היו"ל מהיו"ל היו"ל מאים היו"ל מהיו"ל היו"ל מהיו"ל היו"ל מהיו"ל היו"ל היו (ו) ותהך, פנין הנקה ושפיבה: (ו) פולל, ילנים כנים: משבו שהה: ההועבה הואה. היא שנונה האליל: (ו) והרך, אל (מלחיבה משבו נים הוד, שהפים הניכו: (ו) אל הנעינה, בשליו ימרו המשבי נים הוד, שהפים הניכו: (ו) אל הנעינה, כ"ל (שלחיבה משבים ניטי כ" ניכח שהם ילים הוד מהלובי הלהבעיבי, עפביו ימרו שבים בשבים כעה למלובה ילות לאחרו להלובה בילים ולחום במשבים להים הילים החודה. לכן יוחיו ההבה בל היל יוחיו ההבה בשבים החוד החודה בל כל לחד ההתניים ההם: UZ,O מצורת ציוו מנהה ש רך"ק לא אתם ואנחנים לא ינעים שונם: (ס) השנחום, השיו קלה והודא בלא נעיא ויש ספינים הדיא בנעיא: ואח רינות נשיו, נשי כל פלך ופלך וכך ראנו נאשת אניה שנשתה ç מצורה רור ודליק לְמְהֵוּיכוּן לְּ וְלְחְסוְרֵוּן בְּבְל E. かいける ולחטודין х. ... Ę Ë נפְשַׁהְבוּן לְשֵׁיצְּאִה לְבוּן Ş 3×-× ָ קרָניִּ אָבְאוֹה אַלְהָא דְיִשְׁרְאֵל נישוא רבהא עבר ואהא ועלים ווניק Ž. לאסקא בוסמין לעינות פלחי כוכביא בארעא רמצרים くどににけな לשיצאָה לְכוּן וְחֶל רוּנִיוּ וְחֵיפְתּי Ü. נית יהירה Š יבשובן ירישלם ה לחורבא לאדו ז קדין : יובען 20 C. ל משְּנק בקניא בעונר. ø ראבינ<u>ן</u> に かな につこな Ę, האהלשיתון נוכיו Z; . ייניל ייניל **351518** goot Ų 133 N

to other gods. 6. And My anger and My fury were poured out, and it burnt in the cities of Judah and in the streets of Jerusalem, and they have become waste and desolate as this day.

7. And now, so said the Lord God of Hosts, the God of Israel: Why do you do this great evil to your souls, to cut off from you man and woman, child and suckling from the midst of Judah, not to leave over a remnant for yourselves, 8. to provoke Me with the deeds of your hands, to burn incense to other gods in the land of Egypt where you are coming to sojourn, in order to cut yourselves off and in order for you to become a curse and a reproach among all the nations of the earth. 9. Have you forgotten

not to burn incense to other gods—I.e. to refrain from idolatrous practices in the future.—[Malbim]

6. were poured out—For this reason My anger and My fury were poured out.—[Mezudath David] Jonathan renders: rested.

as this day—that they are waste and desolate.—[Mezudath David]

7. to your souls—I.e. to yourselves, for "man and woman, child and suckling" will be cut off.—
[Mezudath David] The destruction will not end with the cities but the people too will be destroyed, without leaving you a remnant.—
[Malbim]

8. **to provoke Me**—Now he explains how they are harming themselves, i.e. by provoking God.—
[Mezudath David]

coming to sojourn—This is not your land as the land of Judah was. Therefore, the evil in store for you will be twofold, for you will be cut off completely, and you will become a curse and a reproach among all the nations since you live among them.—[Malbim]

a curse—They will curse people by saying that they should become like you.—[Mezudath David]

and a reproach—Everyone will reproach you.—[Mezudath David]

Do not say that you are doing this out of fear of the Chaldeans, but it is to provoke Me, and do not think that you will not be punished for it when you sin in the land of Egypt, but it will cause you to be cut off.—
[Abarbanel]

9. Have you forgotten—This is a rhetorical question. Surely you have not forgotten the evils of your fore-fathers.—[Mezudath David]

Have you forgotten the cause of the destruction of Jerusalem, viz. the evil deeds of your forefathers, etc.?—[Malbim]

וות בישות נשוהי וויה וַיַת בִּישׁוּת נְשֵּיבוּן ַדַעָברוּ בְאַרָעָא דְבַית י לָא פְּסָקוּ עַד יוּמָא הָרֵין וַלָּא דיהבית וַקּדָם קד ביבון. אַבהַתְּכוֹן: יא ברנן אַכָּר יִיַ עבאות אַלָּהָא דִיִשְׂרָאֵל הָא אַנָּא בַשַׁוֵי אַפִּי בְּכוּן לָבִישָא וֹלְשֵיצְאָה יַת יב וַאֶּכֶב רבית יהודה דשויאו אַבַּיהון לְבֵינעל לְאַרְעָא רְכֵּצְרַוָם לֻאָּתּוּתְבָּא תַבֶּן וִיסופון כּוּלִהון בַאַרְיָנָא רְמִצְרַיָם יַתְּרְמוּוּן בַהַרבָא וֹבְכַפְנָא יָסופון רבא מועירא ועד בַּחַרָבָא ובַכָפָנָא וְמוּתוּוְ ויהון לַמומֵי וּלְצָּדוּ

בד (י) לא דכאו. לא נדכה לכם מרעתם:

מנחת שי

(יב) לחלה למחה. בחקלת סמרים כ"י יופורים בים ולמח ה בוח"ו ובספרים חתרים כלה וח"ו וחין לסחור כיה על מסורת שלני החובה כספר יחים סיף סימן כ"ד ושונתם חיבה חלה לחד שימן (מדר החיבות החתחלפום ולח

מצורת ציון

(י) דבאו. פנין כחית' והוא מושאל על ההכנשה כמו לב נשכב ונדכה (חהלים נ"א): (יב) ותבו. ענין כליון והצלמה: לאלח. ענין שכועה: לשבח. לתמהון:

רד"ק פפלצת לאשרה: מי לא דכאו עד היום הזה. לא נכנעו ולא שכו עצמם דכאים פפני העונש שהשינם על דעהם שעשו:

מצודה דוד

(י) את דבאו לא נדכא לכם ר"ל טדיין לא נכנטו עד היום הזהולא יראי מה": (יא) שם פני. אשים השנהתי ככם להכיא הרעה: ירבי רבחחתי, ר"ל אקחם אל הרעה: ותבו כל, כלם יכלו: לאלת

sword, but they will not die from hunger since they will be able to find food. The small ones, however, will not die by the sword, for they will not engage in war. Instead, because of their poverty, they will die of famine. Hence, all of them will die either by the sword or by famine.—
[Malbim]

the evils of your forefathers and the evils of the kings of Judah and the evils of his wives and the evils of your wives, that they did in the land of Judah and in the streets of Jerusalem? 10. They were not crushed until this day, and they did not fear, and they did not walk in My Law and in My statutes that I placed before you and before your forefathers. 11. Therefore, so said the Lord of Hosts, the God of Israel: Behold I direct My face against you for evil and to cut off all of Judah. 12. And I will take the remnant of Judah that directed their faces to come to the land of Egypt to sojourn there, and all shall be consumed; in the land of Egypt they shall fall, by the sword and by famine they shall be consumed, both great and small shall die by the sword and by famine, and they shall be for an oath, for bewilderment,

the evils of his wives—I.e. the evils of the wives of each king. We find that Abijah's wife made a frightful image for the asherah (I Kings 15:13).—[Redak]

10. They were not crushed—Their hearts were not crushed because of their evil.—[Rashi] They were not humbled because of the punishment visited upon them for their evil deeds.—[Redak]

they did not fear—They did not fear the punishment.—[Malbim]

and they did not walk in My Law—after seeing the punishment that befalls transgressors.—[Malbim]

11. I direct My face—So to speak, I will direct My attention toward you to bring evil upon you.—
[Mezudath David]

for evil—Whereas in the destruction of Jerusalem, God's intention was for good, in a manner similar to the seeds that disintegrate and then sprout, this destruction will be completely for evil, to cut off all of Judah.—[Malbim]

12. And I will take—Malhim explains that the Jews in Egypt were divided into two groups, the officers of the armies and the wicked ones, and the group that was coerced to follow them to Egypt, as above (43:5). First the prophet addresses the former group, "that directed their faces to come to the land of Egypt." Their main intention was to migrate to Egypt. They shall all be consumed.

both great and small—The great, viz. the warriors, will fall by the

יַלְּלָּוְמָא. וּלְּחָסוּרִין: יג וַאַסְעֵר עַל דְיָהְבִין בְּאַרְעָא דְּמָצְרַיִם בְּמָא רָאַסְעַרִית על יִרוּשְׁלֵּם **ECGTN** בַּחַדְבָּא וּבְמוֹהָא: יר וְלָּא יְהַי שאר ומשיויב לשארא רָבֵית יְהוּרָה דְאָהֶן אָתוֹתָבָא תַּקוֹ בְּאַרְעָא דמצבים ולמהבבארעא רבית יהורה האינון כַּטען יַת נָפָשָׁהון לְמֵיתָב לְמָהַב אַרַי לָא יָתוֹבוּן אֶלָּהַין קשיובין: פוןאַתיבוּ יַת יָרְמָיָה כַּלֹּ נַבְרַיָא דְיַרְעִיןּ אַרֵי מַסַקו בּוּסְמִין גשיהון לטעות פלחי פּוּכְבַיָּא וְכָל נְשֵׁיָא רַקּיִמִין קהָיָּא רַבָּא וְכַלּ עמא דוהבין באַרעא בפתרום דמצרים לְמַימָר: מו פַּהָנָמָא רסַלַילָהָא עַמְנָא בּשְׁמָא לַית אַנַחָנָא צָבָיָ 🧵 **לקבלא**

(יד) בי אם פליטים. ירמיה וכרוך חזרו משם שהגלם נכוכדנאלר כשנתנה ארץ מלרים כידו נעשרים ושכע למלכו מצורת דור

מהר"י הרא מד ניד: כי לא ישובו כי אם פלמים. שכן מצינו בסדר עולם בשנת עשרים ושבע לנוברניגר ניתנה סצרים בידו תשא המונה ושלל שללה והנלה ירכיה וברוך וכל היהודים

ונר. ישבעו בהם ויחמהו על תפלחם ויחלו בהם קללוחיהם ויחרפו פיחסו(יג) ופקרחי, אשנית להספע ולהשיב נמול על היושבים וגוי: בחרב גיוי - כיל בללה של השל בה לעל מה כי (יו) ואף אחיה שליש - לא ישאר מהם בנולל בחים שליח שה : ולשוב . ולהזור לאין שליש - לא ישאר מהם בנוללים שלכיח מה : ולשוב . ולהזור לאין (יג) ושקרתי. ענין השנה: (יו) פלים ישריד. הללה ושארים: מנשאים. ענין התה ור"ל מנטיחים: פלסים. נמלטים ומוללים: (טו) קהל. צנין קנון ענ:

יפודה אשר המה מלפים ומרוממים ומבטימים את נסשם לשוב לשכח שמה הנה לח כן יהיה כי לח ישובו כי אם ספליטים מתרכ כאויב והרה מקרא קלר ויוכן החסרון מעלמו : (טו) וכל הגשים העובדות . שהיו טומדות כמעמד ההוא והיה קבון רכ : וכל העם וגו' . גם המה היי

do..."—They denied Jeremiah's evidence, by which he proved that the calamity came upon them because of their idolatrous practices. They claimed that the opposite was true. During the reigns of Ahaz and Manasseh, when they were steeped in idolatry, no evil befell them. During Zedekiah's reign, however, when idolatry was not prevalent,

and most of the people worshipped God, the evil befell them. From this, they proved that, on the contrary, burning incense to pagan deities helped them and protected them from evil. Only when they neglected to burn incense to the queen of heaven did evil befall them. The act of burning incense had the power to bring down upon them the bounty

and for a curse and a reproach. 13. And I will visit upon those dwelling in the land of Egypt as I visited upon Jerusalem, by the sword, by famine, and by pestilence. 14. There shall be neither fugitive nor survivor to the remnant of Judah coming to sojourn there in the land of Egypt and to return to the land of Judah, for they mislead themselves to return to dwell there, for only fugitives shall return. 15. And all the men who knew that their wives burned incense to other gods and all the women standing [in] a great assembly, and all the people dwelling in the land of Egypt, in Pathros, answered Jeremiah, saying, 16. "The word that you spoke to us in the name of the Lord,

we

13. and I will visit—Those who went to Egypt with the intention of remaining there joined Pharaoh's army to fight against Nebuchadnezzar. Therefore, they will fall with the casualties of that war.—[Malbim]

14. for they mislead themselves— This translation follows Targum Jonathan. Mezudath Zion renders: they promise themselves. Daath Mikra renders: they long.

only fugitives—Jeremiah and Baruch returned from there, for Nebuchadnezzar exiled them when the land of Egypt was delivered into his hand in the twenty-seventh year of his reign (Ezek. 29:17). So we learned in Seder Olam (ch. 26).—[Rashi] Kara adds: and he exiled Jeremiah and Baruch and all the Jews to Babylon. The words, "and all the Jews" are not found in our edition of Seder Olam. Rashi and Kara appear to differ on the question of whether there were any survivors

besides Jeremiah and Baruch. *Ibn Nachmiash* words it very plainly, that the sole refugees will be Jeremiah and Baruch. See, however, 46:27.

This verse refers to those coerced to follow Johanan the son of Kareah and his officers. Although they intended to return to Judah, only fugitives will return, for the others will perish by famine and pestilence.

15. the men who knew—In fact, all the women burnt incense to other gods, but many did so without their husbands' knowledge. Only those who knew that their wives burnt incense to other gods replied to Jeremiah, but all the women replied, as well as all the people dwelling in Pathros, since they were all idolatrous.—[Malbim]

and all the women standing—in that group, comprising a large multitude.—[Mezudath David]

16. "The word...17.—But we will

לָקַבְּלָא מְנָהְ: יו אָרֵי טעבר נעביר ית כל פתוכא דופק מפוקנא לָאַסָקָא בּוּסְמִיוְלָבוּכְּכָת שָׁמָיָא וּלְנַסְרָא לָה נסכין כּמַא דעַכּדָנא וָאַכְרָרָנָא אַנחָנא טוּפוּגא וַרְבְּרְבְנִא בַּקַרָנַיָא דָבֶית יְהוּדַה זבשוקי ירושלם והוינא סַבַעִין לַחַמָא נהַנִינָא שָׁרָּן שָׁרֵּיוָא וּבִישָׁרָא רָּא חַוֵינָא: יח וּכּן עָרָן דָאָרָבִינָעָנָא לַאַסְקָא בוסמין לכובכת שמיא לַה נסכין חַבַרָנָא בוּלָא וּבְחַרַבָּא זַבְרַבַּנָא כַפַּנָא : יפּ וַאַרֵי אַנַחָנָא מַסְקָּוָ בּוּסְמָין קַבובָבָת שָׁבֶיָא וּמְנַסְבָן

ים או ועובע לחם . שנה הנב : חדלנו לקטר. פקדה שבד מו עקרים מ'נ פי'ח : רבש"ר ביש"ר

(יחוקה ל כ"ט) כך שנויה בסדר עולס: (יש) המבלעדי בכבל: (יו) ונהיה מונים. פוני פראה: (ים) המבלעדי אנשינו רד"ה

מים לכולכת חשמים. רוצה לומר למעשה השמים והם הכוכבים (סדר מחורין: (יי) (מלכת המים. חבר לו"ם ו מחורים לכו נפודה כי מסלאכת האד תחבר והאדרים אשר בפרשה המינו הגניכי נפתחה וקדמה כמל מסנולה ונו" ספר מלמונים (כמ"ם מסלאכת האד תחבר והיא השמש ות"י לכוכבת ויש בפרשים במלו שהיא מלך על האחרים והיא השמש ות"י לכוכבת שמיא: ונהיה סובים. שהייא מל על האחרים והיא השמש ות"י לכוכבת שמיא: ונהיה סובים. שהייא מינו בשלוח ובסובה: נית) ומן או תדלנו, והם לא חדלו אלא היו אומרים אם באה לנו רעה לא שמיא: מסני שססקנו לקסר ולא היינו זריוים כבראשונה לפיכך ענה להם הגביא הלא את הקסר: (יט) סקסרים. בא באה אלא מסני שמדרת ציון

משכים החריהם: בפתרום. שהוא מחרן מלרים: (יו) אשר יצא (יו) למלכת השבים. היא הבמש וכן לנשות כונים למלכש פשינו. אשר קבלו של עלמינו לקטר למלכת השמים ר"ל לכוכב גדול השמים (לשיל ז'): (ית) חשור. שנין בליון: (יט) חשבלעדי שכשים הוא השמש וכאנו של כלם: והסיך לה. ולהסיך לה:

שבמים הוא בשמש יומנו מינו על נולים. יותר ולים ליים. דנישבע לחם, ואם היינו שפעים לחם? זו נהדיה שרבה, ר"ל טשירים מלאים טוב; (יח) וכון או. מהומן אשר או חדלמ לקער ונד" חשרים כל השובה שהיה עמנו: (יט) וכי אנחגו. זהו מאמר הנשים המקטרות לבדן שאמרו וכי מה שאנחנו מקטרים ווהירות להסדר

prophet replied (verse 21) that they still burnt incense to the queen of heaven.—[Redak] Although this statement appears ludicrous, it is known today that the pagans had a profound philosophy, which appeared true to those people.—[Daath Soferim]

19. without our husbands—Without their knowledge.—[Rashi] for fear that the prophet would instruct their husbands to divorce them, they blamed their husbands for their idolatrous practices.—[Daath Soferim]

cakes in her image—Heb. פָנָנִים

will not hearken to you. 17. But we will do everything that has emanated from our mouth, to burn incense to the queen of heaven and to pour libations to her, as we did, we, our fore fathers, our kings, and our princes, in the cities of Judah and in the streets of Jerusalem, and we were sated with bread, and we were well, and we saw no evil. 18. But since we stopped burning incense to the queen of heaven and pouring libations to her, we lack everything, and we have been consumed by the sword and by famine. 19. And when we burn incense to the queen of heaven and pour libations to her.

of heaven from the stars and the planets.—[Malbim]

to the queen of heaven—Heb. הַלְּכָּה This may be interpreted as: to the work of heaven, derived from אָלָאָכָּה, work, although the "aleph" is missing. The intention is: The work God had created in the heavens, viz. the heavenly bodies. Others render: The queen of the heavens, a large star that rules over the heavens, viz. the sun. Indeed, Jonathan renders: The female star of the heavens.—[Redak]

as we did—We did not intend to accept the heavenly bodies as deities and to worship them as the pagans do. We intended merely to perform the act of burning the incense to them, an act efficacious of bringing bounty upon us.—[Malbim]

and we were well—We experienced peace and bounty.—[Redak] Kara explains: we were handsome. Malbim explains: we were good in God's sight, for we did not mean to deny His existence. Therefore, we saw no evil.

and we saw no evil—Obviously, this statement is exaggerated. It is the statement of a downtrodden, broken people, yearning nostalgically for "the good old days."—
[Daath Soferim]

18. But since we stopped—They did not really stop, but they said that the evil befell them because they were negligent in their worship, and they did not worship with the same eagerness that they had once demonstrated. Therefore, the

שינו עשי עַברָנא לָה בַּרָרוּטין לַּטָעוֹתָא וּמַנַסְכָן לַהּ גַּפָּכּין: כּוַאַבֶּר יַרְבְּיָה לָּכָל עַמָּא לְגַבְרַוָא וַלְנִשׁׁנָא וַעַל בָּל עַכָּא דַּמָהַיבִין וָהֵיה פַּהַנְמָא לָמֵימר: כא הַלָּא בוככניא רַאַבֶּיכָּוּתוּוְ בַּקַרְנַיָּא דְבָית יְהוּדָה ובשנקי ורושלם אתון וַאַבְהָהְכוּן מָּלְּבְּיכוּן וְרַכְּרְבֵּיכון וַעַּמָא ראַרָעא נַהְהוֹן דכר ינַ וּגְלֵי בֶּרֶמוֹהִי : כבּ וְלַא מר קטרחם. עקרה שער מת: לוחם זכר (ב'כנט):

רש"ו

אנשינו. שלח מדעתם: בוונים להעציבה. דפוסים בדמות טלבים (עלכים דמות עלמה כמו לעיל כ"ב):

(כב) ולא יוכל ה' עוד לשאת . כמו ולא יכול :

בלא בפיק ה׳

מהר"י קרא כשינו. פסוק זה אוכרות הנשים העופרות שם: להעציבה.לשון עצבים וכת"י לפעוותא:

ביו"ד מים לנקבות כמי גשים פלנשים לבנים חסים שעורים ורוכיה': המבלעדי אנשינו. מאכר הנשים כי הן עיקר הכעש' כונים . הם מיני כאכלים שהיו ככינים ומנישים למלכת השמים

מנחת שי ופיון פוד במשרכת החלהית פרק ט' : (יש) להעלכה , בחקלת הפרים כ'י הכיא במסיק ובסדרי כפרד רבויה וכ'ל רד'ק בפירום וככ' מכלול דף ל'כ וכברשים שהה'ה רפר ומשפטה במפיק וכן נראה מהחרגום ומפירוש רש"י:

וינתן הרגם כררופין: להעציבת. על דרך הכנוי ר'ל לשבחה והה"א רפה וכשפסם במפוק כי היא לבנוי והכנוי למלאכת השבים כי בלשון נקבה זוכר אותה כפו שאבר לה והה"א רפה ורינה במפיק כתבנו הרופים לה בספר מכלל בחלק הראשון מכנו: (כה) הקפר. שם בפלס והדבר אין בהם לי נקם ושל': אותם זכר ה'. כל הקפרים שקפרתם כי רבים היו האליהות כםו שכתוב כי בספר עריך וגו׳ ולכל אחד היה כיוחד קפרו כי הקפד שם כלל: והעלה על לבי. אותה הקפרת כי קפדה וקפר מצורת ציון טצורת רוד

פנינו כמו זולח וכן מבלטדי חיבך ובמדבר ב'): אנשינו . בטלינו : לה נסכים החם מבלעדי דעם הנבינו עשינו למלכת השמים מיני מאכל להעליבה ר"ל לכמח אותה ואמר על דרך הכימי וכאומר ז מה זה חוכים לאנבינו למען ימהו בידינו וכי אין דעתם עמנו:

כתים . מין מהכל ויתכן שנהרח כן על כי עשחום בכינת הלב בתהון כב וכן לעבות כונים (לעיל ז'): להעציבה . מל' עלכון והוא דרך

(כ) על הגברים. אל הגברים והם היודעים כי מקטרות נשיהם שפתחו תהלה להשיב: יעל כל העם. הם הנמשכים אהריהם: רבר. הדכל האמיר למענה: (כא) אותם וכר ה'. ל"ל עם כי מאו לא היה נפרע מהם הנה לא שכהם כי זכר כהם ועלו על לבן (ואמר אותם כי לאלהות הרכה קטרו ומ"ש הקטר הוא שם הכלל מכל לכ"ה היה קעד מיוהד): (כב) יבא יוכל הי. לא יוכל עוד נסבול ולהמריך אפו מפני רוע מצוליכם יצוי ולכן היחה ארלכם

discipline and the subordination to the Torah leaders of the generation and caused many obstacles, which, nevertheless, did not destroy the special identity of the people.

This castigation includes the sin of burning incense to God outside the official altar in Jerusalem. It is often mentioned in the Book of Kings that the people sacrificed on high places because they were attracted to the practices of the Ten Tribes .- [Daath Soferim1

did not the Lord remember them—Although God did not mete out retribution for this worship, He surely did not forget it.-[Mezudath David The plural is used to denote the multiplicity of deities worshipped, as above (2:28).—[Redak. Mezudath David

22. And He could no longer bear—Heb. וַלא יוּכַל, like וָלא, and He could not.—[Rashi] Although the future form is used, the past tense is intended.

did we make her cakes in her image without our husbands, or pour out libations to her?" 20. And Jeremiah said to all the people, to the men, to the women, and to all the people who answered him a word, saying, 21. "The incense that you burnt in the cities of Judah and in the streets of Jerusalem, you and your forefathers, your kings and your princes, and the people of the land, did not the Lord remember them and did it not enter His heart? 22. And He could no longer

להַעַצְבָה, molds in the shape of idols (idols in the shape of a young lady as above ch. 22:28).—[Rashi] See Commentary Digest ad loc. Whether the parenthesis is Rashi's is doubtful. The reference to ch. 22 was surely added at a later time since the system of chapters was not used by Jews until 1337, when Isaac Nathan used it in his Concordance. It first appeared in the Mikraoth Gedoloth Bible printed in Venice in 1425. It was, therefore, obviously not used by Rashi. Moreover, we see no evidence that the cakes were made in the form of a young lady unless that is implied by the expression, "the queen of heaven." See above on 7:18, where the "queen of heaven" is identified as Ishtar, the chief goddess of the Assyrians and the Chaldeans. She was believed to be the planet Venus. Accordingly, the cakes may have been made in the shape of a maiden, representing that goddess. We quote other theories that the cakes may have been made in the shape of an eight-pointed star or a half-moon. Redak renders: cakes to cause her to rejoice. Literally, we translate: to sadden her. This was used as a pejorative for the pagan deities. *Ibn Nachmiash* quotes Rabbi Benjamin Albargeloni, who explains it literally, identifying "the queen of heaven" with Saturn, whose worship consisted of wearing black and enwrapping oneself in black and sighing in sadness.

21. The incense that you burnt—Although they were guilty of other sins as well, here the sin of idolatry is discussed since the women mentioned it and intended to continue it.—[Daath Soferim]

you and your forefathers, your kings and your princes, and the people of the land—this general blame is not in opposition to what is stated in many places, that it was not the entire nation that sinned by practicing idolatry. Moreover, even those who did sin, did not forsake the Torah and the commandments completely, but they were inclined to believe that the heavenly princes had an independent power, and that they had to be placated by burning incense to them.

This idolatry undermined the

הַנָת רַעוָא קַרָם יְי עוֹר דַלָּא לָמִשְׁכָּק כָּן הַרָם עובריכון ָקָרָםתּוֹעֵבָהָא<u>רַעַבְּר</u>ְתּוֹן : קבין כי כון קרם ראסיקהון קַפֵּיפֶרָא דַיָי וּבָאוֹרַיָהַיה זבקימותי ובְסַהַדְוָהֵיה הַלֵּיכָתוּן צֵל כָּן ערעת יהכון בישהא : הַבֵּיו עַבָא וּלָכָל נְשִׁיָא קַבִּילוּ פל דבית דָמצְרָיִם: כה כַּרָנן אַכֵּר אָלָהָא ב פו מכון וברעותכון קיבתון לְבויבר בעבר

מנחת שי

(ככ) מפני החושכת. כן כחוב בספרים מהוייהים מלא וא"ו קדמאה נחסר וא"ו מניינא וכן לאוי של פי המבירה דסוף ש' אחרי מוח: וחכר אולכה לחובה ולפתה. ים ספרים כשוב לפתה כלא ואין וים בפרים בנכוב בואין ואחר כך תריה אם משל היים של היים למור כן מלאהם בידכם (עודה וים מכב ללו ולוי והוסיפה לחדי כן (11) ונפוריף. מקדם פחים דברתם בפילם ו בדירכם בלאהם, כל לוסר כן מלאהם בידכם להפני כו מניה בלות ביאום ובפת הוליו וחדיף הפניבות הנולה נישוב החלי נכן הוא מסדים מדוייקים ויהו לחד מו כ' מכון ולדו כלכול וסימן מוג מולנים לי מי (כי מי נידיכם בל פלדים וי ביצי בי ים בניים בניונ כים וביורכם

אחד ואכרו בלשון זכר ולשון נקבה: (כנ) ובעדותיו. בשו"א הדלית ובחולם הוייו : (כה) ותדברנה בפיכם. הוי"ו בענין כאשר חוי"ו אם לא ישכעו ויליני ושפתי רננות יהלל פי אמר כאינר מצורת דור

מצורת ציון השתה (ככ) לשאת. מו מבה ישכלו מעלליכם. משביקס: לחרבה . מלשון הדכן : ולשפה . לחמדין: (כנ) קראת . מלשון מקרה: (כה) בלאתם. שנין השלמה ונמר: הקים תקיבנה.

לחרבה וגוי: כחיום הוח . שהיה חרכה: (כג) משני וגיי . כ"ל לת קרה לכם הדעה על בחדלתם לקעד חלה מפני חבד קטרחם שחו וחשר מעחתם ונו' על כן קרה לכם מקרה הדעה הוחח: כיום דווה, שהנכם כרעה: (כה) אתם ונשיבם. כ"ל חחם כמו נשיכם

שנה אחת לכם: וחדברנה בשיכם . ד"ל מה שהכשים מדכרות המה בסיכם כי כן לויחם להן לדכר: ובידיכם בלאתם . ד"ל כסישל

shall surely fulfill your vows. They did not make these vows out of despair, but they seriously intended to fulfill them.

you shall surely execute-The repetition is for emphasis.—[Mezudath David

bear because of the evil of your deeds, because of the abominations that you committed, and your land became waste and desolation and a curse, without an inhabitant as this day.

23. Because you burnt incense and because you sinned against the Lord, and you did not hearken to the voice of the Lord, and you did not walk in His Law and in His statutes and in His testimonies; therefore, this evil has befallen you as of this day."

24. And Jeremiah said to all the people and to all the women: Hearken to the word of the Lord, all of Judah that is in the land of Egypt. 25. So said the Lord of Hosts, the God of Israel, saying: You and your wives; as you have spoken with your mouth, so have you fulfilled with your hands, saying, "We will surely

execute

The intention is that God waited until the sins accumulated to a degree to warrant the destruction of Jerusalem and the Holy Land.—
[Malbim]

because of the evil—The evil has not befallen you because you have neglected to burn incense but because you did burn incense in the earlier times and because you sinned against the Lord.—[Mezudath David]

as this day—that you are in distress.—[Mezudath David]

24. And Jeremiah said—in anger. —[Abarbanel] Daath Soferim explains that this was said after many of the women carried out what they promised to do.

25. You and your wives, as you have spoken with your mouths, so have you, etc.—This translation follows *Redak*. The end of the verse

delineates what they said. Abarbanel explains that the men exonerated themselves by saying that the women's reply to the prophet was merely "women's talk," and that they did not mean it sincerely but said so out of their distress. Thereupon, the prophet retorts, "You and your wives!" You and your wives are united. Just as they are steeped in idolatry, so are you. "And they spoke with your mouth." I.e., they spoke with your concurrence. "And you fulfilled with your hands, saying . . . " Although they said it, you performed the act with your hands.

You shall surely fulfill—The verb forms are feminine since God is addressing the women, who usually performed this worship.—[Redak] Abarbanel construes this as the third person feminine, rendering. They

נְעַבֵּיד יַת נְדְרָנָא דִי לְבוֹבְבָת שְׁמָיָא וּלְנַקְבָא יַת נַדְרֵיכוֹן וּסֶעבָּד כי בָבון קבילוּ הָא אָנָא קַנְמִית בַּשְׁמִי בַבָּא אַבֶּר וָיָ אָם וְהַיִּעיר ישָׁמִי מִתְּקָתֵי בַּפּוּם כָּלּ אָנָשׁ יְהוּרָה אֲבֵּר RIT אַרְיָגא דְּכִיצְרָ אנא לְבִישָׁא וַלָּא ויסופון כַּלֹּ אָנָשׁ וְהוּרָה רָישָהַיצון: כח ומִשֵּיובֵי הַרָבָא וַתּוּבוּן מָן אַרָעָא יהורה מהר"י קרא

(כו) וודעו כל שוקד עליהם לרעה ולא לפובת ותבו כל איש יהורה אשר בארץ כצרים בחרב וברעם עד כליתם . (כח) וידעו כל רד"ק מנחת שי

שנחבן של מדוייתים כחוב (בנידיבם בבני וידיף, וומכר עליו ליח ומלא: (כו) שד כלוחם. "" בכיף כבוא לא בחחת: ואחרי כן פון הדבור יהמעשה ואטר כנגד הנשים ואף על פי

(גו) פד לנותם. "הגיף גמול לל נותם: "שאבר אתם ונשיכם כי ניקר הפעשה היה בנשים כל שאבר. אתם אם יהיו עד שם נקרא. כיון לא ניתן שבעים כה שאוכר להם הנביא בשפי לא יהיה שפי עיד נוכר בפיהם. כי תאכלם אדב ורעב. הקד מה שאפר, אשרל אנראה כדלהכת וללחם לא ברעב: בפי כ' אוש היהרה. בפי ריכם כי צרקים חיו בהם כפי א ירשיהו וברוך בן נריה ואמר עד כלות' אחר שאבר והפו לתופם" באור וחיוק תענין ומה שאמר. כל רול רובם שהרי אפר ופלוסי

מצורה ציון כצורת דוד ידיכם תבלימי הדבר הוה לעבותה: לאבר עשה ינין. מה בתלמרו שלפון קיום: (כו) שוקד. פנין מהירות והבחדלות כמו בהדו שתכו (טוכא מי): ותפו . יכלו ויבלמו: (כה) ופלימי. שנין משה נשה יעו' הן ידעתי הקריותי את נדריכם לקשר לה שיד משקה: וששה ונו'. כפל הדבר כמ"ב: (די) אם יהיה עיד שבי

בקרא ונוי. כ"ל לא אחריך עיד אפי עד ישיבו ויקראו בשתי כי כל אישי יחוד הכאים ושראה של ביני על הישוב או החוד אי ה אישר. יהיה אומר בשנועתו הי ה' : בכל ארץ בצריב. אכל פליעי החרכ מהי מספר הם יאתרו חי ה' כשבובו לארן יהידה: (כו) דעני שוקד. אשחדל ואמהר עליהם להדע להם ולא להיעיב עמהם : (כה) ופלישי חרב. הממשים מן החרב אבר ישיבון

our vows, as we have vowed to burn incense to the queen of heaven and to pour libations to her." You shall surely fulfill your vows and you shall surely execute your vows. 26. Therefore, hearken to the word of the Lord, all of Judah dwelling in the land of Egypt: Behold, I have sworn by My great name, said the Lord, that My name shall no longer be called by the mouth of any man of Judah, saying, "As the Lord God lives," throughout the land of Egypt. 27. Behold, I visit upon them for evil and not for good, and every man of Judah who is in the land of Egypt shall be consumed by the sword, and by famine until they are completely destroyed. 28. And fugitives of the sword [who] shall return from the land of Egypt to the land of Judah

26. that My name shall no longer be called—I will not wait for them to repent, but all the Jews in the land of Egypt will be consumed before they repent.—[Mezudath David] Since they do not hearken to the prophets who speak in My name, My name shall no longer be called by their mouths, for the sword and the famine shall consume them, contrary to what they said, "We will neither see war nor hear the sound of the horn, nor be hungry for bread" (42:14).—[Redak]

by the mouth of any man of Judah—I.e. by the mouth of most of them, for, indeed, there were right-eous men among them, e.g. Jeremiah and Baruch.—[Redak]

27. **Behold, I visit upon them**—In addition to the evil that shall befall the general population of Egypt, I will particularly visit evil upon those Jews who strove to leave Judah and come to Egypt.—[Malbim]

until they are completely destroyed—This too is an exaggeration as is evident from the following verse.—[Redak]

28. few in number—Such as Jeremiah the prophet, Baruch the son of Neriah, and the few other righteous men found among them.—[Redak] Abarbanel gives this explanation as a Rabbinic teaching. The source is, however, unknown to us. See above verse 14.

והירה עם דמנק וורעון קל שארא רבית יהידה דאָהָן לָאַרָעָא דְּמָּצְרַיָם לַאָחוּתְבָא תַּמָן פָּהָנִם דַבֶּן וַהָּקוָם אָם דִילִי וָאָם רִילָּהוֹן;כּבּ וִרָּא לְּכוֹן אָהָא אַמֶּר יָיָ אַרֶי אַנָּא כַסָעָר עַלַיכון בְאַהְרָא הָבֵין כָּדִילֹ דְהֵירַעוּן אַבֵּי וַהָקַיִמוּוּ אַרָּבַּוֹלָיִא בּתָנְמֵי עֲלֵיבון לְבִישָא: י כַּרָנַן אַמר וַיָ הָא אַנָא מָסֶר יַת פּרָעה תָבִירָא מַלָּכָּא דְמִצְרָיִם בְּיַר בעלי דבבוהי ובור דבען לַמַקטַלֵּיה בַּמַא דטָסָרֵית יַת צַרְקּיְהוּ מַלָּבָּא רָשָׁבָמָא דְבֵּית יְהִירָה כְיַד נְבוּכַרְרֶאצִּי מַלְכַּא דָבְבַלּ בְּעֵילּ דָבֶנֶיה וַדְבַּגָא בָּתִנַם

(ל) פרעה חפרע. פרעה תכירת וחי"ת זו משמשת שארית יהודה הבאים לארץ מצרים לנור שם דבר מי יקום כמני וכהם . הם יאמרו כשקיפרו לפלאכת השמים שבעו לחם במקים ה"ח: והיו סובים ורעה לא ראו. ועוד היום אם הם מחזיקים בם לקמר

לכלאכת השפים כאשר היו נהוגים לעשות בערי יהודה ישבעו לחם ויהיו פובים ורעה לא יראו . ואני אוסר הנני שוקר עליהם לרעה ולא לשובה ותכן בחרב וברעב עד כלותם. עתה נראה דכר פי יקום פכני ומהם: (ל) חפרע. חפור ורע") : *) כ'נ וכני פי חפרע. פוע והים פספס נפקוס לי ויח חפרה. העק פינוס:

(כח) וידעו. בספרי ספרד הוא"ו בנעיא וכן הוא בחילופים לכן אשר: (כם) וואפ לכם החום. בנבחת כ"י וזה לכם הכל במסורת רים פרשת חרותה נמסר י"ז וזחה רים פסוק וזה חתד מהם וכן הוא כשאר ספרים :

חרב וכה שאכר עד כלוהם הוא דרך הפלנה: (כה) כתי בספר. כפו ירפיהו הנביא וברוך בן נריה ופעסים אהרים צדיקים שהיו בהם: (כני) יואת לכם האות . כי כשתראו בקרוב נביכדנצר

בא אל פרעה כמי שנכאהי לכם תרעו כי ביפכם לכלות בארץ מצרי":כי קום יקופו. קום בחולי מקור כמו ושוב אלי: db מרעת חפרע . בחיית ובן היה כנוי שם אותו פרעה שהיה בימים ההם ויש אומרים כי החי"ת כקום ה"א והוא פרעה בהפך האותיות מצורת ציון מצורה דוד

ממלדים להרן הודה יהיו מתי מספר כ"ל הנבים מועטים: יודעו - המלטה: מתי. הנטי : לגור. לדור: (כט) פוקד. ענין השנחה:

ונו". או ידעו דכרי מי יהקיים הם הדכרים ממני באמרתי שבמלרים יחמו וידנו אם הדברים מהם שאמרו בישבו במצרים בעח ויסקיימן שמה: (כע) וואת לכם האות. הוא האמור במקרם שלאחריו ביהיה פרעה־נמסה כיד נכוכדנלר זה יהיה לכם לאות אבר הצג'ת להשיב גמול עליכם במקום הוה : לפען הרעו, במה שיהיה פרעם נמבר כיד נכוכדנלי חדעו כזה אשר יחקיימו דברי עליכם לכעה והוא כסל ענין כמיש: (ל) בה אבר ה''. ר"לכי כה אמר ה' וגו': פרעה חפרע. כל עלכי מלרים קרום פרעה וזם שהיה כימים ההם היה שמו העלמי חסרע: ביר אויביו. הם הכשדים : וביר ונו׳ . כפל הדבר במ"ם:

ing at that time.—{Redak, Mezudath David Historians identify this Pharaoh with Haa-ab-ra, called Apries by the Greeks.

into the hand[s] of his enemies— Viz. the Chaldeans.—[Abarbanel]

those who seek his life—Viz. Nebuchadnezzar and his courtiers. -[Abarbanel] According to Herodotus, he was overthrown by the troops sent by him against Cyrene when they mutinied. His successor, Amasis, handed him over to the Egyptians who strangled him seven years later. In view of this, his enemies were his own people, who sought his life.—[See Soncino and Daath Mikral

[shall be] few in number, and all the remnant of Judah that came to the land of Egypt to sojourn there shall know whose word shall stand, whether Mine or theirs. 29. And this shall be to you the sign, says the Lord, that I will visit upon you in this place, in order that you know that My words shall surely stand against you for evil. 30. So said the Lord: Behold I deliver Pharaoh Hophra, the king of Egypt, into the hand[s] of his enemies and into the hand[s] of those who seek his life, as I delivered Zedekiah, the king of Judah, into the hand[s] of Nebuchadrezzar, the king of Babylon, his enemy and the one who sought his life.

45

1. The word that Jeremiah the prophet spoke

shall know whose word shall stand, etc.--I.e. whether they are right in their statement that their worship of the queen of heaven brought them prosperity and their neglect of this worship brought them ruin, or I am right in My statement that their worship of the queen of heaven will bring ruin upon them, and they will be completely consumed.-[Kara] Abarbanel explains that the allusion is to the prophecy that they would perish in Egypt, which the people denied, claiming that God had not spoken to the prophet. He suggests that this may be the words of the prophet, "whether my words shall stand or theirs," whether my words of prophecy shall come true or not. It may also be the words of God, as we have translated it.

- 29. And this shall be to you the sign—This shall be the sign that my prophecy will be realized. When you witness the downfall of Pharaoh Hophra, you will be assured that the rest of the prophecy, viz. your doom, will likewise be fulfilled.
- פֿרְעֹה, rendered by Jonathan as פְּרְעֹה, the broken Pharaoh, and this "heth" serves instead of a "he."—
 [Rashi] According to this interpretation, Hophra is not a proper name, but a pejorative, given this Pharaoh as a portent of his impending downfall. Hophra should be understood as proper, the broken one. Cf. Judges 5:2. For this reason, the letters are given in reversed order to form אַפְּרָעָּת So Redak and Abarbanel. Others interpret this as a proper name, the name of the Egyptian Pharaoh rul-

נבואה דאהנבי ירסיה גביא על ברוך כר נריה פד כָּתַב וַת פַּהְנָפֵיָא הַאָלֵין עַל סְפָרָא מְפּוּסָא דירכיה בשתא רַבְיַעֵיתָא לִיהניקִים בַּר יאשוה מלַד שבטא רָבֵית יָהוּדָה לְּמֵימָר: בּ בָּדַנַן אַמֶר וְיָ אֶלְּהָא רִישָּׂרָאֵלֹ עַלָּדְ בַּרוּךְ: נאָברָהְ נַי בְּעַן לִּי אַרֵי אוסיף יי דון על תכרי ?אֶיהִי בַּהַינָחַהִי וּנְבוּאָה לָא אַשְׁכְּחַית: רּ כְּדְנַן ? וָיָ הָא דִי כְגֵיהִי אַפנר ווה די אָנָא קַנַמִית אֶנָא אָטַלַּמֵיל וַיָּה בַּלֹ אַרָעָא דִישְׁרָאַלֿ

מה (ג) ומנוחה לא מצאתי. לא שרתה עלי שכינה להנכא כמו ותנה עליהם הרוח (במדבר י"א) מה נשתניתי מתלמידי הנביאים יהושע שימש את משה נחה עליו רוח הקודש חלישע שימש את אליהו נחה עליו רו"ה אני מה

רוצה לוסר כי יהיה פרוע כן כי פרעה אהרן ות"י פרעת תבירת: (ח) את הרברי׳ האלה, הנוכרים למעלה מראש הספר ער השנ׳

לפדימהי כשום נפינ נשוה קרי וידוע שהו סופנים פו קריחה מפונהי שהים ינון על מכאובי. פירוש כי כרוך היה מהרע"על הנכואה ובעת שהית כותב רברי דעבואה מפי ירמיהו ולו לא הגיע דבר דעבואה התרעם ואמר אוי נא לי. ובדרש המכאוב חוא מת

הרביעית ליהויקים כסו שכחוב למעלה: מו אמרת. כי יסף ה׳

מהר"י קרא

מת (ג) כי יסף ה' יגון על סכאיבי . שנשתגיתי סכל תלמידי הנכיאים שאין לך ארם ששיםש את נכיא שלא שרתה רח רבו עליו כפו שנאפר לפשה על יהושע ונתתה פהורך עליי וכן באלישע כתיב נחה רוח אליהו על אלישע. ואני ינקתי באנתתי ומנוחה לא מצאתי. ואין מנוחה אלא נבואה. כר'א מנחת שי

מה (ה) פפי ירפיהו כשנה הרכעים. בפקלח ספרים כ"י ודפום ישן כחוב בשנת וכחתד פהם כתוב פליו לפדינחתי בשנת כתיב לפערבתי בשנה כשיב וכן בשהרת נדולה בחילוסי ששרבתי ושדינחתי כתוב למשרבתי בשנה לפדינחחי בשום כפיב בשוה קרי וידום שחנו סומכים פל קריחת מפרבחי שהם

שחיו מכאיבים אותו ישראל בתרפה ובוז והיגון רבר הגבואה שלא באת אליז והוא חכין עצמו אליח בכל אשר יבול אלא שלא היתת לו תכנה מבעית בעה היצירה כמו שכתבנו בתחילת הספר . ובררש ברוך היח מתרעם על חנבואה אמר יתרשע

מצורת ציון מצורת רור בה (ג) יסף. על' הוספה: ומנוחה. ענינו נכופה פ"ש המקרא בה (ל) בכתבו ונו'. בעם שכתב עגילת איכה ועה שאתר אם סדברים החלה ר"ל שסוכיר כה התחירעות סרפות חשר

ייפר פל יהודה וישראל אשר כן כאו ווהו מיש למעלה קח לך מגלח ספר וגו' (לעיל לו): על ספר. אפר ספר פ"ש סופי כי אחר שיכתב נפשם ספר: פפי ירפירתו ל"ל ירמיהו אמר הדברים מפיו וברוך היה כותב על ספר: (ג) כי יסף ח'י. ה' סוסיף לי יגון של המבאוב שמחו כי מחו ששמעתי מתך נכוחת הסורתניות הוכחב לכי ושתה בכוחבי המגלה כחלו לככ נטבחה נחוסף בי יגון: יבעתי באנחתי ולפני פיף ויגם כמה באני מחאנת תפיד ודואג פל כיאת הפורשניות: ומנוחה לא מצאתי. האומר הנה מה שאני כותב לך המגלה ולא אתר הוא על כי מה שאני משמש אותך תדי ולומד מסך ועדוע א"ר לא שרחה עלי הנכואה ולמה נשחניתי משאר חלמידי הנכיאים ורק את הכע הכלתי ולא את הסוב : (ד) אשר בניתי, כ"ל ישראל שמשיתים ככנין יסה הנה עתה אהרסס ואאכדס: האת אשר

served Moses and the Holy Spirit rested upon him. Elisha served Elijah and the Holy Spirit rested upon him. Why am I different? -[Rashi] Kara notes that Jonathan renders: but I have not found prophecy. Isaiah da Trani explains that Baruch was distressed over the impending destruction of the Temple and the exile.

4. what I have built I will tear down—Israel, which I have built up as a beautiful edifice, I will tear down and destroy.—[Mezudath David Abarbanel explains that this alludes to the Shechinah which God had caused to rest in the Temple. between the cherubim on the Holy Ark. God states: I will tear it down; I will withdraw it from its place.

and what I planted I will uproot-Mezudath David explains it as a repetition of the preceeding. Aharbanel, however, explains it as an allusion to the prophets, for, at the to Baruch the son of Neriah when he wrote these words on a scroll from the mouth of Jeremiah in the fourth year of Jehoia-kim the son of Josiah, the king of Judah, saying: 2. So said the Lord God of Israel concerning you, Baruch: 3. You said, "Woe is to me now, for the Lord has added grief to my pain. I have become weary with my sighing, but I have found no rest."

4. So shall you say to him: So said the Lord: Behold what I have built I will tear down, and

1. **these words**—Viz. the words recorded at the beginning of the Book, until the fourth year of Jehoiakim, as mentioned above (36:1).—[Redak]

Abarbanel explains that this refers to the Scroll of Lamentations written by Baruch, as above (36:1). This does not refer to the prophecy Jeremiah delivered to the people in the above chapter, for that was after the destruction of the Temple, some twenty years after the fourth year of Jehoiakim. This chapter is interpolated here for the following reason. As we see below, Baruch complained to God that he was not granted the gift of prophecy, and God replied to Him that he would never achieve it because of the impending destruction of the Temple, when the Shechinah would withdraw from that site. As explained above (43:3), the people suspected Baruch of enticing Jeremiah to forbid them to migrate to Egypt because he hoped to achieve prophecy in the Holy Land, not so in Egypt. Jeremiah records Baruch's prayer and God's reply to demonstrate that Baruch had long since despaired of achieving prophecy and did not hope to achieve it by remaining in the Holy Land after the destruction of the Temple.

3. has added grief to my pain—As mentioned above, Baruch complained about his failure to attain prophecy. When he wrote the words of Jeremiah's prophecy, and he himself did not prophesy, he complained and said, "Woe is to me now!" According to the Midrashic interpretation, the "pain" alludes to the pain the Jews caused him by taunting and deriding him, and the "grief" was his inability to attain prophecy. Although he prepared himself for it constantly, he was unable to attain it because he had not been endowed with the talent for it at the time of his formation, as explained at the beginning of this Book.—[Redak from unknown Midrashic sourcel See below on verse 5.

but I have found no rest—Heb. המנותה The Shechinah has not rested upon me to prophesy. Cf. "And the spirit rested (תוְהַה) upon them" (Num. 12:26). "Why am I different from the disciples of the prophets? Joshua

דַילָּי הִיא: הּ וּרָאַהַּ כְּצֵי יָרְ רַבְּרָבָן לָאתָבִעי אַב**י** האאנא מוהי בישהא על כל בסרא אַמר יִי ואַהַן לַד יַת נפשׁד לְשֵׁיוֹבָא עַל בַּל צָּתְרוּא די הָהַךְּ לָהַמָּן: × דַהַּוָה בּתְנָם נבואה מן קדם וַיָּ עַל וַרְכְּוָה נָבְוָא עַל עממיא: ב לַמצרום עַל כישרות פרעה חגירא מַלְּכָּא דְמָצְרַיִם דַ הַּוָה על נהר פרת בברבכיש נבוכדראצר

כמקצת הפרים כתיב לי היא ותנח עליתם הרוח וכן נחה רוח אליהו. וכת"י ונבואה לא

נשתניתי: (ד) ואת כל הארץ. היא הנדונת בנתישה והריסה זו : (ה) תבקש לך גדולות . נכוחות כמו ספרה כא לי את כל הגדולות ונו' (מלכים ב' ה') הרא אלי ואגידה

לד גדולות ונו' (לעיל ל"ג) 'אמר לו הקב"ה אם אין כרם אין סייג ואם אין לאן אין רועה איני נגלה על הנביאים אלא בוכותם של ישרחל. כך שנויה במכילתין בתהלחה:

מנחת שי

כני חרץ ישרחל וכן נרחה שהיה גירסה רדיק שלה כתב של זה שחיפה כשו שכחב בשורך של שי לחלרים כל חיל פרשה ונו' בשנה הרבישית ונו' : -ד) וחת כל החדן הית , כנליון תי מסים כחוב שליי למדנחתי התרך לי הית פד כתן וכן חדי נית כל תרפת דישרתל דילי הית :

אשכחית: (ד) ואת כל הארץ היא. ההרימות והנתישית:

(ה) ואתה. אל מי תתנבא לפיכך אל תבקש לך נבואות גדולות:

מן (ח) הנכיח של הנוים. ים פי שנחנ פל כל הנוים ישיכום הוח שוהר אחד פן ה' בקריאה דליכא מלח כל וסימום כמפורת של פסוק זה :

רד"ק שמש משה דבינו ושרתה עליו רוח ק אלישע שימש אליהו ושרתה עליו רוה'ק כה נשתניתי אגי מכל תלמידי הנביאים אוי נאליכי יסף ה' ג'ן על בכאובי וכנוחה לא פצאתי ואין מניחה אלא נביאה שנאסר בנות לליחם מת המקום משיבו הנה אשר בניתי אני הורם וגר' ואתה הבקשלך גדולות. ואין גדולות אלא בבואת שנאסר ספרה נא לי את כל הגדולות וגרי ואוסר

ואגירה לך גדולות ובצורות אסר הקב"ה ברוך אם אין כרם סייג למה אין צאן דועת למה ומפני מה כי תנני מכיא רעת על כל בשר וגר הדי בכל מקום אתה מוצא שאין הנכיאים מתנכאים אלא כוכותן של ישראל וכן תרגם יונתן ומנוחה לא מצאתי ונביאה לא אשכחיה: יום ואת כל הארץ היא. כל הארץ כמו שהיא כלה אהרום ואתוש כמו שאסר העני סביא רעה על כל בשר כמו שהתנבא ירמיהו על האומות ויונתן תרנם וית כל ארעא דישראל דילי תיא: ככ: למצרים . נבא תחילת על פורענו"

כצורת ציון ומנח פליהם הרוח (כמדכר י"ח): (ד) חורם . פנין שביכה ונחילה: גותש. פגין שקיביי (ד) גדילות. דברי גדולות כ"ל נכוחה: על כל בשר. פל כל חדם: לשלל. פנין כום: מו (כ) נכו. מ"י חניכם וכן כן נכה כנלים (ש"כ ד') : בכרכביש.

נסעתי וגו'. כסל הדכר כמ"ב : יאת כל הארץ היא . ר"ל כל מהומות ח"י תהיינה הרובות ונחובות: (ה) ואתה תבקש. ואיך אחה מבקש עחה דברי גדולות היא הכנואה שתשרה עליך תחדש: אל תבקש. כי הואיל וישראל גולים אין מקום שתשרה

הנביחה מחדש: כי דענני. כ"ל אכל שכרך יהיה עם כי הנני מציא רעה וני' את נשבך אתן לך לשלל כי תליל נסשך כאלו שללת אותה לעלמך: על כל התקושות. בכל המקומות שחהיה הולך בגולם יהיה לך נשבך לשלל ולא חמות: מד וא) אשר היה. כאומר עתה ישפר אשר היה ונו"ז (כ) לשצרים. כ"ל זהו אתר על מלרים ולתושת ביאוי

and then advised Zedekiah to rebel against Nebuchadnezzar, a rash act which brought about the exile. Moreover, the Egyptians came to aid Judah and then retreated, causing Nebuchadnezzar to intensify the siege until he vanquished Jerusalem.

The Philistines, Ammon, Moab, and Edom are mentioned because they participated in the attack, as the Psalmist enumerates them in Psalm 83: "For they have consulted together with one consent. Against You they make a covenant. The tents of Edom and the Ishmaelties, Moab and the Hagrites. Gebal and Ammon and Amalek, Philistia with the inhabitants of Tyre." Damascus is included with the Philistines and Kedar with the Arabians dwelling in tents in the desert. They are the Ishmaelites. All of these are mentioned above in chapter 25. The other nations mentioned there were

what I planted I will uproot, and it is all the land. 5. And you seek great things for yoursels? Do not seek, for behold I am bringing evil upon all flesh, says the Lord, and I will give you your soul as prey in all the places where you will go.

46

1. That the word of the Lord came to Jeremiah the prophet concerning the nations. 2. Concerning Egypt, concerning the army of Pharaoh-neco, the king of Egypt which

time of the destruction, there shall be no more prophets, as in Lamentations 2:9: "Also her prophets found no vision from the Lord."

and it is all the land—that is being judged with this uprooting and tearing down.—[Rashi] I.e. all the places in the Holy Land shall be torn down and uprooted.—[Mezudath David] Jonathan renders: And all the land of Israel is Mine.

5. And you seek great things for yourself?—"Great things" means prophecies. Cf. "Please tell me all the great things etc." (II Kings 8:4). "Call to me . . . and I will tell you great, etc." (above 33:3). "The Holy One, blessed be He, said to him: If there is no vineyard, there is no fence, and if there are no sheep, there is no shepherd. I reveal Myself to the prophets only in the merit of Israel." We learned this in the Mechilta, in the beginning.—[Rashi]

Abarbanel elaborates that Baruch is not to think that he is deprived of prophecy because he is not fit for it, but that because of the wickedness of his generation, prophecy was no longer bestowed upon any new

prophets. He takes exception to Rambam's assertion that Baruch was not fit for prophecy (Guide to the Perplexed ch. 32, vol. 2), although Redak accepts it. He asserts that, although Baruch was, indeed, fit for prophecy, prophecy is subject to God's will, and since the people were undeservant of that gift, it was withheld from them. That is the meaning of the Rabbinic maxim that prophecy is granted only because of Israel.

1. That the word of the Lord . . . concerning all the nations—The following chapters contain dire prophecies predicting the doom of eleven nations besides Judah. In chapter 25, twenty-six nations are mentioned, that will be vanquished by Nebuchadnezzar. Abarbanel explains that the conquest of the nations mentioned above is in no way related to Israel. However, the nations mentioned here assisted in the conquest and destruction of Judah. Their countries were, therefore, left desolate and they were exiled, as Judah. He mentions Egypt, who promised to aid Judah

For further commentary see Appendix.

מלכא דבבל בשתא רביעיתא ליהניקים בר יאשוה מלה שבשא דבית יהודה: ג סדר**ו** ותביסין עגיליו וָאָתְקָרֶבוּ לְאַנְחָא קרבא: רשקיםו סוסותא ויסקון פרשיא וָיַהְעַהְדוּן בְּקוּלְּסֵיָא צַחָצָחוּ מוּרָנִיָהָא כְּבִישׁוּ סְרְיָגַיָא: הּ מָה דֵּין חויהי אינון תבירין מְסְהַחַרין לַאַחוּרָא יגבריהון הבירין ומעכק ערקין ולא סתפגן למיקם כן קדם דקשליו בחרבא דסתכנשיו צַלַיהון מְסחור סְחור

מהר"י קרא

מו (ה) סדות. יחיה דבד זה שראיתי שהסה חתים ונסונים מו (ג) מנן. של עור הוא והוא שלוק וכשיולא למלחמה אחור. אם לא שהקב'ת נזר עליהן סנור מסביב: מושחו כשמן: וצנה. של עץ דמות חריסין שלנו: (ד) מרקו הרמחים. כמו ומורק ושוטף (ויקרא ז') (פורכי"ר כלע"ו): (ה) המה חתים. מלרים: ולא הפנו .

(ד) כפרינות. כפיל כיי כפילן מפלולת וכפלר מפרים ככפר וחפר וליו קדמלה מלך מצרים שבאה לו מחוץ לארצו והוא באשר הלך על נחד פרת בכרכפיש אחר שלכדת פלך אשור ופלך ארם כמו שאמר הלא ככרכמיש כלנו ונו יחלך שם פרעה נכת בימי יאשיתו

מנחת שי ופליני פפרי בוח"ו תניינה וכמקרה גדולה נמסר עליו ליח וחסר וכתוב סמ"ך: (ס) נפונים . ים פפרים חפר וחדו:

וארכו לו ימי המצור שם כד השנה הרביעית ליהויקים ועלה עליו נבוכרנצר ונאמר עליו נבואה. זו ואחר כן נבא על ארץ מצרים שיכבשנה נבוכרנצר: אשר הכה נבוכרנצר מלך כבל בשנת הרביעית. מנהג הלשון לכוא סמוך על הכספריכן בשנת שלש למלכו ואחרים וולתו: פרשה נכה. ת" מבינוני ונו עול מנות בינוני ביורי המקור או המקור והמקור המקור שנה בשנה של פרשה או אומר כנגד חיל פרשה שיערכו לעכור כנגד חיל נבוכדנצר הבא עליהם : וצנה. כמו מגן אלא שהעא עשרי בתכונה אחרת ותרגם יונהן סדרן ענילין ותריסין: מז אסרו הפומים. ככו ויאסר את רכבו: ועלו הפרשים. אותם הפרשים עלו על הסוסים שתאסרו: וההיצכו בכוכעים. התיצבו על הסוסים בכובעים שבראשיכם: מרכן הדסחים. מרכן איתם מהחלודה וצחצחו אותם: לבשו השריונות. הם לכושי הכרול שעשוים מבעות מכעות: (ה) מדוע. הכה תתים. חיל מצרים ראיתי חתים מפני חיל נבוכדנצר מדוע היח זה איפה גבורתם: נסונים אהור. שבים לאחור מפני חיל נכוכדנצר: יכתי. עגין שבר וכתיתת: יכנום נסו. בנום שם בפלם מקום: ולא חפנו. לא החזירו פניהם כננד הרודפים אחריהם אלא נסו בחזכה זהר שאמר ומנוס נסו לחוק המנוס: מנור מסביב. בעודם נסים יהיה להם פחד מסכיב שיפחרו שיבאו להם מכל סביכותיהם מצורת ציון מצודת רוד

חשר על חיל פרעה נכו שהוח מלך ביתים ההם: אשר חיח. ר"ל על הדבר חשר היה חול נהר פרת כתהו כרכמים חשר הכם שם נ"נ וגו": (ג)ערכר. על מלרים יחמ' כדרך לעג סדרו עלמיכם כלכישת מגן ולנת והתחוקו וגשו למלחמה מול הכשדים הגלחמים ככם: (ד) אסרו קשרו הסוסים כרכב ועלו הפרשים על הסיסים והתילבו במערכה בכובעים: מרקו. לחלחו ברתחים מן ההלודה לתפן היות להם ברק ולכשו הסריונות להגן ממכת חרל וחנית: (ה) מדיע. למח כפיתי שהמה מהפחדים וחוזכים לחמיר לכרוח מן המלחמה: תבוריהם. אף הנכוכים שכהם המה כתוחים ונפים מן הכשדים ולא פנו אליהם להלחם כם: פניר מסביב. סהד אחזים מסניב

שם מקום: (1) ערכו. ענין סידור: מגן. הוח מכלי המלחמה עשוי להגן בעליו ממכת חרב ומנית: וצגח. הוח כעין מגן חכל כתכונה חחרת: (ד) אפרו. פנק קשירה: הפרשים. הן רוכני הסוסים הרגילים כום: בכובעים. כטין כוכט פשוי מנהשת להגן על הרחש וכן וכוכע נחושת על רחשו (ש"ח י"ו): מרכו. ענין לטיש וזכוך כמו ומורק ושוטף כמים (ויקרה זי): תרבחים. כעין מנים: הבריונות . הול בעין מלכוש טשי מכרול לכנן ממכה מלכר מנים: הבריונות ופריון קבקשים (ש"א"): (6) הרים. מכין אינוה וסחד כמו ואל חהת (יהשע א"): נסוגים אחיר. ענין סחורה לאהור כמו ונסוג מאחרי אלהינו (ישטיה נ"ט): יכחי.

the likeness wood. in our shields — [Rashi] Redak differentiates between מֵגֵן and אַנַה only in the shape.

4. Harness the steeds—to the chariots.—[Mezudath David]

and mount, vou riders-You riders, mount the horses that you

will harness,—[Redak, Mezudath David Ibn Ganah renders: mount the steeds.

5. Why do I see them breaking— Why do I see that they are frightened and are retreating to flee the scene of battle?—[Mezudath David]

For further commentary see Appendix.

was on the Euphrates in Carchemish, whom Nebuchadrezzar king of Babylon smote in the fourth year of Jehoiakim the son of Josiah the king of Judah. 3. Make ready shield and buckler and draw near to battle. 4. Harness the steeds, and mount, you riders, and stand with helmets, polish the spears, don the coats of mail. 5. Why do I see them breaking retreating, and their heroes are crushed and have fled and were not freed? There is terror all around, says the Lord.

far from Jerusalem and had no part in the destruction and the exile.

2. Concerning Egypt—The followprophecy was concerning Egypt.—[Mezudath David] The first prophecy was concerning Egypt, whose defeat came from outside their land, when he went to the Euphrates in Carchemish after the king of Assyria and the king of Aram had conquered it, as it is stated: "Is not Calno like Carchemish?" (Isa. 10:9). Pharaohneco marched on Carchemish in the days of Josiah, and the siege extended until the fourth year of Jehoiakim, when Nebuchadnezzar attacked him. Then this prophecy was proclaimed. Afterwards, the prophet predicted that Nebuchadnezzar would attack the land of Egypt.—[Redak]

Pharaoh-neco—Jonathan renders: Pharaoh the lame. He was the one who slew Josiah, king of Judah, as in II Kings 23:29 and in II Chronicles 35:23.—[Ibn Nachmiash] Midrash Abba Gurion (Esther 1:2) relates that, after waging war with Josiah, Pharaoh took possession of Solomon's remarkable throne, a proud

heirloom of the Davidic kings. "He took it to sit upon it, but he was unfamiliar with its mechanism (or: 'its habits') and the lion struck him on the thigh and he became lame, and was called Pharaoh-neco, as the Targum renders: Pharaoh the lame." This account is found also in Lev. Rabbah 20:1, Targum Sheni ad loc., and in several other midrashim.

3. Make ready—Either addressed to Nebuchadnezzar's army, that they ready themselves to attack Egypt, or to Pharaoh's army, that they ready themselves to defend themselves against Nebuchadnezzar.—[Redak] According to the latter interpretation, it is meant to be sarcastic.—[Mezudath David]

shield—Heb. 129, It is made of leather, and it is boiled, and when he goes forth to battle, he anoints it with oil.—[Rashi] Cf. Rashi, Isaiah 21:5, where he explains that the shields were anointed so that the spears and arrows would glide off them. According to Jonathan, these were round shields, or shields protecting on all sides.

and buckler-Heb. נְצְנָה, made of

אַמר יִי י לָא יַערוק ן על ביף נהרא פרת אַהַקלוּ וּנְפָלוּ: וּ כַּן דֵין ־וָּ בַּענגא רַבַּלֵיק וַחָבֵּי וַת אַרָעָא כְּמַבּוַע רְמַיוּן דָמָשַרָפִּין מוֹהִי: רמצרים ח מַלְבַא דַסַלֵּיק במשרותיה רַמָּטָרָפָין מוֹהָי וַאֲמֶר

ם יַּסְקוּן אָבָק אַחַפֶּי אַרָעָא וּמְלּוּאָה. 1*227

מהר"י קרא (ו) פי זה כיאור יעלה. כנהר נילום הייצא להשקות השרות וחוק הוא לעשות כן. כך כצרים היה עולה על האופית בחיותם בשלות והיה אופר אעלת אכפה ארין: (פ) והתהוללו. לשון

עוד לעמוד במלחמ' לא היה להם פנאי: (ז) ביאור יעלה. שהיה רגיל להעלות גיישות סביביו כמי נהר לשטף סביביו: יתגעשו מימיו. דמטרפין מוָהיַ: (ח) ביאור יעלה . היה

רגיל לעלות: אובירה. כמו אחבד: (מ) והתהוללו . לשון סכלות:

ויית פגור ענין אסיפה ולא מתפצי לפיקם סן קדם רקפלין (ז) יפגפפו פיפיו. נפחריך: (מ) פגים כיחר. חין דגם ניו"ד וככל כפרים בחרבא רפתכנשין עלידהן כן סתור פחור: נו אל ינום. פי כ"י מי פו ה"אי ופעיבו פי זה כיחר בפרי הקדם ופיין פ"ם נכניה שהוא כל ברבלי לא נוס כילא של לבני שיבורה הרדבים: " : (פ) ניחור. כניד כיחור ויול חיים: וליב פוסר בפרים שהיא קל ברגליו לא ינום כי לא יועיל לו כי ישינוהו הרודפים: ואל יפלם הנבור. ולא יחשב הנבור שימלם אם יעמוד לחלחם כנגרם כי לא תועילתו נבורתו ויפול בירם: צפונה. בפאת

שהייתם עולים פרם ביאם כמו המי' העולים: והתהוללו. אתם הרכב כמו שהייתם עושים מתחלה והרכב שם כלל כמו שש

סאות דכב בחור והוללות הרכב הוא מרוצת הסוסי' רצוא ושוב ודהירתם שידסח הוללות ושכעון: ויצאו הגבירים. בצרי החיד טצודת ציון שצורת רור

מלשון כתיחה ושכירה: ומנום נמו. פנין כריחה: השנו. מלשון הפנה: מנור. פנין פקד כמו ויגר מוחכ (כמדכר כ"כ): (ו) פל יד. אל מקום וכן כל יד נמל יכק (דכרים כ'): (ו) יתנעשר. טנין תנוטה חוקה כמו ותנטש וחרשש הארן (חהלים י"ח): (ש) והתדוללו, מל' הוללות ושגעון כי כרוב המרוצה נראים

כ"ל את כלם אחז הפחד-איש לא נעדר: (ו) אל ינים חקל. אף הקל ברגליו לא ינים למלט נפשו כי האויב ישיגו: צפוגה. בסאת לפון מלל מקום נהר פרת שמה כשלו ונפלו: (ו) שי זה. חשר כמלעיג מי זה העם שהיה עולה ומחפשע כמו היהור העולה

ומתפשט על כל פני האדמה ומי הוא העם המרים קול שאון כמו (ע) והתהוללו. מל' הוללות ושגעון כי כדוב המרולה נכאים הנהרות אשר מימיהם נעי' בתנוטה חזקה ומרימים קול שאון: (ה) שצרים . כאילו משיב לעלמו הנה זהו מלרים כי היה עולה ומתששט ברוב חיילותיו כמו היאור המחששט והיה מריש קול שאון כמו הנהרות אשר ינידו המים כהווק דכ וכהרמות קול ! ויאשר . היה חושב כלכו אעלה ואכסה אדן כדכ חיילותי ואוכידה שיר זה כרכמיש שהיחה כיד מלך אשור : (ע) עלו השומים . אתם רוככי השושים עלו למלחמה ואתם אנשי הרככ החהוללו והיו רלים לכאך

thought to cover the land and conquer the city of Carchemish.-[Mezudath David]

Ascend, you horses—Now that the army of Nebuchadnezzar has come, you horses, ascend. Let us see what you horses will do. You horses of Egypt, go up against the army of Nebuchadnezzar that is attacking you, before they attack.—[Redak]

and rush madly—Heb. והתהללו, an expression of folly.-[Rashi] You chariots, rush madly as you did previously. This denotes the rushing of the horses to and fro and their galloping which appears like madness.

-[Redak, Mezudath Zion]

Cush and Put—Nations accompanied Nebuchadnezzar, as did the Ludim.—[Redak] Cush is 6. The swift shall not flee, neither shall the mighty man escape; northward by the Euphrates River, they stumbled and fell.

7. Who is this that would come up like the Nile; like the rivers its waters would toss themselves? 8. Egypt would come up like the Nile, and like the rivers, the water would toss itself, and he said, "I will go up, I will cover the land, I will destroy the city and those who dwell therein. 9. Ascend, you horses, and rush madly you chariots, and let the mighty men come forth,

them breaking—The Egyptians.—
[Rashi] Why are they breaking in the face of Nebuchadnezzar's army?
Where is their heroism?—[Redak]

retreating—before Nebuchadnezzar's army.—[Redak]

and were not freed?—They were no longer freed to stand in battle; they had no free time.—[Rashi] Redak renders: They did not turn; i.e. they did not turn their faces toward their pursuers but fled with all haste.

terror all around—When they flee, there will be terror all around them. They will fear that their enemies will attack them from any side. Jonathan renders: And they cannot stand up before those who slay with the sword, who assemble against them all around.—[Redak]

6. The swift shall not flee—Even the swift on foot shall not be able to flee to save his life, for the pursuers will overtake him.—[Redak, Mezudath David]

neither shall the mighty man escape—Let not the mighty man think that he will escape if he confronts them in battle, for his might will not avail him.—[Redak]

northward—North of Carchemish, for the battle was waged there. It may also refer to Carchemish itself, which was north of Egypt.—[Redak]

7. Who is this—This is stated sarcastically concerning Pharaoh. Who was it who would come up from the land?—{Redak, Mezudath David}

Who... would come up like the Nile—Who was wont to bring up troops around him like the waters of a river, to flood its environs.—[Rashi]

Just as the Nile River, which goes forth to water the fields, and customarily does so, so would Egypt march on the nations dwelling tranquilly, and would say, "I will go up, I will cover the land."—[Kara]

Jonathan renders: Who is this that comes up with his camp like a cloud that goes up and covers the land, like a spring of water, whose water tosses.

8. would come up like the Nile— Was accustomed to coming up.— [Rashi]

I will destroy—Heb. אַבְּקָה, like [Rashi] The city is Carchemish, then held by the king of Assyria —[Mezudath David]

It is as though God is answering himself that Egypt was that power that resembled the Nile, and who רַהִיכוּא וִיפַקין גַבּרוַא הבסין ולובאי בנגרין וּמָחָן בָּקַשְׁהָא:י וְיוֹמָא הַהוא קַרָם ייִ צְבָאוֹת יום פּוּרָעַגוּרָא לְאִתְפְּרַע ספנאי עסיה ותקשיל חַרכָּא וֹתְשָּׁבָע וֹהְרְוַי מָדָמָהוּן אַרֵי קַטְּכָּא קרם ני אַלֿהָים עַבאות בְּאַרְעָא צְפּינָא עַלּ נְהַר פָּרָה: יא בַּקִי לְּגַלְעַר וסבי שעיף מלכות בְּנִשְׁהָא דְטִצְרַיִם כָּא בַבָּגָאָה אַסְגֵית סַמְמָנִין אַסוּ לַא סַלְּקַת לִּיךְ: יב שמעו עמביא קלניך וצוחתיך

מהר"י קרא הרבית קרי

שאון: (יא) עלי נלפד וקרו צרי בתילת בת סצרים לשוא הרביה (י) ורותה. לשון שובע. ליא ל' שכרון כמו שכר רפיאות. לפי שארץ בצרים כל לסקיה לרפואות על ידי צרי המתרגמינן מרוי: בארץ צפון. שהלך פרעה על שביאות. לפי שארץ בצרים נבאר נכאת וצרי ולום הולכים המתרגמינן מרוי: בארץ צפון. שהלך פרעה על להביאין לה כנלער כצני שברר נכאת וצרי ולום הולכים להוריך מצריבה. לפיכך אוכר להם הנביא אפילו אם את שולחת אחר כל צרי שבנלעד לא תעלת [רפואת] ברבר זה שלא מורי מצריבה. מבחת שי

והוא איתן ולית כוותיה ושארא ויצאו בקמץ חיו"ר: כוש ופוב.
באי עם פרעת וכן לודים: תפשי דרבי קשת. מכוד על סמרי
כמו נהיר נתלי ובש וחכאה חכמי יועצ' פרעה ושבוני מסוני
מכו נהיר נתלי ובש וחכאה חכמי יועצ' פרעה ושבוני מסוני
תול: יט והיום חהוא. יום נקמה לתנקם מצריו נקמת יאשיהו
המלך שהמיתו פרעה נכה במגרו: ורותה מרכם. מן הקל וליה
כוותיה ושארא רתה ורותה מן הרגוש; אל נחר פרת. ככו
ייל אי יועילוד: לשיא הרבית רפואות, לתנם תמחי רפואות

על וכן אל ההרים לא אכל: ני6) עלי גלעד. ואם תעלי ותקחי צדי לא יועילוך: לשוא הרבית רפואות, להגם תקחי רפואות לככתך. כי העלה אין לך, והכלה כבו רפואה והרפואה היא משל על עורת העזורים כמי כוש פום ולחד: הרביתי. כתיב בי"ד ר"ל שהם יאכרו כן בעת כפלהם והרביה קרי שאוכר הגביא כנגר בתולת בת מצרים: ניכו שמעו., וצוחתך. כמי כיצורה, ציון כצורה ציון

 למבחנעים וכן בחולות יחהוללו הרכל (נחום כ'): כוש וחום
דלורים. שמוח לומות: דורכי. הדכך לדרוך כרגל על הקשת
לתחוה היעב: (י) ישכשה. ענין שביעת הרעב: דורתות. ענין
המוח היעב: (י) ישכשה. ענין שביעת הרעב: דורתות. ענין
שביעת הלמחון למו כנן כוה (ישעיה ל"ח): (יח) צרי. הוח שכף
הנישף מעלי הקסף וכן ודכש ושמן ולדי (יחוקאל כ"ד): תעלות.
ביע המוח במוח למוח מעלה חין לך (נעדל ל') ומכל העלה
כשמ הכדשה: (יב) קלונך. מלי קלון וכזיון: רצוחתך. מלשון

בקתן היו"ד, כדוק ז הנכונים. לפי המסורת מלח וח"ר שופו ח" מן ד' מלחים ופיתן ומכר במיכה ד' כח"ג וכן הוח - בתקלת ספרים: (י) והיום.

פותרו בנשות כס'ם : ורוחה במקלת ספרים כלי ורדור במירכ פרים ורגם שתרו שעובים תוחו מהרגום הכן בספרים מדוייקול ***

פקפן וכן כמל רד'ק ור ותה מן סקל ולים לוחים ופחרת דותה ורדותה בן הדגים: (א) ידי הרכיקי. הרכים קרי:

לרי לרסחות חת חחוידיך: בתולת. קרחה כתולה על שלח נכשה עדיין משום חומה ככתולה שלח ששל כה חים לשכר שמם: לשיש הרבית. על חנם הרכיח שיני רסוחית כי חין לך כהם חעלה ומרסח והיח שנין מלילה: (יכ) קלוגך. מה שנמסרת כיד ככל: כלאה

balm in Gilead, she would find no cure for her problem, that her disgrace should not be heard.—[Kara]

O virgin daughter of Egypt—O kingdom of Egypt, yet unconquered by any other kingdom, like a virgin never possessed by a man.—[Mezudath David]

you have no cure—I.e. your allies, Cush, Put, and Lud, will not avail you.—[Redak] This is a figure of speech.—[Mezudath David]

12. your disgrace—viz. that you have been delivered into the hands of Babylon.—[Mezudath David]

Cush and Put, the shield bearers, and the Ludim who grasp and bend the bow. 10. And that day shall be for the Lord God of Hosts a day of vengeance, to avenge Himself against His adversaries, and the sword shall consume and shall be sated, and its thirst shall be quenched by their blood, for the Lord God of Hosts shall have a massacre in the north land by the Euphrates River. 11. Go up to Gilead and take balm, O virgin daughter of Egypt; in vain have you increased medicines, you have no cure. 12. Nations have heard your disgrace, and your cry has filled

known as Ethiopia. Both Cush and Put were descended from Ham, one of the sons of Noah (Gen. 10:6). The location of Put is uncertain. Some identify it with Libya, on the north coast of Africa, west of Egypt (Abarbanel, Gen. 10:6 from Jossipon). Others identify it with Punt, a district on the Red Sea. See Bieberfeld, Universal Jewish History, vol. 1, p. 88.

Ludim—According to Abarbanel (Genesis 10:13), this is a nation living in Asia Minor, in a country known as Lyria. The Egyptians and the Ludim were descended from a common ancestor, Mizraim.

the shield bearers ... who grasp and bend the bow—The cavalrymen were Egyptians and the infantrymen were from Cush, Put, and Lud.— [Abarbanel]

bend the bow—lit. tread the bow. The bow was bent with the foot so that it would shoot far.—[Mezudath David]

10. a day of vengeance, to avenge Himself against His adversaries—Viz. those who killed Josiah.—
[Redak]

and its thirst shall be quenched—Heb. אָרָוְיִחְה, an expression of satiety. Another interpretation: It is an expression of drunkenness. Cf. אַרָּהָי, strong drink, which we translate אָרָהָי,—[Rashi] Rashi's reference is probably Leviticus 10:9. In the verb form, however, this root appears in many places. Cf. Lexicon Chaldicum authore Elija Levita, also Aruch Completum, vol. 7, p. 261.

for the Lord ... shall have a massacre—lit. a slaughter. The intention is that the massacre will be a result of God's decree.—[Mezudath David]

in the north land—For Pharaoh marched on Nebuchadnezzar in Carchemish, and there he fell and his mighty men were slain, and he fled from the battle.—[Rashi] This appears quite confusing. Perhaps it should read: For Nebuchadnezzar marched on Pharaoh in Carchemish, etc. See above on verse 2.

11. Go up to Gilead, etc.—Egypt was noted for its medicines compounded from the balm of Gilead, which she imported. Cf. Genesis 37:25. The prophet tells them that even if she would send for all the

סמולת חרבא סחרגד: פו סא דין אַהַּבְרוּ נְבְּרַהְ

หรา

גבוכדנאצר בכרכמים ובם נפל ונהרגו גבוריו והוא ברח מן המלחמה: (יב) גבור בגבור כשלו. כשהיו בורחים

היו נכשלים 'ונתקלים זה שוה: (יג) דבוא גבובדראצר .

זו מכה שנייה שהחריב ובוכדנאלר את מלרים בשנת עשרים

ושבע לחלכו (יהזקאל כ"ט) כמו שבנינו בסדר עילם:

(יד) התיצב והכן לך. לנגד המלחמה. והכין והתקין:

מו ירמיה וַצְוָחָהִיךְ אָהְכְּלִּיאַה אָרָעָא אָרֵי נְבֶּר בּנְבַּר אַהַקלוּ בּחַרָא אָהַקּטְלוּ רַבְבַל לָּמְסְחֵי וַת אַרָעָא

ישמעו נוים קלונך וצוחתך תכלא הארץ: (יב) כי גבור בנבור בשלו. אי אפשר לומר שיאמר תנביא שהנלחם בנבור כיוצא בר יחדיו יפלו שניהם שאם כן נפצא חיל נכוכרנצר הגלחם כהיל מצרים נופל אף הוא ובתהילת הענין מצינו למצרים על חיל פרעה נכה אשר הכה נכוכדנצר את חיל פרעה ונצח איתו . אלא או פתרונו שיחזיקו איש ביד רעהו ועלתה ידו על יד רעהו ושניהם נופלים. אי פתרונו גבור זה בומה בגבורתו של גכור זת שתוא מסיינתו ולפי שיהיו בפוחים על גבורתם יצאו להלחם

ונפלו שניתם יחדי: (יג) הרבר אשר דבר ה' אל ירכיהו הגביא לבוא נביכרראצר כלך בכל להכות את ארץ מצרים. פרשה עליונה שיצא חיל פרעה להלחם עם נבוכדנצר בכרככיש אירע בשנה הרביעית ליהייקים שהיא שנה ראשונה לנכוכדנצר ונלחם עם נבוכדנצר ונפל שם בכרכסיש אבל ארץ מצרים לא גרעת באותו פרק בידו ופרשה שניה אירע בשנת עשרים ושבע לנבוכדנצר שניתנה מצרים בידו ונשא המונה ושלל שללת הנות השות פוס ביו ושם השנה של בשנת עשה במשל בשל המחות המתחת במות במות במות המתחת במתחת במתחת במתחת במתחת במתחת במות ביות שכן הוא אופר במרשה זו לבא כנוכרנצר כילך בכל להבות את ארץ כוצרים . וכן במות הענין הוא אופר כלי גולת עשו לך יושבת בת סצרים: (יד) אמרו התיצב. תרגובו אזדרו: והכן לך . לברות בכל אשר תפצא כי אכלה ארץ סביביך: (פו) סדוע נסחף אביריך. נסחף. בלע"ז דסרי"ר. ויונתן תרגם נסחף איתבדרו. סדוע נסחף אביריך כל כך שלא עסד. דבר זה גורם

פרם בואו האמר: (יד) הגידו כמצרים . זכר תחלה כלל במצרים יאחר כן פרם בפנדול יהוא שנזכר בתורה בין פנדול ובין הים וכן בנוף ובתחפנחם ערי מכלכה לפרעה: (טו) מדוע נסחף אביריך לא עמר . והתשובה כי ה' הרשי. נסחף מן ממר סוחף כאילו סחפו כפר לא יוכל לעמור בעצפו ואכר נכחף לשון יחיד ואפר מצורת ציון

צעקתך וכן צוחה על היין: גבור כנבור כשלו. כי אפילו הגבוריי יניסי ויכשלו איש באחיו בניסם כי בכח סנוסת הראשון יכשל ויפול והאחרון יכשל בו בנוסו שיסצאנו מוסל בדרך ויכשל בו בנוסו והנה יחדיו נפלו שניהם: יונו הדבר. אחר כן בא נביכרנצר עוד להכות את ארץ מצרים והתנכא הנביא עליהם מצורת דוד

תארץ. ד"ל ככ"מ יהיה כבמו לשקחם כי כשינוסו הנה והנה יכשלו - לוהה וזשקה: (יד) במגרול בנוף ובתחשנתם. שמוה מקומום גבור בנדור בדרך מרולה' ושניהם יהדיו יסלו ויחבדו: (יג) לבוא. שיבה נ"נ על חרן מלדים להכיה חותם בהדלם: (יד) הגירו וגו'. חשר נ"ג מעוהד לכה עליהם: אשרי. חתם המשמישים קול המרו לשלך

king of Egypt.—[Mezudath David]

"Stand fast and prepare yourself"

say—You announcers, say to the —for the war. מבכן means "and prepare. —[Rashi]

the earth, for a mighty man has stumbled upon a mighty man; together they have both fallen." 13. The word that the Lord spoke to Jeremiah the prophet, concerning the coming of Nebuchadrezzar king of Babylon to smite the land of Egypt. 14. Proclaim it in Egypt and let it be heard in Migdol, and let it be heard in Noph and in Tahpanhes, say, "Stand fast and prepare yourself, for the sword has devoured round about you."

15. Why

a mighty man has stumbled upon a mighty man-When they were fleeing, they would stumble over each other. - [Rashi] Note Rashi's repetition of נכשלים ונתקלים for clarification. Redak explains that the first one will fall in his swift flight, and the second one will trip over him since he is lying in his path. The result is that together they have both fallen. Kara explains that two mighty men will grasp each other's hand for support and both will fall together. Alternatively, each one will rely on his friend's might when they go to battle, and eventually both will fall.

13. concerning the coming of Nebuchadrezzar—This was a second blow, viz. that Nebuchadnezzar laid Egypt waste in the twenty-seventh year of his reign (Ezek. 29:17), as we learned in Seder Olam (ch. 26).—[Rashi] Here Jeremiah prophesies Nebuchadnezzar's second at-

tack on Egypt.—[Redak] This time, he attacked them in their own land.-[Mezudath David] As mentioned above, the first attack transpired in the fourth year of Jehoiakim, which was the first year of Nebuchadnezzar. This attack took place in the twenty-seventh year of his reign, when God granted him the plunder of Egypt as reward for his battle with Tyre, as in Ezekiel.-[Kara] From this expression, it appears that the intention of this prophecy was to incite Nebuchadnezzar to attack Egypt.—[Daath Soferim

14. Proclaim it in Egypt, etc.— First he mentions Egypt in general and then he delineates Migdol, mentioned in Exodus 14:2, and then Noph and Tahpanhes, the capital cities of Egypt.—[Redak] See above 43:7, 44:1. Hirsch identifies Noph as Memphis, and Tahpanhes as a border city on the Nile, near Pelusium. וַלָּא יְבִילוּ לָּמֵיקִם אַרִי וַנָ הַבְּרִינוּן: מו אַסְגִיאוּ מהָקָלַיהון אַף אִשְׁתִּכְעוּ גָבֶר לְּחַבְרֵיה וְיִיכְּרוּן קומו ונתוב לַעַמנָא וּלָאַרָעָא יַלָּדוּתַנָא כָּון חַרָבָּא דִכָּנְאָה דהיא כחסר מרויא: יו וסינו להמו פרעה מַלָּפָא דַמַצְרֵים דַכּגִיאִין אתרנושהיה זַמניַא: יח קום אַנָא

אמר

: מניר הפועד פ'ק ט'ו

(מו) נסחף. נשטפו והחליקו גבוריך כמו מער סוהף (משלי כח) נסתחפה שדהו בלשון משנה ומנחם חברו לשון כליון וכן חבר מער סוחף ודונש פתר מער סוחף כמו מער סועף כמו מסעף פארה במערלה (ישעיה י): (מו) הרבה בושל. הקכ"ה שהדפו הרכה לו מכשול: נם נפל. נתהכלו חים חל רעהו לחמר נהומה ונשובה חל עמנו ממהום שינאנו משם להלחם: חרב היונה. חרכא דסנאה דהיא כחמר מרויא: היונה. ל' יין ל"א ל' אונאה: (יו) קראן

טהר"י קרא (סו) חרבה כשלים כמי הרפו ה': (סו) חרבה כשלים כמי כושל יקופון פיליך ושניהן קכצין ושניהן פעם בשין: גם נפל איש אל רעהו, אייפ"ר בלע"ז: ויאסרו. ננוסה וגשובה לפצרים: ספני חרב היונה . כפני חרב נכוכרנצר שהיהה שביעה מרם צרים כשיכור כיין: היונה. לשון יין, וכת"י מן קדם חרבא דשנאח רהיא כחסר מרויא: (יי) קראו שם. כלומר יקראו שם בקול רם חיל נבוברנצר ואום" כך פרעה מלך מצרים וחילו שחיי מנתנו לצאת לכלהכה בשאין. עתה העביר הזכן שלא יצאו להלחם עםנו: (יח) חי אני נאום הפלך ה'. כשבועת אם הגביה

שם. במלחמה הכריוו משל של הרפה: פרעה מלך מצרים שאון. שהיה מגביה קול שחונו השוחות להתהלל בחיילותיו: העביר המועד. שייעד יום מלחמה קבוע לנחת ולהלחם ולח יצח ועבר יום זמן המועד: (יח) בי מנחת שי רר"ק

כושל. 'ת' שוכר הרבח בהם כושלים: גם נפל איש אל רעהו.

(ח) בשניר הפופד. נסיא ישן כיי ודפים ראשון הפיין נשוא למו ונשאר אביריך לשון רבים ריל כל אחר ואחר כן אביריך: (מי) הרבת

כמו על רעחו כמו שאמר גבור כנכור כשלו ויות גפל כמו אל הכשרים אתה גופל שתרגם כשתמל וכן הרגם אף אשתמעו גבר לחברות: ואמרו קומה ונשובה אל סמנו. תנרים במצרים מארצות אחרות כי כשהיה רעכ היו באים לנור במצרים כי ברוב בני תובותי והאבר לקרות וכשהי הדואת הכשיבה החיל נכוכתצי ומכרו איש לחבירו קובת ושוכה אל פכנו: תיונה. האנסת כי חשני יש שיבטר כנגדה וכן והאכלהי את כוניך אנסיך וכן לא יונו עוד נשיאי את עפי ויינתן תרגם סענין יין שתרגם מן קרם חרב סנאה דהיא כחמר כרויא: (י) קראו. אמרו שם בפצרים דרך קריאח על קדעה מלך פצרים שהיה מלך שאון והמון רב: העביר המועד. המועד שנת; לכלך בכל לצאת לחלחם עמו תעביר איתו לו מפחרו אליו ומלך עומר בכקום שנים כלך. מצרים וכלך שאון ויונתן תרגם קראו זכינו: (ית) חי אני . כי כתבור בהרים. פירש ארוני אבי ז"ל כמו שהר תבור היא מוער לצור שם ולפרוש שם רשהות כמו שאמר ורשת פרושת על תבור כן יצורו אותם: וכברמל בים יבא . כמו עצי תכרמל שמביאים מצורת דוד מצורת ציון

פלרים החילב לעמוד בקפרי המלחמה והכן לך כל לרכי המלחמה כי מרב החויב חכלה חותד מסכיב: (פו) נסחף אביריך. הנכורים שכך מדוט כ"ח נשטף ונגרף לכל יוכל לטמוד על רגליו : לא עמר . כחלו משיב בטבור זה לה שמד כי ה' הדפו והוא נלחם כו : (מו) הרבת כושל, '' הרכה ' מכשולי'גנם גפל איש וגו'. ר"ל הנכרים הכאים לעזרת מנרים נעו והתחברו זה לזה וחמרו קומו מכחן ונשובה חל

פחרן מלרים : (טו) נסחף . ענין שטיפה וגריפה כמו מסד סוחף (משלי כ"ח): אביריך. פנין חיוק ונפוכה כמו דהדת חביכיו (שופטים ה׳): הרפו. ענין כתיהה ודחיה כפו חל ידפנו (חיוב ל"ב): (פו) בשל, טנין כטיה והחתכרות כמו אל הכבדים אחם פוסנ ((שיל ל"ו): חיינת, מל' אונאה ושנינו שושק הגוף והממון זכן הפיר כיונה (לפניה ג'): (יו) שאין, שנין המיי': הפועד.

פמני וגו': משני חרב היותה , זה מרכ נכולדנלר הפחונים לפשוק הנוף והשמון: (יו) קראו שם . למערכת לכח כשדים הכריזו לומ' חשר פרשה מלך פלרים המרים קול שחון בנחום ובגודל לככ

wine.—[Rashi] היונה—An expression of wine (יין). Another interpretation: It is an expression of oppression (אוֹנָאָה).—[Rashi]

17. There they called out—In the battle, they proclaimed publicly a reproachful byword.—[Rashi]

"Pharaoh, king of Egypt, who made a lot of noise"—Who would raise the sound of his noise, the noises to boast with his armies.—[Rashi]

Redak renders: Pharaoh, king of Egypt, who was king over a multitude.

has allowed the appointed time to pass by—For he had appointed a set time to go forth and wage war, and he did not go forth, and the day of the appointed time passed by. —[Rashi] They ridiculed him because, despite the great noise he made, boasting that he would defeat Nebuchadnezhave your mighty men been swept away? None of them stood, for the Lord pushed him down. 16. He made many stumbling blocks, yea, they joined one another, and they said, "Arise, and let us return to our own people and to the land of our birth, before the oppressing sword." 17. There they called out, "Pharaoh, king of Egypt, who made a lot of noise, has allowed the appointed time to pass by!" 18. As long as I live, says the King,

15. been swept away?—Heb. יְסְחֵרָּ, Your mighty men have been swept away and have slid. Cf. "sweeping (חחס) rain" (Prov. 28:3). "His field has been inundated (הסחתפה'' (Kethuboth 1:6). Menahem (Machbereth p. 126) classified it as an expression of complete destruction, and so did he classify מטר סחף. Dunash, however, interprets מָטֶר סוֹעֶף like מֶטֶר סחָם, cutting rain. Cf. "Lops off (מְסָעָר) the branches with a saw" (Isa. 10:33).-[Rashi] Rashi apparently refers to Teshwoth Dunash p.77. There, however, Dunash interprets as "dripping rain." Rahhenu questions how that interpretation He our verse. questions Menahem's interpretation as well, since the end of the verse, "for the Lord pushed him down," implies that he is still existing, but has been pushed down. He prefers to interpret חָהָט like סְּהָב, to drag. Why have your mighty men been dragged away? He interprets מטר סחר as "rain that drags away" the seeds and the grain, leaving nothing. Rabbi Joseph Kimchi (Sepher Hagaluj p. 46) agrees with Rabbenu Tam, identifying this interpretation with that of Rashi.

None of them stood, for, etc.—It is as though he replies, "None of them stood, for the Lord pushed him down."—[Mezudath David]

16. He made many stumbling blocks—The Holy One, blessed be He, Who pushed him down, made many stumbling blocks for him.—[Rashi] Redak interprets: He made many to stumble.

yea, they joined—Heb. לְבֶּל, lit. fell. They joined one another, saying, "Arise and let us go back to our own people, whence we came to wage war."—[Rashi] Jonathan, too, renders in that manner. Redak suggests: They fell upon one another.

and they said, "Arise, and let us return to our own people"—When Nebuchadnezzar attacks Egypt, those foreigners who came to Egypt to avoid the famine in their native land, will join their friends and appeal to them to return to their native land to escape the sword of Nebuchadnezzar. Many would flee to Egypt to escape famine since Egypt usually had plenty.—[Redak]

the oppressing sword—Heb. הֵינְה Jonathan renders: The sword of the enemy, which is like intoxicating אָסר סְּלְּאִי יְּגְּיִאוֹת בְּעִבְּרִי בְּעָבְרִי בְּעָבְרִבְּרִ בְּעָבְרִי בְּעְבְּיִבְי בְּעָבְרִי בְּעָבְרִי בְּעָבְרִי בְּעָבְּרִי בְּעָבְּרִי בְּעָבְּרִי בְּעָבְּרִי בְּעָבְרִי בְּעָבְּרִי בְּעָבְרִי בְּבְּרִי בְּעָבְרִי בְּעָבְּרִי בְּעָבְּרִי בְּעְרְבִּי בְּעִבְּי בְּעִבְּיִבְּי בְּבִיי בְּעְבְּיִבְייִבְ בְּעְבְּבְּיִבְּיִי בְּבְייִבְייִבְּ בְּעִבְּיִבְּיי בְּעִבְּיִבְּיִי בְּעִייִי בְּעִבְּיי בְּעִבְּיִבְּיי בְּעִבְּיִבְּיִי בְּעִרְי בְּעִיבְּיִבְּ בְּבְיִבְּיִבְ בְּעְרִייִבְיְבְּ בְּעִבְּיִבְּיִבְ בְּבְּבְּבְּיִבְּיִבְּיִבְ בְּבְּבְּיִבְיִי בְּבְּיִבְיִי בְּעִייִי בְּעִייִי בְּעִבְּיִי בְּעִייִי בְּעִיי בְּעִייִי בְּעִייִי בְּעִייִי בְּעִייִי בְּעִייִי בְּעִייִי בְּבְייִי בְּעִייִי בְּעִייִי בְּעִייִי בְּעִייִי בְּעִייִי בְּעִיי בְּעִייִי בְּעְיִי בְּעִייִי בְּעִייִי בְּבְּייִי בְּעִייִייִי בְּעִייִיי בְּיִייִי בְּבְּייי בְיִייִייְ בְּעִייִיי בְּיִיי בְּייִבְייי בְּיבְּיבְייי בְּיְבְּיבְייִי בְּיְבְייִי בְּיְבְייִבְיי בְּיְבְּיבְּיבְיי בְּיבְּיבְייי בְייִבְייי בְּיבְייִי בְּייִבְיי בְּייִבְייי בְּייבְייי בְּייִבְיי בְּייבְייי בְּייבְייי בְּייבְייי בְּייבְייי בְּייבְייי בְּייבְייי בְייִיים בְּיבְּייִים בְּיבְייים בְּיבְייים בְּיבְייים בְּיבְבְּיבְייים בְּיבְייים בְּיבְי

ענסך כתבור וככרסל שהן נכוחין: בים יבוא, כלומר תפול בעים היצים תיבוא, כדומר תפול בעוד מל הם ב"ר חלבוו"ה ככה רוצים פתגמ התכיר היא בים מבוא התכיר היא במריא וככרסלא כיסה כן ייהי תבריח מחרונו כם שדבר זה אמת שתבור עומד בין ההרים וכרסל על היו כך הוא אמת שיבא נבוכרעצר צליו: (כ) עלה ימיפיו מבירים. רומה לעלח ימה שאינה ראויה אלא לוביחה אף היא: מצרים. רומה לעלח ימה שאינה ראויה אלא לוביחה אף היא: למדים: (כא) גם שכיריה בקרבה כעלי מרבק. פתרונו גם למיבוה: (כא) גם שכיריה בקרבה כעלי מרבק. פתרונו גם אשים הבאים לה מעם אחר לעודה כרי לימול שכר שחום אשים במהמנין עכשיו בתוכה כעלי מרבק. פירש כעל המשחמן מבהמנין עכשיו בתוכה כעלי מרבק. פירש כעל המשחמן מבהמנין עכשיו בתוכה כעלי מרבק. פורש כעל המשחמן שמהמנין עכשיו בתוכה כעלי מרבק. פורש כעל המשחמן

מנחת שי

ספרים כהשף כגול : (כ) יפה פיה . שתי פלות ופוינו מלה חחת כד'ק בפירוש ופכטל דף רכ"ם חבל כהגהת שכשים כתב כ"ח הלוי שכתוב וקדי מלה חחת:

כתבור בהרים. כי כאשר דבר אמת הוא שתכור קנוע כהרים והר הכרתל על הים כן כאמת יכא הדבר הזה על מהרים: (יש) בדי גולה. אדם יולא לדרך מתקן לו חמת מקדם: משל מרם לשתית כה: ונצחה. ל' ליה: (ב) ענה יפה פיה. מלכותא יאיא: קרץ. עממין קטולין קרץ יפה פיה. מלכותא יאיא: קרץ. עממין קטולין קרץ לי חתוף וכן מחומר קרלתי (איוב ל"ג): מצפין, מבכל: (בא) שביריה. שריה כמו בתער השכירה (הושע ז'): מבבק. (קיפל"א בלע"ו): הפנו. פניו עורף לבקש לום:

בים כן יביאו אתם בשביה ויונהן הרגם ארי כמא ריציב שתגמא דתבור במוריא וככרמלא בימא כן ייתי תכרית: (יט) כלי גולת יושבת בת מצרים. את בת כצרים שהיית יושבת כלו' יושבת

ישבת זה תחשבר שת הדבר כל שתי המשלם לכל ונצחת משל לך כלי גולת כי הגלו מסנה ווכר גוף שהיתה עיר מכלכה: ונצחת. השם כפו עריו נצחר ונצחת השם כפו עריו נצחר ונצחת בסרו בת היו בת בכר וכן תי ותצרי: נס ענלה ישה שהי מצרים , ישח שיה שתי מלות ועניני כלה אחת וכן מקשה יות ונכשלו כם העיין והלמ"ר לרב מקוקות והוא ינרגנו על מות כל אל ושתי היות ותוכים מלח אחת זכן שה שיה ונכשלו כם העיין והלמ"ח להיות בשור מצרים לענלה ישהי לרב ישה ורשנה וכן כנה הכי תנשים הפיתות שרות הנשן: כך מצרים וא בשם בשור מצרים לעולה ישהי לבי שהי מצון מבל שתיא צפונית ואמר בא כא כפו מחוםר קורצתי גם אני: מצפון מבל שתיא צפונית ואמר בא כא לפסבן כן הם יושבים ואוכלים שכורוה. גיימת ששכרו לעודה הם בקרכת: כעולי מרבק, כמו השנירה שפירש גדלה מרבק ענין פסום וכן ענל כרבק זכן ושותים ולא יצאו להלחם יויקן תנום שכיריה רברכתא כמו השכירה שפירש גדלה מרבק ענין פסום וכן ענל כרבק זכן ושותים ולא יצאו להלחם יויקן תנום שכיריה רברכתא כמו השכירה שפירש גדלה מרבק ענין פסום וכן ענל כרבק זכן ושותים ולא יצאו להלחם יויקן תנום שכיריה רברכתא כמו השכירה שפירש גדלה מרבק עין פסום וכן עול סרבק זכן וכי מצורת דוך

מנין זמן קפופ לחו כי למועו שחור (ב'ן (ש"ס ע"): (יח) בתבוד מנין זמן קפופ לחו כי למועו שחור (ך (ש"ס ע"): (יח) לשפה, ובכרשל. שמוח הרים וודעים ותפוסמים: (יט) לשפה, לשמה: מבתה: תבתה. מלשון ליה ושממה: (כ) יפה שיה. סהרונו כמלה מ"ח"ל והפי ליות" הפעל וכמו למות לקרל מ"לקל מ"חמר: (ד"): (ד"ח) שבריה. שנינו גדולים ונכבדים וכן בחשר (מיוב" ב"ט: (מ"ח) שבריה. שנינו גדולים ונכבדים וכן בחשר השבירה (ישמיה "): מרבק. הול הרסח מקום ישמיו שם העצנים השבירה (ישמיה "): מרבק. הול הרסח מקום ישמיו שם העצנים וכן ועגלים מחוך מרבק (מיום ו"): השנר. מלשון פנים והליכה:

הנה שתה העביר השועד ר"ל לח בת להלחם מערכם מול מערכם ביום המיעוד והקבוע כי כל מורך כלכבו: נית) כי כתברר בהרים. כעו הר הניה הא קבוע בריסי ולו ייו זמת מקוח ונותן שהם הה הכיעו שות בעל הים ולא יישה שהם ביום במיעוד של הים ולא יישה שהם ביו ייו שביאון ביום ל"כי על מליים ולא ישתה ולא ייוו מביאון שתה: (יים) כלי גולח. דרך הולי נולה לחקן לעלעם ייוו מביאון מתוכו: ונצחה. חהיה שתה מכלי ישלר מי יושב כה: מגל מתוכו: ונצחה. חהיה שתה מכלי ישלר מי יושב כה: מגל היה מליים ביום עליה כלי בשתה חלום. ביום מליה שהיה מלחן היה בעולה היהם מלח ההיה ממאח למון יכוא עליה כליל המחרן וכורת אותה: בא בא בשל

מפלאת לפון יכוא פניה לל התחקר בירות אותר: בא בא. כפל פתלה להזק ולותר שהודאי יכא : (כא) גם שבריה . גם השרים הגדולים אשר בקרבה יוכלו לשבת כעולים התשוטמים בתרבק שאתר שעשו שתנים פולאים לעבת: כי גם השה. אף שדרך הצרים להיות אחולי לכב לעמוד בקצרי המלחמה הנה המה לא כן

modern French).—[Rashi] Rashi, Baha Mezia 30a, defines it as a harness to which three or four animals are attached, and they thresh the grain by treading it. Redak and others explain it as calves placed in a stall to fatten them from the manger. So will these mercenaries sit to

eat and drink and will not go out to battle. Mezudath David explains that the princes too will be brought to the slaughter like fattened calves, which are first fattened up and then brought to the slaughter.

for they too—Although the princes are usually brave enough to

Whose name is the Lord of Hosts, that as sure as Tabor is among the mountains, and Carmel is by the sea, it shall come about. 19. O you daughter who lives in Egypt, make for yourself equipment for exile, for Noph shall become waste and desolate without an inhabitant. 20. Egypt was a fair heifer; destruction from the north is coming, yea it is coming! 21. Also her princes who are in her midst are like fattened calves, for they too turn around and flee together, they do not hold their ground,

zar on the appointed day of the battle, he was afraid to confront him on that day.—[Mezudath David]

18. that as sure as Tabor is among the mountains—Just as it is a true fact that Tabor is fast among the mountains and Mount Carmel is by the sea, so is it true that this thing shall come upon Egypt.—[Rashi following Jonathan Perhaps Rashi should read שבר, breach, instead of דבר, thing, thus following Jonathan closely. I.e. just as Tabor is fast among the mountains and Carmel is fast by the sea, so that neither one will move, so is it true that Nebuchadnezzar will come upon Egypt and will not change his plans.— [Mezudath David] Kara renders: so will Nebuchadnezzar come upon him. He quotes Rabbi Menahem ben Helbo, who explains: For [although he raises himself] like Tabor among the mountains and like Carmel, he shall fall into the sea. Redak, in the name of his father. explains: For [they shall be trapped] as [the beasts trapped on] Mount Tabor among the mountains, and [they shall be led away in captivity] like [rafts made of the wood of] the Carmel that are transported by the sea.

19. equipment for exile—When a person embarks on a journey, he prepares for himself a flask and an earthenware cup with which to drink.—
[Rashi] You, daughter of Egypt, who dwelt securely and expected to dwell in your land for a long time, make for yourself equipment for exile, for you will soon be exiled therefrom.—[Redak]

Noph—The capital city.—[Redak]
desolate—Heb. הְּנְאָחָה, an expression of desolation (אַיָה).—[Rashi]

20. a fair heifer—A beautiful kingdom.—[Rashi from Jonathan]

destruction—Heb. אָדֶדֶ, peoples that kill (Jonathan). קרָץ is an expression of cutting. Cf. "I ... was cut קרָץ ישׁרָן) out of clay"(Job 33:6).—[Rashi]

from the north—From Babylon.
—[Rashi, Redak]

21. Also her princes—Heb. קירָים, her princes. Cf. "with the great razor (הַשְּׁכִיקָה)" (Isa. 7:20).—[Rashi] Redak renders: her mercenaries.

fattened-(kopla in O.F., couple in

אָהָפָּנִיאוּ עַרָקוּ בַּחֶרָא לָא וָכִילוּ לְמִיקָם אַרִי יום הַבָּרָהוֹאָהָא עֻלֵּיהוֹן נעירן בענדן בישתחון: כב בל גיקוש זיניהון בְּחֵינון זְחַלֵּיןאַרֵי בְּמִשְׁרָנוֹ יָהָכוּן עַלֵּיכוּן וּכְכָא רָעָלִין בָּבָשִׁילִין לְבֵּיהַץ אָצֶי חוּרָשָׁא: כּגּ שֵׁיצוּ בַרָבָהָא אַבֶּר יִי אַרֵי לַית לַ הון סוף אַרֵי סגיפין מוַהַכָּא וַכַּיּת להון סגון: כי בהיתת מלכות עמא אָהָמֶסְרַת בְּיָד ב אלה כוחם . זוכר במדבר:

רָאָרָא עֵלָּה בּצפּוּנָא : כּהּ אֲכֶר יָיָ צְבָאוֹת אֱלֶּהָא דְיִשְׂרָאֵל הָא אֲנָא בַּסְעַר עַלֹּ אָתִּרְנוּשַׁת אֲלַכְּסְנַרְרַיָּא

(כב) קולה כנחש ילך . הרי הנחם כח ללמד על מזרים ונמלא למד למדנו מכאן שכשאמר הקב"ה לנהש על נחונך חלך (בראשית ג') קיטע את רגליו והולך קילו בסוף העולם כך שנוייה בשלשים ושתים מדות דר' אליעור בנו של רבי

על אבום: כי גם המה הפנו גםו יחריו לא עמדו. כשיראו מפלת מצרים: (כב) [קולה]. קול מצרים ילך כקול נחש שככנים עצמו (פעם) אחת בשנה בין שתי אלנות הרבוקים זה בוה וספשים עורו פעליו וזה אחר כן הקללו׳ שקיללו הקב"ה בשביל אדם וחות: כי בחיל ילכו. עליהם נבוכרנצר וחילו גם ככררומות יוםי הגלילי: כי בהיד ילכי. אליה: (כג) כדתו יערה. כח יש נהן לכרות כל יערה: כי לא יחקר. מנחה שי

רר"ק ברברי רבותינו ז"ל הכניסה לרבקה: הפנו . פירש הפנו ערף: נכם קולה כנחש ילך. קול צעקה כצרים ילך לפרחוק כקיל נחש ויונתן תרגם קל ניקוש זיניהון בחיון זחלין: כנט כרתו יערה . כחלוכת בסלה הזאת יש כוראים כרתו צווי כמו חרבו מאד כאילו מדבר כנגד החיל ויש קוראים כרתו פעל עבר כמו

(כנ) כרתו ישרה. כתב רב"ק בפירום וכביבים שים תחליקה בקרוחק כתלה כוחם ים קורחים הוחם בקמן חטוף ולומרים ברוח לווי כתו הדרבן שחד (ירשים כ') נחילו שדבר כנבר החיל. ניש קורהים חוחם בהעשדה דד כמו בחרף פדוחיו (מהלים ל'ט) בהוא פעל פנר וכן מלאוהו בספרים מדוייקים הכלף מעמדת בנפיל ווחת הקריחה הוכונה לפי הענין ועיין עוד

שברו וכרו ובכקצת ספרים מדוייקים הב"ף מעכדת בנעיאיואה היא הקריאה הנכונה לפי הענין חש אומרים כי לא יתכן היותר פעל עבר בעבור שאבר אחריו נאם ה' ואין הכנהג לבא נאם ה' אחר פעל עבד בדברי הנבואה והנה שכתו ירדו לפבת נאם המלך ה' צבאות שמו ובדברי תוכחה כלכם פשלתם בי נאם ה' ואכר כרתו לשון עבר ואף על פי שענינו לעתיר כי כן המנחב בכקומות רבים בדברי הגבואה כי דבר הגבואה הלתיר הוא קיים באילו בא . יערה . ר"ל עצי יערה והוא משל על עם כצרים או לל נדוליה וכן הרגם יונהן רברבהא: כי לא יחקר. חיל ננוכדנצר הבא עליהם לא יחקר מדוב: (כז) הובישה. פעל עומד וכן הובישו אכרים ווולהו וש יוצא ככו הובשה היום את פני עבדיך אכד בשת יהיה לה לבת כצרים כשהנתן ביד עם צפון שהם הכשרים כי הם הגלו החילה הכשרים כפל ירושלם ותהה נהגה בירם ודין הוא שתבוש: וכס אכד ה' צבאות אלהי מצורת דוד מצורה ציון

פשו כי פני מן המלחתה ונסן יהדיו ונה ממדו על ממדם ושם כחבר הבינם החויב נפלו בנופלים ולח לקחום כשבי כדרך כשרים: כי יום אידם . כ"ל על כי כה עליהם יום הידם עה מותם שכום סקודת כל חי לכן כה מורך כלכבם: (כם) קילה. הול של מזרים ילך להיות נכמט למרהוק כמו קול הנהש הנשמפ למרחוק: בי בחיל ילבו. הכשדים ילכו עליהם בחיל רב ובקרדומות יבוחו עליהם בחיל ילבו. הכשדים ילכו עליהם לכרתם : ברובבי עצים . ר"ל כמו בחין ביד העלים לחנוע מפלתם כריהת ההופכים כן לה יוכלו חלרים למנוע מעומה הרב הכפד":

אידם. פנין שבר ומקרה רע כמו הלה היד נעול (חיוב ל"ה): פקורתם. על המיתה יחמר בהיח פקידה וזכרון הבנחת כל חי כמו ופהודת כל החדם (כמדכר ס"ו): (ככ) ובקררוביה . הוח הנכון בחותך עלים כמו ויקח חבימולך חת הקרומות (שופים ט'): כחותבי. כן הכחים כורתי העלים וכן מחוטב עליך ודכרים כ"ט: (כד) חובישה. מלי כושה וכלימה: (ככ) פוקד. ענין השנחת סכהת הרעה: אבון. כמו המון והוה ענין עם רב וכן וחם יחר

(כג)ברתו יברה, ר"ל החם כני כשדים הרגו כל הושי מלרים כי הכח ככם לכרום הכל כי לה יחקר מספר הנשי כשדים. כי רבו מחרכה: (כד) היבישה - הכלמה עדת פירים כי הנה נמסכה כיד עם לפון הם הכשדים: (כה) הגגי פוקד. משנית להכיח פולפניות פל קפון

kingdom of Egypt has been put to shame because they had previously caused the Chaldeans to withdraw from Jerusalem, and now they were delivered into their hands.—[Redak]

25. the God of Israel—The intention is that God will wreak vengeance upon Egypt for the harm they have committed to Israel, viz. Shishak's invasion of Judah during the reign of Rehoboam (I Kings 14:25) and Pharaoh-neco's slaving of Josiah.—[Redak]

for the day of their calamity has come upon them, the time of their visitation. 22. Its voice shall go like [that of] the snake, for they will march with an army and will come against her with axes as if they were hewers of wood. 23. They will cut down her forest, says the Lord, for they are innumerable, for they are more numerous than locusts and they are uncountable. 24. The daughter of Egypt has been put to shame; she has been delivered into the hand[s] of the people of the north. 25. The Lord of Hosts, the God of

stand in battle at the front, these princes did not do so, but they fled from the scene of the battle.—
[Mezudath David]

turn around—Turned their back to seek to flee.—[Rashi] Kara explains that the mercenaries fled when the Egyptians were defeated.

22. Its voice shall go like [that of] the snake—The "snake" comes to teach us about Egypt and is found "taught." We learn from here that, when the Holy One, blessed be He, said to the serpent, "You shall walk on your belly" (Gen. 3:14), He severed his feet, and his voice went to the end of the world. So we learned in the "Thirty-two Methods of Rabbi Eliezer the son of Rabbi Jose the Galilean' (Method 12).—[Rashi] The intention is that, although it appears that the figure of snake teaches us about Egypt's cry, actually "Egypt's cry" teaches us about the snake. Kara explains that the cry of Egypt is compared to the cry of the snake, which sheds its skin annually by inserting itself between two trees that grow close to one another, whereby it strips itself of its old skin. This is one of the curses God pronounced upon the serpent because of Adam and Eve. See *Isaiah da Trani*, footnote 4. *Jonathan* explains that the sound of the rattling of the Egyptians' weapons will resemble the sound of crawling serpents.

for they will march with an army—against her.—[Rashi]

23. They will cut down her forest—They have power to cut down her forest.—[Rashi] Some render this as the imperative: Cut down her forest, says the Lord. Others render it as the prophetic past, meaning: They will cut it down, says the Lord—worded in the past because the words of prophecy are considered as though already fulfilled.—[Redak]

her forest—Figurative of the population of Egypt, or, as *Jonathan* renders: her princes.—[Redak]

for they are innumerable—lit. it shall not be fathomed. I.e. the number of their host.—[Rashi] This refers to the host of Nebuchadnezzar.—[Redak]

24. The daughter of Egypt—The

ועל פרעה ועל מצרים ועל מעותהא מַלְכָּהָא וָעַל פַּרְעָה וְעַל רָמֶתְ חֲצִין עַלּוֹהִי : כי וַאָּבְּבָרִינוּן בַיַר דַבְּעָן לַמַקּמְלָּהוֹן וּבְיַר נְבוּכָדְרֶאצֵר מֶלְּכָּא רָבֶבֶּל וּבֵיַר וּבָתַר בַּן תִּשְׁרֵי כְּיוּמִי קַרָם אָטָר יִי: כּי וָאָהַ א הדהל עבדי יעקב? וַלָּא הַהַּבַריִשְׂרָאֵלֹּ אֲרֵי הַא אַנָא פָּרִיק לִּיךְּ פַרָחִיק וְיָה בְּגָּךְ הַאַבַע נַלּוֹתָהוֹן וִיתובוּן דְבֵיה יַעָקב וִישַקטון וִישָרון לָרוֹחֵצֶן וְלַיַת רְמָנִיד: כח אָהָ לָא הַדְחַלּ עַבְּדִי יַעַקב אַמר יְיָאַרֵי בסערך

יבואו לה. ואו יכרת אנשיה המרובים כעצי היער שאין לחם חקר . וגם רבו מארבה שאין להם מספר: (כה) אל אמון מנוא . אמון לשון אוסן עיר גדולה שהיתה בארץ מצרים ונוא שמה .

מספר לבחם: (בה) אל אסון. על חמון על השר חמון. יש שהוא לשון גדולה כמו התטבי מנא אמון (נחום ג'):

סנא. אלכסנדרים רבתה (להשיניורה"ה דחלישלדר"ה כלע"ו): (כו) ואחרי בן, מקן ארבעים שנה כמו שאמר (יחוקאל כ"ע): (כו) ואתה אל תירא. לדיקים שכתוך רד"ק

ישראל, זכר אלתי ישראל לפי שהפורענות הבאת לפצרים היא נפינום: (מ) וזאנו, נפקום ספרים כ'י פנו'; נקפן ופ"ז הפסורם פוא בעודיי שהרך לישראל שישם חלך מצרים וכן פרשת נכה שהפות

לעונים שהרל לישראל שישק כלך בצרים וכן פרעה נכה שהמית בלחת וכם ז' וזה חתו מהם זכן הוח כנול הסורים: יאשיהו ככו שאכר נקפה להנקם מצריו כמו שפירש למעלה: אל אמון כנא. כמו על אמון הוא מלך העיר תנקרא נא והיא פסלכות בצרים ויות אליון כמו הליון ותרגם גא אלנסנדריא וכן תרגם הא'אנא מסער על אתרגושת אלכסנדריא : (לו) ונתתים. ואחרי כן תשכן. כמו שנבא יחוקאל מקץ ארכעים שנה אקבץ את מצרים ונויומה שאמר כימי קדם לא אמר שתהיה במעלתה שהיתה סימי קרם שהרי אמר ביהוקאל והיו שם ממלכה שפלה אלא פירושו שתשכן בארצה כימי קרם: (מ) ואתה אל תירא. פרשה זו עהידה וכבר פירשהיה למעלה במקומה ושנה אותה הנה עם שנוי מלות מעם והענין אחר והמעם לפי שוכר הנח

סצורת ציון

ענין פחד ושכר כמו אל חחת מסניהם (נשיל ח'): ושב . ענין השקם ומנוחה כמו בשובה ונחת (ישעיה ל'): ישאנן. ענין שנום כפו

טם של נא שסיחה בת רבת עם וכן נאמר את המון נא (יחוקאל ל'): האמון (לקען כ"ב): בנא. לא היא אלכטוריא כן ח"י: (כו) תחת וצל בלבית. מתלכות רבות היו בארן מלרים רמ"ש מתלכה בממלכה (ישמיה "ב): ועל פרשה ונו". ר"ל וכמו שאפקוד על ומנוחה כמו בשובה ונחת (ישמיה ל'): ישאגן, שנין שנום כפו

סרטה כן הפקוד על החומוה הבוטחים בו: (כו) ואחריב כן. מקן הרבשים בנה תשכון בהרלה כל גלות כימי הדם וכמ"ש (כיתוקהל כ"ו): (כו) ואחה אל תירא ונר. כא לנחם כני הגולה לכל יתייהש מן הגאולה בלהותה שמלרים גנו למקום קרוב והזרו מהר והם גלו למרחוק ועדיין לא שמו ובעבור זה יחשכו כן ישחקפו שמם לכן חמר וחתה חל חירה ונו": פרחוק. מחרן מלחק שגליתם שמה: ושב יעקב. "יהיה לשובה ונחת והשקע ובחנן וחין מי מחריד

the following verses refer to the future redempton, as explained above 30:10f. They are repeated here with slight changes; since the prophet predicts the downfall of the heathen nations, he makes clear to

Israel that they will not meet their fate, for those nations, although they will be restored to their land, will not last long as nations, but the name of Israel will never end.

Israel has said: Lo I will visit upon Amon of No and upon Pharaoh and upon Egypt, and upon their gods and upon their kings, both upon Pharaoh and upon those who put their trust in him. 26. And I will deliver them into the hand[s] of those who seek their lives and into the hand[s] of Nebuchadrezzar, king of Babylon, and into the hand[s] of his servants — and after that it will be inhabited again as in the days of old, says the Lord. 27. You fear not, O Jacob My servant, and be not dismayed, O Israel! for behold, I will redeem you from afar and your children from the land of their captivity, and Jacob shall return and be quiet and at ease, and there shall be none who disturb his rest. 28. You fear not.

upon Amon—Heb. אָל אָמוֹן, lit. to Amon, upon Amon, upon the prince Amon. There are some that are an expression of greatness. Cf. "Are you greater than the greatness of No אָמוֹן (Nahum 3:8).—[Rashi] According to Rashi's second interpretation, we render: I visit upon the great city of No. See the following paragraph.

of No—The great Alexandria (les seigneurs d'Alexandria in O.F.).—[Rashi] Jonathan renders: upon the multitude of Alexandria, equating Amon with הָמֹוֹן, a multitude.

Modern commentators identify Amon as the local god of the city No, called Thebes by the Greeks, and today known as Luxor.—
[Daath Mikra, Soncino]

and upon Pharaoh—the king of all Egypt.—[Ibn Nachmiash]

and upon Egypt—[The entire kingdom, in addition to No.]

and upon their gods—The other

gods, in addition to Amon.—[Daath Mikra]

and upon their kings—The kings of the individual provinces.—[Mezudath David]

and upon Pharaoh, etc.—Just as I will wreak vengeance upon Pharaoh, so will I wreak vengeance upon those who put their trust in him.—[Mezudath David]

26. and after that—At the end of forty years, as Ezekiel stated (29:13ff.).—[Rashi]

as in the days of old—They will not be a world power as they were at this time, but a humble kingdom (Ezek. 29:14f.). The intention is that they will dwell in their land as in days of old.—[Redak]

27. You fear not—The righteous men who were in Egypt, who were exiled there against their will.—[Rashi] This is addressed to Jeremiah, Baruch, and their like.—[Ibn Nachmiash]

Redak explains that this verse and

7

ים מצפון שומף וישמפו 1 · · בסערר אעניר מספנא די אָנְלֵיהָף לְחַקוּן וְעַפְּךְּ לָּא אֵעְבָּיִד ני ט בְּרין הֲסוֹךְּ וְשֵׁיצְאָה לָא לָא אֲשֶׁיצִינְרָּ : א דַהַוָר ְנְמִירָא וְאַיְהִיּ פְּהְנְם נְבוּאָר מִן הֵלְים ני עם ירקיה נביא על פרעה ויקהי יה נהני עוה: כ כדנו אמר יי כעפונא ויהון פּלְשֶׁרָאֵי עַר רא מםמיא ij לאלפוניר כרנן אַמר א גין גין טָ מְּי א ודיהל אנגיניהו לא ייני

מהריי קרא תו אלבטגרריא של מצרים רסרני בה סלכי: (נח) ונקה לא אנקך. בכל וכל. אלא הריני סייסרך על ירי המלכיות וכלה

th name

לפון כלוויה:
סינה יכה פרש החינוה. נחנבא ירפיה פליה שיבא
סינה יכה החינו שלוה לפרך שאון אומה נוסלה אל Cf (א) אל פלשהים. על פלסרס: בפרם יכה פרען
אם כן נגוי פליה בפרים קרים לכן: נס הנה מים שלים בצמן.
את עוה. כסוטיה נכוכקללן: נט הנה מים שלים בצמן.
הנה פרעה וחילו יוצאין פל עוה שרוא בדרוכה:) של פציים
את עוה. כסוטיה נכוכקללן: ניט הנה מים שלים בצמן.
הנה פראם המלי יוצאין פל עוה שרוא בדרוכה:) של פציים
העסירות ללקרן ווילו לשפף. ששופף את הכל
העותי. שעוה עוה להול שופף. ששים את הכל
העותי. שעוה עוהל שלפציים ובקון דרומים מערניי ואותן כים עילון סדמן:
הרלן לא מגרים בגלו שם של כרום: (בה) לכששפש. גדון חפוך
ילה מעט מעט: ונכךה. לפון עיאוע והפתר וכן מירגמו יונתן
בא לבוד (א) אל פלשדוים. על פלפתים: בפרךם יכדן פרעד
ילי אר עודו. כשיים ינוכדלגל גר על ירופלם כפנה
יון. איר עודו. כשיים ננוכדלגל גר על ירופלם כפנה

נש"י ניבורן אַרעא

Š Z.

ונים מוחיר. שין ישל מישוף, שין המשפי בהיום המשקי הילל. מלאן לשים המשפי אחר השנים המשפי האורה שיות משפי משור השנים השים אורל משפף, שין המשפי השנים והילל. משפף, שין המשפי השנים והילל. משפף, שים המשים הילו השנים השנים השלים השנים השנים

ב"כ בס"ש : (גי) הגה ביש וגרי . הכשרים היושנים בלפון השופפיי כמים ובים : יהיר לגחל שופף וגרי . כ"ל יאבדו ויכלו אבן פלשמי

My servant Jacob, says the Lord, for I am with you, for I will make a full end of all the nations where I have driven you, but of you I will not make a full end, but I will chastise you justly, and I will not completely destroy you.

47

1. That the word of the Lord came to Jeremiah the prophet concerning the Philistines before Pharaoh smote Gaza. 2. So said the Lord: Behold water is coming up from the north, and it shall become a flooding stream and will inundate

28. where I have driven you—Even if you will be driven far away, do not think of this as a natural occurrence, but as an act of God.—[Daath Solerim]

but of you I will not make a full end—Even if there are decrees of destruction against Israel, this will not affect the existence of the people as a whole.—[Daath Soferim]

justly—With sparing justice, little by little.—[Rashi]

completely destroy—Heb. Again, lit. clean, an expression of sweeping and destroying, and Jonathan too rendered it an expression of destroying.—[Rashi] I.e. I will chastise you through the nations of the world, but will not destroy you completely.—[Kara]

1. **concerning the Philistines**— Heb. אָל פְּלְשְׁחִים, lit. to the Philistines.—[Rushi, Jonathan, Redak]

before Pharaoh struck Gaza— When Nebuchadnezzar besieged Jerusalem in the tenth year of Zedekiah. Pharaoh's army came forth from Egypt, and the Chaldeans withdrew from Jerusalem. Pharaoh heard, invaded Gaza and returned to his land. In Seder Olam (ch. 26).-[Rashi] Our editions read: in the eighth year. At that time, the word of God cam to Jeremiah that the army of the Chaldeans would come and smite the Philistines.-[Redak] The prophecy was that after Pharaoh would vanguish Gaza, another king would come and vanquish the entire land.—[Ibn Nachmiash]

2. is coming up—I.e. it is gaining force. This is figurative of the army of the Chaldeans, which is coming from the north.—[Redak] Kara explains this as an allusion to Pharaoh, who will invade Gaza, situated north of Egypt, as in Joshua 13:3: From the Shihor which is before Egypt . . . the Gazathites, etc.

a land and the fullness thereof-

זסלָאָה קרויא זריַהבין בהון ויצוחון בני אַנשא ויבילון כל יתבי אַרעא: נ מַקַל מַפָּסוּעית פַּרְסָת גברוהי כוויע לרתיכותי אָתַרָנוּשָׁת נָלְנַלּוֹהִי לָּא מָהָפְּגוּן אָבָהָן יְּרַחָּמָא על בְנִין טַאָהְרַשְׁלות יַרָין: רַעַל יוֹטָא רָאָהַי לָּמָבַוּ יַת כָלּ אַרְעָא בַּלְשׁהָאֵי לְשִׁיצִאָה לִצוֹר ולצירון כל שאר סעיר וָי וַת אֲרַע אַרֵי אַבַּיוּ הפוטקאי

ת"א לה כפנו אכות . סובדרין דף

קש בכורות ם:

(ג) בקול שעסת. תרגם מקול מפסילית . ופתרונו מקול פסיפת

מעל ירושלים שמע פרעה שטף את עזה ושב לארלו. בסדר עולם: (ג) שעמת . אין לו דמיון ויונתן תירגמו מססועית: פרסות סוסי אביריו ומרעש רכבו והמין גלנליי: לא הפני אנות. מרעש לרכבו. מרעם אשר לרכנו: גלגליו , אופני מרכנותיו: לא הפנו אבות אל בנים . להלילם: (ר) להברית לצור ולצידון. פלשתים היו עוורים אותם מאויניהם: אי בפתור. (אינול"ש כלע"ו): רר"ק

מנחת שי

וישמפו, את ארץ פלשתים. כי ב עה חכה את עות ונ"ג יחרים מן (נ) והילל. כיא ליי והילל פיני הלמ"ד וכאר ספרים נחירק ומשר הכל: והילל. הלב"ר בחיר"ק והוא חסר יו"ד המשך: (נ) מקול שעמת. הכות הכום בארץ בתנליו תקרא שעמה ותקרא ההר" וי"ת מקול כפסיעית פרסת גברוהי ואביריו אמר על תסוסמם

החוקים: המון גלגליו. מהמון ים"ם מרעש עימרת במקום שנים: לא הפנו אבות אל בנים. אפי' האבות שחם מרחמים על בניתם שתה בבא להם הצרה לא יפנו אל בניהם מרפיון ירים שלא יהית בהם בח לעמור לפני אויביתם: (ד) על היום הבא. כל שריד עוור. צר וצירון היו עוורים לרח כי הם גלילות שלשתים כמ"ש שם מח אתם צר וצירון וכל גלילות פלשת: כי שורר ת" את פלשתים. אין בו כלת כל אבל לשדור יש בו כלת בל: שארית אי כפתור. פלשתים וכפתורים אחים חיו כפ"ש אשר מצורת ציון מצורת רור

יללה: (נ) שעפת . פנין ססיעה וחין לו דומה: אביריד פנין חוזק: הפנו. ענין פניים הפנים: פרפיון ירים. כן נהכ. המתיים וכן והוח ינע וכפה ידים (ש"כ י"ו): (ד) שריד. פני שיור כמו ברידי חרכ (לטיל ל"ח): אי כפתור כפתור ישכם פל

והאנשים 'כממלאים אוחה: עיר. כל עיר ועיר והיושבים בה: חעקי. ולעקו בקול מר: (ג) מְקוֹל שעמַת. מקול סְפִיעות פרְפִיתְּ פוסיו כחוקים ומהרטשת הול שיהיה לרכבו ומקול המיית גלגלי במרכבות יחתום חלחלה עד לא יחנו חבות חל בנים להגילם כי ירפו ידיהם ויתיחשו מן ההללה: (ד) על היום חבא. מוםכ למקרח

ינו הייטים של הידים יהיה בעבור היום הכול הכלו לבדוד לח כל פלבתים: לצור ולצירון. גם המה מחרן פלבתים: כל שריד שור. כ"ל לח ישפר מי שיוכל לעוור כמלחמה כי לח ישחר בהן כ"ל נשים ופף: כי שורר ה". כ"ל בהשנחת המקום יכם לפן שור. כ"ל לח ישפר מי שיוכל לעוור כמלחמה כי לח ישחר בהן כ"ל נשים ופף: כי שורר ה". כ"ל בהשנחת

would explain: to cut off from Tyre and Zidon every surviving helper of the Philistine. Abarbanel explains this to mean every man capable of waging war to assist the Philistines. Women and children were spared.

the island of Caphtor—(Isls in O.F.)—[Rashi] The Philistines and the Caphtorim were brothers, as in Genesis 10:14. Saadia Gaon identifies Caphtor with Damietta, or Damyat, to the west of Port Sa'id. See The itinerary of Benjamin of Tudela, p. 73; Caphtor vaferach, p. 41a. Targum Jonathan and the Septuagint identify it with Cappadocia, in Asia Minor. In that case, it is not an island, but coastlands. The generally accepted theory is that it is the island of Crete. The Philistines originated from the island of Caphtor as in Arnos 9:7.—[Daath Mikra] See also Bieberfeld, Universal Jewish History, vol. 1, pp. 86f, where he writes that the Philistines arrived in Palestine in two different waves. They settled there as early as the Patriarchs, and during the time of the Judges, they were driven from Crete by the Dorians, and consea land and the fullness thereof, a city and those who dwell therein, and the people shall cry out, and all the inhabitants of the land shall wail. 3. From the sound of the stamping of the hoofs of his mighty ones, from the noise of his chariots, the stirring of his wheels; fathers did not turn to sons out of [the] feebleness of [their] hands, 4. because of the day that is coming to plunder all the Philistines, to cut off from Tyre and Zidon every surviving helper, for the Lord plunders the Philistines, the remnant of the island of Caphtor.

For Pharaoh smote Gaza, and Nebuchadnezzar will smite the entire land of Philistia.—[Redak]

the fullness thereof—The people who fill the land.—[Mezudath David]

a city—Every city and its inhabitants.—[Mezudath David] Ibn Nachmiash appears to interpret this as the survivors of the city of Gaza.

3. the stamping—Heb. now. It has no similarity. I.e. there is no similar word in Scripture. And Jonathan rendered it: from the steps.—[Rashi] Redak defines it as the galloping of the horses.

his mighty ones—I.e. his mighty steeds.—[Redak, Mezudath David]

from the noise of his chariots— Heb. בְּרַבְּשׁ לְּרְכְּבּוֹ , lit. from the noise to his chariots.—[Rashi]

the stirring of—Heb. הָמִין. This follows Mezudath David. Redak renders: from the [noise of the] multitude of his wheels.

his wheels—The wheels of his chariots.—[Rashi]

save them.—[Rashi] Even fathers, who usually have mercy on their

sons, when this trouble befalls them, will not turn to their sons to save them, because of the feebleness of their hands, for they will have no strength to stand up against the enemies.—[Redak] Abarbanel and Mezudath David explain the verse to mean that because of the noise of the galloping of the horses and the stirring of the wheels of the chariots, the fathers will be so frightened that they will not turn to their sons, for their hands will become feeble and they will despair of saving them.

4. because of the day that is coming—Their hands will be feeble because of the day that is coming to plunder all the Philistines.—[Mezudath David]

to cut off from Tyre and Zidon— The Philistines were aiding them against their enemies.—[Rashi]

every surviving helper—According to Rashi, this refers to the Philistines, who aided Tyre and Zidon. Redak explains that Tyre and Zidon aided the Philistines, as in Joel (4:4): "And also, what are you to Me, O Tyre and Zidon and all the regions of Philistia?" Consequently, he

קפוק קאי: ח סמת אהָרָר אַשְּקְלְּאָי שְׁאַר הּוּקְפְּהוֹן עַר אַיְהָרִּ הּוּקְפְּהוֹן עַר אַיְהָרִּ הַתְּבְּסְמוֹן: יוַ דַּרְבָּא דְשְׁיִּחָץ מוֹן קרם וְיִעַד אַיְמָתִי לָּא הְנוּחִין זְמְלָא הְנוּחִין: אַרְפַּנְשׁי לְנִרְנָךְ לְכִית יאַיִּכְדִין הְנוּחִין: אַרְפַּנְשׁי לְנִרְנָךְ לְכִית יאַיִּכְדִין הְנוּחִין: אַרְבָּן אַמָּר עָלָה עַל אַרְבָּן אַמָּר יִיְיִצְלְמוּאָר בְּנָן אַמַר יִיְיִצְאַתּת

יי בְּאָה קָרְחָה אֶלּ־עִיָּה נְּרְמְתְה אַשְּקְלָּוֹן שְׁאֵרִית עַמְּלְם עַר־מָּתְ תְּתְנּוֹרְדִי: י הוּי חֶרֶב לַּיְהוָה עַר־אָנָה לָא תִשְּׁלְפִי הַאֶּסְפִּי אֶלּ־תַּעְרֵּךְ הֵרְנְעִי אָלּ־אַשְּׁלְלָּוֹן וְאֶלֹּ-חְוֹף הַיְּים שְׁם יְעָרֵה לָּה מח י לְמוֹאָב כְּה־אָמַר יְהוָה צְּבָאוֹת מח י לְמוֹאָב כְּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת

רשץ (ה) גדמתה. נחרכה: תהנודדי. תשרטי כחכל וכככי:

שכקם. לפי שכל פלשתים היושבים על הדוף יישבים בעמק: (ו) דרב לה', שהקכ"ה מכיח לעולם: הרגעי. ל' מרגוע: צד כהי התגודרי. האסט (נדור) היושבים. כך מהר ז' כנחם בד כהי התגודרי האסט (נדור) והאה בהחילה הסבקא שאמר באה קרחה על עוה. ובסוף הבקרא הוא אומר עד מהי תתגודרי אני כבר שהני בער. וכת"י עד אימתי אני לכד שהוא מלשון לא תהגודרו ולא תשיכו קרחה. ופתרינו לשון שרם שארם נותן בכשרו כרוב צער. וכת"י עד אימתי התהכבין וכן לא התגודרו (הרגום) לא ההבבין: (ו) עד אנה לא השקלים. אני הייתי אובד לחדב האסטי אל תערך. את הרבין וכן לא התגודרו שהבא אל אשקלון ואל חוף הים. חם פלשתים ששב הומינה. אל תערך, לשון תערה: הרגעי. אבל איך השקם לאון מדגוע: ודומי. לשון שהיקה:

רוני. לשוך להיקי.

ר לה. כלומר כי לה' הוא חררב: עד אנה לא תשקפי. זה מאמר רד"ק

ה הנוהה על פלשתים ואומר מי שכננדו איך תשקפי: אל תערך, הה הוא ברון החרב: הרנעי. הוא ענין מרנוע כמ'ש תשקפי כא ההשקפה והרברנוע אחד רכן ורמי ענין רממה: (0) איך. צוח לת הל אשקלון, צזה לחרב שתלך אל אשקלון להפריתה ואיך יו משקפ עד שהשלם שליחותה: שם יעדה. שם חומינה: עי (1) למואב. אלהי ישראל. כי הוא לקח נקבה ישראל בהם: עי נכברה קריתים. העיר שנקראת קריתים ואפשר שיש שני נכבדלים בעיר לפיכך נקראת בלשון שנים: חובישה המשנב. כנדלים בעיר לפיכך נקראת בלשון שנים: חובישה המשנב.

השודד: שארית אי ככפור . כ"ל אף השאמים ישודד כי לא ישאמי מה מהי לספור בי הל משחם מה מהי לספור בי לא באת קרות. כ"ל מה מהי למוד למוד לא לא באת קרות. כ"ל כלום ממנה כי פעם יכוה ספער מכל וכל נושאמים הייל לא באת כלום ממנה כי פעם יכוה ספער ופעם כ"ל: גדמתה אשקאין, בנכתה שקאון אף השאמים מהיושני בעמקה טעם כי רבים הייצ עד מחי התגודרי. עוד מת המושכי בעד מת התגודרי שוד ומת כשני משחם בי עד מת התגודרי שוד ומתר כעם המושכה שנית ממכח כ"כ ועד מתי מתנודלי עוד ומתר כשניו מלות המשחם בהל באל באל בחלב לחוב לח"ה מהלב הכלו בהשנתח כי עד מתי מקונים: (ו) חוי חדב לח"ה כלנו קבל מלו החכב ומועד אחם כתלב הכלו בהשנתח כי עד מתי לל מקים ולכן המשף לל

לא חשקוני הלא ככר הכנת בכם מלא ש"י ספעה ולכן האסשי אל שערך ומלאי מרגוע ושחוק מלהרוג עוד: (ו) איך השקושי. כאלו משיל עלמו איף אסשר לא להיות בהשקע ומעותה וה' לוה לה להרוג עוד: אל אשקלון. על אשקלון ועל כל פלשתים היושנים בחוף הים שם על מתקומות ההם החוץ את החכר להרוג ולאפד: בת (ל) לפואב. ר"ל על מואכ לאמר כה למר ה' וגוי: היו אל גבר. יללה יהיה על ככו: הובישת וגר'. כאשר נלכדם

there He appointed it—to slay and destroy.—[Mezudath David]

The Philistines were punished because of the harm they inflicted upon Israel at the time of the destruction. Therefore, the sword is attributed to God, since it represented His retribution. Nothing is mentioned of the return of the Philistines from exile since they were not exiled, but massacred and plun-

dered. And so it was, that when Nebuchadnezzar marched on Tyre, he plundered it but did not lead its populace into captivity. When he vanquished Ammon and Moab, however, he led them off into

1. Concerning Moab—The following prophecy concerns the fate of Moab, upon whom God will wreak

captivity.—[Abarbanel]

יצאו משם פושתים ואת כפתורים ופירש רבינו מעדית כפתור זכים א. ואכר שארית שלא ישאר להם שארית: מם באה קרהם אל עודה אל עודה, אל עודה, אל עודה, אל עודה, אל עודה, אל עודה, אל עודה שלא נשאר בה רבר: נדסתה. נכרתה אחרו כך בא ני נוקרהה שלא נשאר בה רבר: נדסתה. נכרתה אחרו כך בא נינוקרה שלא נשאר בעים. יוב מסונם וחילם כי ארבוי יקרא כלשון עסק ככו העביקו שחרה העכק שאלה ותי שאר הוקפתון ואפשר לפרש שהוי בהם יושבי העכק: עד מהי תעודדי. ענין שרישה כבשר כני לא התגודדו וייה עד איכהי תבכין ככו שתיא לא תתנודרו לא תתהמכון: מו הוי חרב מציורה. ציון

מהר"י קרא לעזור לבנים שכל אחר ואתר סרוד ברפיון ידיו: (ה) שארית

שי היט: (ה) קרחה, פנין מריטת השלר וכן לא יקרת להם (לעיל מ"א): בדבתה. ענין פניתה וכם עד מואם נדמה (ישניה מ"א): מ"א): בדבתה. ענין פניתה בכם למו לא תחנודרו (ישניה כינים י"א): הוי. הוא ענין שלישה בכם למו לא תחנודרו (ישניה: ישקופי. מנין בנית במים מלוף איש מאסף אותם פנין מנוחה: האספי ענין בנית בעם וישלם איש מאסף אותם במשלה לא "א): הרבץ. ענית ומין בתק כמו וישלם לה מעמרה (במואל לא "א): הרבץ. על "מגועה ומנוחה: ורומי. ענין שחיק הבים. אם הים שחיקה כמו וידום להכון (ויקלא "): (ו) חוף הים. אם הים ונכולו: יעדת. ענין הומה כמו ומי ישדה (מיכה: "א): ונכולו: יעדת. ענין הומה כמו ומי ישדה (מיכה: "א):

5. Baldness has come to Gaza, Ashkelon has become a waste, yea the remnant of their valley; how long will you tear your flesh? 6. Ho! Sword of the Lord, how long will you not be silent? Go into your sheath, rest and be silent. 7. How shall you be silent when the Lord commanded it? To Ashkelon and to the sea coast, there He appointed it.

48

1. Concerning Moab. So said the Lord of Hosts,

quently widened their foothold in Palestine, threatening to crush the Israelites. He writes that their pottery, as found at Lachish and Gezer in southern Palestine, is Cretan.

5. Baldness has come—It is as though all the hair has been plucked from Gaza, because it was invaded twice, once by Pharaoh and once by Nebuchadnezzar, leaving nothing.

—[Redak, Mezudath David]

has become a waste—Heb. מְּמְהַתְּה.—[Rashi] Jonathan renders: the Ashkelonites have been broken. Redak renders: Ashkelon has been cut off.

the remnant of their valley—Heb. שְׁאַרִית עְּקְבֶּם. All the Philistines dwelling on the coast lived in the valley.—[Kara, Redak] Redak suggests: the magnitude of their wealth. Jonathan: the remnant of their strength.

will you tear your flesh—Will you tear your flesh in mourning and in weeping?—[Rashi] First you tore your flesh in mourning over Pharaoh's invasion and now over Nebuchadnezzar's invasion. When will you stop mourning?—[Mezudath David]

6. sword of the Lord—Which the Holy One, blessed be He, brings to the world.—[Rashi] It is as though he is addressing the sword and calling, "O sword of the Lord!" You, the sword that comes through God's direction, how long will you not be silent, but rage against the Philistines? Is it not sufficient that Pharaoh has vanquished Gaza? Must Nebuchadnezzar conquer the entire land? Therefore, go into your sheath, rest and be silent.—[Mezudath David]

Abarbanel identifies the sword of the Lord as Nebuchadnezzar. The prophet asks, "How long will you not be silent?"

rest—Heb. הָרָגעי, an expression of מָרָגעי, rest.—[Rashi]

7. How shall you be silent—It is as though he is replying to himself, "How can the sword be silent when the Lord commanded it to continue slaying?"—[Mezudath David]

To Ashkelon—God commanded the sword to go to Ashkelon to destroy it. Now how can it rest before it has completed its mission?—[Redak]

אף מרמן התברי

צוָחָתָא שָּלְפונְיהוּן

אַלָהָא ריִשְׁרָאַל וִי עַלּ נבו אַרַי אָהְבָּזִיוַת בַּהִיתַת אָהַכְּבִישָׁה קרֶיהַיִם בְּהִיתוּ מְבֵּית רוקענהון ואתברו: ב לית עוד הושבתא לָמואָכ בַּחַשְבּוֹן חַשְּׁיכוּ עלה בישא אתו וגשיציגא סופסהני עסא בּהַרָךּ יָהָכוּוְ קִפּוֹלִי תַרָבָא: נַ קַלַ צְוָחָהָא מחורונים בוא ותכלא כבא: דאַתברת מלכות מואב בסרו ה אַרַי מָסוּקית לוּחִית בר בכן יסקון בכן אַני מהר"י קרא

צעיריה קרי הלחית קר

מת (א) הַובִישח תכשנב. עיר חוק חסשנב: וחתת. תנשברת: (ב) גם סדמן תדמו, תולנם אף מדמן תתברין. כפי חדמין תתעבדון: (ח) חלוחית. שם מקום. העולה ללחית היורד לחורין נגרו. שניתם בוכין. זת חוא. בבכי יעלת בבי: חורונים. חורין עליון וחורין תחתון:

מה (נ) קול לפקה, מנכיחים פס פירש הרי'ה זפקה ביי'ן ושפוח כות שובו ה' פן ד' לפקה בוניהים כמו שבהו בתסורת: פחדרנים, בס'ה מתרנים חסר: ופכר. בפקלת כתוכי יד היח"ו כפות וכספרים חתרים בקפן: (ד) השקרעו נפיא כיי פונה השקיעו ואיני כן נפפרים אחרים ונפקר׳ גדולם נפס׳ בי פליו ליח וזכו הכרע שנחוב כשמיפו בחירק שחין דופה לו במקרה בחם היה בפחח כלה ופלחו דבים כפוהו: לפוריה. לפיריה קרי: (ה) הלחות. הלחית הרי: חורנים. פ"א חר ונים

חלוחית שהוא מקום גבוה אולי יחשבו לחשנב שם ויעלו עלח ובכה : בככי יעלח בכי . כפל בכי לחוק הענין: יחורונים . סצורת ציון

מח (ח) חוי . ענין יללה : נבו. קריתים. המשנב . שמות מקומום: וחתה. ענין פחד ושכר כמי יחל חחת (לעיל מ"ו) : (כ) חדופי. ענין כריחה כפו נדמחה אבקלון (לעיל מ"ו) בננו שור. פנין טושק: (ד) צעידיה. ענין קוטן למו שלח: לפירים (לפיל י"ד): (ה) בסורר. פל' יכידה ור"ל בעמק: צרי. כש לרים:

מח (א) המשנב . שם מקום : (ב) בחשבון. מרמן. שם מהום ולפי שנותם הוא מוכיר פירענותם:

תדומי. תחרכי: (ד) צעיריה. שולטנהא הלעירים מן המלכים: (ה) מעלה הלוחית . שם מקום היא מעלת הר:

רד'ק העיד הנקראת המשגב וי"ת בחירו מבית רותצניחון ואתברו נ (כ) אין עוד . כחשבין חשבי . לשין נופל על הל' דעא צחות הל' זכן מרמן תדמי ועקרון תעקר: (ד) נשברה. צעורית. כתיב בו"ו וקרי צפיריה ביו"ד ואחר הוא ות"י שלמניהון ואפשר שכני תכ" תנרולים בלשון צעיריה על דרך ננאי: (ה)כי מעלה הלחות. כתיב וקרי הלחית וי"ו ויו"ר מתחלפים כמשפם וזת הם" חוא בנבואת ישעיהו בשנף מלות כעם אסר כי יעלה מואב מעלח

מצורת דוד קריתי' נקביישה מחד: (ב) אין עוד. מעחה לח יהיה טוד ההלול והפכח של מוחב: בחשבון. כהיות החייבים כחשבון חשבו פליך כנם והוח ל' נוסל על ל': לכו . וחמרו לכו ונכריתנה מהיות עוד גוי : נם מדמן . גם הפיר מדמן חזיה נכרחה וגם היח ל' נופל על ל': אחריך. כל"מ שתככת חלך החרב אחריך להרגך: (נ) מדורוני'. יהיה נשמע מעיר חורונים: שור . כי שם יהיה שוד ושבר גדול :

(ד) צעיריח. הכנים הקטנים שהלכו כשבי: (ה) כי מעלח חלוחית. אבר בעם יעלה במעלה הר הלוחית להשגב שתה: בבכי

tain.—[Rashi] This verse appears in Isaiah (15:5) with slight variations.—[Redak]

with weeping shall he ascend, yea weeping-When Moab ascends the ascent of Luhith to seek refuge, he will ascend amidst much weeping. The repetition is for emphasis.— [Redak] Mezudath David renders:

with weeping shall he raise a weeping. Redak's interpretation coincides more closely with the verse in Isaiah.

in the descent of Horonaim-The dual construction indicates that there were two cities known as Horon, the upper Horon and the lower Horon.—[Redak, Kara]

the adversaries heard a cry of

the God of Israel: Woe to Nebo for it is spoiled; Kiriathaim is shamed, it is taken; Misgab is shamed and broken. 2. The praise of Moab is no more; in Heshbon they planned harm to her: Let us go and cut her off from [being] a nation. Also, Madmen, you shall be a waste; the sword shall follow you. 3. A voice of a cry [shall be heard] from Horonaim; plunder and great destruction. 4. Moab is broken; her youths have let a cry be heard. 5. The ascent of Luhith with weeping shall he ascend, yea weeping, for in the descent of Horonaim

vengeance because of the troubles she caused Israel.—[Abarbanel]

the Lord of Hosts—The mighty God, Who rules over the hosts of heaven, will inflict punishment upon Moab.—[Abarbanel]

the God of Israel—Who wreaks Israel's vengeance upon them.—
[Redak]

woe to Nebo—A wail shall be over Nebo.—[Mezudath David]

Daath Mikra writes that Nebo was probably a city in the vicinity of the mountain by that name. It has, however, not been definitely identified.

2. The praise of Moab is no more—From then on, Moab will have no more praise.—[Mezudath David]

in Heshbon ... Madmen—These are place names, and according to their names he mentions their retribution.—[Rashi]

you shall be a waste—Heb. תְּלֹמֶי (Rashi) See verse 5. There is a play on the name of each of these cities. Heshbon is connected with תְּשְׁבוּ, to plan; Madmen with הָּלְּמִי to be a waste. We find also in

Zephaniah 2:4 "And Ekron shall be uprooted (תְּשָׁבָּה)."—[Redak] Heshbon was one of the chief cities of Moab, situated on the northeast of the Dead Sea, and marked the northern boundary of Moab until the Reubenites claimed the territory lying between it and the Arnon. It had originally belonged to Sihon, but was conquered by Moab. When Sennacherib exiled the Reubenites and the Gadites, the neighboring Moabites came and settled there.—[Rashi, Isaiah 16:7] The location of Madmen is not known.

- 3. Horonaim—Mentioned on the Moabite stone as Horonen. See Barzilai by Aaron Marcus for complete inscription. Some scholars believe that it was in the south of Moab, others that it was in the north, not far from Heshbon.—[Soncino]
- 4. her youths—Jonathan renders: Her governors, younger than the kings.—[Rashi] Redak explains it as a pejorative. According to Mezudath David, it refers to the young children led away in exile.
- 5. the ascent of Luhith—It is a place name, the ascent of a moun-

For further commentary see Appendix.

בְּטַחַתִּית חוֹרוֹנַיָם צוְתַּת הַבִּירֵי הָרָב יָבָסְרוּן: י ערקו שיויבו נפשיכונ והוו במגדל עדוער בשכונין דקנו ַבְּטֶרבָּרָא:י אַרֵי חַלֶּף באוצרה יבבית נגור אף את הַתַאַחַרִין וַיִפּוֹק כְּמוֹשׁ בְנֶלוּתָא פָּלָחוֹהִי וְרַבְּרְכוֹהִי בַּחַרֵא: ח וַיַּיתוּן בּוּווִין על כּל קרניהון וקרנא סנהון לָא השְהַיוִיב וְייַבְרוּוְ

מהר"י קרא (ו) ותחיינה כערוער במדבר . ת"י וחוו כסנדל ערוער דשרן (ו) בערוער. מנדל ערוער עשוי במדבר וחין סכיכיו ישוב כי אם שוכני אהלים ומגדל העומד באין ישוב נראה כהרב' כן ח"י. ומנחם פי' כערוער שם עד מעלי היפר: רד"ק מנחת שי

בערות שי הספרים הרכים: (ז) הסייה בתקום שבה שמעות שנים חם חורון עליון וחורון תחתון: צרי צעקת שבר שמעו. בשפות מפוית מוני על יה כיה בתקום שבר שמעות בתקום שבר שמעות בתקום לשברם וצרי כמו בעיה כל יה בי המון ליה בתקום להם בתקום המונים והרומים להם בעות: (ז) ככים. למום לרי: יחד. יחדו ערי:

רבים כסו שכתבנו בספר מכלול: וו) נסו סלפו נפשכם ותחינה . נפשכם תהיינת במקום שימלפו: כערוער במדבר. כסו כערער בערבה כלומר אחר שתצאו מעריכם ותנופו תחיינה עריכם כמי חערוער בסדבר והוא עץ נרל כסדבר בארץ צית ות'י ותון כסגדל ערוער דשרן בשכונין במדברא : (ו) כי יען במחך נסעשיך. בסקניך ובקניניך וכן ואיש במעין ומעשיחו בכרםל ות" באוצרותיך ובתי נגזך: גם את תלכדי . כלומר גם את כמו הנוים האחרים שאין לחם אוצרית כמוך ולא חיו בהשקם זמן רב כסוך בכ"ש שאגן מואל וגו' לפיכך אמר גם את כילא יועילוך אוצרותיך שחיית בוסחת בחם גם לא יועילך כפוש אלחיך בינם תוא יצא בנילה: (מ) ויבא. ועיר לא תפלם . ועיר פחם לא תפלם כי אל כל עיר יכא חשורר: אשר אמר ה'. כפו כאשר רעא יצא בנילה: כֹּוֹי ויבא. ועיר

מצורת דוד מצורת ציון יעלת בכי. פת הככי יעלה כככי כ"ל ככל פעם יגכיה קול ככי (ו) בערוער . שם ען מדכרי וכן והיה לערער בערכה (לעיל י"ו): (י) בסעשיך. כן יהרא תהנה הבקר והלאן כי הטוסק במהנה כל מעשהו בהם וכן ואיש במטון ומעשהו בכרמל (ש"א כ"ה): בסיש. למעלה: כי במורד חורונים. לפי שכמירד חורונים שהיחה כשפל היו הלרים משמיעים לנוחת שבר כי הרגו אנשיה ולנוקו כמר נסש ולכן עלה במעלם הלוחות להשגב בהר: (ו) גוסר. כאלו הנכים

מיישן אוחי לכרית להמלט על נסשם: ותהיינה. כאו' עובו העושר ואף כי חסיר חספרים פכל עוד כמו אילן עיושר הגדל מדרב הסספ מכל לחלוהית מית עוצר להיל את הנסש: (ז) בי יען. כי בעבור אשר כל בעחוני ומשקך היה במשיך הם מקנה הלאן ובכקר ומאלימים שקבלת ואה לא ליה לא הים הוא היסים לבם את תלברי. לפן מכלד שמאיי יקח הכל לא יהיה אל ירך לממחם בידו אלא שנם את תלבדי בידו: ויצא בסיש בגולח. הוא האלוה של מואב וילא גם הוא בנולה כי האויב יקח ספלו המשוי מוהב וכסף וכהניו שמו ושרי מוחכ: (ח) אל כל עיר. מערי מוחב: לא תמלם. חף חחת מהן: .זעמק . טרי העתק: תמישור. פרי

the plain—The inhabitants of the plain.—[Jonathan] Mezudath David explains: the cities of the plain.

as the Lord has said—Isaiah da

Trani renders: for so has the Lord said. Daath Soferim explains: This will not be a coincidence, but it will come about as the Lord has decreed.

the adversaries heard a cry of destruction. 6. Flee, save your lives, and you shall be like Aro'er in the desert. 7. For, since you relied on your deeds and on your treasures, you too shall be taken, and Chemosh shall go forth into exile, his priests and his princes together. 8. And the spoiler shall come to every city, and no city shall escape, and the valley shall be lost and the plain destroyed, as the Lord has said.

destruction—Since those in the lowland of the descent of Horonaim fell prey to the enemies and let out a cry of destruction, the survivors attempted to take refuge on the ascent of Luhith.—[Abarbanel, Mezudath David]

6. Flee—It is as though the prophet advises them to flee and save themselves from the enemies.

—[Mezudath David]

and you shall be—wherever you flee . . . — [Redak]

like Aro'er—The tower of Aro'er that is made in the desert, and there is no civilization around it except tent dwellers, and a tower standing without an inhabited region appears as ruins. So did Jonathan render it. (See Isaiah 17:2, Commentary Digest.) But Menahem (Machbereth Menahem p. 137) explained בערוער as the name of a tree of the forest trees.-[Rashi] See above 17:6. Redak in Sefer Hashorashim identifies it as the tamarisk or the juniper. He quotes Ray Hai who defines it as a tree producing fruit covered with thorns, perhaps the prickly pear. Isaiah da Trani identifies it as a worm that eats the trees, making noise when it does so.

7. For, since you relied ... on your property—I.e. on your livestock and your possessions. Cf. I Sam. 25:2. *Jonathan* renders: on your treasures and your vaults.—[Redak]

you too shall be taken—You too shall be taken like the other nations who did not possess treasuries as you do, and who did not live in tranquility for as long a time as you have. Your treasures will not avail you to save you from exile. Neither will Chemosh, your god, save you, for he too will go forth into exile.—[Redak] Others explain: In addition to plundering your possessions, the enemy will take you too into captivity.—[Abarbanel, Mezudath David]

and Chemosh shall go forth into exile—The Chaldeans will plunder the idols for the silver and gold they contain.—[Abarbanel, Mezudath David]

8. to every city—of Moab.—
[Redak]

and no city—of Moab shall escape.—[Redak]

the valley—I.e. the valley dwellers.—[Jonathan] Mezudath David explains: the cities of the valley.

דותבין בעוסקא וִישָּהַיצוּן דְשֶׁרוֹבְּםִישִּׁרָא דַאָּמָר יִי: פ אַעְדוֹ בהָרָא מָן מואָב אַרַי בְּנָלָא הָנָלֵי וְקַרְוָהָא יָצָרוּ יָהָיַן סְבְּלֵּי יָהַיב בהון: ילים די עביד עַלָּה עוברא מו קרם יי בנכנא ווים דקוע חַרכַיה מַקמול: יא שַׁלַן מואַבאי מועוביהון וְשָּקמִין אִינוּן עַלּ גְּבֶבֵיהון וָלָא אָתַגְלִיאוּ; ?אַהָרָא זבנלותא לא הַלִּיכוּ על בּן אוריכוּ שְׁלַיוִא נַכְמַיהוֹן בְּחַמרָא דְנְמִיר עַל רשיד ת"א פוופ חובו. ב'ב כח: שחון פוחב. שבה קפה מנוה יב : מהר"ו קרא

בשכונא במרברא: (מ) תנו צין למואב. מתרונו הנו כנף למואב: כי נצא תצא. כי כעף יעופף ויצא בכלות: צין. כנף כמי מנפיר כי נצא תצא. כי כעף יעופף ויצא בכלות: צין. כנף כמי מנפיר בתרנם ציצין. ויש לפרש צין לשון כתר. ופתרונו כתר שתיה למואכ תנו אותו לאחר ויש מפרשים נצוא תצא לי נוצה כלוכר תעוד בנוצחה מסלוכח") ותהיינת עדיה לשמה: (י) ארור עשת מלאכת ה' רמית, ימי תוא זה: המונע חרבו מרם. מנקום מלאכת ה' ולא) לא נמר. לשון ימיר שהוא לשון חולוף!

(ש) תנו ציץ המואב. תנו כנף למוחב כל דבר תלחי החולה וכולט מן החדם ומן הבהמה קרוי לין כמו והיה לכם לניצית (כמדבר מ"ו) ויקמני בצילית רחשי (יחוקחל ל"ח): בי נצא הצא. כי במעופה ומפוון תצחו בנולה ויהיה נאח יצורת נולה כן חברו מנחם וכן כי נלו גם נעו (חיכה ד') י"ת חעדו כתרח ממוחב תנו לחחרים צין הגור חשר

(מוחב: (י) מלאכת ה', מלאכת השחתת מוחב שהיח שליחתו של מקום: (יא) לא נמר. לא נחלף: רף"ק ") כי נכיי אולם נחפר איפא פפונוס

כן תאכל מצות אשר צויתיך כמו כאשר: (מ) הנו ציץ למואב. (h) מאון. הד מו וי מהיו פמוחה מ"פ המניה זנן כתו ה"כ: מפמו זה. צוב, ותרום, מבור ציצין ואויל אלו הים מנפירים שפוריון בהם פי"ז כמוח למד נפנים יו יומנים יומנים מיומנים מסתי והד וספפה ומר הנו כנף לכואב כנף שיפרה ב ויוצא פרהר מארצי והו

שאכר כי נצא תצא ענינו כי שוף הפוף מן כי נצו נם נמן שענינו פלא הנוצה כי בכח חנוצה ימוף העוף לפיכך סמשל החליכת הכדורה הכדורה הכדורה בו הפורה הרוץ מור הרוץ שהבירות היה אוכן הצא והיה משפטרות אצ רוב מפלס חמה אלא שנא הולף הכיות הבוריה ככו שכא כן בכקופות רבים יוינהן פירש ציץ כבו ציץ הזהכ וכן תרבו אמדו בתרא מן מואב ארי כלא הנלי: (י) אחרה יכל מי שהיה כבלהכה ויינמה ידו מחרונ ואכר זה במואב כה שלא אמר כן בשאר האומית כי מצף ה' נדול עליו לפי שחאל הובי כלאכת ח'. כי מחשם תכא להם ואת הצרה מאשר חידה אל ואמר אל ואמר את מיאב והם הרשיעו לעשות להם: כלאכת ח'. כי מחשם תכא להם ואת הצרה מאשר חידול ישראל וכירוב נאות לרוב שלותו על ה" כמ"ש: רמית, כי שהוא סרפא ידו מהרע להם וכפל הקלה לחוק חענין: ילים אנל וכור ב העוד אל לשון עבר: ושקם דוא אל שפרין. כפו על שפרו ודיות אותו ליין קעומר על שפרי וילישה בהוא היון מור של היון במוך מור בלי אכל יל כל ילך ריידו ושכר ווחים האב בן בלא גל תר דין ועמד שומם בארצו: לא מנוכן על כן חפיג תורת אל תהנו שב לו וכן בדרול וניתוש דלמא פינא דעתייתו דצבורא כליכר שם תחלש דעה הצבור וכן אמרו נוף אמרו בו אל תהנו שנת לך וישג לכו וכן בדרול וניתוש דלמא פינא דעתייתו דצבורא כליכר שם תחלש דעה הצבור וכן אמרו נוף מצודה ציון מצודה ציון הדוד מצודה ציון מצודה צודה צודה צור מצודה ציון מצודה ציון מצורה ציון מצודה ציון מצודה צור מוב בתוך מצודה צור מוצודה ציון מצודה צור מצורה ציון מצודה צוון מצודה צור מצור בל בתוך מצודה צור מצורה צוון מצודה צור מצור בל המצור מצורה צור מצור מצור מצור מצור בל בתוך מצור בל ביון מצור בל ביון ביון מצורה צור מצור בל מצור מצור בל ביון בתוך מצור בל מצור מצור בל ביון בדרוך מצור בל ביון בדרוך מצור בל ביון בל בלור מצור בל ביון בתוך מצורה ביון מצורה ביון מצור בל ביון בדרול מצור בל מצור בל ביון בל ביון מצור בל ביון בתוך מצור בל בל ביון בל ביון בל ביון בתוך מצור בל ביון בתוך מצור בל ביון בתוך מצור בל ביון בל בל ביון בתוך מצור ביון בל ביון בתוך מצור ביון בל ביון בתוך בל ביון בתוך מצור ביון בל ביון בתוך בל ביון ביון ביון ביון בל ביון ביו

כן שם הססל של מוחב ! (ס) ציין. ר"ל כנף כי כל דכר היולה מן
הגוף קרוי כשם לין וכמו ויקמי כלילים ראש (יהוקהל ל"ח): נצא
הגוף קרוי כשם לין וכמו ויקמי כלילים ראש (יהוקהל ל"ח): נצא
הגוף קרוי כשם לין וכמו ויקמי כלילים כלש (יהוקהל ל"ח): נצא
שלימות כמו כמלחכות ה" (חני ה"): (יה) שאנן. טכין שלוה כמו
שלימות כמו כמלחכות ה" (חני ה"): שסריו. היה הנופל מן המשקה
שלים משלים מולי במריה יצלו (חהלים ס"ה): דירת. טכין
שסיכה כי כשנשסך המשקה מן הכלי עשה ריק וכן שמן חורק ששך

המישור: אשר אבר ה'. כ"ל הוחיל וה' לחת כן יהום: (ט) תנו ציץ לבואב. חנו כגף למוחכ כי עוף חעוף והוח עליף ולילה ור"ל כהמון חולה כנולה: באין. ממה שהין מי יהיה יושב כהן: (י) ארור ונוי. ממר כעד המשהיום להור יהים עי שישם במדמה מלהכח-בבחחת מוחב שהיא שליחותו של מקום: וארור זנוי. כסל הדכד כמ"ש: בדב. מלבסוך דם: (יה) שאגן מואב בעוריו. מעת היה לעם ישב כשלום והים שוקט ומוכח מתקומו בעצוריו. מעת היה לעם ישב כשלום והים שוקט ומוכח מתקומו כינין הנה על שמריו בחינו מסיג טעמו: ולא הורק. דומה הוח

כיין הנה על שמריו שחינו מסיג טעמו: ולא הורק. דומה הוס אל היין אשר לא הורק מהכלי שהושם כו בתחלה אל כלי אחר ולחוספת ביאור אמר שלא הלך מעולם בנולה כי ישב בארנו מעת שנהיישב עה: על בן. הואיל ולא הורק מכלי אל כלי לכן נשאר בי העסם ולא נחלף הריח ר"ל לפי שישב עשליה לכן היה משולא בכל

from blood—I.e. from shedding blood.—[Mezudath David] This is repeated for emphasis.—[Redak]

11. and he is settled on his lees— He is like wine that is settled on its lees. That is the best wine, for by pouring the wine from one vessel to another, the flavor and bouquet are impaired. Similarly, Moab was never exiled, but dwelt at ease in its land.—[Redak]

did not change—Heb. קקר,— [Rashi] Redak suggests: did weaken. So Jonathan. 9. Give wings to Moab for she shall fly away, and her cities shall become waste, without anyone dwelling in them.
10. Cursed be he who performs the Lord's work deceitfully, and cursed be he who withholds his sword from blood.
11. Moab has been at ease since his youth, and he is settled on his lees, and he has not been poured from one vessel to another vessel, and he has not gone into exile; therefore, its flavor remained therein, and its bouquet did not change.

9. Give wings to Moab—Heb. אַריץ. Give wings to Moab. Every appendage that hangs or protrudes from man or beast is called אַבּיץ. Cf. "And it shall be to you for fringes (הַצִּיצִי)" (Num. 15:39). "And He took me by the locks (הַצִּיצִי) of my head" (Ezek. 8:3).—[Rashi]

for she shall fly away—Heb. אַצָּא אַצָּא. For with flight and haste you shall go forth into exile, and אַצָּא will be of the conjugation of הַצָּא, a feather. So did Menahem (Machbereth Menahem p. 151) classify it, and so "Yea, they fled away (אַצָּא) and wandered" (Lam. 4:15). Jonathan renders: Remove the crown from Moab.—[Rashi] Accordingly, the word שִצְּא means a crown like that worn by the High Priest, depicted in Exodus 28:36f. We find also the word ציצין as the Aramaic translation of סְנָפִיר, fins. This matches Rashi's interpretation.—[Kara]

10. the Lord's work—The work of the destruction of Moab, which is the mission of the Omnipresent.—[Rashi] He curses anyone who engages in the war and performs God's work with a slack hand, neglecting to slav the Moabites. This curse is mentioned only in conjunction with Moab, not with any other nation. The reason is that God commanded Israel, "You shall not besiege Moab" (Deut. 2:9). Yet they caused Israel much trouble. Slaying Moab is called "the Lord's work" because this catastrophe is visited upon them by God for the harm they did to Israel and for their arrogance toward Him.—[Redak]

deceitfully—I.e. with a slack hand.—[Redak]

ירמיוו UZ,O ;; 5 P <u>וילטבר</u> 100 ֡֝֟֝֟֝֟֝֟֝֟֟֝ ֓֞֓֞֓֞֞֓֞֓֞֞֩֞֞֩֞֓֞֓֞֩֞֞֓֞֞֩֞֞֓֞֡ O Z נפלחון לבטיש קקא דבהיהו בית ישראל הביה אל הודאנהון: Ľ. פְּנֵי יֵבְּ נְבְרֵן הָאַ יִּכְיָא ונקטיהון ירוקנון וטוב בכיהון בוויין ניבוננונו ארעהון יר אַיּלְבֵין הַּסְרוּן נבְּרִין אַנַהְנְא וְנְבְרִין וְחֵילָא יְלְטְעְבֵּר קְרָבְא: הְבְרְהוּן נקרניהין חרולא ישפר עוביטיהון והססרון לקטלא אמר מלנא " אָבְאוֹת שְּמֵיה: פי קרים וולבתו סואראי XC.01: 1 אַמר יי ואָשְׁלָּח רמואלאי ינסרון: いだって

S U

רשיי (יב) צועים. מריקים וכן מהר לטה להפתה (ישטיה נ"א) הוא הלוך המטיים בשלשוליונבלידם.מניומיהם של מואני': ינקצו , ישברו גמן אינה נמשנו לנכלי חרש (איכה ד') כל

וי אותם וות רדך פשל כבו שפרשנו ות"י ונכסיתן ידוקון ומב מאשתון נכרון. וא"א ול מושים במצל נפריירי; בתנים והמי ות יבוה ומפצה ורוא כמל עין. לחוק: (עי) נתש פואנב פכנים. משרוי נוסחים נכנים אלברוחם: פנית, ואל בנסחם. שחיי בניםרי נכגל שייף ובניה אל בנסחם בנולי הירות וכדה שמכך להם ות לישראל להורינם כל כדו שהידון ליסראל לא בצורקים אלא בזן ודי יישראל שנסחי בנית אל: (נוי) שדר בואב וקריה עלה. כבר

מהריי קרא שלוחת לו צועם תעותי הנביא הכוד לבעלה לכלי מלא (גב) צועום.מריקים וכן מהר לעה להפתה (המעיה כייח) שלו הוק מכלי אל כלי ועכשיו משלח לו ציצים. מחרוני מסים שסטים את הכלים עד שבריקים כל המשקה שבו לחוק. וכן הולה לוך המעיים כמלטוליוננפיהם.מניותיהם כלמולני! אחל גל יצין מחרינו הול לני לנג יתיתו פובית אחיי שיהא ינפצו. יסברו כמו היכה כמסבו לכלי הכם (לוכה ד') כל בן שחרי אוחרי ובליי ייקיו. ונבליים ינמצי. לשון כנל ימלליון (למילי"ג): (ינ) מבמוש. לבר כטה בי: בן החרי אוםר המא הכלי יישברי: (ני) כאשר בייש בי: רביה מיהי השורה. ויש אוםרים וערושנו הה"י הנכסיה; ורביקו ופב "בריאל. מעגל שבבית אל שחיי בימחון בר: (מי) שורה מאב מניה משורה השל הרי השירים יושר היי הנכסיה; ורבין ופב

קשה יון מפונו כלוסר מחלישו ומהיש כהו וכן פי לא נבר לם א באים אינים וצמור, אינים מן הקל וצמולי מן הדניש ועוד באים אינים וצמור, אינים מן הקל וצמולי מן הדניש ועוד ברב בהי הדיין ובחון: וכלייריקי, לפי שהפיל אותי ברב בהי הדיין בחין וכדיון: וכליירים "בפצל אותי ברב בהי הדיין בחין וכביו ונכלי יוק ונבליהם ובאי. ל נבליהם שבהם היין כבי ונכל יין נמצו ונמצו אותם וישכרו ייל (ב"פ ל): נמדי, מלי ממולה הלוף כ"ל ממול הלים (הלים הייל): ייקי. מלו למנו הלאלה כמו ונמן הלוים ונה אינים מ (מיל ל): ייקי, מלי מלי להן: הנבליהם לאות מני (מלומים וי): יילי הצאי. מין מלון המלו מלול המלום להלים הייליון מלון למלום להלים הייליון מלון למלום להלים הייליון מלון להלים הייליון מלון למלום להלים הייליון מלון למלום להלים הייליון מלון מלון מלון מלון למלום להלים הייליון מלון למלום להלים הייליון מלון למלום להלים הייליון מלון להלים הייליון הליילים להלים הייליון להניל להלים הייליון הליילים להלים הייליון להלים הייליון להייל להלים הייליון הליילים הייליון הליילים להלים הייליון הליילים היילים הייליון הליילים היילים היילים היילים היילים הייליון הליילים היילים הי

-Since it is God's decree, it is as though it has already transpired.—[Mezudath David] says the King-

> form, unlike پارتټ a noun Rabbi Joseph Kimchi explains: and upon his cities [the enemy] has marched. in feminine plural.

12. Therefore, behold days are coming, says the Lord, and I will send men to pour him out and they shall pour him out, and they shall empty his vessels and smash his jars. 13. And Moab shall be ashamed of Chemosh, as the house of Israel was ashamed of Beth-el, their reliance. 14. How do you say, "We are mighty men, and valiant men for war?" 15. Moab has been plundered, and her cities have been laid waste, and the choicest of their young men have gone down to the slaughter, says the King, the Lord of Hosts is His name. 16. The destruction of Moab is near to come, and his evil

12. men to pour—Heb. מְעִים, those who pour. Cf. "What must be poured out (צְעָה) hastened to be opened" (Isa. 51:14). That is the moving of the bowels by pouring.—[Rashi] Kara explains it to mean "those who tilt," who will tilt the vessels until the wine spills out. Redak explains: those who exile, who will exile, or as Jonathan renders: plunderers who will plunder them.

and they shall empty his vessels—Since Scripture compares Moab to wine that was not poured from one vessel to another, he continues with the figure of the vessels of wine.—
[Redak]

his jars—Heb. נְּבְלֵיהָם. lit. their jars. The Moabites' flasks.—[Rashi] smash—Heb. יופצו, they shall break. Cf. "How were they regarded as earthen jars (לְּבְלֵי)" (Lam. 4:2). Also, "Every bottle (נְבֶּל) will be filled with wine" (supra 13:12).—[Rashi] This obviously refers to the preceding word. Perhaps our editions are erroneous and these last two references should appear above.

- 13. of Chemosh—in whom they trusted.—[Rashi] They will be ashamed of Chemosh, their god, for then they will see that he has no power to save and that they have inherited futility.—[Mezudath David]
- of Beth-el—The golden calf.—
 [Rashi] The intention is that Moab will be ashamed of Chemosh, their god, just as Israel was ashamed of the golden calf, set up in Beth-el by Jeroboam the son of Nebat. When they were exiled, they were ashamed of it since it did not save them from exile.—[Mezudath David]
- 14. How do you say, etc.—This is addressed to Moab. How do you say that you are mighty men? Since you will be defeated and exiled, where is your might?—[Mezudath David]
- 15. and her cities have been laid waste—Heb. אָלָה. Her cities have been vacated and laid waste.—[Kara] This follows Targum Jonathan. Redak suggests: [the multitude of] their cities has ended. This reconciles the subject with the predicate, which is a singular verb in masculine

למיתי ובשתחון מוחיו: <u>כַּהַרָא: יי רוו עַלּוהִי</u> כָּל סַחַרְנוֹהִי וְכָל יָרְעֵי שָׁמֵיה אָמָרוּ סבאיש סלה שַׁלָּמוֹן מַעִיק: יה חוּהִי סיקרא (תובי בג יא סַלְכוּת כָּנִשְׁהָא דְדִיבוּוְ אַרֵי בַּזּוֹזִין אָרוּ עַל סואב סליקו עלה קולו ברבוה: ישעל אורחא קומו וסכו דוַהָבין בערוער שאילו שָאילוּ לְּטֶערַקיא וַלְסְשֵׁיוָבוָא אֲמַרוּ מה בַוה על הְבָרָא דֵיכִי: כ בהיהו מואַכאַי צֵרֵי אַתברוּ אַילִילוּ וּצוַחוּ חַווּ בָאַרָגוֹן אַכִי אָתְבָּוְיוּוּ טואַגאַי : כא ועברי פורענותא השו לארע

מהר"י קרא סבית אל. ענל הוהכ: (יו) נדו לו. ל' קינה כמו אל וחריבות: (ים) שאלי גם ונסיפת. ת"י שאילו לפערפיא ולמשיוביא אסרי מה חות על תברא דיכי:

תנוד לו: (ים) שאלי גם ונמדמה. שחלי תן הנסים והנמלטים ממוחב מה נהייתה חם נמלס כלום מהשחית: (בא) ומשפם בא. וסורשנות כח:

מנחת שי

(יח) ישני כלפה, ושני קרי: (ים) פרופר, פלה וח"ו ני לה ופוה כפסורת כפניך לחפרים : (כ) כלילי , כלילו קרי: חפקו, חפקו קרי: (כה) פופסם

רד'ק פירשנו כי מנחג חלשון לדבר פעם לשון וכר ולשון נקבח כי ידבר לשון וכר כנגד העם ויבא ל' נקבח כנגד חכנסיה ופי' עלה

נפסק ר"ל המין ערים נפסק וכן יצועי עלה כעלות נדיש ות"י וקררהון חרבא. וא'א ז'ל פירש ולערים עלה השודד: ניסו רדי מכבוד. מהכביר שהיית בו שלא חיית הפרת דבר: ושבי יקרייהן היו בא יו אח אר פני שולערים עלת השורד יל פני היו בנובו הפוסבים שהיות גם שלת היית הסרת ובר זי השבה בצםא. ר'ל שבי כגלות שתחיי צמאת לכל פוב, ישבי כתיבוקרי ושבי וחכתיב ר'ל שתהיה מיושבי בצמא: נים אל דרך. כמו על ררך ובן אל תחרים לא אכל: שאלי גם וגמלפת. אומר ליושבי ערתר שתעמד על דרך ותשאל תנמים ותנמלפים משאר ערי כואב שבא החילת האויב תשאל מתגחיתה כלומר מת רעת נהיתת בתם ואמר גם ואמר נמלפת כלומר אם איש ואם אשה: ונפלפת. מלעיל וחוא נפתל עבר כלופר ואשר נפלפת: כס דנידו בארטן. כי ארטן גבול פואב והאויב פתנכול שכנגדו. מצורת דוד

מצורת ציון (ח) עח. פנין חוק: פקל. הוא כמו מסה: (יח) בית דיבק. עדת דיבון והוא שם שיר:(ים) יצפי. שנין הכפה כמו לפה דרך (נחום כ'):

שחד חמחר לכוח וכפל הדכר כמ"ם : (יו) נודו לו. דרך

משדה תפסר נכוח וסכל הדכר מדש : (יו) נירו מ. דרך (יו) מת. פנין מוחוקים פקר. היו לפני מסה: (יו) בית דיבון. מדח השתה מלהדן ולהר מדוב מלהדן ולהר משלה בית הבלהדן בלה מה בית בלהדן בלה מלהדן בלהדם בלהדן בלהדם בלהדן בלהדם ב

being ifanyone escaped from destroyed.—[Rashi]

20. Moab is ashamed—I.e. the capital city of Moab is ashamed because it is broken. Therefore, wail and cry with bitter spirit. - [Mezudath David

tell in Arnon-Arnon was on the border of Moab, and the enemy was on the opposite border.—[Redak]

and judgment has come— Retribution has come.—[Rashi from Targum Jonathan]

to the land of the plain—After the enemy has conquered the fortresses, they sit in council to decide which cities to destroy, and the verdict was to destroy the following cities of the plain.—[Malbim]

Holon—Some scholars identify it

has hastened exceedingly. 17. Lament for them, all those around them, and all who know their name; say: How has the staff of strength been broken, the rod of glory? 18. Come down from glory and sit in thirst, O daughter who dwells in Dibon, for the spoiler of Moab has marched upon you, he has destroyed your fortresses. 19. Stand by the road and look, O dweller of Aro'er, ask those who have fled and escaped, tell what has transpired. 20. Moab is ashamed for it is broken; wail and cry, tell in Arnon that Moab has been spoiled. 21. And judgment has come to the land of the plain, to

17. Lament for them—Heb. ז, an expression of lamentation. Cf. "and do not lament (קנור) for him."—[Rashi] This verse is found nowhere in the Bible. Perhaps Rashi's intention was Jeremiah 16:5 or 22:10.

Mezudath David comments that it is customary for one who hears of the loss of a precious thing to nod his head in lamentation and mourning. Hence, the expression it, lit. shake, or move.

the staff of strength . . . the rod of glory?—The staff denotes the kingdom and the rod, the officers who execute justice. The ideal situation is the strong kingdom and the officers who need not exert strength to chastise the people, but merely exhibit their rod for show. Should the kingdom be weak and exhibit their staff for show, and the officers exert their strength over the people, the situation is far from ideal. In the case of Moab, the kingdom was strong, denoted by the "staff of strength," and the officers exhibited their power for show, denoted by the "rod of glory."—[Malbim]

18. Come down from glory, etc.—Come down from the glory you enjoyed previously and sit in thirst as is customary for captives.—[Mezudath David] "Glory" denotes wealth and plenty, when nothing was wanting.—[Redak]

and sit in thirst—Sit in exile where you will thirst for all good.—
[Redak]

19. Stand by the road—Aro'er was situated at the edge of the desert, separate from the inhabited region. The prophet exhorts her inhabitants to stand by the road, not toward the desert, and ask those who flee, either male (12) or female (נמלטה), what transpired, because during this revolution there was no from Moab.—[Malbim] Redak, too, explains that Aro'er should ask the fugitives from the cities already invaded by the enemy, what has transpired there. He, too, explains נס ונמלטה as denoting male and female.

ask those who have fled and escaped—Ask those who flee and escape from Moab, what transpired.

סישבא לחולון וליהץ יהצה ועל מופעת: יי ו וַעל מֶיפָעַה: כב וַעַל דיבון ועל גבו ועל בית דַבְּלֶתְיָם:כּגוַעֵל קַרְיָתְיָם וַעַל בֶּית נָמוּל וַעַל בַּית קעון: כר וַעַל קריות וְעל בּצְרָה וְעל בַּל קרְוִי אַרַע פואָב דְרָחִיקִין ודקריבין: כה אתקמפת ַםְלָבוּת וָשׁלָּטְנֵיהוֹן אָהַבָּרוּ אַכֶּר ן: כי אַיְהָא <u>עַלַּ</u>יהון עָקא ויהון דְבוּן לַרוּיָא אַבי על עסא דיי אָתְרַבְּרָבוּ וְיִרְרְשׁוּן מואָבאַי בָּאַתְרֵיהון לָעִיב אַף אִינוּן: כוּ וְעַלֹּ דחריתון

(כו) והפק בואב . כמו ויספוק את כפיו: (כו) ואם לא חשחוק . (כו) השכירוהו.השקיהו תרעילה עד שישתכר: נם הוא. מנחת שי

(כד) קריות. שם עיר: הרחוקות והקרובות. הרחוקות הם שעל חגבולים והקרובית הם אשר בתוך הארץ: (כה) נגרעת קרן מואב . כלכות כואב ולפי שתקרן היא נכוח על כל אברי הבהמה נקראת המלכות קרן שחיא נכוה' במעלה על כל הגם וכת'י מלכות : וזרונו. שריו וחייליו כי הם זרוע המלך והעם וחוקם כבו וזרועות הנגב וכן תרגם יונהן ושלפניהון אתברו: יותים בכרותו. כל דרך כשל אפר לאורכים השכירותו אבריה. החיפה: כי על ה' הנדיל. כשראו בצרת ישראל חנדילו ציבם עליהם ועל ח' שאברו שלא יוכל להצילם ות"י אדי על עפא רח' אתרברבו וכן אמר בנבואה צפניה כי חרפו וינדילו על עם ח' צבאות: וספק כואב בקיאו. לפי שהכשילו לשכור אמר וספק בקיאו ר'ל כמי שהשכור כהגולל ובתהפך מצד אל צר בחקיאו חיין ששתה וספק בנופו לארץ כן יעשת מרוב צרותיו ות" ויררשון כואבאי באתריחון ויחיח קיאו שם בפלם ריבו דינו : וחיח לשהוק גם הוא ככו שישחקו על השביר ואכר גם דוא כם שחוא שחק ולעג על ישראל כן ישחקו וילענו עליו גם חוא ז (כ) ואם לוא השהוק היח לך ישראל. בררך השאלת אבר אם

סצודה דוד

בא. משפט אלהים כא אל הערים היושכים כארן המישור והוכ ופיכש חל חולון ונו' והם שמות מקומות: (כד) הרחוכות והקרובות, הכחוקות מחכנון והקרובות לה: (כה) נגדעה. נכרחה ממשנת מוחל וכח ורוטו נשכלה: (כו) השבירוהו. מחמל

הנביא אל מול האויב חנו למואב הרבה שבר ויין לשטן ישחבר ר"ל הביאו עליו כלכול הדטח להיות כמו השכור: כי על ה' הגדיר. ר"ל שדבר גדולות של ה' לבזות כלסי מעלה ולומר שלא היה בידו להישיט את טמו ישראל; וכשק, וכאשר ישהבר יחנולל ויההשך לתכיט שלמו בארן של המאכל בהקיא פדרך הבכור וכ"ל ישיגהו האבניון והכליון כשכור פלבול הדעת ולפי בהמשיע לשכור אמר לשי הכופל בשכור : גם הוא . כמו שפינ ישראל לו לשחוק בעת גלו מארלם כן יהיה גם הוא לשחוק: (כו) ואש לא. וכי לא היה לך

armies of Moab. They are the arm of the king and the people and their strength. Jonathan renders: and their rulers.—[Redak]

26. Make him drunk—Give him to drink the cup of weakness until he is drunk.—[Rashi] See on Isaiah 51:27.

מיפעת הרי : (כו) והיה לבחק גם הוא. כספרי הדפום ינמקלת מדוייקים כ"י מסר וא'י וכ: במכורה כ' מלא בניבנא בנביאים ופימן ה דאים בסהוק במבון (שופטים ט"ו) פחיחני ה' יחפה חיקהני והוכל הייחי לשהו ה כל היום ניפחים מופטים טיי) פיזמר הי ויחפן חוקתי החני הייני ובהרוק נו הייני נידמיה פ') וכל כחינים דכויהה מלח בר מן ד' חסרים וכימן בחק לנעהו ההיה, קדמה: דפסיך חיוני ז'כ, גם כבחק יוחב לב (בל מבני יו'ד) כן בחק הנסיל (קהלם ז') הייתי שחק לכל עמי (חיבה ג') כך היא הנידמא המלויה אללי בכ' בדמין מדוייק מספרד והוא שיה פם לשנן החרון שהוכא בירמיה פי' כ' כמ"ב ועם לבון רחשון בכתפלי י"ד. וכוונה ח" לכולן הלח שתחתלפות כסדרן ולפונום תברים בהוכתו כבני התקומות חין כהם ממש משום דהחי גרים כהחי נישות והחי ברים כליבות חחרינת וסחרן חהדדי ומכלכלי ליבות במניינת וכנירפת. והחי דנהב המנים כירמים כ' והני פלעיר התחמף בקבתי ולת מלחתי פסוק קימחה דריינו כי היה דבר כ" לשתק ונו" ודהי דקישטח קחתר ולסום תחי דתוי לי הוח דמשחכם בנירסיה כסכוקה הדין דכחים כים כי על כ" ונו" ודין הוח החסר דקחמר עליה בקדמיחת נשחוק ז' מלח וח' חבר ומיהו קשית ריבה הכיבה דכתניינה דתני כתר הכי וה"ו שלה מני בנווייהו וכפק מותב בקיהו דקיינו הך חסר דמעיקות ותו קשי? דקת חשיב וקיה מותכ לשחו ק דקתי פרשתה לקמן כהדי המלחי' והוה חסר בכולהו ספרי והו החי דכתב במשלי י"ד וכיחים מלח כר מן כ' חסר בפחק פמפון. פחיתני ה' יחפח. פלינ אכולהו לישני ואכולהו ספרי דאינון מלאים אישחכת הבחא דכל חדה וחדה פאינין מסוחחה הויה לה חדה לגבי חרחי הו לגבי חלק ולהו כלום כ"ם דחים כהו פרכי וחיים נפי מסרה החדים דקהמרה כמחוק כ' מד פלה חד הפר כמחוק – לא חיות לך לישראל לשחוק כן תחיח אתח לשחוק: אם בנגבים המשון, גם פרק להל גל, קיאה כולה זהי לה מריך כסלי פנייה וכרה נפי בכתה פכילה זה ליכות קתה דמבלי - " ישב עפור הדמלי כלקשהים הוא מחוק פניו ולשונו רכה: (כו) והם ניה הכחק. חפר ואיז נפיש לפנילש מצודת ציון

(כם) נפרעה. ענין כריחה כמו וחשריהם חנדעון (דכרים ז'): כרן. ענין ממכלה כמו וירם קרן משיחו (ש"ח נ'):(כו) השכירהו. מנ' שכור: וספק.ענין הכחה וחבשה כמו ויססוק חת כסיו (במדבר כ"ד):

This is allegorical. He is commanding the enemies to give Moab to drink the cup of His wrath.-[Redak] See above 25:15.

for he has magnified against the Lord-When they saw Israel's trouble, they spoke haughHolon and to Jahzah and to Mephaath. 22. and to Dibon and to Nebo and to Beth-diblathaim, 23. and to Kiriathaim and to Beth-gamul and to Beth-meon, 24. and to Kerioth and to Bozrah and to all the cities of the land of Moab, both far and near. 25. The horn of Moab has been cut off, and his arm is broken, says the Lord. 26. Make him drunk, for he has magnified himself against the Lord, and Moab shall wallow in his vomit and he too shall become a derision. 27. For was not

with Alion, approximately twelve kilometers northeast of Dibon, but that identification is disputable.—
[Daath Mikra]

Jahzah—It appears to have been to the east of Moab, toward the desert, for that was the scene of the battle between Moses and Sihon.—
[Daath Mikra]

Mephaath—A city belonging to the tribe of Reuben, given to the Levites, as in Joshua 13:18, I Chronicles 6:64

22. **Dibon**—Mentioned above verse 18.

Nebo—Mentioned above verse 1.

Beth-diblathaim—Daath Mikra conjectures that this city is identified with Almon-diblathaimah, one of Israel's stops while wandering in the desert. It is mentioned in Numbers 33:45f., as the station between Dibon-gad and the mountains of Abarim before Nebo.

23. Kiriathaim—See verse 1.

Beth-gamul—This is identified with Khirbat-il-Gamil, east of Aro'er and north of the Arnon.—
[Daath Mikra]

Beth-meon—This city is also known as Baal Meon (Num. 32:38) and Beth Baal Meon (Josh. 13:17) after the idol Baal Meon. It belonged to the Reubenites. After Mesha retrieved the city from Israel, he rebuilt it, as is related on the Moabite stone, line 9. See Daath Mikra, Barzilai p. 285.

24. **Kerioth**—Also mentioned on the Moabite stone, line 13. It is mentioned nowhere as having been conquered by Israel, and was apparently always part of Moab.

Bozrah—Daath Mikra conjectures that this is identical with the Reubenite city of Bezer, which was designated as a refuge city. It was recaptured and rebuilt by Mesha, as recorded on the Moabite stone (line 27).

both far—Those on the border.—
[Redak]

and near—Those in the interior.—[Redak] Mezudath David explains: far from the Arnon and near the Arnon.

25. The horn of Moab—I.e. the kingdom of Moab. Since the horn is higher than all other parts of the body, it is used as a figure for the kingdom, exalted over all the people of the land. So did *Jonathan* render.—[Redak]

and his arm-The princes and the

בַּחַרִיהוּן על הְבִירֵיה רושראל בדלא חמו לכון כָּאָלוּ בְּגַּבְבִין אָשְׁהָבֶּחוּ וָעַלֹּ רָאַםְנֵיהוּן עַלֵּיהון פָּהָנָסין בְּבֶּן הַטַלִּטַלוּן: כח שָׁבָּקוּ קרניא ושרו בכיפא יַתְבֵי מואָב וַהַוו כִיוֹנָה דשַבקא פום שובכא וָנָחֶהָא וִשְׁרָנָא בְּאַרְעִית נובא: כש שמענא רַבְּרָבֵי מוֹאָב דָמָהְגַאָן לַחַרָא רַבְּרָבֶיהוֹן? וּמִפָּנָקִיהוֹן וְנֵיוְהָנוֹתְהוֹן ורַמות לָבָהון : ל הָדָמי נְלַן אַמַר רַבְּרָבְנֵיהוֹן וַלָּא הַקַנִין יַקִּירַיהוּן נמצא ק׳ מהר" קרא

שהיה לך על ישראל כאילו נמצא בגניבת כן ישחקו עליך שכיניך: כי כדי דבריך בו. תשחק. על כן: תתנודד. בגלות: (כח) וחיו כיונה תקנן בעברי פי פחת. על שפת הנהר יכשהמים נרילין היא בורחת מקונת. אף מואב כשיביא השורר עליו "הא נורד ממקומו: תקנן. לשק קן: פחת. נימא: (כש) נבדי ונאנו נואחר, שהנומח על שראל: (ל) אני ידעת נאים "ה. עברתו ששבר לישראל: ולא כן בדיו. לא כדין (נהגו) בניי

סתנמין ככן תטלטלון:(כח) בעברי פיפחת. מקים בהמים עוברין תחת נידודי שסת הנחל הגבוהים וכשהנחל מתמעט נמנחת הנומח ריקנית והיונה מקננת בחחת מעברי הנומח וכשהנחל רבה שועף את הקן והיא נודדת משם כך שמעתי ויונתן לא תירגם כן והוו כיונה דשבקא פום שובכהא ונחתא ושרית בחרעית גובת: (ל) עברהו ולא כן. שנחתו לישרחל לח כחמת ולח במשפט: בריו. נכוריו: לא כן רר"ק

מנחת שי נתוחה . ופוח קרי: (ל) עברחו ולח כן כדיו . פיתן דישעיה ס"ו ו עבר חו לח כן דירמים שבר פו ולה כן ומה שים לדקדק מהרחבים רבה פוף כ' נ"ה שיין

נמצא . רנמצא ישראל בננבים שתשחקו עליו כמו שישחקו ייריעו אל ננב במ'ש ויריעו עלימו כננב: כי סדי דבריך בו תחנורד. כי בכל עת שהיית מדכר בו על גלותו חיית מתנודר

כמו שהיה ישראל שחוה לו:(כז) תתגורר.היית מניד בראשר

ומתלולץ על חרכנו ל"א כי מדי דבריך כו שהיית מתרוכן על חרכנו אחה מתכודך לנאת כגולה וכת"י על דאסגיתון עליהון

כאדם השטח בדבר ומתנודד בעבורו בעצמו ומכרכר ו"ת ועל דחריתון על תכירית דישראל ונר כבעמור: (כס) עובי. וחיו כיונה תקנן בעברי פי פחת. ככו היונה שתשים קנה בצדי הפתתים כדי שלא יקחו בני אדם אותם ואת אפרוחיה כי מפני תפחת לא יכלו לעבור אליח ופתת חיא תפירת ושוחה עסוקה ותרנום כי כרו שותה ארי כרו פתת י"ת והוד כיונת דשבקא פום שובכא ונתתא ושריא בארעית ונובא: נכט שסגנו . סאמר הנביא בלשון האימות שיאטרו כל מואב כן שסגני שהית פתצאה מואכ מאר בעורו בשיותי וכפל ל' תנאוה כסה פעטים לרוב הנאוח: (ל) אני ידעתי. עברתו שהיה מתעבר ומתקצף פתצאה מואכ מאר בעורו בשיותי וכפל ל' תנאוה כסה פעטים לרוב הנאוח: (ל) אני ידעתי. עברתו שהיה מתעבר ומתקצף ללא דבר על הנוים שכניו סרוב נאותו: ולא כן בדיו . אני ירעתי כי לא יתקייכו דברי כוביו שתית סרבר בגאותו כן וכן אעשת. ואני ידעתי נאם ה' . פי לא יתקייםו דברי כזביו שהיה אומר בנאותו כי לא תרא עליו הרעה : כן בריו . אמת כסו כן בנות מצודת ציון מצורת רוד

בקיאו. היא המאכל ההוכר דרך הפה: (כז) מדי. מתי כמו מדי דכרי בו (לפיל ל"א): התנודר. מלי הנדם והנעה: (כח) תקנן. מלשון כן והוא מדור העופות כמו ודרור כן לה (מהלים פ"ד): בעברי מלי עכר ולדי שחר. כור וחסירה למי כאחם הפחתים.

ישראל לשחוק האם היה נמלא כחבורת גנבים לשחוק בו אשר מתי שדכרת ממנו היית מניד כרחם דרך למג כחלו היה למלח כחכורת סגנכים: (כח) עובר ערים. לכן כגמול זה חחם יושכי מוחכ פובו סערים ונוסו מבס והסחירו לשלון על הסלע: והיו כיונת. ר"ל

שמה חביו בטוחים מן האויב כי לא יוכל נקרוב אליכם והביו א"ב (ש"ב י"ו): (כט) נאין. ונאונר. מלי נאוה: (ג) עברתר. מלשון ביונה הטושה לטלמה קן בסברי סי הסחח לכל יוכלו אנשים לקרוב אליה מסני הסחח: (כט) שבענו . מאמר הנכיא כשם האומות הנה שמטנו את נאון טואב אשר נחנאה מאד: גבהו וגיי. כסל סדבר כמה סממים לפי מרבית הגלוה: (ל) עברתו. מה שכרוכ גלותו היה שתמלל מבלה על החומות להשמיד ולחבד: ולא בן.

in the sides of the mouth of a pit-The place where the water passes

under the high embankments of the bank of a wadi, and when the wadi is diminished, the pit is found to be empty, and the dove nests in one of the sides of the pit. And when the wadi increases, it inundates the nest and she wanders from there. So I heard, but Jonathan did not render in that manner, but: Be like a dove, that leaves the opening of the dovecote and goes down and rests at the bottom of a pit.—[Rashi]

29. We have heard, etc.—The prophet speaks for the nations, who will say that they heard Moab's pride and arrogance during her period of tranquility.—[Redak]

his loftiness, etc.—This is repeated for emphasis on Moab's inordinate haughtiness.—[Redak]

Israel a derision to you? Was he found among thieves, that whenever you speak of him you shake your head? 28. Leave the cities and dwell in the rock, you inhabitants of Moab, and be like a dove, that nests in the sides of the mouth of a pit. 29. We have heard the pride of Moab, very proud, his loftiness and his pride and his haughtiness, and the arrogance of his heart. 30. I know, says the Lord, his wrath, and it is not so, his mighty men have not dealt properly.

tily against them and against the Lord, saying that He was unable to save them. Indeed, Jonathan paraphrases this verse: For they magnified themselves against the people of the Lord. The same is found in the prophecy of Zephaniah (2:10): "For they reproached and magnified themselves against the people of the Lord of Hosts."—[Redak]

and Moab shall wallow in his vomit—Since he compares Moab to a drunkard, he continues the figure of Moab wallowing in his vomit, like the drunkard who rolls and turns from side to side when he vomits the wine he has drunk, and he bumps himself against the ground. So will Moab do because of their many troubles.—[Redak]

and he too shall become a derision—He shall become a derision just as people mock the drunkard. "He too" alludes to Israel. Just as Moab derides Israel, he too will become a derision.—[Redak]

27. For was not Israel, etc.—This is a rhetorical question. Was not Israel a derision to you? Therefore, you too shall become an object of derision.—[Redak, Mezudath David, Abarbanel]

Was he found among thieves?—

Was Israel found among thieves, that you should deride him as people deride a thief who has been apprehended? Cf. Job 30:5.—[Redak, Abarbanel]

you shake your head—Heb. Thing. You would shake your head and scoff at their destruction. Another interpretation: for because of your words about him, that you would sing about his destruction, you are going to wander (Thing) to go out into exile. And so did Jonathan render: Because you spoke many words about them, therefore you shall wander.—[Rashi] Redak explains: whenever you speak of him, you move to and fro and dance; i.e. whenever you speak of Israel's exile, you dance for joy.

28. Leave the cities, etc.—As retribution for this, you will be compelled to leave the cities because of the enemy and dwell in the rock to conceal yourselves from them.—
[Mezudath David]

and be like a dove—There you will be safe from the enemy for he will not be able to come near you there, like the dove that nests on the sides of the mouth of a pit so that people should be unable to come near the next because of the pit.—[Redak. Mezudath David]

קברו: לא על פו על מואָבָאֵי כּוּלָהון מְצֵוּחָין על אַנשׁ בַּרַךְ הּוָקבָּהוּן דוו: יב בבו במא ראַיהיהי משרון על נענר בו אַנתי קטולין על שבמא מְטַלְּטַלָּך גוו עברו ימא ער ים ועל קטפיר בזוויו נפלו: לג וַתְּתָבֶּנֶישׁ בִּיעַ וְחָרָוָא מַבָּרְמָלָּא וּמֵאֲרַע מוּאָב נחטר סטעצכנא

עשו. גא כגמול השיבו לזרע אברהם שנלחם עם המלכים והליל את לוט אכיהם: (לא) קיר חרש. עיר מארן מואב: יהגה. גונח כיונים הונים: (רב) מבכי יעזר אבבה דך. כשנחמרה נכוחה זו כבר חרבה יעזר והיח שמוכה למוחב: אכבה לך. חבכה בשבילך דוגמת חותו בכי כי נס חת תחרכי במוהו: הגפן שבמה. חרץ כרמים היתה: נמישותיך. לפי שדימה חותה לגפן דימה חת גיבוריה לנטישות הנפן: עברו ים. הלכו כנילה: קיצך, ל' קין תאנה וקלך שהוא ל' קן אין כו יו"ד והלדי"ק דגושה: (לג) ונאספה. וכלתה שלא תראה: לא יררוך. עוכים

רר"ק סנחת שי יצה חוחר שה סיפו "נו ((כ) שד יס ישר העידן נשוח לנכו נפושהוא חנדו צלפתר דברות . לא כן עשה נגי מואב כסו שחשבו ווית כדסי בצ': (נו) מיקנים , דיו'ד נמה: נלן אמר ח' עוברי רברבניתן ולא תקנין יקריהון ולא כרבשר נלן אמר ח' שוברי רברבניתן ולא תקנין יקריהון ולא כרבשר

נלן אסר ח' עוברי רבינון ולא תקנין יקריהון ולא כרב שר ולחי רבינון ולא הקנין יקריהון ולא כרב שר בביר ואנחנו בפירושנו קשרנו כלת בדיו עם כן ואף על פי שהאתות בכלת כן כן דעת יותן וכן היא הקנין ב? של ישטיוע ויש לפרשו על דרך השעם ועברת: כלה עברת: כלה על כן על פואנ אליל. תנביא סדב עוברת על שון עם בואב: קיר חרש עד כיונ מאב בישעיה קיר חרשת: יהנה יתנה סואב ויהנת הוא ענין צפצוף הפח בקול ויללה וכן אתנה כיונת חרש. ביר חרש כרך הוקפיהון וח"י יתנה דרון: כלנס מבכי. יאםר ששר עם עדי פואב כבר לקהום ישיאל מים עובר: אכבה לך. כלויבר בעבורך הנקפיהון וח"י יתנה בירון: כלנס מבכי. יאםר ששר עם עדי פואב כבר לקהום ישיאל מים האמצי בכר לקהום ישיאל מים במחל בכר לקהום ישיאל מים ויול בו בכולה מקבהן וות שאפר נמשחריך עברו ים ככר שי בסבר ישניה כי גפן כשל העם שהרנו האובים מקצהם ויולים בנולה מקצהן וות שאפר נמשחריך עברו ים והכבים יים בישור הכפן הבשחות הכפן המשחת הכפן המשחת הכפן המשחת הכן העם של לתנוים: כל קיצך ועל בצירך שודר נפל. ובשעות לן קיצך ועל בצירך הוב ביות הקיץ לחים ויבשו ובומן הקציר וחבציר מיו בהם האויבים שוללים ובוווים: כלנו נואספות ובשם ונשם בל בל הובים בומן הקציר וחבציר מיו בהם האויבים שוללים ובוווים: כלנו נוצשור ובישורה ונאם בומן העל בל בישור בל מקום שדות ורעות ועצי פריו בישורה ונאם שיצורת ביד משורת ביד מיור מיווים בשורת וייעות שורה ביד מיווים שיצורת ביד מיוור מיווים שיצורת ביד מיוור מיווים איוור מיווים איוור מיווים איוור מיווים איוור מיווים איוור מיווים איוו

מצורת רור

אכל לא כן יהים כי אין לאל ידו : בדיו . הדברים שהוא כוד' מלכו ומגום לה שיו כן כי לה יללח כהם ולה יקיים מחשבתו: (לה) על כן. הוהיל ונהה מהד והושפל נהיתו לכן היליל על מואכ וחשר הנכים כלי מנשי מוחכ שהם יילילו : ולמואב כלה . פל כל מוחכ ימכ מי כל נמש מום שנו שימיינים ונישה ב לכן מבכי יעוד. מעין מוחל מחקר: יוצרה, רל לבי יהנה ויהתה: (לכ) מבכי יעוד. מעין הכל שכי שכנוך בל מחקר שכנים בל מכן יפול כזה הענין עלמו מכל כעכורך פל מהלך נקני שנים במה כי היחד מקום מלכים נפנים: נפישותיך, המסטות מניקי עכל יום מנופים וננסים מד הים הממוך לימור: על יידור נגעו. היו מנופים וננסים מד הים הממוך לימור: על מחקר בל היחות מד ברים: ולא מתחם מדר בל מחקר מו ברים: ולא מותר בל ברים מחקר מוך מחקר מוך ברים מחקר בל ברים מותר ברים מותר בל ברים מותר מפחה כלה שמחם מן הכרמל כי לח חנדל שם מחומם: לא ידרוך

עברה וועם: בריו . דכר כוכ הכדוי מן הלכ וכן חשר כדח מלכו (מ"6 י"כ): (לה) קיר חרש , שם מקום: יתנה'. ענין המיה וכן אהנה כיולה (יששיה ל"ח): (לכ) גשישותיך. ענין ענסים כמו וחת הנטיבות הסיר החו (שם י"ח): גגעו. מל' נגע ור"ל נגפו וכן ויננעו יהושע וכל ישראל (יהישע ח'): קיצך. פירות הקין: בצירך . לכן נקרה חלישת שנכי הגשן למי והח שנכי נוירך לה תכלור (ייקרה כ"ה) ז גשר . שנין הניה כתו של פני כנ החיו כשל (ככחשים כ"ה): (נו) ונאספה. ענין לליון כמו לסוף למיסים (לעיל ח'): תיל. ענין שמחה: מברבל. כן יקרא מקום שדות וכרמיס: מיקבים. כן יקראו הכוחות שהיין יודר כסס כמו וגם יקר מלכ צו (יבעיה ה'): השבתי. ענין בטול ומניטה כמו שכם מו

מצורת ציון

לישראל ששמרו להם איבה שאלכלא אברחם אבינו לא גשתייר

פהן שריר ופלים. שנאבר ויהי בשחת אלהים את ערי תכבר

ויוכר אלהים את אברהם ונו': לא כן. לא כרין עשו כפו כן בנות צלפחד דוברות. ד'א לא כן כדיו. לא עשו בניי לישראל

במו שתשה אברהם לזקנם שאברהם אבינו נסל להם פובות והם נמלו לבניו רעה: (לא) יהנה . מיי"ר בלע"ו כסו כיונים הנח

נהנה: (לב) מככי יעור. אמעים גם אותך יושבת שבמת:

נבישותיך. הם וכורות הנפן. ולפי שריפה את שבפה לנפן

דיכה את יושביה לנפישות הנפן: עד ים יעזר . יְהִיו גַּוּדדים: קיצך. קייצי תאינים: בצירך. עינבי הכרם: (לג) לא ידרוך

[Redak] As mentioned above, the Moabite stone is evidence that many of these cities were returned to Moab by Mesha, who ruled at the time of Ahab, king of Israel.

O grape vine of Sibmah—It was a land of vineyards.—[Rashi]

vour tendrils—Since he compared

them to a grape vine, he compared their mighty men to the tendrils of the vine.—[Rashi]

crossed the sea—l.e. they went into exile.—[Rashi]

Redak, too, explains that the vine is figurative of the people, some of whom will be slain by the enemies,

31. Therefore, I wail for Moab, and for all of Moab I will cry; for the people of Kir-heres they shall moan. 32. From the weeping of Jazer I will weep for you, O grape vine of Sibmah; your tendrils have crossed the sea, they reached the sea of Jazer: upon your dried figs and upon your vintage the spoiler has fallen. 33. And joy and jubilation shall be taken away from the fruitful field and from the land of Moab, and I will cause the wine to cease from the pits. No one shall tread with shouting;

30. his wrath, and it is not so—His hatred of Israel is not in truth or in justice.—[Rashi]

his mighty men—Heb. 1573, his branches.—[Rashi] Kara renders: his sons.

have not dealt properly—They did not recompense justly the seed of Abraham, who fought with the kings and saved Lot, their ancestor.— [Rashi] Cf. Genesis 14:14ff.

Redak interprets the verse as follows:

I know, says the Lord, his wrath—I know his wrath, how he became wroth with his neighbors for no reason, only because of his haughtiness.

and his lies will have no permanence—His empty threats against his neighbors shall not be realized.

they have not done so—They have not done as they threatened to do. Although this interpretation does not follow the traditional notes of intonation, it agrees with Isaiah 16:6. It may also be interpreted according to the punctuation signs: his wrath was not fulfilled.

31. Therefore, I will wail for Moab—The prophet speaks for

the people of Moab.—[Redak] Since Moab was very proud, and his pride was humbled, I will wail for Moab.—[Mezudath David]

Kir-heres—A city of the land of Moab.—[Rashi] In Isaiah 16:7, it was Kir-hareseth.—[Redak] The name denotes a walled, fortified city. It is identified with Kir Moab, the capital of Moab. It is believed to be Il-kark.—[Daath Mikra] Jonathan renders: the city of their strength.

they shall moan—Moaning like moaning doves.—[Rashi] The intention is that Moab will moan for its capital city.—[Redak]

32. From the weeping of Jazar I will weep for you—When this prophecy was said, Jazer had already been destroyed, and that was near Moab.—[Rashi]

Redak renders: [The rest of the people of the cities of Moab will say, when they hear of the destruction of Jazer:] From the weeping of Jazer I will weep for you, O grape vine of Sibmah, for I know that the same thing will happen to you. All these cities had belonged to Israel since they took them from the Amorites. When Reuben and Gad were exiled, however, Moab reclaimed them.—

אַרַי אַף

אכטלַיה לָא נַעַצְרוּוּן קיצורין ולא ירימון בַקַלָּהון: לי סְצְוָחַת חשבון ער אַלְעַלַה ער יַהַץ אַשְׁהָּמֵע קַרָּהוֹן חורונים ער עַגַלַת הַלָּהִית רַבְּהָא נמרים מי לצדו והון: לה ואכטיל כן מואַכ אַבֶּר וַיַ בְּקַרִיב קורבן על במהא ומסיק בוסטין לטעותיה: מ על כו בלבחון פואָבאַי בּבינורָא הָקו ולבהון על אַנש בּרַך הוקפיהון כּוַמֶר אַבּוּבִין

גודל החורכן ואמר כלי מואכ: כהלילים יהםה. כהמיים ההלילי לן יהמה לכי על חורכן מואכ: אל אגשי. כעכור אכדן אנפי קיר

הידד. לא יענה עליו הרורך את היין הידד סתוך שכחת לכב כמשסם דורכי יין שכשוררי, הידר כתוך שמחת בשני הניתות: הידר לא הירר. פתרונו הירד יער עליו. אבל אין דוכה הידד וה שיענו עליו להירד אחר . שהידד אחר הוא הידד של שכחה כמו שפירשתי (כך) על כן יהודו, עשון,, על יוטל גמותל שטי לכן יוכנו. אווי אחור ווא אירד של שכרות כבר שפירשיהי התירונים עולה שלישיה, עד חורונים שהיתה יפה ונעיסה בעול שלישי לבםן הנכתר ככל הוולרות: (לו) על כן לבי לסואב כחלילים יהסה. ה"י על כן בלבהון מיאבאי ככינרא הכן ופתרוני זה הפיל י' שבתיבה לבי. ואני אומר שלא כדין

מנהת שי בספלים יתדוייקים חכר יו"ד חחר לת"ד וכן וכון (tr) atare . בהמסורה הומרה שלשיה ג' וסימן פד לופר ענלה שלשיה (יבמיה פ"ו).

פד חרוים עלום שלמים. ביום ההוא יהיה ישראל שלישיה (שם סיפר "ש) בחראה מלא : (נו) למואה בחללים, חסר יו"ד קדמאה : חרש בחללים, מלא דמלא כן מלאתי בדסום ישן ובחקלת ספרים כ"י מדוייקים ובא" מכם נכתב מכתון בס"ח כחללים הרוייהו חשר וכספר פונה הדתהה חשר מניינה

הדרונים תלך כואב הלוך וזעקה ועת שנים כי היהובונה ולהוד משבת החוד בל החוד בל החוד בל החוד בל החוד בל החוד החודה הררונים תלך כואב הלוך וזעקה וועק שנים כים ואין שם ירק ועשב כי יושבי הארץ סום נהרגו ומהם ברחו: (לה) וחשבתי. מעלה במה. מעלה בהמה קרבן על הבמה: (ל) על כן לבי למואב. מדבר הנביא על ל! העם שאסר כל אחד מהם כך: על מעלה במה. מעלה בהמה קרבן על הבמה: (ל) על כן לבי למואב. מדבר הנביא על ל! העם שאסר כל אחד מהם כך: על סצורת ציון י"ר): ידרוך. הדרך נדכוך ענכים ככנל לפולים פיין: הידר. הים כריםם הדוכנים: (לו) כחלילים. פס כלי נגון וכן וברים

כהוללים (תהלים מ"ו): יתדת. מל' יחרון והוה ענין לכוי: עשד.

Mezudath David explains this literally, that the water will dry up and the pastureland will become arid, no longer useful for pasture.

35. who offers up—I.e. who offers up animals on the high places.— |Redak| They will be so preoccupied with their mourning, that no one will offer up sacrifices on the high places.—[Mezudath David] This indicates Moabite devotion to their worship of idols.—[Abarbanel]

בהול ענות הידד בשמהה כחשר היו עושים: הידד לא הידר. שהיכד ילעהו לא יהא הידד הראשון כי אם הידד של מנוסת חרב: (לד) ענקת שלישיה. מדינה גברחנית: (לו) על כן יהרה עשה. על אשר גאות עשה לכך אכדו:

ידרוך. פי׳ לא ידרך הרורך כמו שהוא בישעיה: הידר הירד לא הירד . הירד היא קריאת הדורכים בעת הדריכת אומר הידד

שהיה כנהג הדורכים לקרא עתה לא יקראו ות"י לא יעצרון עיצורין ולא יריםי בקלהון: (לד) פועקת. ענלת שלישיה. ענלת בפו ענלה התי"ו בפקום ה"א וכן ותועבת לאדם לק. אף גילת ודנן, אל התני פונת לך והדופים להם שכתננו בספר ככלול ופי' שלישיה גדולה או כת שלש שנים כי היא הפובה וכן היתה מואב מלאה בל מוב כשבא עליה הרעב ואמר כי מצער וער

הירד. לא ידרכו שנכים בחול שנות הידד דרך דוככי השנכים ללשוק הידד נורו זה את זה וכן לאמר הידד כדוכנים ישנה (לעיל כ"ה) : הירד לא הירד. ל"ל כנה מחו היה נשמט קול הידד חכל מעתה לח ישמט קול הידד וכפל הדכר לחוק: (לד) בועקת חשבין. ל"ל

סצורת דוד

36. Therefore, my heart shall stir for Moab like flutes-The prophet speaks for the people, each of whom will say this.—[Redak]

because they dealt haughtily— Heb. יתרת עשה. Because they dealt haughtily, they perished.—[Rashi] Redak and Mezudath David render: Because the increase that they acquired will be lost. This follows Jonathan.

The shouting shall be no shouting. 34. From the cry of Heshbon until Elaleh, they let out their voice as far as Jahaz, from Zoar until Horonaim, O third-born heifer, for also the waters of Nimrim shall become wastelands. 35. And I will cause to cease from Moab, says the Lord, one who offers up [sacrifices] on the high places and who burns incense to his gods. 36. Therefore, my heart shall stir for Moab like flutes, and my heart shall stir for the men of Kir-heres like flutes; because they dealt haughtily,

and some of whom will be exiled. The spreading tendrils are figurative of the people who will be driven into exile.

your dried figs—Heb. קיצף, an expression of dried figs, but קצף (51:13), an expression of (קבי) an end, has no "yud" and the "tzaddik" has a "dagesh."—[Rashi] Redak explains that קייף denotes the summer fruits, both fresh and dried, and at the time of the harvest and the vintage, the enemies would fall upon them and spoil.

33. shall be taken away—Heb. האָסְהָה, shall be ended that it shall not be seen.—[Rashi] Redak suggests that it is either an expression of gathering into one place or an expression of destruction.

from the fruitful field—Heb. בְּרֶמֶל, a place of fields for sowing and fruit trees.—[Redak]

one shall not tread—grapes with a voice of shouting, "Hedad!" with joy as they were wont to do.—[Rashi]

In Isaiah, the expression is: no treader shall tread wine in the pits; the shout have I abolished (16:10).—[Redak]

The shouting shall be no shouting—The shouting that they will cry

will not be the first shouting, but the shouting of fleeing the sword.—
[Rashi] Redak explains: "Hedad" is the shout of treaders at the time of treading. They will no longer emit this shout.

34. From the city of Heshbon until Elaleh—From the cry of Heshbon until Elaleh, they let out their voices so that it was heard as far as Jahaz.—[Mezudath David]

from Zoar until Horonaim—And so will it be with the cry from Zoar until Horonaim; it will be heard as far as Jahaz.—[Mezudath David]

O third-born heifer—Heb. אַלְישִיה, mighty province.—[Rashi] Redak suggests: large heifer, three-year-old heifer. Kara and Mezudath David: third-born heifer, usually the choice of the herd. According to Kara, this modifies Horonaim, which was fair and pleasant like a third-born heifer, the choice of all the offspring.

shall become wastelands—Nimrim is a place in Moab. Since it will be deprived of all its inhabitants, it will be as though there is no water or vegetation, for all the inhabitants shall either be killed or shall flee.—
[Redak]

3 3 3

ָּרְאֶבְרוּ:יִּיבִּיבְלּ-רוּ נְרְאֶרִי אָלְ בְּלִּיְדִּ Z Z デスに でしる บับ No. Ċ.

מצורה ציון

מין קבין ומסים: וכן ויבול ציול מיל (מתרכי כ"ד):
(נו קרות. מין מרשו בצר: גרוצה. תלפון גבשון המסינ:
גרורים. שין מין בישי כשו מישורי ולשל מ"ח: (לח חזק.
ניון וכן זיים כשו מיש מיש מתוני (לשל מ"ז: (לח חזק.
מין טין וכן זיים למיל מ"ד. מיש מישורי (לשל מ"ז: (למי חזק. מישורי מישור.
בכי: השה. עין פנים שרף מ"ח מ"ל מים: ולמחרה. : מכם ו של כן, של משב יחידו בששב ימרכים השן שקבן מש י הכל ימבר: (נו) קרודה. כ' אבשו שביות הלשם יושלה קרם: ינו ירושה יושב ששביות ובספר שבם: נורודה. בכישו של הלב: ינו יתשות ועד ומאבי, שק. כישי שק וגם הוא שמין נוע הלב: ינו המות ועד הוא הילאי בילוה לשמד: אין השין בי. לוין נו ינו לוין בילות במשר. בכלה שמים קיל מסמד: אין השין בי. לוין נו שניף שני מחיר בעים ומה המה מדיים: לישריק. כל מביניו עורף שני מחיר בעים ביוחית. הלויב יושוף בכמר וישנים בנשי מצורה רוו

שחקו פליו והום יסיה להם למחחה וחחד כי יחחדו שלם יקרה להם

מלא. שני מגלאי שוי אל או המנימות בניומינילאיותילאי, ולמצולאי בלוקרות שמח אברו. מתי"ו בכקים ה"א כמו שבתבנו נפלת
הבי מוללים כלל המלה: ("ב) והיה מולה לביך. מתי ה"א ימ"א למלה! על השרה לכן לבי והמלה ליוהר הבכים והמסון שובק אברו
מלית הררך ילבי בה אשר ילבו בה: (ל) כי כל, אשר קרות בראש כי כן דרך בני אוים שחלישן שני ראשיהם על
אבל לכן אבר לכן בריבה כי הזכן המארת הבנים ובמל האלם עלה הארם אתה למסיר המארת שני וכן אמר
אבל הכן אבר לכן בריבה כי הזכן המארת הבנים ובמל העל מארם אותה למסיר המארת שני וכן אמר
בנימו יפן וקרעי בנרים וכן הירבים יניתן וכל דקניהן גלת ולא אפר כל וגן מנילות ואם. בריבה לגוא: א "מ" כל בנות היא הבר ל"ם מנילות הא אם "כל "מן מנילות ואם. בריבה לגוא: א" מ" כל "מ" מורה" בללה" אויה ביותה מיום מסוד
בנות ישראים כני אדם הלו הרובנות: ("מ" א" חודה מעל לבי ממים משפון לשון עבר: הוללה ציוי א" ביותה מיום ביותה מעל עבר מ" משל לבי מיום ליות מיום ביותה מיום ביו

מנחה שי Ę

למה"יי קרא השילי ששברינו לכ שלי היבה כלי נחלילים ואות ופושת היא (לן) נרורות. שריטות: (לש) איך ההההנילילו. פריש בכינו ישל נהיא כקרה שקברת ניינוי פשלכה הביללה הלללו עליה ולמהו לוך מהה: (ס) בנשר וראה. הלוינ פריש ביצוי של נהיא כקרה שקברת ניינוי פשלכה הביללה פרשקראים. יאית וניים היא להם בננין שנאבר ביחקאל והיה וחוקאל לכם לאות ולפושת: על כן. אברו. על שמשת יותה: (לו) על כל ירים גרירות. לשון לא ההגרדויו; (ס) הנח כנשר יראח ומרש כנפיו אל פואב. ת"י הח כנשרא דסשתר

אסר וי הא קנשְרא רמשהבי פן יסק פלר קמשרנהיה וישבי על מואָם בְּמָנְא רְכֵּיה עָרוֹן. פַיה אֲמָר יָיִ : לֹם אַיכְּבוּן אַהַּבְרוּ אַיְלִילֵּי אַיכְרֵין להיה במשרנהיה וישרי מְהְהַמְּמִיןְ נְעֵלְ חַרְצִיּ קק: ליי עֵלְ כָּלְּ אֲנְרֵיהוֹ נואטאי פולהון עברין הספרא ארי הברית וה מלכות אַהְיְרְנּ קְרְלְהוּן מוֹאַבְאִי להוך ולתניר סְהֵרְנִירוֹן: מּאַבִּי כְּדְנֵן ויהון מואראי ובְרַחוּבִיהוֹ נעל חרצין

דוי על בן שאָר נכְּנִיהוּ תרגום

37. For every head is bald and every beard clipped; on all hands are scratches, and on the loins sackcloth. 38. On all the roofs of Moab and in her broad places, there is lamentation everywhere, for I have broken Moab like a vessel that has no use, says the Lord. 39. Wail, "How was she dismayed? How did Moab turn its back?" They were shamed, and Moab became a derision and a dismay to all its surroundings. 40. For so said the Lord: Behold, like an eagle he shall soar and spread out his wings

37. For every head is bald—It was customary to tear the hair and make bald spots as a token of mourning. The same is true of the beard. Since the beard is the beauty of the face, they would remove that beauty as a token of mourning.—[Redak]

scratches—Heb. חְּבָּיִת.—[Rashi] sackcloth—This too is a symbol of mourning.—[Mezudath David]

- 38. On all the roofs of Moab—The lamentation will be practiced in public, on the roofs and in the broad places, so that all should see it.—
 [Redak]
- 39. Wail, "How was she dismayed?"—Wail about her and say, "How was she dismayed?"—[Rashi] Redak conjectures that this may be the imperative or the past tense, [i.e. the prophetic past].

How did Moab turn its back?— How did Moab turn its back to flee before its enemies instead of standing up to fight them?—[Redak]

They were shamed—When they turned their backs to their enemies, they were shamed because they became a derision. This was because they ridiculed Israel in their exile.—
[Redak]

40. For so said the Lord—The following is the interpretation of the previous prophecy.—[Abarbanel]

like an eagle he shall soar—I.e. the enemy shall swoop upon Moab.—
[Rashi]

shall soar—Heb. אָדָאָה, shall fly.— [Rashi] I.e. the enemy shall come quickly upon Moab. The enemy is Nebuchadnezzar.—[Redak]

and spread out his wings—The figure is the eagle spreading its wings to fly; i.e. the enemy will come speedily upon Moab.—[Mezudath David] Alternatively, he will spread

אקרברב: פנ בחַלָּא יְבוּמְאָא וּמְצָרָא עֵלְרָּ מואָבְאַי שׁנֵה מְעִירֵן הוביהון אָמָריָיִ: פּהַעַל מואלאי מלקוני אני על עסיה ۲. ۲. אְהָאַבוּר בְּּלְרְנְהָא אָרֵי פרקאומְאָרָהְאִירְאָחְרָ פלֵב אקְּנְא (נְעָקֵא לָהּ בְּחֶבְלֶהָא: כִּנְ וְיִשְׁמַצּוּוֹ בחלא יפול לנו כומנא נואני: מא וההעניש רנואלאי ביוקא הריא היב מואָב אַמַר יִי : די רִיעְרוּק פֿן הָרָם Š. מכיהון על . טנט≯א 긁 - 2521 ではていたがして פְּכְנְינֵם נְאָם に ダゲーびだつ S

הנו קרי הישוף (CM) הקרווה. שם העור: כן ימק מלך כמשורייהות וישרי על מואב: יראה, יעוף: (CM) הקרווה. שם העור: כן ימק מלך כמשורייהות וישרי על מואב: (CM) כלב אשה לל מואב: יראה, מלי מיף: (CM) הקרווה. שם העור: כן ימק מלך כמשורייה וישרי על מואב: (CM) הכם מצירומור בלליון (CM) מחר ומחה, ללי מיף המק מקון (CM) אינריל, היי איי על מצורי יארברני: (CM) הכם מצירומורי בלימים האיני במציו מרווי מרכב בצל השבון בביר ומחים במציו מביה ניסי לניו הקרוות לה ועל לל כיי בכל ישין מהיי במקי מצירו יהרב בצל השבון היי הנסים לניו כל מחבר לל היי בק עוד לה לל: מישבון בביר ומחים שבמקים שהן מביה במקי מצירומור, אמים מאין מביה וכיים מבים היימיל משבון יהיינים היימיל שם אחריות להמוח, שבמקים שהיים יהיימים היימיל שבי בצל השבון יהיינים היימיל היימים היימיל המיח היימילים שם מביחים היימיל המיח, ממוח, ממיח היימילים מחשבון: ילבר מיימים היימילים מיימים היימילים שם מביחים היימילים שם היימילים שם מביחים היימילים שם היימילים שם מביחים היימילים שם היימילים שם מביחים היימילים שם מביחים היימילים שם מביחים היימים ה

לברה הקירות הקירות הקירות הקירות להקירות להקירות להקירות להקירות להקירות להקירות הקירות מאון הניס נלברה הקירות הקירות הקירות להקירות הקירות ה מצורת רוו מצורת ציון

כ"ס): (מס) הקריות. הפכים כמו מצ'ון קריה (מסלי "ס):
והסציהת. מכן מגל ומכלה כמי ושכ זהר מגלה (מ"ב כ"):
והחציה. מכן לכירה: מציה. מלחן לה ולחן: (מט) ומיח.
בני ומסיים כמי למים למסים (מס"): וחור. מכן כמה כמה

harking of dogs. The kethib is o'fi, he caused to flee. If one caused his

fright, they will fall into the pit.-| Redak |

In the shadow of Heshbon-

cattle to flee the

Ě

and

family

upon Moab. 41. Kerioth has been taken, and the fortresses have been seized; and the heart of the mighty men of Moab shall be on that day like the heart of a woman travailing. 42. And Moab shall be destroyed from [being] a people, for they magnified themselves against the Lord. 43. Fright and a pit and a snare shall be upon you, O dweller of Moab, says the Lord. 44. Whoever flees the fright shall fall into the pit, and whoever ascends from the pit shall be caught in the snare, for I will bring to her, to Moab the year of their visitation, says the

Lord, 45. In the shadow of

his armies out over Moab.—[Isaiah da Trani]

41. Kerioth-Heb. ָהַקָּרָיּוֹת, name of the city.—[Rashi] A city by this name is mentioned above, verse 24. However, the definite article and the parallel of והמצדות, the fortresses, makes it more likely a generic term, meaning cities. These are the cities of the plain, and the fortresses are the cities in the high places. The singular verb form denotes that all the cities will be conquered quickly, as one city.-[Redak] Mezudath David interprets the singular form to mean that each tower will be taken.

like the heart of a woman travailing—for then her heart is broken.—[Mezudath David]

- 42. for they magnified themselves against the Lord-When Israel was exiled, the Moabites spoke arrogantly against God, saying that He was unable to redeem His people.— [Mezudath David]
- 43. Fright and a pit—These are two hard things, one next to the other. for fright causes him to flee, and the

pit is ready to fall into. nnn is (fosse in French) a pit.—[Rashi]

The intention is that many troubles will befall them.—[Mezudath David Abarbanel explains that the fright will come into their hearts to flee from the Chaldeans, the pit symbolizes the death at the hands of the Chaldeans, and the snare, the exile, as in the following verses.

44. Whoever flees the fright-and seeks to gain strength and battle the Chaldeans without fear, will die by the sword of the Chaldeans, and whoever ascends from the pit, i.e. is not slain by the Chaldeans, will be caught in the trap, i.e. he will be exiled by the Chaldeans. Malbim explains that, in order to trap wild beasts, they dig a pit where the beast will fall when it walks there, and on one side of the pit they lay a snare, so that, if the animal frees itself from the pit, it will be trapped by the snare. In order to cause it to fall into the pit, they frighten it with the

דאשה מעו לותבי חַשׁבון נלו אַתַּקצַר חַיבּיהון עַרָקוּ אַרֵיַּ קירום הַקיף בָּאֶשְׁהָא נפַק מַחַשְּבון וִעַבְרֵי קַרָבָא כְּשַׁלְּהוֹבִיתָא מבין היחון וַקַּמִילּ**וּ** ַרַבְּרָבֵי מוֹאַכ וְיָקִירֵי**י** פַנֵי אָדֶרְנוּשָא: פו נַיַּ פַנון מואַכָאֵי אַבַרְהוּן עמא רפלחין לכמוש אָרָי אָרַבּרוּ בָנָךְ בַּשְׁבַיָּא ובנהה בנלוהא: מו ואהיב גלות מואב בַּסוֹף יוֹמָיָא אֲמֶר וַי עַד הָבָא לְמָעבָר פּוּרָעֵנוּת הַבְּנִין כַּית לָיִשְׁרָאַל אָם וַכִית לַּית לֵּיה מא בֵין אַחסין מהר"י קרא

בפח. זהו סיחין רכתיב ולהכה מבין סיחין: (כה) ותאכל פאת מבין סיחין. מעיר סיקון כמו כן רחוכן (ביהישע ט"ו): וקרקד. (חשריפירנד"ח בלע"ו) ומנחם חברו לשון מהור ויאת ויהירי לשון יקר: בני שאון. אותם שהיו מגביהים קול תפחרת:

פואב . גרוליו :' וקר היד בני שאון . 'ונס תאכל הראש של אותה אומה שהיו דולכים למלחמה בשאון גדול מרוב עם שבהם : מם (א) הבנים אין לישראל אם יורש אין לו מרוע ירש מלכם

מבו (א) הבנים אין לישראל. כית רפה וה"ל חטף פתח שהול לשון תמיהל: מלכם, עכו"ם של

(מה) כי אם ילא. ג' סבירין ילאה: מכין סיחן. י"ם סיחדן: יצאה אש מחשבון כשהיתה ביר אמורי: ותאכל פאת פואב. מם (א) הננים אין לישואל, כיים ופה וה'א חטף פחם שהוא לשון חמיהה לפיכך חשבו להשנב בה עתה,ואיא ז'ל פירש כי הנסים מכח ביש לא היהם לפרו כצל חשבון וי"ת על ראישתפעו ליתכי חשבון גל שלכך והשני חודים בים יותוה א דל שי היה בי העים מכת שאת מואב. כלומר עד הפאה שלא נשאר בה דבר או הוא דרך משל על הנחלידון מרקו: אש יצא. לשון וכר וכן אש לא נושח! גם כן משל על הראשים לפיכך באותם בקרך הוש? בני שאון שהיו אנשי שאון והומיה ומדברים בוצרות וכן היי יוקרי בצי אתרנשותא: (מו) אוי לך. הענין כם"ש בתורת אך המ"ש: (מו) ושבתי שבות מואב. כיון שאמר באחרית הימים היא פתירה וחח יהיה ביסות הסשיח וכן שבות בני עמין שאוסר אחריזה ואחרי כן אשיב את שבות בני עסון גם כן יהיח לעתיר וכן אומר בנבואת צפניה על שתי חאובות האלה שארית עבי יבווס ויתר גוי ינהלום ואמר ואת להם תחת כאונם כי חרפר יינרילו על עם ה׳ צבאות כמ"ש בנבוא׳ זו כי על ה׳ הגדיל ואופר שם עור כי בזה כל אלחי הארץ וישתחוו לו איש בסקוסו כל איי חנוים וזה לא יהיה עד יכית המשיח ואף על פי שנתבלבלו האיסית היום אפשר שנתפורו במקומות קרובים מאדצם ואף על פי שנתערבו באומה אחרות אפשר שנשאר שום זכר להם: באחרות היסים. תשב כל אומה יאומה בארצה ותחיינה מואב ונמון תחת בכשלת ישראל כמ"ש איום ומואב משלוח ירם ובני עכון משכעתם: עד דגוח משפם מואב. לפי שהאריך בספור תרעת תבאה עליו אומר עד הנה ומשפם ענינו נזרה הכאה עליהם ברין ומשפם: (1) לבני עמון. מרוע ירש מלכם את גד, במו שפירשנו כי כשנלי בני גד ובני ראובן מארצם. באו בני עמון ומואב שהיו שכנים להם רישבו בת ועוד שהיו סבורין. שהית להם בת דין כי

מצורת רוד הנסים מן המלחמה מסבת העדר הנח שפדו לחסות כלל חשכון כי לה יכלו לנום שוד: כי אש וגר'. ר"ל והנה שם נפלו כי אם ילאה מחשבון ר"ל האויב ילא משם להאבידם: מבין סיחון. הים תשכון שהיחה מחו של סיחון מלך החמורי וכפל סדכר כמ"ש: ותאבל. כחויב כחביד שחרית מוחב: וקרקר. וחבלה קדקוד

מצורת ציון סכשם: (מה) ולהבה, שלהכח: מבין סידען. משיר סיחון וכן סכן כהן כן כחובן (יהושע ס"ו): פאח, שכר ולד: וקרקר. הומ נוכה כרחם: שאון . ענין הומיה: (מו) ושבתי. מלשון השכה: שבות . על שכי הגולה : באחרית . כפוף:

ייים איר שמרים קול שאון כנאוה וכנודל לכב וכ"ל אכדו השארים ויישה. שמוים שמרים מוסבו וקרקר. וחכנה קדקוד מאכ התרימים קול שאון כנאוה וכנודל לכב וכ"ל אכדו השארים ולאו השם (מו אבד שם בפוש. הטם שעולדים לעולים כל מנה כא מאכד: (מו) ושבהי. אשיכ כני השני ממואכ: באחרים חיסים. כ"ל אחר זמן רכ: עד חנח. כ"ל עד הנה נאמר ששטע טופעיום של פואכ: מוצן (א) לבני עסון. כ"ל על כני עסון אפר כה אמר כ"ו גוו": חבנים תנו". וכי אין לישראל כני" לושח ארלם: אם

chath Shai does not mention any readings different from ours. Moreover, none of the commentators mentions it. Redak explains that Jonathan renders יקירי because the crown of the head is figurative of the prominent citizens of the country.

the tumultuous ones—Heb. בני

שאון, those who would raise their voice with boasting. - [Rashi]

46. the people of Chemosh—The people who worship the god Chemosh are lost.—[Mezudath David]

1. Has Israel no sons?—Heb. הבנים. The "beth" is weak (without a

For further commentary see Appendix.

Heshbon, those who were fleeing stood for [lack of strength], for a fire emanated from Heshbon and a flame from the city of Sihon, and it consumed the corner of Moab and the crown of the head of the tumultuous ones. 46. Woe to you, Moab, the people of Chemosh is lost, for your sons have been taken into captivity and your daughters into captivity. 47. And I will return the captivity of Moab at the end of days, says the Lord. Until here is the judgment of Moab.

49

1. Concerning the children of Ammon. So said the Lord: Has Israel no sons?

which is high and has a shadow.—
[Rashi]

stood—Those who were fleeing stood to rest in the shadow since they had no more strength to flee.—[Rashi]

from the city of Sihon—Heb. קבּדְי from the city of Sihon. Cf. "the city of (זְם) Reuben" in Joshua (15:6). —[Rashi]

Redak renders: In the shadow of Heshbon, those who fled stood because of its strength, for a fire had emanated from Heshbon and a flame from the city of Sihon. Those who fled from the cities of Moab thought to take shelter in the shadow of Heshbon because of Heshbon's fortification, strong since, in ancient times, Sihon had conquered Moab from that city. Rabbi Joseph Kimchi renders: For in the shadow of Heshbon stood those fleeing the strength of the enemy.

the corner of Moab—Entire Moab, even to the last corner. It

may also be figurative of the officers, as Jonathan renders.—[Redak]

and the crown of the head—Heb. וְּקֵדְּקוֹ (estrit in Provencal or estrif in O.F. [to fight]) and Menahem (Machbereth Menahem p. 158) classified it as an expression of a spring (קַקְּיִר), and Jonathan rendered: יְקִירָי, the esteemed ones, an expression of אַדְיִר (esteem.—[Rashi]

Rashi presents much difficulty. First of all, Menahem states this regarding a similar verse in Numbers 24:17, which is worded: וְקַרְקֵר. Menahem connect this with מקוֹר, a spring, meaning "to dig, or bore through," as Rashi explains there. Here the word is יקרקר, not related to that root at all. Moreover, Rashi interprets Jonathan as an expression of יקר, esteem. That, too, would apply only to the verse in Numbers, not to our verse. This seems to indicate that Rashi's reading of our verse was the same as the verse in Numbers. This is, indeed, puzzling, since Min-

For further commentary see Appendix.

סַלְּבָהון נַה אַכע גָּד וַעָּמֶיהּ בְּקַרְווֹהִי וַהַּיבּ: ב בבן הַא יוֹמֵיָא אָתְן אַכר וו ואשמע לַרָבת בני עמון יבבות עבדי קַרָבָא וּתָהֵי לָתַלּ צִרוּ וַיָהָבֵי כַּפַּרְנָהָא בְּנוֹרָא יתוקרון ווַחָסְנון ב**ְני** ישראל נבקי עַכְּבָיא רַבָּוו מַחְסָנִין לְהוֹן אֲמֶר יי ב"נ אילילו יהבי חשבון אַרָי אַהְבְּוִינָה אַי צָווחוּ יַהְבֵּי בַפַּרְגֵי רָבָא אֶבָרוּ סַקּין סְפּוּדוּ וָאַהְהַמָּמוּן בְּסִּיְעוֹ אֲבֵי מַלְּכַהוֹז בְנַלּוֹתָא יַהַרְ

מהר"י קרא

את גד. שבני פמון היו הורגין את ישראל שבארץ הרגיד לבין הרהוב את נכולם כנחלתם של ישראל ובנקעון את הריותים שלא ישאר ורש לישראל שיעוד כך הנחלת. בתרוב בענים כל שושח משפי בני עמון פל בקעם הרות הנלפר לכנין הדריב את נכולם הוא שהנניא אורם להם הבנים אין לישראל אם יורש און כו: (() והתשוססנת, לשון בדיסת לישראל אם יורש און כו: (() והתשוססנת, לשון בדיסת

מנחת שי

פלהוהי " " מתח באר מחוד בל ביי למון מלכם שמה של מחיד באר פתח באר כני עמון מלכם שמה של מלכום חועבות כני עמון מלכים כ"ג) לשון מלך: (ג) בי שורדה עי. הסמוכי לה ימארן עמון היא: בנות רבה. רכת כני עמון: ורתשוםשנה בגדרות. הירגמו יוגמן ואתהממון כסיען התידו כחילות מפתר וההשוטענ' לשון היילות משוטעים

מקרם היתה שלתם ומ"ש מלכם את גד ד"ל את ארץ גד ואפשר בנה כארץ גד מיך בני עמין עיר המלובה לפיכך אמר מלכם: זכ: לפי שהוא ההזיק בארץ גד יכא זו השודד עד עיר המלוכה והיא רכת בני עמין שהיתה לו בארצו ויחיב אותה דוא ובנותיה: וירש ישראל את יורשיו. זה לא אבר זל הזכן

ההוא כי פרענות אלה האוכות שזכר כ"י נ"ל תהיה ואו היי ישראל בגלות אלא לפי שאמר בי בני עמון ירשו ארץ בני גד אמר בהוא כי פרענות אלה האוכות שזכר כ"י ב"ל בתהיה ואו היי ישראל אר לבון שהול ידי שראל את לבון שהיו דעו ישראל את לבון שהיו דעו ישראל את לבון שהיו דעו ישראל את ידשו כי בני לפון לקונס כן לי די מיר ופר ספיש בנכיאת יהקאל הנוג יותוך רבני לכך מכן לפון שהיו אבין וריש ישראל עלו מהגילה כל ידי כודש סלך פרסונתן להם רשות בארץ בני עשון כי בההילה נפלו ביר מלך בבל כמו שלאר האומרת יותור בל מחדו כמו שמרת צרקות: עו מרליו השבון כי שדהי משבן מיתה למואב אחר שגלו בבות שני שלאר האומרת וליות שבון כי שדהי מון שהיה לארץ שפף בני עמון תחלה האחר כך בני ערובני ראבן ו"צ"זו היהה לבני עמון מולה האחר כך משלה בני ערובני אום שפון פגי עמון מולה לפיכך אמר הילילי חשבון כ" שררה עי". את השבון בארץ מואב אף על פי שאת בצורה ולרול הילילי כיון שחדרה עי שהרה בער בצורה לא תנצלי את , זגם בנות רבה והם הכפרים של רבת בני עמון: צעקבה. בצורה וגרולה הילילי כיון שחדרה עי שרהה בער בצורה לא תנצלי את , זגם בנות רבה והם הכפרים של רבת בני עמון?

בשל (ח) מלכם. כך שם התצו"ם של כני עחון כמ"ש וחחרי מלכם שבן ממולם (ת"ח "ח): (כ) לחל. גל ודגור כמ שבן ממולם (ת"ח "ח): (כ) לחל. גל ודגור כמ שבן ממולם (דלדים "ח): (כ) לחל. גל ודגור כמ מנפילת הכחלים וכדומה : (בנודהיה. הם הכמרים כמו כיח שח מנפילת הכחלים וכדומה: גבודהיה. הם הכמרים כמו כיח שח כי וכמותים (יהוש "י): תצחנה. ענין הכעכה ושרים כמו וחלש בכל היוםר (ישמים עי): (ג) רבח. כיח רכח נני מושום להוח יושלים בהולוח יושלים להולוח יושלים

יורש תרי, כפל הדכר נמ"ב: בדוע ירש מלכם וגרי, כי כעלל כני גד וכני רחובן ע"י מלך חשור כחו בני עמון וישבו כנחלח גד ילכן חשר מדוע ירש מלכם הפרוש שלה מה גד: ועשר. ומשו בי מלכם מועוט ישב כערי נד: (כ) אל דבת, היה היהה שיר המלוכה של כני עמון: הרושה מלחבה. מן הכשדים שיבוחו עליכם וילכדום: לחל שבניה . למקום תל ושמשון: ובנותיה, בכשרים המשורים לה חהיינה נשרשות כחשי שישראל, כ"ל ושוד יכול זמן לשר ישרתל יירשו חדן כני ממון שהשה מה יוכשי ושוד יכול זמן לשר ישרתל יירשו חדן כני ממון שהשה מה יוכשי

ופוד יכול זמן אשר ישראל יירשו ארן כני ממון שהמה תחה יוכשי ישראל זוה הייעוד יהיה בימי המשיה: (ג) חילילי ח. בק . אחם חשבון שהיא מארן מואב הילילי כי ככר שודדה פי שהיא מארן כר ממון סמוכה לחשבין כי מן שי יכא לחשבין ללכדה: חגורגה שקים. דרך אכל ולער וסטודנה של ארדן ככה : והחשומטוה בעדרות .

is near it, has been spoiled, and it is of the land of Ammon.—[Rashi] As stated above, Heshbon belonged to Moab after the exile of the tribes of Reuben and Gad, and Ai belonged to Ammon. This is not to be confused with the city Ai in the land of

Canaan. When Nebuchadnezzar marched through this region, he invaded Ammon before Moab, commencing with Ai. The prophet, therefore, states: Wail, O Heshbon, for Ai has been spoiled. You, Heshbon, in the land of Moab, although

Has he no heir? Why has Malcam taken possession of Gad, and his people have settled his cities? 2. Therefore, behold days are coming, says the Lord, and I will cause an alarm of war to be heard against Rabbah of the children of Ammon, and it shall become a desolate mound, and its villages shall be burnt with fire, and Israel shall possess those who have possessed their possessions, says the Lord. 3. Wail, O Heshbon, for Ai has been spoiled, cry out, O villages of Rabbah, gird yourselves with sackcloth, lament and mobilize in companies, for

"dagesh"), and the "he" is vowelized with a "hataph pattah," which is an expression of wonder (interrogative).—[Rashi]

Malcam—The deity of the children of Ammon is named Malcam, as it is stated: "And to Milcom, the abomination of the children of Ammon" (II Kings 23:13), an expression of the children of Ammon" (II Kings 23:13), an expression of the children is identified as Molech, whose worship consisted of passing children through fire, as is described above on 7:31. Abarbanel points out that the nation is sometimes surnamed with the name of its deity.

Redak explains that, when the tribes of Reuben and Gad were exiled from their land, Ammon and Moab, their neighbors, occupied it. Perhaps they believed that they were entitled to it because it had once belonged to them. He conjectures that they had built a capital in this territory. Therefore, the prophet chastises them, "Why has their king taken possession of [the territory of] Gad?" Note that Redak renders as a generic term, their king, unlike Rashi, who interprets it as the name of the Ammonite deity.

Rabbi Joseph Kara explains that the people of Ammon would attack the Israelites in Gilead in order to widen their boundaries, and they would split open the pregnant women so that there would be no heirs to contest their possession. The prophet Amos castigates them for this cruel practice, by saying: "For three transgressions of the children of Ammon, yea for four, I will not reverse it: Because they ripped up the pregnant women of Gilead in order to enlarge their border" (1:13). Rashi and Redak on Amos do, indeed, connect the two prophecies. See below verse 3.

2. Therefore—Since he took possession of the territory of Gad, the spoiler will come upon him, even to the capital city of Rabbah, which was in Ammon proper, and destroy it and its villages.—[Redak]

an alarm of war—heralding the approach of the Chaldeans, who invaded their land and conquered it.—[Mezudath David]

and its villages—The villages around will be burnt by the enemy.—[Mezudath David]

3. for Ai has been spoiled—Ai, that

For further commentary see Appendix.

מהר"י קרא ה"א שכוח כני מתון. כרכות כח ידים ו: דש"ו

וגדרות ל' גדרות לאן המלאי עדרי ויש לפתור והתשוטטכי והתטוללנ' כוכל גדרות לאן ל' כזיון ויכו עשו (כראשי' כ"ה) ושה עשו: (ד) תההלדי, תתפארי (וינטי"ר כלע"ו): בעמקים. שארלך ארך עמקים ואין עלירת גשמים קשה לה שאין חמה שולטת כה: זב עמקך. מכת רוב גשמים לה שאין חמה שולטת כה: זב עמקך. מכת רוב גשמים

כלומר תחיו נברקות בנררות שיה'יו האויבים כשוסמים אתכם בנררות תנוצאות בשם כמי משום בארץ"): (ר) מה תתחללי בעלמים. שלך. שהיו בתחילה מלאות. עכשיו : זב עכקך. תשארת רקנית: זב. אשקורו"ר כלע"ו: תבוסחה. ברוב אשרותית ואומרת מי יבא אלי להויק לי: (ח) ונדחתם. איש

בחה כה עד שובו המים כעמה ושטפו שרשי התבוחה. כך פי' מנחם : (ה) איש לפניו , כל חשר יוכל למהר ולנום ?
") ניב פי' רשי והשוטטוני לשון ויון ויבו ששו חבנום ושע פשו. הפחיק פהנופם .

מנחת שי רר"ק

כי לא יהיה להם מקלם ברבה אף על פי שהיא עיר המלובה כי גם ליא הלכר ובאחרו בנות רמד צעקנה חנינה שקים מפדנה הוא על דרך כשל או אפר כנגד העם שישבו בהם: וההשוספו: בגרריה . כענין משום בארץ כלומר לכו הנה והג' צוקקות וסומרות ובאמרו בגדות ר"ל בגדרות הכפרים כי לא יקראי ממנרות הכפרים חונה אלא גדרות הכפרים כי לא יקראי

מדייקים והשומסוה כדרות כדיין משלום והתיפת יו שו משרש לה דכר מיה שלומה ואלי יש לכדש ולשון ושטי מו כדר החוף סנ"ל, ולנדיר יותר עדי לשתר דרך מסרה רושם להיד מולה שש דרכ דרכי נייטי לה מסוחה כט"ל שמלות להך של גב ולשתר מסיין ידלן כמלץ דאורתה דמשה לאיכוי כיבא שנות א שנות של מחוץ כת לה מו כמלץ דאורתה למלון וההפשינה כב"ל ישנית וליש כה פנותה : (ד) מי ינות הלי . כמלה מדייקים שלא חדי ואל"ף

תנוה והכרסל כי לא יעשו חומה בצורה לכפרים ואסר להם זה כלוסרות הכפרים חומה אלא נדרות כמו גדר:ה צאן או גדרות בעניה והרותים ולא התשפו ולכה להשנב בעיר ונותם דלתים וברית כי לא חוצילכם כי גם היא הלכד ווו היא שאמר כי מלכם בנולות ילך שלכם היושב ברכח שהיא ציר בעיר ונות דלתים וברית שהיה ציר בשלכה. ואני תמיה ממה שהיי וברית המהמכות בשלכה ואני השל מל ירים נרודות ירכה שהי" קורא מכדרות בשני התלחין ומלת והתשומפנה בנדרות ואהמכון בסיען כמו שתרגם על כל ירים נרודות ירכה שהי" קורא מבעל כפני התהברות שני מתי"ן ובא של מכניג באותיות וים שרץ: בשני התהללי בעמקים, היות משתבת באיק מישושו שהיה לה והיתה רבת תנואות: זב עמקן. יווב אותו תעסק שאת משתבתות כו בדם חלליך וו"ת בעמקים משרך והרגם זב עמקך חרובו תוקפך: (ה) איש לבניו. כלומר כל אחד יתית נדה כנגד פניו לאיוה צר שינום כלומר לא יהקבצו הגרחים אחד עם אחד ולא ינחפו איים כאחיו: (ו) אחרי כן אשיב את בצר בעוד היוום מצודת. ציון

היו שוטנים כנם וכנם לכסמן בנרכות מקום רבילת הלאן: בי מלכם ילך בנולת. כי אף העל"ם מנכם ילך בנולה כי האוכי יקת סכלו השני מכסף ויהב: ול) זה תת חדלה בעקבים. אמר כמהאל מול נני טמון מה תתפאר בארלך שהיא הרן טמקים ורב כהם הרטימות הלומית מכיאה הנה או הרכה דמים ישפן בקרבן את הרטימות הלומית מכיאה הנה או הרכה דמים ישפן בקרבן את הכימות הנושה ויוע במרכים מכונות הדם: הרשופות ה. את (לעיל ה'): בנדרות. מצורר. ציון למתר גדרות לאן (נמדכר לי): (ד) התהאללי. מלשון הלא למתר גדרות לאן (נמדכר לי): (ד) התהאללי. מלשון הלא והתאלרות: וב. ענין נטיסה והולה כמו יזכו מדוקרים (איכה ד'): הבת השיבבה. העדה ההולה מדריל לה ומוכדת וכן פוכו בנים שודכים (לעיל ני): (ו) שבות. מל' שדי: שודכים (לעיל ני): (ו) שבות. מל' שדי:

הכם השוכה וערך יוד במורה במי המלח מי יכו למהוח בידי: (ה) שכל מביביך. מכל שכר יכא שליך יוד כמרכיח רטובות הדם: הנישחה. אחת פכיםחה באולרותיה אתור נא עי יכא אלי לתהוח בידי: (ה) שכל מביביך. מכל שכר יכא שליך פחד : איש לפניו. כל איש יהיה פדח עד פניו לנום באשר ימלא ולא ימלא מי להיות מקבן את הכדודי לשכת יחד להיות מנוהמים אלה מאלה: (ו) ואחרי כן. אחר

"Who shall come to me?"—Who can come to me and harm me?—
[Kara] Mezudath David and Abarbanel explain that God says to Ammon, "You, who depend on your treasures, who can come to Me to stop Me from making your blood flow in the valleys?"

5. each man forward—Anyone who can hurry and fize.—[Rashi]

Redak explains: Each one will flee whichever way he is facing; no two will flee together, so that they will not console one another in exile. Kara explains that they will not know of each other's whereabouts.

 And afterwards, I will return the captivity of the children of Ammon— This was explained above regarding the return of the captivity of Moab. Malcam shall go into exile, his priests and his princes together.

4. Why do you boast about the valleys? Your valley is flowing,
O backsliding daughter, who depends on her treasures, saying,
"Who shall come to me?" 5. Behold I bring fright upon you,
says the Lord God of Hosts, from all those around you, and
you shall be driven, each man forward, and no one shall take in
the wanderer. 6. And afterwards, I will return the captivity of
the children of Ammon.

you are strongly fortified, wail since Ai has been spoiled, for, just as Ai, which was fortified fell to Nebuchadnezzar, so will you.—[Redak]

O villages of Rabbah—Rabbah of the children of Ammon.—[Rashi]

and mobilize in companies—Heb. וַהְתַשוֹטַטְנָה בַּגְּדֵרוֹת. Jonathan renders: וָאָתְהַמְּמוּוְ בַּסִיעַן, mobilize in companies. He interprets והַחשוטטנה as an expression of armies that run to and fro, an expression of גדרות and משוטטים sheepcotes full of flocks, and can be interpreted as "and roll in the dung of the sheepcotes," an expression of contempt. Onkelos translates "And Esau" despised" (Gen. 25:34), ושט עשו.— [Rashi] Redak renders: Run to and fro within the enclosures [of the villages]. There is no use taking refuge in the fortified cities for it will not avail you. You may as well run to and from within the weak enclosures of the villages and lament your lot.

Malcam shall go into exile—Even their idol, Malcam, shall go into exile, for the enemy will take the idol for its contents of silver and gold.—
[Mezudath David]

Redak, as above verse 1, renders: for their king shall go into exile,

meaning the king dwelling in Rabbah, the main capital of Moab.

Judging from the parallel verse in chapter 48 concerning Chemosh, the god of Moab, it appears that the deity is meant rather than the king. See above 48:7. Also, this clause is identical with the prophecy of Amos 1:7. This appears to indicate that the same sins mentioned there are meant here. See above on verse 1.

4. **You boast**—Heb. מְחָהֵלֶלִי (vanter in French).—[Rashi]

about the valleys?—That your land is a land of valleys and lack of rainfall is not harmful to it since the sun does not penetrate into it.—[Rashi]

Your valley is flowing—A misfortune of an overabundance of rain shall come upon it until the water will flow in the valley and inundate the roots of the grain. So did Menahem [Machbereth Menahem p. 77] explain it.—[Rashi]

Redak explains that Ammon would boast of their lowlands, where much grain grew. The prophet asks, "Why do you boast about your valleys? Your valley, about which you boast, will flow with your blood."

For further commentary see Appendix.

צמו: אמר וְיִנוּ לָאֲרוֹם פּרְנּן אֲסָר יֵי צְבָאוֹת הַלֵּית עוד חוב מא בַּדְרוֹמָא פְסֶק מֶלְכָּא כַּבְנֵיָא אָתְקַלְּקַלַּת הוקטקהון: או ערוקו נָלוּ אַרָחִיקוּ לְּמָהַב יַהַבְּי דרן אכי הביר עשו אַיהֵיהִי עַלּוּהִי סעורת חובוהי: פאס חַטיפון כּקטופון אָתוֹ עַלָּךְ לָא אֲשׁאָרוּ עולְלָּיָן ות"א הנום עום. חניגם כ:

דנורד . ל' נע ונד (שם ד') : (ו) בתיכון . אדום כדרומ' של ארן ישראל היא כמה שנא' והיה לכם פאת נגב ממדבר

לין ע"י הדום (כמדכר ל"ד): מבנים. מדור זה: נסחחה.

אתהלהלת: (ה) הפנו. התבערו מן המקום הוה לשון ופנו

את הבית (ויקרא י"ד) : העפיקו לשבת . להחבא בעמקי

מסתרים . מוסו הפנו העמיקו. כולם לפון לווי הם: (ט) אם בוצרים באו לך וגו'. השפתי את עשו וגו'

שמוע׳ שמעתי ונו׳ כל כשין דונמא זו נכא עובדיה על אדים

בפני עצמי שלא ירע אנה הכירו: (י) האין עיר חכמה. ככשר היושבים בדרום: אברה עצה. מבני עשו: נסרהה חכמתם. שכולם: (ח) גםו הפנו העמיקו לשבת. ביערים: יושבי דדן. וגם המה אדום לא מפני שאין עיר חכמה בתימן ולא מפני שאבדה עצה מבני ארום ולא משני שנסרתה חכמתם נסים להם ימעמיקים לשבת . אלא מאתי נחיה הדבר הזה כמו שמפרש והולך כי איד עשו הבאתיו עליו עת פקרתית(ם) אם ביצרים באי לך לא ישאירו עוללות. בְתביה. ואפילו גנבים בלילה ישחיתו דים וישאירו שארית , אכל בארים לא ישאירו שארית ומה דבר נורם לו כן. רבר זה נורם. שאני חשפתי את עשו וגליתי את ולפי בסיננון אחד עולה לכמה נכיאים ואין שני נכיאים מתוכאים כסיננון אחד במקצת הדברים משתנין: דא

מנחת שי והן רחוי על פי המסידת הפרשת במעלקר: (ו) נכרחה . בכיח כחבת יד ובדפום ישו כסר חת הרוש בחשף קתן וכן כתב רדיק בשירום ובשרשם ובשפרים חתרים בשות (בדו: (ח) השתיקו, כרוב השתים העידן כשות לכד וחסר יו"ד תחר פ"ם: (ש) לת ישתרו, כתקלם סשרים כתוכי יד חסר יו"ד ומסור עליו לת חסר:

רד"ק שבית בני עמון . כמו שפירשנו למעלה בנבוא' מואב: מ) לאדום. בבואה זו עתורה כפו נבואת ישטיהו שנבא על ארום לעתיר וכן עובדיה וכן יחוקאל וכלם משמעות נכואתם שחיא עתירה וכן אמר בזאת הנבואה אם לא יסחבום צעירי הצאן והם ישראל:

זאין עזר הכמה בתיפן. וכן נאמר בנבואת עובריה והאכרתי חכמים מארום גראה כי ווכסה נכצאת כהם ובעת רעתם לא תועילת. הכמהם ותיפן הוא מבני אלים! בן עשו אבל ת'י בדרומא: מבני'. ענין תבינה הכיניני שן הקל כמי בנהה לרעי שהוא פן הקל וכן אמר בנבואת עוברית ותבונת מהר עשו אבל י"ת מבניא: נסרחת הרו"ש בקבץ חשף וענינו נשסרה ונסרחה מרברי רו"ל שפה סרוחה וו"ת אתקלקתונת) גופו הפנו העניקולשבת וישבי דדן. דרן היא כאדום כמי שנא' בנבואת יחוקאל ודרנת בחרב יפלו ופי הפ' כן נופו ישבי דרן כי אונים חפנו העניקולשבת נארצכם ילגרש אתכם ולתנלות אתכם. וא"א ו'ל פ'' כאשר אפרונוסית הם חפנו חוקעיקו לברות התיוקים נקסן שבתם של שיעם יד האינו יצריךלפראים כן לפי שלא נוכל לסיש שבנו כפו נוסן ציווי כי לא יבא צוו כנגל שלא נזכר פעלו וכן חעמיקו עבר כי הת"א בסגול ואילו הית צווי הית בפתחנט אם ביצרים ואפר על דרך פשל איך נשתת ארום

מצורת ציוו (ו) בבנים. מל' כינה והשכל: נסרחת. נכחשה ונתקלקלה:(ת) חפנו.

מל סני מתקום: חעביקי, מל שומק: רדן שם מקום לאדום: איר. שכר ותקדה לעה: שבקדתיו. טנין סשלתה בלאת הלעה: (ש) בוצרים. נין קרא חולש: עללי רבטן לשנו כי תפלול כמרן (דבים כ"ר): עוללות. הם הענכים הקטנים והגרועים כמו לא תעולל (שם):

מצודת דוד ביקבלו די הנחול השיב להדלם הת כני השבי של כני מחון: (ז) לארום. כ"ל על הדום המר כה המד ר' ונו': האין. כ"ל חיך לא מלש נסשו ממלך ככל וכי אין עוד חכמה כחימן הוא אדום סיושכת כדרומה של א"י: אברת עצת, וכי אכדה עלה מאכשי בינה וכחו' הנח המה משולם חנשי חכמה וכינה ומדוש לח שמדה להם תכמתם: נסרחת תכמתם, הנה עתה נקסדה תכמתם ולה

מולה כה היעלה: (ה) נסי. הנה יושכי דרן כרחו והסני מלהלם והחכילו לשכח כעמקי מסחרים: כי איר עשו. איר של עשו הראוי לו הכלחי עליו בעת השנחת הרעה המוכן לו: (ע) אש בוצרים. הלא אם כילדים כלו על כרמיך הלא ישלירו עוללות ואם נככים

grapes?—This is the interrogative. Yet the spoilers who came upon you left over nothing for you.—[Rashi] they destroy until they have

enough—But they do not destroy completely. Why, then, did the enemy destroy you completely, leaving no remnant?—[Mezudath David] says the Lord. 7. Concerning Edom, So said the Lord of Hosts: Is there no more wisdom in the south? Counsel is lost from the sons, their wisdom has spoiled. 8. Flee! Clear out! Dwell deep, O dwellers of Dedan, for the misfortune of Esau have I brought upon him, the times I have visited upon him. 9. If vintagers have come upon you, will they not leave over gleaning grapes? If thieves at night, they destroy until they have enough.

7. Concerning Edom—This prophecy is for the future, just as Isaiah, Obadiah, and Ezekiel prophesied concerning Edom, and all their prophecies appear to be meant for the future.—[Redak] Abarbanel quotes Ibn Ezra, who explained the entire section as referring to the kingdom of Edom, situated near Eretz Israel, which was exiled by Nebuchadnezzar.

in the south?—Edom is in the south of Eretz Israel, as it is stated: "And your south side shall be from the desert of Zin close by the side of Edom" (Num. 34:3).—[Rashi] Redak points out that this same expression is found in Obadiah's prophecy, where it appears to be a name, referring to Teman the son of Eliphaz. Jonathan, however, renders it there too as: the dwellers of the south.

from the sons—Heb. מְבָּנִים, from this generation.—[Rashi] Redak and others explain it as: the understanding, from חְבוּנְה. The Edomites were known to be acuitous and knowledgeable in warfare. Yet they were unable to protect themselves when they were attacked.—[Abarbanel, Mezudath David]

has spoiled—Heb. נְּמְרְחָה. [Rashi] 8. Clear out!—Heb. קּמְנוּ Vacate this place. This is an expression of "And they shall clear out (וְּפְנוּ) the house" (Lev. 14:36).—[Rashi]

Dwell deep—to hide in the secret valleys. בְּסִרּ הָבְנּרּ הַעְּמִקּר are all in the imperative form.—[Rashi]

Redak explains the second and third verbs as the past tense, rendering as follows: "Flee, O dwellers of Dedan, for the enemies have turned and have dwelt deep in your land, ready to expel you from there." Rabbi Joseph Kimchi explains: "Flee!" Then the dwellers of Dedan turned and dwelt deep. I.e. they fled into hidden places, from where the enemy would not be able to route them.

Dedan—A city in the land of Edom. Cf. Ezekiel 25:13.—[Redak]

9. If vintagers have come upon you, etc.—I have exposed Esau, etc. I have heard tidings, etc. On this order, Obadiah prophesied concerning Edom, but since one watchword is passed to many prophets, but no two prophets prophesy under the same watchword, they differ in several words.—[Rashi based on Sanh. 89a] will they not leave over gleaning

ירמיוי

ジにに になばに: בְּמֵימָרָי בְמֵימָרָי קימיה אבר Ľ. חבילו מיסקהין זי אַני 9 רטויא אלא אינייני משמרורי לְצְרוּ לְחִיםוּרִין לְחֹנֶב וקריבוהי וליהינין אנא אַבונם ואַרְמּלְהִכּיוּ ינ אַרי טרנן אַטר יִי הַאַ N NEW WILL THEN YA השבקהון נהמיכון רלא הוי להון למשהאי כיא רליטא משניא ということ こと אֶהְשְּׁנְיוּנּ בְּנְנְהֵי נְאֲחוֹתִי צשו נייהי יח . אני: היקון N K יייניניאן : מבמו Ų

מהר"א קרא ה"א שנטימיו ביה סר."א מנטימיו ביה סר: כמתרו ולא יוכל להחבא: (י) שרר ורעו ואחון ושבעיו, כל כך ער בלהי השאיר לו שים ארם שיאבר לחבירו, עזוב יהוכיך יובל . ויכקם להחבל ולא יוכל: (יא) עובה יהוסיך . שיחתה ביסרלל: (יב) אשר אין משפטם לשהוה ") וחתה הכגרת חבא: (י) שרר ורני ואחי ושבניי. כל "שארר עו??וה. בתמ' והבולרי שבאי נלי השלירו לי שים ארם שיארר לחבירו. עוב יהיביך "לך כלום: (י) חשפרי. גליהי כמו מהשף הלכן (ברלשת ברירי שהלל לתשן לא שלת מהם לאש כמה שמאחר אל קהנר שרירו (עובדי' א') : ונחבה לא ֖֭֡֝֞֝֝֞֝

הופין ארי

משְהַא השְהַוּן

Ë

בי אין בשפם זוי. עם יבימל (דימה הפורר

מצורה צינו

מצורה רור

the downfall of the present-day stroigedom, settled in Italy. He sees Boznever and as Rome, which will be de-

stroyed when the Messiah comes, never to be rebuilt.

10. For I exposed Esau, I revealed his hidden places, and he could not hide; his seed, his brothers, and his neighbors were spoiled, and he is not here. 11. Leave your orphans, I will sustain them, and your widows shall trust in Me. 12. For so said the Lord: Behold, [if] those who did not deserve to drink the cup nevertheless shall drink; should you then be cleared? You shall not be cleared, but you shall surely drink. 13. For by Myself

10. I exposed—Heb. מְשְּׁפְתִּי / uncovered. Cf. "the exposure (מְחָשֶּׁרְ, I of the white" (Gen. 30:37). And you delivered the survivors of Israel in order that no one remain of them, as it is stated: "Neither should you have delivered his survivors" (Obadiah 1:14).—[Rashi]

and he could not hide—He will seek to hide but will be unable.—
[Rashi] This is based on Obadiah 1:15, "As you have done, so shall be done to you," that Edom would be paid in kind for turning over the Jewish survivors to their enemies.

and he is not here—This follows Jonathan. Redak and others explain this as belonging to the following verse. There is no one to whom to say, "Leave your orphans..." since they will all perish.

11. Leave your orphans—whom you have orphaned of Israel.—[Rashi] As mentioned before, Redak explains: There will be no one who will say to the dying Edomites, "Leave your orphans, etc." I.e. do not worry about the survivors for I will care for them. There will be no surperson since there will be no sur-

vivors. Jonathan paraphrases: You, O house of Israel, your orphans shall not be forsaken; I will sustain them, and your widows shall rely on My word. I.e. leave your orphans to Me; they shall not be forsaken.

12. those who do not deserve to drink—For they were not brothers to Israel, and if they harmed them, they do not deserve the death sentence like you. - [Rashi] When all the nations harmed Israel, Edom, who was a brother to Israel, should not have harmed them but should have helped them to the best of their ability. The same is found in the prophecy of Obadiah (verse 10): "Because of the violence done to your brother Jacob, shame shall cover you, and you shall be cut off forever." Therefore, Edom deserves to drink the cup of wrath more than the other nations.—[Redak]

Abarbanel asserts that the prophecy until this point refers to the Edomite nation neighboring on the Holy Land, which fell to Nebuchadnezzar when all the other nations were vanquished by his hosts. From here on, God reveals to the prophet

ולָלוּמָא הָהִי בְצָרָה וִכְלּ קרוַהָא יָהָוִיון לְהוּרָכָא לַעַלָּם: יד בְּסוֹרָא שמעית מן קרם יו וָאוָנַר בְּעַמְמֵיָא שְׁרִּיחַ אָרְבִּנִישוּ וַאָרוּ עַלַּה וַקוּמוּ רָאַנְחָא קַרָבָא: טי אַרִי הַא חַלָּשׁ יַהְבְּהַהְּ בעממוא בסיר טפשותה אנשא: מו אַטְעיאַת,יהָרְ רשַע לִּבְרָ 787 ת"א חצונתר כנהנדרון פיטו

עלי ואני אחיה ואלמניתיך עלי תכפחו: (יד) וציר בנוים שלוח הנביא מכריז לאימית מאת ה' לקום ולבא עליח לכלחכה: (בז) תפלצתך השיא אותך . ת"י פפשותך אפתיפת יתך: שוכני

בצרה מערי מוחב חלח מפני בהעמיד' מלך לחדום כענין בחנוי הסלע. היית שוכן בשן סלע ומצורה ותפשת פרום שנאמר וימלוך תחתיו יובב בן זרח מבלר' (בראשי' ל"ז) היא לוקה עמו: (מו) קשן נהתיך . שאין כהם מלך כן מלך לא היה דרכם להעמיד מלך כן מלך: (מו) תפדצתך. לי כהלה שהיית ממהר ונבהל לעירר שעימתר לאחיך ויש לועזין לשון פלצות ויש לועזין לשון מפלצת: השיא אותך. להרפ מנחת שי

(מז) הפלוחר. בספרים מרוייקים המחריך נחירו 'לח כלפ"ר: אתה זירן. במקלת ספרים כחובי יד אתה וטועים הם שורו ח' מו ד' אתה לוכר ע"ם המסורת ובמסרה : לרולה שלנו כחיר שומסר הסימן בירמים אתה י"ב ושם לה נמסר כלום והולם מלחתיו בספרים כ"י בשופטים י"ב וזהו הכפון חותה ד' קמן וסיתנהון נעלהה כל חותה (בופעים י"ג) חבלותה הבית חותה יירים בין מון ישימנין נשמרה ניחידהן (שמשים ינין חמניה השח חודת. לרק חתה ה' כיחידו ליח נכל חסיף ולשונה בין בישר מחוקה. וכל חוקחל הנוחה ון פחיו, ליח נכל חסיף ולשונה בין חשבר יחוקהל ביוחל פחיו והישנון שולת חני את היידו של חתרי (יוחקהל כי) ובדכרי חודת הם סף סיי כי והולחי חוד לישימו ליח, נישושיר המוברה הייקו ליש. להביל אחן פליהם סימן ל"ח ע"כ . ומסרה הגדולה מסיימת וכל לכון נקנה דכוותיה : חגביה כופר . הכ"ף דנובה חדין מפיק כמח שכחוב בפוכדיה וכן כחב רב פעלים בכלל מפים ו

שכועה שבעתי כאת ח' וציר בגוים שלוח וכאילו פלאך שולח בנוים שיתקבצו לסלחמה על בצרה ועל עריה: נטו כי הנה. עם כעם היו אדום או גם ארצה אינה רחבת ידים כן פיי החכם רבי אכייהם כן עורא. יהנכון כי פי' קפן שפל וגבוה ככו קפינתי ככל החסרים: גתתיך. ככי אתנך כי לא יחישו עליך שאר הנוים אם תאבר וי'ת כן קפן חלש: עם תפלצתך. יש מפרשים עכו"ם וכן אשר עשתה כפלצת לאשרה או יהיה ענינו מן פלצות בעתתני שהוא ענין איכה ירעדה אמר אימתך שהית' מופלת על שכניך לפי שהיית כצליח אותה הסורא השיאה אותך וכן זרון לכך השיאך להגדיל פה ולהרע אף לאחיך ינקב וי"ח פפשיתך אפעיאת יתך: שוכני כחגוי תפלע. כפו שוכן ותיודר

בצרח. היא עיר מליכה כארום: (יד) שמיתה. אומר חנביא

שלא היו אחים לישראל ואם הרעי להם אין להם משפע מות

כמיתך: (יג) לחרפה לחרב ולקללה תהיה בצרה.

מצורת ציון לשממה: לחורב. פנין יוכש כמו חרכו המים (כרחשית פ'): (יד) וציר. פנין שלים כפו ליר נחמן (משלי כ"ה): יקומו. הום ענין ל' זרוז קום עכור (יהושט מ'): (טו) תשלצתך. ענין סחד ורעדם כמו פלנות בעתתני (ישמים כ"ם): חשיא. ענין החתם

מצורת דוד לא מנקה כי חבחה אוחו: (יג) כי לשכה וגרי. כ"ל פוד יכוא זמן בחתרים הימים חשר עיר הבלירה היח כרך גדול וגו' חהים לשתה: לחדפה. הכל יחדפוה: לחררב. ד"ל הכד מכל פיבה: דלקללח. יחלו הקללה בה לאמר שיהיה מקולל כמותה: יכל עריה. סטרים שתחת ממשלחה: (יד) וציר בגוים שלוח. ר": השמועה

סים חשר ליר יהיה שלוח כין סגוים מוה לוה. לומ' ההקלון וכוחו עליה למלחמה: (עו) קפון נחחד. בחחילת ממבלחך כחרן חדום סנה או היית הטן בגוים ובזוי בין בני אדום כי היתה ממלכה בפלה: (שו) תפלצותך. כאומר הנה פחה שנתגדלת למשול ממשל רב

population and a small territory (Obadiah 1:2). He explains it as "humble."

16. Your hastiness—Heb. חפלצתה, an expression of haste, for you hurried and were hasty to arouse your hatred for your brother. And there are some who translate this as an expression of fright (פַּלְצוּת), and there are some who translate it as an

expression of an image (מפלצת).--[Rashi]

has enticed you—to harm them.— [Rashi] The fact that the nations feared you because of your success. encouraged you to open your mouth wide and to harm even your brother Jacob. Jonathan renders: Your foolishness misled you.—[Redak]

have I sworn, says the Lord, that Bozrah shall become desolation, reproach, waste, and a curse, and all her cities shall become perpetual wastelands. 14. I have heard tidings from the Lord, and an emissary is sent among the nations: Assemble and come upon her, and arise for war! 15. For, behold, I have made you small among the nations, despised among man.

16. Your hastiness has enticed

13. that Bozrah shall become desowaste, and reproach. curse—Bozrah was one of the cities of Moab, but because it raised up a king for Edom, as the matter is stated, 'And Jobab the son of Zerah from Bozrah" (Gen. 36:33), it will suffer with them.—[Rashi from Gen. Rabbah 83:3] Redak states that Bozrah was the capital city of Edom. See map in Kaftor Vaferach and in Carta Atlas of the Bible, where there are two cities shown by the name Bozrah, one in Moab and one in Edom. The one in Edom is known today as Buseireh and is located twenty miles southeast of the Dead Sea. See on Isaiah 34:6, 63:3.

Mezudath David appears to interpret it as a generic term, signifying a fortified city, the intention here apparently Rome.

reproach—All will reproach it.—
[Mezudath David]

waste—Devoid of all good.—
[Mezudath David]

and a curse—When people curse a city with desolation, they will say that it should be as Bozrah.—
[Mezudath David]

and all her cities—I.e. those under her rule.—[Mezudath David]

14. and an emissary is sent—It is as though a messenger was sent among the nations that they gather to fight against Bozrah and her cities.—[Redak]

Abarbanel explains that at the end of the present exile, the Christians will be inspired to go to Jerusalem to conquer it since they regard it as a holy city, containing the "Holy Sepulcher." They will do this as they attempted several times in the past, namely during the Crusades. They will first attack Egypt, which will rule that region at that time. They will deal a severe blow to Egypt, thus inciting the entire Arab world to attack them in retaliation, also, in order to retrieve the city of Jerusalem, which is holy to them as well. This is the intention of the prophet, that emissaries will be sent throughout the Arab world to come to attack the Christians.

15. I have made you small—For they have no king who is the son of a king. It was not their custom to set up a king the son of a king.—[Rashi from Avodah Zarah 10a] This is mentioned in conjunction with Rome. Redak quotes Ibn Ezra, who explains that Edom had a small

לְּאָהְ רָבֵיילְ שְׁרָא רְיִשְׁרֵי בְּסְשְׁרִיתִיה הָסְקְ אֲלֵיש בְּסְשְׁרִיתֵיה הָסְקְ אֲלֵיש בְּסְשְׁרִיתִ בְּיִלְּאָרְ אֲלֵיש בְּכְּיִנ בְּיִלְינְי אְחָתִיץְהְ אֲכִיר בְּיִלְינְי אְחָתִיץְהְ אֲכִיר בְּיִלְינָי אְנָי אֶרִי אָרָי אֶרִי בְּיִלְינִי אָלְינָי אָרִי אָרִי אָרִי בְּיִלְינִי אָרָ בְּיִי לְבִיים בְּיִלְינִי אָרָ בְּיִרְ אָרָי אָרִי בְּיִשְׁרִינִיה וְסִקְ אֲלֵישׁ בְּסְשְׁרִיתִיה וְסִק אֲלֵיהוֹן בְּסְשְׁרִיתִיה וְסִק אֲלֵיהוֹן

מנהת שי (יח) למכסכת, ככיף כנטיה:

רש"י

מהר"י קרא

תנבעות פשם אורידך: (ים) הנהלבאריה. העולה בניבה חירדן - להם: ישובני. ביכן: תופשי. כמו תופש והיו"ד יתרה בי: (ים) כאריה. העולה מגאון הירדן שהוא מקום אריות כתרגומו של יונתן כן יעלה האויש על ניה איתן: ארגיעה.

יות להכבש לפניו כמו דיר הרועים תרגום נוה דיר כמ'ש נית כות להכבש לפניו כמו בית כרועים וחיד איתן המקום שהוא עתה איתן יהית כמו נות רועים וזה הם' נאכר גם כן מנבואת בכל וותכן לפרש הם' כן הפשחת ארום יצלה ככל ארוה בלי פחר ויצלה כגאון הידן כליבר יעלה ויתנבר ככו שבתגברון המים כשהירדן בנאנו כלא על גרוהיו וזכר הירדן לפי שהוא צא"י ומנאון אי יבא ההם על כל גרוהיו וזכר הירדן לפי שהוא צא"י ומנאון אי יבא ההם תרע כמיש בגבואת עובדיה יכלו בושינים בהר ציון לשפום את

מצורת דוד

מסבר באת לעיר הבלידה יכון מיתק ופחדך המישל על כל החלילים היה הסיהה הוהך להכיל הדין כלכך להתנאות יוחר מדלוי ז שובני. מסבה מרום צבער היל צבער הנה בכל איכל מי לקיוב הלליך וכחלי מסבה מרום צבער היל צבער הנה בכל גבעות עולם וכסל הדבר מעום: בי הינבות בעשר, הלכל הם הנוניה לבכת בלכד העיבה מדורו במקים נבוה מכם הוכידך לאכן וחריה נמסר ביד החליב: (יו) שישם. יותה ע צי גודל מורכניה! וישרק. דרך בני אדם למסוק בסוחלים דבר מכוב בנתרב ! מישר ברובי אבר חיי. שספה וכן תפשי מרום נבעה וכן חוצבי מרום קברו והדומים לו
המי בחנוי כן חוג הארץ חנה וחנו בענין אחד כלומד מביב
המלע דר ל ראש המלע והוא המנול חבנוי לליו ואפר זה על הר
המלע דר ל ראש המלע והוא המנול חבנוי לליו ואפר זה על הר
שערו וית דאת רכי לנשרא דישרי בשנא דכיםא: כי תגבוה
כנשר. פי תנביה כקום שבהך כנשר שהוא עוף נכוה מכל
העופות: ניצו הנה כארית. פי כתרגופו הא מלך במשריתיה
יסק עליהין כאריא דכליק פרום ירגע והוה לדיר דעין ד"ל יהיה
מצודת ציון

נמו הנחב הביחני (בהחבית: "מינד, היו"ד יחידה וכן חוסבי: בתני. עני, בקוע ומדין זכן יונחי בתנוי הפגע (ב"ה ב"): כנך-. מל" קן והוח מדור העיסות: (יו) ישים. ענין המחין: וישרוק. הוח הקיל הנבמע בקבין הבסחים וכן ויובכיה לבדרה (מינה ז): (ימ) בבחבת. ענין חוכבן והסוך מטיכה לכשה: יעור. ענין דיה: ניט בנאד, שנין ענהוח ורומחוה וכ"ל ככר המעילה הכחין לידרן ובם סים מקום החביות וכן לחמד וחלך הבבה בגלון סיכרן

פיל כי ממר שתהיה כמהסכת סדום וגו': ולא יגור. לם ידור מסי' דרך טרמי : (יט) כאריה יעלה . המויב הכם טלים יעלם

as a shepherds' hut. This verse is repeated in regard to the downfall of Babylon (50:44). The verse may also be explained in the following manner. The destroyer of Edom shall ascend with courage like a lion, and he shall gain strength as the waters of the Jordan during the season that

the Jordan is overflowing its banks. He mentions the Jordan because it is in Eretz Israel, and from the pride of Eretz Israel shall Edom's downfall come, as Obadiah prophesied: "And saviors shall ascend upon Mount Zion to judge Mount Esau."

a strong dwelling place—Viz.

you, the wickedness of your heart, you who dwell in the clefts of the rock, who hold the height of the hill; if you raise your nest like an eagle, from there will I bring you down, says the Lord. 17. And Edom shall become a desolation; whoever passes by her shall be astonished and shall hiss at all her plagues. 18. Like the overturning of Sodom and Gemorrah and her neighbors, said the Lord, no man shall dwell there, and no man shall sojourn there. 19. Behold, as a lion that ascends from the heights of

you who dwell—Heb. שֹׁכְנִי, like בּוֹכֵן.—[*Rashi*]

in the clefts of the rock—It is as though you dwell in the clefts of the rock, inaccessible to your enemies. *Redak* interprets it as a tower built atop a rock, encompassing its top.

who hold—Heb. תּוֹפְשׁ, like תּוֹפֶשׁ, and the "yud" is superfluous in it.—
[Rashi] This grammatical analysis applies to שׁכְנִי as well.—[Redak]

who hold the height of the hill—It is as though you dwell atop the loftiest hill in the world.—[Mezudath David]

if you raise your nest like an eagle—If you raise your dwelling place like an eagle, the bird that flies higher than any other bird.—
[Redak] Mezudath David explains that the eagle makes its nest higher than those of other birds.

from there will I bring you down—I will bring you down to the ground and deliver you into the hands of

your enemies.—[Mezudath David]

17. **shall be astonished**—at the magnitude of the destruction.— [Mezudath David]

and shall hiss—as one whistles upon witnessing an object of esteem that was destroyed.—[Mezudath David]

18. and no man shall sojourn there—even temporarily.—[Mezudath David]

19. as a lion—that ascends from the heights of the Jordan, which is a place frequented by lions, as Jonathan renders, so shall the enemy ascend upon the strong dwelling place.—[Rashi] Redak, after Jonathan, renders: Behold a king with his camp shall ascend upon them like a lion that ascends from the height of the Jordan, and it shall become a shepherds' hut. I.e. it will become as easy to conquer as a shepherds' hut. The place that is now so strong and invincible, will become as frail

7.7 צלה אני כן קנהי וסן פיניפי עקא אם יאַרון אַלַיהון מָרוֹבהון י ראיה כיה הכוף ברכי: ימחשבחיה רחשיב על לא יצררון ויק שלון الترابيد إذاء جذا רינו אריא לבן שמתו מלפא בני מלך על אַרום ושלבונין אסני ָרְלְיָלִיקּ בְּיִלְיִלִּיק רוכא אם מק לדיר ֡֝֝֝֡֞֜֝ הימן אם לוא と一つい ילילובי רישוני Ę,

מורד" קרא

ארצנו מעליה היא למי היא אינו אינים אינים אינים אינים מעליה היא למי כנא אינים מחונים אינים אינים אינים מחונים אינים אינים

ארב לת הרגע: אריצנו בעליה. פחאס וכהללהה נ יהריבל יוסיב לו נרגע קטן אל מקימו ואני אומר אריצנו מעליה ממעל לה סיבל מתנהר עליה ועלהן לה זכן ממעל א לרקט וכן ממעל או (יסטני י) מעל למדיו. (מחיל א' יילו): וסי בחור. אולו הסהרהי לנקום נקמיו עליה מקר: (ב) אם לאי לפון באמת: יסחבום. ינרום: אעירי הצאן. נויי הטלי"ם ורנותני לדים מכו סהול

ובניג וכרי ויון והובל וכשף יחירים אבל לא הביא ראיה לרבריו שחירם הוא לאם ואפילו לרבריו שחירם הוא פרס היכן כציגי בנחת שי

(dut "c): tm, any mic can de acida (cause c');

mit, any mic can den acid (cause c'); micra, aci

mit, any mic can den acid (cast c'); micra, acid

casta recognit (dag octa (dag oct acid); micra, acid c');

i navit, acid and qua can die diaga an varte (dire a');

c (c) acid, acid, acid con carde edit can can cacid (card

c'); marit, acid qual ; "mic, acid canses in card (card

c'c); marit, acid qual; "mic, acid canses in card

c'c); marit, acid qual; "mic, acid canses in card

c'c); marit, acid qual; "mic, acid canses in card

c'c); marit, acid qual; "mic, acid canses in card

c'c); mic, acid, מצורה ציון

tonic et cai bude advis atél ever adque età : sé un (de serie de caracter de certa de que que i serie come acaniq acce e inc deu que i serie de certa de de que a éve i serie de caracter : serie מצורה רור

הוא מדרום אכן ישנאני אם לא. הוא טנין שנישה כמו אם

Esau. (Gen. as referring to Israel, which is the weakest of the nations, also because is the tribe of Joseph and Benjamin, the According to the Midrash Rabbah 73.7), the intention than was younger Jacob

sons of Rachel, and the youngest of Jacob's sons.

if He will not make desolate their

them.make with <u>=</u> desolate dwellings—God dwellings [Redak] the Jordan to a strong dwelling place, for I will bring the moment when I will hasten him away from her, and he who is chosen I will appoint to her, for who is like Me and who will appoint Me a time, and who is a shepherd who will stand before Me? 20. Therefore, hearken to the counsel of the Lord, which He advised concerning Edom, and His plans that He planned concerning the dwellers of the south, if the young of the flock will not drag them, if He will not make desolate

Mount Seir.—[Redak] Mezudath David renders: to a dwelling place of a strong shepherd, i.e one strengthened by abundant flesh.

for I will bring the moment—Heb. אַרגּיעָה.—[Rashi]

I will hasten him away from her—Suddenly and successfully he shall destroy her and return in a brief movement to his place. But I say that אַריצָנּוּ מַעָּלִיהָ means: I will hasten him over her, that he shall overpower her and be over her. Cf. "Above (אַמַשֶּלַי) the expanse" (Gen. 1:7). "Above (תַּמַשֶּל) his garments" (I Sam. 17:39).—[Rashi] Redak renders: When I grant Israel tranquility, I will hasten them from her, meaning that I will hastily bring them out of the land of Edom, where they are exiled.

and he who is chosen—He whom I have chosen to wreak My vengeance, I will appoint over her.—[Rashi] Redak renders: Whoever is chosen for war, I will appoint them to the land of Edom.

for who is like Me—I.e. who is My equal, who will stand up against Me?—[Redak, Mezudath David]

and who will appoint Me a time for battle, to wage war with Me?— [Rashi]

a shepherd—A king.—[Rashi] I.e. who is a king in Edom who can stand up before Me?—[Redak]

Redak points out that the identical prophecy is found in the following chapter regarding Babylon. Both were punished for harming Israel. Therefore, both chapters allude to Israel's salvation.

20. concerning Edom—Heb. אָל־ אָרוֹם, lit. to Edom.—[Redak]

concerning the dwellers—Heb. אָל־, lit. to the dwellers.—[Redak]

if ... not—An expression of "indeed."—[Rashi] Redak interprets it as an expression of an oath.

drag them—Heb. יְסְחָבּוּס..—[Rashi] I.e. they will trample them and drag them.—[Redak]

the young of the flock—The despised of the nations, and our Rabbis [Yoma 10] expounded that it refers to Persia, who was the youngest of Japheth's sons.—[Rashi] The Talmud (ibid.) states that Rome is destined to fall into the hands of Persia. Redak explains this passage

הַבְּנָתָה לְנִוֹם וְרָשָׁם הָבְּיִה נְיִשְׁהַ רְעֲשָׁה בִּי מְבָּר מִפְּבָּהְהוּן זְאַתְּ הַבְּנָתָה לְנִוֹם וְרָשָׁם הָבְּיִה בְּנִים רְעֲשָׁה בִּי מְבָּר מִפְּבָּהְהוּן זְאַתְּ נְמִיּה בְּנִים וְרָבָּים הְבְּבִּית בְּנִים וְרָבָּים הְבִּיִּה וְיִבְּיִה בִּי מְּשְׁהְּחִי וּוְשְׁהִ בִּי מְּשְׁהְּחִי וּוְשְׁהִ בִּי בְּבִּיתְּה וְיִבְּיִה בִּי בְּבִּיתְּה וְיִבְּיִה בִּי בְּבִּיתְּה וְיִבְּיִה בִּי בְּבְּיתְה וְיִבְּיה וְיִבְּיה בִּיתְּה וְיִבְּיה וְיִבְּיה וְיִבְּיה וְיִבְּיה וְיִבְּיה וְיִבְּיה וְיִבְּיה בְּנִבְּיה בְּנִבְּיה בְּנִבְּיה בְּנִבְּיה בְּנִבְּיה וְיִבְּיה בְּנִבְּיה וְיִבְּיה בְּנִבְּיה בְּנִבְּיה בְּנִבְיה בְּבִּיה בְּבִּיתְ בְּנְבְּיה בְּנִבְּיה וְנִישְׁה בִּבְּיה בְּיבְּיה בְּבִּיתְ בְּנְבְּיה בְּנִבְּיה בְּנִבְיה בְּבְּיה וְנִישְׁה בִּבְּיה בְּיבְּיה בְּנְיה וְנִישְׁה בִּבְּיה וְנִישְׁה בְּנִיה וְנִישְׁה בְּיִיה וְנִישְׁה בְּיִים וְנִבְּיה בְּיִבְּיה וְנִישְׁה בְּיִבְּיה וְנִיה בְּבְּיבְּיה וְנִיה בְּבְּיבְּיה וְנִיה וְּבִיים וְנִבְּיה וְנִיהְ וְעִה בְּיִבְּיה וְנִיה בְּבְּיבְּיה וְנִיהְ וְעָה בְּיִים וְנִבְּיה וְּיִים בְּבְּיִיה וְזְשׁה בְּיִים וְּבְּבְּיה וְּיִים בְּנִבְּייִם וְנִבְּבְּים וְנְבָּבְּים וְנְבְּבְּיה וְנִישְּה בְּיִים וְּנִבְּיים וְנִבְּיִם וְנְבְּבְּיִים וְנִבְּייִם וְנִבְּיִים וְנְבְּבְּיִם וְנְבְּבְּיִם וְנְבְּבְּיִם וְנְבְּיִים בְּיִים וְּבְּיִים וְּנִבְּיִם וְנְנִיבְּי וְנִים וְּנִבְּיִים וְּנִיתְּיוֹי וְעִיה בְּיִים וְּיִים בְּיוֹבְייִים וְנְבְּבְּיִים וְנְבְּבְּיִים וְנְבְּבְּיִים בְּנְבְּבְּבְּיוֹב בְּבְּבְּיוֹה וְעִיה בְּשְּׁבְּיוּה וְּיִים בְּיִים בְּיוֹבְיוֹי וְעִבְּי בְּבְיבְּיוּי וְיִים בְּיוּבְּיוֹי וְעִבְּי בְּבְּיוֹי וְישִׁה בְּייי בְּיוּי וְיְיִים בְּיִייְיְיְיְיְיִי וְיְיִי וְיְיִים בְּיוּבְּייִי וְיְיִים בְּבְּייִים בְּיוּבְּייוּ וְיבְּיי בְּבְּייִים וְּייִי וְיְם בְּבְּיִים בְּיוֹים בְּבְּיוֹבְייִי וְיבְיּבְּיְיְיְיְיְיְיְיִייְיְייְיְּיְיִייְיְיְם בְּיִייְיְיְיְיִייְיְיְיִייְיְיְ

הלעיר בכני יפת: ישים, לשין שממה: (בנ) בושה חמת וארפד. ערי חרם כי שמעו שמועה רעה על דמשק שהיח רחש חרם כמה שנחמר כי רחש חרם דמשק (ישעיה ז') שמשלו פרס כארום: אם לא ישים לליהם נויהם. אם לא יפלו נייחם על ראשם"): (כא) צעקה בים סוף נשמע קולה. צעקת קולם נשמע בים סוף שתימן היה רחיק מן חים: (כג) בים ראנה

לכך נמונו: ביום ראנה. דחנתה דימה לדחנת הים השקט לח יוכל. כל דחנה לשין ירחה הוח: (כד) רפתה

מנחת שי בוני) וכים לנ. כוא'י נגעיא נכ'ס: כלג אשם. ככ'ף: דשורו חדאו שלו רון רויח של בחא

ינג) וכיכלג. פוא'ו נגשיה נכ'ס: ללל הזכ. נכ'ף: דעיר חצמן אלו בני בנים של דחל ללמדך שאין עשו נופל אלא ביד זדעה של רחל ווקם בלון תקים עמא ז אם לא ישים עליחם. האל דד זדעה של רחל ווקם ובנימין היו צעירי חשבסים ויית אם לא יוערון ויקפלון תקיםי עמא ז אם לא ישים עליחם. האל פדברך ישים עליהם נויחם כלובר שים שלהם נויחם כלובר שום ביד במחד במחד בל משל על מפלחב בן ארום לרו בנהותם וצאתם כשתבא מפלחם ישם על מרותן כאילו רעשה הארץ: צעקה. תשכע משה בשבע קוף ושמע קול מור בנהות במור בנהות במור שם ביד בעלה ווער שם היו ביד של אות השקם בלה ובל אות השקם בלבו ביד אות השקם בפלח ביד לאנה השקם מפלחה : כנו לרשע וער ביד לאנה השקם לבי מראנה בים שיש לו ראנת ופחד ולא יוכל להשקם לבו מראנה ומפחד כן יהיו יושבי רמשק יעריה: נכדו רפתה ביד מצור הווים מצורת דוך ביד מצור ביד שיון

כחים רכים (ישמיה ה') וו"ל הצלה היא כשבועם אשר "יירי הלא יגרכום מארלם והוא פרש ההוא הלעיר ככני ישת וכן אה: ל פחד זנו? שתשול כיד סרם (יותא יי): אם לא ישים . בשרושה אשר ישת אח מייהם שתשה: פליחם . "ל (שניהם כש"כ; (פל) בקול (שפלם. משתיעת קול משלם חכשש הארן כי ישהדו שלא יקרה להם משתיעת קול משלם חכשש הארן כי ישהדו שלא יקרה להם מה ומדור: (ככ) ויראת. מנין פסיפה ובריחה. וכן ככבר ידחה (למיל מ"ם): מצרה. מ" לו ולמן: (כג) לרבשה. היה טיר במלוג מ"ם): מצרה. מ" לו ולמן: (כג) לרבשה. היה טיר. מנו, מנין במסה: (כו) לרבשה מלחם: התחת הארפה. במות מקומות ארם: (כו) רפתח. מ"י בחודה וסבוב: רבשה מנין כתו ומדה כי קול ה" יחיל מדבר (תהלים כ"ם): רבשם. פנין לתת ומדדה כי קול ה" יחיל מדבר (תהלים כ"ם):

trembling—Heb. שֶּטֶת.—[Rashi] Redak equates it with a similar word, חַחֶת, bearing the same meaning. [As is often the case, letters pronounced by the same speech organ

are interchangeable. Therefore, since the "tav" and the "teth" are both linguals, they are interchangeable in this instance.]

their dwellings with them. 21. From the sound of their fall, the earth quaked; a cry whose sound was heard in the Red Sea. 22. Behold like an eagle he shall ascend and soar, and he shall spread his wings over Bozrah, and the heart of the mighty men of Edom on that day shall be like the heart of a travailing woman. 23. Concerning Damascus, Hamath and Arpad are shamed for they have heard bad news, they melted; there is worry in the sea, it cannot be quiet. 24. Damascus has become feeble, she has turned to flee, and trembling has seized her; distress

make desolate—Heb. שְּשָׁהָ, an expression of desolation (שְּמָבֶה).— [Rashi]

21. From the sound of their fall—Like one who falls from a high place to a low place, whose fall is heard, so it will be with Edom, that because of their pride and haughtiness, when their downfall comes, it will be heard from afar, as if the earth were quaking.—[Redak]

a cry—A cry will be heard from them so loud that their voice will be heard in the Red Sea. All this is hyperbolic. He mentions the Red Sea because it is opposite the land of Edom; although there is a desert between them, the sound of the downfall of the land of Edom will be heard.—[Redak] Malbim renders: a cry such as the one whose sound was heard in the Red Sea. I.e. such a cry was emitted by the Egyptians when they were overwhelmed at the Red Sea.

22. **Behold, etc.**—See above on 48:40.

23. Hamath and Arpad are shamed—Hamath and Arpad, cities of Aram, are shamed, for they heard had news concerning Damascus, which is the head of Aram, as it is stated: "For the head of Aram is Damascus" (Isa. 7:8). Therefore, they melted.—[Rashi] This refers to the approach of the Chaldeans.—[Mezudath David]

there is worry in the sea—He compares her worry to the worry of the sea, which cannot be quiet. Every instance of קאבה, worry, is an expression of fear.—[Rashi] Just as one who is at sea cannot rest from his worry and fear, so will the inhabitants of Damascus and its cities be unable to rest from their worries.—
[Redak, Kara from Jonathan]

24. Damascus become feeble— Her hands have become too feeble to wage war.—[Rashi]

she has turned to flee, etc.—She attempted to flee, but trembling seized her, and she was unable.—
[Abarbanel]

לומיערק ושפלותא אַבַּרְהִּינוּן עָקָא וְחָבְּלִין אַחָרוּנוּן הָא כְּחֵבְלִּין לָיָלַדְתָּא: כה אַיכְדֵין לָא קרהא אָשָׁהְבִיקַת בישבּחָהָא בַּרַבָּא חֵרָאָה: ני בבן יתרמון עוליסהא ברחובהא וכל גבבי קרבא יהברון בְעַרָּגָא הַהִּיא אַמֶּר יִינ צָבָאוֹת: פוּוָאַרְכֵּיק אָשְהָא בְּשׁוֹרֵי רַמֶּשֶׁק וּתַשֶּׁיצִי בִּירָנְיַת בַּר הַדָּר: ולממלכות כח לקבר וַמְחָא חַצור מלכא נכוכדראצר

מהר"י קרא

תהלת קרי יתיר ואין זיע: (כה) איך לא חשקם

חשקם לא יוכל, ת"י חא כנחתי ימא כלומו כיורדי הים שאחום ראגה ולא יוכלו השקם: (כה) איך לא עונם. מפורענת זה ומנוירה זו . עיר תהלת ה. וקרית משוש. קינה היא שמקונן: עונם. אינפרלייד'א כלע": (כי) ירמו. לשון שכר כמו הדמין תתעבדון:

רמשק. רפו ידיה מהלחם: ורמשי זיע: (כה) איך לא עוזבה. לא נתמלאת עסר סביב חומתה לחוק החומה כמו זיעובו את ירושלים עד החומה (נחמיה ג') ויש עוד לפתור למה לא נעובת מן הרעה הואת שלא תכא הרעה עליה: קרית משושי. כך יתאכל מלכה עליה: (בו) לכן, לשון קרית משושי. כך יתאכל מלכה עליה: (בו) לכן, לשון

שלועה: ידמו . יחריכו ואינו זו מלשון לממה שכל עיר הריכה. אין קול נשמע כה: (בח) לקדר. שוכני מדכרות רד"ק

(כה) מהלה. מהלח מרי: (כח) במינדראורה. כחוב בואיו וקדי בלא ואיזה שהיה נקרא ב'כ במונדראור בחולם, רדק ופיין מיש בעודא פיפן כ' ב' שודרו. בקתן החוף בפלח חרכו מאד. כ"ק בפירוש ובשרשים ומתכלו דף "ש וכן בחיא כיי משורת שליו ליה חשה משון שביין פ"ש בירמיה ה" על ישדרם: וכן בחיא כיי

דמשק. כלומר רפי יריה לעמור כנגר אייניה: ורפם החויקה. כמי רתת שהוא ענין רעדת ומלצות האכרים: צרה וחבלים אחותה כיולדה. מנדג הלשון כרכור וכר ונקנת מסוכים נופל הפצל על הדכק אם ראשון ואם אחרון כמו וחדכר מרים ואהרן

הפצל על הרבק אם ראשון ואם אחרון במרות רבר מרים ואהרן. וצו נסיח כי מחום פני זים חנים קפו שיון שם ביניים עד שיום:
זהכתוב אחר המלכה בת אביחיל ומרדכר מיתורי הנת אפי וחובתי נתכת אל תמקום חות כאשר קיים עליהם מרכר חיתורי
יאמתר המלכה ותרומים להם אם כן מה שאבר אחותה לשון נקבח וחדבק הבלים נפדים וויו וחללים עם כבי ויוחף הית
נובח . איך לא עובה מלהלחם כה בלומר האמר רמשק ד'ל אנשית בנוסם בשבאי האויבים להלחם בנו ולקחת ארצו איך
עובח . איך לא עובה מלהלחם כה בלומר האמר דמשק ד'ל אנשית בנוסם בשבאי האויבים להלחם בנו ולקחת ארצו איך
לא עובו דמשק שהיא שיר תהלה ויהא קרית משיש איך לא עובות מלחחריבה ות'י אברון לא אמביקית קרתא משבתתא
לא עובו דמשק שהיא שיר תהלה ויהא קרית משיש איך לא עובות מלחחריבה ות'י אברון לא אמביקית קרתא משבתתא
בדומה חוקה שלא חוכל יד האיש שלשום בה זה תהלה. בייב ותהלה קרי והשנין אחר ני תבא תידי במקום ה"א בכקוםות
ברומה חוקה שלא חומי בלון לא להציא עום:
ברומה מוקה שלא חוכל יד האיש שלא לשלם ביו בלות הלה בייב מנחריב: נכו לקרר ובמום ביו ולמבלכות חוצר - ביו מורבר ביו בל היר ביו למבלכות חוצר - ביו מתחריב בלון לידי אחרים מפטח משבה הוא שלה ביו של היר אורים לכל לידי אחרים מפטח מפסח שפתי שלה ואכר בני מסון וארם לכן על ידי דור מלך ישראל אבל קרר וממלכות חצור לא ראני שלקו אלא על ידי ניהם ממדים בפנו מסון וארם לכן על ידי דור מלך ישראל אבל קרר וממלכות חצור לא ראני שלקו אלא על ידי נדים למהיר ארום ומואב ובני מסון וארם לכן על ידי דור מלך ישראל אבל קרר וממלכות חצור לא ראני שלקו אלא על ידי נירם מדיר לא הירום אומים.

מצורת דוד מצורת ציון

תרגומו מרטם מדכרם: תחויקה. שנין לחיום: וחבלים. מכלוכי לידם: (כם) שובה. שנין בלום: תהלת. מלשון כלל ופלר: קרית. שיר: משושי. היו"ד יתיכם: (כו) ירבו. שנין כריתם לכנו שר פולרב לדמה ("שפים פ"ו): (כו) וחצתי. שנין הכשה

ידיה מלהלחם והשנת לנים מן המלחמה ואחותה רחת וחדדה: ביולדת. כאשי וולדת שיש לה חכלים: (כה) איך לא שובת. כאוי ישם כי נכוכולאלר החריב מקימות רכוח של"ו איך לא הניח אותם מלהשמית' להיותה עיר תהלה קרית משוש: (כו) לכן. מפני שהיא שיר חשוכה מלה ילתוו אכשיה עליה עד כי ימותו וישלו החוריה

פרחוכוחיה וכל לוכן הצלחנה יכרקו ולח ינום מי מהם כי ילחמו כשכור ספיר שד יפוחו כלם: (כו) וחצרו אש . ר"ל בנוירה הצקום יכל שלים לובדון: בן הרר. סיל מלך לוס: (כת) לקדר ר"ל של קדר וגו' לאמר כח למר ל' : קיסו עלו. כללי הצקם מוכז

Hazor—Daath Mikra conjectures that these were tribes dwelling in villages in the Syrian-Arabian Desert.

which Nebuchadnezzar the king of Babylon smote—Although all the other nations mentioned were also smitten by Nebuchadnezzar, they

were previously smitten by other nations. E.g., Edom, Moab, Ammon, and Aram were subordinated by David, whereas Kedar and the kingdoms of Hazor were not conquered by any king other than Nebuchadnezzar.—[Redak]

and pangs seized her like a woman in confinement. 25. "How was the city of praise not fortified, the city of my joy?" 26. Therefore, her youths shall fall in her broad places, and all her warriors shall be destroyed on that day, says the Lord of Hosts. 27. And I will kindle a fire in the wall of Damascus, and it shall consume the palaces of the Ben-hadad. 28. Concerning Kedar and concerning the kingdoms of Hazor, which Nebuchadrezzar the king of Babylon smote. So said

25. "How was ... not fortified" -Heb. עובה. It was not filled with earth around its wall to strengthen the wall. Cf. "And they fortified (ויצובה) Jerusalem up to the wall" (Neh. 3:8). It can also be interpreted: Why was it not forsaken by this evil, that the evil should not come upon it?—[Rashi] Redak renders: How was it not neglected from attack? The people of Damascus who flee from the war will say, "When the enemies came to wage war with us and take our land, how did they not leave over Damascus, a city of praise and a city of joy? Why did they not spare it from destruction? [Since it was a beautiful city, the enemies should have spared it.] This follows Jonathan.

the city of my joy—So shall her king mourn over her.—[Rashi]

26. Therefore—This is an expression of an oath.—[Rashi]

Abarbanel and Mezudath David explain: Since it is a city of great esteem, its inhabitants will fight for it until its youths die and fall in the streets, and all the warriors will be destroyed. No one will flee, but they will die fighting for the city. [The

exegetes do not explain how this verse is consistent with the preceding one. Perhaps that verse refers to the older people, not to the youths and the warriors.]

shall be destroyed—Heb. 157, lit. shall be silent. Shall be destroyed, but it does not deviate from being an expression of silence, for in every ruined city, no voice is heard.—[Rashi] Redak renders: shall be cut off.

27. **Ben-hadad**—The name of the king of Aram at the time of Nebuchadnezzar's invasion. When Aram succumbed to Sennacherib, the king was Rezin.—[Redak] Many Syrian kings bore the name Ben-hadad. Cf. I Kings 15:18, 20:1, II Kings 6:24, 8:7, 13:3. The identical prophecy is found in Amos 1:4.

28. Concerning Kedar—They were desert dwellers, with neither wall nor city.—[Rashi] It appears from Isaiah 42:11, however, that the Kedarites did dwell in villages. See Commentary Digest ad loc. Jonathan on Isaiah identifies Kedar with the Arabs. See also Isaiah 21:16 f., Gen. 25:15.

and concerning the kingdoms of

דַבְּכֶּר בּרָגוֹ אֲבֵר יָי קוםו סקו על קדר ובחו בני פרינחא: נם סַשְּכָּנִיהון וְעַנְהוּוְ ישבון יריעתהון וכל קניהון ונקברון יסבון להון ויתבנשון **עליהון** רַקַּמָּרִין בְּחַרְבָּא מִסְרּער ס⊓ור: י<u>ערוקו נלו</u> בַּתַרָא אַרְחַיקוּ לָּמַהַּב חצור אַטר יַהָבֵי אַרי סְלַּהְ עַנֵּיכוּן וְבוּכָרָרָאצַר מַלָּבָא נַחַשְׁיכ לא קומו סקו על עסא דו הבין שנינא שרן להון דשון ושבריז בַּכְחוֹבֵיהוֹן שַׁרַן: לבּ וִיהוֹן גַיתִיהון לַעָּדֵי וַאָּבַרְרִינוּן

מהריז קרא קרא קרא קרא: באקרים הס אין חומה ואין עיר: (במ) מגור. (אמאשמנ"ער (בם) וגמליחם ישאי לחם. הרגום יסבון לחון: בא ההלים הס אין חומה ואין עיר: (במ) מגור. (אחאשמנ"ער בלע"ו). ל"א ל' יראה: (ל) בי יעץ עליבם זנר. ומה הוא העלה קומו עלו על גוי שלוו: (לא) ברד ישכונו. מנחת שי

אמר אשר תכה ובתיב נביכרראצור בייזו וקרי בלא ויזו שהית נקרא גם כן נביכרראצור כהולם: ושרדו, צווי מן חקל בא שלם וחוא בפלם חרבו מאר כשכו אותה: את בני קרם, גם הוא

(1) השחיקו . כספרים מדוייקים העי"ן כבוא (כד : וחבר עליהם , עליכם קרי ושיין יראיה כ"א : (לא) שליו . כבוא השי"ן וכיו"ד המשך: (לב) וזרחים .

כבני ישמעאל כמי קרד וכן בתיב בתודח יפור נפיש וקדמת וית בני מדינחאה ואפשר שהיו אלה בני קדר שוכנים במודח: יכש אהליחם. לפי שהם יושבי אהלים ובפלי מקנח וכן אמר כל צאן קדר יקבצו לך: נו נמו נדו. כבר פירי ענין הפי בנבואת ארום: נומו קומו . אל נוי שליו. כמו שלו חייתי אלא שוה משקל אחד בשוא חשיין בפלם שאר פאר זעיר ונכתב בי יויד מצודת ציון מצודת ציון

מצורת דוד (כשדים וחומר להם , מי מרם, כם כני קדר (כשדים וחומר להם קומו על ונו: בני קדם, כם כני קדר וממלכות חלור כי בכי מתן אהליהם. כי חין להכ להב כמים בשל מדכרות בהבינים ידיעיתיהם. כי ידיעיתיהם ביריטות בהבילים וכפל בדרב כמ"ב ישאו לדם. יקים ועלמבי וקראו וגוי. מכל סביכותם יקרחו חליהם סמד כ"ל ישמידו מותם

וצריסה: (כת) ושררו, טנין טופה וכזה: (כט) יריפותיחם, מלי יריטה ווילון: ישאו. יקחו: מנור. טנין סחד (לת) שליו. מל' שלוה: בריות הוא כטין מטה הסוגר הדלחות: ברר יחידי כמו לכדו לכטח (מהלים ד'): (לכ) וחסין, טנין רכוי: ווריתים.

פכל טכר: (ל) נוסו גורר. כאילו הנכיא מוהירם לאתר להם נוסו מפיותכם והיו מים לתקום רחוק אד ושכו בעתרי משחרים להחכא: (לא) קוסו. ר"ל וואח היא העלה והמחשבה שאפר לפתי קומו טלו אל גוי היושב כשלוה ואין לו מלחתה עם מי להיות נשתר ונוהר: לא רלתים. אינו יושב בטרי מכלר הסגורים בדלחים ובריח: בדר ישכנו. אינם שוכנים מאוססים יחד כ"א כל אחד לבדו כי אין

fortified cities, closed up with doors and bars.—[Mezudath David]

they dwell alone—Confidently alone. They need not gather and dwell

among people, for they fear not that an enemy will come upon them.— [Rashi] Mezudath David explains: They do not live together, but each the Lord: Go up to Kedar and spoil the children of the east. 29. Their tents and their flocks they shall take, their curtains and all their utensils and their camels they shall take for themselves, and they shall call upon them a terror on every side. 30. Flee, wander far off, dwell deep, inhabitants of Kedar, says the Lord, for Nebuchadrezzar the king of Babylon has taken counsel against you and has devised a plot against you. 31. "Rise and go up to a peaceful nation, dwelling confidently," says the Lord; he has neither doors nor bars, they dwell alone. 32. And their camels shall be for a prey and the multitude of their cattle for spoil,

the children of the east—This follows Jonathan. Redak conjectures that these were the Kedarites who dwelt in the east. Mezudath David asserts that this is synonymous with-Kedar and Hazor, both of whom dwelt in the east. Redak suggests further that the intention is the children of Kedmah the son of Ishmael, mentioned in Gen. 25:15, with Kedar.

29. Their tents—Because they were tent dwellers and cattle herders. Cf. Isaiah 60:7.

They will have little property to plunder. Yet they will plunder them.

—[Daath Soferim]

terror—Heb. קגוֹר (amassment in French). Another explanation: an expression of fear.—[Rashi] According to the first explanation, the intention is that the nations will call an

assembly to gather around the Kedarites and attack them, so *Jonathan*. This word appears above 20:3, 10, 46:5. It is interpreted in both manners.

30. Flee, etc.—See above verse 8 in the prophecy concerning Edom.

dwell deep—this may mean: devise profound plans. It may also mean that wherever they flee, they will not escape.—[Daath Soferim]

31. Rise and go up—So will Nebuchadnezzar command his army, which needs supplies. He will command them to march on the Kedarites and plunder their possessions.—[Daath Soferim]

a peaceful nation—they are not engaged in war with anyone and are, therefore, not wary or distrusting of any nation.—[Mezudath David]

neither doors-They do not live in

לכל רוח מקפי פהא ומפל עבריהון איהי הברהון אסריין: לג וההי חצור לִבורור יַרוּדִין צָרוּ עַר עַלְּמָא לָא יָהֵיב הַמָּן אַנִשׁ וַלָּא יָהַיָהֵיב בָה בַּר אַנש: לר דָהָוָה פתנם נבואה מן קדם ון עם ורפוה נבוא על עילם בריש מלכות צַרַקוָה מָלַךְ שִבְּטָא רָבֶית יְהוּרָה לְּמֵימָר: להפָדָנן אַמַר יַי צְבָאות קא אַנָא הָבָר יַה הַקוף צַילָם רֵישׁ גַבְרוּהָהוֹן: לי וָאַיָהִי עַלּ עִילָּם אַרבָּע מלָבָון מַאַרָבע רוּחֵי שמוא ואבדריגון לכל רוחָהָא הָאִלֵּין וְלָא יְהֵי עם דלא והכון להכון ממלטלי

מהר"י קרא

(לב) לכל רוח קצוצי פאה . היושבים בקצות הארץ: (לו) ותבאתי אל עילם ארבע רוחות. ה"י ארבע כלכוון:

בטה ביחידות אין לריכין להתאסף ולישב בקרב אדם שאין ירחים שיבוח חויב עליהם: (לב) קצוצי פאה. מוקלים מקצה אל קצה הרוחות : (לה, את קשת עילם . את תקפת עילם (ס"א חוקת עילם): ראשית גבורתם.

מנחת שי תמשך כמו בזמיר: (לכו והיי, קציצי פאח, יהיו קצוצים לכל - נקלה סדים מדיידים חסו יו"ר הז ריב וכן הוא חברו בנסחור נפסוק פאה מענין קין כי תפאה היא קין וסיף: (לד) אשר היה, ארולל - והנאזי הל מיום: (נו) אזר גא יכוא ל יו זמ מו"ד יכוא נסוריון נוואי וסימים כי עילם עורו את הכשדים ובאי עבתם לחדע לישראל לפיכך נאברה עליתם נבואה זו: מכן כת אמר ח". קשת עילם. ריל חוקם ותקפם כמו שהקשת היוק הנושא אותו וכן ת"י תקוף : (לו) והבאתי, ארבערוחות. כאילו ארבע רוהות יכום ואת הרוח

מצורת דוד

מצורת ציון ענין סיזור כמו וזרישי סרב (מלחכי כי): קצוצי. מלבון קלה: שאה . לד ושכר: עבריו. לדריו: אידם. עלין לער ומקרף לעה: (נג) לפעין. עלין מדור כמו ה' מעון אחה היית (חסלים ל'): תנים. מין נהש: ינור. עלין דירה: ולהו ראשיה. ר"ל מישב וכן כאשים חלואחה (לעיל כ"): (לו) רוחות. כום הנושכ: הרוחות!

פחד אויב נגד פניהם: (נכ) ווריתים. אפורם לכל שכר בקלות סאת העולם: וככל עבריו , מכל לד הביה להם הידם ויהיו מסולבי" בו: (נג) ודותה חצור. היא מקים המוך המושל על כל כני קדר שוכני אהלים: ולא יגור, הף דרך עדאי: (לד) אל עילם. על עילם והיא ממלכום מדי: (לה) את קשת. לפי שהיו מושכי קפח

ובוה היה שיקר גבורחם לכן אחר למפלחם ששכור קשחם אשר פיא ראשית גבורחם: (נו) והבאתי וגו' . ראל יתפורו ככל ארכע רוחית וקלות העולם כאלו הרוחות ינשבו מכל עבר לפורם אל

of their might,—[Rashi] The bow represents the outstanding factor of their might since it was their main weapon.—[Mezudath David, Malbim]

36. four winds—It will be as

though four winds will strike them, each one blowing them in the direction opposite that whence it came. Thus they will be scattered in all directions. Jonathan renders: four kingdoms.—[Redak]

and I will scatter them in all directions, cast to the ends, and from all its sides I will bring their misfortune, says the Lord.

33. And Hazor shall become a habitat of jackals, desolate to eternity; neither shall any man dwell there nor shall any man sojourn therein. 34. The word of the Lord that came to Jeremiah the prophet concerning Elam at the beginning of the reign of Zedekiah the king of Judah, saying: 35. So said the Lord of Hosts: Behold I am breaking the bow of Elam, the chief of their might. 36. And I will bring against Elam four winds from the four ends of the heavens, and I will scatter them to all these winds, and there shall be no nation where

one by himself, for they have no fear of enemies.

32. cast to the ends—Separated from one end to the other end of the directions.—[Rashi] Redak renders: cut off to every corner of the world. Malbim renders: whose ends are cut off, this being a pejorative referring to the Ishmaelites who are circumcised but not according to halachah. They are not referred to as circumcised but merely as those whose ends are cut off.

from all its sides—I.e. wherever they are, I will bring misfortune upon them.—[Malbim]

- 33. nor shall any man sojourn therein—even temporarily.—[Mezudath David]
 - 34. concerning Elam—The Rab-

bis stated (Sanh. 89a) that Elam assisted the Chaldeans and came with them to harm Israel; therefore, this prophecy was stated concerning them.—[Redak] They assisted Nebuchadnezzar when he exiled Jehoiachin. Later, he vanquished them.—[Isaiah da Trani] Mezudath David identifies Elam with Media, as will be discussed below, verse 38. Originally, Elam was populated by Semites, as in Gen. 10:22.

35. the bow of Elam—The might of Elam (other editions: the strength of Elam).—[Rashi] The bow, being the strength of him who bears it, symbolizes strength.—[Redak] The Elamites were noted for their archery.—[Malbim]

the chief of their might—The best

קפרפני עיפם: יין אַתְבר יַת עֵילָם קּרָם בּאַלֵּי דְבָבְיהון וּקָרָם עליהון בישאות תקוף רונוי אַכֶּר בתביהון דַקַּטְלֵין יַתָהון: לח וַאֲשָׁוַי כוּרְסֵי מַלְכוּתִי בַּעִילָם וָאוֹבִיר ספקו קלה ושלמון אמר ון: יש ויהו בְּשוֹף יוֹמֶיִא אַהֵיב יַת נְלּוֹת עֵילָם אַמֶר ייָ: א פַּהָנָמָא דטביל יו על בּכָל וְעל אַרַע פַּסְרָאֵי בְּיַר יִרְמִיה נהוא: ב חוו בעססוא ובַסרו ווַקופו אַתַא ים אי בשילם (מענים כר)

מהר"י קרא פילם קרי אשיב קרי שבות קרי רשיי (ה) ושמתי כפאי, מלור שלי: (ה) ושמתי כפאי, מלור שלי: בנילם . לשפום אותם:

רר'ק

תורח אותם לרוח שכנגרה ושכנגרה הלאח כן יהיו מפחרים בכ'כ וי'ת ד' רוחית ארבע מלכוון: נרחי עילם. ברגש חדלית לחברון ב'א הפעל נדחי ישראל יכנס רפת הדלית. עולם כתיב

נמסה כחלע פוף פוסק החינו ומה החינום יווחן דלא יהטון פוא לפי משתפום היסוב נפאר הספירון: נדחי . הדלים כדגם לחסרון פיא ספסל, נדחי ישראל יכוס רפה, דר"דן שולם. שולם קרי : (לש) אשום אחוב קרי: שנים, שנוח קרי :

מנחה שי

בוי"ו עלם קרו ביוד ואוהיות אהו"י מתחלמות : (מ) וחחתתי. בא על דרך השלם ודגש התידו האחרונה לחסרון תי"ו למ"ד. הפכל שרום ותחת התידו אהצביר שכונה כלך ושרים ויבעו הפכל שרום התידו עלם על שהרבו את היו אמציר שלום מל שהובים לבי המידו להשהאל : (מ) ושמח כשל בי בלם. בי הכל תידו מב מהם מאל ככי באתי היא כאלו שם כסאי ואפליך עליה מלך וחזל שהם עשר בניו ווהו ושמחי כשאי בעילם כי הכל יותי כי מה היתת להביב לישראל בנלותם ומ"ר באחריה ושהי ושרים זה תםן וששר בניו ווהו ושמחי בשיל בי הכל יותי כי מה היתת התידו המידו את באחריה היחם. מם העדר אחרים בל אותי בל אותי כשרים. עם הגידו המנין אחרים לם שניג תססיד כל כריב ביו"ר והענין אחרים. לם הבר אשר דבר ח" אל בכל אל ארץ כשרים. עם הגידו בניים . לפי שניג תססיד כל כריב ביו"ר והענין אחרים לם הבר אשר דבר ח" אל בכל אל ארץ כשרים. עם הגידו בניים . לפי שניג תססיד כל היה

מצורת ציון מצורת רור

טנין פלה ועבר: (ל:) והחתתי. ענין שכר כמו מחחם קשחותם השכר שמחולו: לכל הרוחות האלה. אשר כאה הרוח מהם כי (לקמן נ"א): (לש) באחרית. כסיף: שבות. מלשון שבי: אושה כמולם לשר לל ועד: (לו) החתתי. לשבור אם מלשון שבי: השל המיו אל המקומות אשר יעוסו שמה: (לת) ושבתו כסאי. רדי אין שי יששול כשילם כי אם אלי לכד כי מהם אאפר שלך שכרים ושל המיו אל המקומות אשר יעוסו שמה: (לת) ושבתו כסאי. רדי אין שי יששול כשילם כי אם אלי לכד כי מהם אאפר שלך שכרים

ולא יהיה מי ימשול: (נט) באחרית הימים. כיל מתר זמן רכ: אשיב את שבות. השוכ נחלם מם כשכי של מינם: (ה) אל בבל אל ארץ כשרים. של ככל ופל חרן כשרים: (כ) תגידו. חמם המכשרים מדשות הגידו כין פכו"ם

applies to Elam.—[Redak]

2. Tell among the nations—You, who bring tidings, tell this news to all the nations, of the destruction of

Babylon, for it will bring them great joy, since Babylon destroyed many nations.—[Mezudath David]

and raise a standard—(Perche in

the exiles of Elam shall not come. 37. And I will break Elam before their enemies and before those who seek their lives, and I will bring upon them evil — the kindling of My wrath, says the Lord, and I will send the sword after them until I completely destroy them. 38. And I will place My throne in Elam and I will destroy from there a king and princes, says the Lord. 39. And it shall be at the end of days, [that] I will return the captivity of Elam, says the Lord.

50

1. The word that the Lord spoke concerning Babylon, concerning the land of the Chaldeans, by Jeremiah the prophet. 2. Tell among the nations and let it be heard

37. the kindling of My wrath—because they did harm to Israel.—
[Redak]

38. And I will place My throne— My siege (מצור).—[Rashi] For want of a comprehensible explanation, I suggest that the correct reading is מדור, My dwelling. Rashi alludes to the Rabbinic maxim in Megillah 29a: When they were exiled to Elam. the Shechinah was with them, as it is said: "And I will place My throne in Elam." Although this does not appear in our editions of the Talmud, it does appear in Ein Yaakov and is quoted by Ibn Nachmiash and Yalkut Shimoni. Yerushalmi Taanith 1:5 reads: when they were exiled to Media, the Shechinah was with them, as it is said: "And I will place My throne in Elam." And Elam means only Media, as it is said: (Daniel 8:2) "And I was in Shushan, the capital, which is in the province of Elam." Kara explains: I will place My throne in Elam to judge them. Redak explains: Since I will destroy their king and princes, and they will understand that I have done this, it will be as though I have placed My throne there and I have placed a king upon it. Our Rabbis explain the verse as an allusion to Vashti, Haman, and his sons, for the entire event was for the benefit of Israel in their exile. They identify the "king" as Vashti and the "princes" as Haman and his ten sons. Through this salvation, "I will place My throne in Elam," for everyone will know that the salvation came from God.—[Redak]

39. at the end of days—See above 48:47, regarding Moab. The same

ובמותביהון

אַתְּכְּבִישָׁת בָּבֶּרֹ בְּהִיתוּ נם השמיעו אל־תכחרו דַפָּלְחָין לָכַל אַתְּבָרוּ דפַלָּחִין לִּמְרוֹדָךְ בְּהִיתוּ עלפנהא אהברא פַעוַהַהַא: ג אַרֵי סְלִיק עלה עם מארעא צפון א הוא ושוי ית ארעה קֿצָרוּ וְלָּא יְהֵי יָהֵיב בְּה מאַנשא ער בעירא אַטַלָּמַלוּ נָלוּ : רַ בִּיוֹכֵיָא הָאִינוּן וּבְעַרָנָא הַהִּיא אַמר יִי וִיהְחַבְּרוּן בְּגִי יַשְׂרָאֵל אִינון וּבְנֵי יָהוּרָה בַּחַרָא בְּמִנְכַיהוּן פר הוו בכן נלו מאַכע נְלּוֹתָהוֹן פוּלְהָנָא דַיָּי אַלַּהָהון וִהְבְּעוּן ה לָציון יִשְׁאָלון לְמִיוַל אורחא מכבשא רש״י

קכץ כו"ק

מהר"י קרא בל (ב) ושאו גם. (פורק"ה כלע"ו) סי׳ הסיפה הוה : בל. נ (ב) הוביש בל חת פרודך. ת"י בהיתו דפלחין לכל איתכרו רפלחין לסרודך בל ופרודך ע"ו הם: (ג) כי עלה עליה נוי מרודך. שמות עכו"ם של ככל: (נ) גוי מצפון. סצפון . זה כדי היושב כצפונה של בבל : (ד) הלוך ובכו ילכו.

מדי ופרם: (ה) דרך הנה. דרך המקום הוה ירושלים לבקש רחמים. ורבר זה הית בסלאת לבבל ע' שנה ובאה עת נאולה: ואת ה' אלהיהם יכקשו. לקיים מה שנאכר ובקשתם משם את ה' אלהיך ומצאת: (ה) ציון ישאלו דרך הנה פניהם. רדיק

מנחת שי ב (כ) חהו , חלעיל, רד"ק :

תנוים אכר שיבשרו בשורה זו בנוים: הובים בל חת סרורך. אלה היו אלהי בכל ואסר הרי הם כאילו הובישו עתת וחהו כי לא יוכלו להציל את עובדיהם. חת פעל עבר בשקל חם עונך שרשו חתת : חתו . מלעיל: עו בי עלה. נוי מצפון . מרי ופרם : מז ביסים ההמה . כי כשתרבה בכל יצאו ישראל מהעלות על ידי כורש כלך פרם: יבאו בני ישראל חכה ובני יהורה יחריו. פי׳ המה אוהם שהיו בגלות כבל גם יהורה ובניכין כי כשגלו עשרת השבפים נשארו בארץ סקפים ספוזרים כמ"ש ברברי חזקיהו ויאשיהו ועל איתם בני ישראל אוכר "שנלו עם יהודה לבכל והם יצאו תפהם כשעלו סבבל על ידי כרש כלך פרם: הלוך ובכו. משניחהם כשובם לארצם כי יש בכי של שכחה כמו בככי יכאו כמו וישק לרחל וישא קולו ויבך. ויבך על ציאריו עוד: נה) ציון ישאלו. בשובם כגלות בבל ישאלו זה לוה דרך ציון: דרך מצורת ציון מצורת דור

ב (כ) גם . כלינם ארוך ומסה כראשי והוא עשוי לרמו כו אסישה : תבחרו. ענין העלמה כמו אל נא תכחד ממני (ש"א ג'): הוביש . מלבון כושה: בל. מרורך . שמוח ששילי ככל: חח. ענין שבירה כמו והחחתי חח טילם (לציל מ"ט): עצביה. כן יקרחו הפסילים על כי מעליב לב טובדיהם לועקים אליו ואינש נעלים: גלוליה. הססילים התאוסים כגלל של רעי והוא מלשון גללי האדם (יחוקאל ד'): (ג) ישיח. שנין שימה כמו אם כוסר יובת שליו (שמות כ"א): נרי. מלצון נדידה: (ה) הגה. לסה ולכאן: וגלח.

בשורה זו מחורכן בכל כי לבמחה יהשב להם על כי הם החריבו עתים רבים: ושאר גם. למטן יחכפו כולם ויבמטו: אל תכהדו. אנ משלימו דכר מה שנודל ההורכן : הוביש בל . הפסל כל נחכיים ומרודך נבכר ולח יוכלו להליל חת עמם: הובישו וגר'. כל הספילים נחכיים ונשכרו: (ג) גיי בצפון . הם מדי ופרם השוכנים כפחת לפון כמקלום לפוכים מוכחים: גדר הלבו . נדו משם והלכו בגולה : (ד) בני ישראל. הם הנשהדים כהכן החכי גלית עשרת השבפים ונספלו עם בני יכודה וכניתן וגלו עתהם לככל: חבה וגרי. כלה לומר כפי ישראל וכני יהודה יכוחו יחד: הלוך ובכו ילכו. כתשיבי

ובתהכונים ילכו ואת ה' יבקשו לשאול ממנו עוד ודרך מללהם: (ה) ציון ישאלו. את הדרך ההולך לליון וישבו פניהם דרך פה:

lonian exile, when the redemption came about. - [Kara] Redak explains that they wept for joy when they returned to their land after the exile. Mezudath David explains that they will return to the land of Israel in repentance and will supplicate the

Lord to grant them aid and success on their way.

5. They will inquire of Zion— When they return from the Babylonian exile, they will ask one another the way to Zion.—[Redak. Mezudath David

and raise a standard; let them hear and do not hide it. Say, "Babylon has been taken, Bel has been shamed, Merodach is dismayed, her images have been shamed, her idols have been dismayed. 3. For a nation has marched against her from the north; he shall make her land a desolation, and no one shall dwell therein; both man and beast have wandered, yea they have gone. 4. In those days and in that time, says the Lord, the children of Israel shall come, they and the children of Judah together; they shall go along weeping, and they shall seek the Lord their God. 5. They shall inquire of Zion; their faces are directed hitherward. "Come

French.) That is a signal for gathering.—[Rashi] According to Rashi, on is the pole upon which the ensign is attached. So Mezudath Zion. See on Isaiah 5:26, where it is explained adequately.

Bel... Merodach—The names of the Babylonian deities.—[Rashi] It is as though the idols are shamed and dismayed since they cannot save their worshippers.—[Redak] Jonathan paraphrases: Those who worship Bel are shamed, those who worship Merodach are dismayed.—[Kara]

3. a nation ... from the north— Viz. Persia and Media.—[Rashi, Redak] They are located northeast of Babylon.—[Mezudath David]

4. the children of Israel shall come,

they and the children of Judah together—Those of the children of Israel who were exiled with Judah and Benjamin will return, for, when the Ten Tribes were exiled, some of them remained scattered in the land. as is stated in the accounts of Hezekiah and Josiah. Scripture states that those of the children of Israel were exiled with Judah to Babylon, and they went out with them when Cyrus gave them permission to return to Eretz Israel.-[Redak] Malbim considers Levites and the Benjamites the children of Israel, and the children of Judah were the Judahites alone.

they shall go along weeping—To beg mercy. This took place at the end of the seventy years of the Baby-

קַרְמֶיהוֹן ייַתוֹן ויתּוֹסְפּוּן על עסיה דיי וינור להון בְּנָם עַלָּם דְלָא יִפְסוֹק: י עאן סבררא הוו עסי סַרְבָיָא פַרְּמְדוֹנוּוְן שַּנְּטוֹנִיאַ בַּווֹנוּן מְשוֹר לַרָּמָא נָלּוּ אָתַנְשִׁיאוּ מַבֶּית רוַחַצְנָיהוֹן: י בַּּל ראשכחונון בוונון וכנאיהון אַמְרון כַּית עלָנָא חוֹבָא חַלַּף דְתַבוּ קרבין אָהַרְחִיקוּ מְּמָדוֹר

יסבו פניהם כשחהרב בכל וילאו מתיכה ברשיון כורש מלך פרס: (ו) רועיהם ההעום. מלכיהם החעום מעלי: הרים שובבום חל ההרים, אל עכו"ם שבהרים. שוכנום (אנוייזאנ"ן בלע"ו) שיבכום מלכיהם . וי"ת הרים שוכבום - שלטוניא כזונין: (ז) ומקוה אבותיתם. וסכור אכהתהון:

חיו קרי שיבבום קרי קמץ בו'ק מהר"י קרא כך יחיו שואלים לעוברי דרכים. ררך חשונת הנה הוא הדרך ששבים בו פניהם הסבקשים ללכת לציון או לאו: בואי ונלוו אל ה'. חמורים לכם את הדרך יאמרו להם. ביאו ונראה לכם את הדרך. ונלוו המורים להם הדרך כל השואלים ללכת שניהם לציון. יכן בנבואת זכריה הוא אומר כה אמר ה' צבאות עוד אשר יבואו עמים ויושבי עדים רבות והלכו יושכי אחת אל אחת לאכור נלכה לחלות את פני ה' ולבקש את ה' צבאות אלכה גם

אני: ברית עולם לא תשכח. ת"י דלא יפסוק: (ו) צאן אובדות היו עםי רועיהם התעום אלו ירבעם וחביריו שחתעו את ישראל אחר עזו: הרים שובבים . פת' שרים שלהם תכרירום. כלו הבריתו את ישראל למרור במקים . שובבים. לי שובבה . וי"ת מלביא פלפלינון. לשון שביה, ועיקר פשופו של פקרא וישובו. צאן אוברות היו עפי רועיהם התלום הרים שוכבום. להרים שובובם כלר שהריחו אותם במקום דבצם לחוץ שלא להיות מכריהים אותם לע"ו עד שגלו בעווגם וכן ביחוקאל הוא אומר יען בצד יבכתף תהרומי ובקרניכם תננחו כל הנחלות ער אשר הפיצותם אוהנח אל החוצה: שבהו רבצם. זו ארץ ישראל: (ו) כל פוצאיהם אכן כל לאחר שהיו צאן אוברות ופהר אל גבעה הלכו כלי רועה וחיו הפקר דבר זה נרם שכל פוצאיהם אכלום: וצריהם אברו לא נאשם. שכל כה שאנו שוללים ובוזוים אותם אין אנו אשפים ברבר תחת אשר ושאי לה': נות צרק, נאין אלו רברי מנחת שי

(י) ביה בין כין וכיון מ'ש ניהובע ביהן ט'ו : שוננים קיי : הנה. דרך הפקום חות בניו לא אתם שלחתם אותי הנה וחדופים (י) ומשם . החליף נשוא לכדו . ברבים:

יו מבס. המניף כבית לכדו . כבים: לד: בארובלו אל הי. כל אחד יאבר לתברו בא ולנו אל הי. כל אחד יאבר לתברו בא ולנו אל הי וגלוו ציוי בא של דרך העבר וכן וגלוו אל ה' ונקכצו שניהם צווי גלוו ונקבצו ו"ה באו וגלוו עכר כיוםב לעתיר ייתון ויהוספין של כפא דיי ויגור להין קיים כדם דלא יפסוק דעתו בזה שילוו עבה' גרים בעלותם כבכל יכן אחר בגבואת בכל בישעיה וגלוה הגר כייהם ואנחנו פירשניהו שם כי היא לעהיד חצי הפ׳ בעלוהם סבבל וחציו לעתיד ביסות חמשיח במו שפי׳ שם: (ו) צאן אובדות. שאין מבקש אוהן כן היו עמי עד אותו הזמן שהחרב בבל כי או יחיח להם דורש ומכקש: היה עמי. כתוב על דרך בלל הייקרי על דרך פרם: רוציהם התעום. כלכיתם היי סבת אברתם וחם התעום שהלכו בררך הרעה: חרים שובבים. כהיב בילד וקרי ביירו ואותיות אהריי סהחלפות וענינו ענין גרוש ושלוח וכן כי שבבים יהיה. על דעת רבי יונה פירושו אל ההרים גרשום ושלהום ויש לפרש שברום וכתתום בלבתם כגלות מהר אל הר ומהר אל גבעה וכן כי שבבים יהיה ענין שבר וכתיתה וכן ושבתוך וששאתיך: @כל, וצריתם. שנושים להם צרות: אמרו לא נאשם. אין עלינו אשם בחרע להם החת אשר הפאר יות דבר הנכיא אוכר להם לכה באה להם כל הצרה הזאת: נוה צרק. שהיה להם נוה צדק ומעון אמת בשהיו עושים רצונה ומקוה אבוהיהם ה". וכן היה מקוה אכותיהם שהיו בופחים בי ומקוים אליו הוא היה להם מקות שתיו פוצאים תקוהם בן: מצורת ציון מצורת דור

טאן התהברות כמו וכלוה הנד (ישמיה "ד): ברית , ענינו בכ"מ באו . ר"ל יאמרו אלו לאלו בואו והחהברו אל כ' בברית המתקיים דכר המחקיים: (ו) התעוב. מל' הועה: שובבום. ענינו ההליכה עד עולם ולח חשכת עוד: (ו) צאן אובדות. הוח מחמר הנכיח כשם ה' שאמר הנה עד הנה היו עמי כלאן הארד מן העדר כי מלכיהם הנהינום בדרן חוטה ועודום ללכת בדרכי לכם נעלות בהרים ר'ל סנו מדרך ה' והמלכים התעום ללכת בדרך עם: מתר.

בדרך הלכ למו מדוע שוכבה (לפיל מ"): רבצם. פנין מקום שכיבה לפוח כמו כרע ככן כחרי (ברחשיה מ"ע): (ז) וצריחם. חויביהם 1 נאשם. מלבין הבמה ועון: ההת. בעכור: נוח. ענין מדור:

ולכן הלכו מכר לל נכשה של הלכו בל מכר מכר לל לכן הלכו מכר לל לכשה של הלום בל הלכל כל ור"ל לכן הלכו בנולם מכר לל הכו בולם בל הרובים המלכלה בל מידידתם בל החולים למתם יחלכלה בי וצרידתם ב האורכים למתם יחלכלה בי וצרידתם בהאורכים למתח המלכל החולים להתח בל התחולים להתח בל התחולים להתחולים לתחולים להתחולים להתחולים להתחולים להתחולים להתחולים להתחולים לתחולים להתחולים לתחולים לתחולים לתחולים להתחולים לתחולים להתחולים לתחולים להתחולים להתחולים להתחולים להתחולים לתחולים לתחולים לתחול

cent of Nebuzaradan's address to Jeremiah: "And the Lord brought and performed as spoke, for you sinned against the Lord, and you did not hearken to His voice, and this thing has come upon you" (40:3).—[Abarbanel] Redak. however, asserts that

"because they sinned, etc." is not part of the quotation, but the words of the prophet, explaining why they met their fate, so Kara.

and the hope of their forefathers-Jonathan renders: וְסְבֵּוּר אֲבָהַחָהוֹן, and the hope of their forefathers.— [Rashi] Rashi's intention is obscure.

and join the Lord [with] an everlasting covenant that shall not be forgotten." 6. My people were lost sheep, their shepherds caused them to stray, [to the] mountains [they] led them astray; from mountain to hill they went, they forgot their resting place.

7. All who found them devoured them, and their adversaries said, "We are not to blame because they sinned against the Lord, the habitation of justice and the hope of

are directed hitherward—Toward this place, Jerusalem, they shall direct their faces when Babylon will be destroyed and they will leave it with the sanction of Cyrus, king of Persia.—[Rashi]

"Come and join the Lord"—Each one will say to his friend, "Come and join the Lord." Jonathan, however, renders: "They shall come and join the Lord's people, and He shall form for them an everlasting covenant, which shall not terminate." He, apparently, believes that proselytes joined them in their ascent from Babylon to the Holy Land. We find a similar prophecy in Isaiah 14:1: "And the strangers shall accompany them and join the House of Jacob."—[Redak] See Commentary Digest on Isaiah, where various views are discussed, whether that verse refers to the redemption from Babylon or to the final redemption through the Messiah.

Kara renders: "Come." And they shall join the Lord, etc. Those who direct them on the way to Jerusalem will say, "Come and we will show you the way." And those who direct them will join the inquirers and both will go to Zion. We find a similar verse in Zechariah 8:21f.

6. **lost sheep**—which no one seeks. So were My people until the time of the destruction of Babylon, for then they will be sought.—
[Redak]

their shepherds caused them to stray—Their kings caused them to stray away from Me.—[Rashi] Their kings were responsible for their being lost, for they misled them by going in evil ways.—[Redak]

mountains...led them astray—
To the mountains, to the idol worship
that was on the mountains. שוֹבְבוּה (esvayént in O.F.) led astray, their
kings led them astray. And Jonathan
rendered: their governors plundered
them.—[Rashi] Redak, quoting Ibn
Ganah (Schoraschim p. 492), defines
it to mean "drove." They drove
them to the mountains and sent
them away. He suggests: They broke
them and crushed them on their way
to exile from mountain to mountain
and from mountain to hill.

7. "We are not to blame"—We are not guilty for harming them. They deserved it because they sinned etc.—[Redak]

the habitation of justice—They sinned against God, the Lord of the world, Who is the habitation and the place of justice. This is reminis-

קירשיה וסבור אַבָּהָהַהוּן יֵי: יוּ נְלּוּ כנו בָּבֶל וּםַאֲרַע כַּסְרָאֵי פוקו והור ברברבין בְּרֵישׁ עַבְא: פּאָרֵי הָא אָנָא מֵיהֵי וּמְסֵיק עַל בכל משרית עממין סגיאין כאַרְעָא צפּונָא ויסדרון עלה קרב סהַסָן הָהָאָחַר נְרַרוֹהֵי כְּגְבָּר בְּתַבֵּיל לָא תְיבִין בִיקון: י וחהי אַרע כּכּרָאַי לָבוָא כַּל בָּוֹוָהָא יָסִבְּעוּן אַכַר יִיָּ : יא אַבַי תֶּחְדוּן נאַרַי תָבּוּעוּן בְּוַוֵי אַחָּםנְהָּי אֲרָי הָרוּצוּן

בשש צאו קרי נ"א משכיל קפץ בפרחא חשמחו קרי מהר"ו הר

הצרים שיאמר הצר עליהם כל מה שאנו מריעים להם אין אנו אשמים ברבר מפני שחמאו לה'. אלא דברי הנביא הן שמפרש מה משם כל מוציאהם אכלום וצריהם בוווים אחמו ואמרו לא נאשם דבר זה נורם שחמאו לה' נוח צרק ומקרה אבותיהם ה'. ושכרו הקות אבותיהם דוא ה': (ה) נוחד מהוך בבל. החיו (ח) נודו מתוך בבל. מעתה לאו משם: כעתורים לפני צאן. דרך העהודים ללכח לפני העדר בראש העוים: (מ) וערכו לה. ויסדרון עלה קרב: (יא) שוםי נחלתי.

כתחודים לפני הצאן. אמר להם ירסיה יודע אני שתחידה בכל שכל רנמצא בה ידקד וכל הנספה 'פּנוּל בחרב 'וכל הנאספים בה לשבה בה לשבר בבה את פקודה איש אל מוו איש אל ארצו ינוסו ולפוכך קדסו אתם קודם שדשה פרינוחים וניסוו והחיז אתם בה לשבינים לאותם הכורחים כי פני הצאן. כך תברהו אתם לפני אותם הכורחים משם. רוכן כססוך רואה אתם הבורחים: כעודרים בשני הציה בשנים בשנים בשנים בארץ: (מ) כי דנה אנכי אום הכי ומלסי איש את נפשו מחריון אף ה'. ומן ירך לבככם ותיראו בשמיעה הנשכעת בארץ: (מ) כי דנה אנכי מעיר ופעלה על בבל קהל ניים בולים. בולים בי הישבים בצונה של בלב: (י) כל שחללה ישבבו. שיסצאו שלל לרוב לחלקה על בה ליום לאות המורים בצונהם ביום שעלותם כשהייהם שומים נחלתי כן אשמח ואעלח אתרים ביניהם: (יא) כי תשמרו כן תעלווו. פירש כמידת ששכהתם ושעלותם כשהייהם שומים נחלתי כן אשמח ואעלח אתרים ביניהם: (יא) כי תשמרו בחלים בינותם של

בנרת שי (ה) ילהו. להו קרי : (ט) גדלים. חסר יה"ו פ"פ המסורה נירפיה סיפוב"ה וכדוכםי החריני : (יה) סשמחי, השמחו קרי: הפלוי, הפלש קרי: מפושי. רדיק נת) גדו. אמר כנגד ישראל: גדו. מתוך בבל: יצאי. כהיב מדבר שלא לנכח וקרי צאו מדבר לנכח ועניין אחד: וחיו כעהודים לפני צאן. תקיו בצאתם כבו העתודים שהולכים לפני

הצאן כן תריו אתם בלא פחר ובלא יראה וילת והוו כרברבין בדיש עכא: מס כי דנת . וערבו לה . משם חלכד. במקום שידכו מלחמה כשם ילכדו אתה לא יצמרכו ללכת אל כקום אתר: חציו בנבור משכיל. חצי תקחל הות שיעלו על בכל יתיו מסכיל מלא ישובי ריקם בירותו לא ידבר כן יתיו חצי כל הנלחמים על בבל משכיל פעל יוצא הגבור משכיל במל יוצא הגבור משכיל במל יוצא הגבור משכיל במל יוצא הגבור משכיל בהרנו האם נהרג שכילה: (י) והיהת כשרים, מי ארץ כשרים וכן ה"ארץ כשרים איא מי עתר כשראי אומי עתר כמלות כלו הכלוני תפושי ותצהלי כתיב בירד וקרי בוייו והכחוב שהוא כנוי הנקבת כנגד בבל אוטר על חבנמת בירד וקרי בוייו והקר בנוי הרבים כנגד יושבי בכל דרך פרם אבר אתם שומי נחלתי הייתם שמחים ועלוום בהתריבכם ארצי הייתם שמום במוב אוטר דער בכל הרך פרם אבר המוב בנוים במאם הבלחמה ואתם לא בגבורתכם הדיים במאם מצודרת דיוד

מצודת ציון ... מלי חקום וחוחלת: (ח) נודו. מלי לדידה: כעתדים . הם הוכרים מלי חקום וחוחלת: (ח) נודו. מלי לדידה: כעתדים . הם הוכרים מן השוים: (ח) בעיר. מליםן בסטולרות: קהל . קנון מט כו יוערכו. מנין סדור המלחמם: משביל . מלי שכול וחכר גמו ומשכלת גוים היית (יחוקל ל"ו): לא ישוב ריקם. אחו כשל מכן אדם הצולת מי למשות דכר וחוור למשמים ריקם וכן לל שוכ מכן אדם הצולת מי למשות דכר וחוור למשמים ריקם וכן לל שוכ

מילא חקוסם ובמו הוא הי המורה שהוא מושל ככל והואיל ומטאו לו דאוים המה לאכדון ולא לאבם כהם: (ח) גודו. ומטחה נודו מחוך ככל: בעהרידה. מהרו ללכת מבם רמו הטמודים החולכים מלכן בכל: בעהרידה. מהרו ללכת מבם רמו הטמודים החולכים מלכת: (כ) בארץ צפון. הם מדי וסרם: וערבו לה. יערכו עליה מלחמה ומבם מנוקום ביערכו שליה מבם חלכד ולא ילשרכו ללכת מלחמה ומבם מנוקום ביערכו שליה מבם חלכד ולא ילשרכו ללכת

ממקום הל מקום: 'חציו. של הקהל החוא יהיו כחלי גבור המשכיל וחורג אנשים שלא ישוב ריקם מכלי לסמיח את מי כן יהיו כל חלי הקהל החוא: (י) ישבעו. ר"ל הרכה שלל ישללו בה : (יא) כי חשבחו. אשר תשמחועד הנה אתם השוסים את נחלתי: כי תפושו. כיאו

10. And the ... Chaldeans shall become a prey—In order to reconcile the noun, which is masculine plural, and the verb, feminine singular, we must insert the word אָדֶי, the land of, or אַדֶי, the congregation of. The former appears in Targum Jonathan.—[Redak]

shall be sated—They will find so much spoil to share among themselves that they will be sated.—[Kara]

11. As you rejoice, etc.—According to the measure that you rejoiced and jubilated when you were the spoilers of My heritage, so will I

their forefathers — the Lord." 8. Wander out of Babylon and go out of the land of the Chaldeans, and be like the he-goats before the flocks. 9. For behold I am arousing and bringing up upon Babylon an alliance of great nations from the north land, and they shall set themselves in array against her, from there she shall be taken; his arrows are like [those of] a mighty man who bereaves, it shall not return empty. 10. And the [land of the] Chaldeans shall become a prey; all who prey upon it shall

be sated, says the Lord. 11. As you rejoice, as

the Lord—His Name denotes that He rules over the entire universe. Therefore, since you sinned against Him, you have yourselves to blame for your exile and your destruction.—[Mezudath David]

8. Wander out of Babylon—Accordingly, go out of there.—[Rashi] This is addressed to Israel.—[Redak] Here Jeremiah prophesies their return from Babylon.—[Abarbanel]

out of Babylon—the capital city.—[Malbim]

and go out of the land of the Chaldeans—I.e. out of the entire land of the Chaldeans.—[Abarbanel] Malbim explains that Babylon will be overturned first and then the entire country.

like the he-goats before the flocks—It is customary for the he-goats to go before the flock, at the head of the she-goats.—[Rashi] When you leave, be as the he-goats before the flock, strutting without fear or fright. Jonathan renders: And be as officers at the head of the people.—[Redak] Although many will remain in Babylon, who are

returning to the Holy Land, hasten as the he-goats before the flock.—
[Abarbanel, Mezudath David] Malbim explains: Although you have no shepherds to lead you, be like the he-goats that go before the flock with the rest of the flock following them. This symbolizes Ezra, Nehemiah, and the heads of the exile.

9. an alliance of great nations— This refers to Persia and Media.— [Mezudath David]

and they shall set themselves in array against her—They shall array themselves in battle against her.—[Rashi from Jonathan]

from there she shall be taken— They shall take her from the scene of battle. It will be unnecessary to go elsewhere to capture them.—[Redak] Isaiah da Trani explains: From the northland she shall be taken, the home of Persia and Media.

his arrows are like, etc—The arrows of this alliance will be like the arrows of a mighty man who bereaves. Each one hits its target. So will all the arrows of the armies attacking Babylon take their toll.—
[Redak]

For further commentary see Appendix.

ביווי נחלת: כי תפושו. לשון שומן: בעגלה דשא.
הדשה בתבולה ולוכלת חמיד: (יב) אמכם. כניסתכם:
אחרית גיים. לס רלשיתכם גדול. להריתכם יהיה נודכר:
(יד) ירו אליה. זרקו לה לכנים כמו וידו לכן כי (לוכ' ג):

מהר"י קרא תעלוו קרי תפושו ק כשיחיו שומים ושוללים אתכם: כי תפושו, לשון שומן. ככי ידצחתם ומשהם כענלי מרבק: כענלת רשא. מתרונו כענלת הרבוצה בנאות רשא ורוצה במרעת מוב שמשתכנת מתוך כרע" המוב. פתרתו כשם שהייתם משתמנים כשהיתם שומי' ואוכלי" את נחלתי. כמו כן אשמין זיום מנכסיכם: תוצחלו באבירים. בשם שנצחלתם על נתלתי באבירי בשו. תם תכנלים הרוצים

כשם שנצחלתם על נחלתי באבירי בשן. תם תכנלים הרוזים בנשן כנת אצחיל עליכם את סרי. וכל חמותרים כנולח רשא חיא הכנלח חדשה בתבואת ומביאין ראית לרבריהן שכנלת הדשת בתבואה אוכלת היא בתחוח ומשתמת, אינת האית יוביעה הוא. ומתוך רבריו רוא נתפש שאין המקרא כרבר אלא בכשרים שחיו ששים ושמחים בשחיו אוכלים אותנו ומשמנין עצמן כשלנו ומדמה את שמחת ואת עליציתם ואת שבנן לענלת דשא. ואם כרברי תפוחר שוו היא ענלת חדשת בתבואת. חיהכן לום? לכל ארם שבהמה העוש" במלאכה משתפנת בשעת מלאכה. על כרחך אינה משתמנת אלא מתכחשת היא בשעת מלאכתה. לפיכך אין תפתרין אלא ככנלת הרועה במרעה מברתה שי

רו"יק מיותם את עמי כי אם מפני הרתי שתיה עליתם: תפרשו. ענין רביי ה"ל רביי תכשר וכריאותו כם ויצאתם ומשתם כעניי מרכן לביי תכשר וכריאותו כם ויצאתם ומשתם כעניי מרכן : כענלה דשא . כענלה שהיא תמיד רועה בדשא שחיא שמנה ובריאה שברה ובריא שתיא תאר במקום ח"א הנקבח וא"ף חשרש נגרעה או נפלח ה"א התקמן מיסן נפילה וכן שירא מלפני השלים ומשמפו רשאה במלם מלאה או רשאת בעלה מהכה ובמקצת מפרים הוא מתיב בה"א ופרי מענין דיש ומירש כענלה שהיא הוא שהיא אוכלת כל היום מרישה לא

כענלה שהיא הורשת שאיננח אוכלת וו"ת ארי תרוצון כעלי רבקא: (ינ) כושה אככם כאד. כן השמחה שהייתם שמחים כשהייתם שומים נחלתי תחיו עתה בושים כשיבאו אהרים וישומו אתכם ופו" אסכם ויולרתם היא כניסתבם וקחילתכם וכן ריבו באסכם ות"י אסכם כנשתכון ות"י יולרתבם סרינתכון זה אהריה ווים. ואחרית נוים סלבות בכל סופם שתחיה ארצם מרבר כי הם יחרנו ותשאר ארצם ציה וערבה כםו סדבר: ינט סקצף ה". מקצף שקצף עליה וי"ת על דארנות בכל קדם ה"ל לא תשב. כלוכר לא ישבי בת בני ארם וסדבר על העיר כמו על יושבית זכן העיר היוצאת אלף ר"ל אנשית שיתצאים מסנה: ההיתה שמסה כלה. שלא ישאר בכל חעיר שום ישוב ובכל שישב דרוש וכרש ושחיא על חיום אינה אותה כבל שתית סקדם כי אתת חיות חרבה ובנו עיר אחרת בקות ושסה בכל נס כן: יוז ערכו. פירושו ערכים מלחסת: ירו אלית.

הייתה כשים ורכים כסוב ארלי כעולה הדשה ואוכלת מדשם :
הרמדלו כאבירים. הריות קול נדול של שמחה כמו סכום" מחוף"
התדמלו כאבירים. הריות קול בישה אספט. אלג שמחה נונס המכם
אמרימים קול שמחה: (יכ) בישה אספט. אלג שמחה נונס המכם
אמר ילדה כנים לכהלה: הפרח יולרתכם. כפל הדכד כמ"ש:
הגת אחרית נוים. כ"ל הכוסח תהיה על כי סנה אחרית מוים
הגת אחרית נוים. כ"ל הנוסח תהיה על כי סנה אחרית מוים
כניה תהיה חסר מעוכה כמדכר ליכן וכים לכל המלות ככמום
נרדפים כמו אדשת מסר לדניאל "כן: (יג) סקצף ח". על כי

ה' קלף של ככל לכן לא תהיה עוד שיופכת וכל העובר מליה יחשם יישרוק: (יד) ערכו על בבל, שכל סכיכה ערכו מלחמה על ככל:

מצורת דוד

No habitation shall remain in the city of Babylon. The Babylon, where Cyrus and Darius dwelt, and which exists until this day, is not the same city, for that city became ruins, and they built another city in the same valley and called it Babylon.—

[Redak] Abarbanel identifies the present day Babylon as that called Baghdad. Modern historians believe that Cyrus still occupied Babylon, which continued to be an important city, one of the capitals of the Persian Empire. But gradually, the city

you jubilate, O spoilers of My heritage, as you become fat like a threshing heifer, and you neigh as strong horses, 12. your mother has been exceedingly shamed, she who bore you has been embarrassed; behold the end of the nations is desert, wasteland, and a barren plain. 13. Because of the wrath of the Lord, she shall not be inhabited, and all of her shall be desolate; whoever passes by Babylon shall be amazed and hiss about all her plagues. 14. Set yourselves in array against Babylon all around.

cause others to rejoice and jubilate when they spoil and pillage you.—
[Kara]

- O spoilers of My heritage—Heb. שָּׁכִיי —[Rashi from Targum Jonathan]
- as you become fat—Heb. אַחָּהָשׁ, an expression of fat.—[Rashi] This is literally an expression of increase, here referring to increase in fat, as in Malachi 3:20.
- a threshing heifer—Heb. לְשָׁא, a heifer that threshes the grain and eats constantly.—[Rashi] According to Rashi, the root is win. The feminine form of the present should be spelled דשה, as it is indeed spelled in many editions. In some editions, however, it is spelled דַשָּא, the "aleph" substituting the Redak explains that Babylon is compared to a threshing heifer, which eats of the grain she threshes, in contradistinction to a plowing heifer, which has no grain to eat. Others connect this root with אשץ, grass, rendering: like a heifer which grazes in the grass. Ibn Ganah rejects this interpretation on the grounds that the word would appear as דְּשֵׁאָה, similar to צמאַה, thirsty, or דּשָאַה fol-

lowing the pattern of חְבֶּבֶּה, wise. Jonathan's translation coincides with Rashi and Ibn Ganah.—[Redak, commentary and Shorashim]

and you neigh as strong horses—Heb. מְּתְּצְהֵלֹּנְ. This follows Mezudath David. Kara explains this as "the sturdy calves," such as are found in Bashan. Redak renders: and you shout for joy like the mighty. You rejoice like the mighty men who are victorious in battle although it was My wrath that made you victorious, not your might.

12. Your mother—Your nation.—
[Rashi] Because of your joy that you experienced when you conquered and spoiled My people, your nation will be ashamed, for others will come and spoil you. Jonathan renders: Your nation ... your province.—[Redak]

the end of the nations—Although your beginning was great, your end will be a desert.—[Rashi]

13. Because of the wrath of the Lord—that He was wroth with Babylon. Jonathan renders: Because you, Babylon, angered the Lord.—[Redak]

and all of her shall be desolate-

נפרא

לָא הַחוּסוּן עַל נַרְרָיָא אַרַי קּרָם יִי חָבֶּת: ם נביבו עלה סחור סחור אתסקבת ביביהון אַשְיָתְהָא אָתַבּּגַרָא שׁנַרַהָא אֲדֵי פורענות עסא דני היא אָהָפָּרָעוּ מְנָהּ כְּמָה בעברהא עבידו לה: ם שיצו מַלְכָא מבבל נאַחרו חַרבָּא בְּעַרַן קשול כן קרם תרב סנאָה דְהִיא בַּחֲכֵּר מָרָוָיָא גָבֶר לָעַמִיה יָהַפָּגוּן וּגְבֶר לְאַרְעִיה נַעָרָקוּן: יי עם מְבַּדְרָא

חסוב הם נאות רשא . ותרק שכן הוא שהרי דשא זה כתיב בא׳ לשון דשא . ודשת כתבואה בה' : (פו) חריעו עלית פכיב נתנת ירח. מתרונו הריעו עליחן סביב בקול שמחה שכבר פושפין ירידון ואום' נצא עליכם ועשו לנו כמוב בעיניכם. וכן משמפו נייםות חצרים על העיר כשרואין שיענום שלום אנשי חעיר ועולין על התימת ונותנים ירם לפתוח להם את העיר ולתיות לתם לסם עובר . אותה שעת הניימות הצרים על תעיר מרימים סול בתרועה ואוסרים נתנו ידם אנשי חליר: אשיותיה.

לעיר ה': (מו) ברהו וורע. שינו מלכח מככל וחחידו יסורותית: כי נקסת ה' היא הנקטו בה כאשר עשתת. שנתצו היל כשדים את הומת ירושלים מביב דכתיב בוה. הספר ואת כל חומת ירושלים נתצו כל חיל כשרים אשר את רב מבחים. כן עשו לתם. אתם מדיים: (יו) שה פזורת ישראל, ישראל משולה מנחת שי השליכו אליה ופן הככר לירות את קרנות הגוים ר"ל השליכו

בחילופים שלנו וכן פולחד בכפה מדוייקים נחוכי יד פולו דפולו: (פו) אשרמים אמיותיים שנה דכן פנחוד נפסט פנייקים ביוני יו מנה דפנה; (טו) משחתים בקפן הסף נפלם הרחתים: (מי) וחים לחלו. נספר חתר כחיכם יד וכאר דעומים ישנים כעוכ וחים אל ארוו וברוכן בל ספרים כעוב לאר 1;

נכה ארם כי לא ישוב ריקם כפו שאפר למעלת כי כל חק זשפים יפנים לשני חיבות ולהגן זי משנים לשני נהגן זי משנים לשני מרוני שתשליכו יהרוג אדם כי לת' הפאה: (טו) תריעו עלית סביב. פו" כדי להבתילם במו שעשו כיריתו: נתגהידת. כלומר מפרת פצמה אל האויבים כי לא תוכל לעמוד בפניהם וכנגרם: נפלו אשרתית. האל"ף נקרא בקסץ חפף ופי" יפודותיה וכן בארמית ואושיא יחיפו פי' כאשר עשתת שתרפת תופות ירישלים: (מת כרתו זורע, ועתר שתחית שפפה לא יורע בה'ארם ולא יקצור ויונהן תירוב דרך משל שצו מלכם מבכל ואחידו הרבא בעדן קפול: מפני חרב היונה. פירשנהו: כי ענינו האינסת מק יקצור יונהן תירוב דרך משל שצו מלכם מבכל ואחידו הרבא בעדן קפול: מפני חרב מרוא תרנפו ענין יין: איש אל עבו יפנו. מאשר היו כבבל נולים מעמים רבים אומר שיפנו איש אל עבו: ניח שה פוורת ישראל אריות הריחו. פי' הדיתו אותם סצורת דור

סצורת ציון לדרוך ברגל פל הקשת למחוח היסב לירוח למרהוה: ידו. פנין השלכה כמו לידוח חת הרנוח הנוים (וכריה ב'): (שו) הרישו. פלי חרופה והשפעה קול: אשיותיה. פנין יחודות כמו לחשישי קיר מרשת (ישמים פ"ו): (פו) ותוחש. פנין חחיום: בגל. הוח סחדמש וסות כלי פשוי לקלור כו וכן שלחו מגל (יותכ ד'): חיונה. מלפון לונלה ופנינו פפילה בגוף והממון וכן הפיר היונה (לפניה ג'): יפנר. פנין סבוב: (יו) פוורה, פנין פירוד ! חריחו, מלפון

ידו אלית. השליכו חלים חליה: אל תחמלו. לם חחומו על כחן לחמר חולי לח יכה חדם וילך לבפלה: כי לח' חפאח. ולכן חללחו כה וכל החלים שחשלכו שמה יהרגו חושים: (פו) חריפו. להכהיל את הפס הריפו אליה משכיב: נתנח ידח. כדרך אדם הנופל המושים יד למי שהללו לפזור לו ולהקימו וכן פלרים לתנו יד (היכה ב"): בפלו אשיותית. נפלו יסודות חומות הפיר: כי בקסת. פל כי סוא נקמת ה' לכן הנקמו כם ונפשר פשחה לישראל כן פשו לם: (טי) ברתו. ר"ל לא ימלא פוד ככל זורט שדוח ואוחו מגל כפת

(בו) נתנה ידה. כחדם שחין כו כח ומושיע יד לכל מי

פרוחה לבקש רחמים ועזרה וכן מלרים נתנו יד (שם ה)

הושטנו יד למלרים לכקש מהם עזרה: אשיותיה. חווק

יסודותי' וכן ואושיא יחיטו (עורא ד') וכל' משנה כגון אלו

החופרי׳ לחושין וכן והתחושו והתחוקו : באשר עשהה .

החצים או האבנים: אל תחמלו אל חץ. אל כמו על וכמוחו רבים אכר לא תחומו על החצים ותאמרו שמא נירא אותו ולא

סקליר כי חסים שמשה ולא יורם שמה: מפני חרב חיתה. מפני חרב כאויב המאנה ואונסת לפשוק בגוף והממון יפנו משם השכירי פולדי החדמה וינוסו כ"ח לפמו ולחרלו חשר כחו משם: (ח) שה שורה ישראל. הנה ישראל היה כשה סוורה ופרודה מן העדר חשר

the intoxicating sword—See above 46:16 for various interpretations of this expression, either as "the oppressing sword" or "the intoxicating sword."—[Redak]

every man shall turn to his people—Of the many nations exiled to Babylon, each person should turn to his people.—[Redak]

17. A scattered sheep is Israel, etc.—The prophet compares Israel to a sheep that has become separated from the flock and driven away by lions.—[Mezudath David]

which lions have driven away— This is figurative of the kings of the nations who exiled Israel from their land.—[Redak]

all you who bend the bow, shoot at her, spare no arrow, for she has sinned against the Lord. 15. Shout against her all around; she gave her hand, her foundations have fallen, her walls are torn down, for it is the Lord's vengeance; wreak vengeance upon her; as she did, do to her. 16. Cut off a sower from Babylon and one who grasps a sickle at the time of harvest; because of the intoxicating sword, every man shall turn to his people, and every man shall flee to his land. 17. A scattered sheep is

became more and more deserted. Alexander the Great intended to make it the center of his world empire. When his early death prevented this, Babylon eventually passed from the scene and was gradually reduced to rubble. See Biberfeld, Universal Jewish History, vol. 1, p. 24.

14. Set yourselves in array—I.e. in battle array.—[Redak]

shoot at her—Heb. דדי. Cast stones at her. Cf. "And they cast (פַרּדּר) stones at me" (Lam. 3:53).—[Rashi] Mezudath David renders: Shoot arrows. Redak suggests both. [The context appears to support Mezudath David]

spare no arrow—Fear not that the arrows will not find their mark and will be wasted, for every arrow that is shot will, indeed, find its mark.—
[Redak]

for she has sinned against the Lord—Therefore, you will succeed in your battle, and every arrow will find its mark.—[Redak, Mezudath David]

15. Shout against her—to confuse her and create chaos. This is reminiscent of the conquest of Jericho by Joshua.—[Redak]

she gave her hand—like a person who has no strength and stretches

forth his hand to whomever he sees, to beg mercy and aid. Cf. We gave our hand to Egypt" (Lam. 5:6).—[Rashi] Redak explains: She surrendered herself to the enemies, for she could not stand up before them.

her foundations have fallen—Heb. אָשְייוּמָה. The strength of her foundations. Cf. "And the foundations (אָשָּיא) shall be fastened" (Ezra 4:12). And in the language of the Mishnah: Those who dig for foundations (יְלָאִשִּין)" [Baba Kamma 50a]. Cf. "And stregthen yourselves (אַשִּיִין)" (Isa. 46:8), equivalent to הַחַחְיִּקוּ, and strengthen yourselves.—
[Rashi]

as she did—to the city of the Lord.—[Rashi] As she tore down the walls of Jerusalem.—[Redak] See below 52:14.

16. Cut off a sower—Destroy a king from Babylon and one who grasps a sword in time of slaughter.—[Rashi from Jonathan] Jonathan, obviously, interprets the verse figuratively. Redak, however, suggests that it be interpreted literally, signifying that after the city has been destroyed and has become wasteland, it will no longer be sowed, and hence, no harvest will be forthcoming.

ישרטל: שַּלְּטְלֵינוּן קַרְסָאָה שלים בהון סלבא דאַתּאַר וַדֵין בָּתְרָאָה אספינון נבוכדראצר סַרָּכָא רַבָּבָל: יח בָּבַוּ ברנן אבר יי צבאות אַלְהָא רַיִשְׂרָאַל הָא אנא ססער על מלכא רַבְּבֶל וַעל אַרְצֵיה בְּטָא ראַסְעַרִית על סַלְּבָּא רַאַתור: ים וְאַתֵיב יַת לַאַתַרַיהוּן שראל: FNCAN וַיִּהָפַּרָנְסוּן כרמלא פתנו ובשור בית אפרים וגלעד

חרכא כעידן קסול: (יו) הראשון אכלו. שהגלה יי לשת פוורת שהריחות אריות מסקים המרעה ומשמדיתין אותה השכסי': עצמו. נרס נירם עלמותיו שנמר השיריים יהודה

מסקם השטור עוסרין האוכין אותה אף ישראל כן: הראשון הסכסי: עצמו. גרס גירס עלמותיו שנמר השירים יהודה אכלו סלך אשור. משעבר הראשו היא סלך אשור מצא ישראל על מליאתו שאנן סנטריו ושקם על שמריו תדיון בגולת לא הלך, לפיכך כצא בי כרי לאכול. חתו שאסר ו זקרא. הראשון אכלו סלך אשדר. אבל זה האתרון. נבוכדנצר שבא לבוח ולשלול אחריו לא מצא בו כי אם עצם יבש. כשה חות שפרפת חית רעה ושבע מכשרת ולא השאיר בת כי אם עצמות ובא חית אחריה ופצאה את העצמות ופגרם אותם. לפיכך אוםר בפלך בכל מה השתרון עצמו: (ים) ושובבתי את ישראל אל נודנו.

זה נבוכרנצר שתגלת יתודה ובגימן שתחריב ירושלם וכל ערי יהודת: ניתו לכן. אל. כפו על: ניםו ושובכתי. אשיבנו אל נותו אחר שאפקוד על אויביו: ודעה. לפי שחמשילו לשה אפר ורלת חובר המקימות תאלה שהם ארץ מרעה ווח הפסוק האשר אתריו בשיבת גלות בבל או הם לעתיר הדא הנכון כי כמו שפקד

סצורה דוד

מרות סדיתו מוחה וסכריתוה מעדרה כי כן עלכי כחומות הדיתו מותו מחרלו: הראשון. המדים הרחשון חכל כשרו והום מלך חשור

ואריות תוא משל על מלכי האומות שהגלו אותם מארצם: הראשון אכלו מלך אשור. פ" אכל כשרי שלא נשאר לו אלא העצמות ודוא מלך אשור שהגלה לראובני ולנדי ולחצי שכם הסנשה ואחר כך שאר השכפים לא נשאר אלא יתורה ובניפין: וזה האחרון עצמו . פירוש שכר עצמותיו ער שלא נשאר בו דבר

ממקום השמור עומרין ואוכלין אותה אף ישראל כן: הראשון

מצורת ציון דחים: קצמו. כ"ל שכר פלמותיו ודוגמתו וככל תכוחתי השכש (איוב ל"א) וכ"ל מעקור כשוכש: (ית) פוקר. פנין כשנמת ככאת סרטכ: (ים) ושובבתי. מל' כשנס: נותר. מדורו: ורעח. מל'

more likely, for, just as God visited

retribution on Assyria and Babylon, so will He visit retribution on all of

Israel's adversaries.—[Redak] Isaiah da Trani accepts the former interpretation.

Israel which lions have driven away. First the king of Assyria devoured him, and this last one broke his bones, Nebuchadrezzar the king of Babylon. 18. Therefore, so said the Lord of Hosts, the God of Israel: Behold I visit retribution upon the king of Babylon and upon his land, as I visited upon the king of Assyria. 19. And I will return Israel to his dwelling and he shall pasture in the Carmel and the Bashan, and in Mount Ephraim and Gilead shall his soul be sated.

First ... devoured him—For he exiled the Ten Tribes.—[Rashi] Redak explains that it was as though the king of Assyria devoured their flesh; he first exiled the tribes of Reuben and Gad and the half-tribe of Manasseh, and then he exiled the remaining tribes, leaving over only Judah and Benjamin.

broke his bones—He broke his bones, for he finished the leftovers, Judah and Benjamin. אַשְּׁמִי (desossa in French), broke the bones.—[Rashi] The figure is a sheep that was torn by a wild beast, who devoured its flesh, leaving over only the bones. Another beast comes along, finding only dry bones, and breaks them to suck out the marrow. So was it with Nebuchadnezzar, he found only the remains of the tribes of Judah and Benjamin.—[Kara] Redak elaborates that Nebuchadnezzar exiled Judah and Benjamin, and destroyed

Jerusalem and all the cities of Judah.

18. I visit retribution—As I have visited retribution on the king of Assyria, so will I visit retribution on the king of Babylon.—[Malbim]

as I visited upon the king of Assyria— for, after he exiled the Ten Tribes, God took vengeance upon him when he besieged Jerusalem.—[Isaiah da Trani]

19. And I will return—I will return Israel to his dwelling after I visit retribution upon his enemies.—
[Redak]

and he shall pasture in the Carmel—An expression of pasture.—
[Rashi] Since he compares Israel to a sheep, he uses an expression of pasture, and he mentions all the places in the Holy Land used for pastureland. This verse and the one following it may be referring to the return from the Babylonian exile or to the future redemption. The latter is

ורעה הכרפל והבשן: (כא) על הארץ פרתים. על ארץ בכל שמרתה הרבה פעכים: עלה עליה . מצוה הקכ"ח למדי שיעלה עליה. ועל יושבי עיר ששמה פקור: ועשה ככל אשר צויתיך, שאשרתי על ידי ישעיה עלי עילם צורי כרי: (כג) פפיש כל מנחת שי

של מלך אשור ועל מלך בכל כן יפקוד על כל לוחצי ישראל כמו (ג) נימים ההם ונעת ההית. זה נחונ ההם ומערנתי ולפפלה נחחלם הפושה

הִשְּׁבַע **ד**ם קדשא נפְשָהון: כ בְיוֹמָיִא האינון ובערנא הַהִיא אַפַר זֵי יִהְבְּעוֹן יַת חובַי יִשְראַל וַלַּיהינון וַחַטְאֵי בית יְהוּדָה וְלָא יָשְׁהַבְּחוּן אֲרֵי אַשְׁבּוֹק לְשָאָרָא רְאַשְׁאָר: כּאַעַל אַרעא דעקא סרבן סקו **עלה ועל והבי פקוד** דַקַּמְלִין בְּחַרָבָא יִיְתוּון לָנְסָרָא שָׁאַרִירָהוֹן אַמָּו נעביד **דמקירתה:** כב קל קרבא בָאַרָעָא וּתְבָרָא רַבָּא: ב אַיכְדֵין אָהַקְטֵיף

לשון מרעה: (כא) מרתים . שהמרתני והרגותני : פקוד . שם מדינה וכן פקוד ושיע וקוע (יחוקחל כ"ג) ח"י שם מדינות: ועשה ככל אשר צויתיך. חתה כורם ליד רד"ק

שנאמר ופקדתי על כל לוחציו: (כ) בימים ההם . ענין זה הפסוק מוביח שהיא עהירה כמו שאמר למעל׳ כי אסלח לעונ׳ ולחמאת׳ לא אזכור עוד ואכר כי כולם ירעו אותי למקפנם ער גדול׳ וכמה פרשתי וחמאי היו בבית שני ואחריו בגלות זה; לאשר אשאיר. וגם זה מוכיח שהיא עהידה כמו שאמר והיה הנשאר בציון תצוחר בירושלם קרוש יאכר לו תאמר שארית ישראל לא ינשו עולה ונו': וכלו על הארץ מרתים. קרא כלכות בכל מרתים בען פרי וכן תירנם יונתן על ארעא דינמא סיבן: עלה עליה. אניר כנגד דריש: ואל יושבי פקוד. קראה גם כן פקוד שבא תעל מקוד לומר שיותנו לא חירנם כן פקוד לדתר שהוא שם מירי בבל ככו שכתוב פקוד ישל ופיץ. רחוב החום אחריהם תרוב צווי מענין חרב כלומר חרוב בחרב וכן יההרם ככו ואת כל הנשמה החרים ופורש אחריהם לאשר עומו רדוף אחריהם בדרב כמו וחרב אריק אחריהם והריקותי אחריכם חרב ויונתן פירש אחריהם ככו ואחריתם בחרב אהרוג שפירש בניהם שהם שארית האדם ואחריתו'וכן ת"י ועל יתכ' פקוד דקפלין בחרבא 'יתק לנפרא שאריתהון: (ככ) קול, מבואד הוא: (כנ) איך נגדע מצורת ציון מצורת דוד

שם: (כ) יבוקש. אף אם יבוקש גא יהי': לאשר אשאיר. לאלו מרעה: הכרסל. כן יקרא מקום שדוח וכרמים: (כא) סרתים. שאשאיר מהם הסלח לטונם כי יהיו נמרקים מקושי השטכוד וילכו של' מרי ומרד: חרוב. מל' חורבן: והחרם. טנין כליון כמו כל

שם: (כ) יבוקש. הף הם יכוקם מה יהי: אבאר אשארי. למעד מניטבי הברשל. כן יקדת מקום שות וכרחם. ענין כלוין כמו דל לכ שלשלית מכם השלת שנות בי יהיו נמקקים מקושי השבור ויול של מרי ומרד: חרוב. של מורכן: והחרם. ענין כליין כמו דל לכם: (כה) על הארץ סרתים. חזר לדבריו הראשונים ושמר הכל האומות והוא בכל: ואל יושבי פקוד. שם עיר מערי בכל כמ"ש מקוד וקוע ושע ליחוק של כל ישר למר ולקלה כן לפי שכל עם לפקוד ולוכור עוכה: חרוב. החריב לוחם והנסים רדוף של הרים והחרים ביור בי החריב לוחם והנסים רדוף של הרים והחרים ביור מורכים החרים ביור משכר ומפולן של היי עוכרת בכל שהיה משכר ומפולן מחרים והחרים ביור מיור נוכר ביור חדוב ביור מיור מורכים ביור מפולן בכל: מורכים החרים ביור מורכים ביור מורכים החרים ביור מורכים החרים ביור מורכים ביור מורכים ביור מורכים ביור מורכים ביור מורכים ביור מורכים ביור משכר ומפולן מורכים ביור מורכים

after them-Pursue those who flee and slay them with the sword.— [Redak]

and do according to all that I have commanded you—You, Cyrus. through Isaiah the prophet.-[Rashi] The reference is to Isaiah 45:1-7. Kara explains that the command was to Media and the reference is Isaiah 21:2: "March, O Elam, besiege, O Media."

22. in the land—of Babylonia.— [Mezudath David]

20. In those days and at that time, says the Lord, the iniquity of Israel shall be sought, but it shall not be there, and the sins of Judah, but they shall not be found, for I will forgive those I leave over. 21. Upon the rebellious land, march upon her, and upon the inhabitants of Pekod; slay with the sword and utterly destroy after them, says the Lord, and do according to all that I have commanded you. 22. The sound of war is in the land and great destruction. 23. How

20. In those days—This verse is evidence that the section deals with the future redemption, as above 31:33: "... for I will forgive their iniquity and their sin I will no longer remember." In that same verse, we read, "for they shall all know Me from their smallest to their greatest." This could not possibly be referring to the time of the Second Temple, when the Jews committed many sins, as they do in this present exile.—[Redak]

those I leave over-This too indicates that the future redemption is meant, for this verse parallels Isaiah 4:3: "And it shall come to pass that every survivor shall be in Zion, and everyone who is left, in Jerusalem; 'holy' shall be said of him, everyone inscribed for life in Jerusalem."-[Redak] Abarbanel differs with Redak and explains this verse as referring to the sin of violating the laws of the Sabbatical years and the Jubilee years. These sins will be expiated by the seventy years of Babylonian exile, corresponding to the seventy years of rest which they disregarded.

21. the rebellious land—Heb.

שרחים Which rebelled against Me and provoked Me.—[Rashi] This follows Targum Jonathan. Redak and Kara also explain this as a pejorative for Babylon, the latter as "the land that rebelled many times." Modern commentators explain this as a reference to a land named Mat Maratu, or Mat Maratim, in South Mesopotamia on the Persian Gulf, whence the founders of Babylon emanated. It is mentioned here as a play on words, the rebellious province, as above.—[Daath Mikra, Soncino]

Pekod—The name of a province. Cf. "Pekod and Shoa and Koa" (Ezekiel 23:23). Jonathan renders them as names of provinces .- [Rashi] Akkadite inscriptions identify this people as an Aramean tribe living between the south of the kingdom of Babylon and Elam. This, too, was mentioned as a play on words, representing the people upon whom God would visit retribution (פקד).-[Daath Mikra, Soncino] Isaiah da Trani, too, renders them both as place names. Redak renders simply: the dwellers of the land of visitation, a purely generic term for Babylon.

וָאָתָּבֶר סָלָּפָּא דָהַנָה סוים לָּכָל אַרָעָא אַיכִרֵין הֲנַת לְצְרוּ בְּכָל בעספיא: כר איתצידית ליה ואף אהאַסדה בבל וַאָּתְ לָא אָתַבְּעִיאוּ חובה אַשְׁהַבָּחוּ וָאַף אָהָאַחַדָּהַ אַרֵי בִּעַכָּא יַיָ אָהַגְּרֵית: כה גַלָּא יָי יַת בֶּית גַנְיָיה ואפיק וַת מגי כם דַלְּוַשׁ ַקַבַמוֹהָי אָרֵי עַבְירָא. היא קרם ני אל הים צבאות בַאַרעא כַפִּרְאֵי: טעולו לָה מַבְטְרָא פָתָחוּ אָכּוּלָהַא נמירוּ גַּכְסָהָא בִּסָא דָמַנַמָּרִין יה עביכה עבורא בן

ישעיה הנכיח: (כג) פטיש כל הארץ. שהיה מפולן ומכתת הת הכל: (כד) יקשתי לך. לשון מוקש: (כו) באר לה מקץ. מסוף העיר התהילו נה שלח חדע וחתפש פהחום: פתחו מאבוסיה. ת"י תכולהת שעריה וחיי לו דמיון. ומנחם חכרו ל' חכום: סלוה. דושו חותה: במר

רר"ק פביש כל הארץ. כי הוא היה כמו הפמיש ששוב׳ ומפוצץ ותחת

אנו ניבנים נכחני זו מהויקים נמילק: (ני) פוס. ניווי כקחן משף משני נשבר איך היה זה: (כד) יקשתי לך. שסחי לך כוקש שגלכדת דנשות הלמיד: היית בורתת אבל שהה שלא ידעת כי פהאום באה עליך הרצה ונפצאת בפקופך ונתפשת. שאילו ידעת פרם בא עליך שמא היית בורתת אבל שהה שלא ידעת כי פהאום באה עליך הרצה ונפצאת בפקופך ונתפשה זי"ת הרגם אתכעיאו הובך אשתכה:: התגרות . ענין התערב הרוב ככו ואל תתנר בם מלחמה : וכר: פתח, על דרך משל שידעו ויכירו כי הוא גלחם בהם : וכו: באו לה מקץ. תיי עולו לה מספרא ויש לפרש מקץ מעה שבא קצה באו לה: פתחו מאבוסיה. המקומות שיאצרו בהם התבואות

כל המרן כפפים המפולן כלע : לשמה . להמהון היתם כין העכו"ם כולם יחמהו על הורכנה: (כד) יקושתי. הכנחי לך מוקש וגם נלכדת כו ולה ידעת להשת' מתנה כי סתחום כחה: התגרית. עם ה' עשית תגר ומלהמה כי שעו טכחת ולא חמלת: (כה) את כלי זעבו . הם פרם ומדי רלה לומר המקום הפיר לכם לכוח חל בכל להבחיתה: כי מלאכה היא לה׳. השחתת חרן כשדים היח דכר שליחות של ה' : (כו) באו לה בקץ . מקלה המרינה בוחו להלהם בה פתחום עד לה יכינו למלחמי : שתחו באבוסיה . להחת התכוחוי החלורים שמה: סקוח. רשםו חופיה כמו שרומסים על חנודום שכלים לדוש׳ להוליא התכואה: והחריפוה. אכדו וכלו אנשים:

מצורת דוד

מהר"י קרא הארץ. שבי היה הקכיה משבר כל הארץ: (כד) וגם נלכדת בכל ואת לא ידעת. שבפתע פתאום נלכדה ככל. כרכתיב בספר ישעיה את גשף חשקי שם לי להרדה. וכל הענין שכתב שם : (כי) ביאו לה סקץ. הכנסו לה באותו צד שנוחה לבבוש : פתחו מאבוסיה. הוציאו כל שנין וכל איש חיל שבשתמנין בתוכה כשור באבום . ואף למעלה דיםה לעגלה דשא ולעגלים אבירים:

מנחת שי

בישים ההתה וחין כו תחלוקה: (כג) ונדע. בדפוסים חדבים הנוין בכנול אבל כיבנים בכחובי יד מדוייקים בחידק: (כו) כלוה. ליווי בקתן חטוף משני

הפירות סעניין אבום בעליו שהוא סקום שיתנו בו מאכל הכהסות: סלוה כסו ערסים. ידרכו עליה בססלה כסו שרורכים סצורת ציון

סנשמה ההרים (יהושע יי): (כג) נגדע. שנין כריחה כמו שקמים נדפו (ישעיה ס'): פשיש . הוה המקכת כמו כפטיב יפולן סלע ((על כ"ג): לשסה. לממרן: (כד) יקושתי. מלסון מוקש: נתפשת. ענין לחיוה כחוקה: התגרית. מלשון חגר ומלחמה כמו אל חתנרו כם (דכרים כ"): (כה) אוצרו. מל אולר ומעמון: זעבר. ענין כסס והימה: כלאבה. ענין שליחות זכן ארום שבה מלאכת ה' רמיה (לעיל מ"ח): (כו) שבין. מן הקלה: באבוסיה. שנין אולר התכואה והיא מענין אכום בעליו (ישעיה א") שהוא מקוסשיתנו כו מחכל הכהמות: סלוה. ענין רמיסה כמו סנית כל שונים (חהליי קי"ט) : ערכים . אגודות שכליש כמו כטנך ערמת הטים (ש"ה :'):

expression of a manger.—[Rashi] I.e. open the places where grain and produce are stored. This resembles the manger in which the cattle are ied.—[Redak] Kara explains: Take out all fat men who are fattened in Babylon like an ox in a manger.

thresh her—Heb. סלוה.—[Rashi] I.e. trample her as they trample the grain to thresh it for stacks .--[Redak] Rabbi Joseph Kimchi explains: Raise it up into piles like stacks of grain. I.e. raise up the spoil into large stacks, like stacks of grain.

stacks—Granaries.—[Rashi] and utterly destroy her-I.e her inhabitants.—[Mezudath David]

is the hammer of the whole earth cut asunder and broken? How has Babylon become a desolation among the nations? 24. I laid a snare for you, and you were also taken, O Babylon, and you were unaware; you were discovered and you were also seized, for you have stricken against the Lord. 25. The Lord has opened his treasury and has taken out the weapons of His fury, for the Lord God has work in the land of the Chaldeans. 26. Come against her from the border, open her gates, thresh her like stacks of grain and utterly destroy her; let her have no remnant.

- 23. the hammer of the whole earth—which would shatter and crush everyone.—[Rashi] Kara explains: through which the Holy One, blessed be He, would shatter the whole earth. Redak: For he was the hammer that would break and shatter, but now he has been broken. How is that?
- a desolation—Heb. השְּשֶּקה, after Jonathan, Mezudath David renders: an amazement. All the nations will be amazed at Babylon's destruction.
- 24. I laid a snare for you—Heb. קיקיה, an expression of a snare (שוֹקים).—[Rashi] I laid a snare for you in which you were taken.—
 [Redak]

and you were unaware—For, had you known before it came upon you, you would have fled. But now, that you were unaware, the catastrophe came upon you suddenly and you were discovered in your place and you were seized.—[Redak] The downfall of Babylon came suddenly, as in Isaiah 21:4: "The evening of my desire He has made for me into

trembling." See the entire episode there.—[Kara] The allusion is to Belshazzar's feast, at which Daniel read the miraculous writing on the wall, thereby startling the entire assemblage. On that very night, the Persians attacked and assassinated Belshazzar.

for you have striven against the Lord—by slaughtering His people mercilessly.—[Mezudath David]

- 25. opened—This is presented figuratively to inform them that God was waging war against them.—
 [Redak]
- 26. Come against her from her border—From the end of the city, commence upon her, that she not know, and she will be taken suddenly.—[Rashi] Redak suggests: from the end, from the time her end has come. Kara renders: Enter from the side of the city that is easily conquered.

open her gates—Jonathan renders: אָבּוּלְהָא, her gates, but it has no similar instance in Scripture. Menahem (Machbereth p. 14) classifies it as an

נַּסְרוּהָא נָא יָהַי לָה שארא: כו שיציאו כל גַּנָרָהָא אָהְכָּסְרָא לָקְמֶלֶא וַי עַלֵּיהוּן אַרַי כִּפָא יוֹם הַבְּיַרְהוֹן עַדַן סְעוּרָן בִּישֵּׁתָהוֹן : כח קַלּ דער קין וסשְהַיוּבין מַאַרָעָאָ דְּבָבֶּל יְּחַנָאָה בְצִיוֹן יַת פּוּרַעַנוּהָא דַיָּי אֶלֶהָנְא פּוּרָעַנוּה.ַיַּ הֵיבְלֵּיה: כם בְּסְרוּ עַל^{ְּלֵ} ַבָּרָ סָנִיאִין כָּרָ כְּחָתֵי^בַּי קשָתָא שָׁרוּ עֵלָהּ סְחוֹר שׁ ס⊓ור לָא יָהֵי לָה שֵׁיוַבָּא[ּ] שליטו לָה בָאַנְרָה בְּכֹל בעברת עבידו כה אבי על עמא דיי בּסְרַת אַסֶרָת סְלִּין דְלָא כַשְׁרִין בָּרָם קַרִישָא דְיִשְּׁרָאֵלֹּ: ל בכן והרמין עוליסהא

ת"א אל יהי לה פליטה .

ערמים . גרנות: (כז) כל פדיה . שריה כן דרך הנכיחים

להמשיל השפים לפרים אכירים ולעחודים: (כבי) השביעו

אל בבל דבים. לשון וישמע שחול חת העם (שמוחל ע"ו)

רר"ק

על הערמים לרושם. ואדוני אבי ז"ל פי' כי עשו הלים תלים כמו

ערמים נישללם כי לרעתו כל לשון מסלה עגין הרכה ויית גמירו

נכסהא כפה רפנפרין ית ערפת עבורא: נכון חרבו כל פריה.

עניין הרינה וחרב פריה נישל על נדוליה ונבוריה כמו סבבוני

פרים וכן ח"י גברהא: (כח) קול נסים. הנסים והפלסים הם ישראל ואף על פי שלא היה להם לנום בי בורש העביר כול בכל סלכותו מי בכם כבל עכי יהי אלהיו עמו ויעל דריוש מלך קורם כורש והוא בבש בבל והחריבה וכשבא חילו על בבל היו כקצת ישראל נכים כתוכה והולכים לציון כי ירעו כי רבר ה' הוא

מהר"י קראסלוה. הנו איתה לפרכם כפסילה וו שהכל רשין בה: כפו ודרים נו ערימים. היא עריפת חפים שרשים אוחה. וכן הוא אומר במקום אחר כת בבל כנורן עת הדריכה: (כז) חרבו כל פריה.

רים סדר וחלה הדברים וזהו חחם מן י' חיכום הנקרחים ולח נכחבום וסימנם סדרתי ברוח ושלחו כי בכל היא ככא המלוכה ובים המלכום וכן הוא אומר כלא וא היא בכל רכחא די אנה בניחא לביח מלכוח ונו' ובה שקשה בלוח ישראל

שנבא להם ירסיהו חרבן בבל: (כט השביעו. אספו לפי שאסיפת העם על יר השמעת קול נאמרה בלשון שמיעה וכן מן הדגוש וישפע שאול את העם: רבים. יורי חצים ככי ויכררוהו ורבו יפבו עליו רביו וי"ת סניאין כפו הן רבים עתה עם הארץ: אל יהי לה פלסה. לה קרי ולא כתיב של מעלה אל ההי לה שארית ווה אל יהי לה פליסה והסיכון תשיף: כי אל ה' ודה. עבר מלעיל ענין זדון וחלי אריעל עפא רה' בסרה אסרת כלין דלא כשרן קדם קדישא דישראל: כו לכן . ירכו. יברתו : מצורה ציון מצורת ד**וד**

והחריםות. מלפון חרם וחנדון: (כו) הרבו. מל' חרכ: פריח. (כו) חרבו . הרנו כהרכ: כל פריה . הם השרים: ירדו למבח . ר"ל שריה וכן סכבוני סרים רכים (חהלים כ"ב): פקרתם . ענין כפל הדבר כמ"ש: הוי עליהם. חוי להס כי כח יום גמולם עת זכרון: (כח) ופלפים. נמלטים: (כט) השפיעו. ענין חפיסה וקבון כמו וישמט בחול חק הטס (ש"ח ט"ו) ווהו לפי בחכיסה הטס זכרין עונס: (כָה) קול נסים . הנה כשמע קול מחנשי ישרחל הנסים מבכל וכחים להגיד כליון חת נקמת כ' וחוור ומפרש חת נקמת היכלו שלקח נקם מיד דבל: (כט) השביעי. החלהסו אל צבל באה על ידי השנעת קול: רביש. מורים נחלים כמו יסודו עלי דובי חלים שכל דורכי קשת חנו עלי מסביב למען לא יהיה לה פליטה לבל יוכל מי לברוח: ככל אשר עשתה. לישראל כן טשו לה: זרה. הרשיעה אל ה': (ל) לכן. הואיל ואה אל ה' לכן יסלו

הזעיהו להחסף אל בכל מורים בחלים כמו יסובו עלי רביו (איוב ע"ו): (ל) לכן. ל' שכועה: מנחת שי (כט) אנ יהי * פלטה , לה קרי ולא כחיב ודרים פרק הין בין המודר אמשרח

27. Slay all her bulls with the sword, let them go down to the slaughter; woe is to them for their day has come, the time of their visitation. 28. Hearken to those fleeing and escaping from the land of Babylon to tell in Zion the vengeance of the Lord our God, the vengeance of His Temple. 29. Gather archers against Babylon, all those who bend the bow, encamp against her all around. Let her have no escape. Recompense her according to her deed; according to all that she has done, do to her, for she has dealt wickedly with the Lord, with the Holy One of Israel. 30. Therefore, her youths shall fall in her broad places, and all her warriors

27. all her bulls—Her princes. So is the custom of the prophets to compare the princes to mighty bulls and to he-goats.—[Rashi] Jonathan renders: her mighty men. Redak and Kara follow this interpretation.

28. Hearken to those fleeing, etc.—These are the Jews fleeing from Babylon. The Jews, in fact, did not have to flee since Cyrus gave out a decree throughout all his kingdom, "Whoever among you of all His people, may his God be with him and he may go up to Jerusalem" (Ezra 1:3). Darius, however, reigned before Cyrus, and he conquered Babylon and destroyed it. When his army came upon Babylon, some Jews fled and went to Zion, knowing that Jeremiah had prophesied the downfall of Babylon.—[Redak]

29. Gather archers against Babylon—Heb. בְּשְׁמִיעוּ, an expression similar to: "And Saul called the people together (אַשְּשִיי)" (I Sam. 15:4). Call out that archers assemble against Babylon. Cf."His archers (בְּנִיי) surround me" (Job 16:13).—[Rashi] Others render: Gather many against Babylon.—[Jonathan, explained by Redak]

Let her have no escape—According to the text, the word אל does not appear. It should be rendered: Let there be no escape. Since the word אל is traditionally read, the reading is rendered: Let her have no escape.

according to her deed—She shall receive payment in kind.—[Malbim] according to all that she has done—to Israel.—[Mezudath David]

30. Therefore—An expression of an oath.—[Rashi] Since she has dealt wickedly with the Lord, her youths shall fall, etc..—[Mezudath David]

בַּרְחוֹבָהָא וַכָל אַנשׁי עברי קרבא יהברון בַּעַרָנָא הַהָּיא אַסָר יַיָּ נ לא הַא אַנָא שְׁלֶּח רוּנְוַי עור כוכא רשיעא אַסר יַי אַלהִים צְּכָאוֹת אַכֵי סָמָא יוֹם הַּכִּירָהְ ערן סעורן בישחיה: יב ניתקיל סלכא כשיעיא ויפול וליה ליה מקים ואדלים אָשְהָא בַּכְרווֹהָי וּתְשֵּׁיצֵי בל סחרניהון: לנ פרנן אַמר ייַ צבאות אַניסין בית ישראל ובית יהודה פַחַרַא וָכָל שְׁבִיהוּן אַהַקִיפוּ כָהוֹן מְסַרָבִין ישלחור,הון:לר פריקהון? משלחור,הון:לר הַקִיפָאייָ צְבָאוֹת שְׁמֵיה אָהַפְּרָעָא אָהַפְּרַע יַתּ עולבניהון בריל למהבר

רש"ו

מהר"י קרא כל נבוריה: (לא) הנני אליך ורון. הגני אליך בכל סלכות (לד) הרגיע את הארץ. כשתפול ככל יהי מרגוע והנתה הרשעה וכן תירגם יונתן סלכות רשיעא: (לר) לספך הרגיע. לסען הסציא סרגוע לארץ ישראל: הרגיו, ולהסציא רונו לירשבי תגל ווית לסען הרגיע כדיל לסיתבר. לשון דוגע היס:

באו כמו הם ננון והציל פסוח והמלים עד השמירו אותם ופירש הרגיע עניין מרגוע ומנוחה כי ברונז שיבא לירשבי בבל יחית מרנוע לארק כי סלך בכל היה פרגיז הארץ ופרעיש מפלכות וי"ת דרניע ענין רוגע הים שתרגם בדיל לפתבר רשיעי ארעא מצורת דוד

ונו': (לח) הגני אליך ודין. לחה כלשלי חים זרון הנח חני הלחם סליך כי כח יום חשלום נמולך עת זכרון פורך: (לכ) וכשל זרון. כלשלכ יהכג: ואין דו מקים. כי"ל לח ימלוך מי מוכפו בכבל : סביבותיו. סביבות שכיו: (לנ) ששוקים וגר יחדר. כ"ל כשו שנשקי ששלת השביעה פ"י מלך אשור כן נכשקו בני יהודה פל ידי מלך בכל: וכל שוביהם. כמו אשור כן ככל כחוקי בהם ושמאנים מלך ככל: וכל שוביהם. כמו אשור כן ככל כחוקיו בהם ושמאנים לבלחם חפשי: (לד) גואלם חוק. עם כי חינם משלחם מכלונם

ולחודעני אליך זרון. שם תאר כפו זד יהיר: ולכו וכשל זרון תפל. אפר זה כנגר פלך כבל וכן ת׳י האאנא שלח רוניי עלך מלכא רשיעא: (לג) כה' אכר ה' . כבואר הוא: (לד) נואלם . הרגיע . תרניו. שניהם מקור וכאה הח"א כהם בחיר'ק כפו העבר וכן

מצורת ציון רביו (היול פ"ו): זרה. מלפון זדון ורשם: (ל) ירפו. פנין כריחה: (לכ) והצחי. פנין סכערה והדלקה כמו וחלת כסככי סיפר (יפעיה פ׳): ואכלח . פנין שריפה כמו שמכולת אם (שם): (לג) משוקים. פנין שדידה וגול: שוביהם. מלשון שכי ור"ל המושום שנקחום כשכי: החזיקו. מחזו בחזקה: באגו. מלשון מיפון: (לד) הרגיע. מלשון פרגוט והשקם: והרגיו. פנין רעד

סנה נוחלם חזק והוח יריב את ריכם ויחבד את ככל וילאו הגולים חסשי: למען הרגיע, למען יהי מלגוע ככל החרן יכים רוגז וחרדם

were the children of Judah plundered by the king of Babylon.

and all their captors-Just as the king of Assyria refused to release them, so did the king of Babylon refuse.—[Mezudath David] In addition to the evil they committed by exiling them, they also refuse to release them.—[Abarbanel]

34. Their Redeemer is mighty— Although they refuse to release them, their Redeemer is mighty, and He will plead their cause, destroy Babylon, and allow them to go free — [Mezudath David]

in order to give rest to the earth— When Babylon falls, there will be rest and peace for all.—[Rashi] While Babylon was ruling, there was much unrest in the world.—[Abarbanel]

and unrest to the inhabitants of **Babylon**—Through the caused to the inhabitants of Babylon, the rest of the world will have they shall be cut off on that day, says the Lord. 31. Behold I am against you, O [man of] wickedness, says the Lord God of Hosts, for your day has come, the time I visit retribution upon you. 32. And [the man of] wickedness shall stumble and fall, and he shall have no one to raise him up, and I will kindle fire in his cities, and it shall consume all those around him. 33. So said the Lord of Hosts: The children of Israel and the children of Judah are plundered together, and all their captors have held onto them, they have refused to release them. 34. Their Redeemer is mighty; the Lord of Hosts is His name, He shall surely plead their cause, in order to give rest to the earth and unrest to the inhabitants of Babylon.

- 31. Behold I am against you, O wickedness-You, Belshazzar, man of wickedness, behold I will fight against you for the day of your recompense has arrived, the day of the remembrance of your inquity.— [Aharhanel, Mezudath David] Kara explains that God is addressing the kingdom of Babylonia, referring to it as the kingdom of wickedness, so Jonathan, Redak quotes Jonathan as reading: Behold I send My wrath against you, O wicked king. This follows our edition and is also quoted by Ibn Nachmiash. [The change from the feminine gender to the masculine appears to indicate that, whereas heretofore we were speaking of the kingdom (מלכות), we are now referring to the man.]
- 32. And [the man of] wickedness shall stumble—Belshazzar shall be assassinated.—[Abarbanel, Mezudath David]

and he shall have no one to raise

him up—None of his children will rule in his stead.—[Abarbanel, Mezudath David]

in his cities—In the cities of Babylonia.—[Abarbanel]

around him—I.e. around his cities.—[Mezudath David] All his supporters.—[Abarbanel]

33. are plundered together—Now you, O king of Babylon, think that the children of Israel and the children of Judah are ownerless and that whoever appropriates them assumes ownership. This is not true, however, for they are Mine, and if they are in your hands, they are plundered, for you have taken possession of them unlawfully. The children of Israel are the Ten Tribes that were exiled by Assyria and the children of Judah are the tribes of Judah and Benjamin exiled to Babylon.— [Abarbanel] The intention is that, just as the children of Israel were plundered by the king of Assyria, so

אַרַעַהוּון וּלָאַיָרָאָה וַיָּעָא לְכַלּ יַהָבִי בַבַּל : אַ דַקְּטְּרָיוּ בַּחַרָבָּא יַיתוּן עַלּ אַרַעָא דַכַּסָרָאַי אַטר יִי וָעַלּ יַחָבֵי בָבְלּוְעַלֹּ רַבְּרָבָהָא ועל חבימהא: יו רַקַּטְלֵּין בְּחַרְבָּא יַיַתוּן על קסמהא וישתבשון דַקַמְלֵּין בְּחַרְבָּא יֵיתוּן על נברהא ויהברון: מ דַקַּטְלָּין בְּחַרָבָּא יַיְהוּן צל פוּקוַתְהוּן וְצַל רָתִיכִיהון וָעֵל כָּל סוּמִבְוֹתָא דִי בְּגַנָה וִיהוֹן חַלָּשׁין בּנְשַׁיָא רַקּמְיִּין בַּחַרָבָּא יַיַתוּן עַלּ בֵּית : גַּוָהָא וַיָּהְבָּוִיוּון: יַּה שַׁרְבָא בְּטוֹהָא וָיִבְשוּון אַנִי אַרְעָא צַיְּסְגַיָא הִיא וּבְסַעַוָּתָא סְשְׁהַבְּחִין

מהר"י כרא (לו)חרב אל חברים. חם חרלים כמו שמצינו בכל מקום שמתחיל תחרב בגרולים ומסיים בקפני' כענין שנא' בנבואת וכריח חרב עורי על רועי הך את חרועה ותפוצינה הצאן והשיבותי ירי על תצוערים. ובדום. לשון ענפים חם. וי"ת חרבא על כססחא וישתבשון לשון ספיר אותו בדים: (לו) ואל כל חערב. אל כל אומה שמעורבין בתוכה: והיו לנשים. ת'י וירון חלשין כנשיא:

חרב אל אוצרותית ובוזוו. ת"י רקסלין בחרבא ייתון על בית ננותא ויתבוזון: (לח) תבאימים יתהוללו. ובסעותא על שם מנחת שי (לח) פשלים . חסר יו"ד קדמחה ע"ם המכורת בשופטים טיבן ג' וכן הוח כספרים

מדוייקים:

לכל: (דו) אל הברים . אל הקוסמים שלה: וגואלו . כהסמיהם ודומה לו מפר חותות כדים (ישעיה ת"ד) וכן ת"י על שם שכודים וחותרים דכרי כוכ: (דו) הערב. סומכוותה (גרנטיה"ה כלפ"ו) : (דח) ובאימים יתהולדו. ישתטו. לשון אחר (סורוונפרונ"ם כלע"ו) וכן ח"י משחבחין, בחלהי הענקים שהיו להם:

ולאיתאה זיעא לכל יתבי בבל: ולסו תרב על כשרי". מבואר הוא:

(נוֹ) חרב אל הברים תואלו . הברים פי' תכתבים מן בריך סתים יתרישו והם תכוסמים ועתח בכא הרעת עליתם נואלו ולא ידש רבר ולא הועילו לחם ססמיחם: נואלו. עניין סבלות וכן נואלו שרי צוען אשר נואלנו וכן תירנם יונתן פל קססחא וישתכשק: מb חרב. ואל כל הערב. במו ערב רב רוצה לומר אנשים בכרים שחיו בכבל מכמה ארצות או יתית לניין פתורת כפו ושורני מערכך ר"ל אל כל אנשי תערב כלומר המוחרים: והיו לנשים. הלשים כנשים שלא ילחמו כנגד אויביהם: חרב אל אוצרותית. אפשר לפרש הרב זה כמו בי חרבך תנפת עליה שהוא תרב הפשונים של אירום בכל ההיבלין בתרבא יותון על בית ננוחא ויתבוון: ולח) דרב אל מימיה ויכשי. מן הרבו המים לפי שבכל רבת כים אמר על דרך משל שיבשו מימיה דל שיכלה מיבה ועשרת: כי ארץ פסילים חיא. כלומר לפי שהיו בומחים בפסיליהם: ובאימים יתחוללו. נקראו העצבים אימים לפי שעובריהם יפחדו מהם ואמר שיחיו משתגעים בהם ובעבורתם וםן התיכה שתרגם יותהן ובפעותהא פשתבחין תרגם יתושלו ענין תחלח והוא לפי הנפצא עניין הוללות ופכלות כפו ויתהילל

מצורת ציון וחרדה כפו כנזו ואל תחשמו (תהלים ד'): (לו) חבדים. פנין המלחת הכזב מן הלב כמו כדיך מחים יחרישו (חיוב י"ח) וקרח כן את הקוסמים כי דרכם להפליח כוב עלב: ונואלו. שנין סכלות כמו נואלו שרי לופן (ישעים י"פ): וחתו. ונשכרו: (לו) הערב. מל' תפרוכות: ובוווו. מלפון כזה ופלל: (לח) דורב. פנין יוכם כמו מרכו המים (כראשית ה'): ובאיםים. הוא שם כנוי פל הפכו"ם:

מצורת דוד פל יושכי ככל ולא יוסיפו למשול כפפים: (לה) חרב על כשרים. מרכ תכוח של הכשדים: (לו) אל הבדים. חל הקוסמים הכודים דכרים מלב": ונואלו. יסכלו כשלחם ולח ידשו כשה ינללו: (לו) ואל דכבו. הכולת מנשי הרככ: ואל כל הערב. תערוכות המומות שהיו יושלים כככל: היו לנשים. יסיו משישי כת כמים: הרב אל אוצרותית. מנשי תרב יכולו פל פולרומים ויכוא פותם: (נח) חורב . לפי שנחר פרת סי׳ פוכר כככל וחים משקה שדוחה

כנילום במלרים לכך למתר שיכול מורב לל מיפיה ויכשו: בי ארץ פסילים היא. הרכה ססילים עשו לעכו"ם: ובאיסים יחהוללו. פשחטים ופשחגעים מם ספכו"ם שלהם ויקרל הפכו"ם אימים כי מכיאים איתה על פוכדיהם וכאשר יקרא מפללת כמ"ש אשר עשתה

lon is a land with much water, this figure is used. The intention is that her plenty and her wealth will terminate.—[Redak]

for it is a land of graven images-I.e. because they trusted in their graven images.—[Redak]

and they are mad upon things of

horror—Heb. יחהללוי, they shall become mad Another interpretation: (Pour vanter in French) in order to boast. And so did Jonathan render: משתבחין, they boast, i.e. with the gods of the giants that they had.—[Rashi] Rashi, apparently, equates אֵימִים with the same word mentioned in 35. A sword is upon the Chaldeans, says the Lord, and upon the inhabitants of Babylon and upon her princes and upon her wise men. 36. A sword is upon the imposters and they shall become foolish; a sword is upon her mighty men, and they shall become dismayed. 37. A sword is upon his horses and upon his chariots and upon all the allies who are in her midst, and they shall become [like] women; a sword is upon her treasuries, and they shall be spoiled. 38. A drought is upon her waters, and they shall dry up, for it is a land of graven images, and they are mad upon things of horror.

rest and peace, since the king of Babylon caused much unrest in the world.—[Redak] Jonathan paraphrases: in order to break the wicked of their land and bring trembling to all the inhabitants of Babylon.

35. A sword is upon the Chaldeans—Jonathan paraphrases: Those who slay with the sword shall come upon the land of the Chaldeans.

and upon the inhabitants of Babylon—This refers to the residents of the capital city.—[Malbim]

and upon her princes, etc.—They, too, dwelt in the capital.—[Malbim] 36. upon the imposters—Heb. הבדים. To her diviners.—[Rashi]

and they shall become foolish-with their divining. Similar to this is: "Who frustrates the signs of imposters" (Isa. 44:25), and so did Jonathan render. They are called בַּדִּים and say false they fabricate (בּוֹדִים) and say false things.—[Rashi] When the catastrophe befalls them, they will be fools, and they will know

nothing, and their divining will not avail them.—[Redak]

37. the allies—Heb. קעֶּרֶב , Jonathan renders: פּרְמְרָאָה (garantie in French).—[Rashi] Those upon whom they depend . Redak explains: the mixture. Those foreigners who are found mingled with the Babylonians. He suggests also: the traffickers. See 25:20 for detailed explanation.

and they shall become [like] women—I.e. they shall become weak like women and be unable to defend themselves against their enemies.—[Redak]

a sword is upon her treasuries, and they shall be spoiled—Jonathan paraphrases: Those who slay with the sword shall come upon her treasuries, and they shall be spoiled. Redak suggests that the "sword" mentioned in this context is the implement used for building and demolishing, not the weapon used for battle.

38. A drought is upon her waters and they shall dry up—Since Baby-

â م فرق ب y ים לבן יאראן 5 בחהולין וישרון ບ ບ 2 עור לעלם כנ קשְהָא וּהְרֵיםי ועל סוקומא אַר דָר וְּדָר ולא יהותם בה אַנַשׁ: כא הָא יִמָא אַהָא ומלכין סגיאין גיהו בנלי מסיפי אַרְעָא וְלֵית לְהוֹן רְחֲטִין קֵלְהוֹ מכררין אינון ךרחיק יו יה סרום ויה צמורה וקריבהא אמו יי קאינהים הקו הצפונא ועכימיו רברבין ארוירן אכוראין אינין געמין ולא תחב בעלם ולא תשְׁרֵי נהכון באהרגושהיה רְכְּנְיִן ני. קיייר Ę n Q Š 2

שפיו היא איםתם: (לם) ציים. מרפריניש בלפ"ו: איים. (לם) ציים את איים. יערען תמוון כהחילין מיני חהולין: (מא) הנה פם בא כצפון. בכל הלי שהפצא שכשרים באו פל ישראל אוהו הלשן אחה מוצא לשבא פרי פל בכל. בשנשרים באו פלישואל היא איבו ערוך כאיש לבלחבה פליך בה ציון. וכשפרי כא פל ככל בריב ייך כאיש למלחפה פליך כה בבל: מהר"י קרא ŗ

לקריכהא: (מל) הנה, ומלכים רבים, נרולים וחשובים כבי על כל רב ביתו והם דרייש וכורש או פירושי הבים בפנין כי באי עם דרייש מלכי אומות אחרות ככי שאמר לממה ממלכות אררם מני ואשכנו: (מנט קשת וכנידון . כתיבופו קשתן ותריפון פרש כידון כלי בנון ואששר שינית כפון רנמת כפו ויטתק לדעש כידון להכ מנית וכידון: שירון כאיש לבלחמה . כל אחר כהם פרך בכל כלי יוין כבל אחד אחר שרובה, להלחם עם חברו עורך

ההגלני מלשון הגלוח וסכלוח: (גש ציים. איים. סמות מיני מפלגת לאשרה (מ"א ט"): (גש) לכן. הואל והיו כ"ג רבוקים מחרה בלה יות בלה הישהבי (מ") ימרי יור: בעורה ישהבי לחקבים "ש בשויש השים הדוק היות ישהבי מוסים אורים של שים בדוק (מ") ימריר. מלשון המשוכרות: (מג) וכירון, הול בעון המחיקתיה. ורו היות ישוב ילא השבי מוד משבת מד מוסים אים הדוק יות היות, ימון המשוכרות: מנה בישה האור היות היות, ורור. עוד בילו כל ימי הדונות וכעל הדבה בח"ש: (מ") ימריר, ימון המחיקתיה. ורו היות יש בילו כל ימי הדונות וכעל הדבה בח"ש: (מ") משורה ולא המשוכרות: למ" ביות היות היות יותר יותר מים היותר מהיותר היותר היותר היותר מהיותר היותר היותר היותר היותר היותר מהיותר היותר מהיותר היותר היות מצורת בור

בירם והתהללו הרבכ: (למ) לכן. ציים. חיות השכנות בציה ותינבם יונון מחקון יים שמם במית הנוכר בביבי בנהנט נכותם לברכה כרי שלא תקק" הנסיה מרשינא כלל"!! אים. תירנם יונחן חטלין: (מ) כסהפכת. לחשלוה הוא שם ססוך אל השקל לכריבת מרוט ומטורה שם ססוך אל השמל: (זאת שנניה, שבני סרום ושכני מסורה והם אושה וצברים והאודות ותיי רחיק סיסרי יתהון כסה דרחיק ה: ית סרום והאודות

יתהללו. מלמו הגלוח וסלוח : (מו) ציים . אים . סמים מני מים : בנות ימרה 30 מים ה מיטה: (מ') שרי - יוד (מה) ימיר : מלמון המונירוח : (מר) וכרוך : הול מין נימר! יחיקי המח: ערוך, מסורכ : (מנ) ורשי מלי לפיון: וחזיקתרו. מצורת ציוו

with himself arrays fellow his

of them is arrayed with all types of arms, just to fight with one as a man who wishes arrayed—Each

-[Redak]

types of weapons.-

39. Therefore, martens shall dwell with cats, and ostriches shall dwell therein, and it shall never again be settled until eternity, neither shall it be inhabited from generation to generation. 40. Like God's overturning Sodom and Gemorrah and her neighbors, says the Lord, no man shall dwell there, and no man shall sojourn therein. 41. Behold a people is coming from the north, and a great nation and great kings shall be aroused from the ends of the earth. 42. They grasp bow and spear; they are cruel, having no mercy; their voice is like the roaring sea, and they ride on steeds, arrayed like a man

Deut. 2:11, where it is used as the Moabite appellation for the Rephaim, a nation of giants. Consequently, here it denotes the gods of this people. Redak, however, explains that the idols were called אַימִים because their worshippers feared them. Hence, the word is derived from אַימָּה, fear. He questions Jonathan's interpretation of as "they boast," since the word is commonly used for "madness." Daath Mikra interprets this as referring to the mad pagan orgies of the Babylonians.

39. martens ... with cats—Jonathan renders: And martens shall meet cats. These are species of animals found in ruins.—[Rashi] יצָּיִים is derived from אָצָיִי, waste. Jonathan renders: אָשָּה identified by some as the אַיִּים mentioned in the Talmud. This is martrines in O.F., the marten. The city shall become a waste, the habitat of desert creatures.—[Redak] See also on Isa. 34:14. Malbim explains that these are frightful animals, sent to punish

them for worshipping things of horror.

40. **Like God's overturning**—This is hyperbolic.—[Redak]

and her neighbors—I.e. the neighbors of Sodom and Gemorrah, viz. Admah and Zeboiim. *Jonathan* paraphrases: My word shall reject you as the Lord rejected Sodom and Gemorrah and her neighbors.—
[Redak]

and no man shall sojourn therein— I.e. even temporarily.— [Daath Soferim]

41. from the north—Media and Persia are north of Babylon, in the north east.—[Mezudath David]

great kings—Heb. קבים. This refers to Cyrus and Darius, kings of high esteem. It may also be translated: many kings, alluding to the kings of Ararat, Minni, and Ashkenaz, mentioned below 51:27.—[Redak]

42. spear—Heb. וְכִּדֹן. Jonathan renders: shields.—[Redak]

they are cruel—Le, they excel in cruelty,—[Daath Soferim] Cf. Isaiah 13.

בתח: ערוך באיש. פבוך בכלי אין כלים נבקר בשורה במלחמה: שנין מביחה: היל. מלמלה וכעד: (מד) מנאין. מנין נכיות בכיות מכלחם: (מד) אין שבישם. מבון מכיות הכלים שנין ולהישות וכ"ל נכיר באילה: (מה) אין שבישם. מהון מעבור מתלחמה לוני? והר באירה. כלים שוני באים ולאין מעם במתלון מרכן. (מני ליבור באירה. מלי משלון מרכן המון מעם במתלון מרכן ולמני ליבור באירה. מלי מים מקון מניות משלו מרכן (מני ליבור באירה. מלי מים מקון מניות הבקת מלי מולה לוני ליבור מתלון מכלו המקון מניות הבקת והחלום שלון מניות המליות הליביה אים, באים מניל המלים המלחם מניות מחלום מניות המלחם מלחם מניות המלחם מניות המלחם מניות המלחם מניות המלחם מלחם מניות המלחם מלחם מניות המלחם מלחם מניות המלחם מניות המלחם מלחם מניות המלחם מלחם מניות המלחם מניות מלחם מניות מלחם מניות המלחם מניות מלחם מלחם מניות מלחם מניות מלחם מניות מלחם מלחם מניות מלחם מלחם מלחם מלחם מלחם מלחם מלחם מניות מלחם מלחם מלחם מלחם מניות מלחם מלחם מלח and denote that, adule that (at) athir, any there are the controlled that a denote the controlled that are the controlled that

מצורת רור

לצברו בכל כלי ויין: (מני) שסש מלך בבל, דאא בלשצר: (מי) מלאו, פגימיל ניוסב: ני מאיניסבי, כ' מלא והו חסר ופיתוסוניס מגדו הבנה בארה עילה, פרשבות הסשלק למלקה בננחאת ארום וליניסה כ' מלאו מיל משוק של אינים לחוץ מבוק (מסרי סוף מידי אינו אנו כשרשים אירו ובנה אבר כ' כשחית בכל יעלה כום! לאחם לי מלאו מה לולא מידים ומסול לאיני מסים יו מסר לא מידי אירוה בלי מדר ויעלה מבאון הירון כלינטר יעלה ויתבר כנו לאום: קרי וימיני, מסטל הלינו מלא על כל בנויחות וחרר הירון למי שידא בארץ ישראל וכבאן ישראל יבא עלינום הרם כלינטר מעונים ישראל יבא הרם לבבל וימלו יומרא לבאן על אינו הלי מידים למי שהיא לואן על אירון למי שידא בארץ ישראל ובגיאן ישראל יבא עלינום הרם כלינטר מעונים ישראל יבא הרם לבבל וימלו ישראל לגאון על יורון למי שידא בארץ ישראל והבלן ישראל יבא עלינום הרם בלינות העונים ישראל יבא הרם לבבל וימלו יומר היום להיום הנה למולה לומי בהוום אלינות היום בעל אינון בבל ישרה מקל אינות המקל שלוה ומי בחור אלינות אורב כנו אשר למעלה: (מסי לכן, אל בבל. כנו על בבל הלחם בהושאר המסק סנואר הוא: ויעירני, הניין הנושה כנו אשר למעלה: (מסי לכן, אל בבל. כנו על בבל כנו על בבל. מצודת ציו

מיות המזיין בתורבה: (סד) הנה כאריה . אשר יעלה ענאון הירדן כן יפא השידד אל נוה איתן כך מ"י הא מלך בנושריתיה ישק שליהון כאריא דבליק מרום ירדנא , F

אריצם קרי

רש"י למדנו שבאון הירדן מקום אריות הוא ואף כך ת"י ואיך מפשה צנאון הירדן לקבל מיות ברא ירדלה: כי ארניעה. כשליה השבה: בעליה . ממעל לה: ובי יועירני. מנחת שי כשרים

יםק עליהון פאריא דסליק מרום יהרגא Ľ, Ė פר הא מְלַךְ בְּמִשְׁרְיָתִיה Ę כנ ביא ברר ב: מר מכו ָרָא בְּחָבְלֵין לְיָלֶרְנָיִא פר בבן שְׁמִעוּ כּכְבָּא בֹּנ וכְחֲשֵׁבְהֵיה רַחֲשֵׁיב עֵל שמעהון ואקנשנא בופן דאיהינון עלה ושלמונין אַפֿעִי עַלָּה ריצרעינני ראית כיה הקוף קדמי: 1.3 0. לרי ניין Z C ַ בְּנְתִּי וְּכֵּוְ נְי וְיֵיתִּ מְלֵּדְ 7 אַנורנייר ۷ <u>۲</u> ا ž ភ : ממעו עצרי NO. נת-ננל: XC-XL Я E E

for war, against you, O daughter of Babylon. 43. The king of Babylon has heard the report of them, and his hands have become feeble; distress has grasped him, pangs like a woman in confinement. 44. Behold, as a lion that ascends from the heights of the Jordan to a strong dwelling, when I bring the moment [that] I will hasten them over her, for who is like Me and who will appoint Me a time, and who is a shepherd who will stand before Me? 45. Therefore, hearken to the counsel of the Lord, which He advised Babylon, and His plans that He planned concerning the land of

43. The king of Babylon has heard—This refers to Belshazzar.—
[Redak]

the report of them—The news of their might.—[Mezudath David]

and his hands have become feeble—He has no courage to fight against them.—[Mezudath David]

44. Behold. as lion—that ascends from the heights of the Jordan, so will the spoiler come to the strong dwelling. So did Jonathan paraphrase: Behold a king with his camp shall ascend upon them like a lion that ascends from the height of the Jordan. We learn that the height of the Jordan is a place of lions. Also, in this manner Jonathan renders: "How will you do in the heights of the Jordan" (12:5): Against the wild beasts of the heights of the Jordan.— [Rashi]

See above 49:19 in conjunction with the downfall of Edom. It may

also be explained to mean that the destroyer of Babylon will ascend like a lion, without fear, and he will ascend from the height of the Jordan, at the time the Jordan is at its peak, overflowing its banks. He mentions the Jordan, the chief river in the Holy Land, to indicate that Babylon will receive its punishment because of what it did to Israel, and Israel will achieve pride through the conqueror of Babylon.—[Redak]

to a strong dwelling—Viz. Babylon.—[Redak]

when I bring the moment—Heb. אַרְגִּיעָה, when I bring the time.— [Rashi]

over her—Heb. מַּצְלֵיהָ.—[Rashi] Redak renders: When I give rest to Israel, I will hasten them away from the land of Babylon, where they are in exile. See above 49:19.

and who will appoint Me a time—
for war?—[Rashi]

יַתָבַי אַרָעָא כּסְרָאַי אָם לא יגררון ויקטלון? תַקיפַי עם א אם לא יצרון עליהון מדוריהון: מי מָקַלּ רָאָתְאֲחָדָת בָּבֶּל וַעָת אַרָעָא וִצְוֹחָתָא בעממיא אשתכעת ז א כּרָנן אַטרייָ הָא אַנא מיהי על בָּבֶל וְעַל יַתְבֵּי אַרָעא כַכָּרָאַי עַמְמִין קטולין דרם לברון ושפירין בקומא רוחהון מְחַבְּלָא: בּ וְאֶשְׁלַח עַל בַבַּל בַּוּוִין וְיִבְזוּנְה נירוקנון ית אַרעא אַרי

א יסחבום

רשיי

למלחמה: (מה) צעירי הצאן. פרס לעיר לכני יפת: נא (א) לב קמי. כשדים כח"ת כ"ש: רוח משחית. חת רוח מלך פרם ומדי שהיח משחית. רוח (סלכ"ק בלע"ו) : (ב) וורוה . ונפלוה: ויבוקקו . וירוקנו :

רר"כ

אל ארץ כשדי׳ כמו על: אם לא יסחבום צעירי הצאן. הם ישרא׳ כמו ששירש למעלה ואף על פי שהסוחבים כני כבל לא היו ישראל כי אם מדי ופרם ישראל היו מבת מחיבתם והרי הם כאילו הם סחבו' כי בעונש ישראל בא עליהם האויב כמו שנאם'

טור"י קרא (כו) מקול. שנתפשה בבל רעשה כל הארץ: מא (א) לב קמי. שתאים קבים שלי בלב . זה הוא אחר פשומו של מקרא . ויש אוסרים לב קמי כשדים באותיות של א'ת ב'ש. וסיםן כ' כשדים ול' דלב והוכ"ל. ב' דלב ש' דכשרים

דו ב"ש. ד׳ דכשרים ק׳ דקםי והו ד'ק.י׳ דכשרים ום׳ דקםי זהו רם. ועוד ר׳ דקסי ום׳ דכשרים זהו י"ם. ובת׳י יושבי לב קסי יתבי ארפא דכשראי: רוח משחית. דוח מדי שישחיתו אותם: (ב) ושלחתי לכבל זרים וורוה. מפורים אותח: ויבוקקו. לשת מנחת שי

בפיפופ"ם רד"ק פנירום ופכלול דף מ"נ וכנכם לויה חן שפר ו" פ"כ: (פה) אם לא יסתבום. פי שחשר לכמוב לוא פלא נוא"ו ואל"ף ספה בין זה ובין האחור למפלה בפיפורם האומרם אם לוא יסתבום קדמאה הוא למפלה בפיפורפ"ם (פי שראה במחרם האומרם אם לוא יסתבום קדמאה הוא שנר שרולם לופר ל א קדפאה שנפסוק זה ולא היה דר"ל קדפאה דספר ירפיה :

נקסת ח' אלהינו נקפת היבלו: אם לא ישים עליהם נוה. ולפעלה נוהו ושם מכוא' העניין: (מו) מקול נתפשת ככל נרעשה הארץ. פבים פנחי העיין וורוה מנחי הלם"ד מבנין הרגיש והרי"ש אינה ראויה להרגש ויתבן לפרש ורים וזרוה ענין אחד ושרשו אחד ויהית ורים תאר בפלם דוים כלים ות"י בוחין ויבוחינין: ויבוקקו את ארצה. ענין רקות כמו כי כקקום בוקקים:

סצודת ציון סצודת **רוד**

נשבועה אשר לעירי הלאן ינררום מארלם והוא מרם שהוא הלעיר בכני יפת כי ארו"ל חירם היא פרם (יומא י"): אם לא ישים . בכני יפת כי ארו"ל חירם היא בשכועה חשר יעשה חת כל נוה ונוה שממה : עליתם . ר"ל לפניהם בטל כרחם: (עו) מקול נתששה. מקול השמועה חשר נחסשם בכל חרשש החרן כי יפחדו שלח יקרה להם כמקרם: וועקה. קול

זעקח ככל יהיה נשתע בין הממים: נא (h) לב קשי. הם כשרים כח"ח כ"ש וחחו בלשון זה מל כי

קם לכם של הי החריבו נוחו : רח משחית מוסד על שפיר לומר שישורר שליהם רלון משחית והוא רלון פרס ומדי: (ב) ושלחהי ונו'. אשלת על ככל אנשים רודסים ומסורים וסם יפורו לותם וירוקנו את ארלם כי את הכל יקחו: כי היו עליה. האויכים יכואו עליה מסכיב ביום בוא עליהם הרעה:

her—This is a play on words, זָרִים חרוה. It is also possible to render: scatterers and they shall scatter her. Jonathan renders: spoilers and they shall spoil her.—[Redak]

and they shall scatter her—Heb. ָחֵרוּדָ.—[*Rashi*]

and land—Heb. empty her [Rashi] ויבקקו

כפו ופס למשפת פי יופידני (חיוב ט'): (מה) יסתבום. מנין נרירה ומשיכה בחרן כמו סחוב והשלך (לעיל כ"ב): צעירי. ענין קוסן: ישים. מלשון שממה: (מו) נחמשה. פנין לכידה וככוש: נרעשח. מל' רעש ורפד: נא (ח) מעיר. מלטון התעוכרות: רות. כלון כמו הנני ניתן כו בית (ישניה לי"): (כ) ודים חרות. מנין פוור כמו וחתכם

סורה כגוים (ויקרח כ"ו): ויבוקקו. שנין ריקוח כמו הכוק חכוק

for they were against her all around-The enemies will come against her all around on the day that evil befalls them. - [Mezudath David]

To . . . the archer shall bend— This is an elliptical verse. The meaning is: To wherever I say, there the archer shall bend his bow.—[Rashi]

the Chaldeans, if the young of the flock will not drag them, if He will not make desolate their dwelling with them. 46. From the report that Babylon was taken, the earth quaked, and a cry was heard among the nations.

51

- 1. So said the Lord: Behold I arouse against Babylon and against the inhabitants of Leb-kamai, the desire of a destroyer.
- 2. And I will send against Babylon foreigners and they shall scatter her and empty her land, for they were against her
- 45. the young of the flock—Persia, the youngest of the sons of Japheth.—[Rashi from Yoma 10a] Redak, as above (49:20) explains it as referring to Israel. Although the Israelites were not actually those who dragged the Chaldeans, since Israel was the cause of Persia's conquest of Babylon, it is as though Israel was dragging them.—[Redak]
- 46. From the report that Babylon was taken—This translation follows Targum Jonathan and Redak. From the report that Babylon was taken, all the nations were frightened, lest they meet the same fate.—[Mezudath David]

and a cry was heard—Viz. the cry of Babylon.—[Mezudath David]

1. Leb-kamai—Casdim (Chaldeans) according to cypher of "At-bash."—[Rashi and other exegetes from Baraitha of Thirty-two Methods of Rabbi Eliezer the son of Rabbi Jose the Galileen, Method 29] "At-bash" is an alphabet in which one letter is substituted for another, in the following manner:

```
א = ת ז = ע
ב = ש ח = ס
ג = ר ט = נ
ד = ק י = מ
ה = צ כ = ל
```

Consequently, כַּשָּׁדִים = לֵב קַמֵּי. The word, אָרץ, land, is understood since the verse mentions Babylon, as is customary in many places. It is also possible to interpret the verse according to its apparent meaning, the heart of My enemies. Accordingly, we render: and to the heart of My enemies, the inhabitants of the land of the Chaldeans. In this manner, Jonathan renders the verse: So said the Lord: Behold I bring upon Babylon and upon the inhabitants of the land of the Chaldeans, murderous peoples of haughty heart and handsome stature, whose spirit is destructive.—[Redak]

the desire of a destroyer—The desire of the king of Persia and Media, who is a destroyer. Heb. רְנָּהַ (talent in O.F.).—[Rashi]

2. foreigners and they shall scatter

הוו עלה מסחור מחור ביום ביש: נלאים הח ךכת חקקי היה ולא יסק בסרוניה ולא תחוסון על עוליכהא בַּל נְכְסָהָא דוותרסון קפולין ダブロラ באר.עא 🗦 בשוקהא וספענין ה אַרֵי לָא שְׁבִיקִיו בּית ויהודה אַרַי אַרַעַהון אַתְּסְלִּיאַה נ"א אַל כתיבולא קרי ואַל קרי

ריקם: (ג) אל יררוך הרורך קשתו. אל נקיר בסטל ללמרך שאינו קורש יפתרונו אל כל כי שיררוך הדורך קשתו לא יחסיא שלא ישוב החץ ריקם שלא יהרוג. ושמא תאמר למי שחוא כירה בו חץ לבוש הוא שריון ואין החץ נכנס בו. לכך נאמר:

שם ידרוך הדורך קשתו: ואל יתעל בסריונו. חל ירפה: (ה) כי לא אלמן. לא שכחו מלנקום נקמתו: כי ארצם. ואל יתעל בשריונו. לא יועיל לו שריונו לפי שתחלוף החץ את השריון: (ה) כי ארצם. ארץ בבל. מלאח אשם. שהכעיסו את

(נ) אל יררוך הדורך. הרי זה מהרת הלר חל חשר חני חות׳

מנחת שי לא (ג) אל ידרך. אין דגם בדליח: אנ ידרך ידרך הדרך. יחד פון איין דרמיבון ולא קריין מפורח ריים ובדלים פרק אין פון המודר: אל ידרך דרמיבון ולא קריין מפורח ריים ובדיים פרק אין פון המודר: אל ידרר וגו' איול ישל גור. יווינאן חדרם כמו אל לא ידרח מחת המחת המחת המחק הולה "סק כבריינה כן כחד דר'ק כברבים

נטאל ידרוך הדורך כשתו. אומר אל הדורך שידרוך כשתו אל אשר יהעל כשריונו אל תתכלו אל בחוריה וי"ת אל כמו אלית לא ישתח דבתת קשתיה ולא יסק בסיריניה: ואל יתקל. אל אישר וני ולל ישנל נג'י ויינאן חנט פנו אל ל הימחוני יום מחחות מינ תקלה ותוצאה בשריונו שהוא לבוש שחייון הוא לכוש הברול "מקלה ותוצאה בשריום הוא לבוש חשריון הוא לכוש הברול "מינה לא מיד במשר מה או מלה מינה בעלה שהיא עוובת סכנו לא מיד מינה לא מיד בעלה מור שבת בעלה שהיא עוובת סכנו לעולם לא מינו נפלר, תספוק כפול בענין בס"ש כסנהג לתוק: (ה) כילא אלמן. אינו כסו האלסנה שבת בעלה שהיא עוובת סכנו לעולם לא

כן ישראל כי בעלה תי וקים ואם עובה בגלות עור יפקרנה וישוב אליה ויפקוד על אויביהם: כי ארצם מלאח אשם מקדוש ישראל. ארץ כשרים סלאה אשם יחמאה מקדוש ישראל כלוי בסה שעשו רעות בעסי ויית כן ארי לא שכיקין ביה ישראל ויהודח מאלחהוו

מצורת ציון

(ישעיה כ"ד): (ג)אל. כמו אליה: יתעל. מלשון עליה וגכהות: בסריונו. הול כעין לכוש עשוי מכרול ילכשוהו כמלחמה להליל ממכח חרב וחנים וכן לכשו הסריונים ולעיל מ"ו): החריסו . מלשון חרס ומכדון: וד) ובדוקרים . ענין נעילה חרל וחנית לגוף מדם וכן כל בנמנח ידקר (ישעיה י"נ): (ה) אלבן. מנשון חלמנות' אשם.

מצורת דוד (1) אל ידרוך. כ"ל אליה אל ככל ידרוך הדורך קשתו ואליה יתעלה ויתנאה עם השריון: צבאת. לכאות עמה: (ד) בחוצותיה. יפלו בחולותים: (כ)בי לא אלבן ונו׳.כי הוח חי וקים לפולם והוח לישכחל למור לנקוס נקמחס: כי ארצם. של הכשדים: מקדוש ישראל. ממה שמשו לקדוש ישרחל שהחריבו נוהו וכלו ממו:

for their land—of the Chaldeans. -[Rashi]

is full of guilt, from the Holy One of Israel—The land of the Chaldeans

is full of the guilt they incurred by harming the people of the Holy One of Israel.—[Redak]

all around on the day of evil. 3. To [wherever I say], the archer shall bend his bow, and he shall not be healed with his coat of mail, and have no pity on her youths, destroy all her host. 4. And they shall fall slain in the land of the Chaldeans, and those thrust through in her streets. 5. For Israel is not widowed, neither is Judah [widowed] from his God, the Lord of Hosts, for their land is full of guilt, from the Holy One of Israel.

and he shall not be healed with his coat of mail—Heb. ואל יתעל.— [Rashi] Rashi, apparently, had the reading וָאֵל, and וָאַל. Redak read both of them as אל and מאל, rendering: [God commands] to the archer who bends his bow and to him who boasts with his coat of mail: Have no pity on her youths, etc. According to this interpretation, the word order is inverted. Some of the ancient versions and several Hebrew mss. support the variant אָל and וָאַל. Let not the archer bend his bow, and let him not lift himself up. This may be Targum Jonathan's interpretation according to our editions. On this interpretation, the Babylonian soldiers are told that resistance is useless. The difficulty in this explanation is that the second half of the verse is obviously spoken to the attackers. Redak's interpretation of Targum Jonathan does not coincide with our editions. According to him, the words אָלָ and אָלָא would have to be spelled אֹלְ and אַלָּא, with a "he" rather than an "aleph." Isaiah da Trani renders: To (Babylon) shall the archer bend his bow, and to (Babylon) shall he boast when donning his coat of mail.

- 4. in her streets—I.e. shall fall in her streets.—[Mezudath David] i.e. the end will be that they shall fall slain in the land of the Chaldeans, and those thrust through shall fall in her streets.—[Abarbanel]
- 5. For Israel is not widowed—He has not forgotten him to avenge him.—[Rashi] He is not like a widow, whose husband is dead, who is forsaken by him forever. Israel is not so, for her Husband is alive, and although He left her in exile, He will remember her again and retern to her, visiting retribution upon her enemies.—[Redak]

קרישא דישראל: ושיובו נכר נפשיה לא הַלָּקוֹן בּחוֹבָה אַבִּי **ערו** פורענותא היא קדם וַי נִמְלָא הוּא מְשׁׁלֵם יַיִּ ָרה: יַא בַּכְּסָא דְרַהַ**ְּכָא** רהוא רגיג מכל מגיא בו עלי חובא דבבל בבן פורענות הקיפא עַהִירָא רְיַיַהֵי לָּהּ סָּן קָבָם וָי עַהִירִין דְיִתְּרַוּוֹן מנה רוו כל סלכי עממיא ומבספור ענורא ישתון עממיא על כן

למכאובה

ישה נשה עס סוא : ח בתביף נפלת בכל ואהברת אלילו עלה סבו שעיף לתבירה מהר"י קרא

של כשדים: (ו) נוסו . ישראל מתיך בכל: (ו) בום והב . היתה בכל פד הנה ביד ה' לפכר בה את כל הארץ יין

קרוש ישראל: (ו) כים והכ בכל . כלומר ככום והכ שהוא חמוד ביר איש כך היתה בכל חסורה ביר ה' עד עכשיו שבה הית בשכר את כל תארץ וכיינה שתו כל הגוים. אבל עכשיו. פתאום נפלה כבל והשבר : (ד) כחו צרי לככאובה אולי הדפא. אני הייתיאופר שתכתו צרי לפכאובה אכל אינו כותיל שככר ננודה

הוכה מצפון והכ יאהה ואמר ביד ח' כי מלך בכל חית שליח האל להחריב הגוים והוא מה שאמר למעלה כח את חכום חיין החבה הואת כירי והשקית אוהו את כל הנוים וכן אמר הנת כיינה שתו נוים: יתרטללו. ישתנתו כן הוללות וככלות וכן אכר למעלה ושתו והתנעשו והתהוללו המשילו ליין ורונקי לפי שפעל האל זך ונקי הצור תמים פעלו: (ח) פתאום . אולי תרפא. מצודה דוד

מה' צבאות ארי ארעהון אתכליאת חייבי קבול מכיכר קרישא דישראל: מו נסו. אופר לאנשים פארצות אחרות שהיו בה לפחורה שינוסו מתוכה שלא יסיפו בעין העיר: אל תרמו בעונה . ענין כריתה כפו ונדפו נאות השלום: O כום זהב . קרא חיין הוך והב לוכות הוהב המשל המשילי בו וכן המשיל השכן הוך בזהב כמו שאמר המריקים מעליהם הוהב וכן הרוח מצורה ציון

(ו) נובר, אתם הכאים שארלות אחרות השוכנים שתה בככל נופף משם ומלטו כל חיש חת נפשו וחל תתעכבו שמה להיות נכרתים פספ בשונה: כי עת. מחה כחה המת לעשות נקמה ככבל ולשלם לפ

השא וששש: (ו) הדפי. ענין כריתה !: (ו) זהב. כ"ל כקי וללול כיהב וכן המריקים משליהם הוהב (וכריה ד'): יחתוללו. ענין בכלות וששות כמו ויתהולל בידם (ב"ח כ"ו): (ה) הילילו . מלשון

יללה: צרי. הוא ברף אילן ועיוחד להמאה וכן נאמר הלרי אין נמול הרפה: (ו) כום וחב. פר הנה התח לכל כיד הי ככום אין נקי וללול כוהב והוא בשלה אין היה בשלה היה ביד היה ביד וללול כוהב והוא היחה שהכרת כל הארן ד'ל פיי ככל האכרת מלכי הארן כי הוא כלכל דעתם כיון המשפר ועוכלכל: פיינדת מיין הכום סואם או הפתים ולכן עשם וללים וספלים כשכורים ולא יכלו לכלחם: (ה) פראום. הנה פתה נשלם סחמום ועשרם היילילו כלידת . לכן עשו יללה פליה: קחו צרי. דרך לרשאות

wail over her, take balm—Now that Babylon has fallen, either wail over her to lament her downfall or take balm to heal her. This is spoken

in sarcasm.—[Abarbanel] It is addressed to all the nations protected by Babylonia.—[Malbim]

6. Flee from within Babylon and each one save his life, be not cut off in her iniquity; for it is the time of the Lord's vengeance; He is paying her a recompense. 7. Babylon is a golden cup in the Lord's hand, it intoxicates all the earth; nations have drunk of her wine, therefore, nations are mad. 8. Suddenly, Babylon has fallen and has been broken; wail over her, take balm

6. Flee—Israel, from within Babylon.—[Rashi] Redak explains that he urges foreigners sojourning in Babylon for business, to flee lest they perish because of her iniquity.

7. a golden cup—Until now, Babylon was a golden cup in the Lord's hand with which to intoxicate the whole earth with the wine of wrath.—[Rashi] Redak understands the phrase as "a cup of wine clear as gold." We find clear oil compared to gold in Zech. 4:12, and the clear wind compared to gold in Job 37:22. Here, too, the wine is compared to gold. The clarity of the wine symbolizes the purity of God's deeds.

Daath Soferim interprets this as a contrast of Babylon to Assyria. the latter was not endowed with a culture of any importance. In contrast, Babylon possessed a culture of great fame. This is symbolized by the golden cup.

in the Lord's hand—For the king of Babylon was God's agent to

destroy the nations, as the prophecy is related above (25:15): "Take this cup of the wine of fury from My hand you shall give it to all the nations to whom I send you, to drink." Here, too, he says, "Nations have drunk of her wine."—[Redak]

it intoxicates all the earth— Through Babylon, God destroyed all the kings of the earth, since he confused them like wine which makes one drunk and confused.— [Mezudath David]

of her wine—I.e. of the wine of the cup. The nations drank thereof and became mad and bereft of their senses like drunkards, and were unable to fight to defend themselves.—[Mezudath David]

therefore, nations are mad—They have become drunk and have become mad.—[Rashi]

8. Suddenly, Babylon has fallen and has been broken—Now God has dropped the cup from His hand, and it has fallen and broken.—[Malbim]

מאַים הַהַּסְי: פ אַסִינא ית בבל ולא מהמיא שַבקוּרָא וְנֵיוַיל נְכָר לָאַרְעִיה אַרִי קריב לַשָּׁמֵיָא הָבִירָה וּכְּנַמֶּל עַר שָבֵי שָׁבָי שִׁבָיא: י גָלָא וַיַת וַכוּתנא אַהוּ ונשתעי בציין עוברא די אַלָּהָנָא: יאַ שַׁנִינוּ נְרַרַיָּא ָםלו שַלַּטיָא אָעִיר יִי ית רוח מלכי מדי ארי על בָּבֶל רְעוּתִיה לַתַבְּלוֹתָה היא פורענותא דיי פּוּרָענות הַיכְלֵיה: יג על שורי בבל זקופו אתא ת"א רפאם אם בכל, סוסדרין לו :

מהר"י קרא

הא' נהה הסר א'

רשהי החימה: על כן יתהודדו נוים. נשחכרו ונשחטו: (ש) נגע

נזירה שלא הכלה לה רפואה כמו שפפרש והולך רפואנו את בכל ולא נרפהה: (י) הוציא הי את צדקוחינו. פתרונו הוציא לאור משפפנו שעשה לנו משפם בככל: (יא) הברו החצים בחרו החיצים ויית שנינו נרריא לשון חץ שנון: כלאו השלפים. ומקום נחינת החצים: (יג) החזיקו המשפר. החזיקו משמר על

אל השפים משפשה . גכה פורעניהם עד אל השמים: (י) הוציא ה' את צדקותינו . נוכרנו לפניו לזכותוכאו לדקות אכותינו לפניו : (יא) הברו . ל'נקיון: השלפים . דר"י

"לאו השלמים. אספו המנינים וכן קראו אחריך כלא ענין אסיפה וקוביץ. השלמים. כנינים כמו כל שלמי הנבוריםוכתם א"א ז"ל הכרו משפטו האברו כן אכר כיונה ארך האבר שענינ נוצה ר"ל שימו נוצה בחצים כדי לישים: יוכז אל חיצית בכל. כמו על וכמוהו מתבנו רבים מזה הספר: שאו נס. כשתכבשו דרך לעני: (ט) רפאנו , נכתב כבעלי האליף ונקרא כבעלי ההיא:
ולא נרפחת . כבעלי ההיא ובאברו רפינו דבר על הלי האנשים
הנכרים אשר בה : (י) חונואי . דבר על לשנון ישראל שהיו בה :
יל) הברו . מן ברר כמי חץ ברור היא והוא לי פריקה וברירה
ולבון ובן ת'י שנינו אבר כניה האובים הבאים להלחם עליה:
מצורת דוד

מצורת ציון בנלעד (לעיל מ'): (יא) הברי. מלבון בדור ונקי: מלאו. ענין קבון מנו קרא ומלאו (נעיל ד'): השלפים. המנידם וכן כל בלצי הבנולים (ש"ה ד'): העיר. מלי המעוררות: ררות. ללין: מובחו. מחשכתו למו לאשר אמם (דכרים י"ע): (יל) שאו.

המכחוב כלרי ולכן אחר בדרך לענ קחי לרי בשבור מכחובה אולי חרסא שי הדר: (ט) רשאני, האילו הבחים ההם אשר שכנו בככל ישיכו לומר הן סשיו רפואות לככל אכל לא נרסחה ולכן עוצוה ואל מעסקו עוד ברפואת ברוא שנין מנילת הלענ: ונלך. ואהנו כלך משם כ"א ילך לארלו לכל יחדכק כנו חני מכחובה: כי נכע. כ"ל

משפס פורכנוחה מדד ננהה עד כי גנע אל השמים: ונשא ונר'. כפל הדכר כמ"ש: (י) הוציא ה'. כ"ל הלקה שהכטיה למ הנס פתה הוליחה מאוכו השני נגלה לכל ולכן ניאו ונו': את מעשה. הוא אכרן בכל: (יא) הברו החציש. הכרן האליה: בלאר השלפים. קבלו המניים להביאם להלאם ההיר. הנה ה' העיר כלון מלכי מדי והם דריש וכוכש אחתו אשה יש המכוח מקרי מוס דריש: מזסתו. מהשבת ה' היא על כבל להשחיתה: כי נקסת ונר'. כ"ל הנקתה אשר היא לוקת מכבל היא נקמח ביבלו אשר שרשו כאש ולא בעבור מה שעשה בכל לשאר האומוח: (יב) שאו גם. הרימו נם לרמו להחאסף ולבוא למלחתה אל חומום

quer it, raise a standard on the walls to demonstrate that it belongs to you, as it is customary for the conqueror to raise a standard on the towers and the walls after conquering a city.—[Redak] Mezudath

David explains: To [attack] the walls of Babylon raise a standard. He explains this as an exhortation to the Medians to raise a standard to muster the troops to attack the walls of Babylon.

for her pain, perhaps she may be healed. 9. "We treated Babylon, but she was not cured. Leave her and let us go each one to his own land, for her judgment has touched the sky and has been raised to the heavens." 10. "The Lord has brought out our merits; come and let us tell in Zion the deed of the Lord our God." 11. Polish the arrows, fill the quivers; the Lord has aroused the desire of the kings of Media, for His aim is to destroy her, for the Lord's vengeance is the vegeance of His Temple. 12. On the walls of Babylon raise a standard.

9. "We treated Babylon"—It is as though the foreigners sojourning in Babylon reply, "We attempted to cure Babylon, but she was not cured. Therefore, let us leave her and go home." All this is said with sarcasm.—[Mezudath David]

and let us go, etc.—Let everyone go home, lest we are infected by the painful malady with which Babylon is afflicted.—[Mezudath David]

her judgment has touched the sky—Their retribution has reached high up to the sky.—[Rashi]

- 10. "The Lord has brought forth our merits"—We have been remembered by Him favorably, and the merits of our forefathers have come before Him.—[Rashi] It is as though Israel, living in captivity in Babylon, is saying this.—[Redak] Kara explains: The Lord has brought out our merits to light by executing justice against Babylon.
- 11. Polish—Heb. הְבְּרֵר, an expression of cleaning.—[Rashi] Redak words it: an expression of scouring, cleansing, and whitening. And so did Jonathan render: שָׁנִינוּ. [It would

appear, however, that Jonathan interprets קברוי to mean: sharpen, since this root is often used in this sense. See Aruch Completum, vol. 8, p. 112f.; Lexicon Chaldaicum Authore Elija Levita, p. 155b.] Following the earlier exegetes, Mezudath David explains: cleanse the arrows of their rust. Kara: select the arrows. Rabbi Joseph Kimchi: feather the arrows so that they should fly straight. This is addressed to the enemies attacking Babylon.—[Redak]

the quivers—Heb. אָדְּשְׁלְטִים, the quivers into which the arrows are placed.—[Rashi] Redak renders: gather the shields.

His aim—I.e. God's plan is to destroy Babylon.—[Mezudath David]

for the Lord's vengeance—God is wreaking vengeance upon Babylon because she destroyed His Temple, not because of her oppressing the other nations.—[Abarbanel, Mezudath David]

12. On the walls of Babylon— Heb. אֶל, lit. to.—[Redak] raise a standard—When you conאָהָא אַהָקּיפּוּ סְּטֵּרְהָּא אַהָא אַהָקּיפּוּ סְטֵּרְהָּא אַרְטוּ וְטְבֵּי אַ אַהַקּינּוּ אַרְּ אַבִּי אַרְ חִנְּצָּנָא אֲבִי אַרְ חַצְּבִי יִ יוֹם מַּבְּרִיךְ עַרְ סְנִי עִלְּטָּ בִישׁוּהִיךְ: יי קִים יִּ אָסְלִּינִיךְ מַשְׁרְיַת עַסְטִי אָסְלִינִיךְ מַשְׁרְיַת עַסְטִי עַלְּךְ קַנְּהוֹן: פּוּ אֲסָרִ עַלְּךְ קַנְּהוֹן: פוּ אָסֵר עֵלֶךְ קַנְּהוֹן: פוּ אָסֵר

יָּעָנִוּ עָלַּיִךְ הִידֶּר: מּי עָשֵׂה אָרֶץְ בְּכִּחְוּ אֲשֶׁרִּרִּה בִּיִבְרִי יִי נִשְׁבְּע יְהוְּה צְּבְאִׁוּת אַשֶּׁרִרִּבְּים רַבָּת אוּצְרִת בָּא כִּצְּרְּ מִלִּבִים רַבָּת אוּצְרִת בָּא כִּצְּרְּ מְלֵּבִים בִּיִּם רַבָּת אוּצְרִת בָּא כִּצְּרְ מְלֵּבִים בִּיִּם רַבָּת אוּצְרִת בָּא כִּצְּרְ מִבִּיִי כִּנִּ אַבְּיִים בְּבָּתוֹיִּ מִבִּרִי כִּנִּא הָבִּיִּי בִּנִּא בְּבָּתוֹיִּ מִבִּרִי כִּנִּא הָבָּיִי

רש"י אשפית שההלים נתונים כהם: (יב) גם זמם ה'. זה ימים רכים: גם עשה. את מוימתו דרך התקרא לדכר שני גמין זה אחר זה ועל ידי האחרון כא הראשו: (יג) בא

קצך. קן שלך: אמת בצעך. מדת חמסך ל"א אמת כלעך מדת סופך כמו כי יכלע: (יר) בנפשו. (אינשימישימי"ש כלע"ו): כי אם. לשון כיומת: מלאתיך אדם. אמליניך מבחת שי

אותה שאו גם על החובות להראות כי לכם היא כי דרך חעולם כשיכבשי עיר ישאו גם על המנרלים ועל תחובות: החוימן המשפר. קידם כבוש העיר: גם וכם. גם עשה. כל אחד לרבות על חברו וכן גם אתם גם מלכם והרופים להם: "ע? שכנתי.

בשמר: (יג) אמת בצקך. פתרונו חומת והכלית בצעך: (יד) אם מלאתיך. כלומר אפילו מלאתיך אדם כילק לא יוניל לפי שלסוף יננו לליך הידר הידר מד"ל ומל. עם רב כארבה לעטוד בפני פרס וכדי. עושה ארץ בכתו ויעל

מדונו טופן כתור פיכנם (יו) בנפשו . (היטנימים יום מהודים מחוד מחודת שי פינו שנה בנות קרי : הולת הנפונים מדויקים חבר וה"ו חניילו כלישל במהלה דיהיה משורת שני של מלמונ בדברי היימים ה"י נ": (וי) בשפ ה" וצלות במשור ש מחוד מהוד מלמונ בדברי היימים ה" ט": (וי) בשפ ה"

קומחה (שבם ה' (חוֹהים) בקדשו חניינת נשבם כ' (חוֹהים) בנפשו רד'ק:

נכתבה בו יו"ד והיא ניספת על הפעל כמו היושבי בשמים העצבי מרום קברו והרומים לו וכן בנקבה אהבתי לרוש אל תשמחי איצרה לי אבל שכנהי לא נקדא עם הירד כי התיז בשו"א והוא בשקל יושבה בלבנון והיא מלה ממרכבת כמו שפריש בחלק איצרה לבנון והיא מעל המים מרכבת מקרם את איצרה לי של לל היה שורשה מקוש ללל היא מרוב משל לל היב מחבר בים במשבים במשבים בכל רבת מים וכן הוא דרך משל על דוב המובה שחייה לת שוכנת עדין בכא לליך הרעה ומשם על מים רבים כמשביעו כי בכל רבת מים וכן הוא דרך משל על דוב המובה שחייה לת אחרים בחוק הוב הוצרה משביעה בים במשביע בים במשביעה במשביעה במשביעה מבצעה בלומר שהיית מבצעה אחרים בחוק הוב במשביעה במשביעה משביעה מביעה מביעה במשביעה במשביעה במשביעה במשביעה במשביעה במשביעה במשביעה מביעה במשביעה במשביעה במשביעה במשביעה במשביעה במשביעה במשביעה במשביעה משביעה במשביעה במובה במשביעה במובה במשביעה במשביעה במשביעה במובה במשביעה במשביעה במובה במשביעה במובה במשביעה במשביעה במובה במשביעה במובה במשביעה במובה במשביעה במשביעה במובה במשביעה במובה במשביעה במובה במובה במובה במשביעה במובה במובה

בצורת דוד בלים משפרה דרך הכלים של השיי להשפיד משפרות שילה כלים לו השיי להשפיד משפרות שילהם כ"ל כוש להשיי להשפר הקופו שוברים. הדרך להשמיד שותים בלילה לכל ילחו או השיי הקופו שוברים. הדרך להשמיד שותים בלילה לכל ילחו או השיי האורבים. להסתר במקום מתכולם מחלום למחוב על היולחים אן השיר: כי גם זמם. כ"ל כשו מחשב ס"ל לשות כן גם שכה וווי: אל יושבי. על יושבי כלל: (יו) שובנת. לת כל השכול מיום לה מחשב מדומם לה כל השכול מולה שובנת הלל מים רבים הוא נהר פרת המשקה שדומם הבת. כם רכם אלולום: בא קצך, הני עתה כל סופן ומות עבר

הבשמר. דכר מסוטל על הרכה כני אדם לעטות כל אחר כומני קרוי משמר וכן משמרות כהונה ולויה: זמם. ענין מחשבה: (יג) קצך. מלשון קן וטין: אסת. מל' אמר ור"ל מדם: בצעך. טעין נתר והשלמה כמו כ' יצלע ה' (ישעיה'): (יד) בנמשר. בעלמו: כילק. מין ארבה: וענו. כנין הרמת קול: הידר. הוא קריאת לעקת שוללים וכן הידר נכל (שם ש"): '(שו) תבל. הם

מצורת ציון הרימו: גם. כלוגם פרוך ומפה כרפשו: החויקו. ענין פחיה:

רבת. כח רכם אלום: בא קצך. הנה עם כל מין במ"ש: (יד) בנפשו. ר"ל בעלמו: כי אם. כי אשר אלום: בא קצך. הנה עם כל מים וחדת נמד כשלמתך מן העולם והוא כסל עין כמ"ש: (יד) בנפשו. ר"ל בעלמו: כי אם. כי אשר ארץ בכחו. כאושר והנס בידו לקיים שאמרו כבי המסם מארכה והם ילעקו עליך קול הידד שהוא קול שמתח שידדים: (טו) עושת ארץ בכחו. כאושר והנס בידו לקיים שאמרו

cubit. Redak suggests: the arm of your plundering. The is originally the arm, measuring from the elbow to the end of the middle finger, hence a cubit. In this case, it means the arm itself, with which plunder and violence had been committed. Because of this, your punishment has come.

14. **by Himself**—(en soi même) in French.—[Rashi]

indeed—Heb. פי אם, an expression of "in truth."—[Rashi] This is an expression of an oath.—[Redak]

I have ... filled you with men—I will fill you with camps of peoples, as many as locusts.—[Rashi from Targum Jonathan] This is the prophetic past.—[Redak]

and they shall raise a battle-cry against you—And they shall raise their voice against you.—[Rashi from

strengthen the watch, station sentries, prepare the ambushes, for the Lord both planned and did what He had spoken concerning the inhabitants of Babylon. 13. You, who dwell by many waters, abundant in treasures, your end has come, the measure of your violence. 14. The Lord of Hosts has sworn by Himself: I have indeed filled you with men as with locusts, and they shall raise a battle-cry against you. 15. He Who has made the earth with His strength,

strengthen the watch—before the conquest of the city.—[Redak] It is customary for those besieging a city to arrange shifts, each to fight at a different time. The prophet says here, "Strengthen the watch," not to neglect the time each shift goes on duty.—[Mezudath David]

station sentries—to prevent the Babylonians from escaping.— [Abarbanel] Mezudath David explains that it is customary to station sentries at night lest the inhabitants of the city leave suddenly and attack the besiegers.

prepare the ambushes—to ambush those escaping from the city.—
[Mezudath David]

for the Lord both planned—already many days.—[Rashi]

and did—His plan. It is customary for Scripture to speak with the word twice, one after the other, and following the latter, comes the former.—[Rashi] Redak, too, makes a similar statement, that each one comes to add to the other. The intention is that the word of, also, should be used to add something not included in the preceding. The use of twice means that each one adds to the other, the first to the second and the second to the first. [This involves

some difficulty here, since once the Lord did, He no longer planned, the plan having already been accomplished.] *Mezudath David* renders: As the Lord had planned to do, so did he also do.

13. by many waters—This may be interpreted literally, as a reference to the many waters of the land of Babylonia (namely the Euphrates that waters the land).—[Mezudath David], Or it may be interpreted figuratively, as a reference to the plenty enjoyed by the Babylonians.—[Redak]

abundant in treasures—This may mean treasures of grain or treasures of silver and gold.—[Redak]

your end has come—Heb. ካሄኮ, your end.—[Rashi] Rashi wishes to contrast this word ካሄኮ, with a "dagesh" in the "tzaddik," as a declension of የ፫, end, unlike ካሄኮር (48:32), which is a declension of የ፲፫, dried figs. See above.

the measure of your violence— Heb. אַבְּיִתְ חַאָּאָר, the measure of your violence. Another explanation: אַבָּיּעָדְ means: the measure of your end. Cf. "When . . . completes (יַבְּיצַע)" (Isa. 10:12).—[Rashi] According to both interpretations, הַאָּאַ is a measure, borrowed from הַאָּאָ, a

אַרַעוא רַעָבר אַרָעוא בְּחַילֵיה שֶׁכְלֵּיל הַבֶּל בְחוּכִקהֵיה הלָא וּבְסוּבְיִּתְנוּתֵיה שָׁמָנָא: מוּ לָקַלּ מָהָנֵיה רְכָבָת דְבָיין בְשְׁמיָא וּכַבֵּיק צַנְנִין סְחַוֹבּי צרעא ברקון לוסו ומפיק מטָרָא עַבְיד ריהון מבית גנווהי: יי אָטָבָּשׁי כָּלֹ צֵקְטָּיָא מַלְמִידֵעהוכָמָהָאבָהִית בל ביני כלְּמֵעָבר צַלַּם אַרַי שָּׁקָרָא אַהִּיכונון וַלָּא רוּחָא בְּהוֹן: ייו לָּבָא אִינוּן עובָר ייי תולַעבא בָערון רַאַסְעַר יַיבַיהון חובַיהון יַיבָרון: כולָא הוא ויִשַּׂרָאֵל חוּלַק ים לַא בַאלַין הוּלָקי

לננים מקצי הארץ: (מו) ברקים לכמר עשה. לעת מסר עשה ובת"י ברקים לומן מסרא קביר: וויצא רוח מאוצרותיי. לפור

כשיפקוד הקדום כ"ה עליהם ועל עיכדיהם : (יש) ושבש

וישראל שבם נחלתו והנת ושכם נחלתו ושנת הפרשה הנה לענין אלילים שהיו בוסהים בהם בני בכל והיו חושבים כי מצורת ציון

המקומות המיושבים תבני לרב: (עו) לקול. כל הלת"ר בתקום בסבר וכן סחת סיך לולם (משלי נ"ח): ההר. מלשן נתינה: הסקן. מלשון המיים ושחץ: יישר, כלה הי"ו נתקום לו וכן אם הקבה תר ושחלה בכושים וויקרא "ד) ור"ל לה משלה! בשיאים. מנים על שם שתנשלה שלחם למשלה וכן משלה נשיאים. מנים על שם שתנשלהם פלחם למעלה וכן משלה נשיאים. קלרה): (יו) בבדר. מלבון כנד יבוער: בדרת. מהיח כי דמת וכן יימלפף ממלך וב"ח שיח יד"ל מהיות מלן: היביש. מלבון בישה: נפר. הפכל הנעםה ביניקח מתכח וכן הלהי מכפר בשום לד): (יח) תקתובים. מלבון חופה: מקידתם. מנין

משריים שממין דשטאין כזהלא: וענו עליך הידר וירומין עלך בקלהון: (יו) נבער כד אדם. העיבה פסל לאליה: נסבו . לשין משכה: (יח) בעת פקודתם

בפלות לפעלה ויכלה נשיאים הזנה ויעל נשיאים. לפעלה בקצה הארץ בה'א בקרי והנה מקצה ארץ בלא ה"א. למעלת מצורת רור

כי הוא מוכה ארן בכחו עי ואלי הכל שלווכיה: נמה שביב. מיכש בשמים למיים לואלי הכל שלווכיה: נמה שביב. מיכש בשמים לנסיים אולה כל (בי) לקול התו. לפכול ניקיום קול כמיים מי אייני בשנים לאייר הבמים או מעלה את השנינים לרום הבמים: מקצה ארץ. דיל כלהם המה כדולים לתאלה הפון שהם בשמילי הרקש בקבה הארץ או מעלה איחם אל מול המקים אבר ילה להשמיל אמני ברקים. לפה כי אה המל שלא את הרוה משקום אולוני: (יו) גבעה. כל אדם העוכד הפכל היא נכבר מרום מיים של מנו וכל לוקף המשכם כל המשלם אותם ביו עד הוא בעל היא נכבר המיום ביו דעה וכל לוקף המשכם כל המושב לאום המשכם המושב כל אותם המשכם הוא נכבר המושב המשכם כל הוא המשכם היא נכבר המושב המשכם ביו בנה הכל אותף המשכם היא המושב המושב המושב המשכם היא המשכם המושב המשכם הוא המשכם המושב המשכם המושב המשכם הוא המשכם הוא המשכם המושב המשכם המשלם המשכם המשכ ספבל יקבל בושה מן הפשל בראוחי כי שקר המסכה שנסך ואין במי מהם רוא הריוני: ויה) בעשה תעתועים. הם מעשה ידי החומים

מדרך הבכל: בכח שקרהם. גשר שנים המקום להשרט שכם או יחברו שכני חקומה: (יע) לא באלה, לא כהסשילים האלה הוא אלהי ישקר הנחין לחלקו: כי יוצר הכל הוא. לא כהסשילים שהתה מששה ידי אדם כי חלק יעקב הוא היולר את הכל: ושבש בהלהו. ואה יעקב הנוכר בהר להיות כ"א עשבשיו שבט כהלחו: ה" צבאות ששו. כי סוא מושל על לבאות חעלה ומשה ועיסב

those who stray from the way of common sense.—[Metzudath David]

at the time of their visitation-When the Holy One, blessed be He, visits retribution upon them and upon their worshippers.—[Rashi]

they shall perish-without recovery.--[Mezudath David]

19. Not like these—Not like these images is the God of Jacob, given him as his portion. -[Mezudath David]

for He is the One Who formed everything—Not like the idols. which are the handiwork of man, for Jacob's portion is He Who formed everything.—[Mezudath David]

and the tribe of His inheritance-Jacob mentioned above at the beginning of the verse.—[Rashi] He chose Jacob, that each one of his tribes be the tribe of His inheritance.-[Mezudath David]

the Lord of Hosts is His name-

He prepared the world by His wisdom, and with His understanding He stretched out the heavens. 16. At the sound of His giving a multitude of waters in the heaven, He brought up clouds from the end of the earth, He made lightning for the rain, and He took wind out of His treasuries. 17. Every man is brutish without knowledge; every smith is put to shame by his graven image, for his molten images are false, without spirit in them. 18. They are vanity, a work of delusion; at the time of their visitation, they shall perish. 19. Not like these is Jacob's portion, for He is the One Who formed everything, and the tribe of His inheritance:

Targum Jonathan] The intention is that God swears to bring the enemies in swarms like locusts and they will shout the battle-cry against the Babylonians.—[Kimchi] Kara explains this in the opposite manner: For even if I fill you with men as with locusts, it will not avail you, for eventually, Persia and Media will attack you and shout against you a battle-cry.

15. This section (verses 15–19) coincides with 10:12–16 with several differences. See commentaries above. It is repeated here to expose the futility of the Babylonian deities, in which the Chaldeans trusted and whose worship was believed to bring them prosperity.—[Redak]

He Who has made the earth with His strength—He has the power to fulfill His promise because He made the earth with His strength; hence everything is His and in His power.—[Mezudath David]

He stretched out the heavens—like a tent.—[Mezudath David]

16. At the sound of His giving—In order to give a sound of the roaring of the waters in the atmosphere of the heavens, He brought up clouds from the end of the earth to the height of the heavens.—[Mezudath David]

from the end of the earth—When they appear to the eye to be at the bottom of heavens, at the end of the earth, then He brings them up opposite the place upon which He desires the rain to fall.—[Mezudath David]

lightning—When the rain falls, lightning flashes, and the rain does not extinguish it.—[Mezudath David]

and He took wind out of His treasuries—He is the One Who takes the wind out of His treasuries.—[Mezudath David]

17. Every man is brutish—l.e. whoever makes a graven image for a god.—[Rashi]

without spirit—I.e. without life.—
[Mezudath David]

18. a work of delusion—A work of

צָבָאוֹת שַׁמֵיה: כּ מבַרָּר אָה קָדָמִי כָּרָכָּא דִי בִיהּ קני קרבא נאברר בה אַמִּסִין וַאַחַבִּיל בְּהָ מַלְבּוֹן: כֹּא וַאֲבָרַר בָּהְ סיסון ורתיכיהון ואַכַּדַר בָּרֶ רָתִיכִין וְרַכְבֵיהוּן: בב וַאַבְדַר בָּהְ נָבֶר וַאָהַא נַאַכָּרֶר כָּדְ סָב וַיַנְיק נַאַבַרַר עוּבֵימִין וכָהוּלָן: בד בענא וֶעַרְבֵיהוַאָּבָבַר בָּהַ אָבַּר ופרניה נאבדר כה שַּלְפוֹנִין וְפוּרְנִין: נר וַאַשַׁרָם לְבַבַל וּלְבֹל נַתָּבֵּי אַרָעָא בַסְרָאַי נַת כל בישתהון דעכרו בּצִיון לַעַינֵיכון אַסֶר וָיָ : כח הַא אַנְא שְׁכַּח רוּנְוִי עַלָּרְ כְּרַכָּא מְחַבְּלָא אמר

נחלתו. יעקב הנוכר למעלה בראש המקרא: (ב) בפש אתה פי. עד הנה העמדתיך לי למבחית ולמפן את העכו"ם שנזרתי עליהם נולה: (בד) ושלמתי לבבל.

הגוים והכמלכית אך עתה אשלם לך על מה שעשית בישראל ואענישך על ישראל שכשית בהם דעה יותר מדאי ואני קצפתי מעם ואתה עזרת לרעה: נכה ונפצתי. כלם כלרע ודוא בורה לעתיד ברוב הנבואה הזאת אפשר שנאמרה קודם פלוך נבוכדנאצר אי אחר כלכי ויתכן בענין עתיד ועבר: (כה) הנגי

מצורת דור למעלה לומר הואיל ואין לו ערך עם הססילים כי הוא יולא הכל ואם ישראל כחד לנחלה א"כ ביואי יקיים מאמרו ואלדו את ככל וואלמית יש לושראל : (כ) פשץ אתה אי. אחה כל הייח בייד כלוי תפן וכלי מלחמה: (כא) רכב. הוא המרככה המיוחדת לאושים! ורושבו. הוח היושב על המרכנה: (כג) אכר וצבדו. עוכך האדמה כחריםה עם למד הכקר אשר יחרום כהם: וכדו ושלמחי

ענגים לכל אשר יצוום על פני תבל ארצה; (כ) מפץ אתה לי. אתה כדי פסיש שלי שאני כחזיק בירך כאדם התופס בפשיש ומשבר כי כלי סלחכה. ככו כן אני תופש בה כחזיק ביד וכשב" על ידך את מלכות בבל שוכך נקראת כשץ שני שאלשין כך נוים העלו 0 שנולתו שניהם נונה: (בד) ושדבותי לבבל. ובסלכות נכו שכפרש והולך ונשצתי כך סים ורוכבו וכל האמיר בפרשת: (כג) אכר וצבוד . אכר וצבר בקר שלפניו שהוא

> בשבידתם היתה הצלחתם: (כ) ספץ אתה לי. ספץ שם הכלי שבנפצים כו האבנים וכן ואיש כלי ספצו בידו אלא שוה צרי חה קבק והנפוק הוא השכר עם הפזור כי כשמשבר ב האבנים מתפורים האבנים הנה והנה וכן ונפצתי כלם בזה הענין ואמר האל יתברךכנגד מלך בבל מפקאתה לי כי בך אני מנפץ ומשחיי מצודת ציון

> השנחה: (כ) בפץ. כם כלי ספוי לכלן ולשכור כו ההומות זכן ואיש כלי מסלו כידו (יחוקאל פ'): ונפצתי. ענין השכר והכלון: (כנ) אכר . הוא השובד האדמה בהריבה וזריעה זכן כובו אכרים (נשיל י"ד): וצמדו. כן נקרת זוג הנקר של כי ילכו למודים ות מוכרים וכן למד כקר (מיוכ מי): פחות וסנגים. שמות מיני

וסנה אשלם לבכל גמול רטחם: לעיניכם. כולכם חכאו בשיניכם הרשה הכלה על ככל: (כה) הגלי אליך. הנה אני אליה בך החה

24. And I will recompense Babylon—After all this, when I complete My vengeance upon the nations through him.—[Rashi]

before your eyes-All of you will witness the evil that will befall Babylon.—[Mezudath David]

destroying mountain-Although Babylon is a valley, the prophet calls it a mountain in the sense that it is fortified like a city on a mountain, Jonathan, too, renders: destroying fortified city.—[Redak]

from the rocks—From the lofty towers of Babylon. Jonathan, too, renders: I will cast you down from [your] strength, meaning, from the strong lofty places.—[Redak]

the Lord of Hosts is His name. 20. You are for Me a shatterer, yea weapons of war, and with you I would shatter nations, and with you I would destroy kingdoms. 21. And with you I would shatter a chariot and its rider. 22. And with you I would shatter man and woman, and with you I would shatter elder and youth, and with you I would shatter young man and virgin. 23. And with you I would shatter a shepherd and his flock, and with you I would shatter a farmer and his team, and with you I would shatter governors and officers. 24. And I will recompense Babylon and all the inhabitants of [the land of] the Chaldeans for all their evil that they committed in Zion before your eyes, says the Lord. 25. Behold I am against you, O destroying mountain.

For He rules over the hosts of heaven and earth. Since He cannot be compared to the idols, for He has formed everything, and has chosen Israel for His inheritance, He will surely fulfill His word to destroy Babylon and to bring salvation to Israel.—[Mezudath David]

20. for Me a shatterer—Heb. YPD. Until now, I have appointed you as a destroyer and a shatterer of the nations upon whom I decreed exile.—[Rashi] This follows Jonathan. Other commentators, however, define YPD as a sledgehammer.—[Redak, Kara, Mezudath Zion] Daath Mikra points out that these implements were used for battle, as in Ezekiel 9:1f. Here, too, it appears to be a war club, used to crush the skulls of the enemies.

God says to the king of Babylon,

"You were My war club, with which I would shatter and destroy the nations and the kingdoms, but now I will recompense you for what you did to Israel, and I will punish you for the harm you did them, for I was a little angry with them, and you helped along to harm them."—
[Redak]

21. And with you I would shatter—According to Rashi. verse 20, this verb and all like it are the imperfect. Redak, however, writes: This verb and all those like it appear in the future tense. This prophecy may have been said before Nebuchadnezzar's reign or after his assuming the throne. As far as the context, it may be either future or past.

23. and his team—The team of oxen with which he plows.—
[Metzudath David]

אַמר יִי דְמְחַבִּילֹּיַת כָּל אַרָעָא וַאַרֵים יַת סחת נכורהי עלה וַאָּמַגִּרינָך מון תּוּכְּוּכָא וַאָהָגִינָהְ לָּכַרַהְ יִקִּירָא: כו וַלָּא יִסְבוּן מָנֶךְ מְלַּךְּ קסלכו ושלטוולע שנו אַרֵי צָדוּת עַלַּם הָהֶי אַסֶר יִי : כי זַקנפּוּ אָהָא באַרעא הַקעוּ שופּרָא בעסמיא וַסִינוּ עַלַה עממיא בסרו מַלְבות אַרעא דַקַּרְדוּ משרות הורמיני והדיב ומינו עלה עברי קרבא דיהון כלקן סוסנקהון מפנכין הא כוַחַלָּא דמצלהב

ניא מלחמה מהר"י

אחרי כל זאת באגמור נקתתי על ידוכעכו"ס: (בז) קדשו. הדש בהם: (כו) ולא יקחו מסך אבן לפינה. מלך למלוכח. בי זמנו: מצפר. לבין היל (או ל' אדון): ספר. (הרילי"ר הפינח הוא ראש לבנין: ואבן לכוסדות. אלו שלפונין: ומנו: מצפר. לבין היל (או ל' אדון): ספר. (הרילי"ר (כי) ממסר. כל איש גיבור: העלו מוס כילק ספר. פתרר תעלו

שאינו לאדם מיחד ולא לאנשים מיחדים אלא למי שהיה אות לדדך הלמדה כם רובים לנבירת חוקי וידים רפתח אמרו בל נבירת חוקי וידים רפתח אמרו לנבירת חוקי וידים רפתח אמרו לנמהרי לכ והרובים להם וכמותם שאל נס חקעו שופר: קדשו עליה. השמיעו עליה: פקרו. חעלו. לכי שמה כי בעד מרו אמר בשיעו לא אמר בי כנגר פרי אמר לבד: קדשר. ענין הומנה: השמיעו לאת. ענין מוספת הנקום הכיעו אל בבל רבים וכן מן הרגש וישמע שאול את העם: ממלכות ארום כני ואשכנו. אלו באו עם דרויש ות"י מלכות ארע קרוו משירות ודרמני והדים ומיים עיין מנוי: מצון מנוי: מצון מנוי: ארע קרוו משירות ודרמני והדים במור מצון מנוי: מצון מנוי: מצון מנוי ביון

שרנום: (כה) תלגלתיך. הול ההפלה פן הנכום אל הנמוך ע"י גנולו: (כו) לפות. לוויות: לבוסדות. מלשון יסוד: (כו) שאר גנולו: (כו) לפות. לוויות: לבוסדות. מלשון יסוד: (כו) שאר גם. הריינו בלוכל ארך: כדשה ופנין המנה כמו הבמיפו אל ככל הבים (לפיל ל'): חשםיער. פנין לסיפה כמו הבמיפו אל ככל הבים (לפיל ל'): אררם וגר. כם בשוח מקושת: מקדו. פנין . פנין שינו וגולכות: מספר. פנין שכרם וגר נכו (כון מספרי בנוג בנין (נוסד מיד וגוג בנין לנוסד מריד בנוג בנין למום

אליך הר הכשתית . קרא בבל הר ואם חיא בקתח ר"ל הר פיד בצורה כפו אם היא יושבת בהר וכן הרות הנלמר ר"ל התרים הכנורות יכן ה"י כרכא סתלא אובן מן הסלעים וכי כשל על הכנורות יכן ה"י כרכא סתלא אובן מן הסלעים וכי כשל על הבנרים הגבורים אשר בבכל וכן ת"י ואמגריגך כן תקפא בלופר אפילך מפקמות החזקים והנבחים: וגלגלתיך . ענין בנולו ידוע כן גבוה אל תנסיך: כ"ו ולא יקחו מסך אבן לפינה אוצן לבים אוצן אבים אוצן אבים בידולת וכן בפינות הקירות ואמר זה דרך משל כתרנובוולא יסבון מכך כלך לבלכו ושלפון לשילפנו: כ") שאו נס. צווי יסבון מכך כלך לבלכו ושלפון לשילפנו: כ") שאו נס. צווי מצורת דוד

הר הפשחית והוא בכל המשחית את כל הארן (ומם סיותה בקפה קראה כר מפני הוקה): וגבותי ונו". להכות בך: מן הפלעים. הוא משל על המגדלים הנכורים שבכל: להר שרפה. כי תהפון כמדים וימער עליה נכרית ואם כמוב : (כו) ולא יקדע ונו". מאבני מסלח מרכותיך לא יקתו אכן פראיי לשומו במנת הכית (כי הדרך לבים כמנת הבית הלה ביתר יסה להיות נרחם משתי הרוות): אמו למיחות. אכן מזה הכאו לשומו ביתון: כי שתפות עולם.

ראבן למוסדות . אבן חוק הראוי לשומו ביסוד: כי שמסרת שולם. הולך לא ינהא פי לשם לקחת מאדניה: ב (כז) שאו גם . לרמו פל האומות שימאססו לגוא למלחתה של דכל: תקעו שופר. גם זם הול מו אסיסה: קרשו ה הומיני שליה גוים התאססו ממלכות אחרם זוני שנו פליה שר לאסוף השלמסה והשלי קבולת סוסים רבי המססר רארבה ור"א מהסוסים חסמי שערת בצרו כסת הקרב (כי זהו דרך בסוסים השובים כשלי רח ולב אשר יחקשו שערותם

10:2 among the sons of Japheth, little definite is known. See *The Living Torah*, p. 22.

a marshal—Heb. אַסְסָּטְ, an expression of an army (or an expression of a lord).—[Rashi] Other exegetes accept the latter definition on the basis of Nahum 3:17. Jonathan, however,

renders: warriors, and Kara: every mighty man. Scholars relate this word to the Assyrian dupsarru, or the Akkadian taf-sar-saru, a tablet-writer. Those knowledgeable in cunciform writing occupied high positions in Assyria and Babylonia.—[Daath Mikra, Soncino]

says the Lord, who destroys all the earth, and I will stretch out My hand upon you and roll you down from the rocks and make you a burnt mountain. 26. And they shall take from you neither a stone for a corner, nor a stone for foundations, for you shall be desolate forever, says the Lord. 27. Raise up a standard in the land, sound a shofar among the nations, prepare nations against her, gather against her the kingdoms of Ararat, Minni, and Ashkenaz; appoint over her a marshal, bring up

- a burnt mountain—You shall be overturned like Sodom and Gemorrah, upon which God rained down brimstone and fire from heaven.—
 [Abarbanel, Mezudath David]
- 26. And they shall take from you neither a stone for a corner, etc.—It is customary to place large stones in the foundation of a building and also for cornerstones. This is figurative, as Jonathan paraphrases: They shall not take of you a king for a kingdom or a governor for a governorship.—[Redak] Abarbanel, however, interprets this literally. Since it is customary to take stones from ruined cities to use for building new cities, the prophet states that, since it has been decreed on Babylon to remain desolate forever, no stones shall be taken to be used as cornerstones or foundation stones for other cities.
- 27. **Raise up a standard**—This is an impersonal command, meant figuratively.—[Redak] Signal to the

nations to amass troops to wage war against Babylon.—[Mezudath David]

sound a shofar—This, too, is a signal to amass troops.—[Mezudath David]

prepare — Heb. קרשו . — [Rashi, Redak from Targum Jonathan] This should not be confused with another definition of this verb, viz. "hallow."

the kingdoms of Ararat, Minni, and Ashkenaz-These nations accompanied Darius. Jonathan identifies Ararat as Kardu, probably Kurdistan, Minni as Armenia, and Ashkenaz as Hadivv.—[Redak] Some identify Ararat as Urartu, a region in Armenia. Ararat was formerly an enemy of Assyria, and after the dissolution of the Assyrian empire, she became the enemy of Babylon, Assyria's successor. At this time, she had an opportunity to destroy Babylonia.—[Daath Mikra] See The Living Torah, p. 18. In reference to Ashkenaz, listed in Gen.

יַת שׁלְמוֹנֶהָא וַיַת כל מורנהא וית כל אַרַע שוּלָטניה: כסורווע אַרעאור התקרע אַרַי קַטָּא עַל מַחשְׁבָרָא רַיִּי לְשַׁוָאָה ית אַרָעא רְבָּבֶל לְצָרוּ מבלי והיב: לאהמגיעו גברי בבל סופאגחא קרבא וחיבו במצרוא אַמַּבְרַת הַוו חַלישין כּנשׁיִא אָתְדְלָּקָא בְּרָנְיַתָּהָא אָתברוּ עברהא: לא רַהִים לֻקרַסוּת רַהִּים ירָהוֹם וּמְחַנֵי לַקַרְסוּת וְלַתַוָאָה וְּמַלְּכָּא דבבל

בלע"ו) כמו תסמר שערת כשרי (איוכ ד'): (במ) ותחל לשון חלחל':(ד) נשתה. קסלה כמו גיד הנשה (ברחשית לג)

עלית פום שיחא דוהר ורץ בכרוצה כילק ספר . ספר חירצ'ר בלכ": (ל) נשתח. נתששה נכורתם: ויתיו חלשים כנשים:

אמר קסת יחידת ואסר מחשבות ת' רבים ר'ל כל מחשבת וסחשבה שחשב עליה תקום: ול) חדלו. ישבו בסצרות. ולא יצאו לחלחם ישבו לחם במגדלים תחוקים לחשגב בחם: נשתח נכורתם. פסקת וכן ונשתו מים מהים: חין לנשים. חלשים כמו הנשים: תציתו. המציתים: (מ) רץ לכראת רק ירוץ. תית לוסר רק אתרי רץ ומניד אתר מניד אלא פירושו הנת ילך הראשון ויניד למלך וישוב לו וימצא רץ אתר בא

מצורת דוד

כפספ"): (כח) סרשר ונר . חזר לומר שוב לפרש שהם מלכי מדי וסם דריום וחקנו מוכם שירם העליכי מחרי מותו: ארץ מסשלתו. ספרן פשר הום מושל כה: (כש) בי קשח . פשדה ולחקייפם של בכל שחשבות ם' שחשב לשום חותה לשתמה: (ל) חדלו יתו'. כי בם שורך כלככם: ישבו במצדות. להתחוק כמשגל המכלר: גשתח . נפסקם ופרה מהם גכורתם והיו דומים לנשים כדכר תשום סכח: חציתו. החויבים הליתו משכנותים ונשכרו כריתי שפרים יפקין מנים משרי בשני המערים: (מחידין בעין משירום ששירום שנים ונפחתו לפני באורים שבות שבותום שבותום במידי לקראת רץ ירוץ, פני בפלחתה שלמו איש רן להגיד למלך דכר בפלחתם ועד לא ישוב שלחו כן אהר ובדרך מפלכו פגם כהרן הראשון בשהוא חוזר וכן א"כ רן זה לקראת רן זה: ו ופגיד וגני . כפל הדכר כמ"ש כי סרן סוא המגיד: מקצח . כ"ל אשר כקלה התדינה וכן נאתר כואו לה

ספסר . כמו שר וכן ומפסריך כנוכ גובי : כילק סמר . כמי סמר ספחדר בשרי וכן מן חרגש תסמר שערת בשרי ענין תנעירת התרעדה כאדם שעמדו שערותיו אריסמנמ"ו כלע"ו וי"ת זמינו עלח עבדי קרבא דיהון סלקין סוסותתון מפנכין תא כוחלא דמצלהב פי' מפנכין ענין רהירת במו שתרגם ג'כ מדחרות דתרות אביריו ספנוכא רחות מפניך קדם רתיכי גברוהי : נכם ותרש . ותרול . פנין חיל ביולדת : כי קסח פל בבל .

מצורת ציון

ני): בילק. מין חרכה: סמר. פנין התקשות כמספר כפו תספר שפים כמרי (חיוב ד'): (כח) פרדת ומגנים. פין שרכם: (כפ) ותחל. מלשון חיל וחלחלה: סחת. פפרס ונחקייפס: (ל) במצרות. פנין מכלר כחו מלודת ליון (דס"ם י"ה): נשתח. פנין כטחקה והסרה כפו ונשחו פים מהים (ישפים י"ם): חציתו. פנין כדלקה וככערה: משכנותיה. מלשון משכן ומדור: בריחית. כפין פטה פבוי לפנור השערים: (לח) רץ. סנין פסירום ספליכם:

return.—[Redak] Others explain that couriers and heralds from all sides approached the king's palace

to report that their cities were captured.—[Abarbanel, Ibn Nachmiash] horses like bristling locusts. 28. Prepare nations against her, the kings of Media, her governors, and all her officers, and all the land of his rule. 29. And the earth quaked and was in pain for the plans of the Lord rose upon Babylon to make the land of Babylon desolate without an inhabitant. 30. The mighty men of Babylon ceased to wage war, they dwelt in the fortresses, their might has failed, they have become like women; her dwellings were ignited, her bars broken. 31. One courier runs to meet another courier, and one herald to meet another herald, to tell

bristling-Heb. סָמָר (Hérissé in French), covered with spikes. Cf. "It made the hair of my flesh stand up (תסמר) spikes like 4:15).—[Rashi] Isaiah da Trani renders; bring up horses like flying locusts. Brings up the horses to stand erect like the locust preparing flight, Redak renders: like trembling locusts. Redak in Shorashim concurs with Rashi, as does Rav Ilai, quoted by Ibn Ezra. Job ad Jonathan renders: Prepare against her warriors whose horses go up galloping like shiny grasshoppers. According to Aruch, this is a grasshopper that makes a sighing

28. her governors—See above verse 23.

29. and was in pain—Heb. אָהָהָה, an expression of חַלְּהְלָה pain.—[Rashi] Redak agrees, giving the root as יחול Targum Jonathan, however, renders: and became ill, deriving יחלה from החל, to be ill.

rose upon-Heb. קפה. Each plan

rose upon Babylon, hence the singular form.—[Redak]

30. they dwelt in the fortresses— They ceased to wage war and remained in the fortresses to protect themselves.—[Redak]

failed—Heb. הְשְׁחָה, lit. jumped. Compare "the hip sinew (הַנְּשֶׁה)" (Gen. 33:32), so called because it jumped (was dislocated) from its place.—[Rashi]

Redak renders: ceased, Kara: was weakened, Isaiah da Trani has dried up.

they have become like women—As weak as women.—[Jonathan, Redak, Kara]

her dwellings were ignited—lit. her dwellings they ignited. This is the indefinite subject, meaning that the igniters ignited her dwellings.—
[Redak]

31. One courier runs to meet another courier—As one courier returns from audience with the king, the second courier comes to report Babylon's fall, meeting him on his

דַבְבָּל אֲרֵי אָהְכְּבִישַׁה קַרְתַּיה מְסוֹפֵיה: יב וּמַנִיזָתַא אָהַאֶּהָרָא וַיַת אַנְ מָיָא אוֹקירוּ בנורא וגבבי עבבי קָרָבָא אָהְבְּהִילֹוּ: יג אֲרַי בַרגו אַמר יִי עַבָאות אָלָהָא רָיִשְׂרָאַלּ כְּנִשְׁהָא דָבֶבֶל דַכְיָא לָאִרָרָא דקשא עדן אָדְרִיכוּהַיה עוד (ציבחר) בְּנַעיר וייתון בזונין עלה: לר אַסָרַת יִרוּשְׁרָב בו נקסי ושיצני ַמַלָּבָא גבוכדראצר דבבל בפצני פטן ביקו

רש"ו קסץ בווק אכלני קרי המבני קרי הצינני קרי בלעני קרי מהר'

(לב) ואת האגמים. הבתים העומרים באגמים שרפו ככר באש: (לנ) בת בבל כנורן עת הרריכה. ת"י כנישתא דבכל רסיא לאידרא רכסא אירן אררכותיה עור ציכחר בזעיר וייתון בוווין

מנחת שי

(לד) חבלנו חלנלוי ברי: בממנו, הממני קדי: נדובדהחור פלד בכל בלינני -בלינני ברי: בלפני ביל בלפי ברי: פלא כבדי, כלפי בהקן וממלול דף קציא בתוב בלפון הזה ודילא כבר בתוקא כרשי בלירי חלל אתתו פואוטוה בקד בכל הספרים התיייקים קדתחם כתוב בחל"ף בתרחם כתוב בה"ח ע"ב לבונו . פירום קדמתה זה דידמים וכוח לשון שילוי בחרחה כי חין שלה בלשוני (חהלים קלש) שהוחיל דבור

שנשה ממקומו : (לג) בטרן עת הדריבה . הרי היא עחה מלחה כנורן בעת שלשו תכוחתה שהיח מלחה חטין: עוד מעם. ותרוהן ותתדמה לנורן בעת ההלת הקליר בהיח

רריק לקראתו ג"ב להניד למלך בינלברה שירו: בקצח. בלומר מכצת תאחר: (לכ) והמעברות נחששי . מעברות המים בכניסת חעיר וחיו בתם בגרלים לפנוע אויבים אם ירצו לחכנם בעיר ולפי שאמר כי נלכרה עירו מקצה שמא יאמר ארם מגדלי המעברות איך לא מנעום חתשובה כי המעברות נתפשו: האת האנמים שרפו באש. הנכא הגרל על הנהרות שרפו

באש שלא יסנפם רוב הנסא כלבא בעיר וכן הלכוף כאנמון ראשו הוא הנסא ורבי יונה כתב כי אגמים הם הבכצרים ורמר אותו ללשון חערב שאומר למבצרים אגם: (לנ) כי כה אמר ח' צבאות אלהי ישראל. אמר אלהי ישראל כי נקמת ישראל יקח פהם: הרריכה. בא חפקור בחידק הה'א. ומשפטי בפתח על הריבוכן כמהו בכקור הה'א בחידק נגין והציל פשח והפלים. עד השפחיו אותם. ורפת אותם לגורן שהניע עתה לדרוך ולרוש כן בכל הגיע עתה שירסמה. האויבים: עת הקציד. המשיל הכוח לקציר וכן תיהנת וויחן ביווין עלה ואחר הקציר אחר דריכת הנירון אנ"מ שהוא קידם עור מש וסך שתבא לתעת הקציר שיבואו וילכדו כל עריה סביב ורוא משל הקציר ואח"כ יתפשו העיר בכל וירכמות. כי כמי שאופפין הקציר אל חנורן כן היו אוספין וסגיסין מיסב חילם כל העיירות אל בכל וכשיהפשוה ידריכוה וירכסיה ויכלוה כליין חרוץ: ילובר את המדין קודה החמשה שהם במסוק במבידים כי החירות את בכת המחום את הדרוך המסור הדבטת הדרוך ב על העלנו המסנו, אלו החמשה שהם במסוק כתוכים בו"ד ונחיק ביודר והכתיב לשון הבים על הפרסים והקרי לשון יחיד על העלל והענין סדבר על לשון ישראל שציעקים המסי**דל נכל.** המסני כמי והכם נלנל ענלחו ענים עניין שבר: הצינני בלי ריק. העסידני רקה ככי כלי ניק וריק שם כאילו אמר כלי ריקוח: מלא כריםו מעדני. על דרך משל כלומר מלא ארצו מצורת ציוו

(לכ) והמעברות. מקום מעכר המים: גתפשו. ענין לכידה: האנשים. הוא הנומל הגדל ע"ם המים וכן הלכוף כאנמון כאשו (שם נ"ט) : (לנ) כנורן . הוא המקום אשר ישימו שם עמרי החבואם ושם דבים חוחם: הדריכה. עלין למיסה ודיבה: (לד) המפני. פנין כתיחה ושכירה כמו והמם גלגל עגלתו (שם כ"ח): הציגני. טנין העמדה כמו חלינ חוחי לכד (שוסטים ז'): בחגין. מין נהם:

ברשו. כמו כרסו כסמ"ך והוא המהום יחאסף בם המחכל וכדרו"ל

מצורת דוד מקן (למיל כ׳): (לכ) והמעברות. מקום מטכר המים כלכד כיד שלוים לכלי חת למי לכרוה דרך המים: ואת האובים. הנומה בגדל ש"ם המים שרקו כחש נכל יוכל מי להסחר כין הנומה: (לג) כנורן ונרי. כ"ל פס כי היא פחה מלאה טוכה כנורן בעח ירכו שם המערים ודשים חוחם כי חז ימלח הגורן מן החבוחה פנה במעש זמן חהיה ריקנים והבוח לה עם הקייר ר"ל מהיה כנוכן כעת הקליר כי או כבל היניהו כל התביאים ועדיין לא נאבף פה החבוחה החדש": (לד) אבלני. כני ישרחל הובלים על הלער שםכנו ואושרים הנה נכוכדנלה אכלני והמם אוחי: הצינני. השמיד איחי כלי כיק כי אם הכל להח ושלל ומיהר לכלום אותר

than renders: the nation of Babylon. is like a granary at the time it is threshed-Behold, now it is full, like a granary at the time they have threshed its grain, when it is full of wheat.—[Rashi]

A little more time—and she shall be emptied and shall resemble a granary at the time of the beginning of the harvest, when it is empty.-[Rashi] Redak explains that the threshing is figurative of the crushing and trampling of Babylon by her enemies, and the harvest is figurative of the enemies taking all the cities surrounding Babylon. At that time, many people will flee to Babylon with all their possessions. Then

the king of Babylon that his city has been taken from the end, 32. and the fords have been seized, and the reeds have been burnt with fire, and the warriors have been frightened. 33. For so said the Lord of Hosts, the God of Israel: The daughter of Babylon is like a granary at the time it is threshed. A little more time and the time of harvest shall come to her. 34. Nebuchadrezzar the king of Babylon, has devoured me, he has crushed me; yea he has placed me as an empty vessel; he has swallowed me like a sea monster.

from the end-I.e. from one end. This appears to be referring to the city of Babylon, as Ibn Nachmiash explains. One courier comes to tell the king that the city of Babylon has been taken from one end to the other. He suggests also that the king was in one end of the city, and the courier came to tell him that the city had been taken from the other end. Abarbanel questions this explanation in view of Josippon ben Gurion's statement that Belshazzar was assassinated by his courtiers prior to the Median invasion of the city. Accordingly, it would be impossible for the couriers and heralds to report to him that the city had been taken. He, therefore explains that the couriers and the heralds reported "that his city was taken from the end"; i.e. the courier's city which was at the end of the kingdom was taken. Couriers came from all sides and brought similar reports. This took place before the invasion of Babylon, while Belshazzar was still living.

32. and the fords have been seized—The fords were at the en-

trance to the city, and they were protected by towers. Lest one ask how the enemies entered the city protected in this manner, the prophet tells us that the couriers report that the fords have been taken.—[Redak] All this refers to the fords in distant parts of the kingdom, which the couriers report to Belshazzar before the Medes advance on the city of Babylon.—[Abarbanel]

the reeds have been burnt—Heb. הָּשְּבְּמִים, usually the "pools," which is inapplicable here. Redak, therefore, suggests "reeds." The enemy burned the reeds growing by the rivers in order to facilitate the progress of the armies, so that they should not be hindered by the thick vegetation. He quotes Ibn Ganah, who, in view of the Arabic cognate, suggests: castles, or fortresses. They report that the enemy had burned the fortified eastles. Kara defines it as the houses standing in the pools.

33. **the God of Israel**—Who is avenging the harm done to His people.—[Redak]

The daughter of Babylon—Jona-

בַּלַעני בַּתַנינא סַלָּא בית געיה סמוב ארעי מַלָּמְלָנִי: לה חַמוּפִי ובוןי על בכל חימר בּנִשָּׁתָא רָצִיון וְחוּבַת דַם זַבָּאי דָאָתַשֶׁר בִּי עַל נהבי אַרַעַא בּסְרַאַי תימר ירושלם: ני בכן בּרָגן אַסָר וְיִי הָא אַנָא דַאָיוֹ יַת דִינִיהַ וּסְהַפַּרַע יַת פּוּרָעַנוּתִיךְ וָאַחָּרִיב יַת יַמָה וְאוֹבִישׁיַת מבועהא: מותהי ככל קַנָּרין מָרור יַרוּדִין צָרוּ ואשהשמו סבלי ותיב: ית כַּחֲרָא בְּאַרְיָוֹן יִנְהַםוּוֹ בּרָגַי שַּרֶינון יְרִיםוּן קלהון

עלח: (לה) חמסי ושארי על בבל תאמר יושבת ציון. ציון ציעקת לפני הקביח על בכל ועל כשרים מחמם שחמסה בכל ריקנית: (לה) חסםי ושארי. לעקת חמשי ומזונותי אשר אכלו שארי: (לח) נערו. לשון חמור נוער: וכשרים ושהרגו בהם ושפכו את רכם: תמסי. זה תכם של סמון: שארי. פתרוני שאכיי את בשרי כענין שנאמר בסקום") ואשר אכלו שאר קסי ועורם מעליהם המשיפו: ורפי. זה הדם שאכלו רמי כם בשרי: (לו) הנגי רב את ריבך. יושבת ציון ויושבת ירושלים: והחרבתי את ימה . של בבל: (לח) נפרו. *) בכל הכ"י כ"כ וחולי חסר כחן מלם תחחד ויהות בפיכה ג' ג'.

סנחת שי

סרומנו . סרומני קר: (לי) ונקמון . פו בנתנ ונקמתי סניין נקתן ספס שנס . במובי . כלא בקבץ: הדיחני, כבו שירוח אדם את הכלי שלח שתחו . ליחו קל זה ליחות היה הפילת הקחד של זה, יו פשש שלש במובי הלא בעקץ וחיותי. כבו שיו חוד את נחבל שאת שלם מדמי שלב מידק פל פני הפכות ליחים; נפלה בקר מיד מידק מידק מורה במובי ביק במדת היה במובי ביק בלתני כתנינא מלא בית גנויה ממוב ארעי מלמלני וכן עניין תפסוק אשר השיבי נכוכדנצר מלשר ציין רודשלם כפי שאימה: (לה) תפסות וחוארי, שארי בשרי ואפר תפסיק אשר בווו ושארי על התלים אתרי בענים אותי בענים במובי לל מורה במובי אותרי בעלים שהיו מענים אותם בנוס ורמי על תחרתים רכן ורומי וכפל הענים במובי במובי ולל יושבי שרץ החרתים היה מובי היה מובי וכחוי נתירגם הכים וכאי ואלי יושבי כיו ואל יושבי כשרים. כמו על יושבי ארץ רונת היה במובי וכחוי נתירגם הכיו וואל יושבי בשרים. כמו על יושבי ארץ רונת היה במובי וכחוי ותירגם הכיו וואל יושבי שרים במובי וואל יושבי שרים במובי וואבר היה במובי ביותר במובי ביותר במובי ובמיד וואבר היה במובי ביותר במובי ביותר במובי וואבר היה במובי ביותר במובי וואבר היה במובי ביותר במובי במובי ביותר במובי במובים במובי ב כשרים וכתיי על ידבי איעא כשראי: (נוז לכן. אומר האל יחברך לציון ולירושלים שקריא חסם על בכל: הנני רב את ריבן . היחיבתי את יכה . כשל על מובה הרב כפיםי הים: (נו) והיתה . ושרקת . שישירק עלית כל עובר: (נמ) יחדר ככשירים ישאנו . אששר לשרשי על בני בבל על ררך שאנתי בנהסת לבי ויתכו כסים שאנותי או על חיל מדי תלובדים

מצורת ציון מצורת דור

כתנין הכולם מכלי לפיסה ומילם הכרם שלו מן מפדני ר"ל שלל מוב ארלי והכיאם להרלו: הריחני. ר"ל כמו שמדיחים אם הכלי ולם כשחר כו תחומה מודכק בדפנוחיו כן לה השחיר מחומה בידי: (כה) חבסי ושארי ונרי. כ"ל יושבת ליון חחשר לפקחי פל החמם הנפשה לי ופל פבידת הפרך שפכד כי פד שכלה את כשרי הלא המה של ככל כי פידו כא לי החתם וכליית הכשר: ורשי וגו'. ירושליש מתחת לפקחי על כדם כנשפך כי פלח כיח על יושבי בשדים כי כם ששכי דשי: (ל) לכן. בחיל לוכן ששו כך לכן ננו': החחרבתי. חוביש את ישה כלה לומר אשבים בששטה אשר כיחם כמי כים: דכרים תשניהים כמו כרם כפניפית (חילין מ"ב): מערגי תכש בשרש (תרוך של) . בשוני . וניסים מסוקים כמו מסדני מלן (ככלבים מ"ט): הרותני. מלי הדחה וכשיפת כלי: (לם) תכבי . מכן נול: רשארי. מנין כמי כמי ואבר אכלו מאר ספי (פיסה נ'): (ל') רב. פלפין מרינה: החרבתי. מלי מוכב זייכב: והובשתי . מלכין יוכב: מכורה. פנין מפין מיס: (נ) לגלים. פנין חל ודניכ: מעון. פדוכ: שמה. חמסון: רשרקה. הוא הקול הנבמש בקבין הבשתים: (לח) בבשירים. לרי בחור: גערה שנין בהגה וכדרודל חמור מער (ברכות ג'):

התובשתו יב", כשל הדבר בש"ש: (ל) לכילים, דכך סמוכנות להכלל הם הסכב עלים מושילת כותלי הכתים: סשון חנים. יסש מדור לתוום השוכנים בהרכית: שומה ישורקת. מהיה לתתהון כלם יתמהו פל מוככנה ושכקו פלים (כי כן דרך פני אחוש של הלק בקול ברחותם דבר חשוב שלהדה: באין יישב. על כי לא שב שושם לכן תהיה לתמהון ושרקו פלים: (לח) יחדי . כל בני בכל

nians will be as helpless as young lions, who, when hungry, can do nothing but roar. They are too young to obtain their own food. So will the Babylonians lament their plight but they will be unable to extricate themselves therefrom.

they growl—Heb. געה An expression of a braving (גוֹער) donkey.— [Rashi] This verb is often used in Rabbinic literature to describe the call of the donkey.—[Redak]

he has filled his belly with my delicacies; he has rinsed me out.

35. "May the plundering done me and my food be upon Babylon!" says the dweller of Zion, "and my blood upon the dwellers of [the land of] the Chaldeans!" says Jerusalem.

36. Therefore, so said the Lord: Behold I plead your cause, and I avenge your vengeance, and I will dry up her sea and dry up her fountain.

37. And Babylon shall become heaps, a den of jackals, a desolation and a hissing without an inhabitant.

38. Together they roar like young lions, they growl like lion cubs.

Babylon will be crushed and trampled by the enemies.

34. has devoured me, etc.—This is Israel's plaint against Babylon.—
[Redak] Jonathan paraphrases: Says Jerusalem: Nebuchadnezzar, the king of Babylon has plundered my belongings and has destroyed me. He has poured me out like an empty vessel. It appears that Jonathan sees the root יצג as equivalent to איני as equivalent to pour. Redak, however, renders: he placed me, meaning: he placed me empty as an empty vessel.

he has swallowed me—He quickly filled his land with my goods even as a sea monster swallows his prey without chewing it.—[Mezudath David, Abarbanel]

he has filled his belly with my delicacies—He has plundered the best of my land and taken it to his land.—
[Mezudath David]

he has rinsed me out—Heb. הֵדְיקְנָי. As a person rinses a vessel, leaving nothing adhering to its walls, so did Babylon clean out my land completely.—[Mezudath David] Jonathan renders: he has driven me out.

35. the plundering done me and my **food**—The cry of the violence done me and my food, for they have eaten my food.-[Rashi] Redak and Kara render: May the plundering done me and my flesh be upon Babylon. "The plundering" refers to the plundering of their possessions, and "my flesh" refers to the many people they slew. "My blood" is a repetition. Kara explains that it is as though they are their blood with their flesh. Rabbi Joseph Kimchi explains that "my flesh" refers to the cruel tortures inflicted by the Chaldeans on the exiles. "My blood" refers to those they slew.

36. **her sea**—Her plenty, compared to the water of the sea.—
[Redak]

37. and a hissing—Everyone passing by will hiss at the utter destruction.—[Redak]

38. Together they roar like young lions—This may refer to the moaning of the people of Babylon, or it may refer to the shouts of the attacking armies of the Medes.—[Redak] Abarbanel explains that the Babylo-

בריל דוא יהון הקיפין והשברתים בָּבֶר מא 🍫

בַּלָהוֹן: לפּאַיָתָא עַלַיהוֹן למ עקא ויהון דקו לרויא ויסיהון סוהא תניינא וְלָא יַחוֹון לָעלְּסָא דְאָהַי לְּץ אַסר יי : ם אָסְסָרינון בתרין לקטלא בדכרין אָם גְרָיָן: פא אַיכְרַין אַתְּבְבִישֵׁת קאָתְאָחָרַת תּיִשְׁבְּחַת כָּל אַרָעָא אַיכְדֵין הַנַה כִּעָדוּ בַרָל בַעַמְמִיָא: סבּ סַלִּיק כרכום יו ככומום (ה).

מהר"י כרא

לשו: חמור נוער: (לם) בחוםם אשית את משתיהם. מתרונו כשיחמם לכם סיין אשיה את משתיהם פיי אגרכב את משתיתן. כלומר אהפיך משתה שלהן לערבוביא . אשית פתרונו אערכב . כמו לא שתם על צאן לכן ומתרגם לא ערבינון אף כאן בחומם אשית את משתיהם פתרונו כשביער לכם ביין אערבב משתח שלהם: והשכרתים למען יעלזו. לחביא הכלים אשר הגלח נבוכדנצר מחיכל ה' לשתות בהם נשים ופלנשים: וישנו שנת עולם. כדרך השיבור שמשתה שמשהכר הולך וישן לו אע"ם ששאר שיכורי יין הולכין וישינים להם ובצאת היין מהם יקיצו ויעוררו משנתם ועימדים להם. אבל אלו ישנו שנת עולם. ולא יקיצו וכן אתה מוצא בדניאל. בלשצר מיכא עבד לחם דב

שנת עולם ולא יקיצו חה למען שחיו שבחש ועלווים בשתותם בכלי ב"ה וישנו שינת עולם ולא יקיצו נאם ה' שיכיתו מתוך שכרותם כמו שכתוב ביה בליליא קמיל בלשצר מלכא כשראח ור' יונה פירש לכען יעלוו יתחוללו חירעדו מלשון ערכי עלו אלמית ורעדה שאוחות מקצת החולים בקרבם למיתה ונראת שישחקו וכן פירשו מזה כי דעתיכי או תעלוי וי'ת חפסום כן איתא עליהן עקא ויהון דמן לדוויא בדיל דלא יהון תקיפת וימותון פותא תנינא ולא ייחון לעלמא דאתי אמר ה' (מ) אורירם. מכואר הוא וכן איך נלכר': (מ!) ששך. פירשוהי שהוא בכל בא"ת כ"ש: (מנ) עלה על בכל חים. דרך כשל אמר כי החיל הגדול שבא עליהם כסי את הארק וכן

מצודת ציון בנורי. כן יקראו האריות הקטנים וכן גור ארים יהודה (כראשים מ"ם): (לם) בחומם . מלשון המימוח: אשית . השים : משתיחם . סיא מעודה של שמחה וכן עשה משתה (אסתר אי): והשכרתים. מל׳ שכרות: יעלוו. פנין פתחה: וישנו. מלפון שינה: יקיצו. עניי כפרה פן השינה: (מ) ככרים. כנשים שמנים: עחידים. כם סוכרים מן המוים: (מח) ששך. הוח ככל כח"ח כ"ם: ותתשש. שנין לכידה: חהלת'. מלשין הלול והחפחכום: לששח. לתמהון: (מכ) בהמון. מנין רכוי כמו מהמון רשעים (חהלים ל"ו): נכסתה . מלשון כיסוי :

death and not live in the World to

40. like lambs-- Heb. בַּבְרִים, lambs (and Jonathan renders:) like bulls.— [Rashi] The former is the generally accepted interpretation, so Redak (Shorashim, p. 338), Ibn Ganah (Schoraschim, p. 229).

(לם) בחומם אשית את משתיהם. חכוין שיהיו משתיהן בפת החום כדי שישתכרו: לפען יעלוזו וישנו . וירדמו: שנה עולם. שנת עולמית וכן עלתה כם מתוך משתה ושכרות נחרבו ונהרגו ונלכדה העיר כמ"ש (בדניאל ה') בלשאלר חמר בטעם חמרא וגו' (שם) אשתי חמרא וגו' (שם) ביה בלילית הטיל בלשחלר מלכח וגו' (שם) ודריוש מדחה קבל מלכיתה: (כי) ככרים. ככשים (וי"ת) כתורין: (מא) ששך. ככל כֹחֹית כ"ם: (מב) עלה עד בבר

לדברבנותי אלף כלשצר אמר במעם חמרא להיתייה למאני דהבא וכספא די תנפק נכוכדנצר אבוהי מן היכלא דירושלים וישתק בחון מלבא ורברבנותי שנלתיה ולתנתיה. בה שתחא נפקי אצבען די יד אנש וכתבן לקבל נכרשתא וגו". ובתב ביה בליליא קפיל בלשצר מלכא תר וחה הוא וישנו שנת עולם ולא יקיצו: (מא) ששך. זו בבל באית ביש: (מב) עלה על בכל הים. ות"י

> בכל על דרך על יו ישאנו כפירים שואג לקראתו הישאג אריה ביער והדיםים להם: נעדו. כענין שאנו ורו"ל נהנו בוה חלשת על חמור באמרם חסור ניער: כנירי. בתולם: פלס: בחומם. בלילה שנלכדה בבל עטה בלשצר משתה גדול כמו שכתוב בספר דניאל ויצאה היר הכותבת בקיר תהיכל כמו שבתוב חדו אשית את משתיהם כלומר בעת המימותם בסשתת אשית ברע את משתיהם שנהפך להם השכחה לאבל ולפחד גדול בכיו שכתוב אדין בלשאצר מניא מתבהיל חיווחי שנין עלוהי ורברבנוהי משהבשין: והשכרתים למען יעלוו . ששכיר אותם באותו המשהה שישנו שונת עולם בי שאר חשבורים ישנו בשכרותה ויקיצו אחר כך מיינם אבל אלי ישנו מצורת דור

> ישמנו כקול מר כחשר ישחנו הכפירים כעת יחבר מחכלם: נערו תני. כפל הדכר כמ"ש: (לס) בחומם. על כלשאלר אמר הנח אסכב שימשו משחיכם כומן כחום כדי שכסכת כחום ישחו ברכה וישחכרו כי של כי ישמחו כעת המשחה ירכו לשחות יין: וישנו. צמכור בשכרות ישני מד טילם ילא יקילו טיד כי כמח השינה נהבג בכם אלר ואמר בדרך מלילה כאלו נרדם מן היין: (מ) אירירם. את סנשי בכל חוריד לסכח כמו בפורידם חת הכרים: (מח) תחלת. שפיחם לחכלם ולתפחרת בכל כחרן: בגוים . בין כל הגוים היחה לחמהון על נודל חורכנה: (מכ) הים. כ"ל חוכלוסין מרוכים כמי

41. Sheshach—Babylon in the "At-bash" cipher.—[Rashi, Redak, Kara, and others] As explained above (51:1), according to "At-"shin" is substituted for bash," "beth" and "kaf" for "lammed." Hence, בַּבֶּל = שַׁשַּׁהָ = בַּבָּל.

42. The sea has ascended upon

39. In their heat I will place their wine feasts, and I will make them drunk in order that they become joyful, and sleep a perpetual sleep and not awaken, says the Lord. 40. I will lower them like lambs to the slaughter, like rams with he-goats. 41. How was Sheshach taken and the praise of all the earth seized? How did Babylon become an astonishment among the nations? 42. The sea has ascended upon Babylon; with the multitude of

39. in their heat, I will place their wine feasts—I will intend that their wine feasts shall be in the hot season they become drunk.-[Rashi] Redak renders: When they are heated [with wine]. I will make their wine feast harmful [to them]. This was the night that Babylon was conquered. Belshazzar had made a great feast, as is written in the Book of Daniel (ch. 5), and out came a hand and wrote on the wall of the palace, as is written there. This is the meaning of this verse. God promises to make that feast harmful to them. for their joy was converted to mourning and fright, as is stated: "Then King Belshazzar became very frightened, and his color changed upon him, and his officers became confused" (5:9). Kara renders: I will upset their wine feasts—the intention being the same as Redak.

in order that they become joyful—This follows Kara. They will become joyful and take out the sacred vessels of the Temple. Redak appears to follow the same interpretation. He quotes Ibn Ganah (Sepher Haschoraschim, p. 371) who interprets it as the shuddering of a person immedi-

ately before death, or the shuddering of an intoxicated person. He bases this interpretation on the Arabic cognate. *Redak* (Shorashim p. 534) rejects this interpretation and explains it simply as the joy and hilarity of the drunk.

in order that they become joyful and sleep—Heb. τιψη, and sleep soundly.—[Rashi] Rashi's intention here is somewhat obscure.

a perpetual sleep.—Heb. שְׁנֵח עּוֹלֶם, a perpetual sleep, and so it happened to them; out of their wine feast and drunkenness they were destroyed and slain, and the city was captured, as it is written in Daniel (5:2): "Belshazzar said while he tasted the wine, etc." "(v. 4) They drank wine, etc" (5:4). On that night, Belshazzar, the king of the Chaldeans, was slain" (5:30). And Darius the Mede received the kingship" (6:1).—[Rashi]

Whereas the normal drunkard sleeps off his drunkenness and rises sober, they will not recover from their drunkenness, but will sleep eternally, as Scripture tells us that Belshazzar was slain on that night.—[Redak] He was slain during his sleep.—[Abarbanel] Jonathan renders: They shall die a second

נסא באתרגושת נלוהי וַפָּא: כּג הַנָאָה קַרָנַאָה אָרָנא צַרְיָא? וַתְרבָא אַרָעָא לָּא יָהַיבּ בָּה בָּל אָנש וְלָא יַעְבַר בה בר אנש: מר ואםער על רְפָלָחִין לְבַל בְבָבֶר ואביו נת נכסוהי מניה וַלָּא יִשְׁהַמְעוּו לֵּיה עוד עקטיא אף שורי בכל ֹרָרָםוּן: פח פוקוּ מָנָוָה אסי ושיניבו נבר ית נפשית מתקוף רונוא ריי: פיור לפא יווע לבנון ותרחלון מן קרם בסורתא דתשהמע כלעו פפין. זוכר קרופה: מהר"י קרא ישיר

הים. חיל גדול כתי הים:(מר) עד בד.על שכוים של ככל: את בדעו . שהושפלו כל יושב החרן חחתיו : ולא ינהרו ולא יאספו וכן ונהרו אליו כל הנוים (ישעיה כ') כמיתו נהרות כלם ההולכים אל הים: (מו) בשמועה הנשמעת בארץ. השתועה הוחת של כלשחצר שנהרג: ובא בשנה

רד"ק ר. אליו כל הנוים ולפיכך נקרא תנהר בוה הלשון לפי שהוא ר. מקום מרוצת המים: גם חומת בבל נפלה. הרבוי לפי שהיתת ר. מקום מרוצת המים: גם חומת בבל הרחקת ופירוש נפלה על ירי המפילים אותם: (מה) צאו. מבואר דוא: (מו) ופן ירך לככנם. לפיכך אני מכמיחכם שלא תיראו מפני האויב שיברא אל בבל ני לא ירע לכם והצאו מתוכם בשלום ובלשצר מלך אל בבל ני לא ירע לכם והצאו מתוכם בשלום ובלשצר מלך שלש שנים ובשנה ראשונה באת שכועת סרי שיבאו על בכל סצורת דוד

סים: בחפון. כ"ל כמרכיח סנכורים נחבדם: (מנ) ארק ציח. להחת חרן לים ומרכה: ולא ישבר. חפילו דרך המכרם כפלמח: (מד) ופקרתי . אשניה להכיא פורעניות על פסל כל העומד כככל כי בחויב ישכל הת ללמו וישה הת זהכו: את בלעו, הת המושר

סליק על בבל מלך במשירייתית רסגיא כמי ימא: בהמון גליו נכסתח. מהמין מכלכית ניים הנאספים עליה: (כר) ופקרתי על בל בכבל . תרנם ואסער על כל דפלחין לכל ככבל: והוצאתי את כלעו מפיו. נכסים שאספו כמריו מן העמים הנקבצים אליו לעובדו אוציא כפיה': ולא ינהרו אליו עור גוים. תרג' יונתן ולא יבתבעון עוד ליה עמכיא: (פו) בשפועת תנשפעת בארץ.

ת"י סלים על בכל מלך במשריתיה דמני כמי ימא: (מנ) היו. יערבת . כמי מרכר כמו כארץ ערבת ושוחת וכן בכרכר בערבת : (מו) ופקרתי על בל בנכל . בל חוא אלות שהיו עובדים בבבל ומקרתי שישברו אותו וישאו זהכו וכן כתיב בנבראת ישקיה כרע בל קורם נבו: והוצאתי את בלעו פפיו. פל דרך כשל שהיו מביאין לו מנחות על דרך חיל בלע ויקיאנו: ולא ינהדו אליו עוד גוים. ענין מרוצת אל החפק זכן ונהרד מצורת ציון

(פג) לשמה . לבממה : ציה . שמעה : וערבה. כמו פדכר: (מו) ומקרותי. פנין השנחת הכלח הרפה: בל. כן שם האינו של ככל: בלפו. מלשון כלימה: ינדרו. מנין משיכם כנהר המושך וכן ונהרו אל פוב כ' (לפיל ל"א): (מו) ירך.

idol was dumb. A wind came along and blew it down, breaking it into pieces.—[Song Rabbah 7:1(9), Zohar Terumah p. 175a] In Gen. Rabbah 68:13, the verse is mentioned regarding a dragon owned by Nebuchadnezzar, which would swallow anything it was given. Nebuchadnezzar marveled at its power and wished to convince Daniel of it. Daniel fed it straw in which he had concealed nails. After eating it, the dragon's

intestines were punctured and it died.

shall no longer stream—Heb. יהרד, and shall not gather. Cf. "And all the nations shall stream (ונהרוי) to it" (Isa. 2:2). Like the waters of the river, all of which go to the sea.—[Rashi] Redak explains it as an expression of running, as the river runs into the sea.

46. And lest your heart be faint, etc.—Therefore, I am promising you its waves it has been covered. 43. Her cities became desolate, a dry land and a desert, a land where no man dwells, neither does any man pass through them. 44. And I will visit retribution on Bel in Babylon, and I will take what he has swallowed out of his mouth, and nations shall no longer stream to him; even the wall of Babylon has fallen. 45. Go out of its midst, My people, and each one save his life, from the burning wrath of the Lord. 46. And lest your heart be faint and you fear because of the rumor that is heard in the land,

Babylon—A huge army, like the waters of the sea.—[Rashi from Jonathan, Redak]

with the multitude of its waves— 1.e. with the multitude of nations assembled against her.—[Kara]

43. neither does any man pass through them—Not only does no one live there, but no one even passes by.—[Mezudath David]

44. on Bel—On the deity of Babylon.—[Rashi] Since the Babylonians relied on the worship of their god, named Bel, God tells them that he will visit retribution on Bel.—[Abarbanel] The idols will be broken and their gold and silver carried away. Cf. Isaiah 46:1f.—[Redak] Jonathan paraphrases: And I will visit retribution on those who worship Bel.

what he has swallowed—That all the inhabitants of the land were humbled under him.—[Rashi] Perhaps Rashi explains בְּלִעוֹ as an expression of destruction. Redak explains this as figurative of the offerings brought before the idols. Mezudath David sees it as figurative of all the wealth Bel supposedly amassed for his people. Kara inter-

prets it as the tribute Bel's priests exacted from all the nations that came to worship him.

The Rabbis of the Midrash and Zohar tell us that Nebuchadnezzar took the ציץ, the golden plate worn by the High Priest on his forehead. On this plate was inscribed the Tetragrammaton. He inserted it into the mouth of the idol. Miraculously, the idol began to speak and say, "I am the Lord, your God." He hoped to convince Daniel of the efficacy of his deity and persuade him to worship it. He arranged for musicians to play before the idol and all the nations were gathered to hear it speak. After it spoke, Daniel asked the king's leave to kiss it on the mouth. He explained that, since the mouth of the idol had spoken so well, it deserved to be kissed. When he kissed it, he adjured it by saying, "I am flesh and blood, and I am the agent of the Holy One, blessed be He. Beware that God's name be not profaned through you. I decree upon you that you come after me." He came to kiss it and took what it had swallowed out of its mouth. Then the musicians played, but the

באַרָעָא וְהֵיהַי בְעַּחָא בָסוּרָהָא וּבָתְרוֹהִי בָשֶּהָא בָסוֹרָהָא וְיָסָגוּון חַטופִין באַראַא וַ קוּס ישְלָטון: שלטון כּוֹ בָבֵן הָא יוֹמֵיָא אָהָן וַאַסער עַל צַלְּמֵי בְבֶּל וַכָל אַרָעָא הָחֵרוב וַכָל קטילהא יהשרון בנוה: כח וישַבְחוּן על בבל שָבֶיא וָאַרָעָא וָכָל רִיי בָהוֹן אָרַי כִּצְפּונָא יֵיתוּן צַלָּה בְּוֹנוְיוְ אֲבֶר נֵי: פּבּ אַה בַבְבַל אָתְרָמִיאוּ קָמָילַי יִשְּׂרָאֵל אַף לְּבְבֵּל יַתַּרְפוּוּ הַפִּיכִּי כָל

מהר"י קרא

שיאפרו נהרג בלשצר: ובא כשנה השפיחה. שרריוש פלך: ואחריו בשנח השפותה. שדריוש כח. לסוף חצי שנה שבלך מת ומלך כורש: וחכם בארץ וכושל על מושל. תדי ויסגין תקופין בארעא ויכום שולםן על שולמן: (כם) גם בכל לנפול חללי ישראל. כלומר בפני בה אני בזהיר אתכם למעלה צאי מתיכה עםי ומלפו איש את נפשו לפי שגם בבל עתירה לנפול חללי ישראל אשר ישארו בה כשיבואו השבועות האלה: גם

וכבנה השניה כורש הפרסי : (מש) גם בבד . היתה לנסול בה חללי ישראל: גם דבבל . יפלו חללי כל ארלה:

כנחת שי

(פי) פשל פל פשל . כן פוח בדפוסים ישנים וכתקלת ספרים כתוכי יה וששל כוח"ו וכן כשוב בחדלופים שבין מערכחי למדנחתי וכן נדפם בפי' רש"י ורד'ם

וכרים כפחים מדב ובספרים חחרים כלה וחיו וזכו מחלוקת ישן כפי כנרחה נספרים קדופים : (פח) פלפון יכוה לכ כפחדים . מכפחרנים יווקן מ לי פונה יים ון פירושה כות ודין כות חד מן י"ר דסנינין ימותו וקרינה יכות וסיפן ארצה תבוש . כלופר כל אנשי ארצה יהיה להם בישת כי פסיליהם יוכתו וישברו : יפלו בתוכה. כי לא יצאו חוק לעיר

מצודת ציון

ונול: (מו) ומקרתי. פנין סשנחת כנחת כרככ: תבוש. מלשון

להחתם: (פת) ורנגו. כאילו שמים וארץ ישכחי וירנגי לפפלתם: יבוא לה השודרים. יבא לה דרווש עם חילו שהם השודרים: ממס גם בבל . נותן סים לפה שאפר וכל חלליה יפלו בתוכה כינם היא היתה סבה לנפת חללי ישראל וכן חללי כל הארץ

נ"א מושל סבירין י**ברוע**

מצורת דוד כשנם כוחת אשר כבר בחו בחקים ונתקיים כדרר וילה לפועל: ענין פחד וחיפה כמו והבחתי מוכך (ויקרה כ"ו): החתם. מושק חשתרים. כ"ל ולה מיכחו בכשמיםה בנשמפת החריו בשנה בהיה אשר ככר ככשו את ככל ונשבה המם בחרן וכנה יהיה מוכל של

השמועה. כאיתה בנה פלמה תכוא הבמועה שחרכה

ככל מאליה מן השמים שנאמר (שם י"ג) והימה. ככל **לכי** ממלכות תפארת נאון כבדים כמהפכת אלהים את סדום

ואת עמירה: ואחריו בשנה. הבניה: השמועה. הטוכ'

לכם כה אמר כורש מלך פרם (עורא א') מי ככם מכל

שתו: ומושל על מושל. דריום המדי מלך שנה חחת

777

וכן בשנה השניה חהו ובא בשנה השפונה וכן כשנה השלישית

זתו ואחריו בשנת השמועה: וחכם בארץ. שיבאו חיכסים בארץ כשרים: ומושל על פושל, זהו כורם הפרסי שמלך אחר

דדיוש הכדי ובשרם שלא ייראי ולא ירך לבבם ככל אלו בי לא

ירעו להם אכל ייסיבו וכורש שלח הגלות: (שו) לכן, וכל

מושל ק"ל פרם ומדי יתשלו של בכל שהיחם שד הנה מושלת של כל הגוים וכאותר שכל אלה אל חיראו כי הכל הוא לשובחכם : ימו) ופקדתי. אבנית לסכיא פורעניות מו ססילי בכל כי סאויב ישכר ללמיסם וישא את וסכם: חברש. תהיה יכש כ"ל חסר מכל סובם : ישלו בתובה. כי סמורך יבא כלכם ולא ילאו כשדה לכלחם מול כאוים כי יסנרו במיר ואחר שיבכום האויב אם סשיר יהרוג אותם בחיכה : (מח) שמים יארץ. כול פנין פלילם וכ"ל ברבם שפחם פסים בפולם באבדון בבל כי הדפו נכל האופוח: כי בצפין. כחשר יכחו פלים כשודדים פלפון כם פרם ופדי כשוכנים בפקלום לפונים פורחים: (פט) גם בבל לנשול. כי בכל היחה כפה נם

לפיכך יפלו חלליה : גם לבבל. בעבור בבל ועל ירה או פירוש לכבל כמו ככבל וכן וישבי אתו לארץ כפו בארץ הרנתי לפצעי

48. And heaven and earth . . . shall sing for joy—It shall be as though heaven and earth will rejoice in Babylon's downfall.—[Redak] Babylon had oppressed all the nations.—[Mezudath David]

49. As Babylon—was a cause for the slain of Israel to fall therein.— |Rashi|

so in Babylon—shall fall the slain of all her land.—[Rashi] Redak explains: Babylon was the cause for a rumor shall come one year, and after it in a year a rumor, and violence in the land, and one ruler upon another ruler. 47. Therefore, behold days are coming, and I will visit retribution on the graven images of Babylon, and all her land shall be shamed, and all her slain shall fall in her midst. 48. And heaven and earth and all that is in them shall sing for joy, for spoilers shall come upon her from the north, says the Lord. 49. As Babylon [caused] the slain of Israel to fall, so in Babylon

that you need not fear the enemy who will come to Babylon, for he will not harm you, and you will not leave in peace.—[Redak]

because of the rumor that is heard in the land—This rumor concerning Belshazzar, that he was slain.— [Rashi] Abarbanel explains that the rumor is that the kings of Persia and Media are preparing to invade the land, so Mezudath David.

for a rumor shall come one year— In that very year there will come a rumor that Babylon has been destroyed by itself from heaven, as it is stated: "And Babylon, the beauty of the kingdoms, the glory of the pride of the Chaldee, shall be like God's overturning of Sodom and Gemorrah" (1sa. 13:19).—[Rashi]

and after it in a year—In the second year.—[Rashi]

a rumor—that is good for you, viz. "So said Cyrus, the king of Persia, "Whoever among you of all His people..." (Ezra 1:2f). —[Rashi] Redak explains that Belshazzar reigned for three years, and in the first year there came a rumor that Media would attack Babylon, and so in the second. That is the mean-

ing of: "For a rumor shall come one year," and then, it will come in the third year. That is the meaning of: "And after it in a year a rumor." Rabbi Joseph Kara explains that the first rumor was the report of Belshazzar's death, the second rumor the report of Darius's assuming the throne, and the third rumor that Darius died after reigning one half year.

and violence in the land—Spoilers shall invade the land of the Chaldeans.—[Redak]

and one ruler upon another ruler—Darius the Mede reigned one year, and in the second year Cyrus the Persian.—[Rashi] Redak adds that the prophet encourages the Jews not to fear these rulers for they will not harm them. On the contrary, Cyrus will permit them to return to their land.

47. and all her land shall be shamed—I.e. all the people of her land shall be shamed for their images shall be crushed and smashed.—[Redak]

shall fall in her midst—They shall not go out of the city to fight.—
[Redak]

אַרעא: נים שיוביא מַהַרְבָּא נְלוּ לָא אָדָכּרוּ התעכבון מֶרָחיק יַת פּוּלְחָנָא דַיָי וִירוּשִׁיכֵּם הַסַק עַלּ לַבָּבוֹן: נא בַּהַיהַנָא אַרַי שמענא חסירין חפת עלו נוכראין וסאיבו ית בַּית סָקַרָשָׁא דַיַיַ: נג בָּבֶן הָא יוֹמַיָא אָהָן אַמר יי ואַסער על צַלְטָּהָא וּבְכָּלּ אַרָעַא יַהָרְפוּן קַמִילַיָא: נגאַרַי הַבְנֵי בְבַלֹּ בִנְיָנִין דְּרָמִין תַּבְרוֹהְ בַּרַבִּין תַּקִיפוּן עד רומא מן קדמי ייתון

רש"י (נ) פלישים מחרב . ישראל שנלו לחוכה שפלטו מחרב

ככוורחדן: (נא) כי שמענו חרפה . שהיו כשדים אומרים ומחרפים אותנו לאמר יד אלהינו רמה שהחרבנו את כיתו: (נב) יאנק חלד. ילעק חלל כשהורגים אח החדם כחן חו ברומח והוא גונח כשמוליא הרומח הוא האנקה: (נג) וכי תבצר . לשון מכלר חווק: מאתי

מהר"י קרא לכבל נפלו חללי כל הארק. נם משאר אומות שהיו עד עכשיו ביד כלך כבל נם כהם יפלו חללים בבבל: (נ) זכרו כרחוק. מבכל. כד"א מארץ רחוקה כאו אלי מבכל. ומשם וכרו את בודת ה' וירושלם: '(נא) בושנו כי שמענו הרפה. על שישראל צתקים להקב"ה ואופרים רב שבלנו בח. ובסתה כלימה פנינו. כי באו זרים על מקדשי בית ה׳ . כלי בית ה׳ ואיצרות בית ה׳ . לכן הנה ימים באים ושקדתי: (נג) כי העלה כבל השסים. פתרר אילו תעלה בבל בבניינים נדולים עד לב השמים: וכי תבצד פרום עווה. כלומר אילו תחוק מבצרים נבותם ונדולים. כל זאת לא יועיל לח כי מאתי יבואו לח שודדין ולא ישניחו לכל

רדיק כמו בפצעי: (כ) פלמים כחרכ. אתם ישראל אשר בבבל שנמלחתם מחרב גבוכרנצר וגליתים לבכל הלכו מבבל: זכרו מרחוק את ה', זכרו מזמן רחוק זה שבעים שנה: את ה',

סנחת שי פרסר כמסרם נדולה בוף פ' שמיני ופיין עוד פ"ש כיחקאל ליג: (כ) פלסים פחרב כלכו . רפי פ"ם המסורת ונ" דנבים פל כר ליון שבמם . פרים כלכו מכלי לבום: (נכ) וככל חרוב יחוב חלל . כמסו" יחוקחל כ"ו ומוה זה עם כ"

כלומר קבודת ה' שבמלה וכן ת"י ית פולחגא דה': וירושלם. שחרבה העלה על לבככם וצאו מתוך בכל: (כל) בשנו. ואברו בשני מאו מכת הרבן ירושלם כי שמענו חרפה שהיו האויבים מחרפים אותנו בגלוהינו מירושלם: על מקרשי בית ה'. הכל בכלל בית ה' ומקרשו הדביר וההיבל והאולם כל אחד בקרש: (ככ) לבן . יאנק חלל. החלל בעת מותו מוציא הנשמה באנקה רצקקה: (ננ) כי תעלה בבל השמים. לא יועיל לה אפילותבנה בנינים נדולים ובצורים בשפים וכי הבצר והחוק פרוב קוה שתעביה למרום בנינה לא יועיל לה כי פאתי יבאו שורדים לה ופי׳ מאתי כי האל העיר רוח רריוש יכורש לבא אל בכל :

מצורת ציון סצורת דוד

לנסול הללי ישראל גם לכבל תחשב הסכה אשר נסלו הללי כל הארך יבושת: (ג) פלסים. פנין המלטה: (נה) זרים. פמים נכרים: ולכן כלם ישמחו במפלחה: (נ) שלשים מחרב. התם כני ישראל (נב) יאנק . פנין גניחה ומנחה שהיה כעת יליחת הנפש וכן כחנות הפליעים מחרב החויב ולח נהרגתם עם חנשי בכל הלכו משם חלל (יחוקאל כ"ו): (נג) תבצר. עלשון מכלר: מרום. השמים לחרלכם וחל תעמדו שמה : זכרו מרחוק. מכבל זכרו חת ה' מה

שבעלחם שבודת המקדש ומהרו לשוב אליה: וירושלים ונדי. לוכור כה מה שהיא מחאבלת על שוממיחיה: וכאי בישגוי. הנה עד הנה בושנו כי שמשנו הרפת. האויב וכסתה כלישה סגינו. כאשר באו זרים של מקדבי בית ה' והם האילם יהחיכל והדביר כ"ל באשר החכיבו את כהמ"ק חרפו האויכים ואשר שכלי יכולת כי לא הליל מקדשות (כה) ושקרתי . אשנים להכיא פורעניות של פסיליה: ובכל ארצח . פכל מקומות ארלה : יאנק חלל . כפח חלא הנשמה: (נג) כי תכלה בבל . אם חשלה ככל אל השמים להשנים מפני האויב ואם חסשם שכלר חוק בשרום לל חומיל לפלשה כי מתני יכלו לה השולדים ואין שום מכלר עומד נגדי והום פנין מנילה והשנגה לומה אם חחחוק shall fall the slain of all the land. 50. Fugitives from the sword, go, do not stand still! Remember the Lord from the distant past, and let Jerusalem enter your mind. 51. "We are ashamed for we have heard reproach, embarrassment has covered our faces, for strangers have come upon the sanctuaries of the house of the Lord." 52. Therefore, behold days are coming, says the Lord, and I will visit retribution upon her graven images and throughout her land the mortally wounded shall groan. 53. Should Babylon ascend to heaven and should she fortify the height of her strength, from Me

both that the slain of Israel fall, and also Babylon was the cause that the slain of all the earth fall.

50. Fugitives from the sword— Israel, who was exiled into her midst, who escaped the sword of Nebuzaradan.—[Rashi, Redak]

Remember the Lord from the distant past—Remember from seventy years ago.—[Redak] Remember His worship in the Temple.—[Jonathan, Redak, Mezudath David] Others render: Remember the Lord from afar. I.e. from faraway Babylon, remember God's worship in His Temple.—[Kara, Abarbanel, Mezudath David]

and...Jerusalem—Let Jerusalem that is in ruins enter your mind. Therefore, leave Babylon as soon as possible.—[Redak]

51. for we have heard reproach— For the Chaldeans were saying and reproaching us, saying, "The hand of our god is exalted for we have destroyed His house".—[Rashi]

upon the sanctuaries of the house of

the Lord—The Temple is divided into three parts: the porch, the Temple, and the Holy of Holies. Each one is regarded as a sanctuary.—[Redak, Kara]

52. Therefore—Since Israel complains that they have suffered reproach and shame through the defilement of the Temple, I will visit retribution on the graven images of Babylon.—[Kara]

the mortally wounded shall groan—Heb. אָבְיבָּיב, The mortally wounded shall cry. When they kill a person with an arrow or with a spear, and he groans when they remove the spear, that is האָבָבָּה.—[Rashi] Redak and Mezudath David explain that this is the moan of the dying when his soul is departing.

53. Should Babylon ascend to heaven—Should Babylon ascend in lofty fortified edifices which appear to reach the sky.—[Redak, Kara]

and should she fortify—Heb. תְבַצֵּר, an expression of a strong fortress.—
[Rashi]

ממנחה נסרכה הממניה מנכנו (כה) קר נחלו ב פינוניול מאת וחמי נייי מה בחיי מלאה וקהרוח ר נשנחם כללו נשנים והשברתי לשנר לופם: ני כלכלות משלה ושפה: ותתה. פנין פגינס לפו פלפין פכרים: פוציתיה

הממם: שיוה. מוקה: (נה) נחן , כרנ (יולנ כי): שיאן. מנין השיים: (ני) ר הח מנוגן (נחיל כי): (נו) וחשברתי. (ני) בשליה

כשם וכן וה' נתן קום וחתה. מנין בציכה כמו

Ę 7,007 י כול: נו) כי נא עלה על בכל , כסוותר זירק וכן ושתור שגייך חסיר וכתי ישברה קשתיתם ברוב הסאיזה והי ישבריזיה לפען יקוו : נאם הפלך ה' . ום . הפילן דעופה והפילי הפויה קים זו פינו דרכות (ימפיה כי) . . כדאובים יפנים ונמפרים כיי י את הילרוהדיםים פברא קשחיתיה ברא קשחותיה . אבר אחריו כי אל הוא כלך על כל

וכן לבצר החיפה: כה ישפני מכבל : וכל הששבין כדון לסכידון וכל: (נו) קשותו כשים קדמון וכפשרים פרויקים כיי וכן וכל: יהדופים (הם כפו שנהנץ שם: (מ) ונמריה

, מאר מן השמים הנכיהים ממכה (נה) נהן שאין קולם . נממש קיל לעקתם : ואת ומתי ארי ההבני בכל בנוען!ר הכרוך כרכין הקיפון עד רוכא: (נר קיל עם רב שהיה בה: והמו גליהם נ בכים שקילם ניתן עליהם בשאון גדו איי תתכני בכל בנינין רוכיון כר דית שפיא ואנדי ין תקשון עד רוכיוה: (ניה) וצרה בפנה קל בוזל. שהיה גדה: ודפו נליוה כבים רבים. חיילים לרב סינתן עליתם בשאון גידל. כלופר החיילים ישאי

לבניאני שנהדרים לכיי לה הסוקרו

נווייירא רלא נינין

כשרון סגיאין ויף בנשון סגיאין משרות עבמין סגיאין וירימין Pil. ןהברא בגא מאַרעא כסרַאַיי: יהאַרַי אַנִּייוִ נהביקהא נאהרגישה אני ארי ņ X ** **%** אוררא רייא אַלְהְּ אָסְרְ INC NELL נטלידו : 17. T ָרְיָּלְ הַיִּ מליל Ç.

תרגום

2

shall spoilers come upon her, says the Lord. 54. Hark! A cry from Babylon, and great destruction from the land of the Chaldeans. 55. For the Lord is spoiling Babylon and He has put an end to her great din, and their waves roared like many waters, the stirring of their voice was uttered. 56. For a spoiler has come upon her, yea upon Babylon, and her mighty men have been seized, their bows have been broken, for the Lord is a God of recompenses, He shall surely requite. 57. And I will make drunk her princes and her wise men, her governors and her mighty men, and they shall sleep a perpetual sleep and not awaken, says

from Me shall spoilers come upon her—From Me, from the heavens that are higher than she, shall the spoilers come upon her.—[Rashi] The intention is that God aroused in Darius and Cyrus the desire to attack Babylon.—[Redak]

54. from Babylon—I.e. a cry is heard from Babylon.—[Redak, Mezudath David]

55. her great din—For Babylon was a heavily populated city, and their noise was very great.—[Redak, Mezudath David]

and their waves roared—This is figurative of the tumultous noise of the populace.—[Redak] Mezudath David construes this as figurative of their pride and arrogance. They would lift themselves up like the waves of the sea.

the stirring of their voice was uttered—The sound of their cry is heard.—[Rashi] Rashi, apparently, understands this as referring to the cry of Babylon when she was attacked. Mezudath David explains

it in conjunction with the first part of the verse, as a description of the din of the Babylonian populace, which will soon terminate. *Kara* explains the verse as follows: and their waves shall stir like

many waters—The attacking armies are compared to the waves of many waters because of their roar.

the stirring of their voice was uttered—The armies shall raise their voices against them with a great din.

56. their bows have been broken—Heb. הַּהְּחָת. This follows Targum Jonathan and early exegetes. It is adopted by Mezudath David, who explains it figuratively, that since the Babylonians will not be able to shoot with their bows, it is as though their bows are broken. Redak prefers: she has broken their bows. Since Babylon sinned and deserved punishment, it is as though she herself broke the bows of her soldiers. Accordingly, the end of the verse follows very aptly.

57. And I will make them

רָאָהֵי אַסָר כּוֹּכָא יִיַּ צבאות שמיה: נח כדנו יָיָ צְבָאוֹת שוֹרֵי בָּבֶל פָתַיָא אָתַקְמָרָא יתַםְּמָרוּן וָתַרְעָהָא רַ**בְּיֵא** בנורא והוקדון ויהלון קכמוא דבבל לביקנו וּבֶּלְבָוֹתָא תַּםוּף אָשְׁתָא וַשְּהַלְּהוּן: נם פַּהָנָסָא די פקיד ודביה גביא יה שרוה בר גרוה כר אול בַשְׁלֵיחות צְרָקוָה מְלַּךְ שבטא דבית יהידה ַלָּבָבֶל בְּשַׁהָא רַבְיַעָהָא לַמְמַלְּבִיה וּשְׁרֵיָה רַב הוקרַבְהָא: ס וּכְהַב יַרְמְיָה יַת בֶּלבִּישִׁ הַא בַעַהִירָא לְמֵיתִי עַלּ בבל פתח באתנח

(נח) ההערער לבין חפירה לשון ערו ערו פד היסוד (תהלים קלו): בדי ריק. בהרכה ריק שיבים שליהם : (נמ) שר מנוחה. רב תקרובתה על ידו היו רואים את פני המלך המביאים לו חשורה:

רד"ק מס כה אפר ה' צבאות חופות בכל, כל אחת מחופותים הפנימית והחיצינה שהיא רחבה לא יועיל לה חוזק בנינה:

מהר"י קרא קולם עליהם בשאון גדול: (נח) ערער תתערער. לשון ערו ערו פר היסור בה: וינעו עמים בדי ריק. נמצא שכל יניעם ועמלם של בבל וכל המשועבדים לבבל עד עכשיו לריק יינעו ובאש יינעו נאחר שלבסוף תהיה בכל נשרפת באש: (נם) ושריה שר סנוחה. שר במונה על מנחה ורורון הסביאין למלך וכן הרגום יונתן ושריה דב תוקרבתא:

מנחת שי

פדוייקים פוח וח"ו חחר הכי"ם : נוה) וינעו . ביו"ד החיתן לכד והיח מעתדם **פגפיה לחסרון היו"ד כ"ה הפסל. רד"ק. והין כנימ"ל דגם הכל וייגעו פחים כדי**

כי ערער חתארער. "ענין שבר והרוסה וכן שררו ארפניתים ושרשם פיר פנחי העיץ ונכפלו פ"א הפעל ולמ"ד הפעל בערער התערער ככו ותהלחל הכלכת כישרש היל: באש יצהו. יבתים באש : וינעו כמים . ביוד האיתין לבד היא מעמרה בנעיא כי הנעיא להסיון היו"ר פיא הפעל: כדי ריק. כש בייק וכן כדי אש כמו באש ומלת די נוספת כהם מורה על התמרת הרבר והנדלתו וכן ברי שופר בדי ארכה לרוב ופירוש העפים אשר בכבל אם יינעו להציל עצמם לריק יינעו כי הצלתם תחיה באש כי כה שיחשב להנצל הבא להם אש העפים אשר בכבל אם יינעו להציל עצמם לריק יינעו כי הצלתם תחיה באש כי כה שיחשב להנצל הבא להם אש ותפנים אחם בבבל אם ייננו להציב במולם ליינותם בבנין בכל היותר והחיר בשם כ"כון שיחשב לתוכב" תבא להם אש ותפנהים באש צחר וות הפי" נראה לי לפי מת שכתוב בנבון בכל היתה לרוק ופוף יניעים. לאש כבי שאבר שכרית שונות: וינפו באש צחר וות הפי" נראה לי לפי מת שכתוב בנבואה הבקוק כי שם הוא זה הפסוק כשניי מעם התנון כפול במלות שינות: וינפו בעורת פעל: (נו) הדבר'. בלכתו את צדקיהי, כהיב בסרר שולם כי בשנה הרביעה לצדקיהו ירד היא להקביל פני פלך בכל ושרית שר צצח מנותח עם וותור ובא לו למלכות: בירושלם. ולרעה יונקו לא הלך שם צדקרו אלא שלח שם שריה וכן תירגם כד אזל בשליתות צדקידו ופירוש את צדקיהו בעבור צדקיהו: כשנה חרכיעיה. דרך הלשון מצודת ציון מצורת דוד

(נמ) הרחבת . אשר כל להה כהכה: ערער תתערער , חהרב וחשחת: ויגעו עשים . העמים אשר כככל יגעו כהרכה ריק כ"ל

ומנניה. מיני שרדה: יקיצו. פנין העלה מהשינה: (נח) עדער התעדער, פנין חוכנן והשחתה כמו ערו פרו (תהלים קל"ז):

יצהו. מלשון הלחה והללקה: ברו ריק. כהלכם ליק וכן לדי לם מדשינטו כמלחמה מול הלחיב יהיה לריך כי לא יללהו מאומה: בדי אש יניטם הלאומים יהיה כדבה לה בל מדיקום לה בדי אש יניטם הלאומים יהיה כהלכה אם כי אם והיה מנליחי ויהיו עיטים ולא יוכלו לכנית את האם ותאכל פד אפרון: (מב) את דרקודהו. עם לדקוה: את רבורחה. כ"ל בעוד עם המלך בעוח שמוחתו לדכל עמו מסתרות לכו: (ס) ויכתוב ונר, בתהלה אתר כלתכ ספר ואחץ אמר בלוה לו כדכר הספר בלהכ : אל ספר.

Since this prophecy is recorded that the end of the Book of Jeremiah, after the account of the Jews migrating to Egypt, one may think that Isaiah prophesied Babylon's doom after they had destroyed the Temple, out of his anger against them, after witnessing all the harm they had done to his people in Jerusalem. Therefore, it is stated explicitly that Jeremiah pronounced this prophecy in the fourth year of Zedekiah's reign, when the Temple was still standing and Zedekiah was still reigning in Jerusalem. Then he sent Seraiah, one of Zedekiah's ministhe King, the Lord of Hosts is His Name. 58. So said the Lord of Hosts: The broad walls of Babylon shall be overthrown and her lofty gates shall be burnt with fire, and peoples shall labor for much futility, and kingdoms in much fire, and they shall be weary. 59. The word that Jeremiah the prophet commanded Seraiah the son of Neriah the son of Mahseiah, when he went with Zedekiah the king of Judah to Babylon in the fourth year of his reign, and Seraiah was the prince of tribute. 60. And Jeremiah wrote all the evil that would befall

drunk—I will confuse them so that they should fall and never rise again.—[Mezudath David]

the Lord of Hosts is His name— This appellation indicated that He rules over both the hosts of the earth and the hosts of the heavens.— [Mezudath David]

58. The broad walls of Babylon—Both the inner and the outer wall. Their sturdy construction will not avail them.—[Redak]

shall be overthrown—Heb. הְּתְעֶרְעָר, an expression of digging. An expression like "Dig under it, dig under it (עָרוּ), until its foundation" (Psalms 137:7).—[Rashi] Redak renders: shall be demolished. Isaiah da Trani: shall become desolate.

lofty gates—In the circuit of the walls are a hundred gates, all of brass with brazen lintels and sideposts.—[Herodotus I, 179]

for much futility—For much futility which it will bring upon them.—
[Rashi] Although they will toil to save themselves, it will be of no avail, with all their efforts, the gates will be burnt. Another explanation is that all the effort they put into

building the city will be futile, because it will eventually be burnt by the attacking armies. *Redak* prefers the latter explanation in view of a similar verse in Habakkuk (2:13).

59. Seraiah the son of Neriah—Accordingly, Seraiah was Baruch's brother. See above 32:12.

when he went with Zedekiah-Seder Olam (ch. 25) records that in the fourth year of his reign, Zedekiah went down to greet the king of Babylon with Seraiah the prince of tribute, and he returned to his kingdom in Jerusalem. Jonathan. however, renders; when he went as an agent of Zedekiah. He translates אַת as "on behalf of Zedekiah."-[Redak] Daath Mikra conjectures that he went to pay homage to Nebuchadnezzar and clear himself of the suspicion of being implicated in the revolt which was then brewing. He was perhaps summoned by Nebuchadnezzar, especially since Hananiah the son of Azzur prophesied at that time that God would break the yoke of the king of Babylon.

in the fourth year of his reign-

בַּבָּל עַל בַפְרָא חַר יַה בָּל פָּתְנֶמֵיָא הָאָלֵין דבתיבין על בבל : פא ואַמר יִרְמַיָה לְשְׁרַיָה בפיתה לבבל ותחוו וַהַקָּבֵי וַת בַּלֹּ פַּהְנָטוֹא הָאַרֶּין: פּבּ וְהֵיפֶר יָוָ אַהְ נָזַרְהְ עַלּ אַרְרָא הַבִּין לָּשִׁיצִיוּתֵיה בָּרִיל דַלָּא לָּמָהַוֵי בִיה וָהֵיב לֶּמָאָנִשָּׁא וַעֵר בְּעִירָא יָּ **: אַר**ַי צָרוּת עַלָּם הָהֵי סא ניהי קשציותף לָּמָקְרֵי יַת סְבָּרָא הָרֵי ЯĊîи הַקַטָּר כֵיה וָהָרָמֵינִיה לָגוֹ פָּרָת: סר ותיסר כדין השהקע בבל ולא הקום פן קדב בישָתַא די אַנָא סָוְהֵי עלה וישהלהון הכא

מנחת שי אם חכתות כ' כשני יודי"ן כפלם שם : (כל) המלד. בליף וכן כ כל מתרשבים בליק: וכלים וקדלם. שני בואור"ן בגביא: (ככ) ששפום. בפקלם פריייקים כבי"ן כפלריך:

לסמד תנספר אל המספר יכי בשנת ג' למלכו והרומים לר: שר סגיחת. שהיה רוע הבדר יהיה עם הכלך בגת בנוחת לשוח ולהתענג עבו ו"ת, כני מנהה שר תוקרבתא :

לשחח והתתנג עבר וחית כבי בנהה שד ונקישות נמא) כבאך. בכיף וכן ככלותה: מנו אל תוך פרת. הנה פצאנוכי נהר פרת נכול א"י ככש'כ בתורה ובנכיאים ובשסוק תות נרחה כי פרת בבבל ושמתי שהוא נכשך כר בכל : וסף ולא תקים. ולא תתקים כלוכר לא התיה לה התימה ! רפפו. פי אנשיה שלא יהות להם כת להלהם כננר איכיהם: ער הנה דברי ירסיהו. לפי שהאריך בספיר הרעת הבאה על בבל אמר עד הנה דברי ורביהו כלוניר שובר כל ככל כבי שאבר לבעלה עד הנה כשפם מיאב ככי שפורשנו או אפר עד תנת לפי שמכאן ועד סיף המפר הוא מפיר דברים לא גבואת ורמיהי אלא מי שכתב הספר כתב במיף המפר תגלית ותחרבן במי שכתוב במיף ספר מלכים ייש לפרש עוד לפי מה שבחיב לרעת החכם הרב הגרול ר' משה בר מימין ז"ל שאי אפשר שלא הפסק דעבואה מהנבוא סרם מותו אם בומן גדול או מגם תפסק ממנו ולפי דעתי זה אפשר לפרש כן עד הגה רברי מצורה ציון מצורת דוד

אתר פדש סוסו כי אחד בנחד נצבה ספר ז הכתובים אל בבל. ווכמו כדי שופר ואמל החה (איוד לדט): (ס) פפר. כן נקראת מנלה כחיבה: (סה) השהע. שנין נסילה הדכר בעומק כמו ובקשם כימיר מורים (עמום ש"ש:

שמת ע ש שושי ל בלל: וכה) ראות. או הראה בספר ותקרה בי: (סכ) אתת דברת. כ"ל הלא מפון המר ורמיה וא"כ הלה בידן

לקיים מלחדון: לפאדם. כין דדם כין במהם: לכי) בכלידה באבר מעלה לוף א אחד הבר חיבור אבן של הבבד להבנידי נכדה בשימה המים: ובד) בהר בל הבקע הספר היה כך תבקע הכל בשימה החולנו ולא ידיה לה תקומה אפני החבר וניז: וייפאי לבניה ידיו שיפים עד כל ייכלי להתחוך פיד: עד הנה דברי בשימה החולנו ולא ידיה לה תקומה אפני החבר וניז: וייפאי לבניה ידיו שיפים עד כל ייכלי להחתר שד היה דברי ירפאיתו

did Baruch. See Introduction.

60. all these words—written here concerning Babylon.—[Mezudath David The intention is probably chs. 50 and 51, which are comprised of the prophecies of the downfall of Babylon.

61. "When you come to Babylon"—As soon as you arrive there, you shall read the scroll, not before.

You shall not even open the scroll prior to your arrival in Babylon.— [Abarbanel]

vou shall see-You shall see the words in the scroll and read it.-[Mezudath David]

and read—Take heed to read the scroll in the presence of the elders of Israel found in Babylon.—[Isaiah da Trani]

For further commentary see Appendix.

Babylon in one scroll, all these words that are written concerning Babylon. 61. And Jeremiah said to Seraiah, "When you come to Babylon, you shall see and read all these words. 62. And you shall say, 'O Lord, You have spoken concerning this place to cut it off, that it have no inhabitant, either man or beast, but it shall be forever desolate.' 63. And it shall come to pass that when you finish reading this scroll, you shall tie a stone to it and cast it into the Euphrates. 64. And you shall say, 'So shall Babylon sink and not rise, because of the evil that I bring upon her,

ters, to inscribe on a scroll all the dire prophecies concerning Babylon and to read it upon arriving there.—[Abarbanel]

the prince of tribute—Heb. אַ מְּנִיּחָה, a difficult expression, found nowhere else in Scriptures. Jonathan renders: the prince of tribute. Through him, those seeking an audience with the king would bring him a gift.—[Rashi] Accordingly, we explain אָנְיִּחָה as אָתָּיִּה, a gift. Redak explains that he was the "prince of rest." I.e. he was the king's companion at the time of his leisure, or rest. Isaiah da Trani explains that he was the mayor of Jerusalem, known as Menuchah, the final resting place of the Shechinah.

The Rabbis of the Midrash (Num. Rabbah 10:5) state: This teaches us that Baruch the son of Neriah achieved the Holy Spirit, as it is stated: "And the spirit of the Lord shall rest (תְּחָה) upon him" (Isa. 11:12). The commentators on the Midrash question this very strongly. Since our verse deals with Seraiah, how do we learn from here concerning Baruch? Moreover, we dis-

cussed, above in ch. 45, that God refused to endow Baruch with prophecy because of the impending destruction of the Temple, Several offered. are solutions (Rabbi Samuel Strashun) conjectures that the correct reading is "Seraiah." Consequently, we deduce from here that Seraiah was a prophet, being given the title מנחה, the prince of the resting of the Holy Spirit. Although these difficulties are solved, we still find Baruch listed among the prophets. Cf. Megillah 14b, 15a; Ruth Rabbah 2:1. Redal (Rabbi David Luria) conjectures that eventually Baruch did attain prophecy. At that time, his name was changed to Seraiah, denoting that he was a prince of prophecy. This, too, is difficult in the light of various talmudic and midrashic quotations where they are counted as two. Cf. Meg. 14b; Num. Rabbah 8:9: Ruth Rabbah 2:1: Seder Olam ch. 20. Maharzav (Rabbi Zev Wolf) suggests that the conditions that prevented Baruch from achieving prophecy applied to Seraiah, as well. Since Seraiah achieved prophecy, so

הַכָא נְבוּאָת פְּהָנִיםַיּ יַרְסָיַהוּ: × כּר עַסְרִין נחֶרָא שְנִין צְרָקִיה כַּר מַכַּר וַחַרא עסבי שניו מְלַּךְ בִּירוֹשְׁלֵכם וְשוֹם אָמֶיה חַמוּטַל בָת יִרְטְיָה מלבנה: ב וַעַבר רְבִישׁ קדם יי כבל די בגד יַהויַקים: י אַרַי על ראַרגיזו קרם יי הַוֹת בירושְלַם וביהורה עד רָאַנְלֵּי יַרָּהוֹן מֶאַרְעָא בית שכנהיה ומריד צַרְקּוָהוּ בַּמַיְּכָּא רְבָּכָלֹּ: בשהא וַהָנָה הַשָּׁיַעיהָא לַּמְסְלָּבָה בָּיַרָהָא עֲשִׂירָאָה בַּעָשָרָא לֹוַרְחָא אָרָא מַלָּבָא נבוכַדָרָאצר דְּבָבֶל הוֹא וְכְלַ מַשְׁרָיָהֵיהּ עַל יִרוּשְׁלֵם ושרא עלה ובנו עלה ברבום קחור קחור: הוַעַלָּת הַרָתָא בְּצְיָרָא חרא עשרי שניו למלכא חסופל קרי

ב (נ) בי על אף ה' היהה. היא גרמה לו מרד לדקיהו כמלך ככלשהוא תחלת החורכן: (ד) דיק. כרכום:
בר"ק
בר (ג) הזיצל. מציאל זיי:
ירביהו כלומר בשהשלים גבואת בכל מסכה גבואתו ודבריו

ירכיהו כלומר כשהשלים גבואת בכל פסקה נבואתו ודבריו ולא גבא עוד: (6) בן עשרים ואחת שנה. פרשה זו עד סוף

אותה משל פניו לל הדקים ומדוד במלך בכל לכיום סיכה אל הגלוה לשלהם משל סניו: (ד) לכלכו. למלכות לדהיהו: ריק. היא מגדל הנכנה מול השיר ללכדה: (כ) ותבא העיר

contrary to the Lord's will, i.e. because of their evil deeds and abominable acts, the Lord inspired Zedekiah to rebel against Nebuchadnezzar and bring about the destruction.

4. in the ninth year of his reign—i.e. the reign of Zedekiah.—[Rashi, Kings]

This was the seventeenth year of Nebuchadnezzar.—[Redak, Kings]

in the tenth month—This is the month of Tebeth.

works of siege—Jonathan renders: Karkom. This is an Aramaic term for works of siege.—[Rashi]

This is a tower built around a city placed under siege, in order to attack from its top.—[Redak, Ralbag, Mezudath David, Kings]

5. came under siege—remained under siege.—[Mezudath David]

and they shall weary." Until here are the words of Jeremiah.

52

- 1. Zedekiah was twenty-one years old when he became king, and his mother's name was Hamutal the daughter of Jeremiah from Libnah. 2. And he did what was evil in the eyes of the Lord, like all that Jehoiakim had done. 3. Because the wrath of the Lord was against Jerusalem and against Judah until He cast them away from before His presence, Zedekiah rebelled against the king of Babylon. 4. And it was in the ninth year of his reign, in the tenth month, on the tenth of the month, that Nebuchadrezzar the king of Babylon came, he and his entire army, against Jerusalem and encamped against it, and they built works of siege around it. 5. And the city came under siege until
- 64. 'So shall Babylon...not rise'—It shall not recover from its downfall, but it shall be completely destroyed.—[Abarbanel]

and they shall weary—Her men shall have no strength to defend themselves against their attackers. —[Redak, Mezudath David]

- 1. twenty-one years old—See on 11 Kings 24:18 for the chronology of Zedekiah's reign.
- 2. And he did what was evil—The Chronicler (II 36:12) elaborates on the evil deeds that Zedekiah was guilty of. "He did not humble himself before Jeremiah the prophet from the mouth of the Lord." He proceeds to state, "Also he rebelled against King Nebuchadnezzar, who had adjured him by God, and he stiffened his nape and strengthened the temptation of his heart from

returning to the Lord God of Israel" (verse 13). He refers to ch. 38, wherein the prophet commanded Zedekiah to surrender to the Chaldeans, and he would be spared, whereas if he would continue to battle against them, the city would be destroyed. Zedekiah was afraid to do so, and disobeyed the command of Jeremiah.

3. Because the wrath of the Lord was ...—Therefore, Zedekiah rebelled against the king of Babylonia. The Holy One, blessed, gave the desire into his heart to rebel against him in order that he should be exiled.—[Rashi, II Kings 24:20]

Since he rebelled, Nebuchadnezzar had an excuse for destroying Jerusalem.—[Redak ad loc.]

Redak explains: Since the remnant in Jerusalem and in Judah was

לם לכא צְרָקּיָהוּ : בְירָחָא רְבִיעָאָה בַּתְשָׁעָא לְּיַרְחָא וּהָקִיף בַּפְנָא בַקַרָהָא וְלָא הַנַח מיכל לעקא ראַרְעָא: י וָאַהְרַעָה בַּרְהָא וֹכָל גַּבָרַי עָכְדֵי הָרֶבָא עָרָקוּ וּנְפָּקוּ מִן קַרְהָא בְּכֵּילְיָא בָאוֹרַח הַרַע בָּין שׁוּרַיָא די על גנתא רַסוּכָּא וַבַּסְרָאַי שָׁרָן עַל קַרְהָא קחור קחור וַאַוְלוּ באורַח מִישִרָא: חורדפא משרית כַּסַרָאַי בָתַר מַלְבָּא וַאַרְבִּיקוּ וַת עָרָקוָה בַּמִישַׁרִי יַרַיחוּ וְכָלּ מַשַּרְיָהֵיה אָהְבַּדָרָא סְנֵיה: פּ וַאֲחִידוּ יָת מַלָּכָּא וַ אַסִי קוּ יָהֵיה לַנַת מַלְבָּא דְּבְבְּיֹ לָרָבְלָת בְצַרָעָא דַחַקָּת ומליל עביה פתגבי ה"א וימוק הרעק . רחב הבנה ית : ronuen פלרק

מהר"י קרא

נב (ו) בחדש הרביעי בתשעה לחדש ויחוק הרעב ונו'. דבר זה אירל בם' בתכיו זה היה בחירבן ראשין וכת שאנו איכרים בי"ו בתכוו הובקתה העיר ולפוכך אנו כתקנין בו זה היה בהרבן וביתו שני כפי ששנינו בכסכת תקניות בפרק

(ז) יברחו. כמו כרהו: דרך שער בין החומותים. מערה היתה לו מביתו עד פרכיח ירחו וככר פירשתיה בספר הזה: (ט) רבלתה . היא אנעוכיא: וידבר אתו

בשוק המקום. הכשות בייז בתמון היה בשוק בשלשה שרקים. הכשה דברים אירנו בייז בתמון היבקבה הבקים אירנו בייז בתמון היה היבקבה הקים. המקום מנחת שי

ווי היה לחם , בתדוייקים כלי כיה שלוש ופיין מ"ב כל חברו כפוף מלכים :

מצורת ציון מצודת דור

מסצור. משדם סעיר והתליר סביכה שד ונו' : (6) רחבקנ הדיר. השוכל העיר ללכדה יקראו לרים כי שלירים לאכי כציר: חיל כי בקעו חושתה וכאילו נעביח מעלבה כי אובי ירושלים היו - (6) והבקב. שנין שחומה: (הו גשיצו. משורו : (פ) ויהששר . אמא חלושים כרשב ולא טמדו למולם לשכב ע"י : יברחי . היו בורחים:

תמופים נופע ותם שחור שהים משכל ב. י. יו יו יו דרך הרבה. כדרך ההולך אל שרכים ירוקונ (ה) יירדפו. הרך שפר ונוי. כדרך השפר הפולכת שד מרכות ירוחו וגודמן לכי הולך ממשל של המשרה ירדפו הרשרים אחד הלכי וככואם לפרת המשרה שלאו את כמלך יולא ותששוהו : (ט) רבלתה. כי כראריך ימי המליר הלך נכיבדולד לרכלה: משפשיש. החוכת ששו של מה ששרד

the eleventh year of King Zedekiah. 6. In the fourth month, on the ninth of the month, the famine became severe in the city, and the people of the land had no food. 7. The city was broken into, and all the men of war fled and emerged from the city at night by way of the gate between the two walls that was near the king's garden, and the Chaldeans were surrounding the city, and they went by way of the Arabah. 8. And the army of the Chaldeans pursued the king, and they overtook Zedekiah on the plains of Jericho, and all his army had scattered and deserted him. 9. And they seized the king and brought him up to the king of Babylon, to Riblah in the land of Hamath, and called him to account.

- 6. In the fourth month—I.e. the month of Tammuz. See above, 39:2.
- 7. The city was broken into—The Chaldeans broke into the city.— [Redak, Kings]

The passive is used here instead of the active, since the breaking into the city met with virtually no resistance, because of the weakness of its inhabitants. It was, therefore, considered as though it was broken into by itself.—[Mezudath David]

הַבְּרְחוּ - Heb. יְבְרְחוּ, like - בְּרְחוּ - [Rashi] Although the word appears in the future tense, the past tense is meant. Mezudath David explains it as the imperfect, they were fleeing.

by way of the gate between the

walls—He had a cave from his house to the plains of Jericho, and I already explained it in this Book.—[Rashi] The reference is 39:4.

According to tradition, this cave is found outside the old city of Jerusalem, near the Shechem gate. It is open to the public for a short distance.

Zedekiah and those with him left through the gate between the walls. This was a secret gate, unknown to Chaldees.—[Redak, II Kings 25:4]

9. to Riblah—That is Antioch.—
[Rashi] See above on 39:5.

and called him to account— Because he violated the oath.— [Rashi] See above 39:5.

דינין: י ונבים סלפא רַכְבֶּל יַת בְּנֵי צְרָקּיָהוּ קָּרָבְּלָּהָה לָּעֵינוֹהָי וַאַּף ית כל בברבי יהודה ונת ברבותה: א וית ציני דך.קיהו עור וַאַסְרֵיה בְּשַׁלְּשַׁלָּן רְנָחַשׁ ואוכיליה פלכא דככל לְבָבֶּל וִיהָבֶיה בְּבֵית אַסירַי עד יום מותיה: יב וּבְּיַרָחָא הַכִּישָאָה: בַּעַכָּרָא לַנְרָחָא הִיא שָׁנַת תַשַּע עַסְרֵי שָּׁנְין לְמַלְבָּא נְבוֹכְדְרָאצֶר סַלְכָּא דְבָבֶלּ אַהָא וְבַּוּנַרָאַרָן רָב הַשוּרַנִא קם קרָם מַלְּכָּא דְבָבַּל בירושלם: יג ואוקיד יַת בַּית מַקְרָשָׁא דַיִי וַנת בַּית מַלְּבָּא וַיַת בַּלֹּ בתי ירושלה ויה בל ת'א שיני לרקיהו. פ'ק כח: ונחדם כחפיםי . מפנים כם :

רש"ו משפמים. על שעבר על השנועה: (י) אָת כל שרי יהודה . סנהדרין שחמר להם חתם התרתם לו חת שכופתו:

בית קרי מהר"י קרא קשיא כאן בראשונה כאן בשנייה . דתניא בם' בחדש בראשונ' ובשניה בייו בו. ואנו בתתנין נתלו חרבן שני נמשני שהובשל בו צרות): (יב) ובחדש החפישי בעשור לחדש. בא נבוורארן

רב סבחים עכר לפני פלך בכל. כלוסר נכוורארן רב שבחים (יא) בית הפקרות. נכית החסורין: (יג) ביה הגדוד. עוסד לפני כלך בבל. הניח את פלך בבל ובא לו לירושלים. ובטלכים הוא אומר בא נבוורארן רכ מכחים (לכר לפני") מלך בבל ירושלים, דבר זה היה כעשרה באב ומפני מה אנו מתענק בתשעה באב לפי ששנינו במסכת תקניות בתשעה באב חרב הבית בראשונה ובשניה . וספרש בנפרא הרב הבית בראשתי ") נ'ל פנד מלך וגו' רר"ק מנחת שי

(ה) ויהמרכו כנחבתים . סכי"ם כנפיה ורנס : ככים . כים קרי :

מלטו מחזתים. הגו"ם וגפיה ור.ה: מנים. מים קרי: לפרש בם' זו נפרש: ויה) בכית הפקרות. בתיב וקרי ביה: מינו עסר לפני מלך בבל. שעסר ופי' נבורארן שעסר לפני סלך בבל כטו שאומר במלטום עבר מלך בבל בא בירושלם ובירושלם רבק עם בא לא עם מלך בבל: מצורת דור מצורת ציון

כו ומכר על שכוטתו כמ"ש (כדס"כ ל"ו): (יח) בית הפקורות. ככיח הסיכר: (יכ) תשל עשרה. כי בעת שכבם הח יכויכין כים ח'

בחוקה: משפשים. ענין ויכוה: (יה) בנחשתים. כשלשלאות נחושת: הפקורות. מלשון פקדון וגניום וכוא בית הסוכר:

לפלכו ולדקיכו פלך "ל שנה כל יים של מס שלמת כל כחי ירושלים לופר שלך "ל שנה כרי "ש: עפר. ופפד לפני פלך בכל לשמשו: (יג) בית הגדול. הוא פי' פל מס שלמת כל כחי ירושלים לופר שהם כל בית אדם גדול אשר כירושלים ואותם לכד

They explain our verse to mean that Nebuzaradan came with a chariot upon which Nebuchadnezzar's image was engraved. It was as

though he was standing before his master. He stood in awe as though Nebuchadnezzar was there personally. See above 39:5.

10. And the king of Babylon slaughtered Zedekiah's sons before his eyes, and also, all the princes of Judah he slaughtered in Riblah. 11. And he blinded Zedekiah's eyes, and he bound him with copper chains and brought him to the king of Babylon, to Babylon, and he placed him in the prison until the day of his death. 12. And in the fifth month, on the tenth of the month—that was the nineteenth year of King Nebuchadrezzar the king of Babylon— Nebuzaradan the chief executioner, came [and] stood before the king of Babylon in Jerusalem. 13. And he burnt the house of the Lord and the king's palace, and all the houses of Jerusalem

10. and ... all the princes of Judah—They are the Sanhedrin, for he said to them, "You nullified the oath."—[Rashi] See above on 39:6.

11. in the prison—Heb. בית הַפְּקַרַת [Rashi, Targum Jonathan] until the day of his death—The death of Nebuchadnezzar.—[Isaiah da Trani]

12. on the tenth of the month—In II Kings 25:8, we read, "... on the seventh of the month." Our Rabbis answer that on the seventh of the month of Av, the Chaldees entered the Temple, ate, drank, and reveled on the seventh and eighth days of the month. On the ninth, toward evening, they ignited the Temple, which continued to burn through the tenth day.—[Kara from Taanith 29a]

the nineteenth year of King Nebuchadrezzar king of Babylon—The identical verse appears in II Kings 25:8. In verse 29, however, we read that the exile took place in the eighteenth year. It may have been

the end of the eighteenth year and the beginning of the nineteenth. The Rabbis (Meg. 11b), however, explain that Zedekiah's exile took place in the nineteenth year of Nebuchadnezzar's reign, which was the eighteenth year counting from the conquest of Jehoiakim, which took place during Nebuchadnezzar's second year.—[Redak]

Thus we figure that Jehoiachin's exile took place during the eighth year of Nebuchadnezzar's reign, and Zedekiah reigned for eleven years thereafter, totalling nineteen years.—[Mezudath David]

[and] stood—This follows Mezudath David. I.e. he came to serve him. Redak, however, renders: Nebuzaradan, who stood before the king of Babylon, came to Jerusalem. According to Mezudath David, it appears that Nebuchadnezzar came to Jerusalem. Our Rabbis, however, stated that Nebuchadnezzar never came to Jerusalem for fear that he would meet Sennacherib's fate.

בהי דברביא אוקיד בנורא: יר וַיַת כַּל שוּרֵי יַרוּשָׁלַם סְחוֹר סְחוֹוּ תַּרַעוּ כַּלּ סָשְׁרְיַת בסראי העסרב קטולנא: ם ומחשיבי עלא הת שָׁאָרָא רָעַמָארָאִשְּׁתַּאָרוּ בָקַרָהָא וְיַת שְׁסִיַעיָא רָאָשַׁהַמְעוּ עַלּ מַלְּבָּא רָבָבֶל וְיַת שָאָר הַכּוּנָא אַגַיַי נְבוּוַרְאַרָן רַבּ קטולָיָא: פו וּסָחַשִּׁיבֵי עטא דאַרָעא אַ שָּאַר גבווראדן בב קטוליא לָּמֶהָנִי בַּפְּלָּחִין בְּחַקּלִּיוְ וּבְכַרָמִין: יי וַנַתֹּ עַמּוּדֵי נָחַשָּא דִי בָבִית מַקּרְשָא דני ונת בַּסִיסָנָא ונַת בַּקא רָנָהָשָׁא רִי בְּבֵית. מַקּרָשָא דַיַּי תכרוּ בַּקרָאֵי וָאוֹבִילוּ יַת כַּל נחשיהון ה"א ופדלם כחרן בכת כו:

מהר"י קרא

מנין דבתיב בספר מלכים בחדש התמישי בשבתה להדים היא שנת השל עשרה שנה השל עשרה בכורש בתודש הנווראדן דב מבחים החדש היא הדשל יותלי וישרף את בית השל בשבתה לבית שכבר נאמר שבבה ואי אישים לומר בשבה עשרה. ואי אישים לומר בשבה עשרה בשבה שבבר נאמר שבה אלא כינד בשבתה נכנסי גיום להיכל ואכל וחותרו וקילקלו בו שביעי שמיני וחשיעי עד שפונה ואי לנוכים בביעי שמיני וחשיעי עד שפונה וא לנוכים בולים ביני שמיני וחשיעי עד שפונה ואי נא לנוכים ברישות השל בינים שמיני עד שפונים והלבר איי נא לנוכים ברישות השל בינים שמיני עד שפונים והלבר איי נא לנוכים ברישות השל ברישות השל ברישות המשבה איים ברישות השל ברישות המשבה איים ברישות המשבה איים ברישות המשבה איים ברישות המשבה ברישות ברישות המשבה ברישות ברישות המשבה ברישות ברישות ברישות ברישות ברישות ברישות המשבה ברישות ברישו

פנה יום. ובתשיפי לנת ערב חציתי בו את האור ונשרף ער שקיעת החסה בליל עסירי. ובנשור לחרש. זוה שאפר ר' יחען בן זכאי אלסלי הייתי באותר הרור לא קבעתיו אלא בעשירי. ספני שרובו של היכל בו נשרף. ורבגן אפרי אתחלתא רשירענותא מנחת שי

(יד) והם כל הפות. לפי הפסורם פלה וא"ו פנייתו ובהוא פסי פונה:(פו) וחפ יחר הפס , הואיו נכפיא: והם יפר האמון וכסי פלבים והם יסר יחר הפס , הואיו נכפיא: והם יפר האמון וכסי פלבים והם יסר

מצורת ציון

(יד) נחצר. שכרו וכחחו: (מו) הנופלים. פנין ססי' והתחכרות כמו אל הכשדים אחה נופל (לפיל ליז): האפון. כמו הכמון כד"ם רום אחון מואל (לפיל א") ורל השם הכד: (מ) לכירבים. לעבוד הכרמים: וליוגבים. שנין שנוחת פמו ששה הנחל הזה גנים

remain in Eretz Israel to supply him with dye for the royal robes.—

[Rashi ad loc.]
Alternatively, they were wine-pressers.—[Mezudath Zion]

17. and the bases—of the wash-basins.—[Rashi] See I Kings 7:27.

the copper sea—a huge vat, used

בתי כנסיות שמגדלין כהם תפלה. וי"ח כתי מדרשות שמגדלין כהם את התורה מהליקת האמוראים היה: (פו) יתר האביון. כמו ההמין: (פו) ולייגבים. הופרין בארץ, רכותינו אמרו לדי חלוון: (יו) ואת המבונות. של

כפו) וכדלות העם. ואחר כן אכר וכדלות הארץ השאיר כקצת דלת העם הגלה וכקצהם השאיר: ואת יהר הארין. כסו ההפון בי אתיות אהוץ כתחלפית וכן כתוב בכלנים ההפון בכלכים בי אתיות אהוץ כתחלפית וכן כתוב בכלנים ההפון בכלכים

מצורת דוד

שדף ולא זולתם: (פו) הנשארים. אשר לא נהרגו : ואת הנושלים. אותם שהפו עלפן אל פלך ככל לפכדו : ואת יתר האמון. הנשארים בכל פרי יסודה: רב שבחים. שר על הסורגים בפלות הפלך:

נכים (מ"כ ג") וכ"ל לשפוד הבדות כהסירות הכורות. או הוא כמו וליוקבים מלבון יקכ היין כי גיכ"ק מתחלף ורלה לימר לדכוך ולהמביך היין אל היקב: (יו) הבכתות. הם כני וכביהי הכיורות: ים. כשין גינית גדולה משויה לרחון כה:

for ritual immersion.—[Mezudath Zion] See I Kings 7:23.

and they carried off all their copper—To the uncouth Chaldean soldiers, the fixtures of the Temple had no value but for their copper. They did not even consider them as objects of art. Consequently, they

and all the houses of the dignitaries he burnt with fire. 14. The entire army of the Chaldeans that was with the chief executioner demolished all the walls of Jerusalem around. 15. And Nebuzaradan the chief executioner exiled some of the poorest of the people and the remnant of the people who remained in the city, and the defectors who defected to the king of Babylon, and the rest of the populace. 16. Now the chief executioner left over some of the poorest of the land as vine-dressers and farmers. 17. And the Chaldeans broke the copper pillars that were in the house of the Lord and the bases and the copper sea that was in the house of the Lord, and they carried off

- 13. and all the houses of the dignitaries—lit. the house of every great one. Synagogues wherein prayer is aggrandized. Others say: Study halls wherein Torah is aggrandized. It is a controversy between Amoraim (Meg. 27a).—[Rashi] See above 39:8.
- 15. who remained in the city—I.e. those who were not killed.—[Mezudath David]
- and the defectors—who obeyed Nebuchadnezzar and went out to him from the city, like "When he went to Ziklag, of Manasseh . . . defected to him" (I Chron 12:20).—[Rashi, II Kings 25:11]

In both instances the root נפל, usually meaning to fall, is used.

They had already defected before the conquest of the city.—[Redak, ibid.]

the rest of the populace—from the other cities of Judah.—[Mezudath David]

the rest of the populace—Heb. הָּאָמוֹן, like הָּהָמוֹן, the populace.—

[Rashi] Redak adds that the silent letters אהרי are interchangeable. In II Kings 25:11, it appears as הָהָמוֹן.

16. and farmers—Heb. יְנְבִים, diggers of the earth. Our Rabbis said: those who catch the hilazon.—[Rashi] Rashi on 11 Kings 25:12 adds: an expression of wine-vats (יְבָבִים). The "gimel" and the "kuf" are interchangeable. We, therefore, interpret יְנָבִים as those who dig holes in the ground.—[Mezudath Zion] Others explain it as "farmers." See above 39:10.

The Rabbis (Shabbath 26a) interpret this as gatherers of balsam and fishermen who catch the hilazon, a fish from which the blue dye for techeleth is obtained. The fish were pressed to extract their blood, much as grapes are pressed to extract their juice. Hence the similarity to age, the wine-vat. These fish were caught in the Mediterranean between the Ladder of Tyre and Haifa. Nebuzaradan allowed these people to

נָחַשֵּׁיהוּיְ לָבְבֶלֹּ: יח וְיַת רובוא וות פגרופותא ונת פופרנא ונת פורפנא וַנַת בְּוִיבֵיָא וְיַת כְּלְ סְנֵי נחשא דהוו סשקשין בהון נסיבו: ים ויַת קולנא וות מחהוהא יַת מוַרַקּנָא וַיַת רוּדַיָּא וַיַת בְּנַרַהָא וַיַת בְּזִיבָּנָא וַיַה מְבִילָּתָא דִי דַהַבָּא רַהַכָּא וִרִי כַּסִפָּא כַסְפָּא וְסִיב רַב קַמוֹלַיָא: עמובוא הכין ומא חָד וָתוֹרֵי הָרֵי עֵסֶר רַנְחָשָּׁא דַהְחוֹת בְּכִּיפִי**א** רעבר

כיורות:(יח) המושרות. הס כלי ומר:(יש) ואת הביפים.

ת"י קיליא ולא ידעתי אם ממיני כלי זמר היא ואימר אני

אחד קרי מהר"י קרא עיפר.ובשנייה מנייןדתניא מנלגלין וכות על ידי זכאי ותובה על ידי חייב. אסרו כשחרב חכית בראשונת אותו היום ם' באב היה ומוצאי שבת הית וכן בשניית: (ים) הסיפים. אלו כלי השרת:

שהן אננות להכל דם כמו בדם אשר בסף (שמית י"ב) ויש **מפרשים הסיפים ל' כדים לפי ח"י שחרגם קוליא כי כן תרגם אינקלוס וכדה על שכמה (בראשית כ"ד) וקילתה על** כתפהא וללפון זה נראה שהספים אינם ממין כלי זמר אלא הם כדים , ומומרות הם כלי זמר : השחתות . בהותין כהם גחלים מעל המובח: הבנקיות . סניפי הוהב שבהם מעמידין לחם הפנים כמו ששנינו במנחות (דף ל"ו) (ועיי׳ רש"י פ'תרומה כ"ה פכיח ועיין חוספת מנחות ל"ז ד"ה לא היו): (כ) אשר החת המכונות . לא ידעתי היאך

כתוב דלת העם וכאן דלות בספרה פי׳ בן הפלך דל ירפיה דלות היינו ראמרי אנשי בתר עניא אזלא עניותא :כס העמידים שנים, אכ'ם שוכר ואת עמורי הנחשת ווכר ים הנחשת וכר כמח הין כי הזכורים היו שנים והים אחד והבקר שנים עשר כה שאפר אשר תחת המכונות אינו אומר כי הבקר היו תחת הסכונות כי הבקר תחת הים היו והמכונות תחת הכיורות אלא אשר תחת

זמם מפרחי כסיפנים נ (כ) כים חתד . נירסיףף מעודם רחיתי בשפרים נמקנתם כחתד כתינ חתד ק' ובקלת נסחתום ישנות כ'יכך הים כשוב ככש בשתלם וחת"ב ומחקם הה"ח ובקוחם היה נחוב בשתלה חחד וחתיב פוסיפו ה'ה ומהמסורם שנידנו יש להכרים שנתיב וקרי חחד יפן לה שמסכ

מצורת רור (ימ) אשר ישרתו בהם. השביים לפניו ולשדת כהם ככפת"ק:
(ימ) ואת המורכות. על שהיי מוכקית של כסף ומורקות של וסכ
לזה מור והוכיר וכן הסיכות וסכסות: אשר והב ינרי. כ"ל כין
של והכ בין של כסף הכל לקה: (כ) אשר תתת הפביעות. כ"ל
של הכ בין אל כסף הכל לקה: (כ) אשר תתת הפביעות. כ"ל
מל הכ בין אל כסמונות ינרי כי הכקר היי תסת ים המחשת כב"ש
(כמ"א ז') או כ"ל כמקום הפכינות כי ימכן כשהוכיד אמו את הים

מצודת ציוו (יח) תפירות. הקדרות: היעים. המככדות והפגרפות עשוים לנכוף כהם הדשן: 'המושרות. כלי ומר: המודקות. הספלים: הבפות. ככויכים: (ים) הספים. חננות כמו כף כעל (זכריה ייכ): הפחתית, כלים לחחות כהן כחש: המנקיות. כם היו כפין מלי כנכ חלול וכיו נוחנים אוחם בין לחם כפנים לחכנים בהן סכות שלת יתעסשו והות מלשון נקי :

the Aramaic means pitchers, based on Onkelos, this translation is also acceptable.

Rashi does not explain the use of the pitchers. In I Kings 7:50 and in II Kings 12:14, Rashi defines nipo as musical instruments, similar to מוַמרוֹת. Redak (Shorashim, p. 486) defines ספים as a general term for

wine vessels or for the temple vessels in general. If other types of vessels are mentioned, ספים are then vessels made in the shape of pitchers. This work does not appear in II Kings 25, where this same event is related.

the censers—Heb. המחתות, with which they pick up the coals off the altar (חוֹתין).—[Rashi]

all their copper to Babylon. 18. And they took the pots and the shovels and the musical instruments and the basins and the spoons and all the copper vessels with which they served. 19. And the chief executioner took the pitchers, the censers, the basins, the pots, the candelabra, the spoons, and the frames both of gold and of silver. 20. The two pillars, the one sea, and the cattle that were

smashed them and carried off their copper to Babylon. The holy vessels, which they carried off intact, were probably packed when they came upon them, and they never saw them.—[Daath Soferim]

18. **the shovels**—used to pick up the ashes from the altar.—[Mezudath Zion]

and the musical instruments—Heb. הַּמְוּמְרוֹת. They are musical instruments.—[Rashi]

the basins—used to receive the blood of the sacrifices and to sprinkle it.

the spoons—used for the frankincense placed on the table to burn. Cf. Leviticus 24:7.

with which they served—I.e. which were used for the sacrificial service.—[Mezudath David]

19. And the chief executioner took—The silver and gold vessels were taken to be placed in the king's treasury.—[Malbim]

the pitchers—Heb. הַּפְּפִּים, Jonathan renders: קּוּלְיָא, but I do not know whether it is some sort of musical instrument. I say, however, that they are basins to receive the blood. Cf. "In the blood that is in the basin (קְּבֵּיִם)" (Exod. 12:22). But some

explain as an expression of pitchers according to Targum Jonathan, who renders קוליא, for Onkelos rendered in this manner "And her pitcher on her shoulder" (Gen. 24:44), as לְחָה עַל חפה. And according to this interpretation, it appears that the DED are not a sort of musical instrument but they are pitchers, and מְוַמְּרוֹת are musical instruments.—[Rashi] It that Rashi interprets קוּלַיַּא, the Aramaic translation of ספים as being derived from קול, a voice. Hence, they are musical instruments. Although מומרות are musical instruments, perhaps they were two different types. Rashi decides, however, that ספים are basins, based on the quotation from Exodus. Rashi does not explain, however, the distinction between ספים and מוַרֶקוֹת, also translated as basins. They were definitely used to receive the blood of the sacrifices and to sprinkle it. Moreover, it is difficult to interpret oer as musical instruments since the Hebrew is, to our knowledge, not related to that meaning. Rashi then quotes others who reconcile the Hebrew and the Aramaic by rendering: pitchers. Since the Hebrew may mean any type of vessel, and

רַעַבר מַלְבָּא שׁלֹםה בנית מקרשא דיי לא הַוה מַרָקוֹ לִּנְחָשְׁהוּן דְבָל מָניַא הַאָּלֵין: כא ועסוריא תסנא עסכי אסין רוסיה דעסירא בו וחום משח בורתא אַסְרַי אַמִּין מַקַף נֵיהּ סחור סחור וכוסביה : אַרָבָע אַצְבָעין חַלִּיל בב וַקַרוּנָהַרוֹן עַלּוֹהִי וַרוּמָא דנחשא דַקרוּנָהָהון חַרא חַבִּשׁ אַסין וּסְרְנְהָא וָרְסוּנִיָא צל קרונה הון סחור בולַא סחוד וכאפין נחָשָא עונינא לעמורא ורכוניא

כוכת קרי

(הויפ"א בלע"ו) (עיץ שמות כ"ח ד") ורמונים תחובים היו בשרשרות והשרשרת שני ראשים קשורין יחד ונחונים על השבכ' מלמעלה מקום שהשבכה קלרה מלמעלה והיא יורדת עד מקום דכק השככה והכוחרת שהוא הכסן הרחב שבכותרת ושם עומדת והרמונים מכסים את מהום הדבה בהרי תהת הים היו ודומה לי שחין זה אלח כמו אלל התכונות: (כא) יסובנו. יקיפנו עוגל היקפו : ועביו ארבע אצכעות . סכיכ חללו: נבוב . חלול: (כב) ושבכה ורסוגים על הכותרת. עשויה ככ׳ אננות אחת כדרכה והעליונה כפוייה על פי התחתונה והעליונה קרויה בככה

מנחת שי

דר'ק

זה פס חותם דוסנין כ"ח ברים סינוחה ולה קריין : (כה) קיפה - קיפת קרי : איני דבק כם המכתות אלא ר'ל אשר החת הים שוכר ופירוש המכונות גם כן היו תחת ולא זכר מה וכצר הענין לפי שהוא גובר בכלכים וחסרון הוה רכים בכקרא במה שיובל האדם להבין ומה שאמר אשר נשה המלך שלמה ריל כי לא היו שם אתרים אלא אותם הכלים שלשה בבית הפקדש הם היו שם עד התצדכן: לנחשתם כל הכלים האלה. בא הכניי קידם היריעה וכן והראהו את הילד והדוכים להם רבים: כלם קובה העסוד האחד. בתיב קומה כפו המוכרת ואג"ם שהוא ססוך וכן

מנורת דוד

מצורת ציון (ככ) ושבכה. סים מפשה רשת:

פעל הבקר ונחנו על מרלבח הבניה ולת הכיורות הביר עעל (כל) ודדש, קו וחדל: גבוב. חליל כעו נכוב לוחית (במוח כ"ו): פעכונית 'כת"ם (כת"ב ע"ו) שם או את הכיורות על הכקר כעקום ספכונות וכבחר כן פד הגולה : רא היה בשקל . לח הים פהחפבר

לשקול הנהושת של כל הכלים האלה: (כא) והקסודים. כלה לותר השתודים שלקת סים קומת כ"א ח"י אתה: יסיבנו. סים מסקב פת היקף השמוד: ותביו. שוכי דופני השמוד היה חכבש פלכשות וההלל בחתלביתו: (ככ) וכותרת עליי. על השמוד מתשל היה כפין כיתרת ששוי מנמושת : הכותרת האחת . כ"ל קומת כל מתה כי לכל שפוד הים כותרת: ושבכת ורכינים על הכותרה. פלם לומר על הכוחרת ממשל היה מעשה שככה וכדמות רפולים היו תלוים על הכוחרם מסכיב (וכש"א ז') נתכחר עלאכת הכוחרות : הבל נחשת . הכיחדת יהדתינים : וכאלה . כדתות הכותרת השככה שהים להתמוד החתד היה גם להעשיד השנים בשנים

no designs on them. The upper three cubits, which were extended beyond the pillars, were surrounded with designs. For complete details, see Rashi there.

and a net—Rashi, II Kings 25:17, explains that it is a sort of hat.

and a net, and pomegranates on the capital—It is made like two basins. one upright and the upper one inverted on the opening of the lower one. And the upper one is called a net (coiffe in French) (see Exodus 28:4). And the pomegranates were inserted with chains, and the two ends of each chain were tied together and placed over the net from above, the place where the net is narrow on the top. and it hanes down to the place of the connection of the net and the capital,

beside the bases that Solomon had made for the house of the Lord; there was no weight for the copper of all these vessels.

21. And the pillars — the height of one pillar was eighteen cubits and a thread of twelve cubits would encircle it, and its thickness was four fingers, hollow. 22. And there was a capital of copper upon it, and the height of the one capital was five cubits, and a net, and pomegranates on the capital around, all was copper. And such did the second pillar have,

the candelabra—Five on the right and five on the left, before the Sanctuary (I Kings 7:49).

the frames—The gold attachments with which they would support the showbread, as we learned in Menahoth 97a. (Cf. Rashi, Exodus 25:29; Tos. Menahoth 96b, s.v. לא הָּיָר

20. beside the bases—Heb. nnn, lit. under. I do not know how, for they were under the sea, and it appears to me that this means nothing but "beside the bases." - [Rashi] Redak explains the verse as elliptical. The one sea and the cattle that were under it, and the bases that were under the lavers, as mentioned in 1 Kings 7:43. See also Ibn Nachmiash, Mezudath David conjectures that, when Ahaz removed the sea from the oxen and placed it on the floor, and removed the bases from the lavers, he placed the lavers on the oxen, and they stood that way until the destruction of the Temple. Hence, we render: which were instead of the bases. Le. which were instead of the bases supporting the lavers.

that Solomon had made—There were no other vessels, only those

made by Solomon; they lasted until the destruction of the Temple.—
[Redak]

there was no weight—It was impossible to weigh all the copper of these vessels.—[Mezudath David] This is hyperbolic. Cf. I Kings 7:47.—[Ibn Nachmiash]

for the copper of—lit. for their copper of. This construction is not unusual in Scriptures.—[Redak]

21. And the pillars—The pillars which he took—each one was eighteen cubits high.—[Mezudath David]

would encircle it—Heb. אָסְבָּנּוּ would encircle it. This was its circumference.—[Rashi]

and its thickness was four fingers—around its cavity.—[Rashi] I.e. the thickness of the walls of the pillars was four fingers, and inside they were hollow.—[Mezudath David]

hollow—Heb. נבוב [Rashi]

22. and the height of the capital was five cubits—This agrees with I Kings 7:16. In II Kings 25:14, however, it says, "three cubits." Rashi, I Kings 7:16, explains that the bottom two cubits of the capital were the same as the pillar because there were

וַרְמוֹנֵיָא: כּג וַהַּתּ רמוניא מאה סָרִיגָהָא סָחור סְחוֹר: כד ורבר בב קטוליא יַת שָרַיָה בַּהַנָא רַבָּא וֹנַת צְפּלְנָה סְנַן כַּהַנַּנָא וַנַת תַּלֶּהָא אֲמַרְכְּלֵּיִא : כה וכון קרהא דבר נווא חַר דַהַוָה מְמַנָא עַל קרבא עברי וַשְבַעא נַבַרין רַחַון אַפַּי ראשתכחו בקרהָא ויַת ספרָא רַב חַילָא רָכַנְשׁ יַת עַמָא רַאַרָעָא וְשִׁתִּין נַבְרָא מעמא

פתח בס'פ רש"י

מהר"י קרא

שחי פיוח האגנות המדובקים יחד: (בג) תשעים וששה רוח'. וכסוף המקרא הוא אומר כל הרימונים מאה על השבכה ובספר (מ"א ז')הוא אומר והרימוני' מאתים טורים

(כנ) ויהיו הרכנים תשעים וששה". מכל צד מחוברות זו לזו וארבעה מפוזרות מכל צד הרי מאה: (כה) ואת סופר שר (הגיר) [הצבא]. שכותב כמה מבל עיר ועיר משפמם לצאת

ד' מאות לשתי השכלות אמור מעתה ארבע מאות היו לשתי השככות על שלי העמודים שלי טורים לכל שככה והטור מאה הוא שאמר כאן כל הרימונים מאה על השככה לטור האחד ומאחים לשני הטורים הוא שאמר שם והרימונים מאה מורים שלים לל הרימונים מאה על השככה לטור האחד וקלשני הרי ארבע מאות והעמודים העמידם שלמה מאחים טורים סביב מאחים לשני שורים סביב לעמוד האחד וכן לשני מרוץ מכחון הוא שאמר כאן ווהיו הרימונים בלולם סמוך לכותל ההיכל והכותל מכסה ארבע רמונים מכל טור שאין לראין מכחון הוא שאמר כאן ווהיו הרימוני משכים וששה הכם לרוח כל מי"ד בתחילתה הטיל לה "א כסופה ולכך טעם מלמעלה תחתי בכותל תבשים וששה מהוא אחתיו אם אחתיו אם אחרי אלעור כנו של רי יוסי הגליל: (בד) כהן המשנה. סגן הכהנים הממונה תחת כהן גדול לשתש מתחיו אם יארע בו אלעור כנו של רי יוסי הגליל: (בד) כהן המשנה. סגן הכהנים הממונה תחת כהן גדול לשתש מתחיו אם יארע בו פסול: שובר השף. אתרכלין שהמפתחות העורה מסורות להם: (כה) ושבעה אנשים מרואי פני המלך. ונספר (מלכים כ"כ: המצביא את עם הארץ. וידע מנין ונספר (מלכים כ"ל כ"ה) אמר והמשה אנשים. השנה אודים מבוחת שי

כאיפת שעורים וחדופים להם וקרי קימת כמשפם: (כנ) ויהיי, תשעים וששה רוחה. סלעיל והה"א נוספת ורות פ"י עבר ופיאה כמו לכל רות אורה מדד אה רוח הצפון והרומים להם (כנ) דוחה. מלפיל וכחיב בהיא וחד מלים וכמוב אליף וכמא הפון רוחא קדייאל ב') : (כה) ואת ספר שר הלכא , במקלת ספרי הדפום כחוב השר ל בא והבר זה ברור כי סטוש נכל בדפום כי ככל ספרים ומדוייקים כחוב שר הלכא וכן הוא

מצודת דוד

היה גם להשניה: (כג) תשעים ששה רוחה. לרוח החולם וחוירו היה נחלה חשעים ושבה כי חיבוע מהם היו נכסין מעין סרוחה כי השמידים עמדו סמוכים לכוחל: כל הרסוגים באה. תספר הוס היה לעור כחתד חבל היה לכ"ח שני סורי ימונים כמו שמס' (כמ"ח מצורת ציון (כנ) דוחה. נס הפייר קרם כות כמו שלסם רות (לעיל כ') : (כד) הבשנה. מל' שני: השף. כן תקרם מווח השער כמו וסף כשפר (יתוקם מ"): (כר) סרים. שר: פקיד. ממונה: השצביא.

בס): על השבכה . סיו תלוים של השככה סביב (ולתעלה אתר על הכוחרת כי השככה היה חלק תכוחדת ואליה תחש"): (כד) כהן הראש. הוא היה כהן גדול: כהן המשנה. שני לו הוא הסנן: שומרי הסף. שותרי תווחת השער הם כשוערים: (כה) כרואי פני הבלך. כ"ל הישכים תמיד עם המלך: אשר נשצאו בעיר. ולא כרחו מענה כיתר השרים: ואת סופר שר

high priest] become disqualified.—
[Rashi]

keepers of the utensils—Officers to whom the keys of the Temple court were entrusted.—[Rashi from Jonathan] See above 35:4, also II Kings

23:4. Mezudath David renders: the sentries of the gate.

25. And from the city—Heretofore he delineated what was taken from the Temple. Now, Scripture delineates what Nebuzaradan took and pomegranates. 23. And the pomegranates were ninety-six to the outside; all the pomegranates were one hundred on the net all around. 24. And the chief executioner took Seraiah the head priest and Zephaniah the priest of second rank, and the three keepers of the utensils. 25. And from the city he took one eunuch who was appointed over the men of war, and seven men of those who saw the king's face, who were found in the city, and the scribe of the general of the army, who would muster out the people of the land, and sixty

which is the wide "belly" of the capital, and there it stands, and the pomegranates cover the place where the two openings of the basins are joined together.—[Rashi]

And such—lit. like these; i.e. like these pomegranates.—[Rashi, II Kings 25:17]

23. ninety-six to the outside—And at the end of the verse, he says: "All the pomegranates were one hundred on the net." And in the Book of Kings (I 7:20), he says: "And the pomegranates-two hundred rows all around," (7:42) "four hundred for the two nets." You may deduce from here that there were four hundred for the two nets on the two pillars, two rows for each net, and each row was one hundred. That is what he says here, "All the pomegranates were one hundred on the net," meaning in one row, and two hundred for two rows. That is what he says there, (ibid. 7:20), "And the pomegranates (were) two hundred in rows round about." That means two hundred for two rows around one pillar, and so for the second one, thus totalling four hundred. And Solomon erected the two pillars in the porch, near the wall of the Temple, and the wall covered four pomegranates of each row, that were not visible from outside. That is what he says here, "And the pomegranates were ninety-six to the outside."— [Rashi]

to the outside—Heb. הַּהְּח. Like הַּחְלְּי. Every word that requires a "lammed" in the beginning—he places a "he" at the end, and therefore, the accent is in the beginning under the "resh." That is to say that ninety-six of them were visible to the sides of the pillar. I learned this in the chapter of "Thirty-Two Methods that Rabbi Eleazar (sic) the Son of Rabbi Jose the Galilean said" (not found in our editions).—[Rashi] Redak renders: ninety-six to each side.

24. the head priest—I.e. the high priest.—[Mezudath David] This is Seraiah the son of Azariah the High Priest, mentioned in I Chron. 5:40.—[Mezudath David ad loc]

the priest of second rank—The assistant of the priests, who is appointed under the high priest, to serve instead of him, should he [the

רַאַרָעא מעמא רַאִשְּהַכָּחוּ בְנוֹ קַרְתַּא: כיורבר וההון גבנוראַדן רַב קָשוּלַיָא וְאוּבִיל יההון לָוַת מַלְּכָּא דְבְבֶּל לָרָבַלָּת: כּוּ וֹמְחָא יֵתָהוֹן מַרָבָּא רָבָבֵל וְקַשְׁלִּינוּן ברבלה באַרעא דַחַמַת ואָתְנָלִּיאוּ רָבֵית יָהוּרָה קַעַל אַרָעַהון: כּח דַין עסאראַגלינכוכרראצר הַלָּהָא אַלְפִין וַעַסְרִין וּהַלַּתַא: כם בַּשָּׁוָת ע סרי. עַכני ל בַּשָּׁנָת עַסְרִין וּתְלַּת לנכוכ דרצר

מדר"י כרא

בסקצת ספרים הנלה בירושלים

רעניי

של כן עיר ועיר כמה הנשים מוליחה (לכה) בשנת . בכלחשה: (ל) בשנת שלש ועשרים לגביברצר הגלה גבוראת: שבע. הוא גלות יכניה ובספר מלכים אמר כשנת שמונה יהודים נשש שבע סאית ארבעים וחסשת. ושנינו כסדר שולם

הא כילד שנת שמונה שמלך נ"נ היא שנת שבעש שכבש את יהויקים לעבד דאמר מר (מנלה י"א ערכין י"ב) שנה ראשונה כבש נינוה שניה עלה וכבש יהויקים: יהודים שלשת אלפים .. ומשאר שבטים שבעת אלפים הרי י" אלפים הכרי בש משכם הרי בשנים בשנת מלכים פ"א אחר אומר שברת אלפים הכריע בין שני מקראות שבוף ספר מלכים פ"א אחר אומר משרת אלפים (שם כ"ה) כא זה ופי' יהודים שלשת אלפים ומשאר שבטים שבעת אלפים (שם כ"ה) כא זה ופי' יהודים שלשה אומר (כאן) שנת י"ע שנה אלפים הרי עשרת, הוא נלחו לדקיהו ולמעלה הוא אומר (כאן) שנת י"ע שנה למלך נ"נ השע עשרה שלונה ואיקים: (ד) בשבת שדש ועשרים. נתנה גור בידו ושטף יה:דה למלך נ"נ השע עשרה שתל , י"ח אחר שכבש את יהויקים: (ד) בשבת שדש ועשרים. נתנה גור בידו ושטף יה:דה

מנחת שי

נ תכונת בפקום הזה כמו שתתחי בפ p o' מנדים: (ח) ועל יהודה. מיידד ניחיר, כ"פ ההסורת בפ"ם מפלים כ" י"ז ופיין פוד מ"ם בפלים כ" כ"ה: במיד, שלה מחום מחוב במ"ח במ"ח ולא עידה: (נוכדרולה פיידום). בפקום מקרלות מדופום כחב (נוכדרולה ה גל המיידום) זון הוא בפליר ניזיר. לתום כ"ל פסרים מדיייקים כ"אין כ"ב שלה גל ב ווידום ובספר כלכים בבנינת פירשנו הצנין: וכחי בשנת שבע. פירשנו בכלכים סוף שבע תחלת שבנה כי שם כתוב שכיה: נכט בשני שבנת עשרה.סף י"ח ותחלת י"ם כי שם כתוב "ש. גט בשנת שלש ועשרה.סף כתוב כסדר עולם כי או נתנה צור

מצורת ציון פני לכם: (כו) ויגל. מני גנות: מצורת דוד הצבא. הסיסר של שר כלכה: המצביא. של סיו מוליהה כל מיר

אנשיה ללאת כפלחעב: בעם הארץ. מהמכוכדים שנהם אשר מגלאו נשרו לא כרחו: (כם) זוה הדם. זהו חשבון כל שנם הגולים לככל: כשנת שבע. הוא גלות יכנים שהיחה בשנת שכע לככוש יכויקים כראשונה: יחרדים. מכני יסודם: (כע) כשנת שסונה עשרת. הוא גלות לדקיהו שהיחה בשנת י"ם לככוש יהוקים בראשונה וי"ם למלכות כוכדנלב: מירדשלים. פגלה מירושלים: (ל) בשנת שלש ועשרים. או כנש את לור ושטף את סיסודים

verse, which specifies, "Judahites three thousand," harmonizes two verses at the end of the Book of Kings. One verse (24:14) states, "ten thousand," and one (24:16) states, "seven thousand." This verse comes and explains, "Judahites three thousand," and from the other tribes seven

thousand, totalling ten thousand.—
[Rashi from Seder Olam, ch. 25]

29. In the eighteenth year—That is the exile of Zedekiah, and above (verse 12) he states, "In the nineteenth year of King Nebuchadnezzar." It was the nineteenth year since he had assumed the throne, and the

men of the people of the land who were found in the midst of the city. 26. And Nebuzaradan the chief executioner took them and brought them to the king of Babylon, to Riblah. 27. And the king of Babylon struck them down and killed them in Riblah in the land of Hamath, and Judah went into exile off its land. 28. This is the people whom Nebuchadrezzar exiled in the seventh year: Jehudahites three thousand and twenty-three. 29. In the eighteenth year of Nebuchadrezzar, [he exiled] from Jerusalem eight hundred and thirty-two people.

from the city at large.—[Redak, II Kings 25:19]

and seven men of those who saw the king's face—And in the Book of Kings (11 25:19), it says: "And five men." Two of them were important, but not very important.—[Rashi]

According to the Rabbis, the extra two men were the scribes of the judges, who would record the opinions of the judges and their verdicts.—[Redak, 11 Kings 25:19, from Yerushalmi Sanhedrin 1:2]

These men were the king's intimates, who sat with him constantly.—[Mezudath David]

the scribe of the general of the army—who knew the number of every city, how many men it sends forth to the army.—[Rashi]

26. to the king of Babylon—Heb. אָל. In Kings, however, the Heb. is אָל on, instead of the usual אָג, to. Perhaps the intention is that he brought them by the command of the king of Babylon, who demanded more victims upon whom to wreak his vengeance. Nebuzaradan, himself, had already relented of his cruelty and showed sympathy to the

Jewish people, as is recorded in Jeremiah ch. 40.—[Daath Soferim]

27. and Judah went into exile—By this time, the people had completely despaired of remaining in the Holy Land. Whereas until now, they were willing to risk their lives rather than leave the land, now they went into exile of their own free will. Hence the simple conjugation of the verb to go in exile.—[Daath Soferim]

28. in the seventh year—That is the exile of Jeconiah, and in the Book of Kings (II 24:12), he states: "In the eighth year." How so? The eighth year of Nebuchadnezzar's reign is the seventh year since he vanquished Jeholakim for a vassal, as the master stated (Meg. 11b, Arachin 12a): In his first year he conquered Nineveh. in his second year he marched and vanguished Jehoiakim.-[Rashi according to Seder Olam, ch. 25] Redak asserts that the exile took place at the end of the seventh year of Nebuchadnezzar's reign and the beginning of the eighth.

Judahites three thousand, etc.— And from the other tribes seven thousand, totalling ten thousand. This

For further commentary see Appendix.

לנבוכדר, אצר <u>ד</u> נכנוראָרן רב קמולַיא יהודאי נפשהא שבע סָאָה אַרְבְעין וַחַסְשׁ כל נפשתא ארבעא אַלְפִּין וִשִּׁית מָאָה: לאוהוה בתקתיו ושבע שניי לגלות יהויכיו מְינַר רָבֶית שבטא יהודה בתרי עשר ירחיו בעשריו וחסשא לירחא בבי אַניל פרודה פלכא דכבר בשנת מלכותיה נת ביש יהויבין סקה שָׁבְּטָא דְבָית יַהוּרָת וֹאַפֶּיק יָהַיה מְנֵית אַסיַרי : יב וְסַלֵּיל עִסִיה פתגמיו לגלום יכוים, (סוהדרין יה) 1 (גלום יכויכן , פגלכ יה:

שכסביבות עמון ומוחב שבע מחות וחרבעים וחמשה . כד מפורש נכדר שולם: (לא) בעשרים וחמשה לחדש. וכמקום אחר הוא אומר בעשרים ושבעה לחדש בעשרים וחמשה לחדש מת שטנו נכוכדנלר ובעשרים וששה נקבר

דבלוא קרי מהר"י קרא בכינ שנים לנבוכדנצר נתנה ציר בידו ושפף את כל חיתודים שחיו בעמון ומואב סביבות ארץ ישראל נפש שבע מאת ארבעים וחמשת. צדקיה שתי שמריא דכולחון דדי . מכאן מסרו כל שדוא במובה אל יהיאש עצמו מן המרענות. יחריכין תיה כלוא בבית הכלא ל'ו שנה. ולכמוף כתוב בו ויתי בשלשי

רשבע שנה לגלות יהויכין נשא אויל מרורך מלך בכל את ראש יתריכין מלך יהודה ויוצא אותו מבית תכלא: (לב)ירבר אתו מובות . מכאן אמרו כל שהוא ברעה אל יתיאש עצמו מן חמובת ו נשלם פירוש ירמיה

מנחת שי בירו ושפף את כל חיהודים שחיו בעמון ובפראב ובסביבות (לא) ככליח . ככלות פרי:

א"י: נפש שבע סאות ארבעים וחסשה. ותכל ארבעת אלפים ושש כאות בין שלשת החשבתות האלח: נוס בעשרים והמשח. ובספר מלכים בעשרים ושבעה ושם פירשנו חעניי: מצורה דוד מצורת ציון

(לם) נשא. סוכים וסרים: סבית חבלוא. מכים ספספר: שכפניכום פמין ומוחב כן סוח בס"ם: כל נפש. של שלפת סגליום מכני יהודה: (לח) נשא ונר את ראש . כ"ל הרים ונדג פותו בשנם סרטבונס למלכותו: (לכ) מוכדת. דכרים סוכים ונמומים: ממדל. פליון לכסף בחר המלכים חבר כיו פמו:

throne. When he returned, he executed him, Consequently, Evil-Merodach seared that he would meet his brother's fate. - [Redak, II Kings 25:271

In our edition of Seder Olam, we read that Nebuchadnezzar died on the twenty-fifth, was exhumed on the twenty-sixth, and Jehoiachin was released on the twenty-seventh.

Malbim (ad loc.) conjectures that Evil-Merodach released Jehojachin on the twenty-fifth and honored him on the twenty-seventh.

lifted up—He exalted him and aggrandized him. Another explanation: He counted him with the other kings. Cf. "When you take (משא) the number of the children of Israel" (Exodus 30:12).—[Rashi] See also Gen. 40:20. Rashi on Kings states:

Evil-Merodach lifted—for Nebuchadnezzar died. and Evil-Merodach reigned in his stead.

30. In the twenty-third year of Nebuchadrezzar, Nebuzaradan the chief executioner exiled [of the] Jews seven hundred and forty-five souls, all the souls [totaled] four thousand and six hundred. 31. And it was in the thirty-seventh year of the exile of Jehoiachin king of Judah, in the twelfth month, on the twenty-fifth day of the month, that Evil-merodach, king of Babylon, in the year of his coronation, lifted up the head of Jehoiachin, king of Judah and released him from prison.

32. And he spoke with him kindly

eighteenth year since he had vanquished Jehoiakim.—[Rashi from Seder Olam, ch. 27]

30. In the twenty-third year—Tyre was delivered into his hands, and he swept away the Jews who were in the vicinity of Ammon and Moab, seven hundred and forty-five. So it is explained in Seder Olam (ch. 26).—[Rashi] Redak's version of Seder Olam reads: "all the Jews in Ammon and Moab and in the vicinity of Eretz Israel," as does our edition.

31. on the twenty-fifth day of the month-And in another place (II Kings 25:27), he says, "on the twenty-seventh day of the month." Rather, on the twenty-fifth day. Nebuchadnezzar, his adversary, died, and on the twenty-sixth day he was interred and Evil-merodach removed him from his grave, and on the twenty-seventh he reigned and lifted up Jehoiachin's head .- [Rashi from Seder Olam, ch. 281 Rashi on II Kings 25:27 quotes Seder Olam in its entirety with slight variations. His wording is as follows: In Jeremiah (52:31), Scripture states, "On the twenty-fifth." Rather, on the twenty-fifth Nebuchadnezzar died. He was buried on the twenty-sixth. On the twenty-seventh, Evil-Merodach removed him from his grave and dragged him about, in order to nullify his decrees, as it is said, "and you have been cast out of your grave like a despised sapling..." (1s. 14:19).

This is elaborated upon in Lev. Rabbah, 18:2. When Nebuchadnezzar lived with the beasts for seven years, Evil-Merodach his son occupied his throne. When he was restored to human state he returned to find his son sitting on his throne, and he imprisoned him. This time, when Nebuchadnezzar died, the people came to Evil-Merodach and again offered him the throne. He replied, "This time I will not listen to you. The first time, I listened to you, and my father took me and imprisoned me." He did not believe them until they removed him from his grave and dragged him and cast him before him, as it is said . . .

According to another version, when Nebuchadnezzar lived with the beasts, another son occupied the

פתגטין הַקּגִין וִיהַב יַת בורסיה סעיל לכורסי סיכיא די עמיה בּכְכָּל: ל ושניית לבושי אסוריה ואכיל לחקא קָרָמוֹהִי הַרִירָא כָּלּ יוֹמִי חַיוּהִי: ירּוְשֵׁרוּחַהּ הָדירָא שרותא סָתְיַהַבָּא לֵּיה מוְ קָּרָם סַרָּכָא רָבָבֶל פַּתְנַם יום ביומיה עד יום מותיה בל יומי חיוהי: הכלכים קרי חייו קרי חזק

סכום הפסוקים של ירמיהו אלף ושלש מאות וששים והמשח. וכל אנשיה נברים מימן. וחציו. ויאמר הענית. ומדרי אחד ושלשים. לא איש אל ויבוב סימן. וחקיפוסלין חסשים ושנים אודח ח' בכל לבב סימו

זהוניהו הויל מרודך מקברו וככ"ו מלך ונשה הת רחש המלכים כמו חשה הת כחש כני ישרהל : (לד) וארודתו. יהויכין: נשא . נשאו וגדלו לישנא אחרינא מנאו עם שאר נוטל פרם מכיח המלך לכל לרכיו: סלים ספר ירמיה

מנחת שי ((כ) מלכים, המלכים קרי : (לג) ושה . כה"א ודמלכים כאליף כפ"ם שם: ואכל לחם. פלדם שלא כפוקג כחברו דמלכים: חמיד כל ימי חייד. זים אי פן ד' חסרים יו"ד בקריחה וסיפן נפסר בסוף פוכים חבל כל יפי חייו שמופון בשני יודי"ן:

רד"ק אלם פלכים, כתוב וקרי הפלכים: (עם ושנת. כתוב בתיא ובפלכים ושנא באליף: לפניו. פירשנתא בפלכים וכן כל יפי חייו: פליק ספר ירפיה

מצורת דור מצורת דור (ג) ושנח. פנין מלו מצורת. ציון מצורת ביני מבה את בנדיו אבר ישב כםן כנית ככלם (ג) ושנח. פנין מלוף וחמוכה: כלאו. מלחכו: (לר) הארחדתי. כלהליסה כלארים: כל מפוד בל בלית בל בלית בלארים: בלא מנין מכם קבום וכן לרוחם ומשלם (למיל מ'): לפנית - כ"ל פמי יחד: כל יכי חייו - של יכיק: (לר) וארותרי ארדתי חביר . פכם פתונה לו פיתה פכם פתונה לו פיתה פתו בלי בלארי בלארים בלארי בלארי

ספלך חמיד: דבר יום ביוםו. דכר כלריך לו ככל יום נתנו לו ביומו ולח הפכירו המופד:

and placed his throne above the throne of the kings who were with him in Babylon. 33. And he changed his prison garb, and he ate meals before him regularly all the days of his life. 34. And his meals, regular meals were given him from the king of Babylon, each day's need in its day, all the days of his life.

- 32. And he spoke with him kindly—words of consolation.—
 [Mezudath David]
- 33. And he changed his prison garb—He changed the clothing he had worn in prison or other clothing.—[Mezudath David] Malbim explains that he changed the status of the prison garb he had worn to one of exalted status. In order that he remember Evil-Merodach's favor, that he released him from prison to give him a place at the royal table, Evil-Merodach did not remove his prison garb.

before him—Redak on Kings maintains that this is not to be interpreted literally, since the following verse states that he received his meals from the king, implying that he did not eat with him.

34. And his meals—He would receive a portion from the king's house for all his necessities.—[Rashi]

all the days of his life—In the Midrash (Sam. 18) there is a dispute between Rav and Levi. One takes this to mean all the days of Evil-Merodach, and one maintains that it means all the days of Jehoiachin. The Midrash concludes that it

means all the days of Jehoiachin, because when the Holy One, Blessed be He, grants tranquility to the righteous, He does not take it away from them, but it accompanies them to Paradise.—[Redak on Kings from Mid. Sam. 18]

Although Jehoiachin was considered wicked in II Kings 24:9, "And he did what was evil in the eyes of the Lord, like all that his father had done," he is now deemed a zaddik because he repented of his sins while in prison. The Midrash (Lev. Rabbah 19) relates that Nebuchadnezzar's queen arranged a conjugal visit for Jehojachin. His wife was lowered through the roof of the prison. When she alighted in his prison cell, she told him that she had experienced a flow of blood as red as a rose. Immediately, he took heed and did not touch her until she left, counted the required number of days, and immersed herself. This was the indication that Jehoiachin repented of the sins he had committed in Jerusalem. Consequently, God forgave all his sins, and he was then considered a righteous man.— [K'li Y'kar on Kings]

26:7

in the house of the Lord—They were astonished that Jeremiah had the audacity to proclaim this dire prophecy in God's house.—[Daath Soferim]

26:8

Abarbanel asks why Jeremiah was not seized when he pronounced the identical prophecy in Chapter 7. He suggests two solutions: 1) that the previous prophecy was pronounced in the presence of the king and the princes, who remained silent, signifying assent. The people were, therefore, afraid to attack him. Here, however, the king and his princes were not present. On the contrary, the false prophets who sought his blood incited the priests and the populace against him. When the princes learned of their intention, they rescued Jeremiah from the mob, as in verse 16. 2) Jeremiah had not yet delivered that prophecy until now instructed by God. God's command, "Do not omit a word," intimates that until now he had omitted proclaiming the prophecy. Moreover, the fact that the elders related the precedent established by Micah the Morashite, who prophesied the destruction of the city and was not slain by King Hezekiah, and failed to mention that Jeremiah himself had previously prophesied the identical prophecy, intimates that Jeremiah had not yet recited this prophecy.

26:10

Jonathan identifies it as the Eastern Gate. The Rabbis, too, (Yerushalmi Eruvin 5:1) identify it as the gate between the Women's Court and the Israelites' Court, which is on the east side of the Temple. The name New Gate is attributed to the fact that the Soferim convening in that gate introduced a new halachah in the reign of Jehoshaphat. They enumerate seven names that this gate was called and the reason for each appellation. For details, see II Kings 11:6 Commentary Digest. Redak conjectures that the gate had been rebuilt or some building added to it, making it a new gate. [Surprisingly, he does not refer to Jotham's building mentioned in II Kings 15:35.1

27:1

This prophecy was revealed during the reign of Jehoiakim so that he should know that there was no use in relying on the king of Egypt who had placed him on the throne.—
[Redak]

27:2

2. thongs—They are the thongs of

the yoke that are called kongojjli (cojongles).—[Rashi] For illustrated details, see Nature and Man in the Bible, by Yehuda Feliks, chapter 37, copied in Daath Mikra.

27:5

5. I made the earth, etc.—Hence, everything belongs to Me.—[Mezudath David]

and I gave it—Therefore I gave it.—[Mezudath David]

28:16

this year you shall die—And next year you shall be buried.—[Rashi from Pesikta Rabbathi 27:4] Abarbanel claims that God did not command Jeremiah to say this. He said it of his own volition, but God fulfills the word of His servant, just as He opened the earth to swallow Korach as Moses had decreed.

28:17

Hananiah insisted that Jeremiah bring a sign. His sign was that Hananiah would die that year and be buried in the seventh month. March Hapanim points out that Hananiah's computation was entireerroneous. since Manasseh became king at the age of twelve and reigned fifty-five years. Moreover, Hananiah prophesied at the beginning of Zedekiah's reign. Therefore, Jehoiakim's reign of eleven years totals more than seventy years. Since it was erroneous in any case. the Talmud does not discuss it.

29:23

Our Rabbis of blessed memory said: When the wicked Nebuchadnezzar exiled Israel to Babylon, there were false prophets among them, among whom were Zedekiah the son of Maaseiah and Ahab the son of Kolaiah, who were prophesying in Jerusalem falsely and who continued to prophesy falsely in Babylon, as it is said, "And they are prophesying in My name falsely" (Jer. 27:15). Included in their false prophecy that they prophesied were the immoral acts that they performed. One of them would go to a married Jewish woman and say to her, "I have had a prophetic revelation that if so-and-so, my friend, is intimate with you, you will bear kings and prophets, and so would the second one go and prophesy to a married woman, just as his friend did, and there was a digression from religious observance in Israel. Everyone was afraid of his friend because of these disgraceful prophecies, and immorality became widespread, to the extent that they would commit adultery with a woman in the presence of her husband because of their corrupt thoughts concerning the principle of prophecy ... and they became so imbued with rebellion, denial, and lies that they went to a married woman, this time the wife of Nebuchadnezzar king of Babylon, and one of them said to her, "God sent me to tell you that if you surrender to so-and-so, my friend, who will be intimate with you, you will bear a son who will be capable of ruling and will occupy the throne of Nebuchadnezzar and conduct the kingdom after him." She was, however, an intelligent woman

and said to them, "I cannot do anything unless I first notify my husband, Nebuchadnezzar."... The end of the account is the same as that of the Talmud.

He Who knows—that they lied, since I did not command them.—
[Redak, Mezudath David, Malbim]

and a witness—Heb. נְעֵר, an expression of testimony (מדור, an expression of testimony (מדור).—
[Rashi] I am a witness that they committed adultery.—[Redak, Mezudath David, Malbim]

29:24

the Nehelamite—A placename.—
[Rashi] This follows Jonathan, who renders: from Halam. It may also mean: the dreamer. He was given this surname because he dreamt that the exiles would return shortly.—
[Redak]

30:3

Abarbanel concurs with Redak, citing verse 11 as further proof that this prophecy refers to the future, not to the return from Babylon, for then the only nation destroyed was Babylon, not all other nations as mentioned in that verse. See below verse 5

30:4

Abarbanel proceeds to depict the war of Gog and Magog as he interprets the prophetic teachings, as follows: At the end of days, God will inspire the Christians, known as Edom, to go up to conquer Eretz Israel, for that has always been their

desire since their god is buried there. and they will come upon those lands and massacre the Ishmaelites. When the Ishmaelites in all the lands of the east and the north hear what the Christians are doing to their brethren, and that they are going to conquer the Holy City, which is considered by the Ishmaelites as the Gate of Heaven and a place of exceptional sanctity, they will mobilize and come against them to war on Jeusalem. Then there will be a great massacre, and God will exact revenge from them. Those coming from the East are known as Gog and Magog. They will not come to attack Israel but to attack Edom. who is marching on the Holy Land to wrest it from the Ishmaelites. That will be the judgment that God will execute upon all the nations in the Valley of Jehoshaphat, and Jerusalem will be the cup of poison for all the nations. In this manner, we will explain the following verses.

30:10

shall again—lit. shall return. So Targum Jonathan. Mezudath Zion defines it as an expression of tranquility, hence a synonym for the following expressions. See below, Mulbim's interpretation.

and at ease—Heb. וְשַׁאֲנֵן, like תְשַׁאָנֵן, [Rashi]

Malbim, following Rashi's interpretation that Scripture refers to the redemption from Babylon, explains that Jacob, the multitudes of Jews, are exhorted not to become frightened of the upheavals in Babylon, and Israel, the elite, is exhorted not to be dismayed, not to become

disheartened. He explains the remainder of the verse as follows:

for behold I save you from afar—At the time of the destruction of Babylon, there was a remembrance through Cyrus.—[Malbim]

and your seed—The following generation that lived after them in the time of Darius, returned from the land of their captivity.—[Malbim]

and Jacob shall return—To his land.—[Malbim]

and no one will frighten them— There will be no one in existence who will frighten them as explained in the following verse.—[Malbim]

30:14

they do not seek you—Why? Because I have smitten you with the wound of an enemy. I have delivered you into the hands of the bitter, impetuous, and cruel nation, the Chaldeans, against whom allies cannot help you, for they are unable to help even themselves against Nebuchadnezzar.—[Redak] Mezudath David explains this verse as referring to the later exile, when Israel is surrounded by various troubles, to the extent that no one believes that they will ever be redeemed. Therefore, they have no friends or comforters. Redak auotes his father, who explains this in conjunction with the allegory of the injury and illness. It is customary that the friends of the sick person visit him. When they believe that his illness is terminal, however, his bad friends discontinue their visits and do not seek him. In your ease, however, all your lovers have forgotten you, both the good ones and the bad ones, for I have smitten you with the wound of an enemy.

30:21

and I will bring him near—This may be explained as referring to the ruler, whom God will bring near to Himself as a father, and he will come near to God as a son. It may also be a reference to the Jewish people, who will then be in God's good graces. Jonathan follows the latter interpretation.—[Redak] Mezudath David apparently explains the verse in the former manner. I will imbue him with the fear of Me, and he will continue to grow spiritually.

to approach Me—to war, to stop Me.—[Rashi] Mezudath David following his interpretation of the beginning of the verse, explains that God wishes to explain why He inspires a person to come near to Him before that person inspires himself. The answer is that "who is it that pledged his heart . . .?" There is no one who serves God who has not originally been inspired by Him. Redak, too, explains in that manner, that even from the Canaanites God brought near those who wished to be converts, surely from Israel.— [Mezudath David]

31:3

shall you be adorned—Heb. תעקר (Rashi) Because of the great bounty, you shall go out and rejoice with tabrets and dances, and the tabrets shall be like ornaments to

you.—[Redak] Mezudath David renders: You shall adorn your tabrets to beautify them as those who rejoice adorn their musical instruments with all sorts of decorations.

31:4

planters shall plant—Heb. אָשָעוּ, lit. have planted, the prophetic past. When they were frightened of the enemies, they feared to go out to the vineyards, let alone to plant them, as in Isaiah 7:24. "With arrows and with a bow shall one come there." He promises them that then it will be safe to plant vineyards and to redeem the fruit.—[Redak]

and redeem [them]—In the fourth year, they shall profane their produce redeeming it with monev. -[Rashi] As is delineated in Lev. 19:24, in the fourth year, the "produce is holy for praises to the Lord." According to Rabbinical tradition, the produce must either be transported to Jerusalem to be eaten there in the manner of מצשר שני, the second tithe, or it may be redeemed with money. Then that money must be transported to Jerusalem where it is used to purchase animals for peace-offerings and other foods. When the fruits were redeemed, the sanctity would be transferred to the money, and the fruit would then be ordinary fruit, permitted to be eaten anywhere, even by ritually unclean people. The redemption of the fruits was occasion for joy and music, as Scripture prescribes, "holy for praises to the Lord." When it was unsafe, however, they would not conduct these festivities. Mention is made of Samaria in particular since there the people lived a long time in fear of their enemies.—[Redak]

31:9

and watch them as a shepherd his flock.—The proof that God scattered them and will therefore restore them to their land is the continued existence of the Jewish people among the hostile nations, like a lamb among the wolves. They have neither disappeared nor have they abandoned their faith in favor of the religions of their neighbors. The prophet compares God to a shepherd, who sometimes scatters his flock and sometimes gathers them together.—[Abarbanel]

31:10

10. For the Lord has redeemed Jacob.—I.e. the Ten Tribes. This is the prophetic past, for the prophet perceives the redemption in his prophecy as though it was already a reality.—[Abarbanel]

redeemed Jacob—from exile.— [Mezudath David]

out of the hand of him who is stronger than he—I.e. from the nations that rule over them.—
[Abarbanel]

31:19

therefore, My very innards are agitated for him—Therefore, since I remember him with My love of long ago, My innards are agitated for him when I see him in exile.—
[Redak]

I will surely have compassion on him—and take him out of exile. The

intention of "whenever I speak of him," refers to God's speaking to the prophets. Jonathan renders: Is Israel like a dear son before Me? He is indeed a beloved child, for whenever he puts the words of My Torah to his heart to practice them, I remember him to do good to him, etc.—[Redak]

31:20

put your heart—If you do not set up markers, pay attention so that you should remember the way you traveled into exile, for you shall return on the same way. All this is figurative of consolation.—[Redak]

the road upon which you went— As it appears from Rashi (Deut. 11:18, the intention is that the obligation to observe the commandments of tefillin and mezuzah outside the Holy Land is merely so that they should not be new to us when we return. Ramban explains that, although we are obligated to observe these commandments outside of the Holy Land, just as much as in the Holy Land, God's primary intention was for the mitzvoth to be observed in the Holy Land. He writes that this can be understood only by the secret wisdom of the Kabbalah. Mecklenburg (Hakethav vehakabbalah) explains that the observance of the commandments in exile indicates our intense love for the Almighty and our unceasing hope to return to His land and His Temple. He states, however, that this reading may have been an error, and the intention of the Sifre is that, although there is no obligation to observe the commandments of terumoth, the priests' due from the

produce, and ma'asroth, tithes, while in exile, we should observe these laws so that they will not be new to us upon our return. This interpretation is quoted (Divrei Eliyahu) as originating from the Gaon of Vilna, Rabbi Eliyahu.

31:25

Alschich explains that, whenever the prophet experienced a prophetic trance, the vision here perceived would disappear when he awoke. At this time, however, the prophet states, "Thereupon, I awoke and I saw." (Although I was awake, I still saw something of the vision I had experienced in my sleep.) The lovingkindness and mercy conveyed in this prophecy effected him so strongly that, even when he awoke. he still had the power to perceive it to a degree. However, it was not as pleasant as it had been when he was asleep, when all his physical sensations were absent. He, therefore, states: "But my sleep had been pleasant to me.' Although I Still perceived the prophecy, my sleep had been pleasanter to me. Accordingly. we render: Thereupon, I awoke and saw, but my sleep had been pleasant to me.

32:7

for the right of redemption is yours to buy it—Were I to die without off-spring, you would be my heir, and were I to sell the field to a stranger, it would be incumbent upon you to redeem it from the purchaser. Therefore, even if you were not fit to inherit it, you would have to redeem it, as in Lev. 25:49: "Or his uncle or his uncle's son shall redeem him."—[Kara] This verse refers to

one who is sold as a slave to a non-Jew. It is indeed puzzling why Rabbi Joseph Kara does not quote 25:25, which deals with the redemption of fields. Moreover, we find in Sifra on Lev. 25:25, that the closest relative is first to redeem the property. In any case, it appears from Kara that this clause is part of Hanamel's request to Jeremiah, so Mezudath David. Redak, too, explains: Had I sold it to a stranger, you would have the right to redeem it from him. You are surely fit to purchase it from me.

Abarbanel explains that God is telling Jeremiah that Hanamel would come to him not because of his great love for him, but because "the right of redemption is yours to buy [it]." This is not part of Hanamel's prophesied statement. In verse 8, however, Hanamel does make this statement. It is, therefore, difficult to understand why Abarbanel avoids the obvious interpretation of the preceding verse.

32:14

that they remain many years—For an earthenware vessel preserves its contents from decay.—[Mezudath David] They should remain until the return from exile, when the prophecy that "houses and fields and vine-yards shall be purchased" will be fulfilled. As a sign that the exiles would return, God commanded Jeremiah to purchase the field to console the Jews lest they despair of redemption.—[Redak]

32:16

16. the deed of purchase—The

other deeds are also meant. For the sake of brevity, Scripture omits them.—[Mezudath David]

He prayed after closing the sale, not before, lest it appear as though he was praying to be spared the expense of squandering his money on a worthless field. Instead, he eagerly followed God's command and closed the sale of the field. Then he prayed to God to solve this mystery for him.—[Abarbanel]

32:17

17. "Ho!"—Jonathan renders: Accept my prayer. Mezudath David interprets this as a cry of perplexity, since he was ignorant of God's true intention of intimating that he purchase the field.

nothing is hidden from You—Nothing is hidden; hence You know that we are destined to be exiled; so why did You tell me to huy a field?—[Rashi] Since You created heaven and earth, it is inconceivable that anything done therein should be hidden from You. If the city is to be delivered into the hands of the Chaldeans, You are surely aware of it.—[Redak]

Since nothing is hidden from You and You know the future, a person of flesh and blood cannot contest Your deeds, for, if Hanamel my uncle had asked me to buy his field on his own volition, I would rebuke him and reply, "Were you to give me Anathoth and everything in it for one dinar, I would not buy it as long as I see the Chaldeans besieging the city and taking it, and the land will remain waste." But, since he came by Your orders and asked me to buy

the field, I cannot refuse him since You foresee the future. Even concerning this matter, that Nebuchadnezzar is warring against Jerusalem and will take it and burn it and cast Israel to the sword and lead them into exile, no one can contest Your judgments, as he goes on to explain, that all God's judgments upon Israel from the time of the Exodus until the destruction of the Temple were all executed with justice.—[Kara]

32:18

When the children continue to commit the sins of their fathers, God requites them for their fathers' sins, as in Exodus 20:5, in the Decalogue.—[Redak] Therefore, it is impossible that God relented because of the good deeds of the fore-fathers.—[Abarbanel]

Great and Mighty—But he did not say, "and awesome." He said: Heathens are dancing in His Temple. Where then are His awesome deeds? In Tractate Yoma (69b).—[Rashi] Rashi on Yoma explains that Nebuchadnezzar's officers had entered the Temple and were reveling there.

Lest we think that God has no power to harm the people of Jerusalem, and therefore, the Chaldeans will retreat, the prophet states: the Great and Mighty God.—[Abarbanel]

the Lord of Hosts is His Name— He is the Lord of the hosts of heaven and earth, and all are His slaves. Is it possible that He has no power over them?—[Abarbanel]

33:2

Who formed it to prepare it—Who

renews it to prepare it forever. The concept of forming denotes the execution of the matter.—[Redak, Mezudath David] Abarbanel explains that the prophet tells us that Cyrus would not be the one to visit upon Babylon, but God, Who would inspire him to attack them. The expression of forming alludes to the future redemption, when God will shine upon them. This is reminiscent of "Who forms light" (Isaiah 45:7). Since this redemption requires many preparations, hence the expression, "to prepare it."

33:3

and strong things—Heb. וְּבְּצְרוֹת laid up in My heart to perform them.—[Rashi] Rashi follows Targum Jonathan. This does not follow the Hebrew text, however. Redak conjectures that Jonathan read חוֹבְּצְרוֹת, rather than הַּנְצְרוֹת Minchath Shai states the same for Rashi. According to our reading, Redak explains: I will tell you of great and strong consolations that you did not know.

33:5

Also the demolished houses were cleared out in order to fill them with the corpses of the men who fought against the Chaldeans and also with the corpses of those who died from hunger and pestilence, for the Holy One, blessed be He, sent hunger and pestilence upon them while the Chaldeans were still besieging the city. This is implied by "whom I have smitten with My anger and with My wrath." With these corpses,

they would fill the demolished houses because they could not leave the city to bury them since it was being besieged by the Chaldeans.—
[Kara]

33:7

like at first—In the days of David and Solomon.—[Abarbanel]

35:2

and speak with them—Since they would perhaps object to coming to the Temple to display themselves in the performance of this experiment, Jeremiah was to speak to them and explain that it was the word of God and was for a good purpose.—
[Abarbanel]

and give them wine to drink-Although they did not drink the wine. Jeremiah fulfilled God's command by offering it to them.-[Redak, Mezudath David] He did not command them to build houses or to plant vinevards since their failure to comply would not indicate their steadfastness in keeping father's orders, for perhaps they did not have land or the implements for that task. Drinking wine, however, did not involve any equipment or preparation since the vessels of wine were set before them, and they could have drunk therefrom.easily [Abarbanel]

35:4

the keeper of the vessels—Heb. אָמֶרְכֶּלָא, Jonathan renders: אָמֶרְכֶּלָא,

(trésorier in French, a treasurer).— [Rashi] Rashi, II Kings 12:10. defines it as "the guards of the threshold." Нe writes: thresholds of the Temple court, those in charge of the keys of the Temple court, for Jonathan rendered it as "Amarkalia," and the "Amarkalim" were seven, for the seven gates of the Temple court. Tosefta Shekalim 2:15. Redak defines "Amarkal" as the supreme treasurer, under whom other treasurers served. This is based on Horioth 13a, where אמרכלא is derived from אמר כלא, he says everything and is superior to the גובר, the Temple treasurer.

Redak in both places renders: the keeper of the vessels. Here he elaborates: both wine vessels and others. That seems more appropriate here, whereas in Kings, it seems more appropriate to be the guards of the threshold. See also Esther 2:21, where the same expression appears. It is translated by Targum Rishon as "guards of the palace," and by Targum Sheni as "keepers of the vessels."

36:18

Malbim explains that the officers were convinced that Jeremiah was not liable to death for his prophecies, as in ch. 26. They were not sure about Baruch, however. They suspected that he had copied his scroll from Jeremiah's on his own volition, without a divine mission. In that case, he would be liable to death. They, therefore, asked him, "Tell us how you wrote..." This included too the question of whether he added any of his own words. He

replied that Jeremiah would pronounce the words and he would write them with ink. Had Jeremiah already written the words on the scroll, they would have been regarded as Holy Writ. One may write Holy Writ only by copying it from a previously written book. Since Baruch claimed to write the words directly from Jeremiah's mouth, that proved that he was the one chosen to commit this scroll to writing and that he was the one who made it Holy Writ. He replied also that he write it with ink and on parchment. This proved that he considered it Holy Writ. Otherwise, it could have been written with other writing materials, not only ink, which is black, but with other colors as well. Also, it could have been written on other materials, not only a book, which is finished parchment

39:2

According to the Mishnah Taanith 4.6. the wall was breached on the seventeenth of Tammuz, for which a fast was declared. Yet, here we learn that the wall was breached on the ninth of Tammuz. The commonly accepted answer to this question is that before the destruction of the Temple. Second the wall was breached on the seventeenth. Before the destruction of the first Temple, it was broken on the ninth. Since the second destruction had more severe consequences to the Jewish people, since it led to the Diaspora in which we find ourselves today, the later date was chosen for the fast rather

than the earlier one. It is too difficult to fast on both days [Taanith 28b].

According to Yerushalmi, the wall was breached on the seventeenth before the first destruction as well as before the second. Since the people were very upset and distraught about the siege and the famine resulting therefrom, they miscalculated. Lest the people believe that the prophet erred, he recorded the date according to their calculation.

The siege lasted two years to give the people an opportunity to repent and be saved. They, however, neglected to avail themselves of this opportunity. Moreover, this taught the Babylonians that they did not take the city by their strength, since they were unable to take it for the duration of the siege. It fell only because God gave it into their hands.—[K'li Y'kar]

Malbim explains that because of lack of food, people broke out of the city to surrender to the king of Babylon, and thereby, the Chaldeans entered the city, as in the following verse. That was the breach mentioned in the verse.

39:7

This heartrending incident of the slaughter of Zedekiah's children and the blinding of Zedekiah is narrated in various Midrashim, partially quoted by Yalkut Shimoni ad loc. One account states as follows:

When Zedekiah saw this, he went out to escape through the cave that extended to Jericho, the place through which the water conduit

ran. He exerted himself to run through this tunnel with his ten sons preceding him. Nebuzaradan saw them, seized him and his ten sons, and sent them to Nebuchadnezzar. He said to him, "Tell me, Zedekiah, what did you see that encouraged you to rebel against me? With which system of laws shall I judge you? If with the law of your God, you are deserving of death, since you swore falsely by His Name. If with the law of the kingdom, you are deserving of death, since anyone who transgresses the king's oath, is liable to death." Then Zedekiah spoke up and said, "Slay me first, lest I see the blood of my sons." His sons said, "Slay us first, lest we see our father's blood spilt on the ground." So he did to them: He slaughtered them before him and then gouged out his eyes and put them into an oven. Then he led him to Babylon. Zedekiah was crying out, "Come, all peoples, and see what Jeremiah prophesied concerning me. He said to me, 'You shall go to Babylon; you shall die in Babylon, but your eyes will not see Babylon.' Yet, I did not heed his words. Now I am in Babylon, yet my eyes do not see it" [Pesikta Rabbathi, p. 229].

A second version of this tragic event is as follows:

Zedekiah's eyes resembled those of Adam (i.e. he was able to see his way through the cave when he fled from Jerusalem [Maharsha Sotah 10a]). They thrust spears into his eyes, yet they were not blinded. When they slaughtered his sons before his eyes, (and he wept—Yalkut) however, he became blind [Tanhuma Va'ethhanan 1].

40:10

and you gather wine—Therefore, fear not that the Chaldeans will take your produce, but gather wine, etc.—[Abarbanel, Mezudath David, Malbim]

and dried figs—Heb. אָקיץ, dried figs.—[Rashi] Others render: summer fruits, i.e. fruits that are dried during the summer, such as figs and other fruits.—[Redak]

which you have taken—Which you have taken for your dwelling, i.e. which you shall have taken, since they had not yet taken any cities.—[Mezudath David] Malhim notes that Gedaliah did not offer them residence in Mizpah since they had originally been rebels.

43:13

and the houses of the gods of Egypt he shall burn—This repetition is to emphasize that he will burn all the pagan temples, leaving none, as a reproach to their gods.—[Redak] See Isaiah 19:18, Commentary Digest.

44:3

which they did not know, etc.—I.e. which those inhabitants who already died or were exiled did not know, neither did you nor your forefathers know.—[Redak]

[neither did] you nor your forefathers—This translation follows Redak, cited above. Mezudath David renders: you and your forefathers [committed evil].

45:5

and I will give you your soul as prey—You will be on the verge of perishing by the sword, by famine, or by pestilence. Through My mercies, however, your life will be spared as though you will plunder it from those who seek to take it.—
[Abarbanel]

46:4

and stand with helmets—Stand on the horses with helmets on your heads.—[Redak]

polish the spears—Heb. מָּרְקּוּ, Cf. "It shall be scoured (מְּרֹבָּוּ) and rinsed" (Lev. 6:21), (forbir in O.F., to furbish).—[Rashi] Scour them of the rust and polish them.—[Redak]

48:1

Kiriathaim—A very strong, fortified city that feared no enemies. It was, therefore, a great embarrassment for it to be conquered .-[Abarbanel] This city was situated north of the Arnon River. It was conquered by Israel in Moses' time and settled by the tribe of Reuben, as in Numbers 32:37. Before the exile of the Ten Tribes, however, the entire region north of the Arnon reverted to Moab, as we find Isaiah prophesying concerning cities in that region, such as Nebo, Medeba, and Heshbon. The exact location of Kiriathaim is not known.—[Daath Mikral

Misgab—A place name.—[Rashi] Redak, too, explains it in that manner. Literally, it means "a fortress."

Since the city was strongly fortified, it was called by this name.—
[Abarbanel] Daath Mikra deduces from the feminine verbs attached to it, that it is the name of a city, city being feminine. Were it a generic term denoting a fortress, the verbs would be masculine. He conjectures that it was a city known by another name, e.g. Kir-heres or Kir-hareseth, mentioned further in the prophecy. It was also known as Misgab because of its fortifications.

48:32

they reached—Heb. נְנְענּי, Mezudoth explains it as an expression of a blow or an affliction: They shall be afflicted. So in Isajah 16:9.

48:46

for your sons have been taken into captivity—The prophet laments those taken into captivity more than those slain by the enemy.—[Abarbanel]

48:47

47. at the end of days—Redak interprets this to mean that Moab will return to their land in the Messianic era. The same applies to Ammon, whose return is predicted at the end of the following chapter. He bases this on Zephaniah 2:8–11, where the fate of Ammon and Moab is delineated, and the conclusion is: "The Lord shall be feared by them, for He has weakened all the gods of the earth, and all the islands of the nation shall protrate themselves to

Him, each one from his place." This will not take place until the days of the Messiah, when all nations will recognize the one true God. The intention is not that they will return to their previous status of world powers, but that they will return to their lands to be governed by Israel. Although they have been dispersed among the nations, perhaps they are not far from their native lands.

Abarbanel, however, objects to this theory that Moab will be restored in Messianic times. He cites Numbers 24:47: "And he shall smite through the corners of Moab," dealing with the Messiah. He interprets our verse to mean that after a long period of time, Moab will be restored to its land. Mezudath David concurs with Abarbanel.

Until here is the judgment of Moab—Since Scripture deals at length with the retribution in store for Moab, it concludes by stating that this is the end of their retribution brought about through the Divine standard of justice.—[Redak]

49:2

and Israel shall possess—This did not take place at the time of the conquest of Ammon for, at that time, Israel was in exile in Babylon. The intention is that there will yet come a time when Israel will possess the land of the children of Ammon, as the prophet Isaiah predicted: "And the children of Ammon shall obey them" (11:14). This will be fulfilled in the Messianic era. It is also possible that the reference is to the

conquest of Babylon by Persia and Media, for Ammon suffered under their rule, as the prophet Ezekiel prophesied: "Behold I am giving you to the children of the east as an inheritance, etc." (25:4). Israel was freed from exile by Cyrus, king of Persia, who gave them permission to settle the land of Ammon, for they were first subordinated by Babylon, and then they rebelled, as Zedekiah had done.—[Redak]

49:3

cry out—For you will have no refuge in Rabbah although it is the capital, for it, too, will fall to the enemy. The description of the women crying and girding themselves with sackcloth is figurative. It may also refer to the populace.—
[Redak]

50:9

who bereaves—I.e. who bereaves the mothers of their sons.—[Redak, Isaiah da Tranil This translation follows the reading משכיל in the text. Although some editions have the reading משכיל, skillful, neither Jonathan nor any of the early commentators follow that reading. Malbim. however, mentions it and explains the text to mean that the enemy's arrows will appear to have intelligence and will hit their target as though they came by themselves, much as a skillful mighty man. He explains our reading to mean that the arrows will be like a mighty man, so bloodthirsty that, if he has no one to slay, he slays small children and bereaves their parents.

51:45

even the wall of Babylon has fallen—Although it was strong and broad, as mentioned below (verse 58): "the broad walls of Babylon," it will fall by the hands of the attackers.—[Redak] Each one of the walls will fall, and the defenders will have no place in which to take shelter.—[Mezudath David]

51:62

62. And you say—In prayer and supplication, you shall say the following.—[Abarbanel]

concerning this place—Viz. Babylon.—[Abarbanel]

to cut it off...—For these words which Jeremiah prophesied are indeed Your words.—[Abarbanel]

51:63

63. when you finish reading, etc—After you finish reading the scroll, tie a stone to it to weigh it down and cast it into the Euphrates.—[Mezudath David]

51:64

Until here are the words of Jeremiah—In view of the fact that this is not the last chapter of the Book, this passage requires explanation. Redak suggests: Until here are the words of Jeremiah concerning Babylon. This parallels the conclusion of the prophecy concerning Moab. He suggests further that this is the conclusion of the prophetic words of Jeremiah, whereas the following chapter is a narrative of the destruc-

tion of the Temple and the exile in the time of Zedekiah. According to Maimonides (Guide to the Perplexed, vol. 2, ch. 45), who asserts that each prophet would cease to prophesy sometime before his demise, the intention is that the prophecy concerning Babylon was Jeremiah's final prophecy. Thereafter, he no longer prophesied. [This was not necessarily the prophecy he entrusted with Seraiah, since that took place in the fourth year of Zedekiah, and Jeremiah prophesied yet in Egypt. It probably refers to other prophecies concerning Baby-Ion which were recited at later times. This is difficult, however, because the apparent meaning of our chapter is that Seraiah wrote all of Jeremiah's prophecies concerning Babylon in his scroll. It would follow, then, that all the other prophecies Babylon concerning announced prior to this incident.] Abarbanel objects to Redak's first suggestion, since, were that to be true. Scripture should read: Until here is the prophecy concerning Babylon, as in previous cases. He prefers the second suggestion, adding that the men of the Great Assembly added this chapter, which appears in II Kings, to illustrate that Jeremiah's prophecy concerning the destruction was indeed realized.

52:2

The Chronicler continues, "Also, all the dignituries of the priests and the people committed many betrayals, like all the abominations of the nations, and they defiled the house of the Lord..." (verse 14).

Contrary to the apparent mean-

ing of our verse. Zedekiah himself was innocent of the abominations of Jehojakim. He is blamed for them because the people committed these sins, and he did not protest. His generation was no longer under the influence of the harash and the masger—the great Torah scholars -who had already been exiled during the reign of Jeconiah. Consequently, they reverted to all the abominations of the nations surrounding them. Zedekiah, however, was considered a zaddik, a righteous man. He was called Shallum because he was perfect in his deeds (shalem, perfect) (Horioth 11a). The Talmud (Sanh. 103b) relates that God wished to destroy the world because of the sins of Jehoiakim. He looked at his generation, however, and spared it. Later, he wished to destroy the world because of the generation of Zedekiah, but when He looked at Zedekiah, He spared it. See Pseudo-Rashi II Chron. ad loc.

52:25

one eunuch—This one was actually a eunuch, as Jonathan renders.—[Redak] He was perhaps castrated by the wicked kings who preceded Zedekiah, or he may have been captured in war and returned in that condition. The righteous kings never practiced castration, which is forbidden by the Torah. See above 8:6. Alternatively, we render, one officer.—[Mezudath Zion]

According to the Rabbis, this refers to the seventy-first member of the Great Sanhedrin, whose word would decide the verdict.—[Korban Ha-edah, Yerushalmi Sanhedrin 1:2]

who would muster out the people of the land—By his orders, each city would muster out the required number of soldiers.—[Mezudath David, Redak on Kings]

of the people of the land—The esteemed men among them who were found in the city and had not fled.—[Mezudath David]

BIBLIOGRAPHY

I. BACKGROUND MATERIAL

- 1. Bible with commentaries ("Mikraoth Gedoloth"), commonly known as "Nach Lublin," including Rashi, Rabbi Joseph Kara, contemporary of Rashi, Redak (R. David Kimchi) and Minchath Shai.
- 2. Talmud Bavli or Babylonian Talmud. Corpus of Jewish law and ethics compiled by Ravina and Rav Ashi 500 C.E. All Talmudic quotations, unless otherwise specified, are from the Babylonian Talmud.
- 3. Talmud Yerushalmi or Palestinian Talmud. Earlier and smaller compilation of Jewish law and ethics, compiled by R. Johanan, first generation *Amora* in second century C.E.
- 4. Midrash Rabbah. Homiletic explanation of Pentateuch and Five Scrolls. Compiled by Rabbi Oshia Rabbah (the great), late Tannaite, or by Rabbah bar Nahmani, third generation *Amora*. Exodus Rabbah, Numbers Rabbah, and Esther Rabbah are believed to have been composed at a later date.
- 5. Midrash Tanhuma. A Midrash on Pentateuch, based on the teachings of R. Tanhuma bar Abba, Palestinian *Amora* of the fifth century C.E. An earlier Midrash Tanhuma was discovered by Solomon Buber. It is evident than this is the Tanhuma usually quoted by medieval scholars, e.g. Rashi, Yalkut Shimoni, and Abarbanel.
- 6. Pirke d'Rabbi Eliezer. Eighth century aggadic compilation, attributed to Rabbi Eliezer ben Hyrcanus, early Tannaite of first generation after destruction of second Temple. Also called Baraitha d'Rabbi Eliezer, or Haggadah d'Rabbi Eliezer. Commentary—Radal (R. David Luria) 1798–1855. Om Publishing Co., New York 1946
- 7. Yalkut Shimoni. Talmudic and Midrashic anthology on Bible, composed by R. Simon Ashkenazi, thirteenth century preacher of Frankfort on the Main. Earliest known edition is dated 1308, in Bodlian Library. Sources traced by Arthur B. Hyman, M.D. in "The Sources of the Yalkut Shimeoni," Mossad Harav Kook, Jerusalam 1965.
- 8. Pesikta d'Rav Kahana. Homiletic dissertations of special Torah readings and haftorah. Composed by Rav Kahana, early *Amora*, at time of compilation of Talmud Yerushalmi. Solomon Buber, latest edition Jerusalem 5723.

- 9. Pesikta Rabbathi. Later compilation similar to that of Rav Kahana. Composed 4605. Warsaw, 5673, Jerusalem—Bnei Brak 5729.
- 10. Midrash Tehillim, Or Shoher Tov. Homiletic explanation of Book of Psalms. Authorship not definitely established. New York 1947
- 11. Mechilta. Tannaitic work on Book of Exodus. Some ascribe its authorship to Rabbi Ishmael, some to Rabbi Akiva, and others to Rav, first generation *Amora*. Printed with Malbim below text of Exodus.
- 12. Sifrei. Tannaitic work on Numbers and Deuteronomy. Some attribute its authorship to Ray, first generation *Amora*. Printed with Malbim below text of Numbers and Deuteronomy.
- 13. Seder Olam. Early Tannaitic work, recording chronology of entire Biblical era. Composed by Rabbi Jose son of Halafta. Jerusalem 5715

II. MEDIEVAL COMMENTARIES AND SOURCE MATERIAL

- 1. Don Isaac Abarbanel or Abravanel. Commentary on Jeremiah, by renowned scholar, onetime finance minister of Spain. 1437–1509
- 2. Adne Kesef, by Rabbi Joseph Ibn Kaspi, medieval exegete, London 1911
- 3. Rambam, Rabbenu Mosheh ben Maimon, also known as Maimonides. Leading medieval authority on halachah, philosophy, and medicine. After having fled Spain, his native land, he became court physician to the sultan of Egypt. His works include a commentary on the Mishnah, Sefer Hamitzvoth (a concise presentation of the 613 commandments, of the Torah, together with comments of Ramban), Mishneh Torah or Yad Hachazakah—Rambam's "opus magnum," containing a decision on all problems of Jewish, whether discussed in the Talmud, Midrash, or later Gaonic writings. 1134–1204, and a philosophic treatise, entitled, "Guide to the Perplexed." Relevant quotations appear in "Torath HaRambam, Neviim Uchtuvim," by Meir David ben Shem, Jerusalem, 1978.
- 4. Ibn Nachmiash, Joseph, fourteenth century Biblical exegete, commentary on Jeremiah, first edition, Frankfort a/M, 1912, recent Israeli ed., no date.
- 5. Rabbi Isaiah da Trani. Commentary on Early prophets, Isaiah, and Jeremiah, Wertheimer, Jerusalem 1959.

III. MODERN COMMENTARIES

1. R. Chaim Joseph David Azulai. Author of Homath Anach and other

commentaries on the Bible by a famous 18th century authority on all fields of Torah study.

- 2. R. Meir Leibush Malbim. Commentary on Biblical literature, which combines ancient tradition with keen insight into nuances of meanings in the Hebrew language, by a leading nineteenth century scholar. 1809–1879
- 3. Shem Ephraim on Tanach by the renowned authority, R. Ephraim Zalman Margolis of Brodi, emendations on Rashi text, Munkacz 5673, Eretz Israel 5732
- 4. R. Moshe Alschich, Mar'oth Hazov'oth. Biblical exegesis by renowned scholar in Safed Brooklyn, 1977
- 5. Mezudath David and Mezudath Zion, by Rabbi Yechiel Hillel Altschuller. Simple and concise 18th century Bible commentary.
- 6. Daath Mikra, contemporary scholarly and traditional commentary on Jeremiah, Mosad HaRav Kook, 1983.
- 7. Daath Soferim, by Rabbi Chaim Rabinowitz. Biblical exegesis by contemporary historian, exegete and educator, Jerusalem 1969.

IV. OTHER SOURCES

- 1. Machbereth Menachem. Lexicon by Menachem ben Saruk, early grammarian, Spain 920-980.
- 2. Teshuvoth Dunash. Dunash ben Labrat, opponent of Menachem ben Saruk. 920-990.
- 3. Sefer Hashorashim, Redak. Lexicon of Biblical roots. Berlin, 5607, New York, 5708
- 4. Sefer Hashorashim, R. Jona ibn Ganah, earlier lexicon of Biblical roots, Berlin (5656) 1896, Jerusalem 5726
- 5. Aruch, R. Nathan of Rome. Talmudic dictionary by early medieval scholar. Died 4866
- 6. Otzar Midrashim. Encyclopedia of all Midrashim. J.D. Eisenstein. New York, 1915, 1956
- 7. Methurgeman. Lexicon Chaldaicum. Aramaic lexicon, comprising all roots found in *Targumim* and in Bible. Composed by Eliia Levita, grammarian and lexicographer. 1541. No date on reprint.
- 8. Sepher Hagaluj, Rabbi Joseph Kimchi, father of Redak, grammarian and Biblical exegete, decisions of grammatical conflicts between Menachem and Dunash.
- 9. Aruch Completum, Dr. Alexander Kohut, critical edition of Aruch with elaboration and theories of word origins.

- 10. Barzilai, history of development of Hebrew language. Aaron Marcus, nineteenth century scholar and archeologist. Records of ancient ascriptions relevant to the period covered in Jeremiah.
- 11. Nefesh Hachaim, Popular Kabbalistic work, Chaim of Wolozhin, lisciple of Elijah Gaon of Vilna, 1649–1721.